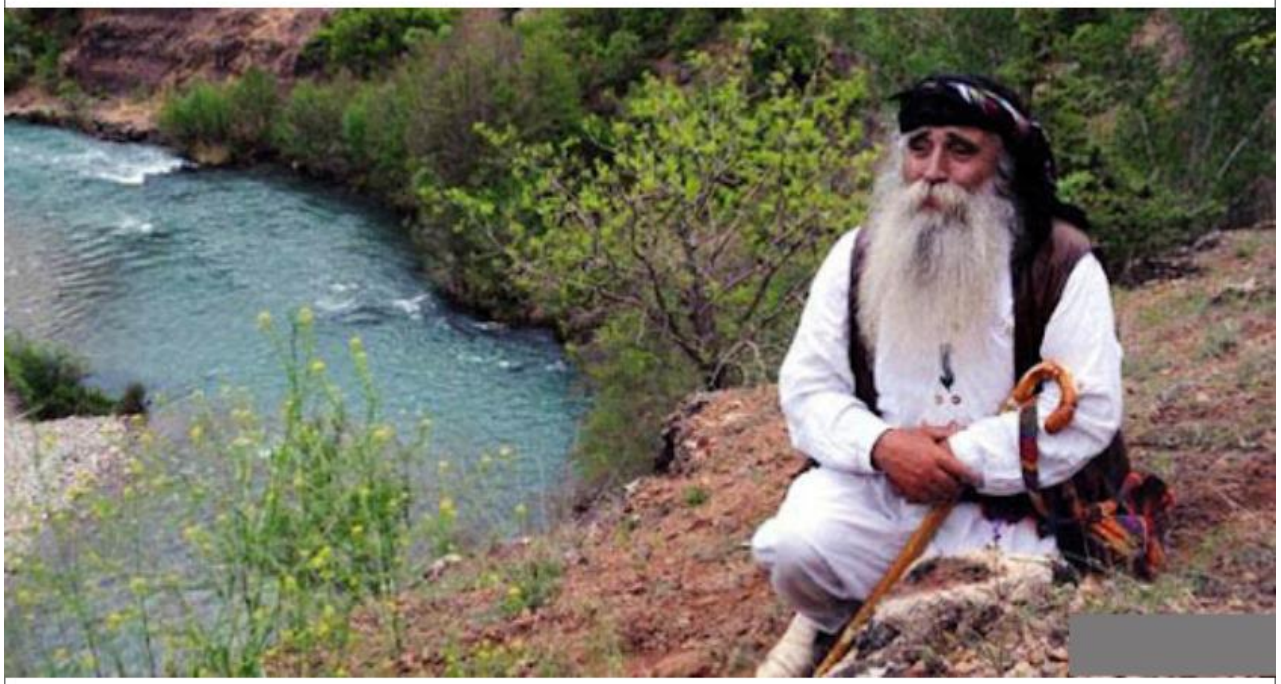
CONFERENCE BOOK

MUNZUR 7. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

TUNCELİ
25 - 27 EKİM 2024

MUNZUR
7. ULUSLARARASI
SOSYAL BİLİMLER
KONGRESİ

MUNZUR
7TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES
OCTOBER 25 - 27, 2024
TUNCELI

ISBN : 978-625-6283-88-6
Academy Global Publishing House

MUNZUR 7TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES
OCTOBER 25 - 27, 2024
TUNCELI

Edited By
PROF. DR. DODY HARTANDO

CONFERENCE ORGANIZING BOARD
Head of Conference : *Assoc. Prof. Dr. Yeliz Çakır Sahilli*
Head of Organizing Board: *Dr Gültekin Gürçay*
Organizing Committee Member: *Prof. Dr. Naile Bilgili*
Organizing Committee Member: *Prof. Dr. Ali Bilgili*
Organizing Committee Member: *Prof. Dr. Başak Hanedan*
Organizing Committee Member: *Prof. Dr. Hülya Çiçek Kanbur*
Organizing Committee Member: *Prof. Dr. Həcər Hüseynova*
Organizing Committee Member: *Prof. Dr. Dwi Solisworo*
Organizing Committee Member: *Prof. Dr. Dody Hartando*
Organizing Committee Member: *Prof. Dr. Raihan Yusoph*
Organizing Committee Member: *Assoc. Prof. Dr. Ivaylo Staykov*
Organizing Committee Member: *Assoc. Prof. Dr. Nazile Abdullazade*
Organizing Committee Member: *Dr. Mehdi Meskini Heydarlou*
Organizing Committee Member: *Assist. Prof. Dr. K, R. Padma*
Organizing Committee Member: *Aynurə Əliyeva*
Organizing Committee Member: *Amaneh Manafidizaji*

All rights of this book belong to Academy Global Publishing House
Without permission can't be duplicate or copied.
Authors of chapters are responsible both ethically and juridically.
Academy Global–2024 ©

Issued: 25.11.2024
ISBN: 978-625-6283-88-6

CONFERENCE ID

MUNZUR 7TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES

DATE – PLACE

OCTOBER 25 - 27, 2024
TUNCELI

ORGANIIZATION

ACADEMY GLOBAL CONFERENCES & JOURNALS

EVALUATION PROCESS

All applications have undergone a double-blind peer review process.

PARTICIPATING COUNTRIES

Turkey – India – Malaysia- Portugal- Singapore- Thailand- Australia- Zambia – Hungary- Japan- Israel- Pakistan- Taiwan – Uk- Nigeria – Bangladesh- Libya -China – Usa- Romania- Estoni- Australia – Latvia – Indonesia- Greece M- Kazakhstan – Norway -

PRESENTATION

Oral presentation

PERCENTAGE OF PARTICIPATION

45 papers presented by by participants from Turkey and 72 papers from other Countreies

Members of the organizing committees of the conference perform their duties with an "official assignment letter"

LANGUAGES

Turkish, English, Russian, Persian, Arabic

Scientific & Review Committee

Prof. Dr. Ali BILGILI – Turkiye
Prof. Dr. Naile BİLGİLİ – Türkiye
Prof. Dr. Başak HANEDAN – Türkiye
Prof. Dr. Hülya Çiçek KANBUR – Turkiye
Prof. Dr. Emine KOCA – Turkiye
Prof. Dr. Fatma KOÇ – Turkiye
Prof Dr. Bülent KURTİŞOĞLU – Turkiye
Prof. Dr. Hajar Huseynova – Azerbaijan
Prof. Dr. Dwi SULISWORO – Indonesia
Prof. Dr. Natalia LATYGINA – Ukraina
Prof. Dr. Yunir ABDRAHIMOV – Russia
Prof. Muntazir MEHDI – Pakistan
Prof. Dr. Raihan YUSOPH – Philippines
Prof. Dr. Akbar VALADBIGI – Iran
Prof. Dr. F. Oben ÜRÜ – Turkiye
Prof. Dr. T.Venkat Narayana RAO – India
Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ – Turkiye
Prof. Dr. Mustafa BAYRAM – Turkiye
Prof. Dr. Saim Zeki BOSTAN – Turkiye
Prof. Dr. Hyeonjin Lee – China
Assoc. Prof. Dr. Abdulsemet AYDIN – Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Mehmet Fırat BARAN - Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Dilorom HAMROEVA - Ozbekstan
Assoc. Prof. Dr. Abbas GHAFFARI – Iran
Assoc. Prof. Dr. Yeliz ÇAKIR SAHİLLİ - Turkiye
Assoc. Prof. Ivaylo STAYKOV - Bulgaria
Assoc. Prof. Dr. Dini Yuniarti – Indonesia
Assoc. Prof. Dr. Ümit AYATA – Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Okan SARIGÖZ – Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Eda BOZKURT – Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Ahmet TOPAL – Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Abdulkadir Kırbaş – Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Mesut Bulut – Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Fahriye Emgili – Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Sandeep GUPTA – India
Assoc. Prof. Dr. Veysel PARLAK – Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Mahmut İSLAMOĞLU – Turkiye
Assoc. Prof. Dr. Nazile Abdullazade – Azerbaijan
Assoc. Prof. Dr. Erkan EFILTI - Kyrgyzstan
Assist. Prof. Dr. Göksel ULAY – Turkiye
Assist. Prof. K. R. PADMA – India
Assist. Prof. Dr. Omid AFGHAN - Afghanistan

Assist. Prof. Dr. Maha Hamdan ALANAZİ - Saudi Arabia
Assist. Prof. Dr. Dzhakipbek Altaevich ALTAYEV - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Amina Salihi BAYERO – Nigeria
Assist. Prof. Dr. Baurcan BOTAKARAEV - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Ahmad Sharif FAKHEER - Jordania
Assist. Prof. Dr. Gültekin GÜRÇAY – Turkiye
Assist. Prof. Dr. Dody HARTANTO - Indonesia
Assist. Prof. Dr. Mehdi Meskini HEYDALOU – Iran
Assist. Prof. Dr. Bazarhan İMANGALİYEVA - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Keles Nurmaşulı JAYLIBAY - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Mamatkuli JURAYEV – Ozbekistan
Assist. Prof. Dr. Kalemkas KALIBAEVA – Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Bouaraour KAMEL – Algeria
Assist. Prof. Dr. Alia R. MASALİMOVA - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Amanbay MOLDIBAEV - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Ayslu B. SARSEKENOVA - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Bhumika SHARMA - India
Assist. Prof. Dr. Gulşat ŞUGAYEVA – Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. K.A. TLEUBERGENOVA - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Cholpon TOKTOSUNOVA – Kirgizia
Assist. Prof. Dr. Hoang Anh TUAN - Vietnam
Assist. Prof. Dr. Botagul TURGUNBAEVA - Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Dinarakhan TURSUNALİEVA - Kirgizia
Assist. Prof. Dr. Yang ZİTONG – China
Assist. Prof. Dr. Gulmira ABDİRASULOVA – Kazakhstan
Assist. Prof. Dr. Imran Latif Saifi – South Africa
Assist. Prof. Dr. Zohaib Hassan Sain – Pakistan
Assist. Prof. Dr. Murat GENÇ – Turkiye
Assist. Prof. Dr. Monisa QADIRI – India
Assist. Prof. Dr. Vaiva BALCIUNIENE – Lithuania
Assist. Prof. Dr. Meltem AVAN – Turkiye
Assist. Prof. Dr. Hilal ARSLANOGLU ISIK - Turkiye
Assist. Prof. Dr. Özlem ERDEM - Turkiye
Aynurə Əliyeva - Azerbaijan
Sonali MALHOTRA - India

Evrak Tarih ve Sayısı: 26.09.2023-422356

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Dekanlığı

Sayı : E-99771277-100-422356 26.09.2023
Konu : Eğitim - Öğretim İşleri (Genel)

Sayın Doç. Dr. Feran AŞUR

İlgi : 20.09.2023 tarihli, 30097411-100-419400 sayılı yazınız.

Academy Global Conferens & Journals tarafından yapılan kongrelerin düzenleme kurulunda görevlendirilmeniz Dekanlığımızca uygun bulunmuştur.

Bilgilerinize rica ederim.

Prof. Dr. Şevket ALP
Dekan

Bu belge, güvenli elektronik İmza ile imzalanmıştır.
Doğrulama Kodu :BSRZ65ADS8 Pin Kodu :87362 Belge Takip Adresi : https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=4575&eD=BSRZ65ADS8&eS=422356
Adres:Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Rektörlüğü Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Dekanlığı Zeve Kampüsü 65080 Tuşba/VAN
Telefon No:+90 432 2251701-04 / +90 4445065 Faks No:+90 432 4865413
e-Posta:rektorluk@yyu.edu.tr İnternet Adresi:http://www.yyu.edu.tr
Bilgi için: Fatma TUNÇER
Unvanı: Bilgisayar İşletmeni
Tel No: 21112

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES
MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES
The ARTTown 3rd INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION
OCTOBER 25 - 27, 2024
TUNCELI

Kongre Bağlantı Linki :

Join Zoom Meeting

https://us06web.zoom.us/j/88571518350?pwd=fOYazCWBmbAiWrHygjKSjkbbSvotfd.1

Meeting ID: 885 7151 8350

Passcode: 202224

ÖNEMLİ AÇIKLAMA (Lütfen okuyunuz)

- ZOOM bağlantısı için yukarıda verilen bağlantıyı veya yine yukarıda verilen giriş bilgilerini kullanabilirsiniz.
- Oturum içerisinde en KIDEMLİ olan moderator olarak seçilir. Moderatörün oturum düzenini gözetmesi, akademisyen adaylarını yönlendirmesi beklenmektedir.
- Oturuma bağlanmadan önce Salon numaranızı adınızın önüne aşağıdaki gibi ekleyiniz. Bu sayede kongre açılışında beklemeden oturumlarınıza gönderilebileceksiniz. Ör. 5 Ahmet Ahmetoglu
- Sunum süresi 10 dakikadır. Bu sürenin aşılmamasını moderatörler temin edecektir.
- Sunum sonrası 5 dakikayı geçmeyen soru-cevap, tartışma süresi verilmektedir.
- Sunumlar TÜRKÇE veya İNGİLİZCE yapılabilmektedir.
- Kameralar, oturum süresince toplam % 70 oranında açık olmak zorundadır.
- Sunum yapan katılımcının kamerası açık olmak zorundadır.
- Sunum yapmak zorunludur. Herhangi bir nedenle sunum yapmamış olan katılımcıya sertifika verilmesi ve çalışmasının yayınlanması sözkonusu olamaz.
- Katılımcı, kendi oturumda, oturum bitene kadar bulunmak zorundadır.
- Katılımcıların kendi oturumları dışındaki oturumlara katılma zorunluluğu yoktur.
- ZOOM platformunun kapasite sınırı nedeniyle, DİNLEYİCİ, sadece kapasite izin verdiği sürece kabul edilebilmektedir.

IMPORTANT, PLEASE READ CAREFULLY

- To be able to make a meeting online, login via https://zoom.us/join site, enter ID instead of “Meeting ID
- or Personal Link Name” and solidify the session.
- The Zoom application is free and no need to create an account.
- The Zoom application can be used without registration.
- The application works on tablets, phones and PCs.
- Speakers must be connected to the session **10 minutes before** the presentation time.
- All congress participants can connect live and listen to all sessions.
- During the session, your camera should be turned on **at least %70** of session period
- Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.

TECHNICAL INFORMATION

- Make sure your computer has a microphone and is working.
- You should be able to use screen sharing feature in Zoom.
- Attendance certificates will be sent to you as pdf at the end of the congress.
- Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.
- Before you login to Zoom please indicate your name surname and hall number,

MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES The ARTTown 3rd INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION OCTOBER 25 - 27, 2024 TUNCELI Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224				
25 Ekim / October 25, 2024 / 11:00 – 13:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 1	**Doç. Dr. Güzide ŞENEL**	1	ÇOK KRİTERLİ KARAR VERME TEKNİKLERİ İLE SEÇİM YAPMA YÖNTEMLERİ	Doç. Dr. Güzide ŞENEL
		2	PERSONEL SEÇİM PROBLEMİNİN KARAR VERME TEKNİKLERİ İLE ÇÖZÜM UYGULAMASI	Doç. Dr. Güzide ŞENEL
		3	Fen Bilimleri Perspektifinden STEM: Matematik-Türkçe Disiplinlerarası Model Yaratma Çalışması	Doç. Dr. Güzide ŞENEL
		4	EXAMINING THE FACTORS AFFECTING INDIVIDUALS' REASONS FOR ALCOHOL USE WITH MULTINOMIAL LOGISTIC REGRESSION MODEL	Asst. Prof. Dr. Şeyda ÜNVER Prof. Dr. Ömer ALKAN
		5	FACEBOOK USE OF ELDERLY INDIVIDUALS IN TURKEY AND RELATED FACTORS	Prof. Dr. Ömer ALKAN Asst. Prof. Dr. Şeyda ÜNVER
		6	DYNAMICALLY SIMULATING LIMITS IN MAPLE: MATHEMATICAL EXPLORATION AND IN-DEPTH UNDERSTANDING	Dr. Öğr. Üyesi Ali BABAPOUR GOLEZANİ Prof. Dr. Yasin SOYLU
		7	DYNAMIC LEARNING OBJECT DEMONSTRATING COEFFICIENT-ROOT RELATIONSHIPS IN MATLAB: A GRAPHICAL EXPLORATION AND LEARNING ADVENTURE	Dr. Öğr. Üyesi Ali BABAPOUR GOLEZANİ Prof. Dr. Yasin SOYLU
		8	The Generalized Taxicab Circular İnversion	YELiZ BiLGiN Prof. Dr.,SÜHEYLA EKMEKÇİ

MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES The ARTTown 3rd INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION OCTOBER 25 - 27, 2024 TUNCELI Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224				
25 Ekim / October 25, 2024 / 11:00 – 13:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 2	**Prof. Dr. Bahadır KOZ**	1	EVALUATION OF AIR QUALITY OF SOME HIGH SCHOOL IN GIRESUN PROVINCE IN TERMS OF HEAVY METALS	Prof. Dr. Bahadır KOZ
		2	DETERMINATION OF FLOWERING PLANTS IN THE GARDENS OF SOME HIGH SCHOOLS IN GIRESUN	Prof. Dr. Bahadır KOZ
		3	GÖRÜNMEYEN TEHDİT: KARBONDİOKSİT VE EŞDEĞER GAZLARIN HALK SAĞLIĞI ÜZERİNDEKİ SESSİZ ETKİLERİ	Nur Didem KEŞER Prof. Dr. Zeynep ZAİMOĞLU
		4	TABAN KÜLÜNÜN TOPRAK İYİLEŞTİRİLMESİNDE KULLANIM OLANAKLARININ ARAŞTIRILMASI	Sercan YAKIN Prof. Dr. Zeynep ZAİMOĞLU
		5	DRINKING WATER QUALITY MONITORING AND EVALUATION IN IĞDIR PROVINCE	MSc Zehra SİNİ Assist. Prof. Dr. Sevtap TIRINK

MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES The ARTTown 3rd INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION OCTOBER 25 - 27, 2024 TUNCELI Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224				
25 Ekim / October 25, 2024 / 11:00 – 13:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 4	**Dr.Öğr.Üyesi Ahmet ILICA**	1	DIRECT DRIVE AND GEARED DRIVEN WIND TURBINE SYSTEMS	Dr.Öğr.Üyesi Ahmet ILICA
		2	MAXIMUM POWER POINT TRACKING ALGORITHMS IN PHOTOVOLTAIC SYSTEMS	Dr.Öğr.Üyesi Ahmet ILICA
		3	OPTIMAL PLACEMENT AND SIZING OF DGs IN DISTRIBUTION SYSTEMS	Seyhan TURAL Doç. Dr. Bedri KEKEZOĞLU
		4	SİBER SALDIRILARA KARŞI ARAÇLARDAKİ OBD II PORTUNUN GATEWAY İLE KORUNMASI	Ar-Ge Elektrik Yazılım Ekip Lideri, -İbrahim Bilen Ar-Ge Elektrik Yazılım Mühendisi, Âdem Sevilmiş Ar-Ge Elektrik Yazılım Mühendisi, Mehmet Kuş
		5	BSIS/MOIS SİSTEMİNİN ŞEHİRİÇİ TOPLU TAŞIMA ARAÇLARINA UYGULANMASI VE SİSTEMİN ÇEVREYE ETKİLERİ	Ar-Ge Elektrik Yazılım Mühendisi, Mehmet Kuş Ar-Ge Elektrik Yazılım Mühendisi, Âdem Sevilmiş Ar-Ge Elektrik Yazılım Ekip Lideri, -İbrahim Bilen Ar-Ge Homologasyon ve Test Mühendisi, -Berhan Can DONAT
		6	INVERSE AND FORWARD KINEMATIC ANALYSIS OF A THREE-JOINTED QUADRUPED ROBOT	Postgraduate Student BAHÇET MÜBAREK Asst. Prof. MUHAMMET AYDIN
		7	DYNAMICS OF A TWO-JOINTED QUADRUPED ROBOT	Postgraduate Student BAHÇET MÜBAREK Asst. Prof. MUHAMMET AYDIN

MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES
MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES
The ARTTown 3rd INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION
OCTOBER 25 - 27, 2024
TUNCELI
Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224

25 Ekim / October 25, 2024 / 11:30 – 13:30 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 5	**Assoc. Prof. Dr. Sameer Khan**	1	OPTIMAL CONTROL STRATEGIES FOR VELOCITY REGULATION OF PERMANENT-MAGNET SYNCHRONOUS MOTOR DRIVES	Dr. Roozbeh Molavi, Assis. Prof. Dr. Davood A. Khaburi
		2	GA-BASED VOLTAGE OPTIMIZATION IN DISTRIBUTION NETWORKS WITH DECENTRALIZED GENERATION	Dr. Amir Eslami, Assoc. Prof. Dr. Navid Ghaffari
		3	HANDWRITING RECOGNITION USING NEURAL NETWORKS AND SPEECH SPECTRAL ANALYSIS	Assoc. Prof. Dr. Sameer Khan
		4	ANALYSIS AND IMPROVEMENT OF THERMAL DESALINATION USING OCEAN THERMOCLINE AND WASTE HEAT	Dr. Aditi Verma, Dr. R. K. Sharma, P. K. Singh
		5	DEVELOPING A VISION-BASED MONITORING SYSTEM FOR OUTDOOR CHILD SAFETY	Dr. Sara Nouri, Prof. Dr. Hiroshi Takeda
		6	NETWORK DEVICE DETECTION FOR ADVANCED MANAGEMENT SYSTEMS USING SNMP PROTOCOL	Dr. Mohsen Tavakoli
		7	THEMATIC ROLE EXTRACTION THROUGH LIGHTWEIGHT SEMANTIC PARSING TECHNIQUES	Dr. Ankita Rao, Prof. Dr. Vivek Mathur
		8		

MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES
MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES
The ARTTown 3rd INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION
OCTOBER 25 - 27, 2024
TUNCELI
Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224

25 Ekim / October 25, 2024 / 11:30 – 13:30 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 6	**Dr. Ananya Patel**	1	A CRITICAL ANALYSIS OF CHITOSAN UTILIZATION AS A NATURAL ANTIMICROBIAL	F. Nejati Hafdani, N. Sadeghinia
		2	INVESTIGATING THE COGNITIVE-ENHANCING POTENTIAL OF BACOPA MONNIERI EXTRACT IN NEUROGENESIS	Dr. Ananya Patel
		3	FORMULATION AND EVALUATION OF PROBIOTIC VAGINAL SUPPOSITORIES INCORPORATING LACTOBACILLUS STRAINS	Dr. Lina García, Dr. Pablo Hernández
		4	ISOLATION OF STIGMASTEROL GLYCOSIDE FROM THE ROOTS OF CURCUMA LONGA	Prof. Dr. Sarah Collins, Dr. Michael Collins
		5	UTILIZING MACHINE LEARNING TECHNIQUES IN PHARMACEUTICAL COMPOUND DISCOVERY	Dr. Emma Novak, Dr. Jonathan Blume
		6	PHARMACOKINETIC MODELING OF THEOPHYLLINE MICROCAPSULES USING A DECONVOLUTION APPROACH	Assoc. Prof. Emily Nguyen, Dr. Farah Ibrahim
		7	ASSESSING THE ANTIBACTERIAL ACTIVITY OF METHANOL EXTRACTS FROM INDONESIAN HERBS AGAINST E. COLI	Dr. Siti Aisyah, Dr. Rizky Ardiansyah

MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES
MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES
The ARTTown 3rd INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION
OCTOBER 25 - 27, 2024
TUNCELI
Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224

25 Ekim / October 25, 2024 / 11:30 – 13:30 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 7	**Dr. Kaveh Shafiei**	1	THE HONG KONG LOW-FERTILITY DILEMMA: CAN MAINLANDERS' BIRTHS CONTRIBUTE TO REVITALIZING THE LOW-FERTILITY ISSUE?	Nancy Iri Dr. Ling Sze Leung
		2	A MULTI-AGENT SYSTEM FOR ENHANCING KNOWLEDGE MANAGEMENT AND E-LEARNING	Natalia Ivanova, Viktor Petrov
		3	PHYSICIAN BRAIN DRAIN: DRIVERS AND IMPACTS IN BANGLADESH	Amina Hossain, Farid Mahmud, Saifur Rahman
		4	TRANSITION FROM REGIONALISM TO COALITION: SHIFTS IN LANGUAGE POLITICS AND LEADERSHIP IN THE TAMIL MOVEMENT	Dr. Arun Natarajan
		5	A FRAMEWORK FOR EFFECTIVE KNOWLEDGE SHARING IN INTERCONNECTED ENTERPRISES	Sahar Makhmalbaf
		6	USER ENGAGEMENT AND SATISFACTION IN INFORMATION SYSTEMS	Hasan Kermani, Laila Abdelrahman
		7	ENVIRONMENTAL IMPACTS OF URBANIZATION ON RIVER HEALTH IN THE KERMAN REGION	Mohammad Rezaei, Zahra Tavakoli, Ali Amini, Reza Ghanbari
		8	A BAYESIAN FRAMEWORK FOR PREDICTING POLITICAL RISKS THROUGH IMPLICIT KNOWLEDGE	Dr. Kaveh Shafiei
		9	ORGANIZATIONAL INNOVATION IN PUBLIC-LISTED REAL ESTATE DEVELOPMENTS	Dr. Maria Sanchez, Ahmed Khalil

MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES
MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES
The ARTTown 3rd INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION
OCTOBER 25 - 27, 2024
TUNCELI
Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224

25 Ekim / October 25, 2024 / 11:30 – 13:30 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 8	**Prof. Amanda Griffin,**	1	DEDUCING THE DYNAMICS OF "CONCEALED" NEURONS FROM ELECTROPHYSIOLOGICAL RECORDINGS	Valeri A. Makarov, Nazareth P. Castellanos
		2	CLASSIFYING GENOMIC STRUCTURES AND REARRANGEMENT IN COMPUTATIONAL BIOLOGY: A UNIFIED APPROACH	Dr. Eliza Gorton, Samir Patel, Thomas Wright
		3	UNVEILING DISTANT PROTEIN EVOLUTIONARY LINKS USING SEQUENCE ALIGNMENT TECHNIQUES	Prof. Amanda Griffin, Dr. Thomas Allard
		4	PARENTAL COEFFICIENTS IN AGRICULTURAL HYBRIDIZATION ANALYSIS	Rajesh Sharma, Poonam Kapoor, Harinder Singh Dhillon
		5	A PARSIMONY-BASED MODEL FOR PHYLOGENETIC TREE RECONSTRUCTION IN INSECT EVOLUTION	Dr. Ananya Krishnan,
		6	PRELIMINARY ASSESSMENT OF SINGLE-GENE DISRUPTIONS ON GENETIC NETWORK INFERENCE	Carl Peterson, Dr. Sabine Muller
		7	EVALUATING FEATURE SELECTION TECHNIQUES FOR CLASSIFYING DIFFUSE LARGE B-CELL LYMPHOMA	Helena Sanchez, Pedro Carvalho
		8	IMPACT OF GUANIDINE HYDROCHLORIDE ON PHASE SEPARATION IN PEG-SALT AQUEOUS TWO-PHASE SYSTEMS	Nitin Deshpande

MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES
MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES
The ARTTown 3rd INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION
OCTOBER 25 - 27, 2024
TUNCELI
Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224

25 Ekim / October 25, 2024 / 11:30 – 13:30 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 9	**Prof. Dr. Marta Kowalczyk**	1	ANALYSIS OF CLUSTER MECHANISM OF ANTI-GREENHOUSE EFFECT USING COMPUTER TECHNOLOGY	A. Galashev
		2	APPLICATION OF ADVANCED NANOFILTERS FOR SUSTAINABLE WATER SUPPLY IN THE CASPIAN SEA BASIN	*Olga Petrova, Dmitry Ivanov, Maria Sorokina*
		3	CRITICAL ANALYSIS OF EIA REPORTS EFFECTIVENESS: A CASE STUDY FROM INDIA	*Dr. Aakash Sharma, Assis. Prof. Dr. Neha Rao*
		4	ASSESSMENT OF GROUNDWATER QUALITY AND POLLUTION IDENTIFICATION IN THE KARUN RIVER WATERSHED, IRAN	*Hassan Rahimi, Fatemeh Jalali*
		5	EVALUATION OF AIR POLLUTION MITIGATION STRATEGIES	*Prof. Dr. Marta Kowalczyk*
		6	DEVELOPMENT OF A COST-EFFECTIVE HYDROGEN PRODUCTION SYSTEM USING BIOMASS RESOURCES IN SOUTH KOREA	*Yuki Matsumoto, Takeshi Ogawa, Ryoichi Nakamura*
		7	EFFECT OF MICROBIAL ACTIVATORS ON THE DECOMPOSITION OF INDUSTRIAL WASTE COMPOST	*Dr. Niran Phasuk, Dr. Araya Chaiwat*
		8	EXPLORING ENERGY-EFFICIENT COOLING SOLUTIONS FOR SUSTAINABLE BUILDINGS	*Kazuki Tanaka, Hideki Suzuki*
		9	ANALYZING THE IMPACT OF URBAN AIR POLLUTION ON PROPERTY VALUES IN ST. PETERSBURG	*Assis. Prof. Dr. Anastasia Ivanova*

MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES
MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES
The ARTTown 3rd INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION
OCTOBER 25 - 27, 2024
TUNCELI
Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224

25 Ekim / October 25, 2024 / 15:00 – 17:00 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 1	Arş. Gör. Polat YÜCEDAL	1	Campyliadelphus chrysophyllus ve Thuidium assimile' nin GLUTATYON İÇERİKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI	Doç. Dr. Yeliz ÇAKIR SAHİLLİ Doç. Dr. Mevlüt ALATAŞ
		2	Herzogiella seligeri (Brid.) Z.Iwats'ın ANTİOKSİDAN ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ	Doç. Dr. Yeliz ÇAKIR SAHİLLİ Doç. Dr. Mevlüt ALATAŞ
		3	DECIPHERING THE RELATIONSHİP BETWEEN PAIN, FALL RISK AND KINESIOPHOBIA IN PATIENTS UNDERGOING KNEE SURGERY	Uzm. Hem., ÖZGE ÖZCAN Dr. Öğr. Üyesi HATİCE ERDOĞAN
		4	SPORCULARDA L-CARNİTİNE KULLANIMI	Yüksek Lisans Öğr. Gözde Nur ÇELİK Prof. Dr. Vedat ÇINAR Doç. Dr. Yakup KILIÇ
		5	SPORCULARDA İRTİFA VE DOĞAL DOPİNG	Dr. Öğrencisi Fidan ÇINAR Yüksek Lisans Öğr. Gözde Nur ÇELİK Arş. Gör. Polat YÜCEDAL
		6	EXERCISE IN CHILDREN'S DIABETES	Yüksek lisan öğr. Esma GÜLHAS Prof. Dr. Süreyya Yonca SEZER Yüksek Lisans Öğr. Ramazan Barış EKER
		7	PROCRASTINATION BEHAVIOR	Yüksek lisan öğr. Esma GÜLHAS Prof. Dr. Süreyya Yonca SEZER Doç. Dr. Mustafa KIZILKOCA

MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES The ARTTown 3rd INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION OCTOBER 25 - 27, 2024 TUNCELI Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224				
25 Ekim / October 25, 2024 / 15:00 – 17:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 2	**Doç. Dr. Berat Karaagac**	1	A FINITE DIFFERENCE APPROACH TO TIME FRACTIONAL ALLEN CAHN EQUATION	Doç. Dr. Berat Karaagac
		2	A NEW OUTLOOK TO SHYNARAY-IIA EQUATION	Doç. Dr. Berat Karaagac
		3	A COMPUTATIONAL ANALYSIS OF THE ZELDOVICH EQUATION	Doç. Dr. Berat Karaagac
		4	A COMPARATIVE ANALYSIS BASED ON MACHINE LEARNING FOR OBESITY CLASSIFICATION	Dr. Öğr. Üyesi Ümit Can Arş. Gör. Burhan Şeker
		5	PİRİNÇ NOZULLARIN KULLANILDIĞI PARALEL BAĞLI VORTEKS TÜPÜNDE HAVA VE OKSİJEN AKIŞKAN PERFORMANSLARININ YAPAY ZEKA İLE DEĞERLENDİRİLMESİ	Dr, Murat KORKMAZ Dr, Ayhan DOĞAN Prof. Dr, Volkan KIRMACI
		6	PARALEL BAĞLI VORTEKS TÜPÜNDE ALÜMİNYUM VE POLYEMİD NOZULLAR KULLANARAK YAPAY ZEKA İLE PERFORMANS ANALİZİ	Dr, Ayhan DOĞAN Dr, Murat KORKMAZ Prof. Dr, Volkan KIRMACI

MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES The ARTTown 3rd INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION OCTOBER 25 - 27, 2024 TUNCELI Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224				
25 Ekim / October 25, 2024 / 15:00 – 17:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 3	**Dr. Gültekin Gürçay**	1	Mineralogical Characterization and Flotation Behavior of a Complex Cu-Pb-Zn Sulfide Ore: Influence of Particle Size and Aerophine 3418A	Mining Engineer, UĞUR ÖLGEN Prof. Dr., YAKUP CEBECİ
		2	DODURGA FAYININ (ANKARA KUZEYİ) KİNEMATİĞİ, SİSMOTEKTONİĞİ VE UYDU GÖRÜNTÜLERİ İLE YAPISAL ANALİZİ	SAVAŞ BAĞDADİOĞLU Prof. Dr. SÜHA ÖZDEN
		3	SAHA GÖZLEMLERİ VE UYDU GÖRÜNTÜLERİ KULLANILARAK ZEYTİNDAĞ VE BERGAMA FAYLARI VE YAKIN CİVARININ YAPISAL ANALİZİ	SİMGE ÇAKIR Prof. Dr. SÜHA ÖZDEN
		4	KAYSERİ BÖLGESİNDEKİ ÖKSÜT ALTIN YATAĞININ KÖKENSEL OLARAK İNCELENMESİ VE EPİTERMAL – PORFİRİ İLİŞKİLERİ	DENİZ CAN SERÇE Prof. Dr. ÖZCAN YİĞİT
		5	SAHA GÖZLEMLERİ VE UYDU GÖRÜNTÜLERİ KULLANILARAK ALİAĞA (İZMİR) GÜNEY DOĞUSUNUN YAPISAL ANALİZİ	YAĞMUR ÖZCAN Prof. Dr. SÜHA ÖZDEN

MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES The ARTTown 3rd INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION OCTOBER 25 - 27, 2024 TUNCELI Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224				
25 Ekim / October 25, 2024 / 15:00 – 17:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 4	**Dr. Öğretim Üyesi ŞENGÜL GACANOĞLU**	1	EXAMINING THE LABORATORY EXPERIENCES OF STUDENTS BEFORE STARTING CHEMISTRY TEACHING PROGRAM	Dr. Öğretim Üyesi ŞENGÜL GACANOĞLU Prof. Dr. CANAN NAKİBOĞLU
		2	APPLICATION OF TEACHING PREDICT OBSERVE EXPLAIN (POE) METHOD TO CHEMISTRY TEACHING STUDENTS	Dr. Öğretim Üyesi ŞENGÜL GACANOĞLU Prof. Dr. CANAN NAKİBOĞLU
		3	EV ÖDEVLERİNİN EĞİTİMDEKİ YERİ: BİR LİTERATÜR TARAMASI	Prof. Dr. Ayşegül GÖKHAN Yüksek Lisans Öğrencisi, Zeynep KARAATEŞ
		4	2024 İLKOKUL VE ORTAOKUL TÜRKÇE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARININ ULUSLARARASI SINAVLARDAKİ OKUMA BECERİSİ YETERLİK DÜZEYLERİ İLE UYUM AÇISINDAN İNCELENMESİ	Yüksek Lisans Öğrencisi Hüseyin AYBAR Doç. Dr. Nuray KAYADİBİ
		5	YÜKSEKÖĞRETİMDE ESNEK BİR DEĞERLENDİRME SÜRECİ OLARAK AÇIK KİTAP/KAYNAK SINAV(LAR)I	Dr. Asil DERİN KILIÇ
		6	GÖRME YETERSİZLİĞİNDEN ETKİLENEN YÜKSEKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİ İÇİN KAPSAYICI EĞİTİM ORTAM(LAR)I	Dr. Asil DERİN KILIÇ
		7	ÖĞRETMENLERİN SENDİKAL ÖRGÜTLENME NEDENLERİ	Öğretmen, SERDAL KARAKUŞ Prof. Dr.,İMAM BAKIR ARABACI
		8	ÖRGÜT YÖNETİMİ AÇISINDAN ÖRGÜTSEL MUHALEFET KAVRAMININ TARTIŞILMASI	Öğretmen, SERDAL KARAKUŞ Prof. Dr., İMAM BAKIR ARABACI

MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES The ARTTown 3rd INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION OCTOBER 25 - 27, 2024 TUNCELI Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224				
25 Ekim / October 25, 2024 / 15:00 – 17:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 5	**Öğr. Gör. Dr. H. HALİL BAŞER**	1	DIGITAL TRANSFORMATION AND SMART WAREHOUSE SYSTEMS IN BUSINESSES	Dr. ÖMER EMRAH ACAR
		2	GENÇ BİLİŞİMCİLERİN KARİYER HEDEFLERİNDEKİ SOSYAL HASSASİYETLER: NİTEL BİR ARAŞTIRMA	Dr. Öğretim Üyesi İBRAHİM YILDIZ Yüksek Lisans Öğrencisi AHMET ENES ÖĞRETİCİ
		3	DOĞAL AFETLERİN BEŞERî KALKINMA ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN İNCELENMESİ: MENA ÜLKELERİ ÖRNEĞİ	Doç. Dr. Hikmet AKYOL Mücahit ÇELİK Öğr. Gör. Aynur KAYA
		4	DIŞ TİCARET SÜREÇLERİNDE YAPAY ZEKÂ KULLANIMININ BİBLİYOMETRİK ANALİZ İLE DEĞERLENDİRİLMESİ	Öğr. Gör. Dr. H. HALİL BAŞER Öğr. Gör. CEYDA GÜLTEKİN BAŞER
		5	DIŞ TİCARET YÖNETİMİNDE BLOK ZİNCİRİ TEKNOLOJİSİ UYGULAMALARI: SİSTEMATİK LİTERATÜR TARAMASI	Öğr. Gör. Dr. H. HALİL BAŞER

MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES
MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES
The ARTTown 3rd INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION
OCTOBER 25 - 27, 2024
TUNCELI
Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224

25 Ekim / October 25, 2024 / 15:30 – 17:30 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 6	**Dr. Salma Al-Qahtani,**	1	PALLADIUM-CATALYZED DECHLORINATION FOR WATER REMEDIATION: CATALYST INACTIVATION AND RENEWAL	Dalia Angeles-Wedler, Katrin Mackenzie, Frank-Dieter Kopinke
		2	OPTICAL PROPERTIES OF PURE AND DOPED ZINC OXIDE: FROM NANOCOATINGS TO BULK CRYSTALS Yasmina El Gharbi,	Nadia Laaroussi, Hamid Belkacem, Karim Fekir
		3	METHANE AND VOLATILE ORGANIC EMISSIONS FROM OIL REFINERIES IN SAUDI ARABIA	Dr. Salma Al-Qahtani, M. Abdur Rahman, F. Javed
		4	ADSORPTION KINETICS AND THERMODYNAMIC STUDIES OF LEAD (II) IONS USING COCONUT SHELL ACTIVATED CARBON	Tanvi Desai, Rajeev Chatterjee, S. Balakrishnan
		5	KINETIC ANALYSIS OF SILVER NANOPARTICLE INCORPORATION INTO ORGANIC MATRICES	Mehrdad Shirazi, Laila Farhad
		6	INVESTIGATION OF THE ELECTRICAL CHARACTERISTICS OF AU/POLYANILINE/AG SCHOTTKY DIODE VIA I-V MEASUREMENTS	Bilal Haider, Ahmed Farooq
		7	SEPARATION OF WATER-SOLUBLE VITAMINS USING HPTLC PLATES IMPREGNATED WITH OXALIC ACID	Dr. Jamal Al-Hassani, PhD. Reza Mansouri, Afsaneh Shirin
		8	INFLUENCE OF PRESSURE DROP ON THE EXERGY EFFICIENCY IN C3+ FRACTIONATION REFRIGERATION CYCLES	S. Rouhani, F. Mahdavi, N. Zadeh
		9	OPTIMIZATION OF OSMOTIC DEHYDRATION OF CARROTS IN SALT SOLUTIONS USING RESPONSE SURFACE METHODOLOGY	V. Srinivasan, R. Rajesh

MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES
MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES
The ARTTown 3rd INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION
OCTOBER 25 - 27, 2024
TUNCELI
Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224

25 Ekim / October 25, 2024 / 15:30 – 17:30 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 7	**Dr. Luis Fernández**	1	FINITE ELEMENT ANALYSIS AND EXPERIMENTAL VALIDATION OF PROXIMAL FEMUR FAILURE PATTERNS USING QUANTITATIVE COMPUTED TOMOGRAPHY IMAGES	Majid Mirzaei, Saeid Samiezadeh , Abbas Khodadadi, Mohammad R. Ghazavi
		2	OPTIMIZED TEMPERATURE CONTROL IN HIGH-INTENSITY ULTRASOUND THERAPY	Alexei Petrov, Elena Volkov, Viktor Sokolov, Sergey Mikhailov
		3	ADVANCED METHODS TO DIFFERENTIATE MICRO-RETINAL BLEEDS FROM DUST ARTIFACTS USING COLOR SPACE ANALYSIS	Dr. Luis Fernández
		4	ROBUST ALIGNMENT OF OBJECT PAIRS USING HYBRID RIGID AND FLEXIBLE REGISTRATION MODELS	Julia Thompson, Richard Miller
		5	APPLICATIONS OF FUZZY LOGIC IN AUTOMATED BREAST CANCER CLASSIFICATION THROUGH SPECTRAL ANALYSIS	Dr. Meera Sharma, Christopher Roberts
		6	IMPACT OF RAPID VARIATIONS IN MEAN FLOW STABILITY DURING BOUNDARY-LAYER TRANSITION	Chen Wei, Dr. Liao Zhenyu
		7	USING MOBILE DEVICES FOR REMOTE DIAGNOSIS IN TELEMEDICINE SYSTEMS	Assoc. Prof. Dr. Martin Hoffmann
		8	REDUCING IMPULSE NOISE IN MRI USING ADVANCED FUZZY FILTERING TECHNIQUES	Dr. Catherine Li, Dr. Michael Wang

MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES
MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES
The ARTTown 3rd INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION
OCTOBER 25 - 27, 2024
TUNCELI
Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224

25 Ekim / October 25, 2024 / 15:30 – 17:30 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 8	**Dr. Nikolai Zaitsev**	1	2D NUMERICAL EVALUATION OF SAO PAULO TUNNEL	Prof. Dr. A.H. Akhaveissy
		2	LATERAL ELASTIC CHARACTERISTICS OF A NEW COMPOSITE FIBER REINFORCED GYPSUM WALL	Dr. Elena Markov, Dr. Ivan Petrov
		3	WIND LOAD PATTERNS IN COASTAL MEDITERRANEAN REGIONS	Ahmed El-Masri, Yasir Hassan
		4	CHEMICAL PROPERTIES OF SOIL STABILIZED WITH SULFURIC ACID	Ali Reza Pour, Dr. Sara Naderi, Farhad Jalali
		5	APPLICATION OF GENERALIZED PLASTICITY IN FOUNDATION LOAD-DEFORMATION ANALYSIS: A STUDY ON LOCALIZATION	Dr. Nikolai Zaitsev
		6	ANALYSIS OF PUBLIC INFRASTRUCTURE DISBURSEMENT PROCESSES IN VIETNAM	Tran Minh Duc, Dr. Yamada Hiroshi
		7	**METHODS FOR ENHANCING SUSTAINABILITY IN REINFORCED CONCRETE SKYSCRAPERS**	Omar El-Sayed
		8	LINKING EXTREME HYDROLOGICAL EVENTS TO GLOBAL CLIMATE PATTERNS	Dr. Javier Hernandez, Dr. Laura Stein

MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES
MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES
The ARTTown 3rd INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION
OCTOBER 25 - 27, 2024
TUNCELI
Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224

25 Ekim / October 25, 2024 / 15:30 – 17:30 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 9	**Asst. Prof. Dr. Jonathan Lee Kim**	1	AN INTELLIGENT SYSTEM FOR REHABILITATING KNEE AND ANKLE	Dr. Dimitar Karastoyanov, Lec. Vladimir Monov
		2	REAL-TIME MONITORING OF PATHOGEN CONCENTRATION USING GRAPHENE-BASED BIOSENSOR	James K. Monroe, Helena C. Davies, Victor L. Ramirez
		3	DESIGNING AN ULTRA-WIDEBAND ANTENNA FOR CANCER DETECTION IN MICROWAVE IMAGING	Dr. Samuel D. Greene, Dr. Lin Wei-Hong
		4	DEVELOPMENT OF A SHAPE MEMORY ALLOY CLAMPING SYSTEM FOR MINIMALLY INVASIVE SURGERY	Amir Farshad, Jonathan P. Harris, Sima Mohammadi
		5	INVESTIGATING DIURNAL VARIATIONS IN HUMAN HEIGHT: A BIOMECHANICAL STUDY	Asst. Prof. Dr. Jonathan Lee Kim
		6	MICROORGANISM-BASED SENSOR FOR DETECTING ANTIOXIDANT ACTIVITY	Dr. Maria Fernandez, Isaac O. Delgado, Ethan L. Roberts, Sophia N. Clarke
		7	ANALYZING THE FRICTIONAL PROPERTIES OF MUCIN COATINGS ON MEDICAL DEVICES	Dr. Aisha M. Khan
		8	**IMPACT OF MICROSTRUCTURE ON THE TRIBOLOGICAL BEHAVIOR OF TITANIUM IMPLANTS**	Faizan M. Rehman, Dr. Sarah Q. Ahmed, Iqbal S. Rashid

MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES
MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES
The ARTTown 3rd INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION
OCTOBER 25 - 27, 2024
TUNCELI
Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224

25 Ekim / October 25, 2024 / 15:30 – 17:30 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 10	**Dr. Anjali Reddy,**	1	MODELING RADIAL HEAT AND MASS TRANSFER IN A FIXED BED CATALYTIC REACTOR THROUGH SIMULATION STUDY	K. Vakhshouri, M.M. Y. Motamed Hashemi
		2	BEHAVIOR OF CO2 AND CH4 HYDRATES IN POROUS MEDIA	Alexandra Petrov, Elena Ivanova, Dmitry Smirnov
		3	NOVEL MULTI-SOLID THERMODYNAMIC MODEL FOR WAX FORMATION PREDICTION	Mohammad Tabrizi, Leila Hosseini, Amir Zare
		4	APPLICATION OF NEURAL NETWORKS IN ESTIMATING KINETIC PARAMETERS	Dr. Maria Novak, Igor Petrenko
		5	PHASE EQUILIBRIUM STUDY IN AQUEOUS TWO-PHASE SYSTEMS USING POLY (ETHYLENE GLYCOL) AND POTASSIUM CITRATE AT VARIED pH LEVELS	Zeynab Rahmani, Reza Tavakkoli
		6	UTILIZATION OF MIXED AMINE SOLUTIONS FOR GAS SWEETENING PROCESSES	Dr. Fatima Al-Shahrani, Assoc. Prof. Khaled Mansour, Sara El-Gharbi
		7	INFLUENCE OF ANIONIC AND NON-IONIC SURFACTANTS ON OXYGEN UPTAKE RATES AND NITRIFICATION IN ACTIVATED SLUDGE	Nabila A. Abdalla, Ling Zhang, Bo Zhang
		8	PHYSICO-CHEMICAL TREATMENT OF TAR-LADEN WASTEWATER FROM BIOMASS GASIFICATION FACILITIES	Dr. Anjali Reddy, Dr. Sunil Kumar
		9	CONTINUOUS FERMENTATION OF CHEESE WHEY USING CANDIDA PSEUDOTROPICALIS	Elena Dmitrievna, Prof. Dr. Sami Al-Mansoori

MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES The ARTTown 3rd INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION OCTOBER 25 - 27, 2024 TUNCELI Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224				
26 Ekim / October 26, 2024 / 11:00 – 13:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 1	**Doç. Dr. Elif DAŞ**	1	IMPLEMENTATION OF THE BIOFUELS ACT OF 2006: A BASIS FOR POLICY IMPROVEMENT	Rubenita F. Cabilin
		2	OPTIMIZED SILVER ION−HPLC METHOD BY RESPONSE SURFACE METHODOLOGY TO PERFECTLY ESTIMATE THE CONJUGATED LINOLEIC ACID ISOMERS IN COLD PRESSED OILS	Fatma Nur Arslan
		3	GENTAMİSİN SÜLFATIN ELEKTROKİMYASAL ANALİZİ	Yüksek Lisans Öğrencisi , Osman EKŞİ Doç. Dr., Yeliz İPEK Doç. Dr., Berna KOÇAK
		4	PLATINUM-DECORATED CARBON AEROGEL: A NOVEL MATERIAL FOR NEXT-GENERATION OPTOELECTRONIC DEVICES	Doç. Dr. Elif DAŞ

MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES The ARTTown 3rd INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION OCTOBER 25 - 27, 2024 TUNCELI Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224				
26 Ekim / October 26, 2024 / 11:00 – 13:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 2	**Doç. Dr. Selim Gülverdi**	1	KUR'AN VE İNCİLLERE GÖRE HZ. ÎSÂ'NIN ÖLÜMÜ, REF'İ VE NÜZULÜ	Dr. Öğretim Üyesi Abdullah Yekta
		2	PRESUPPOSİTİON BACKGROUND OF HYPERBATON İN THE ARABİC LANGUAGE	Dr. Lecturer YUSUF AKYÜZ
		3	THE FORMS OF THREAT SPEECH ACTS "THREATEN" IN THE TAFSIR OF ABDULKAHIR AL-JURJANI AS A LINGUIST	Dr. Lecturer YUSUF AKYÜZ
		4	MU'TEZİLE KELAMCILARI VE KANT'A GÖRE AHLAKIN TEMELLENDİRİLMESİ PROBLEMİ	Doç. Dr. Selim Gülverdi
		5	Dini Çoğulculuk ve Toplumdaki Sosyal Uyum Sorunları	Dr. Öğretim Üyesi: Sait Polat

MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES
MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES
The ARTTown 3rd INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION
OCTOBER 25 - 27, 2024
TUNCELI
Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224

26 Ekim / October 26, 2024 / 11:00 – 13:00 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 3	**Dr Öğr. Üyesi SEVDA ÇETİNKAYA**	1	KAHRAMANMARAŞ MERKEZLİ DEPREMİ YAŞAYAN ÖĞRETMENLERİN KENDİNİ TOPARLAMA GÜCÜNÜN BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ	Psikolojik Danışman, NİDA DEMİRDÖĞEN
		2	6 ŞUBATKAHRAMANMARAŞ (PAZARCIK VE ELBİSTAN) DEPREMLERİ SONRASINDA SINIF ÖĞRETMENLERİNİN KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR VE BU SORUNLARLA BAŞ ETME YOLLARI	Dr Öğr. Üyesi SEVDA ÇETİNKAYA
		3	THE MANIFESTATION FEATURES OF THE NARCISSISTIC PERSONALITY TYPE IN MODERN PSYCHOLOGICAL SOURCES	PhD student Vusal İntiqam oglu Alquliyev
		4	THE NARCISSIST PERSONALITY TYPE AND RELATIONSHIPS: ANALYSIS FROM MALE AND FEMALE PERSPECTIVES	PhD student Vusal İntiqam oglu Alquliyev
		5	SPORLA UĞRAŞAN BİREYLERİN SPORDA SOSYAL BÜTÜNLEŞMEYE YÖNELİK TUTUMLARININ BELİRLENMESİ	Zülfükar COŞKUN Dr. Mesut BULUT Prof. Dr. Oğuzhan ALTUNGÜL Dr. Didem YAVUZ SÖYLER
		6	SPOR LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN İNTERNET BAĞIMLILIĞI, FİZİKSEL AKTİVİTE DÜZEYLERİ VE YAŞAM KALİTELERİNİN İNCELENMESİ	Şeyma AKAR Vedat ÇINAR İsa AYDEMİR Kenan BOZBAY
		7	The Role of Genetics in Sports Orientation and Sportive Performance (Review)	Doktora Öğr. Kenan BOZBAY Prof. Dr. Vedat ÇINAR Doç. Dr. Hüseyin Nasip ÖZALTAŞ Arş. Gör. Polat YÜCEDAL

MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES The ARTTown 3rd INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION OCTOBER 25 - 27, 2024 TUNCELI Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224				
26 Ekim / October 26, 2024 / 11:00 – 13:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 4	**Dr. BARIŞ BAYRAK**	1	FARKLI YÜK VE GİRİŞ GERİLİMİ DURUMLARI İÇİN İNTERLEAVED TOTEM POLE PFC DÖNÜŞTÜRÜCÜNÜN İNCELENMESİ	Res. Assist., Aybüke ERTÜRK Prof. Dr., Ramazan AKKAYA
		2	GLOBAL HYDROPOWER, GAS AND NUCLEAR ENERGY SUBSTITUTION FORECASTING USING LONG SHORT TERM MEMORY	Şahin YILDIRIM Mehmet Safa BİNGÖL
		3	EXPERIMENTAL INVESTIGATION OF THE EFFECT OF USING DIFFERENT WASTE MATERIALS AS FIBERS IN SLAG-BASED GEOPOLYMER CONCRETE ON MECHANICAL PROPERTIES.	Dr. BARIŞ BAYRAK
		4	RIGID VE INDEPENDENT AKSLARIN LF12 ARACIN ÜZERİNDEKİ STATİK ETKİLERİ	Arge Mühendisi, Ömer AKMAN Arge Analiz Mühendisi, Vural AKTÜRK
		5	GES TAŞIYICI SİSTEMLERİ	İnşaat Mühendisi, MUTLUHAN KORKMAZ
		6		

MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES The ARTTown 3rd INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION OCTOBER 25 - 27, 2024 TUNCELI Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224				
26 Ekim / October 26, 2024 / 11:30 – 13:30 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 5	**Dr. Fahad M. Al-Saleh**	1	RELATIONSHIP BETWEEN GENDER AND PERFORMANCE WITH RESPECT TO A BASIC MATH SKILLS QUIZ IN STATISTICS COURSES IN LEBANON	Hiba Naccache
		2	INSIGHTS AND VISUALS FROM VIRTUAL AND IN-PERSON LEARNING ENVIRONMENTS	Ranya Al-Fahad, Omar K. Salah
		3	STUDENT VIEWS ON CODE SWITCHING BY UNIVERSITY INSTRUCTORS: A PERSPECTIVE FROM THAILAND	Anong Srisai
		4	ADOPTING A STUDENT-CENTERED PEDAGOGY IN TERTIARY EDUCATION	Leila M. Farhat
		5	COMBINING HIGHER ORDER THINKING SKILLS WITH GEOGEBRA IN PRE-SERVICE TEACHER TRAINING	Samira J. Qassem, Fadi K. Marwan
		6	A FLIPPED CLASSROOM MODEL FOR STUDENTS IN THE HUMANITIES	Anjali Patel
		7	THE TECH-PEDAGOGICAL SHIFT: CREATING AND UTILIZING AN ONLINE WRITING PLATFORM	Sarah L. Hughes, Michael J. Tan, Emily R. Martin
		8	EVALUATING THE EFFECTIVENESS OF ONLINE ASSESSMENTS IN PROMOTING CRITICAL THINKING SKILLS	Ahmad Z. Mufeed, Hanan R. El-Khateeb, Laila A. Barakat
		9	INFLUENCES ON ENGLISH LANGUAGE LEARNING AT AL-JOUF UNIVERSITY	Dr. Fahad M. Al-Saleh

MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES The ARTTown 3rd INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION OCTOBER 25 - 27, 2024 TUNCELI Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224				
26 Ekim / October 26, 2024 / 11:30 – 13:30 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 6	**Prof. Dr. Jessica Albright**	1	OPEN EDUCATIONAL RESOURCE IN ONLINE MATHEMATICS LEARNING	Haohao Wang
		2	REDEFINING EDUCATIONAL REFORM: ALIGNING CURRICULUM WITH INSTITUTIONAL PRINCIPLES	Emma L. Thompson
		3	EXPLOITING BIG DATA TO ENHANCE EDUCATIONAL OUTCOMES	Ravi Nair
		4	LEVERAGING SOCIAL MEDIA AS AN INNOVATIVE LEARNING PLATFORM IN INDONESIAN TERTIARY EDUCATION: A STRUCTURAL EQUATION MODELING STUDY	Lina Hapsari, Rudi Santoso, Amir Rahman
		5	EMBRACING INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGY TO MAXIMIZE CHILDREN'S SCIENTIFIC POTENTIAL: SUSTAINABLE DEVELOPMENT CHALLENGES IN KENYA	Samuel Karanja
		6	GLOBAL PERSPECTIVES ON HIGHER EDUCATION: CRAFTING A UNIVERSAL SUCCESS FRAMEWORK FOR PRE-CLINICAL MEDICAL STUDENTS – AN ACTION RESEARCH INITIATIVE	Prof. Dr. Jessica Albright
		7	TEAM COLLABORATION IN HIGHER EDUCATION: A DETAILED CASE STUDY	Ananya Verma
		8	EXAMINING TEACHER INTERACTIONS IN A "LEARNER-CENTERED" PEDAGOGICAL FRAMEWORK	Liu Chen
		9	IMPLEMENTING CONSTRUCTIVIST APPROACHES IN EXTENSIVE READING FOR NON-NATIVE ENGLISH LEARNERS	Liu Chen

MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES
MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES
The ARTTown 3rd INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION
OCTOBER 25 - 27, 2024
TUNCELI
Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224

26 Ekim / October 26, 2024 / 11:30 – 13:30 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 7	**Dr. Aria Lee**	1	ACCESS TO HIGHER EDUCATION IN NIGERIA: THE UNIVERSITY OF CALABAR PRE-DEGREE PROGRAM EXPERIENCE	Eni I. Eni, James Okon, Ashang J. Ashang
		2	MANAGING COOPERATIVE LEARNING IN GRADUATE MATHEMATICS COURSES	Dr. Aria Lee
		3	THE INTERCONNECTION BETWEEN ARM ACUPRESSURE POINTS AND TRADITIONAL MASSAGE THERAPY	Sukanya Pattharaporn
		4	ASSESSMENT RUBRICS IN TECHNICAL EDUCATION	Norafida Mohamad, Zainul Azhar, Shahrul Nizam
		5	KNOWLEDGE ABOUT DRUG USE AND BEHAVIOR TOWARD ANTIMICROBIAL MEDICATIONS	Nirun Phanwong
		6	INTEGRATING PROJECT-BASED LEARNING TO ADVANCE NATIONAL QUALIFICATIONS FRAMEWORK OBJECTIVES	Assis. Prof. Dr. Sithiporn Prasert
		7	DEVELOPING ONLINE MODULES TO ENHANCE THE LEARNING EXPERIENCE OF MASTER'S STUDENTS IN CURRICULUM DESIGN AT SRIPatum University	Dr. Pattama Khaopong
		8	FOSTERING COLLABORATIVE ONLINE LEARNING ENVIRONMENTS FOR FACULTY MEMBERS	Maya Chen, Sara Thompson, Alexei Ivanov

MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES The ARTTown 3rd INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION OCTOBER 25 - 27, 2024 TUNCELI Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224				
26 Ekim / October 26, 2024 / 11:30 – 13:30 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 8	**Dr. Naomi Patel**	1	VOICE IN PRE-SERVICE TEACHER DEVELOPMENT	Pintipa Seubsang, Suttipong Boonphadung
		2	NURTURING FUTURE EDUCATORS INTO COMPETENT PROFESSIONALS	Dr. Emilia Rodriguez
		3	DEVELOPING A CURRICULUM TO ENHANCE LEARNING ENGAGEMENT OF SECOND-YEAR STUDENTS IN THE COLLEGE OF EDUCATION THROUGH MULTIPLE INTELLIGENCES	Sofia Chen, Liam O'Sullivan
		4	EXPLORING UNIVERSITY STUDENTS' LEARNING STYLES IN BANGKOK: CHARACTERISTICS AND EFFECTIVE TEACHING CONTEXTS	Rajesh Kumar
		5	EXAMINING THE CONNECTION BETWEEN DISTRIBUTED LEADERSHIP AND STUDENT ACHIEVEMENT: A RESEARCH SYNTHESIS	Dr. Anja Müller
		6	EFFECTIVENESS OF THE NEUROLOGICAL IMPRESS METHOD AND RECURRENT READING ON THE READING FLUENCY OF CHILDREN WITH LEARNING DISABILITIES IN OYO STATE, NIGERIA	Samuel Okafor
		7	VIRTUAL CAMPUS AS A PEDAGOGICAL FRAMEWORK FOR ONLINE EDUCATIONAL SUPPORT	Dr. Naomi Patel
		8	VALIDATING PERSONAL IDENTITY THROUGH REMOTE ASSESSMENT IN E-LEARNING ENVIRONMENTS	Evelyn Johnson, Thomas Chen
		9	THE IMPACT OF INTRINSIC MOTIVATION ON STUDENTS' WILLINGNESS TO ENGAGE WITH SOFTWARE APPLICATIONS	Dr. Rachel Adams, Mark Thompson

MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES
MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES
The ARTTown 3rd INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION
OCTOBER 25 - 27, 2024
TUNCELI
Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224

26 Ekim / October 26, 2024 / 11:30 – 13:30 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 9	**Assoc. Prof. Rina Prabowo**	1	THE TENDENCIES OF DEVELOPMENT OF THE MANAGEMENT IN THE EDUCATION SYSTEM OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN	Altynai Zhaitapova, Aizhan Satyvaldiyeva
		2	REAL-TIME CONTROL LEARNING GAME - VELOCITY CHALLENGE THROUGH WHEEL EDUCATION - DATA COLLECTION SYSTEM DEVELOPMENT	Elena Petrovna, Marko Novic
		3	E-LEARNING ACTIVITIES: ANALYSIS AND CLASSIFICATION BASED ON SIGNIFICANT LEARNING ATTRIBUTES	Sofia Reyes, Ahmed Khan, Laura Martinez, James Kim
		4	INVESTIGATING THE LINK BETWEEN LEARNING MOTIVATION AND ACADEMIC PERFORMANCE	Dr. Aiko Tanaka
		5	INTEGRATING TECHNOLOGY IN EDUCATION: FOSTERING PERSONALITY AND SOCIAL GROWTH IN YOUTH	Dr. Jamilah Aziz, Prof. Fahad Al-Hakim
		6	IMPACT OF ARTIFICIAL SUCCESS IN MATHEMATICAL TASKS ON JUNIOR HIGH STUDENTS' SELF-EFFICACY	Hiroshi Nakamura, Kenji Saito
		7	ENHANCING TEACHER PROFESSIONALISM THROUGH CERTIFICATION PROGRAMS: A CASE STUDY FROM INDONESIA	Assoc. Prof. Rina Prabowo
			DOCTORAL STUDENTS' RESEARCH SKILLS WITHIN A SUSTAINABILITY FRAMEWORK	L. Hristova, D. Stefanov
		8	CONTRIBUTIONS TO SUSTAINABLE DEVELOPMENT AMONG STUDENTS AT THE UNIVERSITY OF MADEIRA (PORTUGAL)	Dr. Filipe Carvalho

MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES The ARTTown 3rd INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION OCTOBER 25 - 27, 2024 TUNCELI Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224				
26 Ekim / October 26, 2024 / 15:00 – 17:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 1	**Doç. Dr. Fatih GÜLER**	1	MUHASEBE MESLEK MENSUBU MİLLETVEKİLLERİNİN PARLAMENTER İNİSİYATİFLERİNDE MESLEK KONU VE SORUNLARA YER VERME DURUMLARININ ANALİZİ	Ataberk ŞİMŞEK Doç. Dr. Fatih GÜLER
		2	SİYASİ PARTİLER HUKUKU AÇISINDAN FLU BİR KAVRAM: İBRA	Doç. Dr. Fatih GÜLER
		3	FACTORS MOTIVATING WOMEN WORKING IN PUBLIC SECTOR -A QUALITATIVE STUDY IN A SAMPLE OF POLICE AND HEALTH WORKERS-	Uzman, DEMET ÖZEL KARAHAN Doç.Dr., CEMİLE ÇETİN
		4	KARAYOLLARI TRAFİK KANUNU UYGULAMASINDA GÖREV SORUNU	TARIK BABACAN
		5	A BRIEF LOOK AT THE HISTORICAL PROCESS OF THE DEVELOPMENT OF FOREIGNERS' LAW	Prof. Dr. Necla ÖZTÜRK Arş. Gör. Dr. Döndü KUŞCU
		6	LEGAL STATUS OF STATELESS PERSONS IN TURKISH LAW	Prof. Dr. Necla ÖZTÜRK Arş. Gör. Dr. Döndü KUŞCU

MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES The ARTTown 3rd INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION OCTOBER 25 - 27, 2024 TUNCELI Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224				
26 Ekim / October 26, 2024 / 15:00 – 17:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 2	**Doç. Dr. Emine Meliha KURTDAŞ**	1	KAYBOLAN DEĞERLER, YOZLAŞAN TOPLUM	Doç. Dr. Emine Meliha KURTDAŞ
		2	YAŞAM BOYU EĞİTİM: BİR FIRSAT MI? SEKTÖR MÜ?	Doç. Dr. Emine Meliha KURTDAŞ
		3	HASTALARIN SAĞLIK ÇALIŞANLARI İLE YAŞADIKLARI SORUNLARA DAİR SOSYOLOJİK BİR DEĞERLENDİRME	Doç. Dr. M. Çağlar KURTDAŞ
		4	HOLLYWOD BİLİMKURGU ve FANTASTİK SİNEMASININ İDEOLOJİK ARKA PLANINA DAİR BİR DEĞERLENDİRME	Doç. Dr. M. Çağlar KURTDAŞ
		5	AŞI TEREDDÜDÜNDE NEOLİBERALİZM İN ETKİSİ	Dr. Öğr. Üyesi, Aylın DİKMEN ÖZARSLAN
		6	A JOURNEY FROM THE NON-SCIENTIFIC TO THE SCIENTIFIC	PhD. Cand. Eylül Tuğba DİLEK Prof. Dr. Muhsin HALİS
		7	İRAN'NIN 1979 DEVRİMİ ÖNCESİ VE SONRASI MUHALİF ÖRGÜTÜ: HALKIN MÜCAHİTLERİ ÖRGÜTÜ (HMÖ) (1960-2016)	Dr. Öğr. Üyesi, Mehmet KAYA Doktora Öğrencisi, Elif POLAT
		8	ÇAKA BEY'İN BİZANS İMPARATORLUĞU'NDAKİ ESARET YILLARI	Doç Dr, Sezgin Güçlüay Yüksek Lisans öğrencisi, Nuran Polat
		9	HAYATI, SİYASİ FAALİYETLERİ VE ESERLERİYLE NAŞİT HAKKI ULUĞ (1902-1977)	Doç. Dr. Ayşegül ŞENTÜRK YİĞİT

MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES The ARTTown 3rd INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION OCTOBER 25 - 27, 2024 TUNCELI Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224				
26 Ekim / October 26, 2024 / 15:00 – 17:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 3	**Dr. Öğretim Üyesi, Tuncay KOÇAY**	1	IŞIK SANATI İLE MİNİMALİZM ARASINDA MEKÂNA DOKUNAN BİR SANATÇI: DOUG WHEELER	Dr. Öğretim Üyesi, Tuncay KOÇAY
		2	POSTER TASARIMINDA MODERN SANATIN İZLERİ; ESTETİK, FORM VE ANLAM	Arş. Gör. Dr, EMİNE TUBA ERDOĞAN
		3	JOSS SHELDON'UN "KÜÇÜK SES" ADLI ESERİNDE KİMLİK YİTİMİ VE KİMLİK ÇATIŞMASI	Dr. Öğr. Üyesi Vefa ADIGÜZEL
		4	EVALUATION IN THE CONTEXT OF PSYCHOANALYTIC LITERARY THEORY OF POEM "AL SAZINI SEVDİCEĞİM" BY FÜRUZAN	Res. Asst. Dr. Fatma TOPDAŞ ÇELİK
		5	HETEROTOPİK MEKÂNLAR VE AMAK-I HAYAL ADLI ESERİN HETEROTOPYALAR BAĞLAMINDA ÇÖZÜMLENMESİ	Doç.Dr. Evren KARATAŞ ÜLGER
		6	SİNEMADA BAKIŞ AÇISI VE ALGILAMA BİÇİMİ: SAUL'UN OĞLU	Arş. Gör. SEMİH KAŞIKÇI
		7	FOODS IN SOCIAL MEDIA RESEARCH	Assist. Prof. Dr. Gizem Sultan KAMAN Assist. Prof. Dr. Rabia BÖLÜKBAŞ

MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES The ARTTown 3rd INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION OCTOBER 25 - 27, 2024 TUNCELI Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224				
26 Ekim / October 26, 2024 / 15:00 – 17:00 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 4	**Doç.Dr. NİHAT YUMUŞAK**	1	EVCİL KEDİLERDE SIK KARŞILAŞILAN MEME NEOPLAZİLERİ	Doç.Dr. NİHAT YUMUŞAK
		2	EVCİL KEDİ VE KÖPEKLERDE PYOMETRANIN PATOMORFOLOJİSİ	Dr. NİHAT YUMUŞAK
		3	DETERMINATION OF YIELD AND YIELD PARAMETERS IN SOWING OF COATED AND UNCOATED ALFALFA SEEDS	Aslı AKSAKAL OĞUZGÖKSU Prof. Dr. Tamer MARAKOĞLU
		4	LENGTH-WEIGHT RELATIONSHIPS AND CONDITION FACTOR Barbus lacerta Heckel, 1843 IN THE MUNZUR RIVER	Doç. Dr. Ebru İfakat ÖZCAN Doç. Dr. Osman SERDAR
		5	FISH FAUNA OF PÜLÜMÜR RIVER (TUNCELİ, TURKEY)	Doç. Dr. Ebru İfakat ÖZCAN Doç. Dr. Osman SERDAR

MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES The ARTTown 3rd INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION OCTOBER 25 - 27, 2024 TUNCELI Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224				
26 Ekim / October 26, 2024 / 15:30 – 17:30 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 5	**Prof. Marco Giordano**	1	OMMUNITIES OF INTEREST: THREE UNIQUE CASE STUDIES IN WIDER UNIVERSITY AND SCHOOL PARTNERSHIPS IN AUSTRALIA	M. Zeegers, D. Barron
		2	TRANSFORMING EDUCATIONAL ENGAGEMENT IN OUTCOME-BASED HIGHER EDUCATION: A MOVE TOWARDS STUDENT-CENTERED APPROACHES	Dr. Elena Petrova
		3	ESSENTIAL ELEMENTS OF CURRICULUM INNOVATION IN LANGUAGE EDUCATOR PREPARATION	Prof. Marco Giordano
		4	ENHANCING E-LEARNING COURSE QUALITY IN HIGHER EDUCATION THROUGH STUDENT FEEDBACK	Maria Johnson, Liam Chen
		5	CREATING A SELF-EFFICACY ASSESSMENT TOOL FOR HIGH SCHOOL PHYSICAL EDUCATION INSTRUCTORS	Dr. Jenna Smith
		6	INNOVATION IN EDUCATION: FOSTERING CREATIVITY FOR ENGAGEMENT AND UNDERSTANDING IN SCIENCE LEARNING	Dr. Amira Zayed
		7	DESIGNING AND ASSESSING A VIRTUAL LEARNING PLATFORM FOR HEARING-IMPAIRED CHILDREN	Aldo Ruiz
		8	DIGITAL STORYTELLING AS A STRATEGY FOR TEACHING READING TO MEDIA-SAVVY STUDENTS	Sarah N. Martinez

MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES The ARTTown 3rd INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION OCTOBER 25 - 27, 2024 TUNCELI Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224				
26 Ekim / October 26, 2024 / 15:30 – 17:30 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 6	**Dr. Priya Mehta**	1	THE PROJECT EVALUATION TO DEVELOP THE COMPETENCIES, CAPABILITIES, AND SKILLS IN REPAIRING COMPUTERS OF PEOPLE IN JOMPLUAK LOCAL MUNICIPALITY, BANG KHONTHI DISTRICT, SAMUT SONGKRAM PROVINCE	Wilailuk Meepracha
		2	EXPLORING ERRORS IN PREPOSITION USAGE AMONG FIRST-YEAR ENGLISH STUDENTS AT ALGERIA UNIVERSITY	Dr. Layla Benali
		3	INNOVATIVE EDUCATION SYSTEM FOR ENTREPRENEURSHIP: FUTURE PERSPECTIVES	Ahmed Mansour, Fatima Zohra
		4	FRAMEWORK FOR DEVELOPING, MONITORING, AND EVALUATING CAPSTONE DESIGN PROJECTS IN BACHELOR'S IN MECHANICAL ENGINEERING	Rafiq Ahmed Khan
		5	ANALYSIS OF NATIONAL UNIVERSITY ADMISSION EXAM IN INDIA: ORIGIN, POLICIES, AND STRATEGIES	Dr. Priya Mehta
		6	DIGITAL LANGUAGE LEARNING PLATFORM FOR ARABIC AS A SECOND LANGUAGE	Ziad Khoury
		7	IMPACT OF COGNITIVE ABILITIES AND LEARNING STYLES ON ENGINEERING STUDENTS' ACADEMIC SUCCESS	Dr. Neha Verma
		8	WAGE DISPARITIES AND STAFF RETENTION IN PUBLIC EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN SOUTHERN NIGERIA	Chidi A. Nwankwo

MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES The ARTTown 3rd INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION OCTOBER 25 - 27, 2024 TUNCELI Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224				
26 Ekim / October 26, 2024 / 15:30 – 17:30 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 7	**Assoc. Prof. Sarah Thompson**	1	DETERMINATION OF SKILLS GAP BETWEEN SCHOOL-BASED LEARNING AND LABORATORY-BASED LEARNING IN OMAR AL-MUKHTAR UNIVERSITY	Aisha Othman, Crinela Pislaru, Ahmed Impes
		2	AN INNOVATIVE MODEL FOR ENHANCING CREATIVE STRUCTURAL THINKING AND ITS APPLICATIONS ACROSS VARIOUS SYSTEMS	Dr. Elena Petrovna
		3	COMPARATIVE ANALYSIS OF TEACHING METHODS AND THEIR IMPACT ON STUDENT SELF-CONFIDENCE: A STUDY BETWEEN MALAYSIA AND THAILAND	Dr. Amirul Rahman, Prof. Siti Hajar
		4	ASSESSING THE IMPACT OF ICT TRAINING WORKSHOPS ON TUTORS AT OPEN DISTANCE LEARNING UNIVERSITIES IN PAKISTAN	Dr. Amina Khan, Prof. Bilal Zafar
		5	DEVELOPMENT OF A COMPREHENSIVE MEASUREMENT TOOL FOR MULTIPLE INTELLIGENCES IN PRIMARY SCHOOL STUDENTS	Assoc. Prof. Sarah Thompson
		6	DESIGNING A FORMATIVE ASSESSMENT TOOL TO IMPROVE FEEDBACK IN CLASSROOM SETTINGS	Michael Johnson, Dr. Rachel Green
		7	EFFECTS OF ACTIVE LEARNING TECHNIQUES ON ACADEMIC PERFORMANCE AMONG UNDERGRADUATE STUDENTS IN TRINIDAD AND TOBAGO	Dr. Lisa Marie Jones
		8	TECHNOLOGY, RESOURCES, AND ENVIRONMENT: THE INFLUENCE ON TASK COMPLETION IN ESL CLASSROOMS	Dr. Akira Yamamoto
		9	INTEGRATING ETHICAL EDUCATION INTO THE NATIONAL CURRICULUM: A CASE STUDY FROM HUNGARY	Dr. János Szabó, Maria Kovács

MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES The ARTTown 3rd INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION OCTOBER 25 - 27, 2024 TUNCELI Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224				
26 Ekim / October 26, 2024 / 15:30 – 17:30 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 8	**Dr. Sarah J. Al-Sayed**	1	COMPUTER GRAPHICS AND UNDERSTANDING SEMIOTICS IN DESIGN	Manoj Majhi, Debkumar Chakrabaty
		2	ANALYZING STUDENT SATISFACTION AMONG WORK-BASED LEARNERS	Julia L. Harris, Ahmed T. Fawzi
		3	ASSESSING THE USABILITY OF AN EDUCATIONAL PORTAL FOR IT FACULTY AT THE UNIVERSITY OF LIBYA	Khaled R. Badr, Laila S. Hamed
		4	DEVELOPING PROBLEM-SOLVING SKILLS IN ENGINEERING STUDENTS THROUGH ENGLISH LANGUAGE INSTRUCTION	Dr. Sarah J. Al-Sayed
		5	**TEXTURES FOR THE VISUALLY IMPAIRED: A STUDY OF HIMMAPAN CREATURES**	Dr. Alex Thompson, Emily Carter
		6	ENGLISH LANGUAGE TEACHING IN THE CONTEXT OF LMD REFORMS: A STUDY FROM ALGERIA	Dr. Leila M. Bouali
		7	DEVELOPING INFORMATIONAL CULTURE AMONG STUDENTS: STRATEGIES AND METHODS	Aigerim K. Nurpeissova
		8	VIRTUAL COLLABORATIVE LEARNING: ENHANCING STUDENT PERFORMANCE IN BAHRAIN	Dr. Omar S. Al-Nasr

MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES MUNZUR 7th INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED SCIENCES The ARTTown 3rd INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION OCTOBER 25 - 27, 2024 TUNCELI Meeting ID: 885 7151 8350 Passcode: 202224				
26 Ekim / October 26, 2024 / 15:30 – 17:30 Time zone in Turkey (GMT+3)				
Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL / SALON 9	**Dr. Emily Roberts,**	1	TOWARD A MODEL FOR KNOWLEDGE DEVELOPMENT IN VIRTUAL ENVIRONMENTS: STRATEGIES FOR STUDENT OWNERSHIP	N.B. Adams
		2	THE FUTURE OF OPEN EDUCATION AND DISTANCE LEARNING IN ZAMBIA	*Jane Mwansa*
		3	NAVIGATING BETWEEN POLICY FRAMEWORKS AND TECHNOLOGICAL INNOVATIONS: EVALUATING THE SUSTAINABILITY OF DISTANCE EDUCATION	*Ravi Desai*
		4	FACULTY PERCEPTIONS ON THE IMPORTANCE OF COMPONENTS IN A VIRTUAL LEARNING ENVIRONMENT	Dr. Emily Roberts, Michael Chen
		5	APPLYING THE STUDENT-CENTRIC APPROACH IN TECHNOLOGY EDUCATION: STUDENT INSIGHTS	Amina Shah
		6	LEVERAGING BLOGGING TO FOSTER CRITICAL THINKING: A PILOT STUDY	Lena Kim, Daniel Zhang
		7	THE EXPERIENCES OF NIGERIAN SECONDARY SCHOOL GIRLS IN A DIGITAL MAKERSPACE	Dr. Chika Afolabi, Sadiq Adediran
		8	INVESTIGATING SELF-DIRECTED LEARNING IN YOUNG LEARNERS	Sara A. Kahn, Hassan Faridi
		9	THE ROLE OF GOVERNMENT, LOCAL COMMUNITIES, AND PARTICIPATORY GOVERNANCE: OPPORTUNITIES FOR TRANSFORMATION	Elena V. Petrov

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Contents

APPLICATION OF TEACHING PREDICT OBSERVE EXPLAIN (POE) METHOD TO CHEMISTRY TEACHING STUDENTS 1

EXAMINING THE LABORATORY EXPERIENCES OF STUDENTS BEFORE STARTING CHEMISTRY TEACHING PROGRAM9

EV ÖDEVLERİNİN EĞİTİMDEKİ YERİ: BİR LİTERATÜR TARAMASI 17

2024 İLKOKUL VE ORTAOKUL TÜRKÇE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARININ ULUSLARARASI SINAVLARDAKİ OKUMA BECERİSİ YETERLİK DÜZEYLERİ İLE UYUM AÇISINDAN İNCELENMESİ 18

YÜKSEKÖĞRETİMDE ESNEK BİR DEĞERLENDİRME SÜRECİ OLARAK 28

AÇIK KİTAP/KAYNAK SINAV(LAR)I 28

GÖRME YETERSİZLİĞİNDEN ETKİLENEN YÜKSEKÖĞRETİM ÇĞRENCİLERİ İÇİN KAPSAYICI EĞİTİM ORTAM(LAR)I 29

ÖĞRETMENLERİN SENDİKAL ÖRGÜTLENME NEDENLERİ 31

ÖRGÜT YÖNETİMİ AÇISINDAN ÖRGÜTSEL MUHALEFET KAVRAMININ TARTIŞILMASI 33

DIGITAL TRANSFORMATION AND SMART WAREHOUSE SYSTEMS IN BUSINESSES 35

GENÇ BİLİŞİMCİLERİN KARİYER HEDEFLERİNDEKİ SOSYAL HASSASİYETLER: NİTEL BİR ARAŞTIRMA 36

DOĞAL AFETLERİN BEŞERÎ KALKINMA ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN İNCELENMESİ: MINT ÜLKELERİ ÖRNEĞİ 37

DIŞ TİCARET SÜREÇLERİNDE YAPAY ZEKÂ KULLANIMININ BİBLİYOMETRİK ANALİZ İLE DEĞERLENDİRİLMESİ 46

DIŞ TİCARET YÖNETİMİNDE BLOK ZİNCİRİ TEKNOLOJİSİ UYGULAMALARI: SİSTEMATİK LİTERATÜR TARAMASI 62

KUR'AN VE İNCİLLERE GÖRE HZ. ÎSÂ'NIN ÖLÜMÜ, REF'İ VE NÜZULÜ 63

ÖNVARSAYIM VE BEYAN İLMİNİN İCRASINDAKİ ROLÜ 74

BİR DİLCİ OLARAK ABDULKAHİR EL-CÜRCANİ TEFSİRİNDE TEHDİT EDİMSÖZÜNÜN İFADE FORMLARI 76

MU'TEZİLE KELAMCILARI VE KANT'A GÖRE AHLAKIN TEMELLENDİRİLMESİ PROBLEMİ 78

Dini Çoğulculuk ve Toplumdaki Sosyal Uyum Sorunları 79

KAHRAMANMARAŞ MERKEZLİ DEPREMİ YAŞAYAN ÖĞRETMENLERİN KENDİNİ TOPARLAMA GÜCÜNÜN BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ 85

6 ŞUBATKAHRAMANMARAŞ (PAZARCIK VE ELBİSTAN) DEPREMLERİ SONRASINDA SINIF ÖĞRETMENLERİNİN KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR VE BU SORUNLARLA BAŞ ETME YOLLARI 86

NARSİST ŞƏXSİYYƏT TİPİ VƏ MÜNASİBƏTLƏR: KİŞİ VƏ QADIN PERSPEKTİVİNDƏN ANALİZ 88

SPORLA UĞRAŞAN BİREYLERİN SPORDA SOSYAL BÜTÜNLEŞMEYE YÖNELİK TUTUMLARININ BELİRLENMESİ 94

SPOR LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN İNTERNET BAĞIMLILIĞI, FİZİKSEL AKTİVİTE DÜZEYLERİ VE YAŞAM KALİTELERİNİN İNCELENMESİ 103

Spor Branşına Yönlendirmede ve Sportif Performansta Genetiğin Rolü (Derleme Çalışması) 112

MUHASEBE MESLEK MENSUBU MİLLETVEKİLLERİNİN PARLAMENTER İNİSİYATİFLERİNDE MESLEKİ KONU VE SORUNLARA YER VERME DURUMLARININ ANALİZİ 119

SİYASİ PARTİLER HUKUKU AÇISINDAN FLU BİR KAVRAM: İBRA 125

KAMUDA ÇALIŞAN KADINLARI MOTİVE EDEN FAKTÖRLER 133

KARAYOLLARI TRAFİK KANUNU UYGULAMASINDA GÖREV SORUNU 154

YABANCILAR HUKUKUNUN GELİŞİMİNİN TARİHSEL SÜRECİNE KISA BİR BAKIŞ 169

TÜRK HUKUKUNDA VATANSIZ KİŞİLERİN HUKUKİ STATÜSÜ 178

KAYBOLAN DEĞERLER, YOZLAŞAN TOPLUM 187

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

YAŞAM BOYU EĞİTİM: BİR FIRSAT MI? SEKTÖR MÜ? 197
HASTALARIN SAĞLIK ÇALIŞANLARI İLE YAŞADIKLARI SORUNLARA DAİR SOSYOLOJİK BİR DEĞERLENDİRME 198
HOLLYWOD BİLİMKURGU ve FANTASTİK SİNEMASININ İDEOLOJİK ARKA PLANINA DAİR BİR DEĞERLENDİRME ... 199
AŞI TEREDDÜDÜNDE NEOLİBERALİZM İN ETKİSİ 200
BİLİMSEL OLMAYANDAN BİLİMSEL OLANA YOLCULUK 206
PARADİGMA, BİLİM TARİHİ VE BİLİMSEL DEVRİMLER IŞIĞINDA KUHN'U ANLAMAK 206
İRAN'NIN 1979 DEVRİMİ ÖNCESİ VE SONRASI MUHALİF ÖRGÜTÜ: HALKIN MÜCAHİTLERİ ÖRGÜTÜ (HMÖ) (1960-2016) 216
ÇAKA BEY'İN BİZANS İMPARATORLUĞU'NDAKİ ESARET YILLARI 222
HAYATI, SİYASİ FAALİYETLERİ VE ESERLERİYLE NAŞİT HAKKI ULUĞ (1902-1977) 223
IŞIK SANATI İLE MİNİMALİZM ARASINDA MEKÂNA DOKUNAN BİR SANATÇI: DOUG WHEELER 237
POSTER TASARIMINDA MODERN SANATIN İZLERİ; ESTETİK, FORM VE ANLAM 250
JOSS SHELDON'UN "KÜÇÜK SES" ADLI ESERİNDE KİMLİK YİTİMİ VE KİMLİK ÇATIŞMASI 257
FÜRUZAN'IN *AL SAZINI SEVDİCEĞİM* ŞİİRİNİN PSİKANALİTİK EDEBİYAT KURAMI BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ 266
HETEROTOPİK MEKÂNLAR VE AMAK-I HAYAL ADLI ESERİN HETEROTOPYALAR BAĞLAMINDA ÇÖZÜMLENMESİ .. 268
SİNEMADA BAKIŞ AÇISI VE ALGILAMA BİÇİMİ: SAUL'UN OĞLU 270
SOSYAL MEDYA ARAŞTIRMALARINDA GIDALAR 277
RELATIONSHIP BETWEEN GENDER AND PERFORMANCE WITH RESPECT TO A BASIC MATH SKILLS QUIZ IN STATISTICS COURSES IN LEBANON 288
INSIGHTS AND VISUALS FROM VIRTUAL AND IN-PERSON LEARNING ENVIRONMENTS 289
STUDENT VIEWS ON CODE SWITCHING BY UNIVERSITY INSTRUCTORS: A PERSPECTIVE FROM THAILAND 290
ADOPTING A STUDENT-CENTERED PEDAGOGY IN TERTIARY EDUCATION 291
COMBINING HIGHER ORDER THINKING SKILLS WITH GEOGEBRA IN PRE-SERVICE TEACHER TRAINING 292
A FLIPPED CLASSROOM MODEL FOR STUDENTS IN THE HUMANITIES 293
THE TECH-PEDAGOGICAL SHIFT: CREATING AND UTILIZING AN ONLINE WRITING PLATFORM 294
EVALUATING THE EFFECTIVENESS OF ONLINE ASSESSMENTS IN PROMOTING CRITICAL THINKING SKILLS..... 295
NFLUENCES ON ENGLISH LANGUAGE LEARNING AT AL-JOUF UNIVERSITY 296
OPEN EDUCATIONAL RESOURCE IN ONLINE MATHEMATICS LEARNING 297
REDEFINING EDUCATIONAL REFORM: ALIGNING CURRICULUM WITH INSTITUTIONAL PRINCIPLES 298
EXPLOITING BIG DATA TO ENHANCE EDUCATIONAL OUTCOMES 299
LEVERAGING SOCIAL MEDIA AS AN INNOVATIVE LEARNING PLATFORM IN INDONESIAN TERTIARY EDUCATION: A STRUCTURAL EQUATION MODELING STUDY 300
EMBRACING INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGY TO MAXIMIZE CHILDREN'S SCIENTIFIC POTENTIAL: SUSTAINABLE DEVELOPMENT CHALLENGES IN NIGERIA 301
GLOBAL PERSPECTIVES ON HIGHER EDUCATION: CRAFTING A UNIVERSAL SUCCESS FRAMEWORK FOR PRE-CLINICAL MEDICAL STUDENTS – AN ACTION RESEARCH INITIATIVE 302
TEAM COLLABORATION IN HIGHER EDUCATION: A DETAILED CASE STUDY 303
EXAMINING TEACHER INTERACTIONS IN A "LEARNER-CENTERED" PEDAGOGICAL FRAMEWORK 304

IMPLEMENTING CONSTRUCTIVIST APPROACHES IN EXTENSIVE READING FOR NON-NATIVE ENGLISH LEARNERS 305

ACCESS TO HIGHER EDUCATION IN NIGERIA: THE UNIVERSITY OF CALABAR PRE-DEGREE PROGRAM EXPERIENCE 306

MANAGING COOPERATIVE LEARNING IN GRADUATE MATHEMATICS COURSES 307

THE INTERCONNECTION BETWEEN ARM ACUPRESSURE POINTS AND TRADITIONAL MASSAGE THERAPY 308

ASSESSMENT RUBRICS IN TECHNICAL EDUCATION 309

KNOWLEDGE ABOUT DRUG USE AND BEHAVIOR TOWARD ANTIMICROBIAL MEDICATIONS 310

DEVELOPING ONLINE MODULES TO ENHANCE THE LEARNING EXPERIENCE OF MASTER'S STUDENTS IN CURRICULUM DESIGN AT SRIPatum University 311

FOSTERING COLLABORATIVE ONLINE LEARNING ENVIRONMENTS FOR FACULTY MEMBERS 312

VOICE IN PRE-SERVICE TEACHER DEVELOPMENT 313

NURTURING FUTURE EDUCATORS INTO COMPETENT PROFESSIONALS 314

DEVELOPING A CURRICULUM TO ENHANCE LEARNING ENGAGEMENT OF SECOND-YEAR STUDENTS IN THE COLLEGE OF EDUCATION THROUGH MULTIPLE INTELLIGENCES 315

EXPLORING UNIVERSITY STUDENTS' LEARNING STYLES IN BANGKOK: CHARACTERISTICS AND EFFECTIVE TEACHING CONTEXTS 316

EXAMINING THE CONNECTION BETWEEN DISTRIBUTED LEADERSHIP AND STUDENT ACHIEVEMENT: A RESEARCH SYNTHESIS 317

EFFECTIVENESS OF THE NEUROLOGICAL IMPRESS METHOD AND RECURRENT READING ON THE READING FLUENCY OF CHILDREN WITH LEARNING DISABILITIES IN OYO STATE, NIGERIA 318

VIRTUAL CAMPUS AS A PEDAGOGICAL FRAMEWORK FOR ONLINE EDUCATIONAL SUPPORT 319

VALIDATING PERSONAL IDENTITY THROUGH REMOTE ASSESSMENT IN E-LEARNING ENVIRONMENTS 320

THE IMPACT OF INTRINSIC MOTIVATION ON STUDENTS' WILLINGNESS TO ENGAGE WITH SOFTWARE APPLICATIONS 321

THE TENDENCIES OF DEVELOPMENT OF THE MANAGEMENT IN THE EDUCATION SYSTEM OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN 322

REAL-TIME CONTROL LEARNING GAME- VELOCITY CHALLENGE THROUGH WHEEL EDUCATION- DATA COLLECTION SYSTEM DEVELOPMENT 323

E-LEARNING ACTIVITIES: ANALYSIS AND CLASSIFICATION BASED ON SIGNIFICANT LEARNING ATTRIBUTES 324

INVESTIGATING THE LINK BETWEEN LEARNING MOTIVATION AND ACADEMIC PERFORMANCE 325

INTEGRATING TECHNOLOGY IN EDUCATION: FOSTERING PERSONALITY AND SOCIAL GROWTH IN YOUTH 326

IMPACT OF ARTIFICIAL SUCCESS IN MATHEMATICAL TASKS ON JUNIOR HIGH STUDENTS' SELF-EFFICACY 327

ENHANCING TEACHER PROFESSIONALISM THROUGH CERTIFICATION PROGRAMS: A CASE STUDY FROM INDONESIA 328

DOCTORAL STUDENTS' RESEARCH SKILLS WITHIN A SUSTAINABILITY FRAMEWORK 329

CONTRIBUTIONS TO SUSTAINABLE DEVELOPMENT AMONG STUDENTS AT THE UNIVERSITY OF MADEIRA (PORTUGAL) 330

OMMUNITIES OF INTEREST: THREE UNIQUE CASE STUDIES IN WIDER UNIVERSITY AND SCHOOL PARTNERSHIPS IN AUSTRALIA 331

Abstract 331

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

TRANSFORMING EDUCATIONAL ENGAGEMENT IN OUTCOME-BASED HIGHER EDUCATION: A MOVE TOWARDS STUDENT-CENTERED APPROACHES 332

ESSENTIAL ELEMENTS OF CURRICULUM INNOVATION IN LANGUAGE EDUCATOR PREPARATION 333

ENHANCING E-LEARNING COURSE QUALITY IN HIGHER EDUCATION THROUGH STUDENT FEEDBACK 334

CREATING A SELF-EFFICACY ASSESSMENT TOOL FOR HIGH SCHOOL PHYSICAL EDUCATION INSTRUCTORS 335

INNOVATION IN EDUCATION: FOSTERING CREATIVITY FOR ENGAGEMENT 336

DESIGNING AND ASSESSING A VIRTUAL LEARNING PLATFORM FOR HEARING-IMPAIRED CHILDREN 337

DIGITAL STORYTELLING AS A STRATEGY FOR TEACHING READING TO MEDIA-SAVVY STUDENTS 338

THE PROJECT EVALUATION TO DEVELOP THE COMPETENCIES, CAPABILITIES, AND SKILLS IN REPAIRING COMPUTERS OF PEOPLE IN JOMPLUAK LOCAL MUNICIPALITY, BANG KHONTHI DISTRICT, SAMUT SONGKRAM PROVINCE 339

EXPLORING ERRORS IN PREPOSITION USAGE AMONG FIRST-YEAR ENGLISH STUDENTS AT ALGERIA UNIVERSITY340

INNOVATIVE EDUCATION SYSTEM FOR ENTREPRENEURSHIP: FUTURE PERSPECTIVES 341

FRAMEWORK FOR DEVELOPING, MONITORING, AND EVALUATING CAPSTONE DESIGN PROJECTS IN BACHELOR'S IN MECHANICAL ENGINEERING 342

ANALYSIS OF NATIONAL UNIVERSITY ADMISSION EXAM IN INDIA: ORIGIN, POLICIES, AND STRATEGIES 343

Abstract 343

Abstract 344

IMPACT OF COGNITIVE ABILITIES AND LEARNING STYLES ON ENGINEERING STUDENTS' ACADEMIC SUCCESS .. 345

WAGE DISPARITIES AND STAFF RETENTION IN PUBLIC EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN SOUTHERN NIGERIA 346

Abstract 346

DETERMINATION OF SKILLS GAP BETWEEN SCHOOL-BASED LEARNING AND LABORATORY-BASED LEARNING IN OMAR AL-MUKHTAR UNIVERSITY 347

AN INNOVATIVE MODEL FOR ENHANCING CREATIVE STRUCTURAL THINKING AND ITS APPLICATIONS ACROSS VARIOUS SYSTEMS 348

COMPARATIVE ANALYSIS OF TEACHING METHODS AND THEIR IMPACT ON STUDENT SELF-CONFIDENCE: A STUDY BETWEEN MALAYSIA AND THAILAND 349

ASSESSING THE IMPACT OF ICT TRAINING WORKSHOPS ON TUTORS AT OPEN DISTANCE LEARNING UNIVERSITIES IN PAKISTAN 350

DEVELOPMENT OF A COMPREHENSIVE MEASUREMENT TOOL FOR MULTIPLE INTELLIGENCES IN PRIMARY SCHOOL STUDENTS 351

DESIGNING A FORMATIVE ASSESSMENT TOOL TO IMPROVE FEEDBACK IN CLASSROOM SETTINGS 352

EFFECTS OF ACTIVE LEARNING TECHNIQUES ON ACADEMIC PERFORMANCE AMONG UNDERGRADUATE STUDENTS IN TRINIDAD AND TOBAGO 353

Dr. Lisa Marie Jones 353

TECHNOLOGY, RESOURCES, AND ENVIRONMENT: THE INFLUENCE ON TASK COMPLETION IN ESL CLASSROOMS 354

INTEGRATING ETHICAL EDUCATION INTO THE NATIONAL CURRICULUM: A CASE STUDY FROM HUNGARY 355

TOWARD A MODEL FOR KNOWLEDGE DEVELOPMENT IN VIRTUAL ENVIRONMENTS: STRATEGIES FOR STUDENT OWNERSHIP 356

THE FUTURE OF OPEN EDUCATION AND DISTANCE LEARNING IN ZAMBIA 357

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Abstract 357

NAVIGATING BETWEEN POLICY FRAMEWORKS AND TECHNOLOGICAL INNOVATIONS: EVALUATING THE SUSTAINABILITY OF DISTANCE 358

FACULTY PERCEPTIONS ON THE IMPORTANCE OF COMPONENTS IN A 359

APPLYING THE STUDENT-CENTRIC APPROACH IN TECHNOLOGY EDUCATION: STUDENT INSIGHTS 360

LEVERAGING BLOGGING TO FOSTER CRITICAL THINKING: A PILOT STUDY 361

THE EXPERIENCES OF NIGERIAN SECONDARY SCHOOL GIRLS IN A DIGITAL MAKERSPACE 362

INVESTIGATING SELF-DIRECTED LEARNING IN YOUNG LEARNERS 363

THE ROLE OF GOVERNMENT, LOCAL COMMUNITIES, AND PARTICIPATORY GOVERNANCE: OPPORTUNITIES FOR TRANSFORMATION 364

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

APPLICATION OF TEACHING PREDICT OBSERVE EXPLAIN (POE) METHOD TO CHEMISTRY TEACHING STUDENTS

Dr. Öğret. Üyesi ŞENGÜL GACANOĞLU
Balıkesir University, Necatibey Education Faculty, sengulgacanoglu@gmail.com,
https://orcid.org/0000-0001-9287-8096

Prof. Dr. CANAN NAKİBOĞLU
Balıkesir University, Necatibey Education Faculty, nakiboglu2002@yahoo.com,
https://orcid.org/0000-0002-7292-9690

ABSTRACT

Laboratory courses have a significant place in the chemistry teaching program courses. While teacher candidates conduct experiments that reinforce their theoretical knowledge in these courses, they also gain experience in how the courses are conducted in the laboratories. For this reason, these laboratories are very important learning environments for students studying chemistry teaching. In general, the presentation method is followed while conducting the laboratory work. On the other hand, teacher candidates need to experience different laboratory methods. For this reason, this study aims to provide teacher candidates with experience in this subject by using the prediction observation explanation method during the conduct of general chemistry laboratories. For this purpose, before the laboratory courses begin, teacher candidates are trained in what POE is and how it is applied. In this study, information about the applications made as a part of this training will be given and the analysis of POE examples prepared by teacher candidates will be presented.

Keywords: Predict Observe Explain (POE) strategy, Chemistry teaching students, Laboratory

1. INTRODUCTION

Laboratory courses have a significant place in the chemistry teaching program. While chemistry teacher candidates conduct experiments that reinforce their theoretical knowledge in laboratory courses, they also gain experience in how the courses are taught in laboratories. Therefore, laboratory courses are essential learning environments for students studying chemistry teaching. While conducting laboratories, an expository strategy is generally followed. On the other hand, teacher candidates need to experience different laboratory methods for their professional development.

One of the methods used in chemistry laboratory teaching is Prediction-Observation-Explanation (POE). POE is a teaching method used to improve students' scientific process skills and to provide an in-depth understanding of scientific concepts. It has been successfully used in chemistry laboratories by many researchers [1-4].

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

The POE method provides students with the opportunity to first make predictions, then make observations and finally explain the results" [5] POE develops students' scientific thinking skills and observation skills. It helps students to understand and explain scientific concepts. It also enables the correction of misconceptions and encourages inquiry-based learning.

Considering that teacher candidates gain many benefits from the activities carried out with the POE method, the fact that the teacher candidates participating in the application of this method learn the POE method and gain the skills of preparing activities for this method when they start their professions will enable teacher candidates to be well-equipped. For this reason, the study aims to provide teacher candidates with experience by using the POE method during the execution of general chemistry laboratories.

For this purpose, chemistry teacher candidates are trained in what POE is and how it is applied before the laboratory lessons begin. During the experiments, POE worksheets were given to them. However, in the initial training, each teacher candidate was made to prepare their own POE worksheets before using POE in the experiments. After all the experiments were completed, it was aimed to compare the success of the teacher candidates in preparing POE activities.

In addition, the study also aimed to develop POE analysis rubric. In this presentation, both the performances of teacher candidates on the TGA worksheets prepared before and after the POE experiments will be compared and the analysis rubric will be introduced.

The research problems of the study are given below.

- How do teacher candidates' performances at the prediction step in POE activities change before and after POE experiments?
- How do teacher candidates' performances at the observation step in POE activities change before and after POE experiments?
- How do teacher candidates' performances at the explanation step in POE activities change before and after the POE experiments?
- Is there a significant difference between the means of teacher candidates' achievement in all steps of POE before and after the experimental applications?

2. METHODOLOGY

2.1. Study Design

This study employed a single-group pre-test post-test experimental design. This basic design assesses the effect of an intervention by measuring outcomes before and after the intervention within the same group, without using a control group. However, "such studies are limited in evaluating relationships between variables, as the effects of external variables cannot be controlled" [6].

The teacher candidates' pre-study and post-study POE (Predict-Observe-Explain) activity scores were evaluated separately using a rubric. This design aimed to evaluate the impact of the intervention (information on the POE approach and related activities) by comparing

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

measurements taken from a single group at two different time points. The small size of the study group was a limitation, and the study was therefore designed as a pilot. This allowed for both the development of the rubric and testing of the intervention's functionality.

2.2. The Sample of the Study

The sample consisted of 11 first-year chemistry teacher candidates enrolled in the second semester of the Chemistry Teacher Education undergraduate program at the Faculty of Education in Turkey. A convenience sampling method, one of the non-random sampling techniques, was used to select the study group. Convenience sampling involves selecting participants from easily accessible and applicable units due to practical limitations [7]. Ethical permissions were obtained, and students provided consent for voluntary participation.

2.3. Data Collection

The study was conducted as part of the General Chemistry-II course, using the POE method in experimental applications. Before instruction with POE, a 2-hour training session was provided, covering an overview of the POE method and guidance on preparing worksheets. Following the necessary explanations, each pre-service teacher was asked to create a sample POE worksheet. Subsequently, weekly experiments were conducted using the POE method. The POE worksheets for the experiments were prepared by two expert academic researchers. The first researcher drafted the worksheet, which was then reviewed by the second researcher; the two finalized the worksheets collaboratively.

The experimental implementation lasted for one semester, during which five experiments were conducted with the pre-service teachers. After all experiments were completed, the 11 participating pre-service teachers were asked to prepare their own POE worksheets.

At the beginning of the study, a rubric was developed by two researchers to analyze the POE worksheets created by the teacher candidates. Each criterion in the analysis was assessed as present, absent, or partially present, and the rubric also included a scoring section for quantitative evaluation of the worksheets.

2.4. Data Analysis

In the presentation of the data, the results obtained from the analysis rubrics for each step of POE will be presented in separate tables. For the analysis, all teacher candidates were coded as (T1.....T11) and the findings were presented accordingly.

Then, the paired sample t-test was used to examine whether there was a significant difference between the mean scores obtained from all students for each part of the POE for the pre-test and post-test results.

3. FINDINGS

3.1. The First Research Question

In the first research question, it was investigated how teacher candidates' performances in the "predict step" in POE activities changed before and after the implementation of POE experiments. The findings of the analysis conducted for this purpose are shown in Table 1.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Table 1. Comparative analysis of POE activities for the "predict step"

Teacher Candidate No	Is there a title? before/after	Are there any questions in the predict step? Before/after	Are the questions asked in the predict step sufficient? Before/after	Are the questions appropriate in terms of content? Before/after	Is the ambience appropriate? Before/after	Total Before/after
T1	0/1	1/1	2/1	0/2	2/2	5/7
T2	0/1	1/1	2/2	0/2	2/2	5/8
T3	0/1	1/1	2/2	1/2	2/2	6/8
T4	0/1	1/1	2/1	0/1	2/2	5/6
T5	0/0	1/1	2/2	2/2	2/2	7/7
T6	0/1	1/1	2/1	0/0	2/2	5/5
T7	1/0	1/1	2/2	0/1	2/2	6/6
T8	0/0	1/1	2/2	0/1	2/2	5/6
T9	0/0	1/1	2/2	0/1	1/2	4/6
T10	0/0	1/1	1/2	1/1	2/2	5/6
T11	0/1	0/1	0/2	0/2	0/2	2/8

When Table 1 is examined, it is seen that the teacher candidates coded T1, T2, T3, T4, T8, T9, T10, and T11 had an increase in their comprehension of the "predict step" of POE and the teacher candidates coded T5, T6, T7 had no difference in their comprehension.

3.2. The Second Research Question

In the second research question, it was investigated how teacher candidates' performances in the "observe step" in POE activities changed before and after the implementation of POE experiments. The findings of the analysis conducted for this purpose are shown in Table 2.

Table 2. Comparative analysis of POE activities for the "observe step"

Teacher Candidate No	Is there a title? before/after	Are there any questions in the observe step? Before/after	Are the questions asked in the observe step sufficient? Before/after	Are the questions appropriate in terms of content? Before/after	Is the ambience appropriate? Before/after	Total Before/after
T1	0/1	1/1	2/2	0/2	2/2	5/8
T2	0/1	1/1	2/2	0/2	2/2	5/8
T3	0/1	1/1	2/2	1/1	2/2	6/7
T4	0/1	1/1	2/2	0/1	2/2	5/7
T5	0/0	1/1	2/2	2/2	2/2	7/7
T6	0/1	0/1	0/0	0/1	2/2	1/5

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

T7	0/1	0/1	0/1	0/1	2/2	1/6
T8	0/1	0/1	0/1	0/1	2/2	2/6
T9	0/1	0/1	0/1	0/1	2/2	2/6
T10	0/1	0/1	0/1	0/1	2/2	1/6
T11	0/1	0/1	0/2	0/2	2/2	1/8

When Table 2 is examined, it is seen that teacher candidates coded T1, T2, T3, T4, T6, T7, T8, T9, T10, and T11 had an increase in their understanding of the POE "observe step" and there was no difference in the understanding of teacher candidates coded T5.

3.3. The Third Research Question

In the third research question, it was investigated how teacher candidates' performances in the "explain step" in POE activities changed before and after the implementation of POE experiments. The findings of the analysis conducted for this purpose are shown in Table 3.

Table 3. Comparative analysis of POE activities for the "explain step"

Teacher Candidate No	Is there a title? before/after	Are there any questions in the explain step? Before/after	Are the questions asked in the explain step sufficient? Before/after	Are the questions appropriate in terms of content? Before/after	Is the ambience appropriate? Before/after	Total Before/after
T1	0/1	1/1	2/1	0/1	2/1	5/5
T2	0/1	1/1	2/2	0/2	2/2	5/8
T3	0/1	1/1	2/2	1/2	2/2	6/8
T4	0/1	1/1	2/1	0/1	2/2	5/6
T5	0/0	1/1	2/2	2/2	2/2	7/7
T6	0/1	1/1	2/2	0/1	2/2	5/7
T7	0/1	1/1	2/2	0/1	1/2	1/7
T8	0/1	1/1	2/2	0/2	2/2	5/8
T9	0/1	1/1	2/2	0/2	2/2	3/8
T10	0/1	1/1	2/2	1/2	2/2	5/7
T11	0/1	1/1	2/2	0/2	2/2	2/7

When Table 3 is examined, it is seen that the teacher candidates coded T2, T3, T4, T6, T7, T8, T9, T10, and T11 increased their comprehension of the "explain step" of POE, while the teacher candidates coded T1 and T5 had no difference in their comprehension.

3.3. The Fourth Research Question

In the fourth research question, it was investigated whether there was a significant difference between the means of teacher candidates' achievement in all steps of POE before and after the experimental applications. The findings of the analysis conducted for this purpose are shown in Tables 4 and 5.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Table 4. Mean and standard deviation values for each POE group

Tests		Mean	N	Std. Deviation
Pair 1	Pre-test Predict	5.00	11	1.26
	Post-test Predict	6.64	11	1.03
Pair 2	Pre-test Observe	3.27	11	2.33
	Post-test Observe	6.74	11	1.01
Pair 3	Pre-test Explain	4.92	11	2.26
	Post-test Explain	7.09	11	0.94

When Table 4, which includes the mean of each test group, is examined, it is seen that the mean achievement of all students in all steps of the TGA increased as a result of the application. In order to determine whether this difference was significant or not, the paired sample t-test was conducted, and the findings are given in Table 5.

Table 5. The paired sample t-test findings

Tests		Mean	Std. Deviation	t	p
Pair 1	Pre-test Predict– Post-test Predict	-1.65	1.75	-3.11	0.01
Pair 2	Pre-test Observe-Post-test Observe	-3.45	1.97	-5.82	0.00
Pair 2	Pre-test Explain Post-test Explain	-2.18	2.27	-3.18	0.01

According to the paired-samples t-test, the findings for prediction show a t-value of 3.11 and a p-value of 0.01; for observation, a t-value of 5.82 and a p-value of 0.00; and for explanation, a t-value of 3.18 and a p-value of 0.01. When evaluated at a 5% significance level ($p < 0.05$), these results indicate a statistically significant difference between pre-test and post-test scores. This suggests that the post-test scores for each part of the POE (Predict-Observe-Explain) approach among the teacher candidates increased significantly compared to their pre-test scores.

4. CONCLUSION

This study was conducted with students in a Chemistry Teacher Education program within an education faculty, where they were introduced to the Predict-Observe-Explain (POE) method in a hands-on learning environment. The study analyzed the preparation and evaluation of POE activities both before and after the practical application of the technique. Key findings are as follows:

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

1. Predict Phase: After observing the POE application, teacher candidates corrected misconceptions and filled knowledge gaps in the Prediction phase, demonstrating improved understanding in preparing activities that align with the technique.
2. Observe Phase: Candidates addressed misunderstandings and misconceptions in the Observation phase following the application, resulting in a significant increase in their ability to create activities consistent with the POE technique.
3. Explain Phase: Observing the technique helped candidates resolve misunderstandings and knowledge gaps related to the Explanation phase, leading to a stronger capability to design suitable activities.
4. Initial Observations: Before practicing the POE technique, after only receiving theoretical training, candidates made more mistakes in the Observation phase when designing activities. However, this phase showed the most improvement in understanding following practical application.
5. Inclusion of Titles: Initially, candidates did not assign titles to their activities, but after observing the POE applications, nearly all added titles, with only one exception.
6. Framework Comprehension: Candidates demonstrated no difficulty understanding the POE framework either initially or in subsequent applications.

In conclusion, the increase in teacher candidates' experience with the POE technique in laboratory practice is likely to enable them to apply this method effectively in their future teaching. Beyond simply knowing how to conduct POE activities, gaining experience in designing them will be highly beneficial in adapting to new curricula. Therefore, it is recommended that the POE method be incorporated into laboratory courses for chemistry teacher candidates.

.

REFERENCES

[1] Altınok, O., *TGA Tekniğine Dayalı Laboratuvar Etkinliklerinin Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Argüman Oluşturma Becerilerine Etkisinin İncelenmesi,* Yüksek Lisans Tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Rize, 2017.

[2] Harman, G. (2015). Tahmin Gözlem Açıklama (TGA) Yöntemine Dayalı Bir Laboratuvar Etkinliği: Hücre Zarından Madde Geçişi, International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education (IJTASE), 4(1). https://ijtase.net/index.php/ijtase/article/view/231/262/ (Erişim Tarihi:29/10/2024)

[3] Ayvacı, H. Ş. and Durmuş, A. (2016). TGA yöntemine dayalı laboratuvar uygulamalarının fen bilgisi öğretmen adaylarının "Isı ve Sıcaklık" konusunda akademik başarılarına etkisi. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 39(39), 101-118. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/399392/ (Erişim Tarihi:29/10/2024)

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

[4] Çakır, N. K., Güven, G., & Özdemir, O. (2017). TGA stratejisinin genel biyoloji laboratuvar uygulamalarında etkililiğine ilişkin bir araştırma. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 17(4), 2014-2035. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/379324/ (Erişim Tarihi:29/10/2024)

[5] White, R. and Gunstone, R., *Probing understanding, first edition.*,The Falmer Press/New York and London, 1992.

[6] Creswell, John W.; Poth, Cheryl N. *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Sage publications, 2016.

[7] Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Erkan Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. and Demirel, F. (2012). Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık. Enstitüsü Dergisi 2014 18 (2): 195, 207.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

EXAMINING THE LABORATORY EXPERIENCES OF STUDENTS BEFORE STARTING CHEMISTRY TEACHING PROGRAM

Dr. Öğretim Üyesi ŞENGÜL GACANOĞLU

Balıkesir University, Necatibey Education Faculty, sengulgacanoglu@gmail.com, https://orcid.org/0000-0001-9287-8096

Prof. Dr. CANAN NAKİBOĞLU

Balıkesir University, Necatibey Education Faculty, nakiboglu2002@yahoo.com,

https://orcid.org/0000-0002-7292-9690

ABSTRACT

Studies conducted in laboratories undoubtedly constitute an indispensable dimension of science. In addition to contributing to students' meaningful learning, they also contribute to the development of an important skill group such as scientific process skills. For this reason, it is important for students who will teach in fields such as chemistry to have laboratory experience. This study aimed to determine the laboratory experiences of students who completed high school education and started the chemistry teaching program during their secondary education. For this purpose, an opinion scale consisting of 10 open-ended questions developed by the researchers was used to examine their past experiences and opinions about laboratory practices. 18 chemistry teaching students who started their education in 2022-2023 participated in the study. At the end of the study, it was determined that the students' laboratory experience was low, very few of their chemistry teachers had experiments during their secondary education, and the majority preferred experiment videos. It was concluded that 50% of the students were aware of EIN experiment videos. It was determined that all chemistry students enjoyed laboratory studies, but a few of them were afraid of laboratory studies.

Keywords: Laboratory, Chemistry teaching program, Chemistry student teachers

1. INTRODUCTION

It is very important for students to do enough activities for laboratory studies in their education and training processes. Ensuring their active participation in laboratory studies in science courses is the best move that can be made to reveal the skills of individuals who will serve this field and its components. Laboratory experiences in which learning by doing and experiencing steps are taken will contribute to the progress of other steps in this direction the earlier they start in the learning and teaching processes for students.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

It was found that laboratory studies have very positive effects on learning in the related field For example, Kurt (2017) determined that laboratory lessons increase students' interest and attention to the lesson, learning becomes easier and more permanent and contributes to students' cognitive, affective and psychomotor skills in his study in which he took the opinions of teachers and students [1]. From this point of view, it can be said that experimental studies and laboratories are a very important part of science teaching. In particular, those who will teach in science fields such as physics, chemistry and biology must receive a good laboratory education.

On the other hand, the studies conducted with chemistry teachers have shown that teachers do not include laboratory and experimental studies in their lessons [2-6] Nakiboğlu and Sarıkaya (1999) first examined the use of laboratories by teachers in chemistry courses in secondary schools and then evaluated the effect of the program they graduated from on the use of laboratories in their courses [2]. Both studies showed that teachers did not include laboratory studies in their lessons by showing different excuses. Özmen (2004) took the opinions of chemistry teachers about the applicability of the experiments in chemistry textbooks and teachers' laboratory use. In the study, it was determined that teachers' level of competence in laboratory use was very low and even inadequate. In another study investigating chemistry teachers' use of laboratories in their lessons [5], Yıldırım (2022) found that chemical consumables were old and inadequate and that teachers could not perform most of the activities in the textbooks. The reasons for not being able to perform experimental activities were the intensity of the curriculum, the difficulty of classroom management in the laboratory, and the students' lack of seriousness in the laboratory [6].

In chemistry teaching programs, laboratory applications take a special place among the undergraduate courses of candidates who will be teachers at the high school level. Knowing the experiences of students who are new to the program has an essential role in planning how to guide them in the first-year laboratory courses. From this point of view, the following research problems were sought to determine the laboratory experiences and skills of pre-service chemistry teachers who were newly enrolled in the chemistry teaching program of a university's faculty of education.

1. What kind of experiences did pre-service teachers have with laboratory studies during their high school and middle school education? What are the effects of these experiences on their understanding of education?
2. What are the pre-service teachers' perceptions of their competence to conduct laboratory studies? Which experiences influenced these perceptions?

2. YÖNTEM

2.1. Study Design

The design of this study is “phenomenological design”, one of the qualitative research designs. Creswell (2007) defines phenomenology as a research design that aims to reach the common experiences of individuals and the essence of these experiences [7]. Since phenomenology investigates how individuals perceive their experiences and what thoughts they have while

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

giving meaning to these experiences, examining the perceptions and meanings of pre-service teachers about their past laboratory experiences is the focus of this design

2.2. Study Group

The study group consisted of a total of 18 chemistry teaching first-year students, 10 female and 8 male, who were enrolled in the Chemistry Teaching undergraduate program of a Faculty of Education in Turkey for the first time in the 2022-2023 academic year and had not yet attended the courses in the undergraduate program.

Convenient sampling method, one of the non-random sampling methods, was used to determine the study group. The convenient sampling method is the selection of the sample from easily accessible and applicable units due to existing limitations [8]. Relevant ethical permissions were obtained and students' consent for voluntary participation was obtained.

2.3. Data Collection and Analysis

The data for the study were collected with the "Laboratory Opinion Form" consisting of 10 open-ended questions developed by two expert researchers. In this study, the findings of the analysis of six questions of this form will be presented. Data analysis was carried out by content analysis. In general, content analysis is used to refer to the effort to simplify and make sense of qualitative data to identify the basic consistencies and meanings of qualitative material [9]. Since the number of students was sufficient to be quantitatively meaningful and to generalize, the results were presented both qualitatively and quantitatively. Tables were created for quantitative data and direct quotations from student explanations were included. In the study, a code was used for each student to avoid ethical disclosure of student names. Students were coded as S1.....S18.

Data analysis was conducted separately by two researchers. To ensure the reliability of the study, issues of agreement and disagreement were identified, and appropriate arrangements were made through discussions, and the reliability was found to be 90% in the calculation [10].

3. FINDINGS

3.1. The First Research Question

In the first question, it was investigated what kind of experiences the pre-service teachers had with laboratory studies during their high school and middle school education and what were the effects of these experiences on their understanding of education. Thus, it was aimed to obtain in-depth information about the experiences that pre-service teachers remembered about laboratory studies and how these experiences left a mark on them. In order to answer this question, four questions in the interview form were analyzed. The data for each question are presented in Tables 1 to 6.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Table 1 Students' experiences with laboratory studies at middle and high school level

Answer	Students	f	%
Yes	S3, S11	2	11
No	S1, S2, S4, S5, S6, S7, S8, S9, S10, S12, S13, S14, S15, S16, S17, S18	16	89

When Table 1 is examined, 16 students stated that they did not have laboratory experience at the secondary and high school levels, while only two students stated that they had laboratory experience at the high school level. These students' opinions about the laboratory experience are as follows.

T3 "*We prepared a solution in 11th grade*."

T11 "We *examined onion skins in biology class*."

Did your teachers conduct experiments in chemistry classes? The answers given by the prospective teachers to the question "If so, can you please explain at what level, and which experiments you did?" are given in Table 2.

Table 2 Teachers' conduct of experiments in chemistry courses

Answer	Students	f	%
Yes	S3	1	6
No	S1, S2, S4, S5, S6, S7, S8, S9, S10, S11 S12, S13, S14, S15, S16, S17, S18	17	94

When Table 2 is examined, it can be seen that 17 of the students stated that their teachers did not conduct experiments in chemistry courses at the secondary and high school levels, while one student stated that his chemistry teacher did experiments at the high school level.

"Did your teachers use experiment videos or virtual laboratories in your chemistry classes?" The answers given by students to the question are shown in Table 3.

Table 3 Teachers' use of experiment videos/virtual laboratories in chemistry courses

Answer	Students	f	%
Yes	S3, S5, S7, S8, S9, S10, S13, S16, S17, S18	10	55
No	S1, S2, S4, S6, S11, S12, S15,	8	45

When Table 3 is examined, it can be seen that 10 of the prospective teachers stated that their teachers used experiment videos/virtual laboratories in chemistry courses at secondary and high school levels, and 8 of them stated that their teachers did not use experiment videos/virtual laboratories in chemistry courses. The statements of students on this subject are shown in Table 4.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Table 4 Virtual Laboratory/Experiment Video experiences of chemistry students

Statements	Students
Used experiment video	S3, S7, S9, S10, S13, S16, S17, S18
Videos about gases were used in the 11th grade.	S5, S8
We watched an experiment video on chemical reactions	S13

When Table 4 is examined, it is seen that students only have experience with experiment videos at the high school level, but there are no students with virtual laboratory experience.

"Are you aware of the experiment videos on EIN?" The answers given by the students to the question posed are shown in Table 5 and Table 6.

Table 5 Chemistry students' awareness of the experiment videos on EIN

Answer	Students	f	%
Yes	S2, S3, S5, S6, S7, S10, S14, S16, S18	9	50
No	S1, S4, S8, S9, S11, S12, S13, S15, S17	9	50

When Table 5 is examined, it is seen that 50% of the students are not aware of the experiment videos on EIN.

Table 6 Statements of chemistry students regarding the experiment videos on EIN

Statements	Students	f	%
Videos were useful to reinforce the topic	S2, S7, S10, S14, S16, S18	6	33
I had difficulty understanding the videos at first, but then I adapted.	S3	1	6
Videos are good for reviewing lessons and do not attract much attention.	S5	1	6
Videos explain theoretical information better	S6	1	6

When Table 6 is examined, it is seen that 33% of the students who are aware of EBA experiment videos state that these videos are useful when used to reinforce the subject.

3.2 The Second Research Question

The second research question aims to understand how competent students feel in laboratory studies and on which experiences this perception is based. The three questions of the opinion form related to this research question, students' perceptions of competence in laboratory studies and the experiences that shape these perceptions are presented in the tables from Table 7 to Table 10.

Table 7 Chemistry students' enjoyment of laboratory work

Answer	Students	f	%
Yes	S1,S2,S3,S4,S5,S6,S7,S8,S9,S10,S11,S12,S13, S14,S15,S16,S17,S18	18	100

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

No	-	0	0

When Table 7 is examined, it is seen that all students enjoy doing laboratory work.

Table 8 Statements of chemistry students regarding their enjoyment of laboratory work

Themes	Statements	Students	f	%
Pleasure/Excite	It gives so much pleasure	S1, S4, S5, S7, S8, S9, S10, S11, S12, S14, S16, S17, S18	12	72
	It was exciting to see the reactions.	S13	1	6
	It excites me	S2	1	6
Ensuring information is permanent	It makes theoretical knowledge more permanent	S5 S3	2	11
Self-improvement	More permanent learning occurs	S6	1	6
Making learning easier	I am improving myself.	S15	1	6

When Table 8 is examined, it can be seen that 72% of the students think that doing laboratory work is exciting, and 11% of them think about ensuring the permanence of knowledge.

“Does doing experiments in the laboratory scare you?” The answers given by the prospective teachers to the question posed are shown in Table 9 and Table 10.

Table 9 Chemistry students' fear of laboratory work

Answer	Students	f	%
Yes	S8, S11, S18	3	17
No	S1, S2, S3, S4, S5, S6, S7, S9, S10, S12, S13, S14, S15, S16, S17	15	83

When Table 9 is examined, it is seen that 83% of the students stated that they were not afraid of doing laboratory work, and 17% stated that they were afraid.

Table 10 Chemistry students' reasons for fear of laboratory work

Themes	Statements	Students	f	%
Danger of Chemicals	I may be afraid when we use dangerous substances/some substances, but I do not have excessive fear.	S8	1	6
	Working with chemicals is very dangerous	S18	1	6
Laboratory Environment Hazard	The laboratory environment is dangerous, but I am not afraid, if necessary, precautions are taken.	S11	1	6

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

When Table 10 is examined, it is understood that one of the students finds the laboratory environment dangerous, while two of them are afraid of doing laboratory work due to the danger of chemicals.

4. CONCLUSION

It is important for the student to be willing to pursue the teaching profession and to start with sufficient readiness for the field. For this purpose, from time to time, course instructors should take into consideration the findings of the prospective teachers on these issues. In this way, course instructors will make successful and effective progress in preparing students for the profession. For this reason, the following results were obtained in this study, which was conducted to determine the previous experiences of chemistry students regarding the laboratory.

89% of students entered university without having had enough laboratory experience within the education they received in science and especially chemistry courses at the high school level before 2022-2023. In this case, adequate measures must be taken as soon as possible, and these deficiencies must be eliminated by providing a strict and effective learning-teaching environment. 94% of prospective teachers are of the opinion that subject teachers do not spare time for laboratory work in chemistry courses. This result is a remarkable determination regarding the level at which prospective teachers came to the chemistry teaching program. These results obtained for the first research problem are results that should be taken into consideration in planning the learning environment at the higher education level.

Although 55% of the students were of the opinion that virtual laboratory/experiment videos were used, all of the students who agreed with this opinion stated that they only used experiment videos. Although some of this situation is thought to be due to the worldwide pandemic between 2019 and 2021, it has been seen that the laboratory studies carried out after the pandemic consist of experimental videos. It was determined that 50% of students were aware of EIN experiment videos, but 33% of these candidates benefited from these videos to reinforce the subject. This situation made us think that teachers working in secondary education did not provide sufficient guidance regarding the introduction of EIN contents.

Regarding the 2nd research problem, which is about their tendencies towards laboratory work, it was determined that all of the students enjoyed laboratory work, and 74% of them described these studies as enjoyable and exciting. This situation suggested that students were very enthusiastic about laboratory work. One of the results of the same research problem is that 17% of students stated that they were afraid of working in the laboratory, and these were especially fears of the laboratory environment and chemicals.

Since students do not have sufficient laboratory experience before starting to study in the chemistry teaching program, it can be recommended that course instructors plan their lessons with this awareness and complete the necessary preliminary information.

.

REFERENCES

[1] Kurt, A. (2017). Ortaokul Fen Bilimleri Dersinde Laboratuvar Kullanımının Öğretmen Ve Öğrenci Görüşleri Doğrultusunda İncelenmesi. Bayburt Eğitim Fakültesi

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Dergisi, 13(25), 295-320. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/498690/ (Erişim Tarihi:29/10/2024).

[2] Nakiboğlu, C. and Sarıkaya, Ş. (1999). Ortaöğretim Kurumlarında Kimya Derslerinde Görevli Öğretmenlerin Laboratuvardan Yararlanma Durumunun Değerlendirilmesi. Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 11, 395-405.

[3] Nakiboğlu, C. and Sarıkaya, Ş. (2000). Kimya Öğretmenlerinin Derslerinde Laboratuvar Kullanımına Mezun Oldukları Programın Etkisi. Kastamonu Eğitim Dergisi, 8(1), 95-106.

{4] Nakiboğlu, C. (2021). Covid-19 Sürecinde Kimya Öğretmenlerinin Derslerinde Deneysel Çalışmalara Yer Verme Durumunun İncelenmesi. Maarif Mektepleri Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi, 5(2), 115-142. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2040551/ (Erişim Tarihi:29/10/2024).

[5] Özmen, H. (2004). Kimya-1, 2 Ders Kitaplarındaki Deneylerin Uygulanabilirlik Düzeylerine Ve Laboratuar Kullanımına Yönelik Öğretmen Görüşleri. HAYEF Journal of Education, 1(1). https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/93029/ (Erişim Tarihi:29/10/2024).

[6] Yıldırım, T. (2022). Kimya Derslerinde Laboratuvar Kullanımına İlişkin Öğretmen Görüşleri. Eğitimde Kuram ve Uygulama, 18(2), 142-155. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2464869/ (Erişim Tarihi:29/10/2024).

[7] Creswell, J. W. *Qualitative Inquiry and Research Design:Choosing Among Five Approaches (2nd ed.)*. SAGE Publications, 2007

[8] Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Erkan Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. and Demirel, F. (2012). Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık. Enstitüsü Dergisi 2014 18 (2): 195, 207

[9] Patton, M. Q. (2002). Two Decades Of Developments İn Qualitative İnquiry: A Personal, Experiential Perspective. Qualitative social work, 1(3), 261-283.

[10] Miles, M. B. and Huberman, A. M., *Qualitative data analysis*. Thousand Oaks, CA: Sage, 1994.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

EV ÖDEVLERİNİN EĞİTİMDEKİ YERİ: BİR LİTERATÜR TARAMASI

Prof. Dr. Ayşegül GÖKHAN

Fırat Üniversitesi

agokhan1@firat.edu.tr - 0000-0001-5648-6343

İlköğretim Matematik Yüksek Lisans Öğrencisi, Zeynep KARAATEŞ

Fırat Üniversitesi

karaates2000@gmail.com - 0009-0002-9294-4131

ÖZET

Ev ödevleri üzerine yapılan araştırmalar, ödevlerin eğitim sistemindeki rolü ve etkileri üzerine çeşitli bulgular sunmaktadır. Literatürde, ev ödevinin akademik başarıya olumlu katkı sağladığı, öğrencilerin sorumluluk bilinci ve bağımsız öğrenme becerilerini geliştirdiği öne sürülmektedir. Ancak aşırı ödev yükünün öğrenciler üzerinde stres ve motivasyon kaybına yol açabileceği de belirtilmektedir. Ayrıca sosyoekonomik farklılıkların, ev ödevinin öğrenciler arasındaki başarı eşitsizliklerini artırabileceğine dair önemli bulgular mevcuttur. Bu çalışmalar, etkili ödev stratejilerinin nasıl olması gerektiği konusunda da rehberlik sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: ev ödevi, eğitim sistemi, ev ödevi uygulamaları

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

2024 İLKOKUL VE ORTAOKUL TÜRKÇE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARININ ULUSLARARASI SINAVLARDAKİ OKUMA BECERİSİ YETERLİK DÜZEYLERİ İLE UYUM AÇISINDAN İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Öğrencisi Hüseyin AYBAR
Kırıkkale Üniversitesi
huseyin_aybar@hotmail.com – 0000-0001-8025-4251

Doç. Dr. Nuray KAYADİBİ
Kırıkkale Üniversitesi
nuraykayadibi@kku.edu.tr – 0000-0001-9644-1449

ÖZET

Bu çalışmada 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli İlkokul ve Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programlarındaki okuma becerisi öğrenme çıktılarının, PISA ve PIRLS sınavlarındaki okuma becerisi yeterlik düzeyleri ile uyum açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması modeli benimsenmiştir. Verilen toplanmasında doküman incelenmesinden yararlanılmıştır. Verilerin analizi aşamasında ise betimsel çözümleme yöntemi uygulanmıştır. Bu çalışma sonucunda 2024 İlkokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda her sınıf kademesinde aynı öğrenme çıktılarının bulunmasına rağmen sınıf kademeleri arttıkça süreç bileşenlerinin de kapsamının genişlediği ve bu durumdan dolayı PIRLS ve PISA okuma becerisi yeterlik düzeylerine uyumunun ilerleyen sınıflarda aşamalı olarak yükseldiği belirlenmiştir. Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki öğrenme çıktılarının %28'inin alt düzey, %12'sinin orta düzey, %28'inin üst düzey ve %32'sinin de ileri düzey PIRLS okuma becerisi yeterliklerine uyumlu olduğu belirlenmiştir. Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki öğrenme çıktılarının %20'sinin 1a, %16'sının 2. düzey, %28'nin 3. düzey, %24'ünün 4. düzey, %8'inin 5. düzey ve %4'ünün 6. düzey PISA okuma becerisi yeterliklerine uyumlu olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Dersi Öğretim Programı, Okuma Becerisi, PISA ve PIRLS

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

EXAMINATION OF THE ALIGNMENT OF THE 2024 PRIMARY AND SECONDARY SCHOOL TURKISH LANGUAGE CURRICULA WITH READING SKILL COMPETENCY LEVELS IN INTERNATIONAL ASSESSMENTS

ABSTRACT

This study aims to examine the learning outcomes related to reading skills in the 2024 Turkey Century Maarif Model Primary and Secondary School Turkish Language Curriculum in terms of their alignment with the reading competency levels in the PISA and PIRLS assessments. To achieve this goal, a case study model from qualitative research methods was adopted. Document analysis was utilized for data collection. In the data analysis phase, a descriptive analysis method was applied. As a result of this study, it was determined that although the same learning outcomes are present at each grade level in the 2024 Primary School Turkish Language Curriculum, the scope of the process components expanded as the grade levels increased, leading to a gradual rise in alignment with PIRLS and PISA reading competency levels in higher grades. It was found that 28% of the learning outcomes in the Secondary School Turkish Language Curriculum were aligned with lower-level, 12% with middle-level, 28% with upper-level, and 32% with advanced-level PIRLS reading competencies. Additionally, it was identified that 20% of the learning outcomes in the Secondary School Turkish Language Curriculum aligned with level 1a, 16% with level 2, 28% with level 3, 24% with level 4, 8% with level 5, and 4% with level 6 PISA reading competencies.

Keywords: Turkish Language Curriculum, Reading Skills, PISA and PIRLS

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

1. GİRİŞ

1.1.Problem Durumu

Türkçe, Türkiye Cumhuriyeti'nin resmî dili olmasının yanı sıra Türk kültürünün ve kimliğinin en önemli bileşenlerinden biridir. Türkçenin önemi hem iletişim aracı olarak işlevi hem de kültürel değerleri taşıma kapasitesi ile doğrudan ilişkilidir. Türkçe, Türk milletinin tarihi boyunca süregelen bir kültürel mirası taşır. Tuncer (2018), Türkçenin Türk kültürünün ve tarihinin saklanmasında ve aktarılmasında önemli bir araç olduğunu ifade eder. Türkçe, bireylerin millî kimliklerini tanımlayan önemli bir unsurdur. Yıldız (2019), dilin, toplumların kimliklerini oluşturan en temel ögelerden biri olduğunu belirtir. Türkçe, bireylerin kendi kültürel değerlerini tanıma ve bu değerleri başkalarına aktarma yeteneğini güçlendirir. Türkçe, eğitimde etkili iletişimin sağlanmasında kritik bir rol oynar. Akbaş (2020), Türkçenin eğitimdeki yerini değerlendirirken öğrencilerin düşüncelerini ifade etmeleri ve öğrenme süreçlerini geliştirmeleri açısından Türkçe yeterliliğinin önemine dikkat çeker. Türkçe okuma becerisi, bireylerin eğitim hayatında ve toplumsal yaşamda başarılı olabilmesi için kritik bir öneme sahiptir. Okuma beceriş; sadece bilgi edinmenin bir yolu değil, aynı zamanda düşünme, analiz etme ve iletişim kurma yeteneklerini geliştiren temel bir araçtır.

Okuma, bireylerin kelime dağarcığını zenginleştirirken düşünme becerilerini de geliştirir. Çeşitli akademik çalışmalara göre okuma becerisi yüksek olan bireyler, metinlerdeki ana fikirleri daha iyi anlayabilmekte ve yorumlayabilmektedir (Kern, 2000). Özellikle Türkçe gibi yapısal olarak zengin dillerde okuma becerisi, dilin inceliklerini kavrayabilmek için hayati öneme sahiptir. Ayrıca okuma becerisi, akademik başarıyla doğrudan ilişkilidir. Araştırmalar, okuma yeteneği yüksek olan öğrencilerin, derslerde daha başarılı olduklarını ve eleştirel düşünme becerilerinin daha gelişmiş olduğunu göstermektedir (Guthrie ve Wigfield, 2000). Bu durum; Türkçe okuma becerisinin sadece bireysel gelişim değil, aynı zamanda toplumsal gelişim açısından da ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Dil ve okuma becerisi, aynı zamanda sosyal entegrasyonun sağlanmasında da rol oynamaktadır. Türkçe okuma becerisi, bireylerin kültürel mirasla etkileşimini artırırken toplumda yer edinmelerine ve sosyal katılımlarına yardımcı olur. Bu bağlamda okuma becerilerinin geliştirilmesi, eğitim politikalarının ve müfredatların önemli bir parçasını oluşturmalıdır (OECD, 2018). Bu önemli rolü üstlenen Türkçe dersinin verimli bir şekilde öğretilebilmesi için

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

dersin temel dayanağı olan öğretim programının iyi bir biçimde yapılandırılması gerekmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli İlkokul ve Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programlarındaki okuma becerisi öğrenme çıktılarının, PISA ve PIRLS sınavlarındaki okuma becerisi yeterlik düzeyleri ile uyum açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki soruların cevapları aranacaktır:

1. 2024 İlkokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki okuma becerisi öğrenme çıktılarının PIRLS ve PISA okuma becerisi yeterlik düzeylerine uyumu nasıldır?

2. 2024 Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki okuma becerisi öğrenme çıktılarının PIRLS ve PISA okuma becerisi yeterlik düzeylerine uyumu nasıldır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Bu çalışma, 2024 yılında geliştirilen ve 2024-2025 öğretim yılıyla birlikte kademeli olarak uygulanmaya başlanan yeni Türkçe Dersi Öğretim Programlarının hem PIRLS hem de PISA okuma becerileri yeterlik düzeyleriyle uyumunun incelenmesinin alanyazında ilk olması ve sonraki çalışmalara da katkı sunması açısından önem taşımaktadır.

1.4. Sınırlılıklar

Bu çalışma, 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli İlkokul ve Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programlarındaki okuma becerisi öğrenme çıktıları ile PIRLS ve PISA sınavlarındaki okuma becerisi yeterlik düzeyleri çerçevesiyle sınırlandırılmıştır.

2. Kuramsal Çerçeve

Bu bölümde uluslararası PIRLS ve PISA sınavları ile ilgili bilgiler verilmiştir.

2.1. PIRLS

PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study), 4. sınıf öğrencilerinin okuma becerilerini değerlendiren uluslararası bir araştırma programıdır. 2001 yılında başlatılan PIRLS, dünya genelindeki okuma eğitimini değerlendirmek ve ülkeler arasında karşılaştırma yapmak amacıyla düzenlenmektedir. PIRLS; öğrencilerin okuma anlama becerilerini, metin türlerine ve

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

içeriklerine göre inceleyerek eğitim politikalarının geliştirilmesine katkı sağlamaktadır (PIRLS, 2021).

PIRLS, her dört yılda bir gerçekleştirilmektedir ve katılımcı ülkelerin 4. sınıf öğrencilerinin okuma becerilerini çeşitli metin türleri üzerinden değerlendirmektedir. Araştırma, okuma anlama, metin türleri (edebî ve bilgilendirici metinler) ve öğrencilerin okuma ile ilgili tutumları gibi unsurları kapsamaktadır. Ayrıca öğretim yöntemleri, sınıf ortamları ve aile desteği gibi faktörler de analiz edilmektedir.

2.2. PISA

PISA (Programme for International Student Assessment), 15 yaşındaki öğrencilerin okuma, matematik ve fen bilimleri alanlarındaki becerilerini değerlendiren uluslararası bir programdır. 2000 yılında OECD (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü) tarafından başlatılan PISA, dünya genelinde eğitim sistemlerinin performansını karşılaştırmak amacıyla düzenlenmektedir. PISA'nın temel hedefi, eğitim politikalarını geliştirmek ve öğrenci başarısını artırmak için veri sağlamaktır.

PISA, üç ana alanda (okuma, matematik ve fen bilimleri) öğrencilerin bilgi ve becerilerini değerlendirmektedir. Her üç yılda bir gerçekleştirilen bu değerlendirme, çeşitli ülke ve bölgelerdeki eğitim sistemlerinin etkinliğini analiz etmeye olanak tanır. PISA'nın değerlendirmesi, sadece öğrencilerin doğru cevap verme yeteneğini değil, aynı zamanda bilgiyi gerçek hayattaki durumlarda nasıl uygulayabildiklerini de ölçmektedir. Bu yaklaşım, eğitimde beceri odaklı bir anlayışın benimsenmesine katkı sağlamaktadır. (MEB, 2022)

3. Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, verilerin toplanması ve analiz edilmesi hakkında bilgiler verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Nitel bir durum çalışmasının en temel özelliği bir ya da birkaç olayın derinlemesine incelenmesidir. Bir duruma ilişkin etkenler (ortam, bireyler, olaylar, süreçler vb.) bütüncül bir yaklaşımla araştırılır

ve ilgili durumu nasıl etkiledikleri ve durumdan nasıl etkilendikleri ortaya konmaya çalışılır (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s. 277).

3.2. Verilerin Toplanması

Bu araştırmanın verilerini elde etmek için nitel araştırmalarda kullanılan veri toplama yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırma yapılan olgu veya olaylar hakkında doğrudan veya dolaylı bilgiler içeren yazılı ve görsel materyallerin incelenerek istenen bilgilere ulaşılmasını kapsayan veri toplama yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2021).

3.3. Verilerin Analizi

Bu çalışmada ulusal literatürde açıklanan betimsel çözümlemeden yararlanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Betimsel çözümleme genellikle araştırma konusuyla ilgili literatürde yeterli kuramsal birikimin ve açıklayıcı bilginin bulunduğu, bir diğer ifadeyle veriden hareketle yeni kod ve temalara ulaşma ihtiyacı olmadığı durumlarda kullanılmaktadır.

4. Bulgular

Bu bölümde İlkokul ve Ortaokul Türkçe Dersi Programlarındaki okuma becerisi öğrenme çıktılarının, PISA ve PIRLS okuma yeterlikleri ile uyumları ayrı ayrı ele alınarak incelenmiştir. Programlarda yer alan ancak öğrencilerin okuma süreçleriyle ilgili aksiyon almasını içeren ve uluslararası okuma yeterlik düzeyleriyle ilişkilendirilemeyen *Okuma sürecini yönetebilme, Okuma sürecine etki eden durumları gözden geçirebilme* ve *Okuma sürecini değerlendirebilme* öğrenme çıktıları bu çalışmada inceleme dışı bırakılmıştır.

4.1. İlkokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki Okuma Becerisi Öğrenme Çıktılarının PIRLS ve PISA Okuma Becerileri Yeterlikleri İle Uyumu

Sınıf kademelerine göre İlkokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki okuma becerisi öğrenme çıktılarının PIRLS ve PISA okuma becerisi yeterlik düzeyleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Tablo 1: İlkokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki okuma becerisi öğrenme çıktılarının PIRLS ve PISA okuma becerisi yeterlik düzeyleri ile uyumu

Sınıf Kademelerine Göre Öğrenme Çıktıları	PIRLS Okuma Becerisi Yeterlik Düzeyi	PISA Okuma Becerisi Yeterlik Düzeyi
T.O.1.2. Okudukları ile ilgili anlam oluşturabilme	Alt Düzey	1a
T.O.1.3. Okuduklarını çözümleyebilme	Alt Düzey	1a
T.O.2.2. Okudukları ile ilgili anlam oluşturabilme	Orta Düzey	2. Düzey
T.O.2.3. Okuduklarını çözümleyebilme	Alt Düzey	1a
T.O.3.2. Okudukları ile ilgili anlam oluşturabilme	Üst Düzey	3. Düzey
T.O.3.3. Okuduklarını çözümleyebilme	Üst Düzey	3. Düzey
T.O.4.2. Okudukları ile ilgili anlam oluşturabilme	İleri Düzey	4. Düzey
T.O.4.3. Okuduklarını çözümleyebilme	Üst Düzey	3. Düzey

Tablo 1 incelendiğinde sınıf kademeleri yükseldikçe PIRLS ve PISA okuma becerisi yeterlik düzeylerinin de arttığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda öğrenme çıktılarının süreç bileşenlerinde öğrencilerden beklenenlerin sınıf kademelerine göre arttığı söylenebilir. Tüm sınıf kademelerine toplu olarak bakıldığında öğrenme çıktılarının PIRLS okuma becerisi yeterliklerinin en az biriyle uyumlu olduğu belirlenmiştir. Ancak PISA okuma becerisi yeterliklerinden üst düzeyde yer alan 5 ve 6. düzeylerle uyumlu öğrenme çıktılarının programda bulunmadığı tespit edilmiştir.

4.2. Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki Okuma Becerisi Öğrenme Çıktılarının PIRLS ve PISA Okuma Becerileri Yeterlikleri İle Uyumu

Tüm sınıf kademelerinde ortak olan Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki okuma becerisi öğrenme çıktılarının PIRLS ve PISA okuma becerisi yeterlik düzeyleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Tablo 2: PIRLS okuma becerisi yeterlikleri ile uyumlu ortaokul okuma becerisi öğrenme çıktılarının sayısı ve yüzdelik değerleri

	PIRLS Alt Düzey Okuma Becerisi Yeterliği	PIRLS Orta Düzey Okuma Becerisi Yeterliği	PIRLS Üst Düzey Okuma Becerisi Yeterliği	PIRLS İleri Düzey Okuma Becerisi Yeterliği	Toplam
Ortaokul Türkçe Dersi Öğrenme Çıktısı Sayısı	7	3	7	8	25
Yüzdelik Değeri	%28	%12	%28	%32	%100

Tablo 2 incelendiğinde Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki öğrenme çıktılarının %28'nin alt düzey, %12'sinin orta düzey, %28'sinin üst düzey ve %32'sinin de ileri düzey PIRLS okuma becerisi yeterliklerine uyumlu olduğu belirlenmiştir.

Tablo 3: PISA okuma becerisi yeterlikleri ile uyumlu ortaokul okuma becerisi öğrenme çıktılarının sayısı ve yüzdelik değerleri

	PISA 1a Okuma Becerisi Yeterliği	PISA 2. Düzey Okuma Becerisi Yeterliği	PISA 3. Düzey Okuma Becerisi Yeterliği	PISA 4. Düzey Okuma Becerisi Yeterliği	PISA 5. Düzey Okuma Becerisi Yeterliği	PISA 6. Düzey Okuma Becerisi Yeterliği	Toplam
Ortaokul Türkçe Dersi Öğrenim Çıktısı Sayısı	5	4	7	6	2	1	25
Yüzdelik Değeri	%20	%16	%28	%24	%8	%4	%100

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Tablo 3 incelendiğinde Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki öğrenme çıktılarının %20'sinin 1a, %16'sının 2. düzey, %28'nin 3. düzey, %24'ünün 4. düzey, %8'inin 5. düzey ve %4'ünün 6. düzey PISA okuma becerisi yeterliklerine uyumlu olduğu belirlenmiştir.

5. Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada 2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli İlkokul ve Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programlarının okuma becerisi öğrenme çıktılarının PIRLS ve PISA okuma becerisi yeterlik düzeyleri ile uyumu incelenmiştir.

Bu çalışma sonucunda 2024 İlkokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda her sınıf kademesinde aynı öğrenme çıktılarının bulunmasına rağmen sınıf kademeleri arttıkça süreç bileşenlerinin de kapsamının genişlediği ve bu durumdan dolayı PIRLS ve PISA okuma becerisi yeterlik düzeylerine uyumunun ilerleyen sınıflarda aşamalı olarak yükseldiği belirlenmiştir. Ancak bu yükseliş PISA okuma becerileri yeterliklerinden 4. düzeye kadar olmuştur. İleri düzey diyebileceğimiz PISA 5 ve 6. düzey okuma becerisi yeterlikleriyle uyumlu öğrenme çıktılarının programda yer almadığı tespit edilmiştir.

Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın okuma becerisi öğrenme çıktıları incelendiğinde ilkokul programındaki gibi her sınıf düzeyinde aynı öğrenme çıktılarının bulunduğu ancak öğrenme çıktısı sayısının ilkokul programındakinden çok daha fazla olduğu gözlemlenmiştir.

Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki öğrenme çıktılarının %28'inin alt düzey, %12'sinin orta düzey, %28'inin üst düzey ve %32'sinin de ileri düzey PIRLS okuma becerisi yeterliklerine uyumlu olduğu belirlenmiştir.

Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki öğrenme çıktılarının %20'sinin 1a, %16'sının 2. düzey, %28'nin 3. düzey, %24'ünün 4. düzey, %8'inin 5. düzey ve %4'ünün 6. düzey PISA okuma becerisi yeterliklerine uyumlu olduğu belirlenmiştir.

Her iki öğretim programında da PISA 5 ve 6. düzey okuma becerileri yeterliklerine uyumlu öğrenme çıktısı sayının diğer düzeylere göre az olduğu gözlemlenmiştir.

2024 İlkokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda her ne kadar sınıf düzeyi arttıkça okuma becerisi yeterlik düzeylerinin arttığı görülse de 1. sınıftan itibaren daha üst düzey okuma becerisi yeterliklerine uyumlu öğrenme çıktılarının bulunması tavsiye edilmektedir.

Her iki programda da PIRLS üst ve ileri düzey, PISA 5 ve 6. düzey okuma becerisi yeterliliklerine uyumlu öğrenme çıktılarının artırılması ayrıca öğrenme çıktılarının öğrencilere daha iyi aktarılması için sınıf ve Türkçe öğretmenlerine hizmet içi eğitimler verilmesi önerilmektedir.

Kaynakça

Anderson, R. C., & Pearson, P. D. (1984). A Schema-Theoretic View of Basic Processes in Reading Comprehension. In P. D. Pearson, R. Barr, M. L. Kamil, & P. B. Mosenthal (Eds.), Handbook of Reading Research (s. 255-291). Longman.

Akbaş, F. (2020). Türkçenin Eğitimdeki Yeri. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 18(2), 45-58.

Guthrie, J. T., & Wigfield, A. (2000). Engagement and Motivation in Reading. In Handbook of Reading Research.

Kern, R. (2000). Literacy and Language Teaching. Oxford University Press.

MEB. (2021). *PIRLS 2021 tanıtım broşürü.* https://pirls.meb.gov.tr/ sitesinden 26.09.2024 tarihinde erişilmiştir.

MEB. (2022). PISA 20202 Türkiye Raporu. Ankara: MEB Yayınları.

MEB. (2024). İlkokul Türkçe Dersi Öğretim Programı

MEB. (2024). Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı

MEB. (2024). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli.

OECD. (2018). Preparing for the Future: The Role of Education in Promoting Literacy Skills.

Tuncer, F. (2018). Türk Dilinin Kültürel Miras Üzerindeki Etkisi. Türk Dili Araştırmaları Dergisi, 7(4), 67-80.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldız, M. (2019). Dil ve Kimlik İlişkisi: Türkçe Üzerine Bir İnceleme. Sosyal Bilimler Dergisi, 15(2), 88-99.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

YÜKSEKÖĞRETİMDE ESNEK BİR DEĞERLENDİRME SÜRECİ OLARAK AÇIK KİTAP/KAYNAK SINAV(LAR)I

Dr. Asil DERİN KILIÇ
Kafkas Üniversitesi,
asilderin@yahoo.com - 0000-0003-2195-9889

ÖZET

Üniversitelerde çok az değişikliğin yaşandığı birkaç yüzyılın ardından yaklaşık son çeyrek yüzyılda yaşanan bir tür "mini devrimin", yükseköğretim kurumlarında taşları yerinden oynattığı düşünülmektedir. Toplumsal gelişimin lokomotifi olarak karakterize edilen üniversitelerde artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacaktı (ya da öyle umut edilmişti). Başka bir ifadeyle yenilik, bir tür değişim ve dönüşüm sürecine giren üniversitelerin pek çok bileşeni için artık kaçınılmaz bir hale gelmekteydi. Günümüzde ise üniversitelerin vizyon ve misyon alanlarından fiziki ortamların organizasyonuna, eğitim anlayışlarından akademik kadroların inşasına, öğrenci profillerinden öğretim süreçlerine birçok farklı bağlamda bu değişim ve dönüşüm sürecinin baskısıyla yüzleşmek zorunda kaldığı düşünülürken, bu farklılaşma beklentilerinin pek çok alanda üniversiteleri zorlamaya başladığı görülmektedir. Ancak tüm bu değişim ve dönüşüm rüzgârının ortasında oldukça sabit kalan birtakım şeyler de vardı. Nitekim bunların başında ise üniversitelerde geleneksel olarak kullanılan (dahası kutsanılan) kapalı kitap/kaynak sınavlar gelmektedir. Gerek bireysel gerek kurumsal gerekse de toplumsal ihtiyaç ve beklentilerdeki değişimlerin yükseköğretim kurumlarını derinden etkilediği ve dönüştürdüğü gerçeğinden hareketle, bu eğilimin yükseköğretim değerlendirme süreçlerinde de kendisini baskın bir şekilde gösterdiği bilinmektedir. Nitekim bu bağlamda farklılığı ve çeşitliliği dikkate alan, üründen ziyade süreci ve gelişimi önceliklendiren esnek ve uyarlanabilir değerlendirme yaklaşımları, her geçen gün biraz daha fazla eğitim-bilim araştırmalarına konu edinmektedir.

Yükseköğretim değerlendirme süreçlerinde yaygın olarak kabul edilen (kapalı kitap/kaynak sınavları gibi) geleneksel değerlendirme uygulamalarının yanı sıra öğrenci merkezli, esnek değerlendirme yaklaşımları arasında yer alan açık kitap/kaynak temelli sınavların kullanılabilirliğinin tartışıldığı bu araştırma kapsamında, başta kuramsal çerçeve olmak üzere açık kitap/kaynak sınavlarına ilişkin uygulama süreçleri detaylı bir şekilde ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yükseköğretim, Esneklik, Değerlendirme, Açık Kitap/Kaynak Sınavlar, Kapalı Kitap/Kaynak Sınavlar

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

GÖRME YETERSİZLİĞİNDEN ETKİLENEN YÜKSEKÖĞRETİM ÇĞRENCİLERİ İÇİN KAPSAYICI EĞİTİM ORTAM(LAR)I

Dr. Asil DERİN KILIÇ
Kafkas Üniversitesi,
asilderin@yahoo.com - 0000-0003-2195-9889

ÖZET

Toplumsal ve evrensel ihtiyaçlara duyarlı eğitim kurumlarında özel gereksinimleri olan öğrenciler de dahil olmak üzere tüm öğrencilerin öğrenme süreçlerinden fırsat eşitliği temelinde en üst düzeyde yararlanabilmesi noktasında ciddi bir çaba sarf edildiği görülmektedir. Nitekim kapsayıcı eğitim anlayışını esas alan yükseköğretim sistemlerinde farklı bilişsel, fiziksel ve/veya duyuşsal özelliklere sahip tüm öğrencilerin öğrenme faaliyetlerine demokratik bir zeminde her bir yönüyle (sosyal, kültürel, ekonomik vd.) aktif bir şekilde katılım sağlayabilmesi için eşit fırsatlara sahip olması amaçlanmaktadır. Esasen görme yetersizliğinden etkilenen öğrenciler de dahil olmak üzere özel gereksinimleri olan tüm öğrenciler için etiketleyici bir anlayıştan uzak, bireysel farklılıklara duyarlı, katılımcı bir öğrenme ortamı sağlamayı amaç edinen kapsayıcı eğitim sistemi; küresel ölçekte savunulan çağdaş bir eğitim yaklaşımı olarak karşımıza çıkmaktadır. En basit ifadeyle tüm öğrencilerin özel gereksinimlerinin karşılanması anlamına gelen kapsayıcı eğitim yaklaşımı, benzer bir şekilde UNESCO Kapsayıcı Eğitim Politikası Yönergesi'nde (2009) okulların ve diğer öğrenme merkezlerinin (kız/erkek çocukları, azınlık gruplar, kırsal nüfus, HIV ve AIDS'ten etkilenen çocuklar gibi) tüm öğrencilerin özel gereksinimlerine uygun bir yapıya dönüştürülmesini içeren bir süreç olarak ifade edilmektedir. Kapsayıcı eğitim sürecinde *(i) öğrencilerin eğitim hizmetlerine ulaşabilmesi noktasında eşit fırsatlara sahip olması, (ii) özel gereksinimleri olan öğrencilerin normal gelişim gösteren akranlarıyla birlikte eğitim alması, (iii) öğrencilerin farklılaşan ihtiyaç ve beklentilerine -zamanında- uygun yanıt verilmesi, (iv) öğrenme kaynaklarının/stratejilerinin farklı öğrenme stillerine ve hızlarına göre kullanılması* ve son olarak *(v) bireyselleştirilmiş esnek program tasarımlarından yararlanılarak eğitim kalitesinin arttırılması* hedeflenmektedir.

Yükseköğretim kurumlarında görme yetersizliğinden etkilenen öğrenciler de dahil olmak üzere özel gereksinimleri olan tüm öğrencilerin eğitim hizmetlerine erişim noktasında birtakım zorluklarla karşı karşıya kaldıkları bilinmektedir. Nitekim bu bağlamda görme yetersizliğinden etkilenen yükseköğretim öğrencilerinin gerek sınıf içi gerekse de sınıf dışı öğrenme ihtiyaçlarının tam anlamıyla karşılanmadığı görülmektedir. Eğitime yön veren ulusal ve uluslararası yaklaşımların esas alındığı ilgili alan yazında farklı bilişsel, fiziksel ve/veya duyuşsal özelliklere sahip öğrencilerin özel gereksinimlerine duyarlı çeşitli destek hizmetlerden yararlanabilmeleri durumunda parlak bir akademik kariyer süreci yapılandırabildikleri ifade edilirken, görme yetersizliğinden etkilenen öğrencilerin etkili ve verimli bir öğrenme süreci

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

deneyimleyebilmeleri noktasında diğer öğrencilerden farklı destek hizmetlere (çevresel düzenleme, kişisel, eğitsel ve sosyal destek gibi) ihtiyaç duydukları düşünülmektedir. Bu ihtiyaca binaen yükseköğretim kurumlarında görme yetersizliğinden etkilenen öğrencilere yönelik eğitim hizmetleri kalitesinin arttırılabilmesi amacıyla çeşitli araç-gereçlerin (dijital etkileşimli kitap, Braille alfabesiyle hazırlanmış ders kitabı, okuma büyüteci, okuma kalemi, ekran okuyucusu, optik karakter tanımlama, akıllı gözlük, akıllı rehber gözlük, dokunsal saat, konuşan hesap makinesi, konuşan saat, ses kayıt cihazı ve sesli açıklamalar içeren sunular gibi) yanı sıra esnek programlardan da yararlanıldığı görülmektedir. Esnek bir program, görme yetersizliğinden etkilenen öğrencilerin öğrenme süreçlerine optimum düzeyde katılım sağlayabilmeleri için ihtiyaç duyulan düzenlemeleri (esnek öğrenme süreçleri, uygun oturma düzenlemeleri, yardımcı teknolojiler, alternatif değerlendirme yöntemleri vb.) içermektedir. Bu yönüyle görme yetersizliğinden etkilenen öğrencilerin yükseköğretim sistemlerine engelsiz/açık erişimlerinin yanı sıra tüm etkinliklere aktif bir şekilde katılım sağlayabilmesi noktasında esnek program tasarımlarının kritik bir rol üstlendiği düşünülmektedir.

Sonuç olarak eğitimde fırsat eşitliği olgusunu esas alan kapsayıcı eğitim yaklaşımında özel gereksinimleri olan öğrenciler de dahil olmak üzere tüm öğrencilerin (din, dil, ırk, cinsiyet, nöroçeşitlilik ve sosyoekonomik durum gibi) bireysel farklılıkları doğrultusunda öğrenme fırsatlarından adil bir şekilde yararlanmaları desteklenmektedir. Nitekim bu bağlamda yükseköğretim kurumlarının görme yetersizliğinden etkilenen üniversite öğrencileri için "nasıl" daha kapsayıcı bir hale getirilebileceğinin ele alındığı bu geleneksel derleme araştırması kapsamında, sosyal adaleti temel ilke edinen yükseköğretim kurumlarında kapsayıcı eğitim anlayışını yansıtan öğrenme ortamlarının oluşturulmasına ilişkin yeni bakış açılarının tartışılması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Görme Yetersizliğinden Etkilenen Öğrenciler, Yükseköğretim, Kapsayıcı Eğitim Ortam(lar)ı

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

ÖĞRETMENLERİN SENDİKAL ÖRGÜTLENME NEDENLERİ

Öğretmen, SERDAL KARAKUŞ
Fırat Üniversitesi,
Serdalkarakus1313@gmail.com – 0009-0006-3403-7591

Prof. Dr.,İMAM BAKIR ARABACI
Fırat Üniversitesi,
barabaci@firat.edu.tr- 0000-0002-6703-4665

ÖZET

Sanayi Devrimi ile birlikte daha fazla üretim, kar hırsı amacı ile emeğin acımasızca sömürülmesi, çalışma koşulları, ekonomik koşulların iyileştirilmesi ve geliştirilmesi amacıyla sendikal faaliyetlerin başladığı söylenebilir. İlk zamanlarında işverene karşı güçsüz durumda işgöenin korunması mantığı ile oluşan örgütlenme faaliyetleri, ilerleyen zamanlarda çalışma koşulları, işçi hakları, iş güvenliği gibi konular üzerine yoğunlaşmıştır. İşverenler açısından genelde çalışmayı ve üretimi sabote etmek amaçlı örgütlenme olarak algılanan sendikal hareket çoğunlukla kabul edilmemiş, yasaklanmış ya da çeşitli engellerle karşılaşmıştır. Ülkemizde sendikal örgütlenmeyi tarihsel olarak; 1965 yılına kadar cemiyetçilik, dernekçilik ve federasyonculuk, 1965-1971 yılları arasını sendikacılık, 1971-1980 arası yıllar dernekçilik, 1980 sonrasını ise sendikacılık olarak geliştiğini belirtebiliriz. Son yıllarda sendikacılığa yönetimin işini kolaylaştıran bir aracı örgüt olarak bakılmaktadır. Ülkemizde öğretmenlerin sendika adı ile ilk örgütlenmeleri 1965 yılında Fakir Baykurt önderliğinde gerçekleşmiştir. İlerleyen süreçte darbe ve yasaklar sonrası ilk öğretmen sendikaları 1987'de (EĞİT-DER), 1992'de (EĞİTİM-BİR-SEN) ve (TÜRK-EĞİTİM-SEN), 1995'de (EĞİTİM-SEN) ve 2005'de (EĞİTİM-İŞ) olarak oluşturulmuştur. Bu çalışmanın amacı ülkemizde öğretnenlerin sendikal örgütlenme nedenleri, sendikal örgütlenmeye yönelik çekincelerinin alan yazın örnekleri doğrultusunda tartışılmaıdır. Araştırma nitel araştırma yöntemi ne uygun lieratür taraması tekniği ile desenlenmiştir. Ülkemizde eğitim sendikalarının ortak amaçları olarak; yeterli ücret, iyi çalışma koşulları, özlük haklarının iyileştirilmesi, üye ve ailelerinin eğitim ve sağlık koşullarında iyileştirmeler, ayrım gözetmeden tüm üyeler arasında birlik ve dayanışma sağlamak, üyelere maddi, hukuki

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

ve sosyal konularda destek sağlamak, eğitimde fırsat ve imkân eşitliği sağlamak gibi konuları içermektedir. Ülkemizde eğitim sendikacılığı için genel manada; gücünü yasal zeminde arayan, faaliyetleri çoğu zaman toplu pazarlık ile sınırlı olan, yüksek maaş, saygınlık, iş güvencesi gibi sebeplerden kaynaklı, geciktirilmiş bir örgütlenme olduğundan bahsedilebilir. Günümüz öğretmen sendikaları için; bağımsız örgüt yapıları oluşturamadıkları, öğretmenlerin sorunlarına tam manada katkı sağlayamadıkları, siyasi görüş ve ideolojiler doğrultusunda yaklaşımlar sergilendiği ve bunun da asıl amaçlarından uzaklaşma sonucunu doğurduğu, grev gibi önemli bir haktan mahrum olmaları sonucunda etkililik noktasında sorun yaşadıkları söylenebilir. Öğretmenlerin sendikalara üye olma nedenleri ile ilgili yapılan araştırmalar sonucunda öğretmenlerin; ekonomik ve maddi istekler, sosyal ve hukuki destek, hak ve özgürlükler, siyasi-ideolojik fikir birlikteliği, kişisel ve mesleki gelişim, gibi nedenlerin etkili olduğu söylenebilir.

Anahtar Sözcükler: Öğretmen, Sendikacılık, Öğretmen Sendikaları

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

ÖRGÜT YÖNETİMİ AÇISINDAN ÖRGÜTSEL MUHALEFET KAVRAMININ TARTIŞILMASI

Öğretmen, SERDAL KARAKUŞ
Fırat Üniversitesi,
Serdalkarakus1313@gmail.com – 0009-0006-3403-7591

Prof. Dr., İMAM BAKIR ARABACI
Fırat Üniversitesi,
barabaci@firat.edu.tr- 0000-0002-6703-4665

ÖZET

Muhalefet kavramı, siyaset bilimine ait bir kavram gibi görülse de yönetim bilimi gibi diğer birçok alanda da değerlendirilen bir kavramdır. TDK Sözlüğünde muhalefet "bir tutuma, bir görüşe ve bir eyleme karşı olma durumu" olarak tanımlanmıştır. Örgütsel muhalefet ise örgütün yöntemi ve genel metotları hakkındaki aykırı düşünceleri belirtmek ve örgüt içerisindeki bakış açılarını farklı çeşitlerde arttırma girişimleridir. Örgütsel muhalefet, örgüt içerisindeki tüm düşünce veya fikirlere karşı çıkmak anlamı taşımamaktadır. Aksine örgüt iradesine yeni fikirler ve bakış açıları kazandırmayı amaçlamaktır. Örgütsel muhalefet örgütte çalışan-yönetici ya da çalışan-çalışan arasında yaşanan görüş ayrılıkları neticesinde başlayan ve görüş ayrılığının ifade edilmesiyle açığa çıkan davranışların muhalefet yönünde seyretmesiyle oluşmaktadır. Örgütsel muhalefeti tetikleyen etmenler; örgüt üyelerine yönelik davranışlar, örgütsel değişme, örgütsel aktivite, görev yetki ve sorumluluk, kaynaklar, uygulamaların etikliği, performans değerlendirme ve karar alım sürecindeki adaletsiz ve yanlış uygulamlar olabilir. Örgüt yöneticilerinin muhalif davranışlarda bulunan çalışanlara karşı üç farklı tepkide bulundukları söylenebilir. Bunlar muhalif davranışlar sergileyen çalışanın ödüllendirilmesi, çalışanın görmezden gelinip yok sayılması ve çalışanı cezalandırmak olarak karşımıza çıkmaktadır. Örgütsel muhalefet üç boyutta ele alınmaktadır. Bunlar sırasıyla; Dikey(Açık) Muhalefet, Yatay(Gizli) Muhalefet ve Dışsal(Yer Değiştirmiş) Muhalefet olarak belirtilmektedir. Dikey muhalefet, çalışanın örgütte gördüğü olumsuzlukları doğrudan yönetici veya amirine açık ve yapıcı bir dil ile iletmesidir. Yatay muhalefet, çalışanın örgütte sorun olarak belirlediği

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

konularla ilgili çözümlemelerini uygulayıcılar yerine yetkisi veya gücü olmayan kişilere öfkeli, eleştirel şekilde ifade etmesidir. Dışsal muhalefet ise çalışanın örgüt içerisinde gördüğü olumsuzlukları örgüt içerisindeki kişiler yerine örgütün dışında bulunan aile veya arkadaşları ile paylaşmasıdır. Bu çalışmada örgütsel muhalefet kavramının örgüt yönetimi açısından öneminin, örgütsel faydasının ortaya çıkarılmasını, olumsuz etkilerinin tartışılmasını amaçlamaktadır. Araştırma nitel araştırma tekniklerinden doküman analizi ile desenlenmiştir. Yapılan bazı araştırmalar örgütsel muhalefet sonucunda hem olumlu hem de olumsuz durumlar oluşabildiğini göstermektedir. Olumlu sonuçlar olarak örgütsel katılımı ve inovasyonu arttırdığı, yeni fikirlerin öğrenme süreçlerini hızlandırdığı ve örgütte yaratıcı çözümler bulunmasını kolaylaştırdığı söylenebilir. Olumsuz sonuçlar ise muhalefet davranışı gösteren çalışanların örgüt içerisinde dışlandığı, kariyer engelleriyle karşılaştığı ya da cezalandırıldıkları söylenebilir.

Anahtar Sözcükler: Örgüt Yönetimi, Muhalefet, Örgütsel Muhalefet

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

DIGITAL TRANSFORMATION AND SMART WAREHOUSE SYSTEMS IN BUSINESSES

Dr. ÖMER EMRAH ACAR

Independent Researcher

omeremrahacar@hotmail.com

ORCID ID: 0000-0002-9911-1311

ABSTRACT

With the impact of rapid advances in information and communication technologies, digitalization process has started in many areas. The spread of digitalization has also affected the production processes and helped the emergence of the Industry 4.0 concept and a digital transformation process has started in all business processes. Digital transformation is the integration of digital technologies into the products, services and processes of businesses. This transformation refers to a system that digitizes business processes with a holistic approach from human resources to sales and marketing, from procurement to production, can store and process data from all units and present this information to managers for correct decision making. With this process, radical changes occur in the way businesses operate and provide value to their customers. One of the functions that businesses in the digital transformation process can integrate new technologies is warehouse management processes. Businesses that integrate technologies such as smart robots, 5G, artificial intelligence, internet of things, etc. into traditional warehouses can switch to a smart warehouse system that makes warehouse operations more flexible and more efficient. In this way, they can achieve advantages such as increased speed in operations, reduced work accidents, faster response to customer demands, energy efficiency, reduced costs and remote control. In addition to these benefits, businesses that create a smart warehouse system may also face some challenges such as the lack of integration between the technologies used, insufficient data security, insufficient employee training, and high investment and maintenance costs. At this point, businesses that can find solutions to the problems they will face in the process of creating a smart warehouse system and create a system suitable for their own structures will complete this process in the most accurate way and will be able to establish superiority over their competitors in the highly competitive environment we are in.

Keywords: Digital Transformation, Smart Warehouse Systems, Industry 4.0.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

GENÇ BİLİŞİMCİLERİN KARİYER HEDEFLERİNDEKİ SOSYAL HASSASİYETLER: NİTEL BİR ARAŞTIRMA

Dr. Öğretim Üyesi İBRAHİM YILDIZ
Atatürk Üniversitesi,
ibryildiz@atauni.edu.tr - 0000-0002-9533-311X

Yüksek Lisans Öğrencisi AHMET ENES ÖĞRETİCİ
Erzurum Teknik Üniversitesi,
ahmtss2525@gmail.com – 0009-0002-5999-6327

ÖZET

Bilişim sektörü, ortaya koyduğu ürün ve hizmetler itibariyle stratejik değeri olan bir sektördür. Dolayısıyla, kariyer planlarını bu sektör üzerinden gerçekleştirmek isteyen genç bireylerin hassasiyetleri de önemlidir. Atatürk Üniversitesi ve Erzurum Teknik Üniversitesi öğrencileri üzerinde, nitel araştırma tekniklerine göre gerçekleştirilen bu çalışmada, Yönetim Bilişim Sistemleri ve Bilgisayar Mühendisliği Bölümleri öğrencilerine ulaşılmıştır. Elde edilen bulgulara göre; bilişim sahasında eğitim gören genç bireylerin girişimcilik hedeflerinin olduğu, çalışmak istedikleri işletmelerde/kurumlarda monoton bir iş yaşamı arzulamadıkları, çalışacakları işletme/kurumlarda diğerleri ile birlikte gelişmek istedikleri ortaya konmuştur. Ortaya konan sonuçlar bağlamında; ilgili eğitim programlarında, genç bilişimcilerin girişimcilik yönlerini destekleyecek bir anlayışın yürütülmesinin, bu bireylerin sağlıklı ruh hallerinin muhafazası ve bireysel gelişimlerinin desteklenmesi için yürütülecek çok yönlü faaliyetlerin önemi vurgulanmıştır. Ayrıca bilişim sektöründeki çalışan haklarını konu alacak düzenleme ve çalışmaların da yerinde olduğu açıklanmıştır. Bu çalışma, literatüre sunduğu katkı ve ortaya koyduğu çoklu disiplinli yaklaşımlarla desteklenen sonuçlar ve değerlendirmeler açısından değerlidir.

Anahtar Kelimeler: Bilişim sektörü, yönetim bilişim sistemleri, genç bilişimciler.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

DOĞAL AFETLERİN BEŞERÎ KALKINMA ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN İNCELENMESİ: MINT ÜLKELERİ ÖRNEĞİ

Doç. Dr. Hikmet AKYOL

Gümüşhane Üniversitesi Şiran Mustafa Beyaz MYO,

hikmetakyol76@gmail.com- ORCID:0000-0001-9119-7416

Mücahit ÇELİK

Gümüşhane Üniversitesi, mücahit.celik611@gamil.com – ORCID:0009-0004-9413-4989

Öğr. Gör. Aynur KAYA

Trabzon Üniversitesi, Şal Pazarı MYO, aynurkaya@trabzon.edu.tr – ORCID:0000-0002-5223-6977

ÖZET

Bu araştırma 1998-2023 döneminde Meksika, Endonezya ve Türkiye'de (MINT) doğal afetlerin beşerî kalkınma üzerindeki etkilerini araştırmıştır. Afet Epidemiyolojisi Araştırma Merkezi (CRED, 2024) tahminine göre 2023 yılında doğal tehlikeler ile ilişkili toplam 399 afet kaydedilmiştir. Kuruluşa göre bu afetler sonucu 86.473 kişi yaşamını kaybetmiş, 93.1 milyon insan etkilenmiş ve toplam 202,7 milyar ABD doları ekonomik kayıp yaşanmıştır. İstatistikler daha çok gelişmekte olan ülkelerde yaşanan yıkıcı afetlerin büyük can kayıplarına neden olduğunu göstermektedir. Dahası doğal afetler gelişmekte olan ülkelerin sürdürülebilir kalkınma çabalarını baltalamaktadır. Bu araştırmada MINT ülkelerinde doğal afetler ile beşerî kalkınma arasındaki ilişkisi Koenker-Basett (1978) ve Koenker (2004) tarafından önerilen kantil regresyon tahmincisi kullanılarak incelenmiştir. Analiz sonuçları doğal afetlerin beşerî kalkınma üzerindeki etkisinin çok düşük kantilde (ϲ=0.20) anlamsız, diğer kantillerde negatif olduğunu göstermiştir. Bu bakımdan sonuçlar MINT ülkelerinde doğal afetlerin beşerî kalkınmayı engellediğini ortaya koymuştur. Araştırmanın sonraki aşamasında değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisi Pairwise Granger testi kullanılarak analiz edilmiştir. Sonuçlar kısa dönemde kentleşme dışındaki değişkenlerle beşerî kalkınma arasında herhangi bir nedensellik olmadığını göstermiştir. Buna karşın kentleşme ile beşerî kalkınma arasında çift yönlü nedensellik vardır. Benzer şekilde kentleşme ve cari denge ile doğal afetler arasında karşılıklı bir nedensellik ilişkisi olduğu tespit edilmiştir. Diğer taraftan doğal afetlerden ekonomik büyüme ve fiziki yatırımlara doğru tek yönlü bir nedensellik olduğu görülmüştür.

Doğal afetler ülkelerin kaynaklarını, alt yapısını ve beşerî sermaye stoğunu yok etmektedir. Bu bakımdan MINT ülkelerinde hükümetlerin ve politika yapıcıların afet risk azaltımı politikalarına daha fazla önem vermesi, bu ülkelerin sürdürülebilir kalkınma hedeflerini destekleyecektir. Bu çerçevede alt ve üst yapının iyileştirilmesi gelecekte yaşanması muhtemel doğal tehlikelerin etkilerini sınırlandıracaktır. Dahası toplumluların dayanıklılığını arttıracaktır.

Anahtar Kelimeler: Doğal Afetler, Beşerî Kalkınma, Gelişmekte Olan Ülkeler, Afet Ekonomisi, Afet Yönetimi, MINT Ülkeleri

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

INVESTIGATION OF THE IMPACT OF NATURAL DISASTERS ON HUMAN DEVELOPMENT: THE CASE OF MINT COUNTRIES

ABSTRACT

This research investigated the effects of natural disasters on human development in Mexico, Indonesia, and Turkey (MINT) during the period 1998-2023. According to the Center for Research on Disaster Epidemiology (CRED, 2024), there were 399 recorded disasters associated with natural hazards in 2023. According to the organization, these disasters resulted in the loss of 86,473 lives, affected 93.1 million people, and caused economic losses amounting to 202.7 billion US dollars. Statistics show that devastating disasters in developing countries cause significant loss of life. Natural disasters undermine the sustainable development efforts of developing countries. In this study, the relationship between natural disasters and human development in MINT countries was examined using the quantile regression estimator proposed by Koenker-Basett (1978) and Koenker (2004). The analysis results showed that the impact of natural disasters on human development was insignificant at very low quantiles (ϲ=0.20) and negative at other quantiles. In this respect, the results revealed that natural disasters hinder human development in MINT countries. In the next stage of the research, the causality relationship between the variables was analyzed using the Pairwise Granger test. The results showed that there was no causality between human development and variables other than urbanization in the short term. There is a two-way causality between urbanization and human development. Similarly, it has been determined that there is a mutual causality relationship between urbanization and current account balance and natural disasters. On the other hand, it has been observed that there is a one-way causality from natural disasters to economic growth and physical investments. Natural disasters destroy the resources, infrastructure, and human capital stock of countries. In this respect, more emphasis on disaster risk reduction policies by governments and policymakers in MINT countries will support the sustainable development goals of these countries. In this context, the improvement of the infrastructure and superstructure will limit the effects of natural hazards that may occur in the future. Moreover, it will increase the resilience of the community.

Keywords: Natural Disasters, Human Development, Developing Countries, Disaster Economics, Disaster Management, MINT Countries.

1. GİRİŞ

Afet, bir topluluğun veya toplumun kaynaklarını kullanarak başa çıkma yeteneğini aşan, sosyal, ekonomik veya çevresel kayıp ve etkilerini içeren doğal, teknoloji veya insan kaynaklı olayların sonucu olarak tanımlanabilmektedir (UNDP, 2009). Doğal afetler; atmosferik, jeolojik ve hidrolojik kökenli yıkıcı olaylardır. Doğal afetler hızlı veya yavaş başlayabilir ve önemli sağlık, sosyal ve ekonomik sonuçlar doğurabilir (WHO,2006). Afet Epidemiyolojisi Araştırma Merkezi (CRED, 2024) tahminine göre 2023 yılında doğal tehlikeler ile ilişkili toplam 399 afet kaydedilmiştir. Kuruluşa göre bu afetler sonucu 86.473 kişi yaşamını kaybetmiş, 93.1 milyon insan etkilenmiş ve toplam 202,7 milyar ABD doları ekonomik kayıp yaşanmıştır. Afetler, maddi ve manevi kayıplara sebep olarak ülkelerin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmalarını zorlaştırmaktadır. (UNDRR, 2015). Gelişmekte olan ülkelerde doğal afetler, sürdürülebilir kalkınma çabalarını engelleyerek afetleri önemli bir kalkınma sorunu haline getirmektedir. Özellikle bazı doğal olaylar, gelişmiş ülkelere kıyasla gelişmekte olan ülkelerde daha derin etkiler bırakma eğilimindedir. (Marti, 1990). Ergünay (2009), doğal afetlerin verdiği zararların aslında bir kalkınma sorunu oluşturduğunu ifade etmiş, bu zararları önlemek ve azaltmak adına gerekli tedbirlerin tüm kalkınma ve gelişme planlarına entegre edilmesi

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

gerektiğini vurgulamıştır. Doğaner (2022), doğal afetlerin dünya çapında artan bir tehdit oluşturduğunu ve her ülkede ciddi ekonomik kayıplara neden olduğunu ifade etmiştir. Özellikle son dönemde iklim değişikliğine bağlı ortaya çıkan doğal afetler tüm dünyada toplumların kalkınma çabalarını baltalamaktadır (Aydın ve Genç, 2023).

Bu araştırma Meksika, Endonezya ve Türkiye'den oluşan MINT grubunda doğal afetlerin beşerî kalkınma üzerindeki etkilerini araştırmıştır. Bu çerçevede doğal afetlerin araştırma ülkelerinin sürdürülebilir kalkınmalarını ne ölçüde etkilediği panel regresyon ve nedensellik analizleri kullanılarak ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırma üç kısım olarak tasarlanmıştır. Birinci kısım giriş bölümüdür. İkinci kısımda araştırmanın veri seti ve kullanılan ekonometrik analizler tanıtılmış, elde edilen bulgular yorumlanmıştır. Üçüncü bölümde analiz bulguları genel hatlarıyla tartışılmış ve politika çıkarımları yapılmıştır.

2. EKONOMETRİK ANALİZ

Bu araştırma 1998-2022 arasını kapsayan dönemde Endonezya, Meksika ve Türkiye'de doğal afetlerin beşerî kalkınma üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırma çerçevesinde kullanılan değişkenler Tablo 1'de gösterilmiştir. Araştırmada bağımlı değişken olarak Birleşmiş Milletler Kalkınma Ajansı (UNDP, 2024) tarafından hesaplanan beşerî kalkınma endeksi kullanılmıştır. Bu endeks aynı zamanda sürdürülebilir kalkınmanın standart bir göstergesidir. Çekirdek açıklayıcı değişken olarak doğal afetlerden etkilenen toplam kişi sayısının doğal logaritması alınmıştır. Buna ek olarak çalışmada kişi başına düşen GSYH (%), brüt sabit sermaye birikimi (GSYH %), cari işlemler dengesi (GSYH %) ve kentleşme (toplam nüfusa oranı) kontrol değişkenleri olarak tahmin edilen modelde yer almıştır. Araştırma çerçevesinde verileri eksik veya kayıp olduğundan Nijerya araştırma örnekleminden çıkarılmıştır. Tablo 2'de kullanılan serilere ait tanımlayıcı istatistikler gösterilmiştir. HDI ile gösterilen beşerî kalkınmanın ortalama değeri 0.717, maksimum ve minimum değerleri 0.855 ve 0.587'dir. LnEFFECT serisinin ortalama değeri 11.677, maksimum ve minimum değerleri 15.186 ve 4.605 olarak hesaplanmıştır. GDP, K, CID ve URBAN serilerinin ortalama değerleri 2.135, 24.984, -1.120 ve 65.679 olarak bulunmuştur. Bu değişkenlerin maksimum değerleri 10.429, 32.811, 4.843, 81.300 ve minimum değerleri -14.475, 17.950,-8.870 ve 39.593 olarak hesaplanmıştır. Tablo 2'de görüldüğü üzere cari işlemler dengesi dışındaki tüm değişkenlerde normal dağılım problemi vardır.

Tablo 1. Araştırma Değişkenleri

Değişken	Açıklama	Türü	Veri Kaynağı
Bağımlı değişken			
HDI	BM Kalkınma Programı tarafından hesaplanan Beşerî kalkınma endeksi	Endeks değeri alınmıştır.	BM Kalkınma Programı
Çekirdek açıklayıcı değişken			
Ln (EFFECT)	Doğal afetleri temsilen doğal afetlerden etkilenen toplam kişi sayısı alınmıştır.	Doğal logaritması alınmıştır.	Dünya Bankası
Kontrol değişkeni			
GDP	Kişi başına düşen GSYH	Yıllık yüzde değişim oranı alınmıştır.	Dünya Bankası
K	Brüt sabit sermaye	GSYH'ye oranı alınmıştır.	Dünya Bankası
CID	Cari işlemler dengesi	GSYH'ye oranı alınmıştır.	Dünya Bankası

URBAN	Kentleşme	Kent nüfusunun toplam nüfusa oranı alınmıştır. Dünya Bankası

Tablo 2. Tanımlayıcı İstatistikler

	HDI	Ln (EFFECT)	GDP	K	CID	URBAN
Ortalama	0.717	11.677	2.135	24.984	-1.120	65.679
Ortanca	0.712	12.053	3.382	23.599	-1.408	69.946
Maximum	0.855	15.186	10.429	32.811	4.843	81.300
Minimum	0.587	4.605	-14.475	17.950	-8.870	39.593
Std. Sapma	0.063	2.474	4.130	4.422	2.650	12.954
Skewness	0.084	-0.782	-1.434	0.406	0.111	-0.556
Kurtosis	2.672	3.079	6.342	1.814	3.340	1.846
Jarque-Bera	0.407	7.372	58.209	6.203	0.495	7.703
Prob.	0.815	0.025	0.000	0.044	0.780	0.021
Gözlem	72	72	72	72	72	72

Araştırma çerçevesinde kurulan ve değişkenler arasındaki panel veri ilişkisini gösteren model aşağıda verilmiştir:

$$HDI_{it} = \beta_0 + \beta_1 LnEFFECT_{it} + \beta_2 GDP_{it} + \beta_3 K_{it} + \beta_4 CID_{it} + \beta_5 URBAN_{it} + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

Araştırmada ilk olarak kullanılan yatay kesit bağımlılığı (CSD) problemi içerip içermediği Breusch-Pagan (1980) LM testi kullanılarak incelenmiştir. Test sonuçları Tablo 3'de verilmiştir. LM istatistiklerine göre LnEFFECT ve CID dışındaki tüm serilerde CSD problemi vardır. Bu nedenle LnEFFECT ve CID serilerinin durağanlığı geleneksel panel birim kök testleri olan LLC (2002), IPS (2003), ADF-FISHER ve PP-FISHER testleri kullanılarak incelenirken, diğer serilerin durağanlığı CSD'nin varlığında sağlam sonuçlar veren ve Pesaran (2007) CIPS testleri kullanılarak analiz edilmiştir. Panel birim kök testi sonuçlarına göre tüm değişkenler düzeyde durağandır. Ancak gerek serilerin normal dağılım göstermemesi ve gerekse de Şekil 1'de görüldüğü üzere serilerde uç gözlem değerlerinin olması nedeniyle beşerî kalkınma ve açıklayıcı değişkenler arasındaki ekonometrik ilişki Koenker ve Basett (1978) tarafından önerilen ve Koenker (2004) tarafından panel verilere uyarlanan panel kantil tahmincisi kullanılarak analiz edilmiştir. Tahmin sonuçları Tablo 4'de verilmiştir. Sonuçlarına göre doğal afetlerin beşerî kalkınma üzerindeki etkisi çok düşük kantilde (τ=0.20) anlamsızken diğer kantillerde negatiftir. Bu bakımdan sonuçlar MINT ülkelerinde doğal afetlerin beşerî kalkınmayı engellediğini göstermiştir.

Tablo 3. CSD ve Panel Birim Kök Testi

	CIPS	LLC	IPS	ADF FİSHER	PP-FISHER	LM
HDI	-2.236**					70.488 (0.000)
GDP	-5.675***					9.247 (0.026)
K	-2.825***					37.628 (0.000)
URBAN	-4.050***					74.878 (0.000)
LnEFFECT		-5.041***	-4.473***	29.289***	32.351***	3.752 (0.289)
CID		-2.360***	-2.150***	14.847**	14.384**	3.109 (0.375)

***, ** ve * p≤0.01, p≤0.05 ve p≤0.10 düzeyinde anlamlılığı temsil etmektedir.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

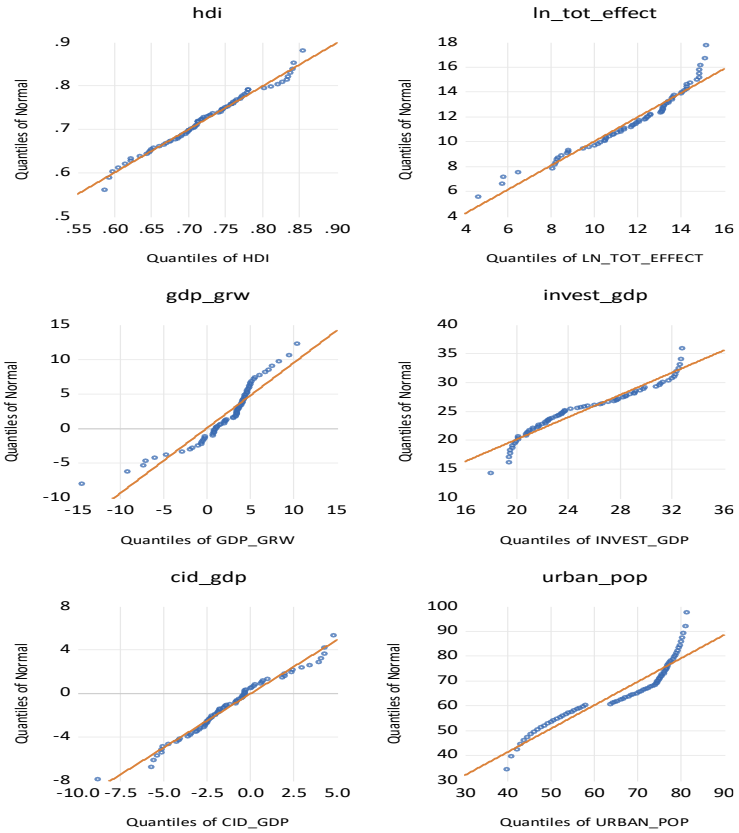
Tablo 4. Panel Kantil Tahmini

	ɕ=0.20	**ɕ=0.40**	**ɕ=0.50**	**ɕ=0.60**	**ɕ=0.70**	**ɕ=0.80**	**ɕ=0.90**
LnEFFECT	-0.001	-0.003**	-0.004***	-0.005***	-0.004***	-0.005***	-0.008**
	(0.001)	(0.001)	(0.001)	(0.001)	(0.001)	(0.001)	(0.003)
GDP	0.003	0.001*	0.002**	0.002***	0.002***	0.002***	0.002
	(0.000)	(0.000)	(0.000)	(0.000)	(0.000)	(0.001)	(0.002)
K	0.007***	0.007***	0.007***	0.006***	0.006***	0.007***	0.007***
	(0.000)	(0.000)	(0.000)	(0.000)	(0.000)	(0.001)	(0.002)
URBAN	0.005***	0.005***	0.005***	0.004***	0.004***	0.004***	0.005***
	(0.000)	(0.000)	(0.000)	(0.000)	(0.000)	(0.000)	(0.000)
CID	0.005***	0.007***	0.006***	0.005***	0.004***	0.005**	0.008*
	(0.001)	(0.002)	(0.001)	(0.001)	(0.001)	(0.002)	(0.004)

***, ** ve * p≤0.01, p≤0.05 ve p≤0.10 düzeyinde anlamlılığı temsil etmektedir.

Ekonomik büyümenin beşerî kalkınma üzerindeki etkisi çok düşük kantilde anlamsızken (ɕ=0.20), diğer kantillerde pozitiftir. Buna göre ekonomik büyümenin artması beşerî ve sürdürülebilir kalkınmayı desteklemektedir. Ancak 0.90 kantilde ekonomik büyümenin beşerî kalkınma üzerindeki etkisinin tekrar anlamsızlaştığı gözlenmiştir. Benzer şekilde fizik sermaye stoku, kentleşme ve cari dengenin beşerî kalkınma üzerindeki etkileri tüm kantillerde pozitif çıkmıştır. Bu bakımdan MINT ülkelerinde artan yatırımların, bu ülkelerde toplumların refah düzeyinin artmasını sağladığı ve böylece beşerî kalkınmayı desteklediği söylenebilir. Kentler gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ekonomik aktivitenin kalbidir. Bu nedenle sürdürülebilir bir kentleşme beşerî kalkınma açısından kilit bir öneme sahiptir. Sonuçlarımız ülkelerin dış ticaretinde meydana gelen olumlu gelişmelerin beşerî kalkınmaya katkı sağladığını ortaya koymuştur.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Görsel 1. Serilerin Kantil Dağılım Grafiği

Araştırmanın sonraki aşamasında değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisi Panel Granger nedensellik testi kullanılarak incelenmiştir. Test sonuçları Tablo 5'de gösterilmiştir. Sonuçlar kısa dönemde kentleşme dışındaki değişkenlerle beşerî kalkınma arasında herhangi bir nedensellik olmadığını göstermiştir. Buna karşın kentleşme ile beşerî kalkınma arasında çift yönlü nedensellik vardır. Benzer şekilde kentleşme ve cari denge ile doğal afetler arasında karşılıklı bir nedensellik ilişkisi olduğu tespit edilmiştir. Diğer taraftan doğal afetlerden ekonomik büyüme ve fiziki yatırımlara doğru tek yönlü bir nedensellik olduğu görülmüştür. Bu bakımdan doğal afetlerin kısa dönemde fiziki alt ve üst yapıya, fabrika ve tesislere zarar vererek ekonomik kalkınmayı baltaladığı söylenebilir. Sonuçlar kentleşmeden ekonomik büyümeye, fiziki yatırımlar ve cari dengeden kentleşmeye doğru tek yönlü nedensellik olduğunu göstermiştir.

Tablo 5. Pairwise Granger Nedensellik Testi

Boş Hipotez	Gözlem	F-İstatistik	Prob.
LnEFFECT ≠> HDI	58	2.112	0.110
HDI ≠> LnEFFECT		0.402	0.752
GDP ≠> HDI	66	0.355	0.785
HDI ≠> GDP		0.680	0.567
K ≠> HDI	66	0.153	0.926
HDI ≠> K		0.241	0.866
URBAN ≠> HDI	66	2.309	0.085*
HDI ≠> URBAN		2.989	0.038**
CID ≠> HDI	66	1.060	0.372
HDI ≠>CID		0.236	0.870
GDP ≠> LnEFFECT	58	0.412	0.744
LnEFFECT ≠> GDP		5.048	0.003***
K≠> LnEFFECT	58	0.408	0.747
LnEFFECT ≠> K		5.540	0.002***
URBAN ≠> LnEFFECT	58	2.270	0.091*

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

LnEFFECT ≠> URBAN		2.399	0.078*
CID≠> LnEFFECT	58	2.398	0.078*
LnEFFECT ≠> CID		4.462	0.007***
K ≠> GDP	66	0.386	0.763
GDP≠> K		0.451	0.717
URBAN ≠> GDP	66	3.035	0.036**
GDP≠> URBAN		9.091	5.E-05
CID≠> GDP	66	1.125	0.346
GDP ≠> CID		0.971	0.412
URBAN ≠> K	66	1.581	0.203
K≠> URBAN		2.911	0.041**
CID≠>K	66	1.207	0.315
K≠> CID		0.138	0.936
CID ≠> URBAN	66	6.218	0.001***
URBAN ≠> CID		0.586	0.626

***, ** ve * p≤ 0.01, p≤ 0.05 ve p≤ 0.10 düzeyinde anlamlılığı temsil etmektedir.
Granger nedensellik testi uygulanırken Akaike, Schwarz ve Hannan-Quinn bilgi kitreleri esas alınarak, üçüncü gecikme tercih edilmiştir.

3. SONUÇLAR VE DEĞERLENDİRME

Doğal afetler dünya genelinde toplumların kalkınması ve geleceği önünde büyük bir engel teşkil etmektedir. Bu nedenle doğal tehlikelere karşı etkin ve verimli afet risk azaltımı politikalarının hayata geçirilmesi ve toplumların dayanıklılığının arttırılması kritik bir önemdedir. Özellikle yapılan araştırmalar doğal afetlerin gelişmekte olan ülkelerde daha büyük yıkım ve trajedilere yola açabildiğini göstermiştir. Dahası yaşanan afetler fiziksel kayıpların yanında beşerî sermayenin de yok olmasına neden olmaktadır. Bu bakımdan bu araştırmada doğal afetlerin beşerî kalkınma üzerindeki etkileri incelenmiştir. Kantil regresyon sonuçları doğal afetlerin beşerî kalkınma üzerindeki etkisinin çok düşük kantilde anlamsız, diğer kantillerde negatif olduğunu göstermiştir. Bu bakımdan sonuçlar MINT ülkelerinde doğal afetlerin beşerî kalkınmayı engellediğini ortaya koymuştur. Diğer taraftan ekonomik büyümenin beşerî kalkınma üzerindeki etkisi çok düşük kantilde anlamsızken, diğer kantillerde pozitiftir. Buna göre ekonomik büyümenin artması beşerî ve sürdürülebilir kalkınmayı arttırmaktadır. Ancak 0.90 kantilde ekonomik büyümenin beşerî kalkınma üzerindeki etkisinin tekrar anlamsızlaştığı gözlenmiştir. Fizik sermaye stoku, kentleşme ve cari dengenin beşerî kalkınma üzerindeki etkileri tüm kantillerde pozitiftir. Bu bakımdan MINT ülkelerinde artan yatırımların, refah düzeyini arttırarak, beşerî kalkınmayı teşvik ettiği söylenebilir. Araştırmanın sonraki aşamasında değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisi incelenmiştir. Sonuçlar kısa dönemde kentleşme dışındaki değişkenlerle beşerî kalkınma arasında herhangi bir nedensellik olmadığını göstermiştir. Buna karşın kentleşme ile beşerî kalkınma arasında çift yönlü nedensellik vardır. Benzer şekilde kentleşme ve cari denge ile doğal afetler arasında karşılıklı bir nedensellik ilişkisi olduğu tespit edilmiştir. Diğer taraftan doğal afetlerden ekonomik büyüme ve fiziki yatırımlara doğru tek yönlü bir nedensellik olduğu görülmüştür. Bu bakımdan doğal afetlerin kısa dönemde fiziki alt ve üst yapıya, fabrika ve tesislere zarar vererek ekonomik kalkınmayı baltaladığı söylenebilir. Sonuçlar kentleşmeden ekonomik büyümeye, fiziki yatırımlar ve cari dengeden kentleşmeye doğru tek yönlü nedensellik olduğunu göstermiştir.

Doğal afetler ülkelerin kaynaklarını, alt yapısını ve beşerî sermaye stoğunu yok etmektedir. Bu bakımdan MINT ülkelerinde hükümetlerin ve politika yapıcıların afet risk azaltımı politikalarına daha fazla önem vermesi, bu ülkelerin sürdürülebilir kalkınma hedeflerini destekleyecektir. Bu çerçevede alt ve üst yapının iyileştirilmesi gelecekte yaşanması muhtemel doğal tehlikelerin etkilerini sınırlandıracaktır. Dahası toplumluların dayanıklılığını arttıracaktır.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

KAYNAKÇA

[1] Aydın, G. ve Genç, F. N. (2023). İklim Değişikliğine Bağlı Afetler ve Sürdürülebilir Kalkınma. Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 13 (2), 563-590. doi: 10.18074/ckuiibfd.1176640.

[2] Breusch, T. S., Pagan, A. R. (1980). The Lagrange Multiplier Test and its Applications to Model Specification in Econometrics. The Review of Economic Studies, 47(1), 239-253. https://doi.org/10.2307/2297111

[3] Coi, I. (2001). Unit Root Tests for Panel Data. Journal of International Money and Finance, 20, 249–272. https://doi.org/10.1016/S0261-5606(00)00048-6

[4] CRED. (2024). EM-DAT. https://public.emdat.be/ (Erişim Tarihi: 20 Ekim 2024)

[5] Granger, C. W. J. (1969). Investigating Causal Relations by Econometric Models and Cross-spectral Methods. Econometrica, 37(3), 424-438. http://www.jstor.org/stable/1912791

[6] Granger, C. W. J. (2003). Some aspects of causal relationships. Journal of Econometrics, 112, 69-71. https://doi.org/10.1016/S0304-4076(02)00148-3

[7] Gupta, A. K., Gotmare, S., Nair, U., & Babu, S. (2019). Green growth benefits for climate and disaster resilience: concerns for urban and infrastructure systems. *Position Paper, NIDM and GGGI*, *17*.

[8] Hallegatte, S., Przyluski, V. (2010). The Economics of Natural Disasters. in *Cesifo Forum* (Vol. 11, No. 2, pp. 14-24). München: ifo Institut für Wirtschaftsforschung an der Universität München.

[9] Im, K. S., Pesaran, M. H., Shin, Y. (2003). Testing for Unit Roots İn Heterogeneous Panels. Journal of Econometrics, 115, 53-74. https://doi.org/10.1016/S0304-4076(03)00092-7

[10] Koenker, R., Bassett, G. (1978). Regression Quantiles. Econometrica, 46(1), 33-50. https://www.jstor.org/stable/1913643 (Erişim Tarihi: 20 Ekim 2024)

[11] Koenker, R. (2004). Quantile Regression for Longitudinal Data. Journal of Multivariate Analysis, 91, 74-89. https://doi.org/10.1016/j.jmva.2004.05.006

[12] Koubi, V. (2019). Sustainable Development Impacts of Climate Change and Natural Disaster. *Background Paper Prepared for Sustainable Development Outlook*, 1-55.

[13] Levin, A., Lin, C. F., Chu, C. S. J. (2002). Unit Root Tests in Panel Data: Asymptotic and "Nite-Sample Properties". Journal of Econometrics, 108, 1-24.https://doi.org/ 10.12691/ijefm-2-1-2

[14] Maddala, G. S., Wu, S. (1999). A Comparative Study of Unit Root Tests with Panel Data and A New Simple Test. Oxford Bulletin of Economics and Statistics, Special Issue, 0305-9049, 631-652. https://doi.org/10.1111/1468-0084.0610s1631

[15] Montero, J. M., Naimy, V., Abi Farraj, N., & El Khoury, R. (2024). Natural disasters, stock price volatility in the property-liability insurance market and sustainability: An unexplored link. *Socio-Economic Planning Sciences*, *91*, 101791.

[16] Natural disasters and development (English). Washington, D.C.: World Bank Group. https://documents1.worldbank.org/curated/en/983571468761664523/820140748_20040414004004 07/additional/28757.pdf. (Erişim Tarihi: 20.10.2024)

[17] Pesaran, M. H. A. (2007). Simple Panel Unit Root Test in The Presence of Cross-Section Dependence. Journal of Applied Econometrics, 22, 265–312. https://doi.org/10.1002/jae.951

[18] The Intergovernmental Panel on Climate Change. (2001). Climate Change 2001: The Scientific Basis. https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2018/03/WGI_TAR_full_report.pdf. (Erişim Tarihi: 20.10.2024)

[19] UNISDER. (2009). United Nations Development Programme. https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ge/GE_isdr_terminology_2009_eng.pdf. (Erişim Tarihi: 20.10.2024)

[20] UNDP. (2024). Human Development Data. https://hdr.undp.org/en/data (Erişim Tarihi: 20 Ekim 2024)

[21] UNDRR. (2015). Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015 – 2030.
United Nations Office For Disaster Risk Reduction https://www.unisdr.org/files/43291_sendaiframeworkfordrren.pdf. (Erişim Tarihi: 20.10.2024)

[23] World Bank. (2024). Development Indicators. https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators (Erişim Tarihi: 20 Ekim 2024)

[24] World Health Organization. (2006). Communicable Disease Risk Assessment and Interventions: Middle East crisis, Lebanon, July 2006 (No. WHO/CDS/NTD/2006.5).

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

DIŞ TİCARET SÜREÇLERİNDE YAPAY ZEKÂ KULLANIMININ BİBLİYOMETRİK ANALİZ İLE DEĞERLENDİRİLMESİ

Öğr. Gör. Dr. H. HALİL BAŞER
KTO Karatay Üniversitesi
halil.baser@karatay.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-4627-3122

Öğr. Gör. CEYDA GÜLTEKİN BAŞER
Selçuk Üniversitesi

ceyda.gultekin@selcuk.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-6297-501X

ÖZET

Teknolojik ilerlemelerin bir sonucu olarak ortaya çıkan dijitalleşme ve yapay zekâ tüm meslek gruplarında olduğu gibi dış ticaret alanında da kritik rol üstlenmektedir. Yapay zekâ destekli teknolojinin bir ülkenin üretim seviyesi ve dış ticaret süreçleri üzerinde büyük bir etkiye sahip olması muhtemeldir. Yapay zekâ, dış ticareti yeniden şekillendirmekte ve küresel ölçekte önemli fırsatlar sunmaktadır. Küresel ekonominin dijitalleşmesi hızla gerçekleşmektedir ve hükümetler ve teknoloji firmaları dijital çağ için uluslararası kurallar ve standartlar oluşturmak için yarışırken yeni ticaret müzakerelerini teşvik etmektedir.

Bu çalışma günümüzde popülaritesi artan bu kavramların ilgili yazındaki bir projeksiyonunu sunarak gelişimini incelemek amacıyla yapılandırılmıştır. Bu amaçla Web of Science veri tabanında "dış ticaret ve yapay zekâ" anahtar kelimeleri kullanılarak filtreleme yapıldığında; sosyal bilimlerde 50 yayın tespit edilmiştir. Bu yayınlar R programlama dilinde biblioshiny paketi kullanılarak analiz edilmiş, yapılan bu analizler sonucunda 50 yayının 45 tanesi makale ve geri kalanı kitap bölümü gibi yayın türlerinden oluştuğu tespit edilmiştir. Bu kavramlar ile ilgili 138 yazarın çalışma yaptığı ve bunların sadece 5 tanesinin tek yazarlı olduğu görülmüştür. Bu yayınların uluslararası yazında ilgi seviyesi yayın başına düşen 10,68'lik bir atıf düzeyi belirlenmiştir. Dış ticaret ve yapay zekâ 'ya ilişkin çalışmaların 1986 yılından bu yana yapılması kavramların ilgili yazında köklü bir geçmişe sahip olduğunu göstermektedir. Kavramın büyüme hızının 6,28 olmasının yanında en büyük ivmeyi 2022 yılında göstermiş olması da güncelliğini koruyan ve gelişmekte olan bir kavram olduğunun göstergesidir.

Anahtar Kelimeler: Dış Ticaret, Dijitalleşme, Yapay Zekâ.

ABSTRACT

The digitization and artificial intelligence emerging as a result of technological advancements play a critical role in foreign trade, just as in all other professions. AI-powered technology is likely to have a significant impact on a country's production levels and foreign trade processes. AI is reshaping foreign trade and offering substantial opportunities on a global scale. The digitization of the global economy is rapidly occurring, and as governments and technology firms race to establish international rules and standards for the digital age, they also promote new trade negotiations.

This study is structured to examine the development of these increasingly popular concepts in the relevant literature by presenting a projection. Using the keywords "foreign trade

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

and artificial intelligence" in the Web of Science database, 50 publications in the social sciences were identified. These publications were analyzed using the biblioshiny package in the R programming language, revealing that 45 of the 50 publications are articles, with the remainder comprising book chapters and other publication types. It was found that 138 authors have worked on these concepts, with only 5 being sole authors. The level of interest in these publications is reflected in the citation level, with an average of 10.68 citations per publication. Studies on foreign trade and artificial intelligence have been conducted since 1986, indicating that these concepts have a long-standing history in the literature. The growth rate of the concept is 6.28, and it showed the greatest acceleration in 2022, demonstrating that it remains a current and developing concept.

Keywords: Foreign Trade, Digitalization, Artificial Intelligence.

1. GİRİŞ

Günümüz işletmeleri, sadece birkaç yıl öncesine göre çok farklı yapıda olmakta ve son derece rekabetçi bir ekonomide gelişmeye devam etmektedir. Dinamik işletme süreçleri, artan karmaşıklıklarla başa çıkabilen bir teknoloji gerektirmektedir. Şirketler maliyet zorunluluklarını, envanter optimizasyonunu göz önünde bulundurarak hız, güvenilirlik ve izlenebilirlik ararlar. Gelişen teknolojiler bu unsurlarda ciddi iyileştirmeler sağlamaktadır. Son yıllarda, dış ticaret de dahil olmak üzere birçok farklı alanda yapay zekâya dayalı uygulamalar ortaya çıkmıştır. Yapay zekâ, makinelerin bilinçli kararlar almasını ve insan müdahalesi olmadan çalışmasını sağlar. Şirketler tedarik zinciri, lojistik, depolama ve dış ticaret gibi çeşitli alanlara ilişkin içgörüler elde etmek amacıyla makine öğrenimi ve yapay zekâ teknolojisinden yararlanmaktadır.

Yapay zekâ, çoğu sektörde veri odaklı karar almanın önemli bir bileşeni olarak görülmektedir. İşletmeler sürekli gelişen ve değişen çevrelerde faaliyet sürdürmektedir. Dolayısıyla yenilikçi teknolojileri benimsemeli ve bunu süreçlerinde aktif kullanmalıdır. Özellikle yapay zekâ teknolojisinin kullanılması ile iş süreçlerinde hata yapma ihtimali minimize edilmekte ve süreçler daha verimli işlemektedir. Dış ticaret, işletmelerin sınır ötesi müşterileri ile yaptıkları ithalat ve ihracat işlemleridir. Uluslararası pazarlarda müşteri bulma, ürün tanıtımı, pazarlama, satış ve dağıtığım işlemlerinde teknoloji tabanlı uygulamalar önem arz etmektedir. Özellikle büyük verilerin işleyişinde yapay zekâ kilit rol üstlenmektedir. Günümüzde, yapay zekâ on yıl önce imkânsız olan şeyleri yapma kapasitesine sahiptir (Munim vd., 2020: 577).

Son yıllarda, yapay zekâya dayalı çeşitli işlevsel işletme uygulamaları ortaya çıkmıştır ancak çok az çalışma işletmelerin dış ticaret süreçlerinde yapay zekâ uygulamalarını ele almıştır. Dolayısıyla bu çalışmada dış ticaret süreçlerinde yapay zekâ uygulamalarının kullanımına ilişkin literatür incelenmiştir. Dış ticaret süreçlerinde yapay zekâ uygulamasının potansiyel avantajlarının ve bu konuda yapılan çalışmaların yetersizliğinin farkında olarak, araştırmacıların yapay zekâ ile ilgili olarak bugüne kadar neler yaptığı ve daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulan konular araştırılmıştır. Bu amaçla Web of Science (WoS) veritabanından yayınlanmış 50 araştırma makalesi R programı ile incelenmiştir.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Mobil teknolojinin, internete her yerden erişimin ve bulutta yeni uygulamaların depolanması, analizi ve geliştirilmesine geçişin birleşimi olarak tanımlanan Yeni Dijital Ekonominin yükselişi, ekonomik büyümenin dinamiklerini değiştirmektedir. Ekonomik faaliyetin büyük ölçüde dijital bir temelde yürütüldüğü göz önüne alındığında, dünya yapay zekâ ve bilgi ve iletişim teknolojisinin hâkim olduğu dijital bir ekonominin hakimiyetine girmektedir (Van Ark, 2016: 3). Yapay zekâ günümüzde hassas tarımdan (Forbes, 2019) imalata (Li, vd., 2017; Charalambous vd., 2019) ve hizmetlere (Huang ve Rust, 2018) kadar pek çok sektörde kullanılmaktadır. Yapay zekâ, yeniliği teşvik etme, firmaların verilerden yeni değer yaratmalarına yardımcı olma ve ticaret maliyetlerini azaltma konusunda güçlü bir potansiyele sahip yenilikçi bir teknoloji şeklinde ifade edilmektedir (Goldfarb ve Trefler, 2019: 480).

Yapay zekâ, "belirli hedefler kümesi için gerçek veya sanal ortamları etkileyen tahminler, öneriler veya kararlar verebilen bir makinedir. Yapay zekâ sistemleri, farklı özerklik düzeylerinde çalışmak üzere tasarlanmıştır" (OECD, 2019: 3). Yapay zekâ, algoritmaları eğitmek için verileri kullanır ve genellikle otonom arabalar, robotlar ve Nesnelerin İnterneti (IoT) tabanlı cihazlar gibi donanımlara yerleştirilebilen yazılımlarla birlikte var olmaktadır. Yapay zekâ uygulamalarına örnek olarak akıllı asistanlar, otonom arabalar, tıbbi teşhis ve robotik verilebilir (Ferencz vd., 2022: 4).

Dijital altyapıdaki iyileştirme ve yapay zekâ yoğunluğundaki artış, bir ülkenin dış ticaret başarısını artırmak için oldukça önemlidir (Lo ve Lee, 2024: 269-270). Teknoloji, büyük miktarlarda veri depolamak ve çıkarmak, herhangi bir işlemi hatasız bir şekilde hızlı bir şekilde gerçekleştirmek ve belirli eylemleri sürdürmek ve gerçekleştirmek için kullanılmaktadır. Yapay zekâ ayrıca bir ülkeden diğerine ürün satmak ya da bir ülkeye diğerinden ürün almak, malların nakliyesi ve paketlenmesi dahil olmak üzere lojistiği desteklemek için kullanılmaktadır (Khan, 2024: 105).

Yapay zekâ üretkenliği artırdığında, firmalar daha rekabetçi bir yapıya kavuşmakta ve bu durum ürün çeşitliliğine ve ticarete yol açmaktadır (Melitz ve Redding, 2014: 2; Trefler ve Sun, 2022: 4). İlgili literatürde yapılan çalışmalar sonucunda yapay zekâyı kullanmada yetenekli olan firmaların, yapay zekâ kullanmayan firmalardan daha üretken olduğu gözlemlenmiştir (Czarnitzki vd., 2023: 201). Mal ticareti söz konusu olduğunda, yapay zekâ uluslararası ticaret sürecini de daha verimli hale getirebilmektedir. Bu, yapay zekânın gelişmiş envanter yönetimi, tedarik zinciri optimizasyonu ve gümrük işlemleri için kullanılmasıyla gerçekleşebilmektedir. Yapay zekâ, işletmelerin büyük miktarda veriyi analiz etmesini ve doğru tahminlerde bulunmasını sağladığından, talebin daha iyi tahmin edilmesine, üretim ve lojistiğin optimize edilmesine ve fiyatlandırma, envanter seviyeleri ve piyasa eğilimleri hakkında daha bilinçli kararlar alınmasına imkân tanımaktadır (Meltzer, 2024: 132).

Uluslararası ticarette Yapay zekânın ortaya çıkışı küresel pazarı değiştirmekte ve mevcut yasaları hem zorlamakta hem de geliştirmektedir. Yapay zekâ gelişmiş bir teknolojidir ve yapay zekâ sayesinde dünyadaki çeşitli hükümetler ve firmalar, potansiyelini ticarete

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

uygulayabilmekte ve yalnızca geleneksel ticaret uygulamalarında değil, aynı zamanda tedarik zinciri sistemlerinde ve uluslararası pazar yapılarında da önemli değişiklikler yapabilmektedir (Atkinson vd., 2020: 8).

Yapay zekâ teknolojisinin ticaret alanında uygulanması, daha iyi ve daha makul bir tedarik zinciri, daha fazla zaman kazandıran uyumluluk, uygulama yazılımı, daha akıllı sözleşmeler formüle etme, ticaret finansman kanallarını artırma ve dil engelleri gibi uluslararası ticaret engellerini azaltma gibi ticaret sürecinin tüm yönlerinin verimliliğini artırabilir, uluslararası ticareti daha rahat ve sorunsuz hale getirerek ticaretin daha da büyümesini teşvik ederek küresel ticaret hacminin hızla gelişmesini sağlayabilir (Wu, 2023: 228). Yapay zekâ, potansiyel olarak işler ve dış ticaret süreçleri üzerinde kritik etkilere sahip, endüstriler genelinde ekonomik faaliyeti etkileyecek genel amaçlı bir teknolojidir. Yapay zekâ mevcut işleri tamamlayıp daha yüksek üretkenliğe yol açtığından, bu durum hizmetlerde uluslararası ticaret için yeni fırsatlar açabilir. Yapay zekânın uluslararası ticareti nasıl etkileyeceği, nasıl düzenlendiğine de bağlı olacaktır. Yapay zekânın uluslararası ticaret üzerindeki etkisini düzenlemek, serbest ticaret anlaşmalarında (FTA'lar) ve dijital ekonomi anlaşmalarında yaygın bir konu olarak ele alınmıştır (Meltzer, 2024: 129).

Yapay zekâ, ticaretin kolaylaştırılması, verimliliği ve anlaşmazlık çözüm mekanizmalarını geliştirmek için önemli fırsatlar sunmaktadır. Yapay zekâ teknolojilerini benimsemek, tedarik zincirlerinin düzenini sağlamakta, işlem maliyetlerini azaltabilmekte ve gümrük işlemlerini hızlandırabilmekte, ticaret anlaşmazlıklarını derhal ve en verimli şekilde çözmek amacıyla yenilikçi çözümler sunabilmektedir (Khan, 2024: 103). Uluslararası ticaret işletmeleri söz konusu olduğunda, fiili operasyonda uluslararası uygulamaların, yasaların ve yönetmeliklerin gerekliliklerine uymaları gerekir. Şirketler kiminle iş yaptıkları konusunda net olmalı ve müşteriler, tedarikçiler veya iş ortakları tarafından ticaret kurallarının ihlal edilmesinden kaçınmaya özen göstermelidir. Günümüzde, işletmelerin şartnamelere uymasına yardımcı olmak için uygulamalar mevcut olsa da hatalardan kaçınmak için genellikle manuel incelemeler gerekir. Yapay zekâ derin öğrenmesiyle, uyumu destekleyen uygulamalar, hata sayısını azaltarak ve insan incelemesini azaltarak iyileştirilebilir (Wu, 2023: 229).

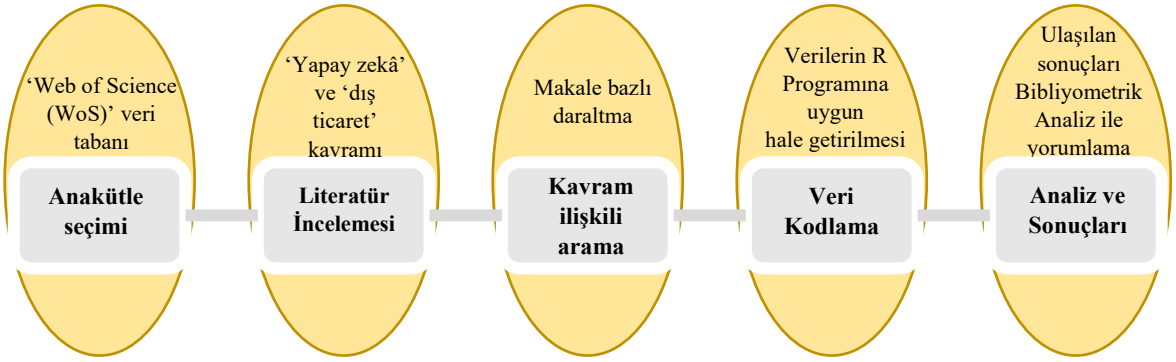
Yapay zekâ teknolojisinin kapsamlı kullanımı, ticaret sürecindeki tüm bağlantıların uygulama verimliliğini de artırabilir. Tedarik zinciri daha proaktif bir gelişme sağlayabilir, akıllı yazılım daha fazla zaman kazandıran uyumluluk uygulaması olabilir, sözleşme formülasyonu daha akıllı olabilir, ticaret finansman kanalları artar ve uluslararası ticaretin tüm süreci dil engellerini azaltarak yumuşatılabilir. Böylece daha sorunsuz bir dış ticaret süreci elde edilebilir ve dış ticaret hızla gelişebilir (Wu, 2023: 231).

Yapay zekâ, inovasyonu teşvik etme, firmaların verilerden yeni değer yaratmalarına yardımcı olma ve ticaret maliyetlerini minimize etme konusunda önemli bir potansiyele sahip bir kavramdır. Yapay zekânın ekonomik ve toplumsal etkilerine olan ilginin artması, bu yeni teknolojinin ticaret etkilerine olan ilgiyi de artırmıştır. Yapay zekâ teknolojileri, ticareti ve uluslararası iş modellerini temelden değiştirme potansiyeline sahipken, ticaretin kendisi de ülkelerin ve firmaların yapay zekâ sistemleri oluşturmak için ihtiyaç duydukları girdilere ister mal ister hizmet ister insan veya veri olsun, erişebildiği ve yapay zekâ çözümlerini küresel olarak dağıtabildiği önemli bir mekanizma haline gelmiştir (Ferencz vd., 2022: 1).

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

3. YÖNTEM

Bibliyometrik analiz, genellikle kütüphane ve bilgi bilimi çalışmaları alanında yaygın olarak uygulanan ve yayınlanmış akademik araştırmaları inceleme ve analiz etmede istatistiksel araçlar kullanan bir araştırma metodolojisidir (Liang ve Liu, 2018: 3). Bilimsel çalışma alanlarının entelektüel yapısı, nesnel ve nicel teknikler olan bibliyometrik çalışmalar kullanılarak belirlenebilir. Genel olarak bibliyometrik analiz, yazılım araçlarının erişilebilirliği ve büyük miktarda veriyi yönetme becerisinin artması gibi çok sayıda değişken sonucunda son dönemlerde popüler bir yapı kazanmıştır (Donthu vd., 2021: 285). Sistematik incelemelerde bulunan örneklem seçimi yanlılığını önlemeye yardımcı olan bibliyometrik tekniğin nesnel nicelikselliği, faydalarından biridir. Ek olarak, bibliyometrik yöntemler belirli bir alanın geleneksel araştırma konularındaki eğilimleri, ortak yazarlıkları, ortak atıfları ve dergi performansını belirlemek için yararlıdır. Bu çalışmanın amacı doğrultusunda, çeşitli dizinlenmiş referans kaynaklardaki mevcut literatür incelenerek nicel veri toplamak için bibliyometrik bir analiz yürütülmüştür. Çalışmada özellikle Web of Science (WoS) veri tabanı incelenerek ulaşılan akademik makaleler kullanılmıştır.

Şekil 1: "Dış Ticaret" ve "Yapay Zekâ" Kavramına Ait Araştırma Aşamaları

İncelemenin temeli, en ünlü akademik veri tabanları arasında olan Web of Science (WoS)'dan alınan bir bibliyografya verisi koleksiyonudur. İlgili bibliyografya verilerini toplamak için "yapay zekâ" VE "dış ticaret" VEYA "yapay zekâ" VE "uluslararası ticaret" şekline anahtar kelimeler girilerek ilgili makalelere ulaşılmış konuyla en ilgili olan 50 yayın seçilerek R programlama diline uygun hale getirilmiş ve bu veriler üzerinden analiz gerçekleştirilmiştir.

4. BİBLİYOMETRİK ANALİZ VE BULGULAR

Bu bölümde çalışma kapsamında yapılan bibliyometrik analiz sonuçları aşamalarıyla birlikte açıklanmaktadır.

4.1. Makalelere İlişkin Temel Veriler

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

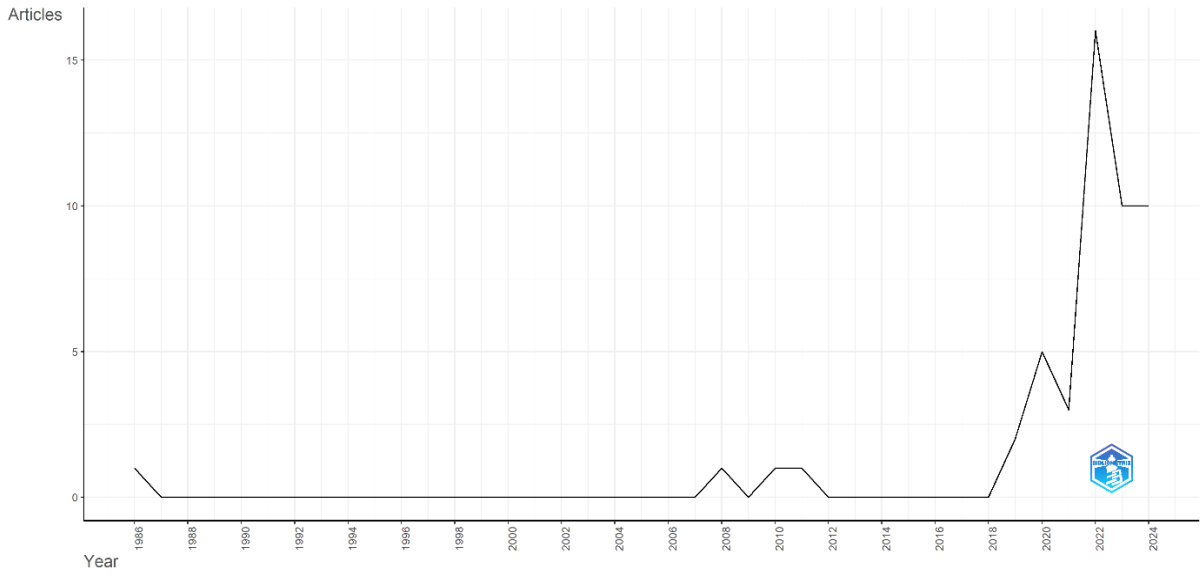
Bu çalışmada 1986-2024 yılları arasında yayınlanan dış ticaret ve yapay zekâ araştırmaları incelenmiştir. Bu yıllar arasında 138 yazar tarafından belge başına ortalama 10,68 atıf alan 50 ilgili çalışmadan oluşan bir örneklem incelenmiştir.

Tablo 1: Ulaşılan Makaleler ile İlgili Temel Veriler

Verilerle İlgili Temel Bilgiler	***n***
Zaman Aralığı	1986-2024
Kaynaklar (Dergiler, Kitaplar, vb.)	39
Belgeler	50
Makale	45
Makale: Kitap Bölümü	2
Makale: Erken Erişim	2
Makale: Geri Çekilen Yayın	1
Yıllık Büyüme Oranı %	6,25
Belge Başına Ortalama Atıflar	10,68
Referanslar	1714
Anahtar Sözcükler Artı (ID)	116
Yazarın Anahtar Sözcükleri (DE)	203
Yazarlar	138
Tek Yazarlı Belgeler	5
Belge Başına Ortak Yazarlar	3,64
Uluslararası Ortak Yazarlıklar %	34

4.2. Yıllık Yayın ve Zaman Eğilimi

1986 ve 2024 yılları arasında "dış ticaret" ve "yapay zekâ" kavramları ile ilgili 50 yayının yıllar bazında dağılımı Grafik 1'de verilmektedir.

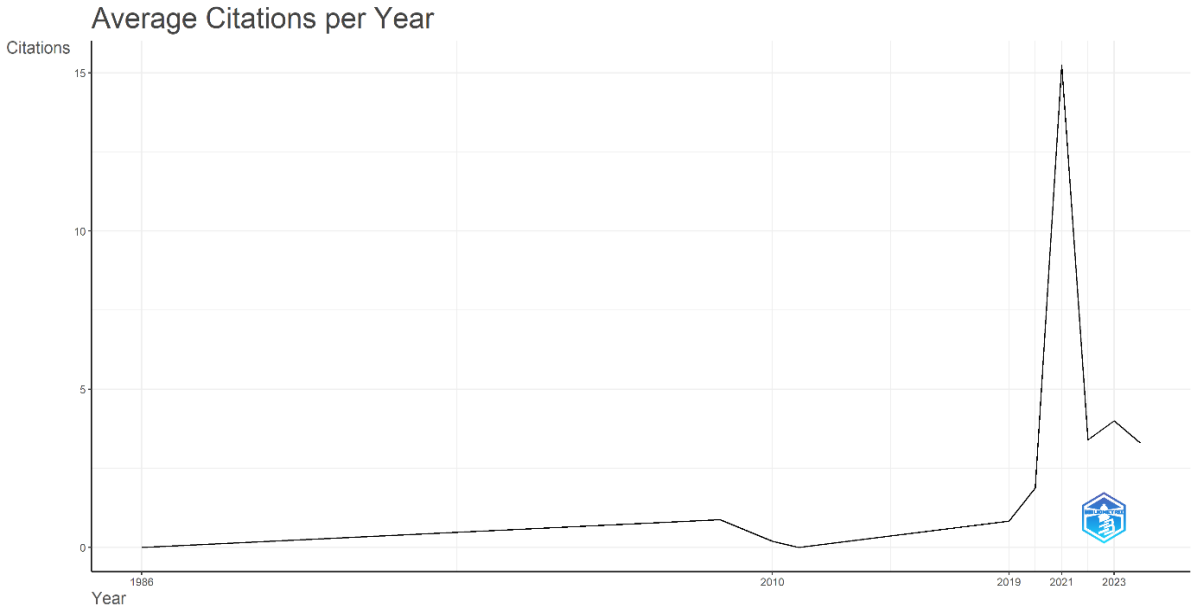

Grafik 1: Yayınların Yıllara Göre Dağılımı

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Yayınların yıllar bazında dağılımını gösteren Grafik 1 incelendiğinde, sayıların yıldan yıla arttığı örülmektedir. Özellikle 2018 yılından itibaren yoğunlukla çalışılmaya başlanmıştır. Bu grafik kavramın hala güncel olduğunu göstermektedir.

Grafik 2'de ise "dış ticaret" ve "yapay zekâ" ile ilgili çalışmalara yapılmış olan atıfların yıllar bazında dağılımı verilmektedir.

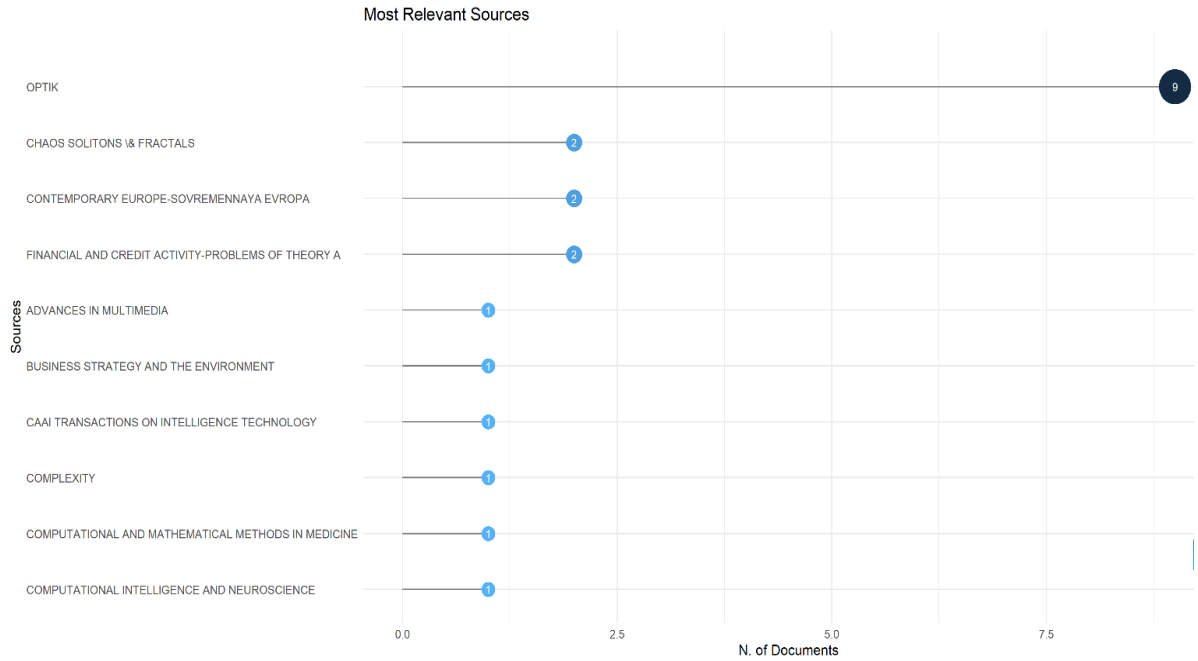
Grafik 2: Atıfların Yıllara Göre Dağılımı

"Dış ticaret" ve "yapay zekâ" kavramlarıyla ilgili çalışmalara yapılan toplam 1714 atıfın yıllara göre dağılımı Grafik 2'de verilmiş olup özellikle 2019 yılı ve sonrasında yayın sayısıyla da doğru orantılı bir şekilde atıf sayılarında artış olduğu gözlemlenmiştir.

4.3. Dergi Üretkenliği (Bradford Yasası)

Çalışmaların yoğun olarak yayınlandığı dergilere ilişkin bilgiler Grafik 3'te verilmektedir.

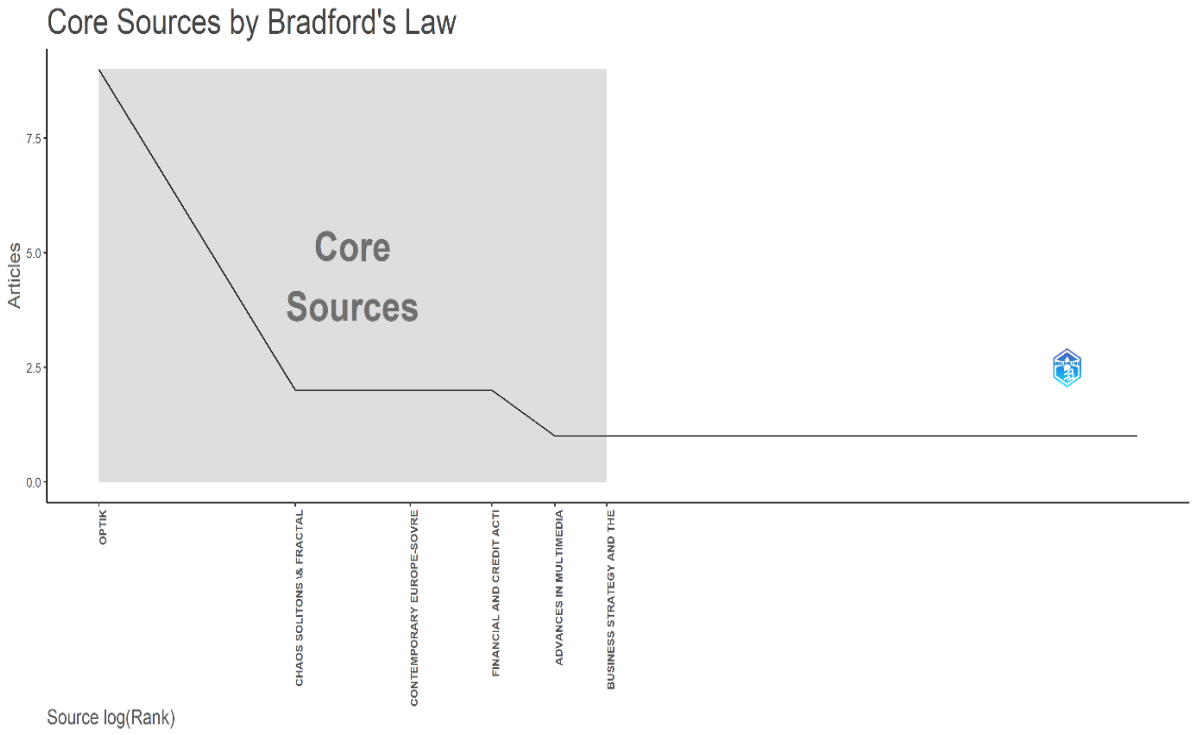
ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Grafik 3: Çalışmaların Yayınlandığı Dergiler

Grafik 3'e göre "dış ticaret" ve "yapay zekâ" kavramları ile ilgili 50 yayın bulunmakta olup; yayın sayısı en fazla olan dergi 9 makale ile *Optik Dergisi* olmuştur.

Literatürde yer alan çalışmaların dağılımını gözlemlemek amacıyla formüle edilmiş olan Bradford's yasası ile bilgiler Grafik 4'te sunulmaktadır.

Grafik 4: Bradford's Yasası

1934 yılında Samuel C. Bradford tarafından literatürde yer alan çalışmaların dağılımını gözlemlemek amacıyla Bradford's yasası formüle edilmiştir. Çalışmaları, 1931 ile 1933 yılları

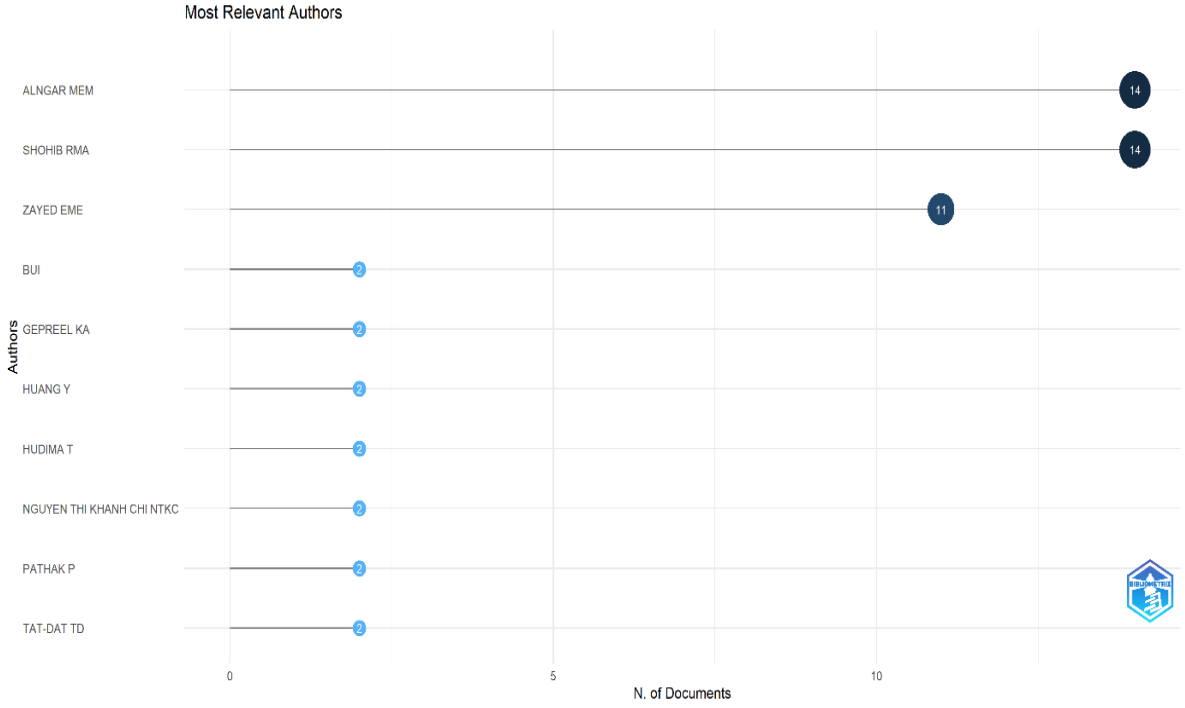
ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

arasında jeofizik alanında geliştirilmiştir ve bu süre zarfında bu alanla ilgili bulabildiği tüm makaleleri toplamıştır. Bu makalelerin yayınlandığı dergileri analiz ettiğinde bir düzenlilik, yani bir konu alanında yayınlanan makale sayısı ile makalelerin yer aldığı dergi sayısı arasında ters bir ilişki tespit etmiştir. Bu, belirli bir konu alanında, az sayıda derginin o alandaki toplam yayınların önemli bir bölümünü oluşturduğu, buna karşın sayıları giderek artan birçok derginin ise alanda az miktarda bilgi yani makale yaptığı anlamına gelmektedir. Dergiler sıralanmakta ve gruplara ayrılmaktadır veya makale sayısına bağlı olarak kategorilere ayrılmaktadır. Bu gruplara Bradford bölgeleri adı verilmektedir. Bu bölgelerin özelliği, her bölgedeki makale sayısının aynı olması gerekliğidir. Bilimsel yayınlar, birkaç çekirdek dergide yoğunlaşmaktadır. Geri kalan bilimsel yayınlar, çok daha fazla sayıda dergiye dağılmıştır. Bir konudaki bilgiye erişmek için gereken dergi sayısı geometrik olarak artmaktadır. İlk birkaç dergi toplam makalelerin çoğunluğunu içermekte, sonraki birkaç dergi daha azını, en son grup ise çok daha azını içermektedir (Andres, 2009: 31).

Bu yasaya göre dergiler üretkenliklerine göre bölgelere ayrılmış ve Web of Science (WoS) veri tabanında taranan dergilerde "dış ticaret" ve "yapay zekâ" kavramlarını içeren makaleler üretkenliklerine göre üç bölgeye ayrılmaktadır. Grafik 4'te ilk bölgeye ait dergi başlıkları gösterilmektedir, ancak grafik her üç bölgeye ait verileri göstermektedir. Bu dergilerden "dış ticaret" ve "yapay zekâ" kavramı ile ilgili en üretken dergi Optik (n=9) olduğu tespit edilmiştir.

4.4. Yazar Üretkenliği (Lotka Yasası)

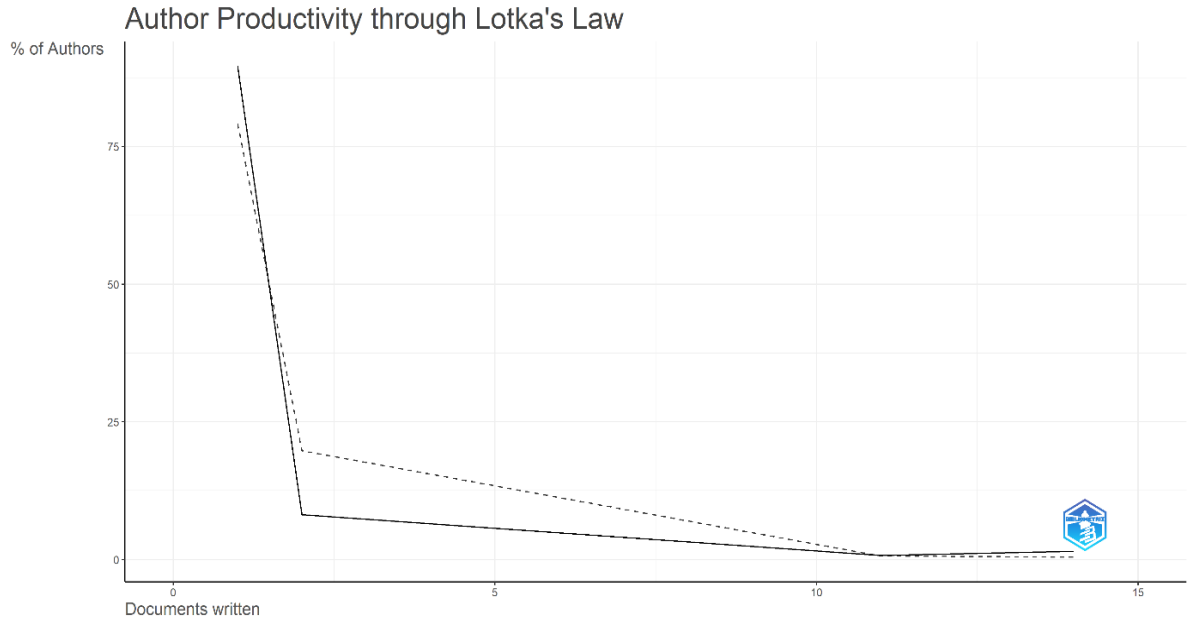
"Dış ticaret" ve "yapay zekâ" kavramları ile ilgili yazar üretkenliğine dair bilgiler Grafik 5'te verilmektedir.

Grafik 5: Konuyla İlgili En Fazla Yayın Yapan Yazarlar

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Yazar üretkenliğine dair verilen grafikte ilk 10 yazar yer almakta olup; analiz sonuçlarına göre Alngar M.E.M. ve Shohib R.M.A. 14'er yayın ile "dış ticaret" ve "yapay zekâ" konularına ilişkin en üretken yazarlar olarak tespit edilmiştir. Zayed E.M.E. ise konuyla ilgili 11 çalışma yaparak en üretken yazarlar arasında üçüncü sırada görülmektedir.

Grafik 6: Lotka's Yasası

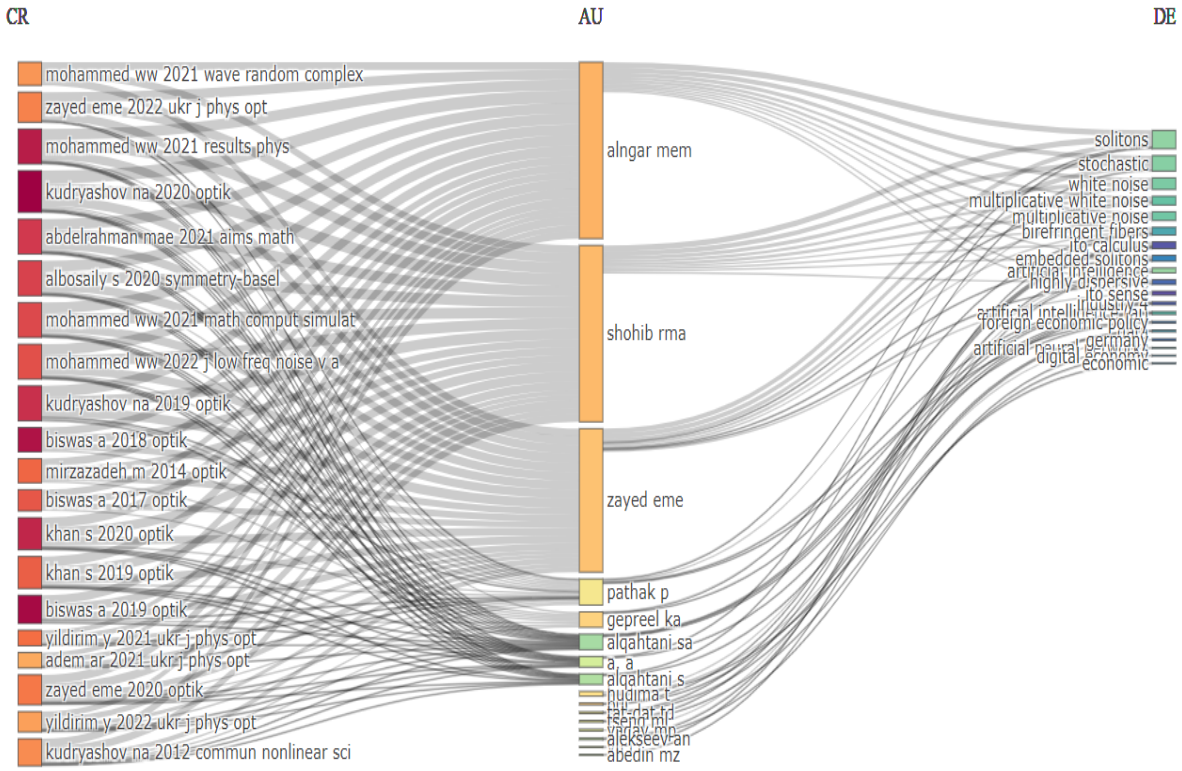
Alfred J. Lotka (1926) yazar üretkenlik kalıplarını incelemiş ve bibliyometrikteki temel yasalardan birini geliştirmiştir. Belirli bir bilim alanında, yalnızca bir çalışma yayınlayan çok sayıda yazar olduğunu, üretken yazarlardan oluşan küçük bir grubun ise çok sayıda yayınla katkıda bulunduğunu gözlemlemiştir. Bu öncül, yazar üretkenliği üzerindeki ters kare yasası olarak da bilinen Lotka yasasının temelidir. Yasa, tek bir çalışmaya katkıda bulunan yazar sayısını ele alır ve ardından bu ters kare yasasına göre kaç yazarın x çalışma yayınlayacağını tahmin eder. Özetle, x çalışma üreten yazar sayısı $1/x^2$ ile orantılıdır (Andres, 2009: 31).

Grafik 6'dan görüleceği üzere, Lotka, yazar üretkenlik kalıplarını ifade eden yasasında, çok sayıda çalışma ile katkı sağlayan yazar sayısına nazaran tek bir çalışma ile alana katkıda bulunan yazarların sayısının daha fazla olduğu gözlemlenmiştir. Grafik 5'e göre "dış ticaret" ve "yapay zekâ" kavramları yazarlar tarafından yapılan çalışmalarda bir veya iki kez yer almakta dolayısıyla bu konularda uzmanlaşan yazar sayısı kısıtlı kalmaktadır.

4.5. Üç Alanlı Grafik

Makaleler, yazarlar ve anahtar kelimeler arasındaki bağlantılar yararlı iç görüler sağlayabilmektedir. Bu nedenle, Şekil 2'de yenilikçi bir üç alanlı grafik sunulmaktadır.

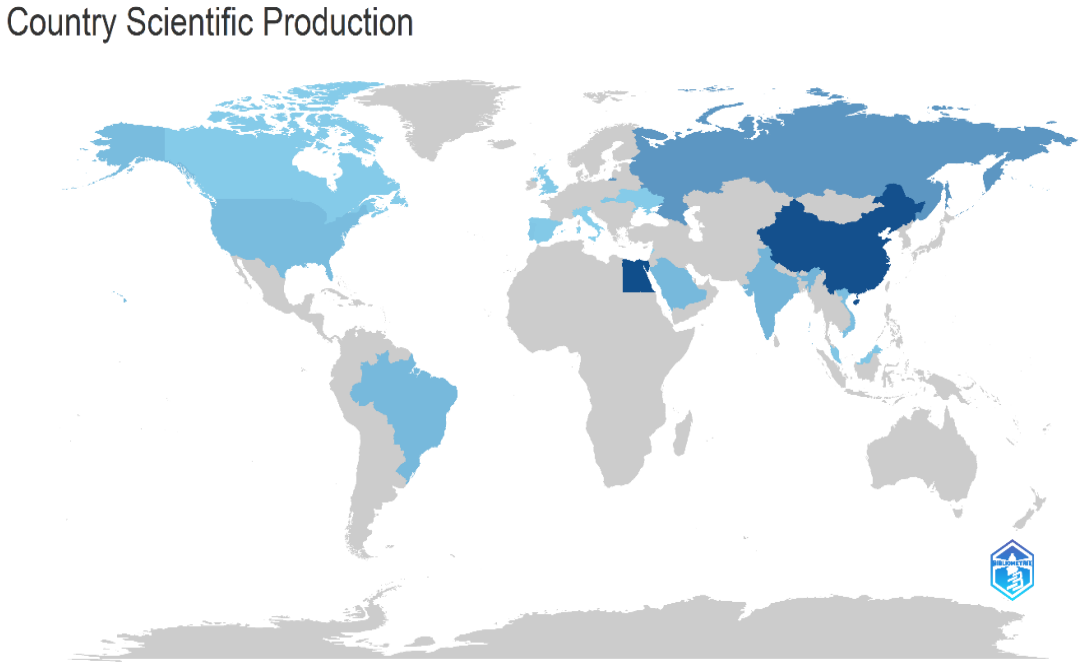
ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Şekil 2: Üç Alanlı Grafik

4.6. Çalışmaların Ülkelere Göre Dağılımı

Şekil 3'te makalelerin ülkeler bağlamında dağılımını gösteren harita verilmektedir.

Şekil 3: Çalışmaların Ülkelere Göre Dağılım Haritası

Tablo 2'de makalelerin ülkeler bağlamında dağılımını sayısal olarak gösteren bilgiler yer almaktadır.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Tablo 2: Çalışmaların Ülkelere Göre Dağılımının Sayısal Verileri

Ülke	*Sıklık*
Mısır	54
Çin	53
Rusya	23
Hindistan	11
Brezilya	9
Suudi Arabistan	9
ABD	8
Vietnam	7
Malezya	4
Portekiz	4

Şekil 3 ve Tablo 2 birlikte değerlendirildiğinde "dış ticaret" ve "yapay zekâ" konularına ilişkin en üretken olan 10 ülke görülmektedir. Tabloda yer alan bilgilere göre "dış ticaret" ve "yapay zekâ" kavramları ile ilgili Web of Science (WoS) veri tabanlarında bulunan çalışmalardan en fazlası Mısır (n=54)'da üretilirken ikinci olarak Çin (n=53) ve üçüncü olarak ise Rusya (n=23) takip etmektedir.

4.7. En Fazla Atıf Alan Çalışmalar

"Dış ticaret" ve "yapay zekâ" kavramlarıyla ilgili yapılan çalışmalardan en fazla referans gösterilenleri belirlemek amacıyla atıflar en az 15'te sınırlandırılmış olup çalışma bilgileri Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3: Küresel Ölçekte En Fazla Atıf Alan Makaleler

Makale	DOI	Toplam Atıf	Yıllara Göre Toplam Atıf	Normalleştirilmiş Toplam Atıf
Tseng, M. L., Tran, T. P. T., Ha, H. M., Bui, T. D., & Lim, M. K. (2021). Sustainable industrial and operation engineering trends and challenges Toward Industry 4.0: A data driven analysis. *Journal of Industrial and Production Engineering*, *38*(8), 581-598.	10.1080/21681015.2021.1950227	181	45,25	2,97
Tseng, M. L., Ha, H. M., Tran, T. P. T., Bui, T. D., Chen, C. C., & Lin, C. W. (2022). Building a data-driven circular supply chain hierarchical structure: Resource recovery implementation drives circular business strategy. *Business Strategy and the Environment*, *31*(5), 2082-2106.	10.1002/bse.3009	42	14,00	4,12
Zayed, E. M., Alngar, M. E., & Shohib, R. M. (2022). Dispersive optical solitons to stochastic resonant NLSE with both spatio-temporal and inter-modal dispersions having multiplicative white noise. *Mathematics*, *10*(17), 3197.	10.3390/math10173197	26	8,67	2,55

Zayed, E. M., Alngar, M. E., & Shohib, R. M. (2023). Cubic-quartic embedded solitons with χ (2) and χ (3) nonlinear susceptibilities having multiplicative white noise via Itô calculus. *Chaos, Solitons & Fractals*, *168*, 113186.	10.1016/j.chaos.2023.113186	25	12,50	3,13
Chi, N. T. K., & Phuong, V. H. (2022). Studying tourist intention on city tourism: the role of travel motivation. *International Journal of Tourism Cities*, *8*(2), 497-512.	10.1108/IJTC-03-2021-0042	21	7,00	2,06
AlQahtani, S. A., Alngar, M. E., Shohib, R. M., & Pathak, P. (2023). Highly dispersive embedded solitons with quadratic χ (2) and cubic χ (3) non-linear susceptibilities having multiplicative white noise via Itô calculus. *Chaos, Solitons & Fractals*, *171*, 113498.	10.1016/j.chaos.2023.113498	18	9,00	2,25
Yu, L., Wang, S., & Lai, K. K. (2008). Forecasting China's foreign trade volume with a kernel-based hybrid econometric-AI ensemble learning approach. *Journal of Systems Science and Complexity*, *21*(1), 1-19.	10.1007/s11424-008-9062-5	15	0,88	1,00
Chi, N. T. K., & Hoang Vu, N. (2023). Investigating the customer trust in artificial intelligence: The role of anthropomorphism, empathy response, and interaction. *CAAI Transactions on Intelligence Technology*, *8*(1), 260-273.	10.1049/cit2.12133	15	7,50	1,88
Popkova, E. G., Alekseev, A. N., Lobova, S. V., & Sergi, B. S. (2020). The theory of innovation and innovative development. AI scenarios in Russia. *Technology in Society*, *63*, 101390.	10.1016/j.techsoc.2020.101390	15	3,00	1,60
de Carvalho, L. S. F., Gioppato, S., Fernandez, M. D., Trindade, B. C., e Silva, J. C. Q., Miranda, R. G. S., ... & Sposito, A. C. (2020). Machine learning improves the identification of individuals with higher morbidity and avoidable health costs after acute coronary syndromes. *Value in Health*, *23*(12), 1570-1579.	10.1016/j.jval.2020.08.2091	15	3,00	1,60

Tablo 3'e göre "dış ticaret" ve "yapay zekâ" kavramları ile ilişkili yapılan çalışmalarda en çok atıf yapılan çalışma Tseng ve arkadaşları tarafından 2021 yılında yapılan (n=181) araştırmadır. Bu çalışma kavramlara ilişkin literatüre yön veren en önemli çalışmadır.

5. SONUÇ VE TARTIŞMA

Günümüz iş dünyasında ticari faaliyetler yerel sınırların dışına uzanmıştır. Küresel pazarlarda faaliyet sürdürmek elbette avantaj sağlasa da birtakım zorlukları da mevcuttur. Dış ticarette bazı ülkelerin sınırlayıcı kanunları, farklı müşteri karakteristikleri, artan taşıma maliyetleri vb. sebepler zorlayıcıdır. Dış ticaretin yapıldığı küresel pazarlarda rekabet, gelişen teknolojileri iş süreçlerinde uygulamayı gerektirmektedir.

Ticari faaliyetlerin sürekli arttığı ve küresel boyutlara ulaştığı günümüzde dış ticaret süreçlerinde teknoloji kritik rol üstlenmektedir. Özellikle yapay zekanın tüm alanlarda kullanılmaya başlanması bu teknolojinin önemini ortaya koymaktadır. Büyük veri analizini gerçekleştirmede ve iş süreçlerini hatasız ve verimli gerçekleştirmede yapay zekâ teknolojisi kullanılmaktadır. Dış ticaret faaliyetlerinde karmaşık süreçlerin mevcut olması ve bazı risklerin

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

de olması sebebiyle yapay zekâ bu süreçleri daha verimli yürütmek adına önemli bir rol üstlenmektedir.

Son zamanlarda işletmeler için önemi daha da artan dış ticaret hem işletmelerin sürdürülebilirliği hem de ülke ekonomisi açısından stratejik bir önem taşımaktadır. Dış ticaret süreçlerinde teknolojinin ve özellikle yapay zekâ teknolojisinin yoğun kullanılması verimliliği daha da artıracağı düşünülmektedir. Bu nedenle dış ticaret alanında yapılmış çalışmaların araştırılması, yapay zekâ ile kavramsal ilişkilerin kurulması ve yoğunlukla çalışılan bölgelerin incelenmesi, "dış ticaret" ve "yapay zekâ" ya ilişkin literatüre yeni bir boyut kazandırması bakımından önemli bir aşama olmaktadır. Bu çerçevede Bibliyometrik analiz, büyük hacimli verilerin düzenlenmesi ve analizinde faydalı bir yöntem olarak belirlenmiştir. Bu analiz yöntemi ile kavramlar arası ilişkilerin literatürdeki yerini irdelemek de uygun olmaktadır.

"Dış ticaret" ve "yapay zekâ" kavramları ile ilgili Web of Science (WoS) veri tabanında taranan dergilerde yapılan çalışmalar incelenmiştir. Bibliyometrik analiz aracılığıyla bu konularda yayınlanmış olan makaleler ayrıntılı bir şekilde betimlenmiştir. Bu kapsamda "dış ticaret" ve "yapay zekâ" kavramlarına ait Web of Science (WoS) veri tabanında 50 yayın incelenmiştir. Bu çalışmalardan elde edilen verilere göre bu konuyla ilgili yayınların bulunduğu dergi sayısı 39 olup, bunların çoğu çok yazarlı çalışma olmak üzere 138 yazarın bu alanda olduğu gözlemlenmiştir. 1986-2024 yılları arasında yayınlanan 50 makalenin ortalama atıf sayısı 10,68'dir.

Bu araştırmanın temel amacı "dış ticaret" ve "yapay zekâ" kavramlarının literatür taramasına dair tespit edilen sorulara cevap aramaktır. Bu sorulardan ilki olan 1986-2024 yılları arasındaki Web of Science (WoS) veri tabanındaki dergilerde "dış ticaret" ve "yapay zekâ" kavramlarına dair en fazla atıf alan makale Tseng ve arkadaşları tarafından 2021 yılında yapılan (n=181) çalışma olmuştur.

Araştırmanın amaçlarını oluşturan ikinci soru ise "dış ticaret" ve "yapay zekâ" kavramları ile ilgili makalelerin en üretken yazarlarını tespit etmektir. Analizler sonucu tespit edilen yazarlar 14'er yayın ile Alngar M.E.M. ve Shohib R.M.A. olmuştur.

Araştırmanın amaçlarını oluşturan üçüncü soru ise en yoğun hangi yıllar arasında yayın gerçekleştirildiğidir. Makalelerin yıllara göre dağılımının gösterildiği Grafik 1'de 2018 yılından itibaren kavramın alanda bir ivme kazandığı görülmektedir. Özellikle 2022 yılı itibariyle diğer yıllara göre daha fazla çalışılmıştır.

Araştırmanın amaçlarını oluşturan dördüncü soru ise dergi üretkenliğine dairdir. Yapılan analizler sonucunda Grafik 4'te birinci bölgede yer alan dergilerin isimleri görülmektedir. Bu dergilerden "dış ticaret" ve "yapay zekâ" kavramı ile ilgili en üretken derginin Optik (n=9) olduğu tespit edilmiştir.

Tüm bu sorular göstermiştir ki kavramlar günümüzde de güncelliğini koruyan konulardan biridir. Şekil 3'te yer alan çalışmaların ülkelere göre dağılım haritasında var olan Mısır, Çin, Rusya, Hindistan, Brezilya, Suudi Arabistan ve ABD gibi ülkelerde de trend konulardan biri haline geldiği görülmektedir. Son yıllardaki hızlı artan çalışma sayısı bu iş birliklerinin çok daha fazla ülkeye yayılacağı konusunda öngörü sunmaktadır.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Çalışmalardaki genel eğilimler dikkate alındığında literatürde bu kavramlarla ilgili çalışma sayısının kısıtlı olması nedeniyle daha fazla araştırma yapılması ve özellikle yapay zekanın popülaritesinin oldukça arttığı günümüzde dış ticaret üzerine uygulamalarının da artışının sağlanması açısından önemlidir. Kavramların en çok çalışıldığı ülkeler açısından inceleme yapıldığında Türkiye'nin ilk on ülke arasında yer almadığı gözlemlenmiş olup, ülkemiz açısından da dış ticaret ve yapay zekâ kavramlarının yer aldığı çalışmaların artırılması önerilebilir.

KAYNAKÇA

Andres, A. (2009). *Measuring academic research: How to undertake a bibliometric study*. Elsevier.

Atkinson, K., Bench-Capon, T., & Bollegala, D. (2020). Explanation in AI and law: Past, present and future. *Artificial Intelligence*, *289*, 103387.

Charalambous, E., Feldmann, R., Richter, G., & Schmitz, C. (2019). AI in production: A game changer for manufacturers with heavy assets. *McKinsey Analytics*.

Czarnitzki, D., Fernández, G. P., & Rammer, C. (2023). Artificial intelligence and firm-level productivity. *Journal of Economic Behavior & Organization*, *211*, 188-205.

Donthu, N., Kumar, S., Mukherjee, D., Pandey, N., & Lim, W. M. (2021). How to conduct a bibliometric analysis: An overview and guidelines. *Journal of business research*, *133*, 285-296.

Ferencz, J., González, J. L., & García, I. O. (2022). Artificial Intelligence and international trade: Some preliminary implications.

Forbes (2019), How AI is transforming Agriculture, https://www.forbes.com/sites/cognitiveworld/2019/07/05/how-ai-is-transforming-agriculture/. Erişim Tarihi: 18.10.2024.

Goldfarb, A., & Trefler, D. (2019). Artificial intelligence and international trade. *The economics of artificial intelligence: an agenda*, 463-492.

Huang, M. H., & Rust, R. T. (2018). Artificial intelligence in service. *Journal of service research*, *21*(2), 155-172.

Khan, A. (2024). The Intersection Of Artificial Intelligence and International Trade Laws: Challenges And Opportunities. *IIUMLJ*, *32*, 103.

Li, B. H., Hou, B. C., Yu, W. T., Lu, X. B., & Yang, C. W. (2017). Applications of artificial intelligence in intelligent manufacturing: a review. *Frontiers of Information Technology & Electronic Engineering*, *18*(1), 86-96.

Liang, T. P., & Liu, Y. H. (2018). Research landscape of business intelligence and big data analytics: A bibliometrics study. *Expert Systems with Applications*, *111*, 2-10.

Lo, C. P., & Lee, Y. (2024). Digitalization, AI Intensity, and International Trade. *Annals of Economics and Finance*, *25*(1), 251-273.

Melitz, M. J., & Redding, S. J. (2014). Heterogeneous firms and trade. *Handbook of international economics*, *4*, 1-54.

Meltzer, J. P. (2024). The impact of foundational AI on international trade, services and supply chains in Asia. *Asian Economic Policy Review*, *19*(1), 129-147.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Munim, Z. H., Dushenko, M., Jimenez, V. J., Shakil, M. H., & Imset, M. (2020). Big data and artificial intelligence in the maritime industry: a bibliometric review and future research directions. *Maritime Policy & Management*, *47*(5), 577-597.

OECD (2019), Artificial Intelligence in Society, OECD Publishing, Paris, https://dx.doi.org/10.1787/eedfee77-en. Erişim tarihi: 18.10.2024.

Trefler, D., & Sun, R. (2022). *AI, Trade and Creative Destruction: A First Look* (No. w29980). National Bureau of Economic Research.

Tseng, M. L., Tran, T. P. T., Ha, H. M., Bui, T. D., & Lim, M. K. (2021). Sustainable industrial and operation engineering trends and challenges Toward Industry 4.0: A data driven analysis. *Journal of Industrial and Production Engineering*, *38*(8), 581-598.

Van Ark, B. (2016). The productivity paradox of the new digital economy. *International Productivity Monitor*, *31*, 3-18.

Wu, L. (2023). The Application and Impact of Artificial Intelligence Technology in International Trade. In *2023 6th International Conference on Computer Network, Electronic and Automation (ICCNEA)* (228-232). IEEE.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

DIŞ TİCARET YÖNETİMİNDE BLOK ZİNCİRİ TEKNOLOJİSİ UYGULAMALARI: SİSTEMATİK LİTERATÜR TARAMASI

Öğr. Gör. Dr. H. HALİL BAŞER

KTO Karatay Üniversitesi

halil.baser@karatay.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-4627-3122

ÖZET

Yenilikçi teknolojilerden biri olan blok zinciri, merkezi olmayan para birimlerinin, kendiliğinden yürütülen dijital sözleşmelerin ve kontrolü sağlanabilen akıllı varlıkların oluşturulmasını sağlar. Blok zinciri teknolojisi, kendi kendini güncelleyen ve üçüncü bir taraf onayına ihtiyaç duyulmadan bilgisayar algoritmalarından yararlanarak işlemleri kısa süreler içinde işleyebilen ve sonuçlandırabilen paylaşılan bir veri altyapısı kullanır.

Bir teknoloji olarak blok zinciri, dış ticaret dahil olmak üzere organizasyonun diğer birçok alanında ciddi etkilere sahiptir. Blok zinciri, dağıtılmış bir şekilde güvenli veri alışverişine izin verdiğinden, kuruluşların yönetilme, dış ticaret ilişkilerinin yapılandırılması ve işlemlerin gerçekleştirilme şeklini etkilemeye başlar. Nesnelerin interneti vb. teknolojilerle entegre olan blok zinciri, bir ürünün dış ticaret süreçlerinin her anının kalıcı, paylaşılabilir, eyleme geçirilebilir bir kaydını oluşturmak ve küresel ekonomi genelinde verimlilik yaratmak için kullanılabilir. Bu tür bir teknolojiyle kolaylaştırılan iyileştirilmiş görünürlük aynı zamanda ürünün izlenebilirliğini, özgünlüğünü ve meşruiyetini de sağlayabilir.

Dış ticaret yönetimi perspektifinden bakıldığında, bu çalışmadaki sistematik literatür incelemesi, 2022 ile 2024 yılları arasındaki araştırmaların, konunun belirli yönlerine odaklandığını tespit etmenin yanı sıra önceki çalışmalar için benimsenen metodolojileri ve gelecekteki çalışmaların nasıl yapılacağını değerlendirmektedir.

Blok zinciri teknolojisinin dış ticaret süreçlerine sağladığı kazanımlar literatürde sıklıkla vurgulansa da bu teknolojinin uygulama yönlerinin nasıl olacağı yeterli ölçüde incelenmemiştir. Blok zinciri teknolojisinin dış ticaret süreçleri için nasıl tasarlanması gerektiği konusunun cevabının bulunamaması ilgili literatürün eksik parçası olmuştur. Dolayısıyla bu çalışmada blok zinciri teknolojisinin dış ticaret süreçlerinde uygulanış biçimlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmanın sonucunda, dış ticaretin geliştirilmesi alanında araştırma yolu, mevcut eğilimler ve gelecekteki araştırma konularında bilgi verilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dış ticaret, Blok zinciri, Sistematik literatür taraması

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

KUR'AN VE İNCİLLERE GÖRE HZ. ÎSÂ'NIN ÖLÜMÜ, REF'İ VE NÜZULÜ

Dr.Öğretim Üyesi Abdullah YEKTA

Kahramanmaraş İstiklal Üniversitesi
İslami İlimler Fakültesi

abdullah.yekta@istiklal.edu.tr

ORCİD: 0000-0002-6477-7623

ÖZET

Hz. Îsâ'nın çarmıha gerilmesi, Allah katına ruhlu ve bedenli olarak ref'i ve tekrar nüzulüyle ilgili tartışma ve yorumlar, Müslümanlıkta olduğu gibi Hristiyanlıkta da olmuştur. Hz. Îsâ, çarmıha gerilmiş midir yoksa onun yerine ona benzeyen başka birisi mi gerilmiş, bu Kur'an ve İncillerin değindiği bir problemdir. Hz. Îsâ'nın ruh mea'l-ceset ref'i ve tekrar nüzulü Hristiyanlıkta bir inançtır fakat Kur'an'da böyle bir inanç olmamasına rağmen gelen rivayetlerle Hz. Îsâ'nın ruh mea'l-ceset ref'i ve nüzulü bir inanç haline getirilmiştir. Geçmiş dönemlerdeki müfessirlerden Hz. Îsâ'nın ruh mea'l-ceset Allah katına ref edildiğini ve kıyametten önce kıyametin bir alameti olarak tekrar nüzulünü ön görenlerden örnek olarak birkaçının ilgili ayetlere dair yorumları verilmiştir. Aynı şekilde ruh mea'l-ceset Allah katına ref'i ve tekrar nüzulü kabul etmeyenlerin de yorumları verilmiş ve sonunda Hz. Îsâ'nın ruh mea'l-ceset Allah katına ref'i ve tekrar nüzulü kabul etmeyenlerin akli ve nakli delilleri verilmiştir. Konuyla ilgili gelen rivayetlerin senet ve içerikleriyle ilgili eleştiri ve tenkitlerden ötürü problem, Kur'an ayetleri ve bu ayetlere dair yorumlarla sınırlı tutmaya çalışılmıştır. Çünkü konuyla ilgili gelen rivayetlerin ihtilaflı oluşu zan ifade etmekte ve zannî delillerle inanç konularının belirlenmesi kelam ilmi açısından problem teşkil etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kelam Mezhepleri, Çarmıha Gerilme, Teveffâ, Diriliş, Îsâ'nın Ref'i, Nüzul-ü Îsâ,

ACCORDING TO THE QURAN AND THE GOSPEL. THE DEATH OF JESUS, HIS ASCENSION INTO HEAVEN AND HIS DESCENT AGAIN.

Abstract:

Hz. The debate about the crucifixion of Jesus, the spiritual and physical return of God and his re-descension has been in Christianity as well as in Islam. Hz. Whether Jesus was crucified or someone else like him was crucified instead, is a problem touched upon by the Quran and the Bible. Hz. The return of Jesus' spirit and body and his return is a belief in Christianity, but although there is no such belief in the Quran, it is believed in the narrations of Hz. The soul meaning-corpse ref' and descent of Jesus has become a belief. One of the commentators of the past periods, Hz. Comments on the relevant verses of a few of those who predicted that Jesus'

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

soul, body, and soul were returned to God and who predicted his return before the end of time as a sign of the apocalypse are given. Likewise, the interpretations of those who do not accept the refutation and re-descension of the soul, the corpse, to the presence of Allah are also given, and at the end, Hz. Mental and narrative evidence has been given for those who do not accept Jesus' soul, body, return to God and his return. Due to the criticisms and criticisms regarding the sources and contents of the narrations regarding the subject, the problem has been tried to be limited to the verses of the Quran and the comments on these verses. Because the contradictory narrations regarding the subject indicate suspicion, and determining the subjects of faith with the evidence of suspicion poses a problem in terms of theology.

Keywords: Theology sects, Crucifixion, Tawaffa, Resurrection, Ref Of Jesus, Naughty Jesus

GİRİŞ

Nüzul-ü Îsâ konusunda yeni yaklaşımlar ve yeni dini yorumlar olması hasebiyle önem arz etmektedir. Konu, ilgili Kur'an ayetlerinin anlaşılma biçimi ile ilgili olduğundan farklı düşüncelerin ortaya çıkması doğaldır. Bu konu, son asırda en çok tartışılan konulardan biridir.

Konuyla ilgili yeni araştırmalar yapılmıştır fakat bu araştırmalar genelde geçmiş dönemdeki müfessirlerin yapmış oldukları yorumların bir tekrarı veya onların yorumlarının savunması şeklinde olmuştur. Yapılan araştırmalar konuyu geniş bir perspektifle ele almaktan ziyade dil gramer ağırlıklı tahliller olmuştur. Bu yöntemle konu daha çok karmaşık hale getirilmiştir. Binaenaleyh konunun, derin dil gramer tevillerine boğmadan anlaşılır bir şekilde ortaya konulması gerekmektedir.

Bu araştırmanın amacı İncillerin Hz. Îsâ ile ilgili verdikleri bilgilerin doğruluk ve yanlışlığını tartışmak değil, Müslümanlar arasında kıyametin alametleriyle ilgili gelen rivayetlerinin gölgesinde şekillenen Îsâ anlayışının Kur'an'a ne kadar uyup uymadığının ortaya konulmasıdır.

1. Hz. Îsâ'nın Hayatı

Müslümanlar, Îsâ, Mesih veya İsa Mesih isimlerini kullanırlar. Müslüman dilbilimcilere göre Mesih ismi İbranice ve Süryanice dillerinden gelmiştir.[1] Arapçada el sürmek, elle sıvazlamak manasına gelen mesîh, melik veya nebî olması için yağla mesh edilmiş kişi anlamına gelir.[2] Batı dillerinde kullanılan Christ, Mesih karşılığıdır.[3] Mesih ismi, Hz. Îsâ'nın sıfatıdır.

* Öğretim Üyesi Dr. Abdullah YEKTA, Kahramanmaraş İstiklal Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Kelam ve İtikadi İslam Mezhepleri Tarihi Öğretim Üyesi, abdullah.yekta@istiklal.edu.tr, ORCİD: 0000-0002-6477-7623.

[1] Almaany Team, *Kâmûs ve mu'cemü'l-meânî müte'addidü'l-lugât ve'l-mecâlât* (Erişim 27 Temmuz 2024), "Îsâ".

[2] Team, "Îsâ".

[3] Annemarie Schimmel, *Dinler tarihine giriş* (İstanbul: Kirkambar Yayınları, 1999), 308.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

İlahi olmayan dinlerin çoğunda gelecek bir kurtarıcı mesîh inancı mevcuttur. Nebevî gelenekte de her nebî kendisinden sonra gelecek olan peygamberi müjdelerdi. Gelecek olan peygambere hem insanlara inançlarını öğretecek hem de onlara yol gösterecek anlamında mesîh denilmiştir.[4]

Hz. Îsâ'nın doğum tarihine dair verilen bilgiler muhteliftir. MÖ 6. yılın sonu, 25 Aralık, 5. Yılın başı 6 Ocak tarihlerinde doğduğuna dair farklı bilgiler bulunmaktadır.[5]

Hz. Îsâ'nın çocukluk ve gençlik hayatına dair pek fazla bir bilgi yoktur. Bunun nedeni Hristiyanlıkta dünya hayatından daha ziyade Hz. Îsâ'nın takibi, çarmıha gerilmesi, ölümü, tekrar dirilmesi ve onların inancına göre tanrının yanına yükselmesi gibi konuların daha çok gündeme gelmiş olması olabilir.

Kur'an ve İncillerin bildirdiğine göre, Hz. Meryem, evinden ayrılarak doğu tarafında bir yere çekilir, insanlarla kendi arasına bir perde çeker. Luka İnciline göre Cebrail, Hz. Meryem'e gelerek kendisine bir erkek çocuğu doğuracağı müjdesini verir ve isminin de Îsâ olacağını söyler. Buna çok şaşıran Meryem, "Bu nasıl olur, ben evlenmemiş biriyim." dedi. Melek, "Kutsal Ruh senin üzerine gelecek, yüceler yücesinin gücü sana gölge salacak, bunun için doğacak olana Tanrı oğlu denecek."[6]

Kur'an-ı Kerim, Hz. Îsâ'dan bahsederken Meryem oğlu Îsâ, Allah'ın salih kulu, Allah'ın Resulü,[7] Mesih[8] ve gönderilmiş nebi[9] gibi isimlerle bahseder. Hıristiyan inancına göre Îsâ Allah'ın bedenleşmiş kelâmıdır, dolayısıyla tanrıdır. Tanrı'nın yaratılmamış olan ezelî mesajı bedenleşmiş olup Îsâ olarak insanlar arasında yaşamaktadır. [10] Kur'an'daki Îsâ Mesîh diğer peygamberler gibi yaratılmış bir kuldur. O bir ilah veya Allah'ın oğlu değildir.[11]

Hem Kur'an hem de İnciller Hz. Îsâ'nın tebliğinden bahsederken onun, Allah'ın izniyle yaralıları iyileştirdiği, çamurdan kuş şeklini yapıp ona üflemesi sonunda yaptığı şekle can geldiği ve gökten bir sofranın indirildiği gibi birçok mucizesinden bahseder.[12] İnciller, Hz. Îsâ'nın tebliğini mucize merkezli olarak anlatırlar. Kur'an, Hz. Îsâ'yı Allah'tan bir kelime[13] ve

[4] Mehmet Aydın, "Faraklit", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (TDV Yayınları, 1995), 12/165.

[5] Ömer Faruk Harman, "ÎSÂ", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (TDV Yayınları, 2020), 22/466.

[6] *Kitabı Mukaddes* 2 (İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi, 2003), Luka 1:28-38.

[7] *Kur'ân-ı Kerîm Meâli* 3, çev. Halil Altuntaş - Muzaffer Şahin (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2009), en-Nisâ 4/171; es-Saff 61/6.

[8] en-Nisâ 4/171

[9] el-Bakara 2/136.

[10] Harman, "ÎSÂ", 22/466.

[11] et-Tevbe 9/30-31.

[12] el-Maide 5/110, 114.

[13] Âl-i İmrân 3/39, 45; en-Nisâ 4/171.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

bir ruh[14] olduğunu, O'nun bir peygamberi[15] olduğunu, Rûhu'l-kudüs[16] ile teyit edildiğini ve Hz. Muhammed'i müjdelediğini[17] belirtir.

2. Hz. Îsâ'nın Vefatı

Hz. Îsâ'nın hayat hikayesine dair kronoloji; MÖ 6. yılın sonu veya 5. yılın başı Hz. Îsâ'nın doğumu, MS 27. yılı Hz. Yahya'nın tebliğe başlaması, 28 yılı kış mevsimi Hz. Îsâ'nın vaftiz edilmesi, 28 yılı Nisan ayında Kudüs'te Paskalya bayramına katılması, 30 yılı 6 Nisan son akşam yemeği, 30 yılı 7 Nisan Îsâ'nın ölümü, 30 yılı 9 Nisan Îsâ'nın dirilişi şeklindedir.[18]

Buna göre Hz. Îsâ 35 veya 36 yaşında iken vefat etmiştir. Bu tarihler Hristiyanlık kaynaklarının verdiği bilgilerdir. Kur'an-ı Kerim de "*Seni Rûhu'l-kudüs'le desteklemiştim de hem beşikte hem de yetişkinlikte insanlarla konuşuyordun*."[19] şeklinde anlatır. Ayette geçen yetişkinlikte anlamına gelen "kehlâ" ifadesi otuz beş ile kırk yaş arası olgun ve evli erkek anlamındadır.[20]

İncillerin verdiği bilgiye göre Hz. Îsâ cuma günü[21] öğleden önce iki adi suçluyla beraber çarmıha gerildi.[22] İnciller, çarmıha gerilme esnasında Hz. Îsâ'nın söyledikleriyle diriliş olayını birbirinden farklı anlatırlar. Markos incili, Hz. Îsâ'nın çarmıhta "Tanrım, Tanrım, neden beni terk ettin?", [23] Luka incili, "Baba, ruhumu ellerine teslim ediyorum." seklinde şeklinde aktarır.[24]

Mezara gidenlerin anlatımı da çok farklı ve çelişkili olmaktadır. Matta İncili, tan yeri ağarırken Mecdelli Meryem ve diğer Meryem mezarı ziyarete gittikleri esnada büyük bir deprem olduğunu, gökten bir meleğin inip mezarın üzerindeki taşı kaldırdığını söylerken Markos İncili Mecdelli Meryem, Yakub'un annesi Meryem ve Salome'nin güneşin doğuşuyla birlikte mezara gittiklerini, mezarın üstünün açılmış olduğunu, bembeyaz elbiseler içinde bir genci oturur halde gördüklerini, söyler.

Öbür taraftan Luka İncili, Mecdelli Meryem, Yakub'un annesi Meryem ve diğer kadınlar haftanın ilk günü sabah erkenden mezara gittiklerini, mezar taşının yuvarlanmış olduğunu, mezarın içinde de kimsenin olmadığını, bu durum karşısında şaşırıp geri dönerlerken birden bembeyaz elbiseler içinde iki kişiyi gördüklerini söyler. Yuhanna İncili ise haftanın ilk günü

[14] en-Nisâ 4/171.

[15] en-Nisâ 4/157, 171; el-Mâide 5/75; es-Saf 61/6.

[16] el-Bakara 2/87, 253; el-Mâide 5/110.

[17] es-Saf 61/6; Yuhanna 14:16; 15:26; 16:7.

[18] Harman, "ÎSÂ", 22/467.

[19] El-Maide 5/110.

[20] Team, "Kehlâ".

[21] Matta 27:62; Markos 15:42; Luka 23:54; Yuhanna 19:31.

[22] Markos 15:34.

[23] Markos 15:34.

[24] Markos 15:34.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Mecdelli Meryem'in sabah erkenden mezara gittiğini, mezar taşının kaldırılmış olduğunu içinde kimsenin olmadığını görünce bu durumu Petrus'a anlatmak için koşarak gittiğini söyler.

Mezara giden kadınlardan biri deprem oldu diyor, diğeri mezarın açılmış olduğunu orada bembeyaz elbiseler içinde bir gençten bahsediyor; depremden söz etmiyor. Luka'da yine kadınlar mezara gidiyorlar, mezarın üstü açık geri dönerlerken iki kişiyle karşılaşıyorlar, bu iki kişi Hz. Îsâ'nın nerede olduğunu bunlara söylüyorlar. Yuhanna İncilinde ise sadece Mecdelli Meryem'in mezara gittiğini, fakat mezarda kimseyi göremediklerini, bu durumu Petrus'a bildirmek üzere koşarak gittiklerini söyler.

Snoptik İnciller Hz. Îsâ'nın çarmıha girişinden iki gün sonra tekrar dirildiğini öğrencileriyle görüştükten sonra göklere Tanrı'nın yanına gittiğini söylerler.[25]

Burada Hz. Îsâ'nın dirilişiyle ilgili sadece çarmıhta söylediği söz, kadınların mezara gidişleri ve bu kesitle ilgili anlatılanların ne kadar birbirlerinden farklılık arz ettiği gösterilmeye çalışıldı. Bir bütün olarak diriliş olayının mantıkî tahlili yapılmadı. Sadece anlatılan bilgilerin birbirine uymadıklarını göstermek amacıyla kısa bir karşılaştırma yapılmıştır; zira İncillerin doğruluğunu tartışmak bu araştırmanın konusu değildir. Diriliş olayı bir Hristiyan inancıdır, bunun gerçekliği veya yanlışlığı onları ilgilendiren bir durumdur.

2.1. İslâm'a Göre Hz. Îsâ'nın Vefatı ve Tekrar Dünyaya Gelişi

Hz. Îsâ'nın ölümü ve kıyametin vukuundan önce kıyametin bir alameti olarak yer yüzüne inişi "nüzul-ü Îsâ" ismiyle tartışılmıştır. Hz. Îsâ'nın vefatı, ref'i ve tekrar nüzulüyle ilgili Müslümanlar arasında farklı görüşler ortaya çıkmıştır, bunları genel hatlarıyla iki gruba ayırmak mümkündür.

Birinci görüş, Hz. Îsâ düşmanları tarafından öldürülmek istenince Allah onu ruh mea'l-ceset olarak ilahî huzura çekmiştir. Bu görüşte olanlar ilgili ayetlerde geçen "seni vefat ettireceğim" ve "seni katıma yükselteceğim" kelimelerini hadis rivayetleri gölgesinde yorumlayarak, Hz. Îsâ'nın şu an Allah katında ruhlu bedenli olarak sağ olduğunu, kıyametten önce kıyametin bir alameti olarak yer yüzüne tekrar ineceğini, deccalı öldüreceğini, yirmi dört veya kırk yıl yaşadıktan sonra öleceğini, Kudüs veya Medine'de defnedileceğini iddia ederler. Bu görüşlerini konu ile ilgili gelen rivayetlerin tevatür derecesinde olduğu iddiasına dayandırırlar. Ehl-i sünnet kelamcıları Selefiyye ve Şia bu görüştedir.[26]

İkinci görüş ise Hz. Îsâ, düşmanları tarafından öldürülmek istendiği zaman Allah, onu öldürmek isteyenlerin elinden kurtarmış ve tabii bir ölümle vefat ettirerek ruhen kendi katına çıkarmıştır. Bu görüşte olanlar Mâide suresindeki ayette, "beni vefat ettirdiğinde" ifadesinde mazi kipinin kullanıldığını, dolaysıyla vefat olayının geçmişte vuku' bulduğunu söylerler. Bu görüşü

[25] Luka 24:50-53; Markos 16:19-20; Matta 28:16-20.

[26] Ebû'l-Hasan Eşarî, *İlk dönem İslam mezhepleri*, çev. Mehmet Dalkılıç - Ömer Aydın (İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2005), 240; Masʿūd Ibn Ömer et-Taftazanî, *Kelâm İlmi ve İslam Akâidi- Şerhu'l-akâid*, çev. Süleyman Uludağ (İstanbul: Dergâh Yayınları, 1991), 360; Abdullatif el-Harputî, *Tenkîhu'l kelâm fî akâid-i ehli'l İslâm: Kelâmî perspektiften İslâm inanç esasları*, çev. İbrahim Özdemir - Fikret Karaman (Elazığ: Türk Diyanet Vakfı Elazığ Şubesi Yayınları, 2000), 290.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

savunanlar, Ehl-i kitaptan her birinin ölümünden önce Hz. Îsâ'ya inanacağı[27] ile ilgili ayetin nüzul-ü Îsâ'yı savunanlar tarafından yanlış te'vil edildiğini, Hz. Îsâ'nın bir kıyamet alameti olduğuna[28] dair delil getirilen ayette geçen "علم" kelimesinin alamet olarak okunduğu gibi ilim anlamında da okunduğunu söyleyerek Hz. Îsâ'nın tekrar dünyaya gelişinin olmayacağını iddia ederler. Konuyla ilgili gelen rivayetlerin de tevatür derecesinde olmadıklarından bunların kesinlik ifade etmediklerini dolaysıyla bu tür rivayetlerle inancın belirlenemeyeceğini söylerler.

2.2. Kur'an'a Göre Hz. Îsâ'nın Çarmıha Gerilmesi ve Ref'i

Kur'an, Hz. Îsâ'nın mahkemede yargılamasına değinmez fakat çarmıha gerilme iddiasını reddeder: "*Onlar Allah resulü Meryem oğlu Îsâ Mesîh'ı öldürdük dediler. Halbuki onu ne öldürdüler ne de çarmıha gerdiler, fakat öldürdükleri onlara Îsâ gibi gösterildi (onlar öyle zannettiler)…Kesin olarak onu öldürmediler, bilakis Allah onu kendi nezdine çekmiştir*."[29]

Allah, kesin bir şekilde "*Meryem oğlu Îsâ Mesîh'ı öldürdük." s*özünün yalan olduğunu belirtiyor. Ayette geçen "*fakat onlara öyle gösterildi*" ifadesindeki شبّه لهم onlara öyle gösterildi, benzetildi, teşbih etmek manalarına gelmektedir.[30] Barnabas incili Hz. Îsâ'nın asılmadığını onun yerine ona çok benzeyen hain Yahuda'nın asıldığını söyler. İbn Kesir (ö. 774/1373) de aynı şekilde asılan kişinin Hz. Îsâ olmadığını ona benzetilen bir kişi olduğunu nakleder.[31]

Ayette geçen بل رفعه الله إليه *"bilakis Allah, onu kendi nezdine çekti (yükselti).*" ifadesindeki رفع kelimesi farklı şekillerde anlaşılmıştır. Allah'ın Hz. Îsâ'yı ruhlu bedenli olarak kendi katına yükseltti diyenler olduğu gibi, ruhen manevi açıdan, diğer peygamberlerin ruhunun kabzedilmesi gibi onun da ruhunun kabzedildiğini, bedeni olarak bir yükseltmenin söz konusu olmadığını söyleyenler de olmuştur.

Müfessirlerden Taberi, (ö. 310/923), ayette geçen إنّي متوّفيك "Seni vefat ettireceğim." ifadesini, kimisinin "uyku anlamında vefat",[32] kimisinin "diri olarak kendi katına alma,"[33] kimisinin de "ölüm olayı gerçekleşmeden dünyada vefat ettirme" [34]anlamında tevil ettiğini söyler. İbn Abbas إنّي متوّفيك ifadesini إنّي مميتك seni öldüreceğim, şeklinde mana vermiştir.[35]

---

[27] En-Nisa 4/159.

[28] Ez-Zuhruf 43/61.

[29] en-Nisa 4/157-158.

[30] Team, "شبه".

[31] Ebu'l-Fida İsmail bin Omer İbn Kesîr, *Tefsirü'l-Kur'ani'l-Azîm*, thk. Dr. Muhammed İbrahim el-Benna vd. (İstanbul: Kahraman, 1984), 2/449.

[32] Ebû Cafer Muhammed b. Cerir et-Taberi, *Câmi'ü'l-beyan an âyî Kur'an*, thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî (Kahire: Darü Hecr, 2001), 5/448.

[33] Taberi, *Taberi Tefsiri*, 5/448.

[34] Taberi, *Taberi Tefsiri*, 5/450.

[35] Taberi, *Taberi Tefsiri*, 5/450; Fahreddin Muhammed er-Râzî, *Mefatihu'l-ġayb* (Beyrut: Daru'l-Fikr, 1981), 4/282.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Taberî, Hz. Peygamber'den gelen "Meryem oğlu Îsâ yer yüzüne inecek ve deccalı öldürecek, sonra belli bir müddet yaşadıktan sonra ölecek ve Müslümanlar onun namazını kılacaklar." benzeri rivayetlerden yola çıkarak Allah'ın Hz. Îsâ'yı ruhlu bedenli olarak kendi katına çıkardığını söyler.[36] Taberî'ye göre Hz. Îsâ henüz ölmemiştir, kıyamete yakın bir zamanda inip deccalı öldürüp belli bir müddet yaşadıktan sonra ölecektir.[37] İbn Kesîr (ö. 774/1373)[38] ve Ebû'l-heyyân el-Endülüsî (ö.745/1344)[39] de buradaki vefatın ölüm vefatı olmadığını söylemişlerdir.

Fahreddin er-Râzî (ö. 606/1210), de Hz. Îsâ'nın ruhlu bedenli olarak Allah katına çıkarıldığını vakti geldiğinde yer yüzüne indikten sonra öleceği kanaatindedir.[40]

Zemahşeri (ö. 538/1144) de متوّفيك ifadesine Zümer suresinde geçen والتي لم تمت في منامها "*Ölmeyenlerin ruhunu da uykularında alır*."[41] ifadesini delil getirerek uyutma anlamında vefat olduğunu ve aynı şekilde gök yüzüne çıkarılırken de uyutulup çıkarıldığını; gök yüzünden inme vakti geldiğinde uyandırılacak yer yüzünde belli bir müddet yaşadıktan sonra vefat ettirilecektir, şeklinde anlam vermiştir.[42]

İmam Mâtürîdî ise Allah, إنّي متوّفيك "Muhakkak ki ben senin ruhunu kabzedeceğim." diyerek bizzat kendisi, düşmanlarının arasında Hz. Îsâ'nın ruhunu alacağını ve onu kendisine çekip kafirlerden arındırarak şereflendireceğini belirtmiştir. Ona göre ورافعك إليّ ifadesi ta'zim ve tebcil içindir, Müşebbihe'nin dediği gibi mekanı belirtmek için değildir.[43] Allah, رفع kelimesini burada tazim ve yüceliği ifade etmek için kullanmıştır.

On dokuzuncu ve yirminci asra kadar müfessirlerimizin büyük çoğunluğu إنّي متوّفيك ifadesini, Taberî ve Râzî'nin belirttiği gibi konuyla ilgili hadislerin ışığında te'vil etmeye çalışmışlardır. Elmalılı Hamdi Yazır da Taberî ve Râzî'nin açıkladığı minval üzere tefsir etmiştir.[44] Nüzûlü Îsâ ile ilgili çok sayıda rivayet mevcuttur. Bunlardan en meşhurlarından biri Ebu Hureyre'nin rivayetidir: "Meryem oğlu Îsâ hakem, adalet dağıtıcı ve adil bir imam olarak nazil olmadıkça kıyamet kopmaz. Öyle ki o haçı kırar, domuzu öldürür ve cizyeyi kaldırır; mal ise o indiğinde çok artar ve ona ihtiyaç gösteren kimse bulunmaz."[45]

---

[36] Taberi, *Taberi Tefsiri*, 5/451.

[37] Taberi, *Taberi Tefsiri*, 5/452.

[38] İbn Kesîr, *Tefsirü'l-Kur'ani'l-Azîm*, 2/449.

[39] Ebû'l-hayyân el-Endülüsî, *en-Nehrü'l-mâd mine'l-bahri'l-muhît*, thk. Ömer el-Es'ad (Beyrut: Darü'l-cîyl, 1995), 2/344.

[40] Râzî, *Mefatihu'l-ġayb*, 4/281.

[41] ez-Zümer 39/42.

[42] Ebû'l-Kâsım Mahmut b. Ömer ez-Zemahşerî, *Tefsîrü'l-keşşâf* (Riyad: Darü'l-akide, 1994), 1/562.

[43] Ebû Mansur Muhammed b. Muhammed el-Matürîdî, *Te'vîlâtü'l-Kur'an*, thk. Bekir-Muhammed Topaloğlu-Boynukalın (İstanbul: Darü'l-mizan, 2005), 2/316.

[44] Muhammed Hamdi Elmalılı Yazır, *Hak Dili Kur'an Dili* (İstanbul: Azim Dağıtım, 1992), 2/272; Daha geniş bilgi için Harputî, *Tenkîhu'l kelâm fî akâid-i ehli'l İslâm* eserinin s.290 vd. bakılabilir.

[45] eş-Şeyh Mansur Alî Nâsif, *et-Tac el-Cami' lil-üsûl fî ehâdîsi'r-Rasul* (Beyrut: Darü'l-fikr, 1997), 5/358.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Muhtelif rivayetlerde Hz. Îsâ'nın kıyamet kopmadan önce kıyametin bir alameti olarak ineceği belirtilir. Deccal ortaya çıktıktan sonra Hz. Îsâ, sabah namazı vaktinde Şam'daki beyaz minareden inecek, adaleti sağlayacak, haçı kırıp domuzu öldürecek, cizyeyi kaldıracak, hac vazifesini yapacak; nefesi kafirleri öldürecek, deccalı öldürdükten sonra yedi yıl, yirmi dört veya kırk yıl yaşayacak, Şam tarafından esen bir rüzgarla bütün Müslümanlar gibi o da ölecektir.[46] Fakat bu rivayetlerin çoğu birbirleriyle çelişki arz etmektedir.

Hz. Îsâ'nın çarmıha gerilmediğini, çarmıha gerilen kişinin ona benzeyen biri olduğunu, Allah Teâlâ'nın onu kafirlerin şerrinden arındırmak için vefat ettirip kendi katına çektiğini ve Kur'an'da kıyametten önce tekrar dünyaya gelmesine dair bir delilin olmadığını, tam tersine onun da diğer insanlar gibi ölmüş olduğunu, kıyamet gününde diğer insanlarla birlikte dirileceğini söyleyenler de olmuştur; bu görüşte olanlardan birisi de *Tefsirü'l-menâr*'ın sahibi olan Raşit Rıza'dır (1865-1935). Bu asırda verdiği fetvasıyla Hz. Îsâ'nın nüzulünü tekrar gündeme gelmesine sebep olan Ezher Şeyhi Mahmut Şeltut da nüzulü kabul etmeyen alimlerden biridir.[47] Şimdi bu görüşte olanların ilgili ayetlere yaklaşım biçimleri verilmeye çalışılacaktır.

2.3. Kur'an-ı Kerim'de Hz. Îsâ'nın Ölümüne Dair Getirilen Deliller

Reşit Rıza, إنّي متوّفيك ifadesinin Hz. Îsâ'nın Yahudilerin tuzaklarından kurtarma müjdesi olduğunu ve bu vaadin de gerçekleştiğini söyler; çünkü onlar (Yahudiler) emellerine ulaşamamışlardır. et-Teveffâ kelimesi lügatte bir şeyi tam olarak almaktır. Bundan dolayı öldürme (ölüm vefatı) anlamında kullanılmıştır. Nitekim ayette "*Allah, ölüm vakitleri geldiğinde nefisleri vefat ettirir…*"[48] ve başka ayette "*De ki: Sizin için görevlendirilmiş bulunan ölüm meleği canınızı alacak* (يتوفّيكم) *sonra rabbinize döndürüleceksiniz.*"[49]

İlgili ayetler**,** Hz. Îsâ'nın diğer insanların vefat ettirildiği gibi bir ölümle öldüğünü iş'ar etmektedirler. Müfessirler, ayette geçen "seni vefat ettireceğim" ve "beni vefat ettirdiğinde" ifadelerinin aslı olan توفّي kelimesine lügatler, "canını aldığı zaman Allah vefat ettirdi"[50] şeklinde anlam vermiştir. "*Allah (ölen) insanların ruhlarını öldüklerinde alır…*"[51] ayetinde geçen توفّي kelimesi başka ayetlerde de ölüm manasında kullanılmıştır: "*Kendilerine zulmetmekteler iken meleklerin canlarını aldığı kimseler…*"[52] örneğinde olduğu gibi.

Allah, Hz. Îsâ'yı diğer insanların öldüğü gibi ölümden istisna tutmuştur, denilebilir; Oysa Hz. Îsâ, kendisi öleceğim gün ifadesini kullanıyor. "*Doğduğum gün, öleceğim gün ve yeniden*

[46] Ebû Abdullah Muhammed bin İsmail el-Buhârî, *el-Câmiʿu'ṣ-ṣaḥîḥ,* nşr. Muhammed Züheyr b. Nasr (Şam-Beyrut: Darü ibn Kesir, 1422/2001), "Büyû'", 102, "Enbiya", 49; Ebu'l Hasan en-Nîsâbûrî el-Müslim, *Sahîh* (Riyad: Dârü Tayyibe, 1426), "İman",242,243, 247, "Hac", 216, "Fiten",34,39,110.

[47] Mahmûd Şeltut - E. Ruhi Fığlalı, "İsâ'nın Ref'i", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 23 (1978), 320.

[48] ez-Zümer 39/42.

[49] es-Secde 32/11.

[50] Team, "توفّي".

[51] ez-Zümer 39/42.

[52] en-Nisa 4/97; en-Nahl 16/28.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

hayata döndürüleceğim gün esenlik benimle olacaktır."[53] Ayette "*öleceğim gün*" يوم أموت ifadesinin gelecek sîgasıyla (kipiyle) kullanıldığını, bunun da Hz. Îsâ'nın henüz ölmediği, gelecek bir zamanda öleceği anlamına geldiği söylenebilir; fakat aynı ifade aynı surede Hz. Yahya için de kullanılıyor: "*Doğduğu gün, öleceği gün ve yeniden hayata döndürüleceği gün ona selâm olsun."*[54] Bu ayette de "*öleceği gün"* يوم يموت gelecek kipiyle kullanılmıştır. Her iki peygamber için de ölüm zamanı gelecek sîgasıyla verilmektedir. Hz. Îsâ için ölmedi daha yaşıyor deniliyorsa aynı ifade Hz. Yahya için de kullanılmış, onun da henüz ölmediği ve geleceği söylenebilir mi?[55]

Başka bir husus Allah, Hz. Îsâ'yı ruhen kendi katına yükseltmiştir. Bu sadece Hz. Îsâ için geçerli değildir, Allah bütün peygamberlerin ruhunu kendi katına çekmiştir. Ruhların Allah katında olması mecazi anlamdadır. Günlük hayatta da "falan kimse rabbine kavuştu" ve "refik-i 'alaya kavuştu" ifadelerini kullanırız. Bu ifadelerden dolayı ruh mea'l-ceset Allah katına çıktılar şeklinde bir anlam zihinlerimize gelmez.

Hz. Îsâ'nın ruhlu bedenli semaya yükseltildiğine dair delillerden biri de Hz. Peygamberin miraçta, Hz. Îsâ ile Hz. Yahya'yı gördüğü rivayetleridir. Bu hadise Hz. Îsâ'nın ruh mea'l-ceset göğe yükseltmesini gösteriyorsa bu aynı zaman Hz. Yahya'nın de ruh mea'l-ceset gökte olduğunu gösterir. Yine başka peygamberlerin de hakeza ruh mea'l-ceset orada olduğunu gösterir.[56]

Aslında İncillerde de Hz. Îsâ'nın gelişi, Güneş ve ayın kararması, yıldızların dökülmesinden sonra olacağını söyler ki bu da Kur'an'da belirtildiği gibi kıyametin kopması olayıdır, öncesi değildir. Kur'an'da bu "*Güneş dürülüp karardığında, Yıldızlar dökülüp söndüğünde, Dağlar sökülüp yürütüldüğünde…"*[57] şeklinde anlatılır.

SONUÇ

Kur'an-ı Kerim ve İncillere göre Hz. Îsâ'nın doğumu, yaşamı ve ölümü mucizelerle dolu bir hayat olmuştur. Babasız olarak doğuşu Hz. Adem'in yaratılışına benzemektedir. Nitekim Allah Teâlâ, Îsâ'nın yaratılışı Adem'in yaratılışı gibidir, diyor. Hz. Îsâ'nın beşikteyken konuşması Yahudi haham ve ruhbanlarının ezberini bozan bir olaydır. Daha beşikteyken Yahudilerin fenalıklarından kurtulması, Allah'ın en büyük bağışlarındandır. Allah, onu öldürmek isteyen Yahudilerin kurduğu bütün tuzakları boşa çıkarmış ve onun ruhunu kabzederek kendi katına çekmiştir.

Yahudi ve Hristiyan kaynakları Hz. Îsâ'nın çarmıhta öldüğünü söyler. Hristiyanlara göre Hz. Îsâ çarmıhta ölmüş, konulduğu mezarda dirilmiştir. İnciller Hz. Îsâ'nın dirilişini, birbirini

[53] Meryem 19/33.

[54] Meryem 19/15.

[55] Bayraktar Bayraklı, "Hz. İsa geri gelecek mi?", youtube, *bayraktarbayrakli.com* (09 Ocak 1998).

[56] Muhammed Raşid Rıza, *Tefsîrü'l-menâr* (Kahire: Darü'l-menâr, 1947), 6/21.

[57] et-Tekvîr 81/1-3.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

tutmayan anlatımlarla aktarırlar. Markos incilinin çarmıhta Hz. Îsâ'ya atfen aktardığı "Tanrım, Tanrım, neden beni terk ettin?" sözü çarmıha gerilenin Hz. Îsâ olmadığını ispatlayan delillerden biridir.

Allah'ın Hz. Îsâ'yı ruh mea'l-ceset kendi katına yükseltilmiş olduğu iddiası haşa Allah'a mekân izafe etmektir. Allah, Hz. Îsâ'yı kendi katına bedenen çıkarmışsa o zaman ya Allah'ın bulunduğu, ikamet ettiği maddi bir alan vardır, ya da Hz. Îsâ mekândan münezzehtir ki Allah katında bulunuyor. Her halükârda bu durum, Allah'ın zaman ve mekândan münezzeh oluşuna ve tevhit inancına aykırıdır.

Konuyla ilgili gelen rivayetlerin büyük çoğunluğu hem senet açısından problemli hem de içerik olarak Kur'an ayetleriyle çelişmektedirler. Mütevatir olmayan bu rivayetlere dayanarak bir inanç oluşturmak kelâm metodolojisi açısından isabetli görünmemektedir. Ayet ile hadis çelişik olduğu zaman hadisin değil, ayetin hükmü tercih edilir. Ayetin hükmünün tercih edilmesi, hadisin bütünüyle devre dışı bırakılması anlamına gelmez.

Hz. Îsâ'nın, ilahi hükümranlığının kurulması için tekrar yeniden dünyaya geleceği düşüncesi Hristiyanlara ait bir inançtır, İslam inancıyla bir alakası bulunmamaktadır. Hz. Îsâ'nın ruh mea'l-ceset semaya yükseltilmediğini ve kıyamet öncesinde nüzulün olmayacağını düşünen alimleri modernist ve mezhepsiz olmakla veya Kadıyanî olmakla suçlamak ilmi bir tavır değildir, farklı düşüneni ötekileştirmektir.

KAYNAKÇA

Kur'ân-ı Kerîm Meâli 3. çev. Halil Altuntaş - Muzaffer Şahin. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 3. Basım, 2009.

Aydın, Mehmet. "Faraklit". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 12/165-166. TDV Yayınları, 1995. https://islamansiklopedisi.org.tr/faraklit

Bayraklı, Bayraktar. "Hz. İsa geri gelecek mi?" Youtube. *bayraktarbayrakli.com*. 09 Ocak 1998. Erişim 24 Ağustos 2024. https://www.youtube.com/

Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed bin İsmail. *el-Câmiʿu'ş-şaḥîḥ,*. nşr. Muhammed Züheyr b. Nasr. 1 Cilt. Şam-Beyrut: Darü ibn Kesir, 1422/2001.

Endülüsî, Ebû'l-hayyân. *en-Nehrü'l-mâd mine'l-bahri'l-muhît*. thk. Ömer el-Es'ad. 6 Cilt. Beyrut: Darü'l-cîyl, 1995. http://archive.org/details/alnahralmad

Eşarî, Ebû'l-Hasan. *İlk dönem İslam mezhepleri*. çev. Mehmet Dalkılıç - Ömer Aydın. İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 1. basım., 2005.

Harman, Ömer Faruk. "ÎSÂ". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 22/465-472. TDV Yayınları, 2020. https://islamansiklopedisi.org.tr/isa

Harputî, Abdullatif-. *Tenkîhu'l kelâm fî akâid-i ehli'l İslâm: Kelâmî perspektiften İslâm inanç esasları*. çev. İbrahim Özdemir - Fikret Karaman. Elazığ: Türk Diyanet Vakfı Elazığ Şubesi Yayınları, 2000.

İbn Kesîr, Ebu'l-Fida İsmail bin Omer. *Tefsirü'l-Kur'ani'l-Azîm*. thk. Dr. Muhammed İbrahim el-Benna vd. 8 Cilt. İstanbul: Kahraman, 1984.

Matürîdî, Ebû Mansur Muhammed b. Muhammed. *Te'vîlâtü'l-Kur'an*. thk. Bekir-Muhammed Topaloğlu-Boynukalın. 18 Cilt. İstanbul: Darü'l-mizan, 2005.

Müslim, Ebu'l Hasan en-Nîsâbûrî. *Sahîh*. Riyad: Dârü Tayyibe, 1426.

Nâsif, eş-Şeyh Mansur Alî. *et-Tac el-Cami' lil-üsûl fi ehâdîsi'r-Rasul*. 5 Cilt. Beyrut: Darü'l-fikr, 1997. http://archive.org/details/Attaj-Aljamia-llosol

Râzî, Fahreddin Muhammed. *Mefatihu'l-ġayb*. 30 Cilt. Beyrut: Daru'l-Fikr, 1981.

Rıza, Muhammed Raşid. *Tefsîrü'l-menâr*. 12 Cilt. Kahire: Darü'l-menâr, 1947. http://archive.org/details/tfseer_manar

Schimmel, Annemarie. *Dinler tarihine giriş*. İstanbul: Kirkambar Yayınları, 1999.

Şeltut, Mahmûd - Fığlalı, E. Ruhi. "İsâ'nın Ref'i". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 23 (1978), 319-324. http://ktp.isam.org.tr/detayilhmklzt.php?navdil=.trandidno=186697andtarama=tuhfe%20i%20mahmud&midno=26846250&Dergivalkod=0039&YayinTarihi=1978&Cilt=XXII

Taberi, Ebû Cafer Muhammed b. Cerir. *Câmi'ü'l-beyan an âyî Kur'an*. thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî. 26 Cilt. Kahire: Darü Hecr, 1. Basım, 2001. http://archive.org/details/TafsirTabariTurki

Taftazanî, Masʿūd Ibn Ömer. *Kelâm İlmi ve İslam Akâidi- Şerhu'l-akâid*. çev. Süleyman Uludağ. İstanbul: Dergâh Yayınları, 1991.

Team, Almaany. *Kâmûs ve mu'cemü'l-meânî müte'addidü'l-lugât ve'l-mecâlât*. Erişim 27 Temmuz 2024. https://www.almaany.com/ar/dict/ar-ar/?

Yazır, Muhammed Hamdi Elmalılı. *Hak Dili Kur'an Dili*. 10 Cilt. İstanbul: Azim Dağıtım, 1992.

Zemahşerî, Ebû'l-Kâsım Mahmut b. Ömer. *Tefsîrü'l-keşşâf*. 6 Cilt. Riyad: Darü'l-akide, 1994. http://archive.org/details/Kashaf2

Kitabı Mukaddes 2. İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi, 2. Basım, 2003.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

ÖNVARSAYIM VE BEYAN İLMİNİN İCRASINDAKİ ROLÜ

DR. ÖĞR. ÜYESİ Yusuf Akyüz
Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Arap Dili ve Belagatı Anabilim Dalı
yusuf.akyuz@atauni.edu.tr
ORCID: 0000-0001-8212-1997

ÖZET

Önvarsayım, edimbilimin ilgi alanına giren günümüz dilbiliminin önemli kavramlarındandır. Önvarsayım, konuşmacı-yazar ile dinleyici-okur arasında örtük olarak bulunan kesin bilgi şeklinde tanımlanmaktadır. Gönderici, alıcıya iletisini gönderdiğinde önvarsayımı hesaba katması ve söyleminde kullanacağı dilsel birimleri ona göre tercih etmesi ve düzenlemesi gerekir. Aksi takdirde gereksiz veya muğlak ifadeler kullanmak durumunda kalabilir. Önvarsayım sayesinde konuşma esnasında birçok şey söylenmeden muhatap tarafından anlaşılmaktadır. Dolayısıyla önvarsayım dilsel ekonomiyi sağlayan bir role sahiptir. Önvarsayımın tahakkuk edebilmesi için, iletişim taraflarının geçmişe dayalı paylaştıkları birikimlerine ilaveten kültürel, dilsel ve sosyal paydalarda ortaklığı olması veya en azından birbirlerinin kültürel sosyal ve dilsel özelliklerini bilmeleri gerekir. Beyan ilmi teşbih, mecaz, istiare ve kinaye gibi değişik yollarla meramı ifade etmenin usul ve kaidelerinden bahseden belagat ilminin dalıdır. Konuşmacı bir söylemi oluştururken beyan ilmi kapsamındaki bu söylem formlarından birini tercih edebilir. Burada önemli olan konuşmacının kullandığı söylem formlarının muhatap tarafından bilindiğinin veya anlaşılacağının farkında olmasıdır. Örneğin, konuşmacı, "فُلَانٌ طَوِيلُ النِّجَادِ filan, kılıcının kını uzun olan kişidir." ifadesini kullandığında muhatabın kast edilen anlamı bilmesi gerektiği gibi konuşmacının da muhatabının bildiğinin farkında olması gerekir. Aksi takdirde konuşmacının amaçladığı anlam kaybolabilir. Çalışmanın amacı konuşmacı ve muhatap arasındaki önvarsayımın iletişim esnasında beyan ilminin söylem formlarının kullanılmasında yerini araştırmaktır. Çalışma neticesinde teşbih, mecaz, kinaye ve istiare ve bunların türlerinin iletişim esnasında kullanılabilmesi için önvarsayımın tahakkuk etmiş olması gerektiği anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Belagat, Önvarsayım, Beyan İlmi.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

PRESUPPOSİTİON BACKGROUND OF HYPERBATON İN THE ARABİC LANGUAGE

Dr. Lecturer YUSUF AKYÜZ
Erzurum Ataturk University Faculty of Theology Department of Arabic Language and Rhetoric
yusuf.akyuz@atauni.edu.tr
ORCID: 0000-0001-8212-1997

ASTRACT

Presupposition is one of the important concepts of contemporary linguistics, which falls within the field of pragmatics. Presupposition is defined as the certain knowledge implicit between the speaker-writer and the listener-reader. When the sender sends his message to the receiver, he must take presupposition into account and prefer and organize the linguistic units he will use in his discourse accordingly. Otherwise, he/she may have to use unnecessary or ambiguous expressions. Thanks to presupposition, many things are understood by the interlocutor without being said. Therefore, presupposition has a role in linguistic economy. In order for presupposition to occur, the communicating parties must have common cultural, linguistic and social denominators in addition to their past experiences, or at least know each other's cultural, social and linguistic characteristics. The science of declaration is a branch of the science of rhetoric that deals with the procedures and principles of expressing the meaning through various means such as metaphor, simile, allegory and allusion. While creating a discourse, the speaker may prefer one of these discourse forms within the scope of the science of declaration. What is important here is that the speaker is aware that the discourse forms he uses are known or understood by the addressee. Otherwise, the speaker's intended meaning may be lost. The aim of the study is to investigate the place of presupposition between the speaker and the addressee in the use of the discourse forms of the science of declaration during communication. As a result of the study, it is understood that the presupposition must be realized in order to use metaphor, allegory, allegory and allegory and their types during communication.

Keywords: Rhetoric, Presupposition, al-Bayan.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

BİR DİLCİ OLARAK ABDULKAHİR EL-CÜRCANİ TEFSİRİNDE TEHDİT EDİMSÖZÜNÜN İFADE FORMLARI

Dr. Öğr. Üyesi YUSUF AKYÜZ

Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Arap Dili ve Belagatı Anabilim Dalı

yusuf.akyuz@atauni.edu.tr

ORCID: 0000-0001-8212-1997

ÖZET

Günümüz dilbilim özellikle edimbilim kavramlarından olan söz edimleri dilin ana görevinin bildirimsel olduğunu savunan geleneksel dilbilim görüşüne bir itiraz niteliğinde ortaya çıkmıştır. Söz edimleri, dilbilim alanında, bir konuşmanın ya da yazının amacını ve işlevini belirleyen eylemler olarak tanımlanabilir. Genellikle "söylem eylemleri" olarak da adlandırılır ve dilin sosyal işlevlerini anlamaya yardımcı olur. İlk olarak John L. Austin tarafından ortaya atılan John Searle ile gelişim gösteren söz edimleri teorisiyle dilin edimsel işlevi batı dilbiliminin ilgi alanına girmiştir. Söz edimleri teorisi, konuşmacının bir şey söylemesiyle bir şey yaptığını veya bir şey söylerken bir anlam veya bir olgu gerçekleştirdiği esasına dayanmaktadır. Diğer bir ifadeyle söylemlerin dış dünyada birtakım değişikliklere neden olduğunu fark eden Austin söz eylemleri kuramını dilbilim alanına kazandırmıştır. Austin, evlenme, miras bırakma, kınama, sorma, isim verme, alay etme, söz verme, tehdit etme vb. edimsözlerin sözcelemelerle meydana geldiğini fark etmiştir. Söz edimleri içerisinde bir de dolaylı söz edimleri vardır. Dolaylı söz edimleri yapısıyla gönderimi farklı olan cümlelerde gözükmektedir. Çalışma, Arap dili ve belagatcısı olan abdulkahir el-cürcani'nin tefsirinde yorumladığı tehdit etme anlamı taşıyan söz edimleri konu edinmektedir. Ayetlerde varid olan çeşitli söylem türlerinin doğrudan veya dolaylı olarak ifade ettiği tehdit anlamları tespit edilmeye çalışılacaktır. Çalışmada tehdit söz edimleri Cürcânî'nin Dercu'd-Durer fî Tefsîri'l-Âyi ve's-Süver isimli eserinde araştırılacaktır. Çalışma neticesinde arap dilcileri gibi cürcani'nin de bir sözün aynı zamanda bir şey yapmak olduğunun farkında olduğu anlaşılmıştır. Bu bağlamda çeşitli edimsözlere işaret ettiği gibi tehdit edimsözüne ve ifade yollarına değindiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Arap dili ve belagati, Edimbilim, Söz edimleri, el-Cürcâni, Tehdit etme.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

THE FORMS OF THREAT SPEECH ACTS "THREATEN" IN THE TAFSIR OF ABDULKAHIR AL-JURJANI AS A LINGUIST

Dr. Lecturer YUSUF AKYÜZ

Erzurum Ataturk University Faculty of Theology Department of Arabic Language and Rhetoric

yusuf.akyuz@atauni.edu.tr

ORCID: 0000-0001-8212-1997

ABSTRACT

As a concept of contemporary linguistics, especially pragmatics, speech acts have emerged as an objection to the traditional linguistic view that the main task of language is declarative. In linguistics, speech acts can be defined as actions that determine the purpose and function of a speech or writing. They are often also called "acts of discourse" and help to understand the social functions of language. The pragmatic function of language has been of interest to western linguistics with the theory of speech acts, first proposed by John L. Austin and developed by John Searle. The speech act theory is based on the principle that the speaker does something by saying something or realizes a meaning or a phenomenon while saying something. In other words, Austin, who realized that discourses cause some changes in the external world, brought the theory of speech acts to the field of linguistics. Austin realized that speech acts such as marrying, bequeathing, condemning, asking, naming, mocking, promising, threatening, etc. occur with utterances. There are also indirect speech acts within speech acts. Indirect speech acts appear in sentences whose structure and referent are different. This study deals with the speech acts that carry the meaning of threatening, as interpreted by the Arabic language and rhetorician abdulkahir al-jurjani in his tafsir. It will be tried to determine the threatening meanings expressed directly or indirectly by various types of discourse in the verses. In the study, threatening figures of speech will be investigated in al-Jurjānī's Derj al-Durar fī Tafsīr al-'Ayi wa al-Suver. As a result of the study, it is understood that al-Jurjānī, like Arabic linguists, is aware of the fact that a word is also doing something. In this context, it was seen that he pointed to various performatives as well as the threatening performative and its ways of expression.

Keywords: Arabic language and rhetoric, Pragmatics, Speech acts, al-Jurjani, Threatening.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

MU‘TEZİLE KELAMCILARI VE KANT’A GÖRE AHLAKIN TEMELLENDİRİLMESİ PROBLEMİ

Doç. Dr. Selim Gülverdi

Adıyaman Üniversitesi/İslami İlimler Fakültesi

Sgulverdi67@mail.com- 0000-0003-2647-1006

Öz.

Ahlakın kaynağı meselesi düşünce tarihinde önemli bir problem alanıdır. Ahlakın kaynağının ne olduğu kişinin yaşam şeklini ve dünya görüşünü etkileyen bir faktördür. Ahlakın kaynağının haz olduğunu savunan bir kimse yaşamı boyunca sübjektif olarak haz almak gerektiğini benimser. Oysa insan varlıklar içerisinde sorumluluk sahibi tek varlık olduğu için davranışlarını evrensel ahlak ilkelerine uygun olarak objektif bir şekilde gerçekleştirmesi gerekir. En önemli özelliği akletmek olan insanın davranışlarını rasyonel olma temelinde gerçekleştirmesi beklenir.

Ahlakın kaynağının neliği konusunda İslam düşüncesinde rasyonalistler olarak kabul edilen Mu‘tezile kelamcıları aklı ön plana çıkarırlar. Ahlak ve akıl ilişkisini insan özgürlüğü açısından ele alarak insanın davranışlarının erdemli olarak nitelendirilebilmesi için özgür iradeyle yapılması gerektiğini savunurlar. Bunun için de aslında insanın rasyonel olarak iyi ve kötüyü (hüsün-kubuh) bilebileceğini ve bu bağlamda dinin ancak insanın bu konuda tespit ettiklerini onaylamak için var olduğunu kabul ileri sürerler.

İmmanuel Kant da ahlakın kaynağının akıl olduğunu savunur. Bu bağlamda Mu‘tezile kelamcıları ve Kant aklı, ortak paydada buluştukları halde aralarında yöntemsel bazı önemli farklar olduğu söylenebilir. Kant, akıl ve ödev arasında güçlü bir ilişki olduğunu ileri sürerek aklın sesi kabul ettiği "ödev" kavramını ahlakın temeline yerleştirir. Aslında her ne kadar ödevi merkeze almış olsa da onu aklın sesi olarak kabul ettiği için ahlakın kaynağı olarak aklı kabul ettiği rahatlıkla söylenebilir.

Mu‘tezile kelamcıları ahlakın kaynağı olarak aklı kabul etmekle insanın özgür iradesine vurgu yaparken Kant ise bir davranışın etik olabilmesi için ödev amacıyla yapılması gerektiğini savunur. Problem, Mu‘tezile kelamcıları ve Kant’ın konu hakkındaki izahları üzerinden ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mu‘tezile, Kant, Ahlak.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

DİNİ ÇOĞULCULUK VE TOPLUMDAKİ SOSYAL UYUM SORUNLARI

Dr. Öğretim Üyesi: Sait Polat
Adıyaman Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi
Saitpolat0202@gmail.com- 0000-0003-1852-7129

Günümüzde, sosyal medya platformları ve teknolojik ilerlemeler sayesinde toplumlar arasındaki etkileşim artmış, bu durum küreselleşme sürecini hızlandırarak farklı inançlara sahip bireylerin bir arada yaşama gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu çeşitlilik, inançlar arası diyalog ve hoşgörü süreçlerini daha da önemli hale getirmektedir. Farklı dini ve kültürel değerlere sahip bireylerin, kendi inançlarını özgürce yaşayabilecekleri bir toplumsal düzenin tesis edilmesi, sosyal barışın ve uyumun sağlanması için kritik bir ihtiyaçtır. Dini çoğulculuk yaklaşımı, bu çeşitliliği bir problemden ziyade zenginlik olarak ele alır ve farklı inançların varlığını dikkate alarak yapıcı çözüm yolları arar. Bu anlayışa göre, tek bir mutlak hakikat vardır; ancak bu hakikate giden yollar çeşitlidir ve her dini gelenek, kendi yöntemleri ve öğretileri çerçevesinde bu nihai hakikate ulaşmayı amaçlamaktadır. Böylece dini çoğulculuk, farklı inançların birbirine karşılıklı saygı ve anlayış çerçevesinde yaklaşmasını teşvik ederek, ortak bir etik ve ahlaki zeminde buluşmayı hedefler.

Bu çalışmanın temel amacı, dini çoğulculuk bağlamında toplumdaki sosyal uyum sorunlarını ele almak ve toplumsal barışın, sosyal uyumun sağlanmasıyla mümkün olabileceğini vurgulamaktır. Farklı dini inanç ve görüşlere sahip bireylerin bir arada yaşaması, toplumsal bütünlük ve dayanışma açısından kritik bir öneme sahiptir. Bu nedenle bireylerin farklılıklarına rağmen birlikte uyum içinde yaşamaları, rasyonel bir toplumun gereği olarak değerlendirilmektedir. Sosyal uyumun eksikliği ise, çatışmaların ve önyargıların beslenmesine zemin hazırlayarak, toplumsal barışın önünde engel teşkil etmektedir. Bu çalışmada, sosyal uyumun güçlendirilmesi ve farklı dini kimliklerin bir arada barış içinde yaşamasının önemi üzerinde durulacaktır.

GİRİŞ

Dini çeşitlilik sorunu, aslında dinler tarihinin başlangıcından beri var olan köklü bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarih boyunca farklı coğrafyalarda ortaya çıkan çeşitli dini inançlar ve ritüeller, insanların aynı evrensel sorulara farklı şekillerde yanıt aradıklarını göstermektedir. Bu durum, dinlerin kendi içindeki doktrin farklılıklarından mezhepsel ayrılıklara kadar uzanan bir çeşitlilik spektrumu oluşturmuş ve dinler arası ilişkilerin yanı sıra teolojik tartışmaların da merkezinde yer almıştır. Dolayısıyla, dini çeşitlilik sorunu tarihsel olarak dinlerin varoluşunun ve gelişiminin ayrılmaz bir parçası olmuştur.[58]

Dinlerin çokluğu, kendi başına bir sorun teşkil etmemekle birlikte, felsefi ve özellikle din felsefesi açısından bu çeşitliliğin açıklanması gereklidir. Gerçeklik, her ne sebeple olursa olsun, belirli bir dini çeşitliliğin mevcut olduğudur. İnsanlara hakikate ulaşma yolunu gösteren, "doğru yaşam"ı öneren, kurtuluş vadeden, kapsamlı bir dünya görüşü sunan ve dolayısıyla bir iman meselesi olarak ele alınan din söz konusu olduğunda, bu çeşitliliğin nasıl izah edileceği önemli

[58] Recep Kılıç, *Recep Kılıç, Dini Anlamak Üzerine* (İstanbul: Ötüken Yay, 2004), 61-62.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

bir sorundur. Burada temel mesele, hakikate ulaşan tek bir yolun olup olmadığı ya da farklı dinlerin bu yolda geçerli yollar olarak kabul edilip edilemeyeceğidir. Bu durum, dinlerin sunduğu doğruluk iddiaları ve kurtuluş anlayışlarının nasıl değerlendirileceği üzerine derin teolojik ve felsefi tartışmaların ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır.[59]

Dini çoğulculuk, farklı inanç ve dini geleneklerin bir arada var olabileceği ve her birinin hakikat iddialarının eşit derecede geçerli olabileceği görüşünü savunur. Bu yaklaşım, dinler arası diyalog ve hoşgörü süreçlerine olumlu katkılarda bulunmuştur. Dini çoğulculuk, çeşitli inanç sistemleri arasındaki farklılıkları bir zenginlik olarak görerek, farklı dini inançlara sahip bireylerin bir arada, barışçıl ve saygılı bir biçimde yaşamalarını teşvik eder.[60] Küreselleşmenin etkisiyle birlikte artan göç, iletişim olanaklarının yaygınlaşması ve kültürel etkileşimler, dini çoğulculuğu modern toplumların kaçınılmaz bir gerçeği haline getirmiştir. Bu durum, dini çeşitliliğin toplumsal yapıda nasıl ele alınacağı ve dini gruplar arasındaki sosyal uyumun nasıl sağlanacağı gibi önemli soruları gündeme taşımaktadır.[61]

Dini çoğulculuk bağlamında sosyal uyum sorunları, farklı dini inançlara sahip bireylerin bir arada yaşadığı toplumlarda ortaya çıkan dinamikler ve çatışmalarla ilgilidir. Bu yaklaşım, dini çeşitliliği teşvik etmekle birlikte, beraberinde çeşitli zorlukları ve toplumsal uyum sorunlarını da ortaya çıkarmaktadır. Dini çoğulculukla birlikte ortaya çıkan sosyal uyum sorunları birkaç temel mesele etrafında şekillenmektedir:

Hakikat ve Kimlik Sorunları: Dini çoğulculuk, farklı inanç gruplarının bir arada yaşamasını teşvik ederken, bu grupların hakikat iddiaları arasındaki gerilimleri de açığa çıkarır. Her dini grubun kendi inanç sistemine ilişkin "mutlak hakikat" iddiasında bulunması, toplumsal uyum açısından zorluklar yaratabilir. Bu durum, özellikle dini kimliğin önemli bir toplumsal aidiyet unsuru olduğu yerlerde, bireyler arası veya gruplar arası çatışmalara yol açabilir.[62] Bu durumun üstesinden gelebilmek için, farklı dini gruplar arasında anlayış, hoşgörü ve empatiyi teşvik eden mekanizmaların geliştirilmesi önerilebilir; böylece karşılıklı olarak birbirlerinin farklılıklarına saygı gösterme ve birlikte yaşama kültürü desteklenebilir.

Çoğulculuğun Sınırları ve Dini Tolerans: Teorik olarak dini çoğulculuk, tüm inançların karşılıklı olarak hoşgörülü bir biçimde kabul edilmesini savunur. Ancak pratikte, belirli dini görüşler veya uygulamalar, diğer inanç grupları veya seküler toplum tarafından hoşgörülmekte zorlanabilir. Bu durum, dini özgürlük ve sosyal düzen arasındaki sınırların nerede çizilmesi gerektiği gibi etik ve hukuki sorunlara yol açabilir. Örneğin, bazı dini grupların sosyal normlarla çelişen uygulamaları, çoğulculuk ilkesinin sınırlarının nasıl belirleneceği konusunda tartışmalara neden olabilir.[63] John Hick, İngiltere'de yaklaşık iki milyon Müslümanın yaşadığını ve kendi ikamet ettiği Birmingham şehrinde İslami mimariye sahip yüzün üzerinde caminin bulunduğunu belirtir. Ayrıca şehirde az sayıda Hindu, Yahudi ve Budist topluluğun da

[59] Latif Tokat, "Dini Çoğulculuk Hangi Açıdan Mümkündür?", *Milel ve Nihal* 4/2 (2007), 50.
[60] Tülay Demir, "Dinî Çoğulculuk", *Liberal Düşünce Dergisi* 71 (2013), 41-43.
[61] Kürşat Kan - Merve Kanmaz, "Küreselleşmenin Kültürel Boyutu ve Göçün Etkileri", *Selçuk Ün. Sos. Bil. Ens. Der.* 47 (2022), 60.
[62] Tolga Şirin vd., *Türkiye'de Din ve Vicdan Özgürlüğü: Sorunlar, Tespitler ve Çözüm Önerileri* (Ankara: Türkiye Barolar Birliği, 2016), 74-76.
[63] Demir, "Dinî Çoğulculuk", 51-52.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

yaşadığını vurgulayarak, tüm bu farklı inanç gruplarının bir arada aynı şehirde yaşadığını ve aralarında olumlu ilişkilerin geliştirildiğini ifade eder.[64]

Toplumsal Birlik ve Dini Çatışmalar: Farklı dini grupların bir arada yaşadığı toplumlarda, dini farklılıkların toplumsal çatışmalara dönüşmesi riski mevcuttur. Bu risk, özellikle ekonomik eşitsizlikler, kültürel dışlanma veya siyasi gerginlikler gibi mevcut toplumsal sorunlarla birleştiğinde daha da artar. Dini farklılıklar, bu tür gerilimlerin katalizörü haline gelebilir ve toplumsal uyumu olumsuz etkileyebilir.[65] Dinî öğretilerin temel amacının ve dinin en önemli işlevlerinden birinin birlik ve bütünleşmeyi sağlamak olmasına rağmen, çoğu zaman aynı dili, dini metinleri ve coğrafyayı paylaşan dinî gruplar, kişisel, toplumsal, kültürel, siyasal ve ekonomik ihtiyaçlar ile gelişmelerin yanı sıra din dışı sebepler ve doğrudan dinî etkenler nedeniyle alt gruplara ve ekollere ayrılabilmektedir.[66]

Ortak Değerler ve Etik Temeller: Dini çoğulculuk bağlamında sosyal uyumun sağlanması için farklı inanç gruplarının üzerinde uzlaşabileceği ortak etik değerler belirlemek kritik bir rol oynar. Bu ortak değerlerin nasıl tanımlanacağı ve hangi etik temellerin üzerinde yükseldiği ise ciddi felsefi ve teolojik tartışmalara zemin hazırlar. Bu bağlamda dini çoğulculuğun sosyal uyuma katkı sağlayabileceği gibi, değerler arasındaki farklılıkların anlaşmazlıklara ve sosyal parçalanmalara da yol açabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.[67]

Dini çoğulculuğun felsefi ve toplumsal boyutları, farklı inançların bir arada yaşadığı modern toplumların karşılaştığı sosyal, etik ve politik meseleler açısından büyük önem taşır. Bu konunun akademik bir tartışma olarak ele alınması, dini çoğulculuğun teorik temellerini, pratik sonuçlarını ve bu sonuçların toplum üzerinde yarattığı etkileri anlama açısından oldukça verimli olabilir.

1. Felsefi Boyut: Dini Çoğulculuğun Temelleri ve Eleştirileri

Felsefi açıdan dini çoğulculuk, farklı dini geleneklerin hakikat iddialarını aynı ölçüde geçerli ve kabul edilebilir olarak görmeyi önerir. Bu yaklaşım, dinler arasındaki hakikat iddialarının mutlak olmaktan ziyade, tarihsel ve kültürel bağlamlarla şekillendiği düşüncesine dayanır. Bu bağlamda, dini çoğulculuk şu temel sorulara odaklanır:

Hakikat ve Görecelik: Dini çoğulculuk, hakikatin göreceli olabileceği ve her dinin kendi doğrularına sahip olabileceği görüşünü ileri sürer. Bu durum, özellikle Batı felsefesindeki mutlak hakikat arayışına ve dini doktrinlerin değişmezliğine yönelik eleştirileri gündeme getirir. Hakikat göreceli midir, yoksa bazı inanç sistemleri diğerlerinden daha doğru ya da geçerli midir? Bu soru, dini çoğulculuğun eleştiriye açık yanlarından biridir.[68]

Dini çoğulculuk kavramı sosyolojik açıdan ele alındığında, bu bağlamda "çoğulculuk" terimi yerine diyalog, tolerans, hoşgörü, müsamaha ve tahammül gibi kavramların kullanılması daha uygun olacaktır. Diyalog, "karşılıklı konuşma," "bir araya gelme," "istişare" ve "görüş

[64] John Hick, *Religious Pluralism and Islam, Institute for Islamic Culture and Thought* (Tehran, 2005), 2-3.
[65] Ahmet Faruk Sinanoğlu, "Dinî Gruplar ve Grup Fanatizminin Toplumsal Boyutları", *İ.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5/1 (2014), 33-39.
[66] Yümni Sezen, *Sosyoloji'de ve Din Sosyolojisinde Temel Bilgiler ve Tartışmalar* (İstanbul: M.Ü.İ.F.V. Yay., 1990), 228.
[67] Orhan Atalay, "Dini Çoğulculuk: Tarihsel Gelişimi ve Kutsal Metinlerdeki Sınırları", *Ekev Akademi Dergisi* 7/7 (2003), 17-20.
[68] Demir, "Dinî Çoğulculuk", 45-50.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

alışverişinde bulunma" anlamlarına gelmektedir. Farklı din ve inançlara sahip iki veya daha fazla kişinin, Mutlak Hakikat (Yaratıcı) hakkında daha fazla bilgi edinmek amacıyla diğerlerinden bir şeyler öğrenmek için bir araya gelerek iletişim kurma sürecini ifade eder.[69]

Dinlerarası Diyalog ve Ortak Zemin Arayışı: Dini çoğulculuk, farklı inançlar arasındaki diyaloğu teşvik eder ve bu diyalogların toplumsal çatışmaların çözümüne katkı sağlayabileceğini savunur. Ancak bu diyaloğun sınırları nereye kadar genişletilebilir ve tüm dinler arasında ortak bir etik ya da hakikat zemini bulunabilir mi? Özellikle dini çoğulculuğa eleştirel yaklaşanlar, dini farklılıkların ortak bir etik sistem oluşturmak için yetersiz olduğunu öne sürerler.[70]

Dini çoğulculuk, bazı filozoflar tarafından "epistemolojik belirsizlik" yaratmakla suçlanır. Eğer tüm dini inançlar eşit derecede geçerli kabul edilirse, doğru ve yanlış arasındaki ayrım nasıl yapılabilir? Bu eleştiri, dini çoğulculuğun dini kimlikleri zayıflattığı ve hakikatin anlamını bulanıklaştırdığı görüşünü savunur. Dinler, kendi özgün gerçekliklerinden ve değer sistemlerinden hareketle, inançlarının doğruluğunu savunma eğilimindedirler. Bu durum, tüm inanç grupları için geçerli bir tutumdur. Ancak, inançların doğruluğunu karşılaştırarak bir üstünlük yarışı içine girmektense, farklı inanç mensuplarının da kendi perspektiflerinden haklı olabileceğini kabul etmek, hoşgörüyü teşvik eder ve toplumsal uyumun sağlanması açısından daha uygun bir yaklaşım sunar. Bu nedenle, dinî çoğulculuğun getirdiği çok seslilik ve çeşitlilik, sosyal barışın tesis edilmesinde önemli bir rol oynar.

2. Toplumsal Boyut: Dini Çoğulculuğun Modern Toplumlar Üzerindeki Etkileri

Toplumlar dini çoğulculukla nasıl başa çıkacaklarını belirlerken çeşitli sosyal, politik ve hukuki meselelerle karşılaşırlar. Bu etkiler çeşitli alanlarda kendini gösterir:

Sosyal Uyum ve Çatışma Yönetimi: Dini çoğulculuk, toplumda bir arada yaşamayı teşvik etse de farklı dini gruplar arasındaki gerilimler veya hak iddiaları toplumsal çatışmalara neden olabilir. Özellikle dini kimliğin güçlü olduğu toplumlarda, dini farklılıklar sosyal bölünmelere yol açabilir. Bu bağlamda dini çoğulculuk ilkelerinin çatışma çözümü ve sosyal uyum politikaları ile nasıl uyumlu hale getirilebileceği üzerine çalışmalar yapılmalıdır.[71]

Dini Özgürlükler ve Kamusal Alan: Dini çoğulculuğun toplumsal etkilerinden biri, dinin kamusal alandaki rolü ve dini özgürlüklerin sınırlarıdır. Farklı inançların kamusal alanda nasıl temsil edileceği ve seküler devlet yapılarıyla nasıl uyum sağlayacağı, modern toplumlarda önemli bir tartışma konusudur. Örneğin, dini semboller, eğitimde dini içerikler veya dini uygulamalara yönelik yasal düzenlemeler gibi konular, çoğulculuk ve sekülerlik arasındaki dengenin nasıl kurulacağı sorusunu doğurur.[72]

Göç, Kültürel Çeşitlilik ve Kimlik: Küreselleşmenin ve göçün etkisiyle toplumlar giderek daha fazla kültürel ve dini çeşitlilik göstermektedir. Bu durum dini kimliklerin toplumda nasıl yer aldığı, kimlik çatışmaları ve asimilasyon gibi sorunları gündeme getirir. Dini çoğulculuk bu

[69] Mahmut Aydın, "Dinler Arası Diyalog Üzerine", *Tezkire* 11/23 (2001), 128-129.
[70] Adnan Güneş, "Dini Çoğulculuk Sorunu John Hick Üzerine Bir Araştırma", *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4/8 (2016), 240-242.
[71] Tokat, "Dini Çoğulculuk Hangi Açıdan Mümkündür?", 87-92.
[72] Ali Demir, "Çoğulcu Kamusal Alanda Dini Kimliklerin Özgürlüğü ve Demokrasi İletişimi", *Etkileşim* 7 (2021), 100-103.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

çeşitliliği bir zenginlik olarak değerlendirirken, toplumsal uyumun nasıl sağlanacağı konusunda stratejiler geliştirmeyi de gerekli kılar.[73]

3. Dini Çoğulculuğun Etkilerinin Yönetilmesi: Politikalar ve Pratik Çözümler

Dini çoğulculuğun toplumsal etkilerini yönetmek, farklı dini grupların haklarını koruyan ve sosyal uyumu teşvik eden politikaların geliştirilmesini gerektirir. Bu bağlamda:

Eğitim ve Dinlerarası Diyalog: Eğitim sistemleri, dini çoğulculuğun topluma aktarılmasında önemli bir rol oynar. Farklı dini inançların ve geleneklerin eğitimin bir parçası haline getirilmesi, hoşgörüyü artırabilir ve önyargıları azaltabilir. Ayrıca dinlerarası diyalog platformlarının güçlendirilmesi ve farklı dini gruplar arasında empati geliştiren programların teşvik edilmesi, sosyal uyumun sağlanmasına katkı sunabilir.[74]

Yasal ve Kurumsal Düzenlemeler: Dini özgürlüklerin korunması ve dini çeşitliliğin desteklenmesi için uygun yasal düzenlemelerin yapılması önemlidir. Bu düzenlemeler, dini grupların kamusal alanda var olma haklarını korurken, aynı zamanda toplumsal düzenin ve seküler yapının da devamlılığını sağlamalıdır. Yasal çerçevelerin, farklı dini gruplar arasındaki çatışmaları önleyecek ve uzlaşıyı teşvik edecek şekilde tasarlanması gerekmektedir.[75]

Ortak Etik İlkelerin Belirlenmesi: Farklı inanç grupları arasında ortak etik ilkeler belirlemek, sosyal uyumu destekleyebilir. Bu ortak etik ilkeler hem dini hem de seküler değerlere saygı gösteren bir anlayış çerçevesinde tanımlanabilir. Bu sayede toplumda farklı inançların bir arada yaşamasını kolaylaştıran bir "ortak zemin" oluşturulabilir.[76]

Dinlerdeki çeşitlilik ve farklılık, insanın özgürlüğünün bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Eğer insan özgür bir varlık olarak yaratılmışsa, evrenin doğasındaki ve insanın Tanrı ile olan ilişkisindeki belirsizlik de kaçınılmaz olacaktır. Tek bir dini gelenek var olsaydı, din bağlamında özgürlükten söz etmek mümkün olabilir miydi? Mevcut dünyada belirsizliklerin üstesinden gelmek oldukça güç görünmektedir. Kesinliğe ulaşıldığı iddiası ise ciddi bir kibir tehlikesini barındırır, zira yalnızca Tanrı mutlak anlamda hakikati bilebilir. Bu perspektiften bakıldığında, diyalog teizm açısından sadece bir seçenek değil, aynı zamanda dini bir zorunluluk olarak kabul edilmelidir.[77]

Sonuç ve Değerlendirme

Dini çoğulculuk ve sosyal uyum sorunları, modern toplumlarda dinin rolünü anlamak için kritik öneme sahiptir. Bu bağlamda dini kimlikler arasındaki gerilimlerin yönetilmesi, hoşgörü ve dini özgürlük sınırlarının belirlenmesi gibi meseleler üzerinde durulması gerekmektedir. Toplumsal uyumun sağlanması için ortak etik değerlerin geliştirilmesi ve farklı dini grupların kamusal alanda eşit temsil edilmesi üzerine çalışılmalıdır. Böylelikle dini çoğulculuğun toplumsal

[73] Kan - Kanmaz, "Küreselleşmenin Kültürel Boyutu ve Göçün Etkileri", 65-68.
[74] İsa Abidoğlu, "Çok-Dinli Toplumların Din Eğitim ve Öğretiminde Fenomenolojik Yaklaşım", *AJER - Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi* 8/2 (2023), 178-179.
[75] Bilal Sambur, "Türkiye'de Din Özgürlüğü, Laisizm ve Resmî İdeoloji", *Liberal Düşünce* 14/55 (2009), 43-45.
[76] Hasan Yavuzer - Esra Cihan, "Din Toplum İlişkisi", *Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi* 6/4 (2023), 115-117.
[77] Tokat, "Dini Çoğulculuk Hangi Açıdan Mümkündür?", 99.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

zenginlik ve barış içinde bir arada yaşamayı teşvik eden bir unsur haline getirilmesi mümkün olabilir.

Dini çoğulculuğun felsefi ve toplumsal boyutları, modern toplumların karşı karşıya olduğu en önemli zorluklardan bazılarını ortaya koymaktadır. Bu zorlukların üstesinden gelmek için, farklı dini grupların haklarını koruyan, sosyal uyumu destekleyen ve toplumsal barışı teşvik eden politikalar geliştirilmelidir. Dini çoğulculuğun sosyal etkilerinin yönetilmesi hem felsefi bir derinlik hem de pratik çözümler gerektiren kapsamlı bir yaklaşım gerektirir.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

KAHRAMANMARAŞ MERKEZLİ DEPREMİ YAŞAYAN ÖĞRETMENLERİN KENDİNİ TOPARLAMA GÜCÜNÜN BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Psikolojik Danışman, NİDA DEMİRDÖĞEN
Gaziantep Üniversitesi
kskn.nd@hotmail.com - 0009-0005-9342-6274

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, Kahramanmaraş merkezli depremi yaşayan öğretmenlerin belirlenmiş olan değişkenlere göre kendini toparlama gücü düzeyinin tespit edilmesidir. Araştırmada çalışmanın amacına uygun olarak hazırlanan kişisel bilgi formu ve "Kendini Toparlama Gücü Ölçeği-Kısa Formu" kullanılmıştır. Bu araştırmanın evrenini, 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Kahramanmaraş ilinde bulunan Dulkadiroğlu ve Onikişubat ilçelerindeki Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi ilkokul ve ortaokullarda görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise, bu evrenden basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilen 379 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırma, nedensel karşılaştırma deseniyle yürütülmüş bir nicel çalışmadır. Katılımcılara "Kendini Toparlama Gücü Ölçeği- Kısa Formu (KTGÖ-KF)" ve "Kişisel Bilgi Formu" uygulanmıştır. Araştırmada elde edilen veriler, bilgisayar ortamında SPSS v22 istatistik yazılımı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin analizinde Bağımsız Örneklem t-testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Ki kare testi kullanılmıştır. Öğretmenlerin kendini toparlama gücü düzeyine bakıldığında ortanın üstü düzeye sahip olunduğu görülmüştür. Yapılan analizler sonucunda, öğretmenlerin eğitim düzeyi ve öğrencisinin vefat durumu ile kendini toparlama gücü düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca depremden sonra şehirden ayrılma ve evin hasar durumu arasındaki ilişki incelenmiş ve sonucu anlamlı bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler : Kendini Toparlama Gücü, Öğretmen, Deprem

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

6 ŞUBATKAHRAMANMARAŞ (PAZARCIK VE ELBİSTAN) DEPREMLERİ SONRASINDA SINIF ÖĞRETMENLERİNİN KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR VE BU SORUNLARLA BAŞ ETME YOLLARI

Dr Öğr. Üyesi SEVDA ÇETİNKAYA
Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi
scetinkaya@mku.edu.tr - ORCID ID:0000-0002-3176-1924

ÖZET

Ülkemizde 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen Kahramanmaraş (Pazarcık ve Elbistan) merkezli 7.7 ve 7.6 büyüklüğündeki Depremler, on bir ili kapsayan çok geniş bir coğrafyada can ve mal kayıplarına neden olmuştur. Depremlerden en fazla hasar alan illerin başında Hatay gelmektedir Depremin ağır sonuçlarından birisi de her kademede eğitim öğretim sürecinin kesintiye uğramasıdır. Uzaktan eğitim şeklinde yeniden başlayan eğitim –öğretim faaliyetleri sonraki dönemde yüz yüze yürütülmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada; deprem sonrası ilkokul öğretmenlerinin sınıflarında karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunlarla baş etme yollarını incelenmiştir. Araştırmaya, Hatay ili Reyhanlı ve Antakya ilçelerinde MEB'e bağlı devlet okullarında görev yapmakta olan 26 ilkokul öğretmeni katılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Araştırmada verilerin toplanmasında yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmış, beş öğretmen ile de odak grup görüşmesi yapılmıştır. İki bölümden oluşan görüşme formunun birinci bölümü kişisel bilgileri, ikinci bölümü ise deprem sonrasında öğretmenlerin sınıflarında karşılaştıkları problemler ve bunlarla baş etme yollarına yönelik açık uçlu soruları içermektedir. Elde edilen bulgular betimsel analize tabi tutulmuş ve yorumlanmıştır. Çalışmada sınıf öğretmenlerinin sınıflarında öğrencileri ile ilgili karşılaştığı en önemli sorunun korku ve kaygı, kendini güvende hissetmeme olduğu görülmüştür. Buna bağlı olarak derslere odaklanamama ve konsantrasyon eksikliği öğretmenlerin yaşadığı en önemli sorunlar olarak ifade edilmiştir. Ayrıca fiziksel ortamın iyi olmaması, araç gereç eksikliği, velilerin kaygısı gibi sıkıntılar da yaşanmıştır. Bunlarla baş etme konusunda öğretmenlerin empatık davranma, anlayış gösterme, çok oyun vb. aktivitelerle öğrencilerin iyi oluş durumuna yardımcı olmaya çalışmışlardır. Bilgilendirme ve uzman desteği alma, psikolojik destek sağlama da sorunlarla baş etmede işe koşulmuştur.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Anahtar Kelimeler : 6 Şubat depremleri, Sınıf Öğretmenleri, Karşılaşılan sorunlar, Baş etme yolları.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

NARSİST ŞƏXSİYYƏT TİPİ VƏ MÜNASİBƏTLƏR: KİŞİ VƏ QADIN PERSPEKTİVİNDƏN ANALİZ

Doktorant Vüsal İntiqam oğlu Alquliyev
Odlar Yurdu Universiteti,
vusal.alquliyev@gmail.com

https://orcid.org/0009-0005-3551-48318

ÖZET

Bu məqalə narsist şəxsiyyət pozuntusunun kişi və qadın münasibətlərində yaratdığı dinamikaları təhlil edir. Narsist şəxsiyyətli fərdlər özlərinə yüksək qiymət verməkdə, empatiya çatışmazlığı və manipulyativ davranışları ilə diqqət çəkirlər. Belə şəxslərin münasibətlərində öz ehtiyaclarını mərkəzə qoymaqları və partnyorlarına qarşı emosional manipulyasiyaya meyilli olmaqları, əlaqələrin möhkəmliyinə və emosional sferaya mənfi təsir göstərir. Məqalə həmçinin narsist kişilərlə qadınlar arasındakı fərqləri vurğulayaraq, cinsi spesifik davranış modellərinin münasibətlərdə yaratdığı problemləri tədqiq edir. Nəticələr göstərir ki, narsist şəxsiyyət xüsusiyyətinə malik fərdlərlə münasibətlərdə olan şəxslər ciddi psixoloji zədələrə məruz qala bilərlər və belə hallarda peşəkar müdaxilənin zəruriliyi ön plana çıxır. Bu araşdırma, narsist şəxsiyyətin romantik münasibətlərdə yaratdığı çətinliklərə dair dərin bir anlayış təmin edir və müasir psixoloji tədqiqatlar üçün əhəmiyyətli nəticələr ortaya qoyur.

Açar sözlər: Narsist şəxsiyyət tipi, narsist kişi və qadın, münasibətlərdə yaranan probelmlər, özgüvən, manipulyasıya, empatiya azlığı

THE NARCISSIST PERSONALITY TYPE AND RELATIONSHIPS: ANALYSIS FROM MALE AND FEMALE PERSPECTIVES

PhD student Vusal İntiqam oglu Alquliyev
Odlar Yurdu University,
vusal.alquliyev@gmail.com
https://orcid.org/0009-0005-3551-48318

ABSTRACT

This article analyzes the dynamics of narcissistic personality disorder in male and female relationships. Narcissistic individuals are characterized by high self-esteem, lack of empathy, and manipulative behavior. The fact that such persons put their needs in the center in their relationships and are prone to emotional manipulation towards their partners has a negative impact on the strength of relationships and the emotional sphere. The article also highlights the differences between narcissistic men and women and explores the problems gender-specific behavior patterns create in relationships. The results show that people who are in relationships with individuals with narcissistic personality traits can suffer serious psychological damage, and in such cases, the need for professional intervention comes to the fore. This study provides an in-depth understanding of the difficulties narcissistic personality poses in romantic relationships and has important implications for contemporary psychological research.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Key words: Narcissistic personality type, narcissistic man and woman, relationship problems, self-confidence, manipulation, lack of empathy

Narsist şəxsiyyət tipi, özünə məftunluq, başqalarından üstün olmaq hissi və empatiya çatışmazlığı kimi xüsusiyyətlər ilə xarakterizə olunur. Bu cür şəxsiyyət tipləri ilə şəxsi münasibətlər qurmaq çox vaxt çətin və yorucu olur. Narsist insanlar üçün başqalarının fikirləri və hissləri adətən ikinci planda qalır. Bu səbəbdən də, onların münasibətlərində çoxlu problem yaşanır.

Narsist şəxsiyyət tipinə sahib olan şəxslərdə özünü bəyənmə və güclü bir ego mərkəziliyi, şəxsiyyətlərinin əsas xüsusiyyətləri kimi ön plana çıxır. Bu şəxslər özlərini digərlərindən üstün, fərqli və bənzərsiz hesab edirlər, bu da onların münasibətlərində və sosial qarşılıqlı təsirlərində ciddi problemlərə yol açır. Narsistlər yüksək dərəcədə özünə heyranlıq hissi ilə yaşadıqları üçün ətraflarındakı insanlardan davamlı olaraq təsdiq və tərif gözləyirlər. Belə şəxslər üçün başqalarının rəyi çox zaman özləri haqqında düşüncələrinin güclənməsi və özlərini dəyərli hiss etmələri üçün bir vasitədir. Özünü bəyənmə və yüksək ego, narsistlərin öz dəyərini şişirdərək, özlərini mükəmməl, ideal və əvəzolunmaz hiss etmələrinə səbəb olur. Nəticədə, bu şəxslər başqalarının bacarıqlarını, uğurlarını və dəyərlərini kiçik görməyə və dəyərsizləşdirməyə meyllidirlər. Bu davranış, narsistlərin empatiya göstərmək qabiliyyətində çatışmazlıqların olmasına səbəb olur və onların münasibətlərdə səmimi və yaxın əlaqələr qurmasını çətinləşdirir.

Narsistlər, özləri haqqında yaradılmış bu idealizə olunmuş imici qorumaq üçün tez-tez manipulyasiya və müdafiə mexanizmlərinə müraciət edirlər. Hər hansı bir tənqid və ya rədd edilmə ilə qarşılaşdıqda, özlərini müdafiə edərək, qarşı tərəfi günahlandırır və özlərini haqlı çıxarmağa çalışırlar. Narsistlərin özünü bəyənmə ehtiyacının kökündə özlərini dəyərsiz və zəif hiss etmək qorxusu dayanır. Çünki onlar üçün mükəmməl və güclü olmaq, öz dəyər hissini qorumağın yeganə yoludur. Bu səbəblə, narsist şəxslər özlərinə uyğun olmayan hər hansı bir fikri və ya tənqidi qəbul etməməyə çalışır, əksinə bu fikirləri inkar edir və qarşı tərəfə hücum edirlər. Bu, onların ego mərkəziliyinin davamlılığını təmin etmək üçün istifadə etdikləri müdafiə mexanizmlərindən biridir. Narsist şəxsiyyət tipinə sahib olan şəxslər, başqalarının rəğbətini və təsdiqini əldə etmək üçün özlərini cazibədar, bacarıqlı və müvəffəqiyyətli şəkildə göstərməyə çalışırlar. Onların yüksək ego hissi, onları özləri haqqında müsbət bir təsəvvür yaratmağa məcbur edir və bu təsəvvürü davamlı olaraq gücləndirmək üçün hərəkət edirlər. Bu isə onların həm şəxsi, həm də peşəkar həyatlarında həqiqi əlaqələr qurmaqdan uzaqlaşmasına səbəb olur. Narsistlər münasibətlərində həmişə üstünlükdə olmaq və diqqət mərkəzində qalmaq istəyirlər. Onların ego mərkəziliyi, başqalarının ehtiyac və hisslərini dəyərsizləşdirməyə səbəb olur və nəticədə münasibətlərdə gərginlik və anlaşılmazlıq yaranır. Bu şəxslər, həmçinin tərif və diqqət almadıqları hallarda özlərini qəzəbli və narazı hiss edə bilərlər. Belə hallarda, narsistlər özlərini diqqət mərkəzinə gətirmək üçün müxtəlif üsullara əl atırlar, bu da onları başqalarına qarşı manipulyativ və həddindən artıq tələbatlı edir. Onların yüksək ego hissi bəzi rəqabətləri qazanmaq üçün etik olmayan davranışlara müraciət etməyə səbəb ola bilir.

Özünü bəyənmə və ego mərkəziliyi, narsistlərin başqalarının diqqətini çəkən dəyərlərini və bacarıqlarını dəyərsizləşdirərək özlərini üstün göstərmək istəyinə səbəb olur. Bu davranış, narsistlərin başqaları ilə müqayisə edildikdə hər zaman özlərini üstün görmək ehtiyacını ortaya qoyur. Belə şəxslər üçün başqaları ilə qarşılıqlı hörmət və anlaşma içində olmaq əvəzinə, hər zaman diqqət və təsdiqi əldə etmək vacibdir. Nəticə etibarilə, onların yüksək ego hissi, başqaları ilə sağlam və qarşılıqlı faydalı münasibətlər qurmağı əngəlləyir və nəticədə sosial təcrid və münasibətlərin pozulmasına gətirib çıxarır. Narsistlər üçün öz eqolarının təsdiqlənməsi, həyatlarındakı ən vacib prioritetlərdən biridir. Bu səbəbdən, onlar özlərini daim mükəmməl, təsirli və əvəzolunmaz şəkildə təqdim etməyə çalışırlar. Onların özlərini bəyənmə ehtiyacının ardında isə dərin bir özünə inamsızlıq və dəyərsizlik qorxusu dayanır. Bu qorxu, narsistlərin

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

özlərini mükəmməl və qüsursuz göstərmələri üçün bir motivasiya mənbəyi kimi çıxış edir. Beləliklə, narsist şəxsiyyət tipinə sahib olan şəxslər üçün özlərini bəyənmək və yüksək ego, onların həqiqi şəxsiyyətlərini gizlədən və başqalarından fərqli görünməyə çalışan bir maskadır. Nəticədə, bu maska, onların əslində daxili zəifliklərini və özünə inamsızlıqlarını ört-basdır edir və başqaları ilə əlaqə qurmağı çətinləşdirir. Narsistlərin özünü bəyənmə və ego mərkəziliyi, onları davamlı olaraq özlərini üstün və xüsusi hiss etməyə məcbur edir. Bu isə onların həyatlarında həqiqi və mənalı əlaqələr qurmasına mane olur və nəticədə onları tənhalıq və təcrid ilə üz-üzə qoyur.

Narsist şəxsiyyət pozuntusu, insanların özlərini başqalarından üstün görmə və daim başqalarının diqqət mərkəzində olmaq ehtiyacı ilə tanınan bir psixoloji pozuntudur. Narsist insanlar, özlərini tənqidlərdən qorumaq üçün çox vaxt həddindən artıq müdafiə edici ola bilərlər və hər hansı bir tənqidi şəxsi hücum kimi qəbul edirlər. Onlar, özlərinə yüksək qiymət verməklə yanaşı, başqalarının da onlara eyni şəkildə yanaşmasını gözləyirlər. Bu xüsusiyyətlər aşağıdakı əsas davranışlarla təzahür edir:

• Mükəmməl olmaq ehtiyacı: Narsistlər hər zaman özlərini mükəmməl və səhvsiz kimi göstərmək istəyirlər. Bu, onların özünə inamını qorumağa yönəlmiş bir mexanizmdir.

• Diqqət mərkəzində olmaq: Narsist insanlar daim başqalarının diqqətini öz üzərlərində saxlamaq istəyirlər. Hətta bəzən bu diqqəti əldə etmək üçün müxtəlif manipulyativ davranışlara da əl atırlar. Əsas məqsəd daim diqqət mərkəzində olmaqdır.

• Empatiya çatışmazlığı: Narsist şəxsiyyət tipi olan insanlar empatiya çatışmazlığı ilə xarakterizə olunur. Onlar başqalarının hisslərini və perspektivlərini anlamaqda və qiymətləndirməkdə çətinlik çəkirlər. Bu çatışmazlıq, onların digər insanlarla münasibətlərində problemlərin yaranmağına səbəb olur, çünki empatiyanın olmaması qarşılıqlı əlaqələrdə soyuqluq və eqosentrik davranışlarla nəticələnir. Araşdırmalar göstərir ki, narsistlər daha çox öz ehtiyac və istəklərinə yönəldikləri üçün başqalarının emosional ehtiyaclarını nəzərə almırlar. Onların empatiya nümayiş etdirdiyi vəziyyətlər belə manipulyativ ola bilər, yəni şəxsi mənfəət üçün istifadə edilə bilər. Beləliklə, empatiya çatışmazlığı narsistlərin uzun müddətli sağlam münasibətlər qurmağını əngəlləyir. Bu səbəbdən, onların münasibətlərində problemlər yaranır və bu münasibətlər uzun müddətli olmur.

Narsist şəxslər üçün münasibətlər, çox vaxt öz maraqlarını təmin etmək üçün bir vasitədir. Onlar partnyorlarını qarşılıqlı olaraq sevmək və ya onların ehtiyaclarına cavab vermək üçün deyil, öz maraqlarını önə çəkmək məqsədi ilə münasibətlərə daxil olurlar. Bu isə çox vaxt qarşı tərəfin emosional tükənməsinə və özünə inamın zədələnməsinə səbəb olur.

• Öz ehtiyaclarını prioritet etmək: Narsist insanlar üçün münasibət, partnyorun ehtiyaclarından çox öz maraqlarını təmin etmək üçün bir vasitədir. Onlar çox vaxt başqalarını nəzərə almadan hərəkət edirlər.

• Romantik münasibətlərdə sürətli başlanğıc: Narsistlər romantik münasibətlərə böyük maraqla və enerji ilə başlayırlar, lakin bu maraq tez soyuyur. Münasibət başladıqdan sonra qarşı tərəfə maraq azala bilər və narsist şəxs yeni bir münasibət axtarışına çıxar.

• Həyata dəyər qatmaq əvəzinə ondan faydalanmaq: Narsist insanlar münasibətlərdən faydalanmaq üçün çox vaxt manipulyasiya yollarına əl atırlar. Onlar partnyorlarının emosional zəifliklərindən istifadə edə bilirlər.

Narsist şəxsiyyət tiplərinin kişi və qadın münasibətlərində fərqli təzahürləri vardır. Cəmiyyətin gender rolları və gözləntiləri bu fərqlərin əsas səbəblərindən biridir. Kişi və qadın narsistlər arasında bir-birlərindən fərqli olaraq münasibətləri müxtəlif formalarda idarə etməsi müşahidə olunmuşdur.

• Kişilərdə narsist xüsusiyyətlər: Kişilər arasında narsist şəxsiyyətlər çox vaxt dominantlıq etməyə və güc əldə etməyə çalışırlar. Onlar münasibətlərdə daha çox nəzarət etmək və

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

partnyorlarını özlərinə tabe etdirmək meylində olurlar. Bu səbəbdən, narsist kişilər münasibətlərdə daha çox emosional təzyiq göstərirlər və partnyorlarının azadlıqlarını məhdudlaşdırırlar.

• Qadınlarda narsist xüsusiyyətlər: Qadınlar arasında narsist xüsusiyyətlər daha çox cazibədarlıq və gözəllik üzərindən özünü göstərir. Onlar çox vaxt bu xüsusiyyətlərdən istifadə edərək kişiləri təsir altına almağa çalışırlar. Qadınlar manipulyasiya yolları ilə kişiləri özlərinə bağlı saxlayır və öz ehtiyaclarını bu yol ilə təmin edirlər.

Narsist şəxslərlə münasibətlərdə partnyorlar çox vaxt emosional tükənmə və ciddi psixoloji problemlərlə qarşılaşırlar. Belə münasibətlərdə yaşanan problemlər uzun müddətli psixoloji travmalara səbəb ola bilər. Əsas problemlər bunlardır:

• Emosional manipulyasiya: Narsistlər çox vaxt partnyorlarını manipulyasiya edirlər. Bu, onların qarşı tərəfi öz istədiklərinə yönəltmək üçün istifadə etdikləri əsas vasitələrdən biridir.

• Psixoloji narahatlıqlar: Narsist şəxslərlə uzun müddətli münasibətlərdə olan insanlar çox vaxt depressiya, təşviş pozuntusu və özgüvən defisitliyi kimi psixoloji problemlərlə qarşılaşırlar.

• Münasibətin sonu: Narsistlər münasibətlərə çox vaxt maraqlarına uyğun olduqları müddətcə davam edirlər. Partnyorlarına qarşı maraqlarını itirdikləri zaman münasibəti qəfil bitirə bilirlər, bu isə qarşı tərəfdə tərk edilmə qorxusu yarada bilər.

Narsist şəxsiyyət tipinə sahib olan insanların münasibətlərdə yaşadıqları problemlər mürəkkəb və çoxşaxəlidir, çünki narsizm özünəməxsus xarakteristikaları ilə bağlıdır. Belə şəxslərin münasibətlərindəki problemlər özlərini yüksək dərəcədə üstün və əhəmiyyətli görmələri, empatiya bacarıqlarının zəifliyi və başqalarını manipulyasiya etməyə meylli olmaları ilə başlayır. Bir çox hallarda, narsist fərdlər özlərini müstəsna və bənzərsiz hesab etdikləri üçün partnyorlarının duyğularını və ehtiyaclarını dəyərsizləşdirirlər, bu da qarşılıqlı hörmətin və sevginin azalmasına səbəb olur. Bu şəxslər münasibətlərində üstünlük və nəzarəti əllərində saxlamaq istəyir, bu da qarşı tərəfi təzyiq altında saxlayır və özünü ifadə etməsini məhdudlaşdırır. Narsist şəxsiyyət tipinə sahib insanlar, tənqidə həddindən artıq həssasdırlar və qarşı tərəfin hətta kiçik iradlarına belə düşməncə reaksiya verirlər. Bu həssaslıq, münasibətdə açıq və səmimi ünsiyyəti əngəlləyir, çünki partnyorlar hər hansı bir problemi müzakirə etməkdən çəkinir. Narsist şəxslərin tənqidi qəbul etməməsi, problemlərin həllini çətinləşdirir və münasibətlərdə davamlı narazılıq yaradır. Bundan əlavə, narsistlər münasibətlərin başlanğıcında çox cazibədar və cəlbedici görünsələr də, zamanla bu cazibə tükənir və öz eqoist tələbləri üzə çıxır. Bu dəyişiklik, partnyorlar arasında ciddi uyğunsuzluq və anlaşılmazlıq yaradır. Narsist şəxsiyyətə malik olan insanlar empatiya qabiliyyətlərində ciddi çatışmazlıqlara sahibdirlər, bu da onların partnyorlarının duyğularını və ehtiyaclarını anlamamalarına gətirib çıxarır. Empatiya çatışmazlığı, partnyorların özlərini anlaşılmamış və dəyərsiz hiss etməsinə səbəb olur, nəticədə münasibətlərdə emosional məsafə yaranır.

Bundan başqa, narsistlər öz ehtiyac və arzularını qarşı tərəfə məcbur etməyə meyllidirlər, bu da qarşı tərəfin şəxsiyyətini və sərhədlərini təzyiq altına salır. Münasibətlərin bu qeyri-stabilliyi, bir müddət sonra qarşı tərəfin öz dəyər və inam hisslərini itirməsinə səbəb olur. Narsist fərdlər münasibətlərində tez-tez manipulyasiya və güc tətbiq edirlər ki, bu da partnyorların özlərini daim müdafiə mövqeyində hiss etmələrinə gətirib çıxarır. Manipulyasiya strategiyaları, həmçinin qarşı tərəfin özünə inamını zədələyir və narsistlərin güc balansını qorumaqlarına kömək edir. Narsist şəxsiyyət tipinə sahib olan şəxslər, münasibətlərin başlanğıcında partnyorlarına çox yüksək gözləntilər yükləsələr də, bir müddət sonra bu gözləntiləri yerinə yetirə bilmədikləri üçün məyus olurlar və partnyorlarını məsuliyyət daşıyan şəxs olaraq görməyə başlayırlar. Belə hallarda, narsist fərdlər partnyorlarını aşağılayır və günahlandırır ki, bu da münasibətdə mənfi dinamikanın formalaşmasına səbəb olur. Narsistlər üçün münasibətlər, onların eqolarını təsdiqləyən və özünə olan heyranlıqlarını təmin edən bir vasitədir, bu da onların münasibətləri davamlı olaraq öz maraqları ətrafında qurmasına gətirib

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

çıxarır. Bu maraq əsaslı yanaşma, partnyorların ehtiyaclarının gözardı edilməsinə səbəb olur və münasibətin davamlılığını təhlükə altına alır. Narasist şəxsiyyət tipi ilə əlaqəli olan fərdlər, münasibətlərində baş verən problemləri qəbul etmək və həll etməkdə çətinlik çəkirlər, çünki özlərini mükəmməl və qüsursuz hesab edirlər. Nəticədə, münasibətlərdə yaranan konfliktlər çox vaxt həll olunmamış qalır və dərinləşir. Münasibətin başlanğıcında partnyorlarını idealizə edirlər, lakin zamanla qüsurlar gördükcə onları dəyərsizləşdirir və nəhayət, münasibəti bitirirlər. Bu dövr partnyorların emosional baxımdan ciddi zədə almasına səbəb olur. Həmçinin, narsist fərdlər, münasibətlərində özlərinə olan inamlarını təsdiqləmək üçün başqalarının təsdiqinə ehtiyac duyurlar və bu təsdiqi əldə edə bilmədikdə münasibətdə narazılıq və gərginlik artır. Partnyorların daimi olaraq təsdiq vermək məcburiyyətində qalması, münasibətlərdə yorğunluq və həvəssizlik yaradır. Narsist şəxsiyyət tipinə sahib insanlar münasibətlərdə çox vaxt qarşı tərəfi günahlandıraraq öz məsuliyyətlərini gizlədirlər və bu münasibətlərdə davamlı bir tərəfli ittiham dinamikasına gətirib çıxarır. Belə insanlar üçün münasibətlərdə yaranan hər hansı bir problem, həmişə qarşı tərəfin məsuliyyətindədir və bu yanaşma problemlərin həllinə mane olur. Narsistlər münasibətlərdə qarşı tərəfin sərhədlərini hörmət etmir və öz tələblərini təmin etmək üçün həmin sərhədləri aşırlar. Bu, münasibətlərdə hörmətin azalmasına və qarşılıqlı inamın zədələnməsinə səbəb olur. Bütün bu səbəblərdən dolayı, narsist şəxsiyyət tipinə sahib olan şəxslərin münasibətləri uzunmüddətli və sağlam olmur. Narsistlərin münasibətlərində yaşadıqları problemlərin başlıca səbəbi, onların öz eqolarına olan həddindən artıq bağlılığı və empatiya çatışmazlıqlarıdır. Bu xüsusiyyətlər, qarşılıqlı anlaşma, güvən və hörmət kimi münasibətlər üçün vacib olan dəyərlərin formalaşmasını çətinləşdirir və nəticədə münasibətlərin pozulmasına gətirib çıxarır.

Narsist şəxsiyyət tipinə malik olan insanların münasibətlərində qarşılaşdıqları problemlər psixoloji və emosional çətinliklərə səbəb ola bilər. Onların başqalarına qarşı olan münasibətləri, adətən, öz ehtiyaclarını qarşılamağa yönəlir və bu, partnyorlarının emosional sağlamlığına mənfi təsir göstərir. Narsist şəxslər qarşı tərəfə səmimi şəkildə empatiya göstərməkdə çətinlik çəkdikləri üçün münasibətlər uzun müddətli ola bilmir və emosional manipulyasiya tez-tez baş verir. Bu səbəbdən, narsist şəxsiyyət tipləri ilə münasibətdə olan insanlar üçün peşəkar psixoloji yardım tələb oluna bilər. Narsist şəxsiyyət tipinə sahib olan şəxslər üçün peşəkar psixoloji dəstək, onların özlərinin və başqalarının duyğularını daha yaxşı anlamaq və qəbul etmək qabiliyyətini artırır. Psixoterapiya prosesində narsist şəxslər, empatiya bacarıqlarını inkişaf etdirərək, başqalarının hisslərini və perspektivlərini dəyərləndirməyi öyrənirlər. Bu dəstək, onlara tənqidi və rədd edilməni daha konstruktiv şəkildə qəbul etməyi öyrədərək, özünüdərk səviyyələrini yüksəldir. Terapiya zamanı narsist fərdlər özünəinamlarını daxili dəyərlər və real uğurlara əsaslanaraq qurmağı öyrənir, bu da onların daimi xarici təsdiq axtarışından azad olmasına kömək edir. Peşəkar dəstək narsist şəxslərə özlərini və digərlərini manipulyasiyadan uzaq, daha sağlam və dürüst şəkildə qəbul etməyə şərait yaradır. Terapevtik prosesdə narsistlər öz mükəmməllik düşüncələrini yenidən qiymətləndirərək, daha realist bir özünə baxış formalaşdırırlar. Bu da onlara münasibətlərdə qarşılıqlı hörmət və anlayışı inkişaf etdirməyi öyrədir. Nəticədə, narsist şəxslər psixoterapiya sayəsində daha sağlam, davamlı və məzmunlu əlaqələr qurmaq bacarığına yiyələnirlər. Həmçinin, bu dəstək, onların mənfi davranış və düşüncə nümunələrini dəyişdirərək, daha müsbət və məhsuldar həyat tərzi sürməsinə imkan verir. Beləliklə, peşəkar psixoloji dəstək, narsist şəxsiyyət tipinə sahib olan fərdlərin özlərini və ətraflarındakı insanları daha yaxşı anlamalarına və dəyərləndirmələrinə şərait yaradır.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Ədəbiyyat:

1. Bayramov Ə.S. Əlizadə Ə.Ə. Psixologiya. Bakı: 2003, 540 s.
2. Cabbarov R.V.Geçəklik terpaiyası. Bakı: Optimist, 2018 360 s.
3. Ватиканский аноним. О невероятном // Вестник древней истории. — №3. — 1992. — С. 56.
4. American Psychiatric Association. (2013). Diagnostic and statistical manual of mental disorders (5th ed.). Arlington, VA: American Psychiatric Publishing.
5. Campbell, W. K., & Foster, C. A. (2002). Narcissism and commitment in romantic relationships: An investment model analysis. Personality and Social Psychology Bulletin, 28(4), 484-495.
6. Twenge, J. M., & Campbell, W. K. (2009). The narcissism epidemic: Living in the age of entitlement. Free Press.
7. Ronningstam, E. (2005). Identifying and understanding the narcissistic personality. Oxford University Press.
8. De Panfilis C, Antonucci C, Meehan KB, Cain N, Soliani A, Marchesi C, et al. Facial emotion recognition and social-cognitive correlates of narcissistic features. J Pers Disord. 2018. https://doi.org/10.1521/pedi_2018_32_350.
9. Pincus AL, Ansell EB, Pimentel CA, Cain NM, Wright AG, Levy KN. Initial construction and validation of the pathological narcissism inventory. Psychol Assess. 2009;21(3):365–79. https://doi.org/10.1037/a0016530
10. Morf, C. C., & Rhodewalt, F. (2001). Unraveling the paradoxes of narcissism: A dynamic self-regulatory processing model. Psychological Inquiry, 12(4), 177-196.
11. Miller JD, Hoffman BJ, Campbell KW, Pilkonis PA. An examination of the factor structure of diagnostic and statistical manual of mental disorders, fourth edition, narcissistic personality disorder criteria: one or two factors? Compr Psychiatry. 2008;49(2):141–5. https://doi.org/10.1016/j.comppsych.2007.08.012
12. Райх В. Характероанализ. — М.: Когито-Центр, 2006. — С.71.
13. Фромм Э. Душа человека. — М.: АСТ, 1998. — С.81.
14. Хорни К. Культура и неврозы // Зарубежный психоанализ, хрестоматия. — Спб.: Питер, 2001. — С.339
15. Pincus AL, Cain NM, Wright AG. Narcissistic grandiosity and narcissistic vulnerability in psychotherapy. Personality Disorder Theory Res Treat. 2014;5(4):439–43. https://doi.org/10.1037/per0000031.
16. Pincus AL, Lukowitsky MR. Pathological narcissism and narcissistic personality disorder. Annu Rev Clin Psychol. 2010;6:421–46. https://doi.org/10.1146/annurev.clinpsy.121208.131215

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

SPORLA UĞRAŞAN BİREYLERİN SPORDA SOSYAL BÜTÜNLEŞMEYE YÖNELİK TUTUMLARININ BELİRLENMESİ

Zülfükar COŞKUN
Fırat Üniversitesi,
Zulfukar2398@gmail.com - /0009-0008-2478-4205

Dr. Mesut BULUT
Üniversitesi Adı,
mstblt@windowslive.com - 0000-0003-0789-0969

Prof. Dr. Oğuzhan ALTUNGÜL

Fırat Üniversitesi

oaltingul@firat.edu.tr - 0000-0002-2572-7324

Dr. Didem YAVUZ SÖYLER

dysöyler@firat.edu.tr - 0000-0002-9625-996X

ÖZET

Bu çalışmanın amacı Fırat Üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerden sporla uğraşan bireylerin sporda sosyal bütünleşmeye yönelik tutumlarının araştırılmasıdır.

Çalışmanın örneklem grubunu Elazığ Fırat Üniversitesi'nde öğrenim gören öğrenciler oluşturmakta olup, bu grupta toplam 384 öğrenci yer almaktadır. Veri toplama aracı olarak, 32 sorudan ve 7 alt boyuttan oluşan Sporda Sosyal Bütünleşme Ölçeği kullanılmıştır. Maddelerin değerlendirilmesinde 5'li Likert tipi ölçek uygulanmıştır (1= kesinlikle katılmıyorum; 5= kesinlikle katılıyorum). Ölçeğin geçerlilik güvenirliği 0,90 olarak bulunmuştur. Veri toplama işlemleri tamamlandıktan sonra elde edilen tüm veriler, gerekli istatistiksel analizlerin yapılabilmesi için düzenlenmiş ve SPSS yazılımı ile incelenmiştir. Verilerin analizinde frekans ve yüzde hesaplamaları yapılmış, ikili karşılaştırmalarda T testi ve çoklu karşılaştırmalarda ANOVA testi kullanılmıştır; gruplar arasındaki farklılıkların belirlenmesinde ise TUKEY testi uygulanmıştır. Araştırmaya katılan örneklem grubunun demografik özelliklere göre dağılımına bakıldığında, cinsiyet açısından en fazla katılımın %64,3 ile erkeklerden geldiği, katılımcıların büyük bir kısmının %59,6 ile 20-24 yaş aralığında bulunduğu ve gelir durumlarının %53,9'unun 0-10.000 TL arasında yer aldığı görülmektedir.

Sonuç olarak sporla uğraşan öğrencilerin sporda sosyal bütünleşmeye yönelik tutum ölçeğine verdikleri yanıtlara göre alt boyutlarının ve genel toplamının ortalamanın altında olduğu görülmektedir. Sporla uğraşan bireylerin sporda sosyal bütünleşmeye yönelik tutumlarının cinsiyetleri üzerinde bir etkisinin olmadığı, yaşlarına baktığımızda kişisel gelişim alt boyutunda 25- 29 yaşları iler 30 ve üzeri yaşlar arasında ilişki olduğu, bütünleşme alt boyutunda 20-24 yaşları ile 25- 29 yaşları arasında ilişkinin olduğu ve duygusal gelişim alt boyutunda 20 – 24

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

yaşları ile 25- 29 yaşları arasında bir ilişkin olduğu, gelir durumlarına baktığımızda ise öğrencilerin gelir durumları sporda sosyal bütünleşmeye yönelik tutumlarına bir etkisinin olmadığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Spor, Sosyal Bütünleşme, Öğrenci

1.GİRİŞ

Sosyal bütünleşme, bir toplum ya da sosyal grup içinde baskın olan dini ve sosyo-kültürel değerlerin bireyler tarafından kabul edilip içselleştirilmesi sürecidir. Bu süreç, bireylerin toplumun sosyokültürel değerlerini edinerek bu değerlerle uyumlu bir şekilde yaşamalarını mümkün kılar. (Akarsu 2015).

Sosyolojik açıdan bütünleşme kavramı, genellikle bir toplumu oluşturan unsurlar arasındaki uyum ya da uyumlu işleyişi ifade eder. Başka bir deyişle, bütünleşme, "toplumu oluşturan bireyler, gruplar, kurumlar ve kuruluşlar arasındaki uyumlu bütünlük, işlevsel birliktelik ve ahenkli işleyişi" tanımlamak için kullanılan bir terimdir. (Karaca 2012).

Spor ve Sosyal Bütünleşme: Günümüzde spor, özellikle gelişmiş toplumlarda oldukça önemli bir faaliyet alanı olarak dikkat çekmektedir. Bu toplumlarda sportif etkinliklerin pedagojik, toplumsal politikalar ve sağlık gelişimi açısından kritik bir rol oynadığı gözlemlenmektedir. Bu konular, spor sosyolojisinin ilgi alanına girmektedir. Bu nedenle, bireysel gelişimin her yönünde spor önemli bir rol oynamaktadır. (Voigt 1998, Tezcan 1997). Bireysel gelişimin yanı sıra, özellikle dezavantajlı grupların topluma entegre edilmesinde spor önemli bir etki alanıdır. Bu bağlamda spor sosyolojisi, yabancı çalışanlar, aileler veya mahkûmların uyum sorunlarını spor yoluyla çözmeyi amaçlamaktadır. (Voigt 1998). Spor, toplumu bir araya getiren ve sosyalleşmeye katkıda bulunan bir güç olarak değerlendirilmektedir. (Küçük ve Koç 2004). Spor, sağlıklı nesillerin yetiştirilmesi ve dolayısıyla modern toplumların oluşumunda eğitimin önemli bir unsuru olarak görülmektedir. Özellikle genç nesillerin bedensel ve zihinsel olarak sağlıklı, sosyal açıdan gelişmiş, sağduyulu ve ahlaklı bireyler olarak yetişmelerine büyük katkıda bulunur. (Yamaner 2018). Bu bağlamda başarıya ulaşmak için sporun eğitimin her aşamasında öğrencilere uygulama, pekiştirme, sürekli olarak sunulması ve hayatlarının bir parçası haline getirilmesi önem taşımaktadır. (Koçak ve Güven 2018). Sosyal bütünleşme açısından spor, olumlu sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Uluslararası müsabakalarda sporcuların birbirleriyle kaynaşması ve farklı kültürleri tanıyarak centilmence sportif etkinliklere katılması, onların bu kültürlere daha saygılı bir şekilde yaklaşmalarını ve farklılıkları kabul etmelerini sağlar. Bu süreç, vizyonlarının genişlemesine katkıda bulunur. Spor, sorumluluk alma, rollerin belirlenmesi, hoşgörü ve bireylerin yeteneklerini keşfetme gibi unsurlarla özgüvenlerini artırır ve farklılıklara saygıyı pekiştirir. (Matteucci 2017). Diğer yandan, sportif etkinlikler gruplar arası iletişimi ve grubun uyumunu olumlu yönde etkilemektedir. Ayrıca, sosyalleşmeye de önemli katkılar sunar. Grup içindeki uyum, akademik başarı, arkadaşlık, dostluk, paylaşım ve iş birliği gibi unsurları destekleyerek özgüvenin gelişimini olumlu bir şekilde etkiler. (Pomohacı ve Sopa 2017). Ancak bu noktada spor ve beden eğitimi kavramlarının net bir şekilde tanımlanması önemlidir. Sportif etkinlikler genellikle bir müsabaka veya yarış olarak

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

görülse de, beden eğitimi ve spor, bireyin fiziksel ve ruhsal sağlığını desteklemek açısından büyük bir öneme sahiptir. Bu nedenle, beden eğitimi ve sporun eğitim kademelerinin her alanında yeterince yer alması gerekmektedir. (Yetim 2000, Koçak ve Güven 2018).

2.MATERYAL-YÖNTEM

Araştırmada tarama yöntemi kullanılmış ve araştırma grubuna anket uygulanmıştır.

a) Evren-Örneklem

Çalışmanın evrenini Elazığ Fırat Üniversitesi'nde öğrenim gören öğrenciler oluştururken, örneklemini ise 384 öğrenci oluşturmaktadır.

b) Veri Toplama Aracı

Yılmaz, Karlı ve Yetim (2006) tarafından geliştirilen 32 sorudan ve 7 alt boyuttan oluşan Sporda Sosyal Bütünleşme Ölçeği (SSBÖ) kullanılmıştır. Ölçeğin maddelerini değerlendirmek için 5-puanlı Likert tipi ölçekten faydalanılmıştır (1= kesinlikle katılmıyorum; 5= kesinlikle katılıyorum). Alt boyutların Cronbach's Alpha iç tutarlılık değerleri; 1. alt boyutun 0.80, 2. alt boyutun 0.82, 3. alt boyutun 0.80, 4. alt boyutun 0.82, 5. alt boyutun 0.71, 6. alt boyutun 0.75 ve 7. alt boyutun 0.55 şeklinde belirlenmiştir. Toplam ölçeğin Cronbach's Alpha iç tutarlılık değeri ise 0.91 olarak hesaplanmıştır.

c) Verilerin Analizi

Veri toplama işlemleri tamamlandıktan sonra elde edilen veriler, gerekli istatistiksel analizlerin yapılabilmesi için düzenlenmiş ve SPSS yazılımı ile incelenmiştir. Verilerin analizinde frekans, yüzde, ikili karşılaştırmalar için t-testi ve çoklu karşılaştırmalar için ANOVA testi kullanılmıştır.

3.BULGULAR

Tablo 1. Örneklemin Demografik Özeliklere Göre Frekans Ve Yüzdelik Değerleri

Değişkenler		n	%
Cinsiyet	Erkek	247	64,3
	Kadın	137	35,7
Yaş	20-24	229	59,6
	25-29	106	27,6
	30 ve üzeri	49	12,8
Gelir Durumu	0-10000 TL	207	53,9
	10001- 20000 TL	117	30,5
	20001 TL ve üzeri	60	15,6

Araştırmaya katılan bireylerin cinsiyete göre en fazla katılım %64,3 ile erkekler olduğu, yaşlarına bakıldığında 20-24 yaşları arasında olan bireylerin daha fazla olduğu ve gelir durumları incelendiğinde

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

ise 0-10000 TL gelir düzeyine sahip olan öğrencilerin oranlarının diğerlerine göre daha fazla olduğu (%53,9) görülmektedir.

Tablo 2. Sporda Sosyal Bütünleşmeye Yönelik Tutum Ortalama Değer Tablosu

	N	Min	Max	ort	Ss
Kişisel gelişim	384	1,00	3,14	1,5778	,51297
Sosyalleşme	384	1,00	3,71	1,5134	,52469
Fiziksel fayda	384	1,00	3,00	1,5448	,53716
Bütünleşme	384	1,00	5,00	2,8385	1,15393
Psikolojik gelişim	384	1,00	4,00	1,7246	,55727
Ahlaki gelişim	384	1,00	4,00	1,7370	,65035
Duygusal gelişim	384	1,00	5,00	2,2617	,92746
Genel toplam	384	1,00	3,09	1,7922	,41951

Araştırmaya katılan spor yapan öğrencilerin sporda sosyal bütünleşmeye yönelik tutumlarının ortalama değer tablosu incelediğinde sorulara verilen cevaplar sonucunda sporda bütünleşmeye yönelik tutum ortalama puanları ve alt boyutlarının ortalama puanları ortalamanın altında olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Sporda Sosyal Bütünleşmeye Yönelik Tutumun Cinsiyet Değişkenine Göre T Testi

	Cinsiyet	N	ort	Ss	t	p
Kişisel gelişim	Erkek	247	1,5541	,52610	-1,215	,225
	Kadın	137	1,6204	,48737		
Sosyalleşme	Erkek	247	1,4893	,49874	-1,209	,227
	Kadın	137	1,5568	,56782		
Fiziksel fayda	Erkek	247	1,5109	,50445	-1,662	,097
	Kadın	137	1,6058	,58859		
Bütünleşme	Erkek	247	2,8634	1,14511	-565	,572
	Kadın	137	2,7938	1,17256		
Psikolojik gelişim	Erkek	247	1,6852	,52803	-1,866	,063
	Kadın	137	1,7956	,60194		
Ahlaki gelişim	Erkek	247	1,7476	,64020	,431	,667
	Kadın	137	1,7178	,67020		
Duygusal gelişim	Erkek	247	2,2551	,98759	-,189	,850
	Kadın	137	2,2737	,81116		
Genel toplam	Erkek	247	1,7752	,41602	-1,065	,288
	Kadın	137	1,8228	,42554		

Araştırmaya katılan spor yapan öğrencilerin sporda sosyal bütünleşmeye yönelik tutumları genel ortalama puanlarında ve alt boyutları ortalama puanlarında cinsiyet açısından bir farklılık olmadığı görülmektedir.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Tablo 3. Sporda Sosyal Bütünleşmeye Yönelik Tutumun Yaş Değişkenine Göre Anova Testi

Değişkenler		N	ort	Ss	f	p	farklar
Kişisel gelişim	20-24 A	229	1,5652	,48089	6,616	,001	B-C
	25-29 B	106	1,6954	,50999			
	30 ve üzeri C	49	1,3819	,60144			
	Toplam	384	1,5778	,51297			
Sosyalleşme	20-24 A	229	1,5265	,53229	3,024	,050	-
	25-29 B	106	1,5620	,53716			
	30 ve üzeri C	49	1,3469	,43055			
	Toplam	384	1,5134	,52469			
Fiziksel fayda	20-24 A	229	1,5948	,54513	2,748	,065	-
	25-29 B	106	1,4925	,50232			
	30 ve üzeri C	49	1,4245	,55322			
	Toplam	384	1,5448	,53716			
Bütünleşme	20-24 A	229	2,9225	1,16569	3,747	,024	A-B
	25-29 B	106	2,5825	1,09855			
	30 ve üzeri C	49	3,0000	1,15131			
	Toplam	384	2,8385	1,15393			
Psikolojik gelişim	20-24 A	229	1,7402	,54728	,766	,465	-
	25-29 B	106	1,6698	,49587			
	30 ve üzeri C	49	1,7704	,71231			
	Toplam	384	1,7246	,55727			
Ahlaki gelişim	20-24 A	229	1,7438	,68638	1,912	,149	-
	25-29 B	106	1,7956	,59374			
	30 ve üzeri C	49	1,5782	,57645			
	Toplam	384	1,7370	,65035			
Duygusal gelişim	20-24 A	229	2,1659	,90732	3,379	,035	A-B
	25-29 B	106	2,3632	,91165			
	30 ve üzeri C	49	2,4898	1,00773			
	Toplam	384	2,2617	,92746			
Genel toplam	20-24 A	229	1,8072	,41887	,884	,414	-
	25-29 B	106	1,7933	,40958			
	30 ve üzeri C	49	1,7194	,44431			
	Toplam	384	1,7922	,41951			

Araştırmaya katılan bireylerin sporda sosyal bütünleşme alt boyutlarından kişisel gelişim, bütünleşme ve duygusal gelişim alt boyutlarında yaş açısından anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür, sosyalleşme, fiziksel fayda, psikolojik gelişim, ahlaki gelişim alt boyutlarında ve genel ortalama puanlarında yaş açısından anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan TUKEY testinde kişisel gelişim alt boyutunda 25- 29 yaşları iler 30 ve üzeri yaşlar arasında ilişki olduğu, bütünleşme alt boyutunda

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

20-24 yaşları ile 25- 29 yaşları arasında ilişkinin olduğu ve duygusal gelişim alt boyutunda 20-24 yaşları ile 25- 29 yaşları arasında bir ilişkinin olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Sporda Sosyal Bütünleşmeye Yönelik Tutumun Gelir Durumu Değişkenine Göre Anova Testi

Değişkenler		N	Mean	Ss	f	p	Farklar
Kişisel gelişim	0-10000TL A	207	1,5528	,52663	,748	,474	-
	10001- 20000 TL B	117	1,6252	,50533			
	20001 TL ve üzeri C	60	1,5714	,48069			
	Toplam	384	1,5778	,51297			
Sosyalleşme	0-10000TL A	207	1,4790	,50274	1,682	,187	-
	10001- 20000 TL B	117	1,5873	,57749			
	20001 TL ve üzeri C	60	1,4881	,48305			
	Toplam	384	1,5134	,52469			
Fiziksel fayda	0-10000TL A	207	1,5237	,52747	,604	,547	-
	10001- 20000 TL B	117	1,5487	,53573			
	20001 TL ve üzeri C	60	1,6100	,57569			
	Toplam	384	1,5448	,53716			
Bütünleşme	0-10000TL A	207	2,8635	1,13384	,312	,732	-
	10001- 20000 TL B	117	2,7692	1,21952			
	20001 TL ve üzeri C	60	2,8875	1,10318			
	Toplam	384	2,8385	1,15393			
Psikolojik gelişim	0-10000TL A	207	1,7476	,57664	2,322	,099	-
	10001- 20000 TL B	117	1,6389	,52466			
	20001 TL ve üzeri C	60	1,8125	,53801			
	Toplam	384	1,7246	,55727			
Ahlaki gelişim	0-10000TL A	207	1,7021	,61167	,808	,447	-
	10001- 20000 TL B	117	1,7578	,73712			
	20001 TL ve üzeri C	60	1,8167	,59951			
	Toplam	384	1,7370	,65035			
Duygusal gelişim	0-10000TL A	207	2,3092	,93920	,589	,556	-
	10001- 20000 TL B	117	2,2094	,90791			
	20001 TL ve üzeri C	60	2,2000	,93065			
	Toplam	384	2,2617	,92746			
Genel toplam	0-10000TL A	207	1,7816	,40854	,177	,838	-
	10001- 20000 TL B	117	1,7986	,45765			
	20001 TL ve üzeri C	60	1,8161	,38317			
	Toplam	384	1,7922	,41951			

Araştırmaya katılan bireylerin sporda sosyal bütünleşme alt boyutlarından alt boyutlarında ve genel ortalama puanlarında gelir durumu açısından anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

TARTIŞMA-SONUÇ

Araştırmaya katılan bireylerin cinsiyete göre en fazla katılım %64,3 ile erkekler olduğu, yaşlarına bakıldığında 20-24 yaşları arasında olan bireylerin daha fazla olduğu ve gelir durumları incelendiğinde ise 0-10000 TL gelir düzeyine sahip olan öğrencilerin oranlarının diğerlerine göre daha fazla olduğu (%53,9) görülmektedir.
Araştırmaya katılan spor yapan öğrencilerin sporda sosyal bütünleşmeye yönelik tutumlarının ortalama değer tablosu incelediğinde sorulara verilen cevaplar sonucunda sporda bütünleşmeye yönelik tutum ortalama puanları ve alt boyutlarının ortalama puanları ortalamanın altında olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan spor yapan öğrencilerin sporda sosyal bütünleşmeye yönelik tutumları genel ortalama puanlarında ve alt boyutları ortalama puanlarında cinsiyet açısından bir farklılık olmadığı görülmektedir.

Eser (2011) çalışmasında araştırmaya katılan futbolcuların sporda sosyal bütünleşmeye ilişkin görüşleri cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Karacan Doğan (2011) yaptığı çalışmasında sporda sosyal bütünleşme ile cinsiyet arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Evli (2018) çalışmasında elde ettiği bulgulara göre; katılımcıların sporda bütünleşme düzeylerinin cinsiyete göre farklılığı anlamlı olmadığı belirlenmiştir. Yine Karadağ (2019) ve Bilgin (2020), yaptıkları çalışmalarda cinsiyet açısından bir farklılığa rastlamamışlardır.

Çalışmamızdan farklı olarak Yılmaz (2006), Ekici ve Kırcan (2016), çalışmalarında cinsiyet açısından farklılıklar bulmuşlardır.

Araştırmaya katılan bireylerin sporda sosyal bütünleşme alt boyutlarından kişisel gelişim, bütünleşme ve duygusal gelişim alt boyutlarında yaş açısından anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür, sosyalleşme, fiziksel fayda, psikolojik gelişim, ahlaki gelişim alt boyutlarında ve genel ortalama puanlarında yaş açısından anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan TUKEY testinde kişisel gelişim alt boyutunda 25- 29 yaşları iler 30 ve üzeri yaşlar arasında ilişki olduğu, bütünleşme alt boyutunda 20-24 yaşları ile 25- 29 yaşları arasında ilişkinin olduğu ve duygusal gelişim alt boyutunda 20-24 yaşları ile 25- 29 yaşları arasında bir ilişkinin olduğu görülmektedir.
Karacan Doğan (2011) çalışmasında farklı yaş grupları arasında sporda sosyal bütünleşme bakımından anlamlı farklılık bulunmaktadır. Evli (2018) çalışmasında elde ettiği bulgulara göre; katılımcıların sporda bütünleşme düzeylerinin yaş değişkenine göre farklılığı anlamlı olmadığı belirlenmiştir.

Çalışmamızdan farklı olarak, Eser (2011), Karadağ (2019), Bilgin (2020), çalışmalarında araştırmaya katılan bireylerin sporda sosyal bütünleşmeye ilişkin görüşleri yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir.
Araştırmaya katılan bireylerin sporda sosyal bütünleşme alt boyutlarından alt boyutlarında ve genel ortalama puanlarında gelir durumu açısından anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.
Bilici (2023), yaptığı çalışmada sporda sosyal bütünleşme alt boyutlarında ve toplam puanında anlamlı bir farklılığa rastlamamıştır, ancak ahlaki gelişim alt boyutunda gelir düzeyine göre bir farklılık olduğu ve bununda gelir düzeyi düşük öğrencilerin ahlaki düzeyinin diğer gelir

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

düzeyine sahip öğrencilere göre daha fazla olduğunu belirtmektedir. Yine, Smith vd (2017), yetişkinler üzerine yaptığı bir çalışmada gelir düzeyi yüksek bireylerin spora yönelmelerinin daha fazla olduğunu göstermektedir.

KAYNAKLAR

Akarsu A, 2015. Sosyal bütünleşme bağlamında kutlu doğum faaliyetleri. Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2, 101-126.

Bilgin KE, 2020. Halk Oyunları Oynayan Üniversite Öğrencilerinin İletişim Becerileri ve Sosyal Bütünleşme Düzeyleri Arasındaki İlişki, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversite, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Bilici, M., (2023). Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Sporda Sosyal Bütünleşme İle İletişim Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Munzur Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Tunceli.

Ekici S, Kırcan T, 2016. Gençlik ve spor bakanlığı gençlik kamplarına katılan bireylerin sosyal uyumlarının bazı değişkenlere göre araştırılması. Journal of Human Sciences. 13(3), 4906-4916.

Eser MM, 2011. Futbolun sosyal bütünleşmedeki rolü. Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Elâzığ.

Evli F, 2018. Üniversite Takımlarında Farklı Branşlardaki Sporcuların Ahlaki Olgunluk ve Sosyal Bütünleşme Düzeyleri, Yüksek Lisans Tezi, Hitit Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çorum.

Karaca M, 2012. Farklılaşma, bütünleşme ve birlikte yaşama üzerine. Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 18, 226-238.

Karacan Doğan P, 2011. Halk Oyunlarının Sosyal Bütünleşmeye Etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Karadağ A, 2019. Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinde Yaşam Becerileri ve Sosyal Bütünleşme İlişkisinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversite, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Manisa.

Koçak Ç, Güven Ö, 2018. Voleybol antrenörü mesleki öz yeterlik ölçeği geçerlik ve güvenirlik çalışması. Spormetre, 16,162-177.

Küçük V, Koç H, 2004. Psiko-sosyal gelişim süreci içerisinde insan ve spor ilişkisi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9, 1-11.

Matteucci I, 2017. Sport and integration in Italian elementary school: the sports class project. Ovidius university annals, series physical education and sport / science, Movement And Health, 17, 336 343.

Pomohacı M, Sopa IS, 2017. Extracurricular sport activities and their importance in children socialization and integration process. Scientific Bulletin, 1, 46-59.

Smith, A., 2017. The relationship between sport participation and socio-economic status among Australian adults. doi:10.1371/journal.pone.0189400.

Tezcan M, 1997. Eğitim sosyolojisi. Ankara, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.

Voigt D, 1998. Spor sosyolojisi. İstanbul, Alkım Yayınları.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Yamaner F, 2018. Spor ilimlerine giriş ve beden eğitimi ve sporun temelleri. İzmir, Ergun Yayınevi.

Yetim AA, 2000. Sosyoloji ve spor. Trabzon, Topkar Matbaacılık.

Yılmaz B, 2006. Doğa sporlarına katılımın sosyal bütünleşmeye etkisi. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Yılmaz B, Karlı Ü, Yetim AA, 2006. Sporda sosyal bütünleşme ölçeği geçerlik ve güvenirlik çalışması. Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 11(3), 3-18.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

SPOR LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN İNTERNET BAĞIMLILIĞI, FİZİKSEL AKTİVİTE DÜZEYLERİ VE YAŞAM KALİTELERİNİN İNCELENMESİ

Şeyma AKAR[1],
Fırat Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği
akarseyma238@gmail.com ORCID NO: 0009-0003-4587-7092

Vedat ÇINAR[1],
Fırat Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği
cinarvedat@hotmail.com ORCID NO: 0000-0003-4883-3995

İsa AYDEMİR[2],
Hakkari Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği
aydemirisa23@gmail.com ORCID NO: 0000-0002-2156-6236

Kenan BOZBAY[3],
Fırat Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı
kenanbozbay21@gmail.com ORCID NO: 0000-0003-2186-8872

ÖZET

Teknolojik gelişmelerin hızlanması ile dijital çağımızın en önemli araçlarından biri olan internetin yaygın bir şekilde kullanıldığı bilinmektedir. Özellikle gençler arasında internetin aşırı ve kontrolsüz kullanımına bağlı olarak fiziksel ve ruhsal sağlığın olumsuz etkilendiği ve bununda bireyin yaşam kalitesini düşürdüğü görülmektedir. Bu nedenle bu çalışmada, spor lisesi öğrencilerinin internet bağımlılığı, fiziksel aktivite düzeyleri ve yaşam kalitelerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmada örneklemin alındığı evreni temsil eden 234 öğrencisi bulunan Spor Lisesi'nde öğrenim gören 109 erkek ve 32 kız öğrenci olmak üzere toplamda 141 öğrenci gönüllü olarak katılmıştır. Bu örneklem grubunun sosyo-demografik verilerini toplayabilmek için araştırmacılar tarafından "Kişisel Bilgi Formu" oluşturulmuştur. Katılımcıların internet bağımlılık seviyeleri "Young İnternet Bağımlılığı Ölçeği", fiziksel aktivite düzeyleri "Uluslararası Fiziksel Aktivite Anketi (UFAA)" ve yaşam kaliteleri ise ''SF-36 Yaşam Kalitesi Ölçeği'' kullanılmıştır. Çalışmada kullanılacak olan anket verilerinin toplanmasında araştırmacı okul müdürünün ve öğretmenlerinin uygun gördüğü gün ve saatte yüz yüze anket formları kullanmıştır. Verilerin analizinde SPSS paket programı kullanılmıştır. Çalışmada elde edilen veriler incelendiğinde öğrencilere ait fiziksel aktivite puanları sırasıyla 6'sı inaktif, 23'ü minimal aktif, 112'si çok aktif olarak tespit edilmiştir. Yaşam kalitesi ölçeği ortalama puanları 75,82 olarak tespit edilmiştir. İnternet bağımlılığı ölçeği erkek ve kadınların ortalama puanlarının ise 45,76 olduğu tespit edilmiştir. Spor lisesi öğrencilerinin fiziksel aktivite düzeyleri ile yaşam kalitelerinin oldukça yüksek olduğu, internet bağımlılık düzeylerinin ise düşük olduğu görülmüştür. Bunun nedenin ise spor lisesi ders müfredatında

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

sportif faaliyetlere yönelik uygulamalı derslerin fazla olması ve öğrencilerin spor ile ilgili olmasından kaynaklı olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler; Fiziksel Aktivite, Yaşam Kalitesi, İnternet Bağımlılığı

EXAMINATION OF INTERNET ADDICTION, PHYSICAL ACTIVITY LEVELS AND QUALITY OF LIFE OF SPORTS HIGH SCHOOL STUDENTS

ABSTRACT

With the acceleration of technological developments, it is known that the internet, one of the most important tools of our digital age, is widely used. Excessive and uncontrolled use of the internet, especially among young people, has a negative impact on physical and mental health and reduces the quality of life of the individual. Therefore, this study aimed to examine internet addiction, physical activity levels and quality of life of sports high school students. In this study, a total of 141 students, 109 male and 32 female students, 109 male and 32 female students studying at Sports High School, which has 234 students representing the population from which the sample was taken, participated voluntarily. In order to collect the socio-demographic data of this sample group, "Personal Information Form" was created by the researchers. "Young Internet Addiction Scale" was used for internet addiction levels, "International Physical Activity Questionnaire (IPAQ)" for physical activity levels and "SF-36 Quality of Life Scale" for quality of life. In collecting the questionnaire data to be used in the study, the researcher used face-to-face questionnaire forms on the day and time deemed appropriate by the school principal and teachers. SPSS package program was used for data analysis. When the data obtained in the study were analyzed, the physical activity scores of the students were determined as 6 inactive, 23 minimally active and 112 very active, respectively. The mean score of the quality of life scale was 75,82. The mean scores of men and women on the Internet addiction scale were 45,76. It was observed that the physical activity levels and quality of life of sports high school students were quite high, while their internet addiction levels were low. The reason for this is thought to be that there are more applied courses for sports activities in the sports high school curriculum and students are interested in sports.

Keywords; Physical Activity, Quality of Life, Internet Addiction

GİRİŞ

İnternetin ortaya çıkışına bakıldığında başlangıçta iletişim ve araştırma faaliyetlerini kolaylaştırmak için tasarlandığı belirtilmektedir. Ancak son yıllarda aşırı internet kullanımının internet bağımlılığına yol açtığı görülmektedir (Nalwa, 2003). İnternet bağımlılığı, oturum açıldıktan sonra yapılan aktivitenin türüne bakılmaksızın internete duyulan psikolojik bağımlılık olarak tanımlanmaktadır. Birçok araştırmada stres, depresyon ve kaygının internet bağımlılığıyla ilişkisini doğrulamaktadır. Bununla birlikte internet bağımlılığının başlı başına depresyon, anksiyete ve stres riskini de artırdığı bildirilmiştir (Pop-Jordanova, 2021;

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Demenech, 2023; Alimoradi, 2019). İnternet bağımlılığı özellikle ergenlik döneminde acil dikkat gerektiren ve giderek tartışılan önemli bir halk sağlığı sorunu haline gelmiştir (Trumello, 2021; Xue, 2023).

İnternet bağımlısı gençlerde yoğun sırt ağrısı, baş ağrıları ve vücut kitle indeksinde artış olduğu bildirilmiştir (Średniawa, 2015). Buna ek olarak internet kullanımının artması sonucunda ergenler arasında kas-iskelet sistemi ağrı riskinin de artığı belirtilmektedir (Yang, 2019). İnternet bağımlılığı aynı zamanda azalan fiziksel aktivite ve kötü uyku kalitesinin yanı sıra çeşitli sağlık sorunlarıyla da ilişkili bir sağlık problemidir (Eliacik, 2016). İnternetin artan popülaritesi, özellikle internet bağımlılığının, fiziksel aktivite de dahil olmak üzere yaşam tarzları üzerindeki olumsuz etkilerini önlemede zorluklar yaratmaktadır (Dang, 2018). Fiziksel aktivite, bazı bağımlılık türlerini önlemede ve tedavi etmede en etkili yolarından biridir (Korehpaz-Mashhadi, 2022). Çeşitli fiziksel aktivitelere katılmanın gençlerin sosyal hayattaki akranları ile bağlarını güçlendirebileceği ve sanal ortamlardan uzaklaşmalarına yardımcı olabileceği ifade edilmiştir (Moisescu, 2014). Bu bilgiler doğrultusunda, bu çalışmada spor lisesi öğrencilerinin internet bağımlılığı, fiziksel aktivite düzeyleri ve yaşam kalitelerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma Elazığ Kaya Karakaya Spor Lisesi'nde öğrenim gören öğrencilerde internet bağımlılığı, fiziksel aktivite düzeyi ve yaşam kalitelerinin incelendiği nicel araştırma yönteminin kullanıldığı betimsel bir çalışmadır.

Araştırmanın Evren ve Örneklem

Araştırmada örneklemin alındığı evren 234 öğrencisi bulunan Elazığ Kaya Karakaya Spor Lisesi'nde öğrenim gören 15-18 yaş grubu öğrencilerin gönüllü katılımı ile oluşmaktadır. Örneklemi 109 erkek ve 32 kız olmak üzere toplam 141 öğrenci oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerinin toplanmasında araştırmacı tarafından gerekli izinler alındıktan sonra okul müdürünün ve öğretmenlerinin uygun gördüğü gün ve saatte yüz yüze anket formları kullanılmıştır. Bu örneklem grubunun sosyo-demografik verilerini toplayabilmek için araştırmacı tarafından ''Kişisel Bilgi Formu'' uygulanmıştır. İnternet bağımlılık seviyelerini ''Young İnternet Bağımlılığı Ölçeği'', fiziksel aktivite düzeylerini ''Uluslararası Fiziksel Aktivite Anketi (UFAA)'' ve yaşam kaliteleri ise ''SF-36 Yaşam Kalitesi Ölçeği'' kullanılarak tespit edilmiştir.

Veri Toplama Araçlarının Uygulanması

Young İnternet Bağımlılığı Testi Kısa Formu (YİBT-KF)

Ölçek, Young tarafından (1998) geliştirilmiş ve Pawlikowski ve arkadaşları (2013) tarafından kısa forma dönüştürülmüştür. Ölçeğin Türkçe versiyonu Kutlu tarafından ergenler ve üniversite öğrencilerine (Kutlu, 2016). uyarlanmıştır. YİBT-KF, 12 maddeden oluşmakta olup beşli Likert (1=Hiçbir zaman, 5=Her zaman) tipi bir ölçektir. Ölçekte tersten puanlanan madde

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

bulunmamaktadır. Ölçek sonucunda çıkan yüksek puan internet bağımlılığı düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. YİBT-KF'nin tek faktörlü yapıları doğrulayıcı faktör analizi ile test edilmiş ve maddelerin iyi uyum verdiği görülmüştür (χ^2= 173.58, s.d.= 53, CFI= 0.95, SRMR= 0.064 ve RMSEA= 0.079). Ölçeğin iç tutarlık güvenilirlik katsayısı 0.85 olarak raporlanmıştır. Kutlu ve arkadaşlarının (2016) yaptığı bu çalışma YİBT-KF'nin geçerli ve güvenilir olduğunu göstermektedir (Kutlu ve ark., 2016). Beşli Likert bir ölçek olan İnternet Bağımlılık Ölçeğinde öğrencilerden sorulan sorulara verilecek yanıtlar için "Hiçbir zaman", "Nadiren", "Bazen", "Sıklıkla" ve "Her zaman" seçeneklerinden birini işaretlemesi istenmektedir. Bu seçeneklere sırasıyla 1, 2, 3, 4 ve 5 puan verilmektedir. 80 ve üzeri puan alanlar "Patolojik İnternet Kullanıcısı", 50-79 arası puan alanlar "Sınırlı Semptom Gösterenler", 49 puan ve altı alanlar ise "Semptom Göstermeyenler" olarak sınıflandırılmıştır.

Uluslararası Fiziksel Aktivite Anketi (UFAA)

Katılımcıların fiziksel aktivite düzeyinin belirlenmesi için Craig ve arkadaşlarının 2003 yılında geliştirdiği ve Öztürk tarafından 2005 yılında Türkçe uyarlaması yapılan "Uluslararası Fiziksel Aktivite Anketi (UFAA)-International Physical Activity Questionnaire (IPAQ)" kullanılmıştır (Craig ve ark., 2003; Öztürk, 2005). Bütün aktivitelerin değerlendirilmesinde her bir aktivitenin tek seferde en az 10 dakika yapılıyor olması ölçüt alınmaktadır. Katılımcılar tarafından verilen yanıtlara göre son 7 gün içerisinde yürüme, orta şiddette ve yüksek şiddette fiziksel aktiviteler belirlenmiştir. Fiziksel aktivite düzeylerini belirlemek için MET değerleri oluşturulmuştur. MET değerleri, oturma 1,5 MET, yürüme 3.3 MET, orta şiddet 4.0 MET ve yüksek şiddet 8.0 MET olarak sınıflandırılmıştır (Bozkuş, 2013). Bu değerler kullanılarak günlük ve haftalık fiziksel aktivite seviyesi hesaplanır. Fiziksel aktivite düzeyleri, 600 MET-dk/hafta'nın altı "düşük (inaktif)"; 600- 3000 MET-dk/hafta arası "orta (minimal aktif)"; 3000 MET-dk/hafta'nın üzeri "yüksek (çok aktif)" düzey olarak kabul edilmiştir. Yürüme, orta dereceli ve şiddetli aktivite süreleri aşağıdaki hesaplamalarla bazal metabolik hıza karşılık gelen MET'e çevrilerek toplam fiziksel aktivite skoru (MET-dk/hafta) olarak hesaplanmıştır (Craig, 2003).

Örneğin; 4 gün 50 dakika yürüyen bir kişinin yürüme aktivitesi için MET-dk/hafta skoru 3.3x4x50= 660 MET-dk/hafta olarak hesaplanmaktadır.

- Yürüme FA puanı= 3.3×(yürüme yapılan gün sayısı)×(yürüme dakikası)
- Orta Şiddetli FA puanı= 4.0×(orta şiddetli aktivite yapılan gün sayısı)×(orta şiddetli
- aktivite dakikası)
- Şiddetli FA puanı= 8.0×(şiddetli aktivite yapılan gün sayısı)×(şiddetli aktivite dakikası)
- Toplam FA puanı= Şiddetli FA puanı+ Orta Şiddetli FA puanı+ Yürüme FA puanı

Yaşam Kalitesi (SF-36) Ölçeği (Kısa Form)

Ware ve Sherbourne (1992) tarafından geliştirilen bu ölçek 36 madde ve sekiz alt boyuttan oluşmaktadır (Ware ve Sherbourne, 1992). Sağlığın sekiz boyutunu değerlendiren bu alt başlıklarda; fiziksel fonksiyon (10 madde), sosyal fonksiyon (2 madde), ağrı (2 madde), vitalite/enerji (4 madde), emosyonel rol kısıtlılığı (3 madde), fiziksel rol kısıtlılığı (4 madde),

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

mental sağlık (5 madde), sağlığın genel olarak algılanmasından (5 madde) oluşmaktadır. Koçyiğit ve arkadaşları tarafından 1999 yılında Türkçe versiyonunun geçerlilik ve güvenirliliği yapılmıştır. Ölçeğin Cronbach alfa değerleri yedi boyutta, 0.79-0.90 aralığında bulunmuştur (Carr, 1996; Koçyiğit 1999). SF–36 ölçeğinde 100 puan üzerinden puanlama yapılmaktadır ve alınan puanlar her bileşen için 0 ile 100 puan arasında değişmektedir. Bu ölçekte yüksek puanlar sağlıkta daha iyi bir düzeyi işaret ederken, düşük puanlar sağlıktaki bozulmayı göstermektedir.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS paket programı kullanıldı. Araştırmada istatistiksel analizlerin anlamlılık düzeyleri p<0,05'e göre belirlendi. İlk olarak sosyo-demografik değişkenlere göre farklılaşmalara bakılmış ve normallik varsayımını karşılayan verilere "Independent sample t-testi", "Tek yönlü varyans analizi (ANOVA)", karşılamayan verilere ise "Mann-Whitney U Testi" ve "Kruskal Wallis H Testi" yapıldı.

BULGULAR

Tablo 1. Öğrencilere Ait Fiziksel Aktivite Puanları

		Aktiflik Düzeyleri			
		İnaktif	**Minimal Aktif**	**Çok Aktif**	**Toplam**
Cinsiyet	Erkek	5	17	87	109
	Kız	1	6	25	32
	Toplam	6	23	112	141

Tablo 1 incelendiğinde, çalışmaya 32 kız ve 109 erkek olmak üzere toplam 141 öğrenci katılmıştır. Çalışmaya katılan öğrencilerden 6 tanesi inaktif, 23 tanesi minimal aktif ve 112 tanesi de çok aktif olarak tespit edilmiştir.

Tablo 2. Öğrencilere Ait Yaşam Kalitesi Puanları

Bağımlı Değişken	**N**	**Madde Sayısı**	**Ort.**
SF-36 Kısa Form	141	**36**	**75,82**
Fiziksel Fonksiyon		10	86,20
Fiziksel Rol Güçlüğü		4	72,82
Emosyonel Rol Güçlüğü		3	76,40
Enerji/Canlılık/Vitalite		4	80,44
Ruhsal Sağlık		5	73,34
Sosyal İşlevsellik		2	74,58
Ağrı		2	72,30
Genel Sağlık		5	70,45

*Yaşam kalitesi ölçeğinden alınabilecek en yüksek puan 100 olarak belirlenmiştir.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Tablo 2 incelendiğinde, öğrencilere ait genel yaşam kalitesi puanlarının 75,82 olduğu tespit edilmiştir. Alt başlıklar değerlendirildiğinde en yüksek puanın (86,20) fiziksel fonksiyon bölümüne ait olduğu, en düşük puanın (70,45) genel sağlık alt başlığından alındığı görülmektedir.

Tablo 3. Öğrencilere Ait İnternet Bağımlılığı Puanları

Ölçek	Cinsiyet	N	X	S.s.	Toplam
İnternet Bağımlılığı Ölçeği	Erkek	109	48,32	15,909	45,76
	Kadın	32	43,21	19,752	

Tablo 3 incelendiğinde, erkek ve kadın öğrencilerin internet bağımlılığı puanları ortalamasının 45,76 olduğu tespit edilmiştir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

İnternetin aşırı ve kontrolsüz kullanımı olarak tanımlanan internet bağımlılığı günümüzde özellikle gençler arasında yaygın bir sorun haline gelmiştir. Bu çalışmada da spor lisesi öğrencilerinin internet bağımlılığı, fiziksel aktivite düzeyleri ve yaşam kalitelerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmada elde edilen verilerin analizi sonucunda spor lisesi öğrencilerinin fiziksel aktivite puanları ve yaşam kalite puanlarının yüksek olduğu, internet bağımlılık puanlarının ise düşük olduğu görülmüştür.

Bu bağlamda yapılan çalışmalara bakıldığında, Lin ve ark. (2020) tarafından yapılan bir çalışmada fiziksel egzersizin internet bağımlılığı ile ergenlerin psikolojik ve fiziksel semptomları arasındaki ilişkiyi düzenleyebileceği rapor edilmiştir. Khan ve ark. (2017) tarafından yapılan bir çalışmada, düzenli olarak fiziksel aktiviteye katılan ergenlerin fiziksel ve zihinsel sağlık düzeyleri daha yüksek, internet bağımlılığı düzeyleri daha düşük olma eğiliminde olduğu belirtilmiştir. Younes ve ark. (2016) tarafından yapılan bir çalışmada, internet bağımlılığının üniversite öğrencilerinin uyku kalitesini, duygusal rahatsızlıklarını ve özgüvenlerini önemli ölçüde etkileyebileceğini, öğrenmelerini engelleyebileceğini ve uzun vadeli kariyer hedeflerini etkileyerek kapsamlı ve zararlı sonuçlar doğurabileceğini bildirmişlerdir. Zhan ve Xu tarafından (2022) yapılan farklı bir çalışmada ise uzun süreli fiziksel egzersiz, internet bağımlılığı olan üniversite öğrencilerinde internet bağımlılığı ve depresyonun derecesini önemli ölçüde azaltabileceği, uyku kalitesini iyileştirebileceği, ve sempatik parasempatik işlevi dengeleyebileceği rapor edilmiştir. İnternetin yaygın kullanımı öğrencilerde yeni psikolojik, sosyal ve eğitsel problemlere yol açabilir. Fatehi ve arkadaşları tarafından (2016) yapılan bir çalışmada internet bağımlısı olan öğrencilerin yaşam kalitesi düzeyinin, bağımlı olmayan öğrencilere göre daha düşük olduğu, internet bağımlılık düzeyi arttıkça fiziksel, ruhsal sağlık ve sosyal ilişkilerin azaldığı rapor edilmiştir. Nagori ve arkadaşları tarafından (2016) yapılan bir çalışmada riskli düzey internet kullanımı ile yaşam

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

kalitesi alt boyutlarından psikolojik iyilik halinin azaldığı ve çevresel iletişim faktörlerini olumsuz etkilendiği bildirilmiştir.

Sonuç olarak internet bağımlılığı, ergenler arasında yaygınlaşan günümüzün en önemli problemlerinden birisidir. Literatürdeki çalışmalara bakıldığında, internet bağımlılığının fiziksel sağlığı ve sosyal ilişkileri olumsuz yönde etkilediği buna bağlı olarak yaşam kalitesini de düşürdüğü görülmektedir. Fiziksel olarak aktif olmanın internet bağımlılığı düzeyini düşürebileceği gibi yaşam kalitesini de artırabileceği düşünülmektedir. Bu sonuçlar değerlendirildiğinde; Spor lisesi ders müfredatında sportif faaliyetlere yönelik uygulamalı derslerin fazla olmasından kaynaklı fiziksel aktivite puanlarını yüksek olabileceği ve buna bağlı olarak da yaşam kalitesi puanlarının da yüksek olduğu söylenebilir. İnternet bağımlılığı puanlarının düşük olmasının da bu sonuçları desteklediği varsayılabilir.

Bu çalışmanın bazı sınırlılıkları mevcuttur. Bunlar;

- Çalışma grubu tek bir okulun (spor lisesi) öğrencileri üzerinden gerçekleştirilmiştir,
- Sadece 15-18 yaş grubu öğrencileri katılmıştır,
- Elde edilen bulguların cinsiyet değişkenine göre değerlendirilmemesi bu çalışmanın bir diğer sınırlılıkları arasındadır.

Çıkar Çatışması: Yazarlar herhangi bir kişi, enstitü, kurum ile çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedir.

Etik Kurul İzni İle ilgili Bilgiler

Kurul Adı: Fırat Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu

Tarih: 23.03.2023

Sayı/Karar No: 2023/05-20

Proje Destek: Bu çalışma, Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) tarafından 2209-A programı 2022 yılı 1. dönem araştırma projesi kapsamında 1919B012204771 proje numarası ile desteklenmiştir.

KAYNAKLAR

1. Nalwa, K., & Anand, A. P. (2003). Internet addiction in students: A cause of concern. Cyberpsychology & behavior, 6(6), 653-656.
2. Pop-Jordanova, N., & Loleska, S. (2021). Neuropsychological Correlates of Internet Addiction. Prilozi (Makedonska akademija na naukite i umetnostite. Oddelenie za medicinski nauki), 42(3), 17–28.
3. Demenech, L. M., Domingues, M. R., Muller, R. M., Levien, V. R., & Dumith, S. C. (2023). Internet addiction and depressive symptoms: a dose-response effect mediated by levels of physical activity. Trends in psychiatry and psychotherapy, 45, e20210279.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

4. Alimoradi, Z., Lin, C. Y., Broström, A., Bülow, P. H., Bajalan, Z., Griffiths, M. D., Ohayon, M. M., & Pakpour, A. H. (2019). Internet addiction and sleep problems: A systematic review and meta-analysis. Sleep medicine reviews, 47, 51–61.
5. Trumello, C., Vismara, L., Sechi, C., Ricciardi, P., Marino, V., & Babore, A. (2021). Internet Addiction: The Role of Parental Care and Mental Health in Adolescence. International journal of environmental research and public health, 18(24), 12876.
6. Xue, Y., Xue, B., Zheng, X., Shi, L., Liang, P., Xiao, S., Dong, F., Zhang, J., Chen, Y., Liu, Y., Qin, Z., & Zhang, C. (2023). Associations between internet addiction and psychological problems among adolescents: description and possible explanations. Frontiers in psychology, 14, 1097331.
7. Średniawa, A., Jarczewska, D. Ł., Żabicka, K., Ulman, M., Pilarska, A., Tomasik, T., & Windak, A. (2015). Stopień uzależnienia od Internetu maturzystów krakowskich liceów ogólnokształcących a wskaźnik masy ciała i inne problemy zdrowotne [Internet addiction among graduates of general secondary schools in Cracow and its correlation with body mass index and other health problems]. Polski merkuriusz lekarski : organ Polskiego Towarzystwa Lekarskiego, 39(229), 31–36.
8. Yang, G., Cao, J., Li, Y., Cheng, P., Liu, B., Hao, Z., Yao, H., Shi, D., Peng, L., Guo, L., & Ren, Z. (2019). Association Between Internet Addiction and the Risk of Musculoskeletal Pain in Chinese College Freshmen - A Cross-Sectional Study. Frontiers in psychology, 10, 1959.
9. Eliacik, K., Bolat, N., Koçyiğit, C., Kanik, A., Selkie, E., Yilmaz, H., Catli, G., Dundar, N. O., & Dundar, B. N. (2016). Internet addiction, sleep and health-related life quality among obese individuals: a comparison study of the growing problems in adolescent health. Eating and weight disorders : EWD, 21(4), 709–717.
10. Dang, A. K., Nathan, N., Le, Q. N. H., Nguyen, L. H., Nguyen, H. L. T., Nguyen, C. T., ... & Ho, R. C. (2018). Associations between internet addiction and physical activity among Vietnamese youths and adolescents. Children and Youth Services Review, 93, 36-40.
11. Korehpaz-Mashhadi, F., Ahmadzadeh, H., Rashidlamir, A., & Saffari, N. (2022). Changes in metabolites level in internet-addicted adolescents through exercise. Journal of bodywork and movement therapies, 31, 1–6.
12. Moisescu, P. C. (2014). The role of physical education has social integration of children dominated computer. Procedia-Social and Behavioral Sciences, 116, 4150-4154.
13. Young KS. Caught in the Net: How to Recognize the Signs of Internet Addiction and a Winning Strategy for Recovery. New York: John Wiley & Sons, 1998.
14. Pawlikowski, M., Altstötter-Gleich, C. & Brand, M. (2013). Validation and psychometric properties of a short version of Young's Internet Addiction Test. Computers in Human Behavior 29 (3), 1212-1223.
15. Kutlu, M., Savcı, M., Demir, Y., & Aysan, F. (2016). Young İnternet Bağımlılığı Testi Kısa Formunun Türkçe uyarlaması: Üniversite öğrencileri ve ergenlerde geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. Anadolu Psikiyatri Dergisi, 17(1), 69-76.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

16. Craig, CL. Ainsworth, BE. Booth, ML. (2003). International Physical Activity Questionnaire: 12- Country Reliability And Validity. Medicine & Science in Sports & Exercise. 35:1381-1395.
17. Öztürk, M. (2005). Üniversitede Eğitim-Öğretim Gören Öğrencilerde Uluslararası Fiziksel Aktivite Anketinin Geçerliliği ve Güvenirliği ve Fiziksel Aktivite Düzeylerinin Belirlenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
18. Bozkuş, T., Türkmen, M., Kul, M., Özkan, A., Öz, Ü., Cengiz, C. (2013). Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu'nda öğrenim gören öğrencilerin fiziksel aktivite düzeyleri ile sağlıklı yaşam biçimi davranışlarının belirlenmesi ve ilişkilendirilmesi. International Journal of Science Culture and Sport, 1(3), 49-65.
19. Ware JE, Sherbourne CD. The MOS 36-item Short-Form Health Survey (SF-36): I. Conceptual framework and item selection. Medical Care 1992;30, 473-83.
20. Koçyiğit H, Aydemir Ö, Fişek G, Ölmez N, Memiş A, 1999. Kısa Form-36 (KF36)'nın Türkçe Versiyonunun Güvenilirliği ve Geçerliliği. İlaç ve Tedavi Dergisi, 12, 102-106.
21. Carr AJ, Thompson PW, Kirwan JR. Quality of life measures. British Journal of Rheumatology 1996; 35(3): 275-81.
22. Lin, L., Liu, J., Cao, X., Wen, S., Xu, J., Xue, Z., & Lu, J. (2020). Internet addiction mediates the association between cyber victimization and psychological and physical symptoms:moderation by physical exercise. BMC psychiatry, 20(1), 144.
23. Khan, M. A., Shabbir, F., & Rajput, T. A. (2017). Effect of Gender and Physical Activity on Internet Addiction in Medical Students. Pakistan journal of medical sciences, 33(1), 191–194.
24. Younes, F., Halawi, G., Jabbour, H., El Osta, N., Karam, L., Hajj, A., & Rabbaa Khabbaz, L. (2016). Internet Addiction and Relationships with Insomnia, Anxiety, Depression, Stress and Self-Esteem in University Students: A Cross-Sectional Designed Study. PloS one, 11(9), e0161126.
25. Zhang, W., & Xu, R. (2022). Effect of Exercise Intervention on Internet Addiction and Autonomic Nervous Function in College Students. BioMed research international, 2022, 5935353.
26. Fatehi F, Monajemi A, Sadeghi A, Mojtahedzadeh R, Mirzazadeh A. Quality of Life in Medical Students With Internet Addiction. Acta Med Iran. 2016;54(10):662-666.
27. Nagori N, Vala A, Panchal B, et al. Association of anxiety and quality of life with internet addiction among medical students. Natl J Integr Res Med 2016; 7(5): 9-13.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

SPOR BRANŞINA YÖNLENDİRMEDE VE SPORTİF PERFORMANSTA GENETİĞİN ROLÜ (DERLEME ÇALIŞMASI)

Doktora Öğr. Kenan BOZBAY[1],
Fırat Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı
kenanbozbay21@gmail.com ORCID NO: 0000-0003-2186-8872

Prof. Dr. Vedat ÇINAR[2],
Fırat Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği
cinarvedat@hotmail.com ORCID NO: 0000-0003-4883-3995

Doç. Dr. Hüseyin Nasip ÖZALTAŞ[3],
Dicle Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, huseyinozaltas@gmail.com ORCID NO: 0000-0002-9184-115X

Arş. Gör. Polat YÜCEDAL[4],
Munzur Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Antrenörlük Eğitimi Bölümü
yucedalpolat@gmail.com ORCID NO: 0000-0001-8806-2035

ÖZET

Sporda başarıyı etkileyen faktörler (antrenman, beslenme ve genetik gibi) spor bilimleri alanında araştırılan güncel konulardandır. Sportif performans açısından içsel (yaş, cinsiyet, genetik veya hormonal durum gibi) ve dışsal faktörler (ergojenik destekler, sakatlık, yükselti veya iklim gibi) büyük bir etkiye sahiptir. Sportif performans üzerinde etkili olan genetik faktörlerin güç ve dayanıklılığı etkilediği iyi bilinmektedir. Spor genetiği, profesyonel sporcuların genetik düzenlenmelerini ve işleyişlerini araştıran ve inceleyen yeni bir bilim dalı olarak kabul görmektedir. Sportif performans üzerinde yaklaşık olarak 250 genin etkisi olduğu belirtilmektedir. Atletik performans ile ilişkisi olan ve en çok araştırılan genler anjiyotensin dönüştürücü enzim (ACE), alfa-aktinin-3 (ACTN3), alfa-2A adrenerjik reseptör (ADRA2A), peroksizom proliferatörüyle aktifleştirilen reseptör gama koaktivatörü 1-alfa (PPARGC1A), hipoksi ile indüklenebilir faktör 1-alfa (HIF1A) ve vasküler endotelyal büyüme faktörü A, (VEGFA) olarak sıralamak mümkündür. Sportif performans ile doğrudan ilişkili olan sürat, kuvvet, güç, dayanıklılık, esneklik, kas fibril boyutları ve sinir kas koordinasyonu gibi bileşenler de genetik ile doğrudan ilişki içerisindedir. Bu nedenle bu araştırma spor branşına yönlendirmede ve sportif performansta genetiğin rolünü belirlemek amacı ile yapılmıştır. Araştırmada PubMed, Web of Science, ProQuest ve Google Scholar veri tabanları kullanılarak egzersiz ve genetik, spor genetiği ile atletik performans ve genetik gibi anahtar kelimeler kullanılarak ilgili yayınlar taranarak incelenmiştir. Bu çalışma sonucunda literatürde yapılan çalışmalar özetlendiğinde, özellikle bazı genlerin atletik performans ile ilişkilendirildiği, atletik performansın oluşmasında ve gelişmesinde çevresel ve genetik faktörlerin birlikte rol oynadığı görülmektedir. Ayrıca genetik bilginin bireylerin spor performansı hakkında önemli bilgiler

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

sunacağı ve bunun da bireylerin spor branşı seçimine büyük bir katkı sağlaması ön görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Atletik performans, Spor genetiği, Yetenek seçimi

The Role of Genetics in Sports Orientation and Sportive Performance (Review)

ABSTRACT

Factors affecting success in sport (such as training, nutrition and genetics) are among the current topics researched in the field of sport sciences. Intrinsic (such as age, gender, genetic or hormonal status) and extrinsic factors (such as ergogenic support, injury, altitude or climate) have a great influence on sporting performance. It is well known that genetic factors affecting athletic performance influence strength and endurance. Sports genetics is a new branch of science that investigates and studies the genetic regulation and functioning of professional athletes. Approximately 250 genes are reported to have an impact on athletic performance. The most investigated genes associated with athletic performance are angiotensin-converting enzyme (ACE), alpha-actinin-3 (ACTN3), alpha-2A adrenergic receptor (ADRA2A), peroxisome proliferator-activated receptor gamma coactivator 1-alpha (PPARGC1A), hypoxia-inducible factor 1-alpha (HIF1A) and vascular endothelial growth factor A (VEGFA). Components such as speed, strength, power, endurance, flexibility, muscle fibril size and neuromuscular coordination, which are directly related to athletic performance, are directly related to genetics. For this reason, this study was conducted to review the role of genetics in sports orientation and sportive performance. In the study, PubMed, Web of Science, Scopus and Google Scholar databases were used to search for relevant publications using keywords such as exercise and genetics, sports genetics and athletic performance and genetics. As a result of this study, when the studies in the literature are examined, it is seen that some genes are associated with athletic performance, and environmental and genetic factors play a role together in the formation and development of athletic performance. In addition, it is foreseen that genetic information will provide important information about individuals' sports performance and this will make a great contribution to individuals' choice of sports branch.

Keywords: Athletic performance, Sports genetics, Talent selection

GİRİŞ

Spor bilimleri ve spor hekimliği için önemli olan araştırma konularından biri de sportif performansı etkileyen faktörlerdir. Bir sporcunun üst düzey bir sportif performans sergilemesi birçok faktörün (antrenman, genetik, epigenetik ve beslenme gibi) bileşiminin sonucudur. Sportif performans ve yetenekte genetiğin rolü uzun zamandır araştırılan güncel konulardan biridir (Koku, 2015). Genetik, canlı organizmalardaki kalıtım ve çeşitlilik bilimi olarak tanımlanmaktadır (Lippi ve ark., 2010). Son 30 yılda, genetik alanı araştırma ve klinik bilimin hemen hemen tüm yönlerinde oldukça etkili bir bileşeni olduğunu kanıtladı. Genlerin (örneğin; ACE veya HIF1A) fiziksel performans açısından rolünün olması ve bu genlerin bireylerin terapötik egzersize yanıt verme yeteneğini nasıl değiştirebileceğinin öğrenilmesi, terapötik

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

müdahaleleri test etmeye yönelik çalışmalar tasarlamada oldukça önemli sonuçlar verebilir (Thompson ve Binder-Macleod, 2006). Spor ve fiziksel performans genetiği terimi ilk defa Claude Bouchard tarafından kullanılmış ve bu alanda ilk yayınları yapmıştır (Bouchard ve Malina, 1983; Chagnon ve ark., 1984). Genetik, belirli bir sporda başarı için istenen özellikleri belirlemede önemli bir rol oynamaktadır (Patel ve Greydanus, 2002). İnsanın fiziksel performansı genetik faktörlerden büyük ölçüde etkilenmektedir (Woods, 2002). Artık birçok genin atletik performansı etkilediği görüşü yaygın olarak kabul edilmektedir (Lippi ve ark., 2004; Maughan, 2007; Rupert, 2003). Son zamanlarda giderek artan kanıtlar insanlarda genetik faktörler, özellikle dayanıklılık, esneklik, yorgunluk, $\dot{V}O_2max$, kas-iskelet sistemi, kas lifi tipi ve akciğer kapasitesini en iyi şekilde kullanabilmeyi etkilediği ve kontrol ettiğini gösterdi (Gayagay ve ark., 1998; Myerson ve ark., 1999; Zhang ve ark., 2004). Çok sayıda genin, fiziksel performansta ve kardiyovasküler tepkilerde rol oynuyor gibi görünmektedir. Bunlar arasında, renin-anjiyotensin sistemi genleri, kardiyak hipertrofi ile bağlantıları nedeniyle şu anda en çok araştırılan konulardan biridir (Carré, 2003). Kas ve kardiyovasküler dayanıklılık gerektiren aktivitelerde üst düzey performans gösterme yeteneği, büyük ölçüde bireylerin genetik yapısından etkilenen bir özelliktir (Echegaray ve Rivera, 2001). Bu bilgiler doğrultusunda, bu araştırmada spor branşına yönlendirmede ve sportif performansta genetiğin rolü ile ilgili çalışmaların incelenmesi amaçlanmıştır.

Spor Branşına Yönlendirmede Genetiğin Rolü

Elit sporcuların yetiştirilmesinde, yeteneğin tanımlanması ve geliştirilmesi çok karmaşık bir süreçtir. Birçok faktör (çocukların gelişim dönemleri, yaş, cinsiyet, sporcunun antrenman programı ve antrenörün niteliği gibi) yetenek seçimini ve gelişimini etkilemektedir (Sevimli, 2015). Sporcuların yapmış oldukları sporda gelişim sağlamaları için çok küçük yaşlarda spora başlamaları ve disiplinli bir şekilde ilerlemeleri gerekmektedir. Bu nedenle çocuklara küçük yaşta spora yatkınlıklarının belirlenebilmesi için genetik testleri uygulanabilir (Doğgün, 2022). Spor bilimleri alanında sportif performansın hem antrenmanın hem de genetik faktörlerin sonucu olduğu anlaşılmaktadır (Türker ve Ateş, 2024). Doğru antrenman uygulamaları ile birlikte uygun bir genetik profile sahip sporcuların yüksek performans düzeylerine ulaşma olasılığının daha yüksek olduğu belirtilmektedir (İlgün ve ark., 2020). Yetenekli sporcuların gösterdikleri performansın kalıtsal mı yoksa sonradan mı kazanıldığı geçmişten günümüze spor bilimcilerinin araştırma konusu olmuştur. Ancak antrenman bilimi ve antrenörler açısından, sporcuların var olan yeteneklerinin yüksek performans sınırlarına ne kadar ulaşılabileceği merak edilmektedir. Yapılan çalışmalar, yüksek performans seviyelerinin çevresel ve genetik faktörlerin bir araya gelmesiyle gerçekleştiğini belirtmektedir (Ozveren ve ark., 2014).

Sportif Performans İle İlişkilendirilen Genler

Hem bilimsel hem de spor toplulukları genetik faktörlerin atletik performansa katkıda bulunduğu görüşünü kabul etmektedir. 200'den fazla genetik varyant fiziksel performansla ilişkilendirilmiş olup, 20'den fazla varyant ise elit atlet statüsüyle ilişkilendirildiği raporlanmıştır (Bray ve ark., 2009). Genlerdeki birçok spesifik gen ve dizi varyantı (polimorfizm) performansla ilişkilendirilmiş olsa da, bugüne kadarki bulguların çoğu yeterince

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

tekrarlanmadığı bildirilmiştir. Ancak iki önemli istisna vardır. Bunlar, iki gen varyantı olan çeşitli deneysel yaklaşımlar kullanılarak çeşitli popülasyonlarda incelenen anjiyotensin-1 dönüştürücü enzim insersiyon/delesyon (ACE I/D) polimorfizmi ve alfa-aktinin-3 (ACTN3) R577X polimorfizmidir (Guth ve Roth, 2013). Ayrıca sportif performansı tek bir genetik polimorfizmle açıklamak mümkün değildir. Performans ile en çok ilişkilendirilen diğer genlere baktığımızda bunlar; Anjiotensin dönüştürücü enzim (ACE), Alfa-aktinin-3 (ACTN3), Alfa-2A adrenerjik reseptör (ADRA2A), Beta-2 adrenerjik reseptör (ADRB2), Peroksisom proliferatörle aktive edilen reseptör alfa (PPARA), Peroksizom proliferatörüyle aktifleştirilen reseptör gama koaktivatörü 1-alfa (PPARGC1A), AMP deaminaz 1 (AMPD1), Hipoksi ile indüklenebilir faktör 1-alfa (HIF1A), Nitrik oksit sentaz 3 (NOS3), Bradikinin reseptörü B2 (BDKRB2), Vasküler endotelyal büyüme faktörü reseptörü 2 (VEGFR2), Vasküler endotelyal büyüme faktörü A (VEGFA) olarak sıralamak mümkündür (Koku, 2015).

YÖNTEM

Bu araştırmada PubMed, Web of Science, ProQuest ve Google Scholar veri tabanları kullanılarak genetik, egzersiz ve genetik ile spor genetiği ve atletik performans gibi anahtar kelimeler kullanılarak ilgili yayınlar taranarak incelenmiştir.

SONUÇ

Literatüre bakıldığında, genetik ve spor arasındaki ilişkiye dair mevcut bilimsel kanıtlar umut verici görünmektedir. Fiziksel performans ve gen ilişkisine değinilen çalışmalar güncel bir konu haline gelmiştir. Yapılan çalışmalara bakıldığında, insan kapasitesinin genetik faktörlerden etkilendiğini göstermektedir ve genetik polimorfizmin insan fiziksel performansıyla ilişkili olduğu ileri sürülmektedir (Zhang ve ark., 2004; Ma ve ark., 2013).

Bu bağlamda yapılan çalışmalara bakıldığında, olimpik koşucular ve dağcılar üzerinde yapılan bir çalışmada, ACE geni I varyantının daha yüksek dayanıklılık performansı ile ilişkili olduğunu bildirilmiştir (Woods ve ark., 2002). Yang ve ark. (2023) tarafından çinli elit ve elit altı oyunculardа yapılan bir çalışmada, ACE I/D ve ACTN3 R577x polimorfizmlerinin kas gücüyle ilişkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca ACTN3'ün XX genotipi elit oyuncuların aerobik dayanıklılığıyla ilişkili olduğu bildirilmiştir. Farklı araştırmalarda ise ACTN3 R577X ve ACE I/D polimorfizmleri dayanıklılık egzersiz yeteneği ile ilişkili olduğu belirtilmiştir (Chae ve ark., 2024; Eroğlu ve ark., 2018). Del Coso ve ark.'nın (2024) üst düzey profesyonel futbolcular üzerinde yaptığı bir çalışmada, ACTN3 XX genotipine sahip futbolcuların daha düşük maç koşu performansına ve sezon boyunca daha yüksek temas dışı yaralanma insidansına sahip olduğu raporlanmıştır.

Spor genetiği üzerine yapılan çalışmalarda, araştırmacılar artık spor performansına katkıda bulunan genetik profilleri kesin olarak bulmaya odaklanmışlardır. Bir sporcunun genotip özelliklerinin öğrenilmesi, sporcunun uyumlu bir branşa yönlendirilmesine imkan oluşturabilir. Ayrıca sporcunun genetik avantaj ve dezavantajları belirlendiğinde, kişiye özel antrenman ve beslenme programları düzenlenerek en uygun performansa ulaşılabileceği düşünülmektedir. Sonuç olarak, sportif performansı ya da başarıyı tek bir genetik polimorfizmle açıklamak mümkün değildir. Sportif performansa etki eden pek çok gen ve çevresel faktör

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

mevcuttur. Sportif performansın oluşmasında ve gelişmesinde antrenman, genetik, beslenme ve diğer çevresel faktörlerin etkili olduğu görülmektedir. Performansa hangi genetik faktörün ne kadar etki ettiğinin, beslenmenin veya antrenmanın mı, genetik faktörlerin mi daha etkili olduğunun belirlenmesi oldukça zor olduğu ön görülmektedir.

KAYNAKÇA

1. Koku, F. E. (2015). Sportif Performansın Genetik İle İlişkisi. Spor Hekimliği Dergisi, 50(1), 021-030.
2. Lippi, G., Longo, U. G., & Maffulli, N. (2010). Genetics and sports. British medical bulletin, 93(1), 27-47.
3. Thompson, W. R., & Binder-Macleod, S. A. (2006). Association of genetic factors with selected measures of physical performance. Physical therapy, 86(4), 585–591.
4. Bouchard, C., & Malina, R. M. (1983). Genetics of physiological fitness and motor performance. Exercise and sport sciences reviews, 11(1), 306.
5. Chagnon, Y. C., Allard, C., & Bouchard, C. (1984). Red blood cell genetic variation in Olympic endurance athletes. Journal of Sports Sciences, 2(2), 121-129.
6. Patel, D. R., & Greydanus, D. E. (2002). Genes and athletes. Adolescent medicine (Philadelphia, Pa.), 13(2), 249–v.
7. Woods, D. R., World, M., Rayson, M. P., Williams, A. G., Jubb, M., Jamshidi, Y., Hayward, M., Mary, D. A., Humphries, S. E., & Montgomery, H. E. (2002). Endurance enhancement related to the human angiotensin I-converting enzyme I-D polymorphism is not due to differences in the cardiorespiratory response to training. European journal of applied physiology, 86(3), 240–244.
8. Lippi, G., Solero, G. P., & Guidi, G. (2004). Athletes genotyping: ethical and legal issues. International Journal of Sports Medicine, 25(02), 159-159.
9. Maughan, R. (2007). Physiology of sport. British Journal of Hospital Medicine (2005), 68(7), 376-379.
10. Rupert J. L. (2003). The search for genotypes that underlie human performance phenotypes. Comparative biochemistry and physiology. Part A, Molecular & integrative physiology, 136(1), 191–203.
11. Gayagay, G., Yu, B., Hambly, B., Boston, T., Hahn, A., Celermajer, D. S., & Trent, R. J. (1998). Elite endurance athletes and the ACE I allele–the role of genes in athletic performance. Human genetics, 103, 48-50.
12. Myerson, S., Hemingway, H., Budget, R., Martin, J., Humphries, S., Montgomery, H., & (With the Technical Assistance of Maj Mutch and Helen McGloin). (1999). Human angiotensin I-converting enzyme gene and endurance performance. Journal of applied physiology, 87(4), 1313-1316.
13. Zhang, C. F., Wang, L., Zhang, T., & Jin, F. (2004). Yi chuan xue bao = Acta genetica Sinica, 31(3), 317–324.
14. Carré F. (2003). Aspects génétiques du coeur d'athlète [Genetic aspects of the athlete's heart]. Archives des maladies du coeur et des vaisseaux, 96(11), 1121–1126.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

15. Echegaray, M., & Rivera, M. A. (2001). Role of creatine kinase isoenzymes on muscular and cardiorespiratory endurance: genetic and molecular evidence. Sports medicine (Auckland, N.Z.), 31(13), 919–934.
16. Sevimli, D. (2015). Sporda Yetenek Gelişiminin Yönetim Süreci. CBÜ Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi, 10(1), 1-9.
17. Doğgün, M. (2022). Spor branşına yönlendirmede genetik testlerin stratejik rolü. Türk Spor Bilimleri Dergisi, 5(2), 155-167.
18. Türker, N. P., & Ateş, O. (2024). Genlerin Sportif Başarıya Etkisi. Iğdır Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi, 7(1), 10-17.
19. İlgün, F., Günay, V., Yıldırım, S. E. L. İ. N., & Cerit, M. (2020). Atletik Performans Genleri ve Atletik Yeteneğin Belirlenmesine İlişkin Yaklaşımlar. TURAN-SAM, 12(48).
20. Ozveren, Y., Ozcaldıran, B., Durmaz, B., & Oral, O. (2014). Talent selection and genetics in sport. Turkish Journal of Sport and Exercise, 16(2), 1-8.
21. Bray, M. S., Hagberg, J. M., Pérusse, L., Rankinen, T., Roth, S. M., Wolfarth, B., & Bouchard, C. (2009). The human gene map for performance and health-related fitness phenotypes: the 2006-2007 update. Medicine and science in sports and exercise, 41(1), 35–73.
22. Guth, L. M., & Roth, S. M. (2013). Genetic influence on athletic performance. Current opinion in pediatrics, 25(6), 653–658.
23. Zhang, T., Zhang, C. F., Jin, F., & Wang, L. (2004). Association between genetic factor and physical performance. Yi Chuan= Hereditas, 26(2), 219-226.
24. Ma, F., Yang, Y., Li, X., Zhou, F., Gao, C., Li, M., & Gao, L. (2013). The association of sport performance with ACE and ACTN3 genetic polymorphisms: a systematic review and meta-analysis. PloS one, 8(1), e54685.
25. Woods, D. R., World, M., Rayson, M. P., Williams, A. G., Jubb, M., Jamshidi, Y., Hayward, M., Mary, D. A., Humphries, S. E., & Montgomery, H. E. (2002). Endurance enhancement related to the human angiotensin I-converting enzyme I-D polymorphism is not due to differences in the cardiorespiratory response to training. European journal of applied physiology, 86(3), 240–244.
26. Yang, S., Lin, W., Jia, M., & Chen, H. (2023). Association between ACE and ACTN3 genes polymorphisms and athletic performance in elite and sub-elite Chinese youth male football players. PeerJ, 11, e14893.
27. Chae, J. H., Eom, S. H., Lee, S. K., Jung, J. H., & Kim, C. H. (2024). Association between Complex ACTN3 and ACE Gene Polymorphisms and Elite Endurance Sports in Koreans: A Case-Control Study. Genes, 15(9), 1110.
28. Eroğlu, O., Zileli, R., Nalbant, M. A., & Ulucan, K. (2018). Prevalence of alpha actinin-3 gene (ACTN3) R577X and angiotensin converting enzyme (ACE) insertion / deletion gene polymorphisms in national and amateur Turkish athletes. Cellular and molecular biology (Noisy-le-Grand, France), 64(5), 24–28.
29. Del Coso, J., Rodas, G., Soler-Aguinaga, A., López-Del Campo, R., Resta, R., González-Rodenas, J., Ferrandis, J., & Moreno-Pérez, V. (2024). ACTN3 XX Genotype

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Negatively Affects Running Performance and Increases Muscle Injury Incidence in LaLiga Football Players. Genes, 15(3), 386.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

MUHASEBE MESLEK MENSUBU MİLLETVEKİLLERİNİN PARLAMENTER İNİSİYATİFLERİNDE MESLEKİ KONU VE SORUNLARA YER VERME DURUMLARININ ANALİZİ[78]

Ataberk ŞİMŞEK
Çanakkale 18 Mart Üniversitesi
aaberksmsk@gmail.com, 0009-0008-1768-5487

Doç. Dr. Fatih GÜLER
Çanakkale 18 Mart Üniversitesi
fatih.guler@comu.edu.tr, 0000-0002-5365-5700

ÖZET

Devletin üç temel fonksiyonu yasama, yürütme ve yargıdır. Bunlardan kural koyma yetkisini ifade eden yasama yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kullanılmaktadır. Türkiye Büyük Millet Meclisinde bu yetkiyi milletvekillerinden oluşan Genel Kurul kullanır. Genel Kurul diğer görevlerinin yanında yürütme organını soru, genel görüşme gibi denetim argümanları aracılığıyla, denetlemektedir. Kanunların yapılması veya parlamenter denetim süreçlerinde bir çok faktör karar alma mekanizmaları açısından etkili olmakla birlikte milletvekillerinin mesleki aidiyetlerinin de önemli bir parametre olduğu düşünülmektedir. Çalışmada muhasebe meslek mensubu olan milletvekillerinin parlamenter inisiyatiflerinde (kanun teklifi, soru, genel görüşme önergesi) mesleki konu ve sorunlara yer verme durumlarının analiz edilmesi hedeflenmiştir. Yapılmış olan literatür taramalarında muhasebe meslek mensubu milletvekillerinin yasama performansına yönelik bir araştırmaya rastlanmamıştır. Buna rağmen muhasebe meslek mensupları tarafından yönetildiği değerlendirilen bazı sosyal medya hesaplarda ise muhasebe meslek mensubu milletvekillerinin mesleki konularda yeteri kadar duyarlı olmadığı yönünde eleştirilere yer verildiği gözlemlenmiştir. Çalışmada muhasebe meslek mensubu milletvekillerinin yasama performans ve inisiyatifleri meslekleri ile illiyet bağı özelinde analiz edilecektir. Yani muhasebe meslek mensubu milletvekillerinin mesleki

[78] Bu bildiri, Doç. Dr. Fatih GÜLER'in danışmanlığında ve Ataberk ŞİMŞEK'in yürütücülüğünde devam eden; TÜBİTAK Bilim İnsanı Destek Programları Başkanlığı (BİDEB) 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı 2023 yılı 2. dönem kapsamında desteklenen 1919B012313827 numaralı ve "Muhasebe Meslek Mensubu Milletvekillerinin Parlamenter İnisiyatiflerinde Mesleki Konu ve Sorunlara Yer Verme Durumlarının Analizi" başlıklı proje çerçevesinde elde edilen verilerden hazırlanmıştır.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

konulara olan duyarlılığı somut, ölçülebilir ve erişilebilir kaynak üzerinde değerlendirilmeye tabi tutulacaktır. Çalışma kapsamında ilk önce 21.- 27. Dönem milletvekilleri arasından mesleği yeminli mali müşavir, mali müşavir ve muhasebeci olan milletvekilleri tespit edilmiştir. Devamında milletvekillerinin vermiş oldukları kanun teklifleri içerisinde mesleki konu ve sorunlara yer verme durumları ve yürütme organına yönelik soru, genel görüşme gibi denetim argümanları içerisinde mesleki konu ve sorunlara yer verme durumları incelenmiştir. Milletvekillerinin parlamenter inisiyatifleri www.tbmm.gov.tr adresinde özgeçmişlerinin altında yer alan "İlk İmza Sahibi Olduğu Kanun Teklifleri", "İmzası Bulunan Kanun Teklifleri", "Sahibi Olduğu Yazılı Soru Önergeleri" başlıkları üzerinden incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler : Muhasebe Meslek Mensubu, Kanun Teklifi, Soru Önergesi.

1. GİRİŞ

Seçmen davranışını yönlendiren faktörler birbirinden oldukça farklıdır. Seçmen davranışlarını analiz etmeyi hedefleyen çalışmalar, seçmenlerin oy verirken çok faktörlü ve değişken bir zeminde olduklarını işaret etmektedir. Bu faktörlerden biri de adayların mesleki kariyerleri olarak kabul edilebilir. Seçmen davranışları içerisinde görece az bir yeri olan adayların mesleklerine odaklanan çalışma, seçmenlerin adayların meslekleri üzerinden oy verdikleri varsayımından hareketle, milletvekillerinin meslekleri ile parlamenter inisiyatifleri arasındaki ilişkiyi ölçmeyi hedeflemektedir. Bu analizde muhasebe meslek mensubu milletvekilleri özel olarak incelenmiştir.

Literatür taramasında muhasebe meslek mensubu milletvekillerinin yasama performansına yönelik bir araştırmaya rastlanmamıştır. Buna rağmen, muhasebe meslek mensupları tarafından yönetildiği değerlendirilen bazı sosyal medya hesaplarda, muhasebe meslek mensubu milletvekillerinin mesleki konularda yeteri kadar duyarlı olmadığı yönünde eleştirilere yer verildiği gözlemlenmiştir.

Yüksek Seçim Kurulu Açık Veri Portalı verilerine göre 2023 yılında gerçekleşen milletvekili genel seçiminde seçmen sayısı 60.721.745 ve (Yüksek Seçim Kurulu, 2024) Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği verilerine göre muhasebe meslek mensubu sayısı ise 128.689'dir (TÜRMOB, 2024). Muhasebe meslek mensuplarının genel seçmen sayısı içerisindeki oranı 0,002 iken, aşağıdaki çizelgeden görüleceği üzere muhasebe meslek mensuplarının parlamentodaki oranı %2-4 bandında seyretmektedir.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

2. YÖNTEM VE BULGULAR

Çalışmada muhasebe meslek mensubu milletvekillerinin yasama performans ve inisiyatifleri, meslekleri ile illiyet bağı özelinde analiz edilmiştir. Yani muhasebe meslek mensubu milletvekillerinin mesleki konulara olan duyarlılığı somut, ölçülebilir ve erişilebilir kaynak üzerinde değerlendirilmeye tabi tutulacaktır. Her ne kadar muhasebe meslek mensubu milletvekilleri sadece meslekleri dolayısıyla milletvekili seçilmeseler de muhasebe meslek mensubu seçmenlerin, seçmen davranışları göz ardı edilmemelidir.

Muhasebe meslek mensuplarının, milletvekili meslektaşlarının yasama organında mesleki konu ve sorunlara yer verme durumlarına ilişkin farkındalıklarının artması, muhasebe meslek mensubu milletvekilleri üzerinde olumlu bir baskı unsuru olmasına katkı sağlayabilecektir.

Çalışmada ilk önce 21-27. Dönem milletvekilleri arasından mesleği yeminli mali müşavir, mali müşavir ve serbest muhasebeci olan milletvekilleri tespit edilmiş olup aşağıda Çizelge-1' de gösterilmiştir. Milletvekillerinin mesleklerinin tespit edilmesinde www.tbmm.gov.tr adresinde yer alan özgeçmişler üzerinden hareket edilecektir. Bu çerçevede 113 muhasebe meslek mensubu milletvekili tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri ortalama 49 yaşında milletvekili seçilmiş olup, sadece %3,5'i kadındır. Muhasebe meslek mensubu milletvekillerinin mezun olduğu üniversiteler bağlamında bir değerlendirme yapıldığında Uludağ Üniversitesinin en önde olduğu görülmektedir (%14,2).

Çizelge 1. 21 -27. Dönem Muhasebe Meslek Mensubu Milletvekilleri

Dönem	Toplam Milletvekili Sayısı	Muhasebe Meslek Mensubu Milletvekili Sayısı	Oran
27	600	16	2,6
26	550	12	2,1
25	550	10	1,8
24	550	17	3
23	550	23	4,1
22	550	19	3,4
21	550	16	2,9

Çizelge 2. 21 -27. Dönem Muhasebe Meslek Mensubu Milletvekillerinin Alt Dağılımları

Meslek	Sayı
Yeminli Mali Müşavir	34
Serbest Muhasebeci Mali Müşavir	62

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Serbest Muhasebeci	17

Çizelge 3. 21 -27. Dönem Muhasebe Meslek Mensubu Milletvekillerinin Siyasi Partilere Göre Dağılımı

Siyasi Parti	Sayı
Adalet ve Kalkınma Partisi	68
Cumhuriyet Halk Partisi	15
Milliyetçi Hareket Partisi	16
Fazilet Partisi	7
Demokratik Sol Parti	5
Anavatan Partisi	1
Doğru Yol Parti	1

Çizelge 4. 21 -27. Dönem Muhasebe Meslek Mensubu Milletvekillerinden İkiden Fazla Seçilenler

Milletvekili	Siyasi Parti	Meslek	Sayı
Mustafa Kalaycı	Milliyetçi Hareket Partisi	Yeminli Mali Müşavir	5
Bülent Kuşoğlu	Cumhuriyet Halk Partisi	Yeminli Mali Müşavir	4
Nurettin Canikli	Adalet ve Kalkınma Partisi	Yeminli Mali Müşavir	4
Uğur Aydemir	Adalet ve Kalkınma Partisi	Serbest Muhasebeci Mali Müşavir	4
Vedat Demiröz	Adalet ve Kalkınma Partisi	Yeminli Mali Müşavir	4
Harun Karaca	Adalet ve Kalkınma Partisi	Serbest Muhasebeci	3
İbrahim Aydemir	Adalet ve Kalkınma Partisi	Serbest Muhasebeci Mali Müşavir	3
İsmail Özgün	Fazilet Partisi	Yeminli Mali Müşavir	3

Muhasebe meslek mensubu milletvekillerinin tespit edilmesinin ardından, parlamenter inisiyatiflerinde mesleki konu ve sorunlara yer verme durumları bağlamında analiz edilmiştir. Milletvekillerin parlamenter inisiyatifleri bağlamında; imzacısı oldukları soru önergeleri, genel görüşme önergeleri ve meclis araştırması önergeleriyle birlikte imzacısı oldukları kanun teklifleri değerlendirilmiştir. Zira kanun teklifi dışındaki parlamenter inisiyatifler yasama organının yürütme organı üzerindeki denetim argümanı olarak önemli bir fonksiyonu ifade etmektedir (Bakırcı & Yalova, 2021) (Bülbül, 2007) (Kaşıkırık & Karaoğlu, 2021) (Koca, 2020) (Güler, 2022).

Milletvekillerinin parlamenter inisiyatifleri www.tbbm.gov.tr adresinde özgeçmişlerinin altında yer alan "*İlk İmza Sahibi Olduğu Kanun Teklifleri*", "*İmzası Bulunan Kanun Teklifleri*", "*Sahibi Olduğu Yazılı Soru Önergeleri*", "*İlk İmza Sahibi Olduğu Genel Görüşme Önergeleri*", "*İmzası Bulunan Genel Görüşme Önergeleri*", "*İlk İmza Sahibi Olduğu Meclis Araştırması Önergeleri*", "*İmzası Bulunan Meclis Araştırması Önergeleri*" başlıkları üzerinden incelenmiştir.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Çalışmanın nicel perspektifini güçlendirmek adına ilk önce ilgili muhasebe meslek mensubu milletvekilinin, her bir parlamenter inisiyatif bağlamındaki tüm hareketleri temin edilmiş ve bunların arasından mesleki konularla ilgili olanlar tasnif edilmiştir. Böylece, yüz on üç muhasebe meslek mensubu milletvekilinin toplam parlamenter inisiyatifleri içerisinde, muhasebe mesleği ile ilgili olanların oranı tespit edilmiştir.

Çizelge 5. 21 -27. Dönem Muhasebe Meslek Mensubu Milletvekillerinin Parlamenter İnisiyatiflerinde Mesleki Konu ve Sorunlara Yer Verme Durumlarının

Parlamenter İnisiyatif	Toplam Parlamenter İnisiyatif	Muhasebe Mesleğiyle İlgili Parlamenter İnisiyatif	Oran
Soru Önergesi	2886	6	0,2
Genel Görüşme	164	0	0
Meclis Araştırması	4719	8	0,16
Kanun Teklifi	1827	37	2,02

Çizelge 6. 21 -27. Dönem Muhasebe Meslek Mensubu Milletvekillerinden Mesleki Konu ve Sorunlara İlişkin Birden Fazla Kanun Teklifi Verenler

Dönem	İl	Parti	Milletvekili Adı	Meslek
27	İstanbul	Cumhuriyet Halk Partisi	Özgür Karabat	Mali Müşavir
23	Konya	Milliyetçi Hareket Partisi	Mustafa Kalaycı	Yeminli Mali Müşavir
22	Tokat	Adalet ve Kalkınma Partisi	Mehmet Ergün Dağcıoğlu	Mali Müşavir
21	Balıkesir	Fazilet Partisi	İsmail Özgün	Mali Müşavir
21	Hatay	Fazilet Partisi	Mustafa Geçer	Mali Müşavir
21	İstanbul	Demokratik Sol Parti	Osman Kılıç	Mali Müşavir
21	İstanbul	Demokratik Sol Parti	Masum Türker	Yeminli Mali Müşavir

Çizelge 7. 21 -27. Dönem Muhasebe Meslek Mensubu Milletvekillerinden Mesleki Konu ve Sorunlara İlişkin Birden Fazla Meclis Araştırması Önergesi Verenler

Dönem	İl	Parti	Milletvekili Adı	Meslek
27	Balıkesir	Cumhuriyet Halk Partisi	Ensar Aytekin	Mali Müşavir
27	Çanakkale	Cumhuriyet Halk Partisi	Özgür Ceylan	Mali Müşavir
27	İstanbul	Cumhuriyet Halk Partisi	Özgür Karabat	Mali Müşavir

3. SONUÇ

Seçmen davranışları çok farklı faktörlerle açıklanabilecek subjektif bir süreç olmakla birlikte hem akademik hem de toplumsal anlamda ilgi çekici başlıktır. Gerçekten de ana akım siyasi konularda seçmen davranışının ölçülmesi pratik bir zorunluluğa evrilmekle birlikte, güncel tespitlerin politika yapıcıların kararlarını şekillendirdiği bir dönemden geçildiği açıktır.

Seçmenler oy verme davranışlarını şekillendirirken göz önünde bulundurduğu faktörlerden biri de adayın mesleği olarak ifade edilebilir. Bu varsayımdan hareketle meslek

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

mensubu milletvekillerinin parlamenter inisiyatifleri içerisinde (kanun teklifleri, soru önergeleri, genel görüşme önergeleri, meclis araştırması önergeleri) mesleki konu ve sorunlara yer verme durumları çalışmada incelenmiştir.

21-27. TBMM dönemleri içinde yasama görevi yapan yüz on üç muhasebe meslek mensubu milletvekilinin mesleki konu ve sorunlara parlamenter inisiyatiflerinden yer verme oranlarının %2'yi geçmediği çalışmada tespit edilmiştir. Bu somut veri, anonim sosyal medya hesaplarında muhasebe meslek mensubu milletvekillerinin mesleki konu ve sorunlara duyarlı olmadığına yönelik eleştirileri destekleyebilecek nitelikte olmakla birlikte, seçmen davranışı açısından adayın mesleğinin göz önünde bulundurulmasının rasyonel bir tercih olmayabileceğine de işaret ettiği düşünülebilir.

Çalışma seçmen davranışı ve parlamenter inisiyatif bağlamında muhasebe meslek mensuplarına odaklanmıştır. Diğer mesleklere mensup milletvekillerinin parlamenter inisiyatifleri de incelenerek benzer sonuçlara varılması halinde özellikle seçmen davranışı bağlamında adayın mesleğinin göz ardı edilmesi gerekliliğine dair kanaat güçlendirilebilir.

KAYNAKÇA

Bakırcı, F., & Yalova, Y. (2021). TBMM'nin Denetim Yetkisinin Gelişimi Üzerine Parlamenter Sistemden Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine Sözlü Soru Önergesi. *ViraVerita E-Derg*(13), s. 352-395.

Bülbül, M. (2007). Bir Parlamenter Denetim Yolu Olarak TBMM'de Yazılı Soru. *Yasama Dergisi*(4), s. 27-56.

Güler, F. (2022). Kamu Yönetiminin Siyasi Denetim Araçlarından Genel Görüşme. F. Güler, & Y. Uysal içinde, *Kamu Yönetiminin Denetimi* (s. 203-217). Ankara: Orion.

Kaşıkırık, A., & Karaoğlu, N. (2021). Kadın Milletvekillerinin Yasama Performansına Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Açısından Bir Bakış. *Disiplinlerarası Yenilik Araştırmaları Dergisi, 1*(2), s. 156-162.

Koca, Z. (2020). Bir Siyasi Denetim Aracı Olarak Soru Önergeleri ve İşlevselliği Üzerine Düşünceler. *International Social Sciences Studies Journal,, 6*(56), s. 526-534.

TÜRMOB. (2024). Meslek Mensubu Dağılım Tablosu (SM-SMMM): https://www.turmob.org.tr/istatistikler/c8172e63-2bef-4919-a863-86e403bfdf0a/meslek-mensubu-dagilim-tablosu--sm-smmm- adresinden alındı.

Yüksek Seçim Kurulu. (2024). *Yüksek Seçim Kurulu Açık Veri Portalı*. https://acikveri.ysk.gov.tr/anasayfa adresinden alındı.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

SİYASİ PARTİLER HUKUKU AÇISINDAN FLU BİR KAVRAM: İBRA

Doç. Dr. Fatih GÜLER
Çanakkale 18 Mart Üniversitesi
fatih.guler@comu.edu.tr, 0000-0002-5365-5700

ÖZET

Kelime anlamı itibarıyla aklama anlamına gelen ibra, tüzel kişilerin genel kurullarında hukuki sonuç doğuran önemli bir argüman olarak ifade edilebilir. Siyasi partilerin kademesel bağlamda en yüksek karar organları ise kongreleridir (büyük, il, ilçe). Siyasi partiler hukuku açısından ibra kavramı ise usulü ve esası tam anlamıyla belirli olmayan süreç ve sonuçları ihtiva etmektedir. Gerek 648 sayılı Siyasi Partiler Kanunu gerekse de 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu siyasi parti kongreleri açısından ibra kavramına yer vermiştir. Buna rağmen, her iki kanunda da ibranın usulü, esası ve sonuçları hakkında bir hükme yer verilmemiştir. Bununla birlikte siyasi parti kongrelerinin gündeminde yer alan "ibra" maddesi seçim yargısının değil de adli yargının görevli olduğu süreç ve alanda yer almaktadır. Bu çerçevede ibra kavramının uygulaması hakkında seçim yargısı içtihatları (Yüksek Seçim Kurulu) değil de adli yargının (Yargıtay) içtihatları önem kazanmaktadır. Bilindiği üzere Siyasi Partiler Kanununda hüküm bulunmayan hallerde Dernekler Kanunu, Dernekler Kanununda hüküm bulunmayan hallerde Medeni Kanun hükümleri uygulanmaktadır. Bu atıflar vasıtasıyla siyasi partiler hukukunda düzenlememiş konular, mezkûr kanun hükümleri doğrultusunda şekillenmektedir. İbra konusunun Dernekler Kanunu ve Medeni Kanunda da düzenlenmemiş olması, siyasi parti kongrelerinde gerçekleşen ibra uygulamasının hukuki altyapısını daha da flulaştırmaktadır.

Anahtar Kelimeler : Siyasi Parti, Kongre, İbra.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

A FLUFFY CONCEPT IN TERMS OF POLITICAL PARTIES LAW: DISCHARGE

ABSTRACT

The discharge, which literally means acquittal, can be expressed as an important argument that produces legal consequences in the general assemblies of legal entities. The highest decision-making bodies of political parties in a gradual context are their congresses (large, provincial, district). In terms of political party law, the concept of acquittal includes processes and results whose procedure and essence are not fully defined. Both the Political Parties Law No. 648 and the Political Parties Law No. 2820 have included the concept of discharge in terms of political party congresses. Despite this, neither law includes a provision on the procedure, basis and consequences of discharge. However, the "discharge" item on the agenda of political party congresses is in the process and area in which the judicial judiciary is responsible, not the electoral judiciary. In this context, the judicial court (Court of Cassation) rather than the election court precedents (Supreme Election Council) has importance in the application of the concept of discharge. As it is known, in cases where there is no provision in the Political Parties Law, the provisions of the Associations Law are applied, and in cases where there is no provision in the Associations Law, the provisions of the Civil Code are applied. Through these references, issues that are not regulated in the political party law are shaped in line with the provisions of the aforementioned law. The fact that the issue of discharge is not regulated in the Associations Law and the Civil Code further complicates the legal infrastructure of the discharge application that takes place in political party congresses.

Keywords: Political Party, Congress, Discharge.

1. GİRİŞ

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Siyasi partilerin en yüksek karar organları kongrelerdir. Kongreler daha önceden belirlenen gündem üzerinden yürütülür. Siyasi parti kongrelerinin gündemleri açısından klasik maddelerden biri de "ibra" hususudur. Kelime anlamıyla aklanma olan ibra, tüzel kişiler açısından *"bir çalışma dönemine ilişkin karar, uygulama ve çalışmalarının yasalar ile resmi senet hükümlerine uygun bulunması; sonuçlarından temiz ve ilişiksiz çıkılması; sorumluluktan kurtarılması"* olarak tanımlanabilir (Açıkgöz, 2016). Siyasi partiler açısından ibra ise, siyasi partinin en yüksek karar organı olan kongre tarafından seçilmiş olan yetkili organların eylem ve işlemlerinin, kongre tarafından idari ve/veya mali yönden denetlenmesine yönelik hukuki bir argüman olarak ifade edilebilir. Siyasi parti kongreleri açısından ibra işlemlerinin yürütülmesine ilişkin iş ve işlemlerin hukuki dayanağının sorgulanması çalışmanın hareket noktasıdır. Çalışmada siyasi parti kongreleri açısından ibra kavramının hukuki dayanağına işaret edildikten sonra, konuya ilişkin hukuki boşluk konusunda dikkat çekilmesi hedeflenmiştir.

2. SİYASİ PARTİLER HUKUKU AÇISINDAN İBRA

Bilindiği üzere siyasi partiler hukukunun en temel kaynağı siyasi partilere ilişkin kanunlardır. Dolayısıyla bu konuya ilişkin, ilk önce ilgili kanunlara bakmak gerekmektedir. Gerek 13/07/1965 tarih ve 648 sayılı Siyasi Partiler Kanunu gerekse de 22/04/1983 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu siyasi parti kongreleri açısından ibra kavramına yer vermiştir. Buna rağmen her iki kanunda da ibranın usulü, esası ve sonuçları hakkında bir hükme yer verilmemiştir.

648 sayılı Siyasi Partiler Kanunu, ibrayı "*Değişik kademelerdeki kongrelerde tabii üye olarak bulunan karar ve yönetim organları veya kurulları üyeleri, mensup oldukları organ veya kurulun ibrası için yapılan oylamalara katılamazlar.*" şeklinde düzenlemiştir. Yine Çizelge-1'de görüldüğü üzere 2820 sayılı Kanun da ibra kavramını usuli açıdan düzenlemiştir. Bu çerçevede ilgili kanunlarda esas açısından bir düzenleme olmadığı ifade edilebilir.

Çizelge 1. 2820 Sayılı Siyasi Partiler Kanununa Göre İbra

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

MGK Öncesi	**MGK Değişikliği**	**Mevcut Hali**
Değişik kademelerdeki kongrelerde tabiî üye olarak bulunan karar veya yönetim organ ve kurullar üyeleri, mensup oldukları organ veya kurulun ibrası içlin yapılan oylamalara katılamazlar.	Değişik kademelerdeki kongrelerde tabiî üye olarak bulunan karar veya yönetim organ ve kurullar üyeleri, mensup oldukları organ veya kurulun ibrası için yapılan oylamalara katılamazlar.	Değişik kademelerdeki kongrelerde tabii üye olarak bulunan merkez karar ve yönetim kurulu ile yönetim kurulları üyeleri, mensup oldukları, kurulun ibrası için yapılan oylamalara katılamazlar.

Siyasi parti kongreleri açısından ibranın mali nitelikte mi yoksa idari nitelikte mi bir işlem olduğu hususu da tartışmalıdır. Bu konuda bir açıklık olduğunu söylemek zordur. Siyasi parti kongre gündemleri incelendiğinde bazı siyasi partiler ibrayı mali nitelikte, bazıları idari nitelikte, bazıları da hem mali hem de idari nitelikte görmektedir. Örneğin, 18/10/2012 tarih ve 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu, zımnen, ibrayı mali ve idari olarak ayırmıştır. Diğer taraftan mezkur kanunun 11. maddesinin 2. fıkrasına göre şube genel kurullarının mali ibra yetkisi yoktur.

Bilindiği üzere Yüksek Seçim Kurulu 2820 sayılı Kanun da hüküm bulunmayan hallerde siyasi partilerin tüzüklerine bakılmasına gerektiğine işaret etmektedir (Güler, 2023). Aşağıda, 28. Dönem TBMM'de grubu bulunan siyasi partilerin tüzüklerin hükümleri incelendiğinde; Adalet ve Kalkınma Partisi (Adalet ve Kalkınma Partisi, 2023), Milliyetçi Hareket Partisi (Milliyetçi Hareket Partisi, 2009), İyi Parti (İyi Parti , 2020) ve Saadet Partisi (Saadet Partisi , 2024) tüzüklerinde ibranın usulü ile ilgili hükümlere yer vermekle birlikte esasına ilişkin bir hükme yer vermediği görülmektedir. Cumhuriyet Halk Partisi (Cumhuriyet Halk Partisi , 2024) tüzüğünde ibra ile ilgili bir düzenlemeye yer verilmemişken, Halkların Eşitlik ve Demokrasi Partisi (Halkların Eşitlik ve Demokrasi Partisi , 2024) tüzüğünde ise sadece genel kurulun ibra ile ilgili yetkili olduğuna işaret edilmiştir.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Çizelge 2. 28. Dönem TBMM'de Grubu Bulunan Siyasi Partilerin Tüzüklerinde İbra

Adalet ve Kalkınma Partisi (md. 45)	Yönetim kurulunun ibrası, kongrede karara bağlanır. İbra oylamasına, ilgili yönetim kurulu başkan ve üyeleri katılamazlar. Görüşmelerde istek sırasına göre söz verilir. Üst kademe görevlilerine öncelik tanınır. Faaliyet ve hesap raporunda karşı oy yazısı olmayan yönetim kurulu üyesi, rapor aleyhine konuşmak için söz alamaz ve konuşamaz.
Milliyetçi Hareket Partisi (md. 42)	Kesin hesap kongrece kabul edilirse, ilgili yönetim kurulu ibra edilmiş sayılır. İlçe ve il kongrelerinde faaliyet raporu ile kesin hesap durumu hakkında görüşme yapılıp karar verilmeden, seçimlere geçilemez
İyi Parti (md. 32)	Yönetim kurullarının muhasebe ve kesin hesap raporuyla ilgili işlemleri görüşülür ve karara bağlanır. Delegelerin onda birinin teklifi veya divan başkanının isteğiyle kesin hesap raporunu incelemek üzere üç üyeden az olmamak üzere bir komisyon kurulabilir ve komisyonun vereceği rapor kongrece kabul veya reddedilir. Kesin hesap raporu kongre tarafından kabul edilirse ilgili yönetim kurulu ibra edilmiş sayılır.
Saadet Partisi (md. 14)	Müzakereler tamamlandıktan sonra Genel İdare Kurulu faaliyet raporu ve hesapları tetkik komisyonu raporu oylanır. Kabul halinde Genel İdare Kurulu ibra edilmiş olur.
Cumhuriyet Halk Partisi	
Halkların Eşitlik ve Demokrasi Partisi (md. 16)	…ibra etmek…

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Bu doğrultuda konuya ilişkin diğer hukuki düzenlemelere bakmak gerekir. 2820 sayılı Kanunda yukarıdaki hükümlerin dışında ibra ile ilgili hüküm bulunmamaktadır. 2820 sayılı Kanunun 121. maddesinde *"Türk Kanunu Medenisi ile Dernekler Kanununun ve dernekler hakkında uygulanan diğer kanunların bu Kanuna aykırı olmayan hükümleri, siyasi partiler hakkında da uygulanır."* hükmü mevcuttur. Bu çerçevede, siyasi parti kongreleri açısından 5253 sayılı Dernekler Kanunu'na bakmak gerekir. 5253 sayılı Dernekler Kanunu'da da ibra ile ilgili bir hüküm bulunmadığından, mezkur Kanun'un 36. maddenin *"Bu Kanunda hüküm bulunmayan hâllerde Türk Medenî Kanunu hükümleri uygulanır."* hükmü çerçevesinde Medeni Kanun hükümlerine bakmak gerekir. 4721 sayılı Medeni Kanunu'nda da ibra ile ilgili bir hüküm bulunmamaktadır.

Bu doğrultuda hangi kanun hükümlerinin siyasi parti kongrelerindeki ibra açısından uygulanması gerektiği sorusu cevaplanması gerekmektedir. 6098 sayılı Borçlar Kanunun 646. maddesinin *"Bu Kanun, 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanununun Beşinci Kitabı olup, onun tamamlayıcısıdır."* hükmü çerçevesinde Borçlar Kanunu hükümlerinin uygulanması gerektiği ifade edilebilir. Borçlar Kanunu ibrayı borcun sona ermesine yönelik bir durum olarak tespit etmiştir. Borçlar hukuku bağlamında ibra, alacaklının edimin ifasını kısmen veya tamamen istemekten vazgeçmesi ve borçlunun da bunu kabul yönündeki beyanını ifade etmesi şeklinde tanımlanabilir (Şenyüz, 2012). Diğer taraftan ibra borçlar hukuku açısından, bir şekle tabi olmaksızın alacaklı ve borçlu arasındaki borcun tamamen veya kısmen ortadan kaldırılmasına yönelik sözleşme olarak ifade edilebilir (Sarıhan, 2020). Tüm bu tanımlar, hukuki anlamda siyasi parti kongreleri açısından uygulanabilir gözükse de, her iki hukuk dalının düzenleme alanları ve sistematiğinin farklılığı nedeniyle ifa kabiliyetinden uzak olduğu açıktır.

13/01/2011 tarih ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun birinci maddesinin *"Türk Ticaret Kanunu, 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanununun ayrılmaz bir parçasıdır."* hükmü çerçevesinde Türk Ticaret Kanunu hükümlerinin uygulanması gerektiğine işaret edilebilir. Doktrinde vakıfların yönetim kurulunun ibrasında Türk Ticaret Kanunu hükümlerinin uygulanması gerektiği yönünde görüşler olduğu gibi (Açıkgöz, 2016), bunun kesinlikle mümkün olmadığı yönünde de görüşler de mevcuttur (Demirsatan, 2024).

Diğer taraftan seçim yargısının görevi, siyasi parti kongrelerindeki ibra sürecini kapsamamaktadır (Güler, 2023). Bu çerçevede siyasi parti kongrelerinin gündeminde yer alan "ibra" maddesi seçim yargısının değil de adli yargının görevli olduğu süreç ve alanda yer

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

almaktadır. Gerçekten de Yüksek Seçim Kurulu 15/12/2015 tarih ve 2437 sayılı kararında ibra ile ilgili konuların seçim yargısının görev alanında olmadığına hükmetmiştir. Bu çerçevede ibra kavramının uygulaması hakkında seçim yargısı içtihatları (Yüksek Seçim Kurulu) değil de adli yargının (Yargıtay) içtihatları önem kazanmaktadır.

3. SONUÇ

Her konunun hukuki argümanlarla çözülmesine yönelik eğilim sosyal ve siyasal hayatı gereğinden fazla sınırlandırmak yönünde sonuç doğurabilecektir. Diğer taraftan siyasi partiler hukuku gibi hassas bir zemini kodifiye eden bir alanda, ibra gibi önemli bir konu başlığının kanun koyucu tarafından doldurulmaması ve atıf yollu bir perspektifin hakim kılınması, uygulamada denetimsiz ve belirsiz bir alanı oluşturduğu gibi, önemli siyasi sonuçlar doğurabilecek bu konuda yargısal kriz teşkil etme potansiyelini haiz gri alanların oluşturulmasına sebebiyet verilmektedir. Bu çerçevede muhtemel bir siyasi partiler kanunu revizyon ve/veya kodifikasyonunda, siyasi parti kongrelerindeki ibraya yönelik hükümlerin, doğrudan siyasi partiler kanununda düzenlenmesi hususunun daha faydalı olacağı değerlendirilmektedir. Siyasi Partiler Kanununda düzenlenmeyen ve içtihadi alanın sorumluluğuna bırakılan her konu başlığının, siyasi ve hukuki sorunlar üretme potansiyelini haiz olduğu hususu göz ardı edilmemelidir.

KAYNAKÇA

Açıkgöz, O. (2016). Vakıf Yönetim Organının İbrası ve Uygulanacak Hükümlerin Tespiti. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 22*(3), s. 53-82.

Adalet ve Kalkınma Partisi. (2023). *Adalet ve Kalkınma Partisi Tüzüğü.* https://www.akparti.org.tr/media/asbklfdx/ak-parti-tuzuk.pdf adresinden alındı

Cumhuriyet Halk Partisi . (2024). *Cumhuriyet Halk Partisi Tüzüğü.* https://chp.org.tr/yayin/chp-parti-tuzugu/Open adresinden alındı

Demirsatan, B. (2024). Vakıf Yönetim Organını Oluşturan Kişilerin Vakıf Tüzel Kişisine Karşı Hukuki Sorumluluğu. *İstanbul Medeniyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 9*(1), s. 109-133.

Güler, F. (2023). *Siyasi Parti Kongrelerinde Gerçekleşen Seçimlerin Seçim Yargısı Tarafından Denetimi.* Ankara: Adalet.

Halkların Eşitlik ve Demokrasi Partisi . (2024). *Halkların Eşitlik ve Demokrasi Partisi Tüzüğü.* https://www.demparti.org.tr/Images/UserFiles/Documents/Editor/Parti%20metinleri/dem-parti-tuzuk.pdf adresinden alındı

İyi Parti . (2020). *İyi Parti Tüzüğü.* file:///C:/Users/Fatih%20G%C3%BCler/Downloads/IYI-PARTI-TUZUGU%20(1).pdf adresinden alındı

Milliyetçi Hareket Partisi. (2009). *Milliyetçi Hareket Partisi Tüzüğü.* https://www.mhp.org.tr/usr_img/_mhp2007/kitaplar/mhp_parti_tuzugu_2009_opt.pdf adresinden alındı

Saadet Partisi . (2024). *Saadet Partisi Tüzüğü.* https://saadet.org.tr/upload/file/e8f71be8fcb394274f5ee8b666376c2b.pdf adresinden alındı

Sarıhan, B. B. (2020). Türk Borçlar Hukukunda ve İş Hukukunda İbranın Hukuki Boyutu. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 3*(1), s. 99-119.

Şenyüz, D. (2012). *Borçlar Hukuku.* Bursa: Ekin.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

KAMUDA ÇALIŞAN KADINLARI MOTİVE EDEN FAKTÖRLER
-EMNİYET VE SAĞLIK ÇALIŞANI ÖRNEKLEMİNDE NİTEL ARAŞTIRMA-

Uzman, DEMET ÖZEL KARAHAN
demetozel92@gmail.com – ORCID: 0009-0001-4495-176X
Doç.Dr., CEMİLE ÇETİN
Dokuz Eylül Üniversitesi,
cemile.gurcay@deu.edu.tr – ORCID: 0000-0002-6659-4855

ÖZET

Kadınların işgücü ile istihdama katılımı, toplumsal ve ekonomik kalkınmanın temel bir bileşenidir. Kadının çalışma hayatı çok yönlü çözümler içermekle birlikte farklı noktalardaki sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu noktada araştırmanın odağını kamu sektöründe çalışan kadınlar ile iş motivasyonlarını sağlayan faktörler oluşturmaktadır. Nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin kullanıldığı çalışmada 5 emniyet ve 5 sağlık çalışanı kadın ile gönüllük esaslı ve sekiz sorudan oluşan görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların eğitimleri bir lise, iki ön lisans, beş lisans, bir yüksek lisans ve bir doktora mezunu şeklindedir. Çalışma hayatı kıdemleri ortalama 22 yıl olup oldukça yüksektir. Elde edilen görüşme sonuçlarına göre, motivasyonu artırıcı faktörlerde ilk sırada "çalışma arkadaşları ve yöneticilerle ilişkiler" yer alırken bunu "takdir ve değer görme" izlemektedir. Motivasyonu azaltan ana faktör "iş ortamı ve yönetici ilişkileri" olarak belirtilmiştir. İşverenlerin veya yöneticilerin motivasyona etkisini belirleyen temel faktör ise "yöneticilerin anlayış ve destekleyici tutumları" şeklinde ifade edilmiştir. Katılımcılardan motivasyonu etkileyen unsurları sıralamaları istendiğinde "ekonomik getiri ve maaş", "takdir ve değer görme", "iş ortamı ve çalışma koşulları", "adalet ve anlayış" ile "aile ve kişisel zaman" şeklinde bir sonuç elde edilmiştir. Katılımcılar tarafından çalışan kadın "güç ve özgürlük" simgesi olarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çalışan Kadın, Motivasyon, Motivasyon Faktörleri, Kamu Sektörü, Nitel Analiz

FACTORS MOTIVATING WOMEN WORKING IN PUBLIC SECTOR
-A QUALITATIVE STUDY IN A SAMPLE OF POLICE AND HEALTH WORKERS-

ABSTRACT

Women's participation in the workforce and employment is a fundamental component of social and economic development. Women's working life includes multifaceted solutions, but also brings about problems at different points. At this point, the focus of the research is on women

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

working in the public sector and the factors that provide their work motivation. In the study where the semi-structured interview technique, one of the qualitative research methods, was used, interviews were conducted with 5 security and 5 health workers on a voluntary basis and consisting of eight questions. The participants' education levels are one high school, two associate degrees, five undergraduate degrees, one master's degree and one doctorate degree. Their average working life seniority is 22 years, which is quite high. According to the interview results obtained, "relationships with colleagues and managers" rank first among the factors that increase motivation, followed by "appreciation and value". The main factor that decreases motivation is stated as "work environment and manager relationships". The main factor that determines the effect of employers or managers on motivation is stated as "understanding and supportive attitudes of managers". When participants were asked to list the factors affecting motivation, the following results were obtained: “economic return and salary”, “appreciation and value”, “work environment and working conditions”, “justice and understanding” and “family and personal time”. Working women were considered as a symbol of “power and freedom” by the participants.

Key Words: Working Women, Motivation, Motivation Factors, Public Sector, Qualitative Analysis

1.GİRİŞ

Kamu sektörü insanların genel yaşam koşullarını ve toplumların ekonomik gelişimini önemli ölçüde etkileyen bir alandır. Kútik ve Klierová (2013) kamu sektörünü toplumsal gerçekliğin bir parçası veya kamuya ait ve kamu denetimine tabi olan bireysel toplumsal yaşam alanlarının bir alt sistemi olarak algılamaktadır. Kamu sektörünün misyonu, belirli prosedürleri uygulayarak toplumsal, ekonomik ve politik sorunları ele almaktır (Habánik vd, 2018: 79-80) olarak ifade edilmektedir. Kamu sektörü istihdam ve iş güvencesi sunma özelliği ile hem özel sektörden farklı hem de kadın çalışan sayısının yoğun olduğu bir görünüme sahiptir. Kadınların işgücüne katılımı, toplumsal ve ekonomik kalkınmanın temel bir bileşeni olmasına rağmen özellikle kamu sektöründe çalışan kadınların iş motivasyonu yeterince anlaşılamamıştır. Bu nokta kamuda kadın çalışanların motivasyonlarını belirleyen faktörlerin neler olduğu sorusunu ön plana çıkarmakta ve çalışmanın odak noktasını oluşturmaktadır.

Kadınların iş hayatındaki rolü ve katılımı toplumun ekonomik, sosyal ve kültürel yapılarını derinlemesine etkileyen önemli bir konudur. Geleneksel olarak, kadınlar ev işleri ve çocuk bakımı gibi ev içi rollerle ilişkilendirilmiş, iş hayatında sınırlı fırsatlara sahip olmuşlardır. İçinde bulunduğumuz yüzyılda kadınların iş hayatındaki rolü ve katılımı önemli ölçüde değişmiştir ve değişmeye devam etmektedir.

Nitekim, kadınların iş hayatındaki rolü ve katılımı, kadın hakları hareketinin ve toplumsal değişimin bir sonucudur. 19. ve 20. yüzyılda, kadınların daha fazla eğitim alma hakkına sahip olmaları özellikle çalışma yaşamına daha fazla katılma fırsatı bulmalarına olanak tanımıştır. Bu sayede kadınların ekonomik bağımsızlığı artmış ve toplumsal cinsiyet eşitliği için önemli bir yol alınmıştır. Böylece çalışma hayatında erkek çalışanların yanı sıra kadın çalışanların da yer almasına dayalı cinsiyet çeşitliliğinin iş performansını artırdığı ve rekabet avantajı sağladığı fark edilmiştir. Nitekim kadınların işgücüne katılımını teşvik eden mikro ve makro politikalar ile programlar geliştirilmeye başlanmıştır. Aynı zamanda kadınların iş hayatındaki rolü ve

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

katılımı, kadın liderlerin ve girişimcilerin artan görünürlüğü ile de desteklenir olmuştur. Kadınlar CEO, üst düzey yönetici, politik lider ve girişimci olarak ifade edilen farklı ve başarılı kariyerlerde yer almaya başlamıştır. Bu gelişmeler genç kızlara ve kadınlara ilham olmuştur. Çalışan kadın sayısı ile potansiyelin açığa çıkmasına olanak tanınmaya başlanılmıştır. Kadınların işgücüne katılımı arttıkça, ekonomik büyüme ve kalkınma için yeni fırsatlar da ortaya çıkmaktadır.

Bu noktada özellikli bir grup olduğu değerlendirilmesi temelinde çalışmada kamu sektöründe çalışan kadınlar örnekleminde kadın çalışanların motivasyonlarını oluşturan faktörler nicel bir araştırmanın verilerine dayalı olarak değerlendirilmiş ve öneriler geliştirilmiştir.

2. ÇALIŞMA HAYATINDA KADIN

Dünya çapında işgücündeki demografik değişimler, kadınların her zamankinden daha fazla işgücüne katılmasıyla belirgin hale gelmektedir. Bu değişim, sosyal beklentiler ile kadınların eğitim seviyelerinin artmasının yanı sıra hem kadınların hem de ailelerinin işi daha fazla kabul etmesiyle de yönlendirilmektedir. Artık toplumun farklı katmanları arasında erkekler tek veya birincil aile gelir kaynağı değildir. İşgücünde kadın sayısı arttıkça, kadınların motivasyonları ile kariyer ihtiyaçlarını ve iş ile aile arasındaki etkileşimi anlama ihtiyacı daha fazla önem kazanmaya başlamıştır. Kadınların istihdamı da yıllar içinde önemli değişiklikler geçirmiştir. Kadınlar finansal istikrar, kişisel tatmin ve geleneksel cinsiyet rollerine meydan okuma gibi çeşitli nedenlerle çalışmaya motive olmaktadır. Engelleri yıkma ve işgücüne girme konusunda önemli ilerleme kaydetmiş olsalar da, işyerindeki motivasyonlarını ve katılımlarını etkileyebilecek birçok zorlukla karşı karşıya bulunmaya devam etmektedirler.

Kilpatrick ve arkadaşları (1964: 7, 23–24), iş arayanların genellikle finansal ödülleri, iş güvenliğini, değerli, faydalı, ilginç ve zorlu işi, ilerleme fırsatlarını ve iyi çalışma koşullarını bir iş seçerken en önemli hususlar olarak değerlendirdiklerini bulmuşlardır. İş piyasasında bu nitelikleri ararken, "insanlar genellikle meslekleri ve istihdam kuruluşlarını kesin ve gerçekçi bir şekilde değil, belirsiz bir şekilde genelleştirilmiş kültürel önyargılar açısından da algılamaktadırlar".

Kadınların iş hayatındaki rolü ve katılımı, toplumun ekonomik, sosyal ve kültürel yapılarını derinlemesine etkileyen önemli bir konudur. Geleneksel olarak, kadınlar ev işleri ve çocuk bakımı gibi ev içi rollerle ilişkilendirilmiş, iş hayatında sınırlı fırsatlara sahip olmuşlardır. Günümüzde kadınların iş hayatındaki rolü ve katılımı önemli ölçüde değişmiştir (Güven, 2017: 474). Kadınların iş hayatındaki rolü ve katılımı aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin önemli bir adımı da temsil etmektedir. Kadınların işgücüne katılımı arttıkça, ekonomik büyüme ve kalkınma için yeni fırsatlar ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, kadınların iş hayatındaki rolünü güçlendirmek ve katılımını teşvik etmek, hem toplumun hem de ekonominin iyiliği için kritik bir öneme sahiptir (Karalar ve Büyükgöze-Kavas, 2021: 17).

Böylesi bir değişim çalışma hayatında kadınlara ilişkin motivasyon faktörlerinin neler olduğunu da önceliklendirerek başarılı ve hedeflere ulaşım odaklı çabaların temelini oluşturabilecek unsurlar ele alınması gereken yeni konular ile araştırma alanını oluşturmaktadır.

3. MOTİVASYON

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Etimolojik olarak hareket etmek anlamına gelen Latince "movere (to move)" kelimesinden türetilmiş olan motivasyon temel olarak harekete geçiren anlamında kullanılmaktadır (Kleinginna ve Kleinginna, 1981:272). Živčicová (2006) güdüler, ihtiyaçlar, ilgi alanları, tutumlar, istekler, yaşam hedefleri ve değerler gibi harekete geçirici faktörlere dikkat edilmesi gerektiğini savunarak motivasyon teriminin hareket, tutku anlamına gelen Latince motio kelimesinden türetildiğini ileri sürmektedir. Bir kişinin ne deneyimlediği, neyi özlediği, neden nefret ettiği, neyi başarmaya çalıştığı ve ne istediği hakkında net bir resim sağlayabilmektedir, demektedir. Vojtovič'e göre (2008) motivasyon çalışanların ihtiyaçlarını karşılayan ve insan kaynakları gelişimine yapılan yatırımın getirisini artırabilen özellikler bütünüdür (Habánik vd, 2018: 80). Bartol ve Martin (1998) motivasyonu "davranışı canlandıran, davranışa yön veren ve devam etme eğiliminin altında yatan bir güç" olarak tanımlamaktadır (Al-Araimi, 2002: 208-209). Pinder (1998: 99) "bireyin hem içinde hem de dışında ortaya çıkan iş ile ilgili davranışı başlatmak ve onun biçimini, yönünü, yoğunluğunu ve süresini belirlemek için enerjik güçler kümesi" anlamına gelmektedir, olarak ifade etmektedir. Aynı zamanda motivasyon, 'bir bireyin örgütsel hedeflere yönelik çaba sarf etme ve çabayı sürdürme istekliliği' olarak da tanımlanabilmektedir (Willis-Shattuck vd., 2008: 2). Motivasyon, bir kişinin, örgütün hedefleri ve davranışlarının altında yatan içsel veya dışsal nedenlerle tutarlı bir şekilde, bireysel bir hedefe ulaşmaya yönelik isteklilik derecesi olarak da ifade edilmektedir (Weldegebriel vd., 2016: 159). Çalışma bağlamında motivasyon, "bir bireyin örgütsel hedeflere ulaşmak için çaba sarf etme ve çabayı sürdürme istekliliği derecesi" olarak tanımlanabilir. Motivasyon, bireyler ve çalışma ortamları arasındaki etkileşimlerden kaynaklanan psikolojik bir süreç ve işlemsel bir süreçtir. Karmaşık bir kavramdır ve çeşitli düzeylerdeki faktörler tarafından belirlenir (Thi Hoai Thu vd., 2015: 1).

Motivasyon, insan kaynakları yönetiminde kritik bir güç olarak kabul edilmektedir. Nitekim çalışanları belirlenen hedeflere ulaşmaya iten enerji ve güçtür (Nyaboga ve Muathe, 2022: 181). Motivasyon genellikle kamu kuruluşları hariç olmak üzere her organizasyonda önemlidir. Çalışanları motive etmek zorlu bir iştir. İşletmelerde, sağlık hizmetlerinde ve eğitim sektörlerinde, hükümet veya yerel yönetim kurumlarında çalışanlar yalnızca ücretlerle değil, aynı zamanda bazı diğer teşviklerle de motive edilmek istemektedirler (Habánik vd, 2018: 79). Çalışan davranışlarını ve performansını etkileyen en önemli faktörlerden biri olan motivasyon, bireyleri harekete geçmeye teşvik eden ve bireyin hedef odaklı davranışının bir parçası olarak yaptığı seçimlerle ilgili olan bir özellik taşımaktadır (Thi Hoai Thu vd., 2015: 1).

Motivasyonla ilgili çeşitli teoriler vardır. Bunlar esas olarak çalışan ihtiyaçlarını karşılamanın önemini vurgulamış ve motivasyon faktörlerini incelemiştir. Günümüzdeki herhangi bir organizasyonun çalışanlarının motive olması gerekir. En dikkat çekenler arasında Maslow, Herzberg, Mclleland ve McGregor'un teorileri yer almaktadır. Maslow, motivasyon teorilerinin insan ihtiyaçlarına ve bunların tatminine dayandığını ileri sürmüştür. Motivasyon, hem içsel hem de dışsal çeşitli faktörlerden etkilenir. Motivasyonel faktörler, çalışan performansının bu faktörlere ve her birine verilen öneme bağlı olduğunu savunan Armstrong (2007) tarafından desteklenen etkili çalışan performansı için olmazsa olmazdır (Habánik vd, 2018: 79-80; Frank ve Lewis, 2004: 37: Nwagbara ve Akanji, 2012: 43).

Çalışan motivasyonu mümkün olduğunca yüksek performans elde etmeyi hedeflemektedir. Doğru şekilde motive edildiğinde, belirlenen hedeflere ulaşmak daha kolay olarak

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

tanımlanabilmektedir (Habánik vd, 2018: 79). ABD'li çalışanlara yönelik geniş bir ankette, en önemli beş motivasyondan dördü içsel motivasyon kaynakları olarak belirlenirken ("gurur veya zanaatkarlık hissetmek", "daha değerli hissetmek", "tanınmak ve başkalarının saygısını kazanmak" ve "başkalarına hizmet etmek") buna karşın ücret ikinci, yan haklar yedinci ve terfi fırsatları sekizinci sırada yer almıştır (Frank ve Lewis, 2004: 39). Freund'un araştırması (2006), eğitimli çalışanların en çok başarı ve kendi performanslarını iyileştirme çabasıyla motive olduğunu doğrulamıştır (Hitka vd., 2018: 92). 7571 kişilik bir örneklem ile gerçekleştirilen başka bir araştırmada ise erkekler ticaret, güç ve bilim konularında kadınlardan daha yüksek puan alırken kadınlar da fedakarlık, bağlılık ve estetik konularında erkeklerden daha yüksek puan almıştır (Davies vd., 2017: sh.38).

4. ARAŞTIRMA

4.1.Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın amacı, kamuda çalışan kadınları motive eden faktörleri örneklem sınırlılığı içerisinde belirlemektir.

Araştırmanın önemini oluşturan temel unsurlardan biri, çalışan motivasyonunun kamu hizmetlerinin kalitesi ve verimliliği üzerinde doğrudan etkili olmasıdır. Nitekim motivasyonu yüksek çalışanlar, daha yüksek performans gösterebilmekte bu da kamu hizmetinin etkin bir şekilde sunulmasına katkıda bulunmaktadır (Eker ve Erkal, 2019: 423).

Bir diğer nokta ise kamuda çalışan kadınların motivasyonunun artması hem toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik etmek hem de kadın istihdamını desteklemek için önemlidir. Kadınların işgücüne katılımının artması, ekonomik kalkınmayı destekleyen ve toplumsal cinsiyet eşitliği hedeflerine ulaşmayı kolaylaştıran önemli bir adımdır. Kadınların motivasyonunu anlamak yüksek iş memnuniyetine sahip olabilmek aracılığı ile işten ayrılma oranlarını azaltarak kurum içi bağlılığı artırabilmektedir.

4.2.Araştırma Yöntemi ve Örneklem

Araştırma yöntemi nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniğidir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile kamuda çalışan kadınların motivasyonlarını etkileyen faktörlere ilişkin detaylı ve derin veri elde edilebilmiştir. Görüşmelere 5 sağlık ve 5 emniyet çalışanı toplamda 10 gönüllü kadın katılmıştır.

4.3. Araştırma Soruları

Görüşme süreci açık uçlu 8 sorudan oluşmaktadır.

1. Motivasyon denildiğinde ne söylersiniz?
2. Size göre, çalışma hayatınızda ya da işinizde motivasyonunuzu artıran faktörler ya da unsurlar nelerdir?
3. Size göre, çalışma hayatınızda ya da işinizde motivasyonunuzu azaltan faktörler ya da unsurlar nelerdir?
4. Çalışan kadın kimliğiniz ile iş-özel hayat dengenizi nasıl sağlıyorsunuz? Bu dengeyi devam ettirebilmek için neler yapıyorsunuz?

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

5. İşvereninizin veya yöneticilerinizin sizin motivasyonunuza etkisini nasıl değerlendiriyorsunuz?

6. Kariyeriniz ya da işinizde sahip olduğunuz fırsatlarınız hakkında ne düşünüyorsunuz?

7. Motivasyonunuzu etkileyen unsurları önceliklendirdiğinizde ilk üç sırada neler yer alır?

8. Çalışan kadın olmak sizin için ne demektir?

4.4. Bulgular

4.4.1. Demografik Bilgiler

Çizelge 1: Demografik Bilgiler

Kod	Yaş	Medeni Durum	Çocuk Sayısı	Çocuk Bakım Sorumluluğu	Eğitim	İş	İşindeki Kıdem	Kurumdaki Kıdem	Toplam Çalışma Hayatı Kıdemi
E1	42	Evli	2	Anne	Ön Lisans	Polis Memuru	18 yıl	18 yıl	18 yıl
E2	32	Evli	1	Anne	Lisans	Polis Memuru	5 yıl	5 yıl	5 yıl
E3	44	Evli	2	Anne	Lisans	Polis Memuru	23 yıl	23 yıl	23 yıl
E4	47	Evli	2	Anne/Baba	Lisans	Polis Memuru	27 yıl	20 yıl	27 yıl
E5	50	Evli	1	Anne	Lisans	Polis Memuru	26 yıl	10 yıl	26 yıl
S1	42	Evli	2	Anne	Yüksek Lisans	Hemşire	24 yıl	16 yıl	24 yıl
S2	57	Evli		Anne	Lise Mezunu	Memur	10 yıl	10 yıl	10 yıl
S3	46	Evli	2	Anne/Baba	Doktora	Öğretim Üyesi	20 yıl	20 yıl	25 yıl
S4	48	Evli	3	Anne/Baba	Önlisans	Hemşire	29 yıl	11 yıl	29 yıl
S5	50	Evli	2	Anne	Lisans	Başhemşire	30 yıl	25 yıl	30 yıl

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Emniyet çalışanları 42, 32, 44, 47 ve 50 yaşlarında olup evlidirler. Çocuk bakım sorumlulukları genellikle anne tarafından üstlenilmektedir. Eğitim düzeyleri ön lisans ve lisans seviyesinde değişmekte olup, işleri polis memurluğudur. Mesleki kıdemleri 5 yıldan 27 yıla kadar değişiklik göstermektedir. Toplam çalışma hayatı kıdemleri ise 5 - 27 yıl aralığında olup, çoğunlukla uzun yıllar aynı kurumda çalışmışlardır.

Sağlık çalışanları grubunda yer alan katılımcılar ise 42, 57, 46, 48 ve 50 yaşlarındadır ve evlidir. Çocuk bakım sorumlulukları genellikle anne ve baba tarafından ortaklaşa üstlenilmektedir. Katılımcıların eğitim düzeyleri lise ve doktora mezuniyeti aralığında geniş bir yelpazede yer almaktadır. Hemşire, memur, öğretim üyesi ve başhemşire görevleri yerine getirilmektedir.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Sağlık çalışanlarının mesleki kıdemleri ile toplam çalışma hayatı kıdemleri 10 - 30 yıl aralığındadır. Katılımcıların eğitim durumları 1 lise, 2 ön lisans, 5 lisans, 1 yüksek lisans ve 1 doktora mezunu şeklindedir.

4.4.2. Analiz Sonuçları

4.4.2.1. Katılımcılar için Motivasyonun Anlamı

Katılımcılara "motivasyon denildiğinde ne söylersiniz?" sorusu yönlendirildiğinde "aile ve sosyal destek", "işte mutluluk", "hedefe ulaşma ve işte verimlilik" ve "takdir edilmek" temaları kapsamında yanıtlar vermişlerdir.

Çizelge 2: Katılımcılar için Motivasyonun Anlamı

Tema	N	%	Cevaplar
Hedefe Ulaşma ve İşte Verimlilik	2	20	"Motivasyon denilince aklıma gelen ilk şey belirlenen hedefe ulaşmak ya da yaptığın işte daha verimli bir şekilde çalışmanı ve o işe daha iyi bir şekilde adapte olmanı sağlayan enerji ve coşku durumu bence"/ "Hayattaki tüm başlangıçlar ve başlanmış olan tüm süreçleri sürdürmek ya da tamamlamak için gereken istek ve güç."
Aile ve Sosyal Destek	4	40	"Ailemin çalıştığım işteki aidiyet duygusu, üstlerimden gelen olumlu tepkiler, astlarımın ve meslek arkadaşlarımın birbirine ve bana olan saygısı."/ "Motivasyon denilince insanın işini severek yapması, hem aile hem de iş ortamında huzurlu olması demektir "/ " Motivasyon denildiğinde, aklıma ilk gelen, hangi işi yaparsak yapalım kendimize olan özgüvenin yanı sıra çalıştığımız yerdeki arkadaşlarımız, amirlerimiz bizleri olumlu yönde motive ederlerse kendimize olan inancımız artacak ve başarı da peşinden gelecektir."/ "Motivasyon benim için olumlu yönetici ve uyumlu iş arkadaşları, eş ve aile desteği demektir "
İşte Mutluluk	3	30	"Bulunduğum ortamda mutlu, huzurlu çalışmak"/ "Mutlu evlilik, mutlu iş hayatı, sağlıklı olmak"/ "Motivasyon benim için çalışma ortamındaki iş doyumumu sağlayan, mutlu ve huzurlu çalışma ortamımı sağlayan etmenler demektir "
Takdir Edilmek	1	10	"Yaptığım işin karşılığı olarak takdir edilmek, olumlu geri dönüşlerin olması motivasyon olarak tanımlayabilirim "

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

4.4.2.2. Katılımcıların Motivasyonunu Artıran Faktörler

"Size göre, çalışma hayatınızda ya da işinizde motivasyonunuzu artıran faktörler ya da unsurlar nelerdir?" sorusu yönlendirildiğinde katılımcılar "Çalışma Arkadaşları ve Yöneticilerle İlişkiler", "Takdir ve Değer Görme", "Çalışma Ortamı ve Huzur", "Maddi ve Diğer Ödüller", "Eş ve Aile Desteği" ile "Etkinlikler ve İş Gezileri" olarak ifade etmişlerdir.

Çizelge 3: Katılımcıların Motivasyonu Artıran Faktörler

Tema	N	%	Cevaplar
Çalışma Arkadaşları	6	34	"Çalışma hayatımda ya da işimde motivasyonumu artıran faktörler içerisinde benim için en önemli unsurların başında çalışma arkadaşlarımla uyumlu bir

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

ve Yöneticilerle İlişkiler			şekilde çalışmak geliyor. Bunun yanı sıra özellikle yöneticilere bu konuda çok iş düşüyor. İdarecilik yeteneği olmayan yöneticilerle çalışmak insanı hem yoruyor hem de yaptığı işten soğutuyor" / "Motivasyonumu elde ettiğim kazanç ve kazancımı paylaştığım kişiler pozitif yönde etkiliyor. Aynı zamanda iş arkadaşlarım amirlerim ile huzurlu bir ortamda çalışmak takdir görmek yapılan iş karşılığında değer görmek"/ "Yaptığım işe verilen değer takdir edilmek iş arkadaşlarım ile uyum içinde olmak motivasyonumu artırır"/ "İş motivasyonumu çalışma ortamım çalışma arkadaşlarım ve üstlerim etkiler. Çalışma arkadaşlarımla huzurlu ve uyumlu bir ortamda birlik ve beraberlik içinde çalışmak. Kişiler arası ayırım yapılmaksızın görevlendirilmesi motivasyonumu artırır" / "Çalıştığım yerdeki iç huzurumun çok önemli olduğunu düşünüyorum çalışma ortamında arkadaşlarımla uyum içinde olmak yöneticilerimizin bizleri önemsediğini ve herkese eşit mesafede olmalarını yaptığım işle ilgili takdir görme"/ "Çalışma arkadaşlarım amirler hizmet verdiğim kişiler mesailerimin yoğunluğu motivasyonumu artırır".
Takdir ve Değer Görme	4	22	"Motivasyonumu elde ettiğim kazanç ve kazancımı paylaştığım kişiler pozitif yönde etkiliyor. Aynı zamanda iş arkadaşlarım amirlerim ile huzurlu bir ortamda çalışmak takdir görmek yapılan iş karşılığında değer görmek"/ "Yaptığım işe verilen değer takdir edilmek iş arkadaşlarım ile uyum içinde olmak motivasyonumu artırır"/ "Eş desteği sorunlarını çözdüğüm hastalar takdir edilme"/ "Çalıştığım yerdeki iç huzurumun çok önemli olduğunu düşünüyorum çalışma ortamında arkadaşlarımla uyum içinde olmak yöneticilerimizin bizleri önemsediğini ve herkese eşit mesafede olmalarını yaptığım işle ilgili takdir görme".
Çalışma Ortamı ve Huzur	3	17	"İş motivasyonumu çalışma ortamım çalışma arkadaşlarım ve üstlerim etkiler. Çalışma arkadaşlarımla huzurlu ve uyumlu bir ortamda birlik ve beraberlik içinde çalışmak. Kişiler arası ayırım yapılmaksızın görevlendirilmesi motivasyonumu artırır"/ "Çalıştığım yerdeki iç huzurumun çok önemli olduğunu düşünüyorum çalışma ortamında arkadaşlarımla uyum içinde olmak yöneticilerimizin bizleri önemsediğini ve herkese eşit mesafede olmalarını yaptığım işle ilgili takdir görme" / "Çalışma arkadaşlarım amirler hizmet verdiğim kişiler mesailerimin yoğunluğu motivasyonumu artırır".
Maddi ve Diğer Ödüller	2	11	"Ek maddi bir ödül izin konuları istirahat süreleri çalışma saatlerinin düzenli olması motivasyonumu artırır"/ "Ailemle ilgili endişeler taşımamak lisans ve uzmanlık öğrencilerinin çalışma hayatımın bir parçası olması hastaların tedavi süreçlerinin hasta için en yüksek faydayı sağlayacak şekilde tamamlanması yaptığım araştırmaların sonuçlanması ve yayın olarak değer bulması yaptığım işin maddi olarak da karşılığını alıyor olmaktır".
Eş ve Aile Desteği	2	11	"Eş desteği sorunlarını çözdüğüm hastalar takdir edilme"/ "Ailemle ilgili endişeler taşımamak lisans ve uzmanlık öğrencilerinin çalışma hayatımın bir parçası olması hastaların tedavi süreçlerinin hasta için en yüksek faydayı sağlayacak şekilde tamamlanması yaptığım araştırmaların sonuçlanması ve yayın olarak değer bulması yaptığım işin maddi olarak da karşılığını alıyor olmaktır".
Etkinlikler ve İş Gezileri	1	5	"İş arkadaşlarım davetler etkinlikler iş gezileri motivasyonumu artırır"

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

4.4.2.3. Katılımcıların Motivasyonunu Azaltan Faktörler

"Size göre, çalışma hayatınızda ya da işinizde motivasyonunuzu azaltan faktörler ya da unsurlar nelerdir?" sorusuna "İş Ortamı ve Yöneticilerle İlişkiler", "İzin ve Aile ile İlgili Sorunlar", "Haksızlık ve Eşitsizlik", "İş yükü ve Görevlendirmeler" temaları altında cevap verilmiştir.

Çizelge 4: Katılımcıların Motivasyonunu Azaltan Faktörler

Tema	N	%	Cevaplar
İş Ortamı ve Yönetici İlişkileri	5	33	"Çalışma hayatımda ya da işimde motivasyonumu azaltan unsurlar işimi sevmiyorsam arkadaşlarım ile aynı şeyleri paylaşmıyorsam çalışanlar arasında ayrımcılık yapılıyorsa mobbing uygulamaları oluyorsa izinlerimi zamanında istediğim şekilde kullanamıyorsam ailemle geçirdiğim vakit azsa yoğun bir tempoda çalışıyorsam kesinlikle motivasyonumun azaldığını düşünüyorum"/ "Çalışma hayatımda motivasyonumu üstlerimden gelen olumsuz tepkiler iş bilmez idareciler izin sıkıntıları etkiliyor"/ "Yapılan iş karşılığında ki haksızlıklar kişiler arası kayırma ayırma iş bilmeyen idarecilerle çalışmak"/ "Kötü yöneticiler (Tecrübesiz yetersiz liyakatsız)"/ "Amirlerimin mobbing uygulaması çalışma arkadaşlarımızla huzursuzluk yaşamak hizmet verdiğim kişilerin uyumsuzluğu olumsuz geri bildirimler mesainin yoğun olması ve fiziki yorgunluk motivasyonumu olumsuz etkiliyor".
İzin ve Aile ile İlgili Sorunlar	4	27	"Çalışma hayatımda ya da işimde motivasyonumu azaltan unsurlar işimi sevmiyorsam arkadaşlarım ile aynı şeyleri paylaşmıyorsam çalışanlar arasında ayrımcılık yapılıyorsa mobbing uygulamaları oluyorsa izinlerimi zamanında istediğim şekilde kullanamıyorsam ailemle geçirdiğim vakit azsa yoğun bir tempoda çalışıyorsam kesinlikle motivasyonumun azaldığını düşünüyorum"/ "İzin konusu benim için çok önemli. Çocuklarım var ve bir kadın olarak sorumluluk bende yoğunlukta. İzin konusunda yaşanılan sorunlar benim motivasyonumu azaltır. İş ortamında ki kaos iş ortamının ne zaman biteceğini bilmemek. Mesai saatlerinin değişken olması"/ "İş yoğunluğu uzun saatler süren görevler amirinden izin alırken açıklama yapmak zorunda kalmak çocukların ihtiyaç anında yanında olmamak plan yapmamak"/ "Özellikle ailemle ilgili endişe duyduğum durumlar çalışma hayatımdaki motivasyonumu da azaltır. Uzun zaman ve emek harcadığım bir işin başarılı bir şekilde sonuçlanmaması".
Haksızlık ve Eşitsizlik	3	20	"Yapılan iş karşılığında ki haksızlıklar kişiler arası kayırma ayırma iş bilmeyen idarecilerle çalışmak"/ "Haksızlık yanlış tavırlar ve eşitsizlik"/ "Amirlerimin mobbing uygulaması çalışma arkadaşlarımızla huzursuzluk yaşamak hizmet verdiğim kişilerin uyumsuzluğu olumsuz geri bildirimler mesainin yoğun olması ve fiziki yorgunluk motivasyonumu olumsuz etkiliyor".
İş Yükü ve Görevlendirmeler	3	20	"İş yoğunluğu uzun saatler süren görevler amirinden izin alırken açıklama yapmak zorunda kalmak çocukların ihtiyaç anında yanında olmamak plan yapmamak"/ "Daha fazla iş yükünün yüklenmesi istemediğim halde başka birimlerde görevlendirilme ya da çalıştığım birimde gergin ortamlar motivasyonumu olumsuz yönde etkileyip düşürebilir"/ "Amirlerimin mobbing uygulaması çalışma

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

arkadaşlarımızla huzursuzluk yaşamak hizmet verdiğim kişilerin uyumsuzluğu olumsuz geri bildirimler mesainin yoğun olması ve fiziki yorgunluk motivasyonumu olumsuz etkiliyor"

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

4.4.2.4. Katılımcıların İş-Özel Hayat Dengesini Sağlama Çözümleri

Katılımcılar "Çalışan kadın kimliğiniz ile iş-özel hayat dengenizi nasıl sağlıyorsunuz?" şeklinde yöneltilmiş olan soruya "Çalışma Saatleri ve Planlama", "Aile ve Sosyal Hayat", "Profesyonellik ve Sınırların Korunması" ile "İş Yoğunluğu ve İzin Sorunları" temalarını içerecek cevaplar vermişlerdir.

Çizelge 5: Katılımcıların İş-Özel Hayat Dengesine İlişkin Sonuçlar

Tema	N	%	Cevaplar
Çalışma Saatleri ve Planlama	5	31	"Şu an çalıştığım işyerinde bu dengeyi istediğim biçimde ayarlamayı başarabiliyorum çünkü çalışma saatlerim benim için sosyal hayatımı düzenlemem için yeterli. Ancak daha önce çalıştığım birimde bu pek mümkün değildi. Aileme arkadaşlarıma her şeyden önce kendime zaman ayıramıyordum. Şu an bu dengeyi sağlayabilmek için kendime çalışma saatlerimin dışında planlar yapabiliyorum"/ "İş yoğunluğu nedeniyle denge sağlayamıyoruz. Mesai saatleri dışında bile plan yapamıyoruz. Mesela spor salonuna bile üye olamıyoruz. İzin konuları o kadar sıkıntılı ki haftalık iznimiz bile belli değil hangi gün olduğu bile Cuma günü geç saatlere kadar öğrenemediğimiz için plan yapamıyoruz. Özel bir durumda bile sorunumuzu anlatacak birini bulmamak görevi iptal edememek"/ "İşle ilgili her konuyu işyerinde tamamlamaya ve hiçbir işi ertelememeye özen gösteriyorum. İşimi evde tamamlamam gereken bir durum olduğunda çocukların uyuduğu saatlerde işimi tamamlamaya özen gösteriyorum. İş saatleri dışındaki bütün zamanımı ailem için harcıyorum. Hafta içi her gün ve tam gün çalıştığım için özellikle hafta sonlarını sadece aileme ve ihtiyaçları ile ilgilenmek için ayırıyorum"/ "İşlerimi zamanında bitirmek planlı ve programlı hareket etmek"/, "Çalışan bir kadın ve anne olmakla iş ve özel hayat dengesini sağlamak için bir takım özveri ve fedakarlıkta bulunduğumuz aşikar. Özellikle anne olmak en çok etkilemekte. Kendi özel ihtiyaçlarımızdan feragat etmek durumunda kalıyoruz. Belli bir planlamayla uykudan feragat ederek kendime ayıracağım saatleri genel işlere ayırdığımda çok fazla sıkıntı yaşanmamaktadır"
Aile ve Sosyal Hayat	4	25	"Bu dengeyi sağlamak zor her ne kadar planlı ilerleseniz de göreve çağırıldığında gitmek zorundasınız. İşinize göre sevdiklerinize zaman ayırabiliyorsunuz. Ama hayatta her şey yolunda gitmeyebiliyor. Çocuğunuzun hastalığı yakınınızın vefatı gibi durumlar olabiliyor"/ "İş özel hayat dengesi içinde işi iş yerinde bırakmak aile hayatına aksettirmemek ev içi sorunları da işe aktarmamak gerekiyor. Profesyonel olmak gerekiyor fakat bu dengeyi kurmak zor. Çocuğumuz hastalandığında ek görev çıktığında gitmek gerekiyorsa bu motivasyonumuzu da düşürüyor ve bu dengeyi de kurmak zor oluyor. Fedakarlıkla ancak üstesinden gelinebiliyor. Evli ve çocuklu bir anne iseniz kendinize ayırdığınız zaman çok kısıtlı olabiliyor"/ "Önceliğim ailem kriz anında bu öncelik işim olabiliyor"/ "Çalışan kadın olunca iş ve özel hayat dengesini bir düzene oturtmaya çalışıp kendime evime aileme zaman ayırmaya çalışıyorum. Ayrıca sosyal

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

			etkinlikler içinde olmaya gayret ediyorum (Sanat müziği kursuna gidiyorum)".
Profesyonellik ve Sınırların Korunması	4	25	"İş özel hayat dengesi içinde işi iş yerinde bırakmak aile hayatına aksettirmemek ev içi sorunları da işe aktarmamak gerekiyor. Profesyonel olmak gerekiyor fakat bu dengeyi kurmak zor. Çocuğumuz hastalandığında ek görev çıktığında gitmek gerekiyorsa bu motivasyonumuzu da düşürüyor ve bu dengeyi de kurmak zor oluyor. Fedakarlıkla ancak üstesinden gelinebiliyor. Evli ve çocuklu bir anne iseniz kendinize ayırdığınız zaman çok kısıtlı olabiliyor"/ "Ev ve işe gerekli sorumluluğu ve zamanı ayarlamaya çalışmak işi işte evi eve bırakmak"/ "İşle ilgili her konuyu işyerinde tamamlamaya ve hiçbir işi ertelememeye özen gösteriyorum. İşimi evde tamamlamam gereken bir durum olduğunda çocukların uyuduğu saatlerde işimi tamamlamaya özen gösteriyorum. İş saatleri dışındaki bütün zamanımı ailem için harcıyorum. Hafta içi her gün ve tam gün çalıştığım için özellikle hafta sonlarını sadece aileme ve ihtiyaçları ile ilgilenmek için ayırıyorum"/ "İşlerimi zamanında bitirmek planlı ve programlı hareket etmek"
İş Yoğunluğu ve İzin Sorunları	3	19	"Şu an çalıştığım işyerinde bu dengeyi istediğim biçimde ayarlamayı başarabiliyorum çünkü çalışma saatlerim benim için sosyal hayatımı düzenlemem için yeterli. Ancak daha önce çalıştığım birimde bu pek mümkün değildi. Aileme arkadaşlarıma her şeyden önce kendime zaman ayıramıyordum. Şu an bu dengeyi sağlayabilmek için kendime çalışma saatlerimin dışında planlar yapabiliyorum"/ "İş yoğunluğu nedeniyle denge sağlayamıyoruz. Mesai saatleri dışında bile plan yapamıyoruz. Mesela spor salonuna bile üye olamıyoruz. İzin konuları o kadar sıkıntılı ki haftalık iznimiz bile belli değil hangi gün olduğu bile Cuma günü geç saatlere kadar öğrenemediğimiz için plan yapamıyoruz. Özel bir durumda bile sorunumuzu anlatacak birini bulmamak görevi iptal edememek"/ "İşle ilgili her konuyu işyerinde tamamlamaya ve hiçbir işi ertelememeye özen gösteriyorum. İşimi evde tamamlamam gereken bir durum olduğunda çocukların uyuduğu saatlerde işimi tamamlamaya özen gösteriyorum. İş saatleri dışındaki bütün zamanımı ailem için harcıyorum. Hafta içi her gün ve tam gün çalıştığım için özellikle hafta sonlarını sadece aileme ve ihtiyaçları ile ilgilenmek için ayırıyorum"

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

4.4.2.5. İşveren veya Yöneticilerin Motivasyona Etkisine İlişkin Sonuçlar

"İşvereninizin veya yöneticilerinizin sizin motivasyonunuza etkisini nasıl değerlendiriyorsunuz?" sorusuna verilen cevaplar "Yöneticilerin Anlayış ve Destekleyici Tutumları", "Adalet ve Değerlendirme", "Olumsuz Yöneticiler ve Destek Eksikliği" ve "Huzurlu ve İşbirlikçi Ortam" olarak oluşmuştur.

Çizelge 6: İşveren veya Yöneticilerin Motivasyona Etkileri

Tema	N	%	Cevaplar
Yöneticilerin Anlayış ve Destekleyici Tutumları	6	42	"Yöneticilerim benim sorunlarımı anladığında daha ılımlı ve olumlu yaklaştığında bakış açısı olarak motivasyonum artıyor. Kadın çalışanların sorunlarına yaklaşımları güzel. Çalışanlarına verdikleri destek bizlerin iyi hissetmesine sebep oluyor"/ "Çalışanları ile huzurlu bir ortamda işbirliği ile hareket eden amirlerimiz ile çalışmak elbette ki istenilen bir durum. Amirlerimizin bizim yanımızda olduğunu bilmek takdir görmek değer

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

			görmek motivasyonumuzu olumlu anlamda etkiler ve yükseltir"/ "Amirimizin çalışan arkadaşlarımız ile aramızdaki huzurun sağlanması sakin ve stressiz davranması bizleri motive ediyor. Ama ne yazık ki böyle idarecilerle çalışmıyoruz"/ "Çalışma ortamım ve iş arkadaşlarım motivasyonumu iyi yönde etkiliyor. Huzurlu bir ortam en çok ihtiyacımız olan"/ "Yöneticilerimiz hem iş hem de özel hayatımızı etkiliyor. Çalışma saatlerinde gerektiğinde esneklik sağlamadıklarında günlük hayatımız sekteye uğruyor"/ "Yöneticilerimin pozitif ve destekleyici tavırları motivasyonumu artırır".
Adalet ve Değerlendirme	2	16	"Yöneticilerimin görevlendirme ya da değerlendirme yaparken adil davranması benim motivasyonumu artırır"/ "Yöneticilerimiz motivasyonumuzu en yüksek düzeyde etkileyen etmen sürekli olumsuz değerlendirmeler alınacak kararlara katılımı sağlamayacak bir yöneticiyle çalışmak özellikle benim çalışmamı etkileyecek kararlara bizleri katmadıklarında motivasyonumuz oldukça düşmektedir. Bu durumda yaptığınız işin ödüllendirilmesi teşvik edicidir. Sürekli eleştiri görmezden gelinmek değer verilmemesi yapılan işin görülmemesi motivasyonumu düşürür".
Olumsuz Yöneticiler ve Destek Eksikliği	3	21	"Yetersiz"/ "İşverenin ve yöneticinin bana motivasyon anlamında kattığı bir şey yok"/ "Yöneticilerimiz motivasyonumuzu en yüksek düzeyde etkileyen etmen sürekli olumsuz değerlendirmeler alınacak kararlara katılımı sağlamayacak bir yöneticiyle çalışmak özellikle benim çalışmamı etkileyecek kararlara bizleri katmadıklarında motivasyonumuz oldukça düşmektedir. Bu durumda yaptığınız işin ödüllendirilmesi teşvik edicidir. Sürekli eleştiri görmezden gelinmek değer verilmemesi yapılan işin görülmemesi motivasyonumu düşürür".
Huzurlu ve İşbirlikçi Ortam	3	21	"Çalışanları ile huzurlu bir ortamda işbirliği ile hareket eden amirlerimiz ile çalışmak elbette ki istenilen bir durum. Amirlerimizin bizim yanımızda olduğunu bilmek takdir görmek değer görmek motivasyonumuzu olumlu anlamda etkiler ve yükseltir"/ "Çalışma ortamım ve iş arkadaşlarım motivasyonumu iyi yönde etkiliyor. Huzurlu bir ortam en çok ihtiyacımız olan"/ "Amirimizin çalışan arkadaşlarımız ile aramızdaki huzurun sağlanması sakin ve stressiz davranması bizleri motive ediyor. Ama ne yazık ki böyle idarecilerle çalışmıyoruz".

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

4.4.2.6. Kariyer veya İşte Sahip Olunan Fırsatlar Hakkındaki Düşüncelere İlişkin Sonuçlar

"Kariyeriniz ya da işinizde sahip olduğunuz fırsatlarınız hakkında ne düşünüyorsunuz?" sorusuna katılımcılar "Kariyer Olanaklarının Eşitsizliği ve Adaletsizlik", "Kariyer Fırsatları ve Gelişim İmkanları", "İşin ve Sorumlulukların Artışı" ve "Kariyer Fırsatlarının Kısıtlı Olması" temaları ile cevap vermişlerdir.

Çizelge 7: Kariyer veya İşte Sahip Olunan Fırsatlar Hakkındaki Düşünceler

Tema	**N**	**%**	**Cevaplar**
Kariyer Olanaklarının Eşitsizliği ve Adaletsizlik	3	21	"Kariyer açısından terfi almak oldukça zor. Ayrıca terfi aldıkça çalışma şartları da bir o kadar zorlaşıyor. Görev tanımı dışında birçok görev ve sorumluluklar yükleniyor. Açıkça söylenmese de üstlerden astlara bir mobbing mevcut. Çalıştığım birime göre sosyal bağlantılarımın geniş

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

			olması devletin güçlü sinir noktalarına ulaşabilmem gibi imkanlar söz konusu. Gerek yurt içi gerek yurt dışı kariyer şekillendirme olanakları her zaman mevcut fakat bunun için sadece başarı önemli değil destekleyici bir referans olmadıkça değerlendirilemiyor ne yazık ki"/ "Kariyer olanaklarında herkese eşit imkan sağlanmadığı kişilerin yeteneklerine ve vasıflarına bakılmaksızın görevlendirme yapılması yöneticilerin çalışanları hakkında bilgi sahibi olmadığını görüyorum ve bu durum kendimizi ileriye yönelik geliştirmemize engel oluyor"/ "Kendi çabalarımızla fırsatlarımız elbette var. Kısmen eşit şartlarda kariyer olanaklarına sahipler. Her zaman için objektif açıdan kariyer fırsatları sağlanamamakta ama eğitim şartları açısından eşit verilse bile eğitim sonrasındaki kazanımlar eşit olmuyor. Kendi adıma kariyerimde şanslıydım diyebilirdim".
Kariyer Fırsatları ve Gelişim İmkanları	4	29	"Kariyer olanaklarımız bizim sektör açısından fırsatlar eskiye oranla sadece açık olduğunu söyleyebilirim. Bulunduğunuz birimden farklı birimlere geçmek yükselmek için sınavlara girerek unvanınızı değiştirebilirsiniz kazancınız da değişir ama sorumluluklarınız artar. Bu da konfor alanınızdan ne kadar çıkmak istediğinize bağlı"/ "Eskiye oranla daha fazla gelişim fırsatları var ama kadın olarak bu ek bir iş yükü demek"/ "Akademisyen olarak çalıştığım için kariyerimde hep daha ileriye gidebilecek fırsat var. İlgi uyduğunuz alanlar üzerinde çalışma ve kendinizi geliştirme şansına sahip oluyorsunuz"/ "Kendi çabalarımızla fırsatlarımız elbette var. Kısmen eşit şartlarda kariyer olanaklarına sahipler. Her zaman için objektif açıdan kariyer fırsatları sağlanamamakta ama eğitim şartları açısından eşit verilse bile eğitim sonrasındaki kazanımlar eşit olmuyor. Kendi adıma kariyerimde şanslıydım diyebilirdim"
İşin ve Sorumlulukların Artışı	3	21	"Kariyer açısından terfi almak oldukça zor. Ayrıca terfi aldıkça çalışma şartları da bir o kadar zorlaşıyor. Görev tanımı dışında birçok görev ve sorumluluklar yükleniyor. Açıkça söylenmese de üstlerden astlara bir mobbing mevcut. Çalıştığım birime göre sosyal bağlantılarımın geniş olması devletin güçlü sinir noktalarına ulaşabilmem gibi imkanlar söz konusu. Gerek yurt içi gerek yurt dışı kariyer şekillendirme olanakları her zaman mevcut fakat bunun için sadece başarı önemli değil destekleyici bir referans olmadıkça değerlendirilemiyor ne yazık ki"/ "Kariyer olanaklarımız bizim sektör açısından fırsatlar eskiye oranla sadece açık olduğunu söyleyebilirim. Bulunduğunuz birimden farklı birimlere geçmek yükselmek için sınavlara girerek unvanınızı değiştirebilirsiniz kazancınız da değişir ama sorumluluklarınız artar. Bu da konfor alanınızdan ne kadar çıkmak istediğinize bağlı"/ "Eskiye oranla daha fazla gelişim fırsatları var ama kadın olarak bu ek bir iş yükü demek".
Kariyer Fırsatlarının Kısıtlı Olması	4	29	"Bu konuda herhangi bir fırsatımız olduğunu düşünmüyorum"/ "Her meslek grubunda olduğu kadar"/ "İşimi gerektiği gibi yapmak bana ayrıca bir fırsat sağlamadı"/ "Daha iyi şartlarda çalışmam gerektiğini düşünüyorum".

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

4.4.2.7. Motivasyonu Etkileyen Unsurların Önceliklendirilmesine İlişkin Sonuçlar

Katılımcılara "Motivasyonunuzu etkileyen unsurları önceliklendirseniz ilk üç sırada neler yer alır?" denildiğinde "Ekonomik Getiri ve Maaş", "Takdir ve Değer Görme", "İş Ortamı ve Çalışma Koşulları", "Adalet ve Anlayış" ile "Aile ve Kişisel Zaman" şeklinde tanımlanabilecek temalarla cevap vermişlerdir.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Çizelge 8: Motivasyonu Etkileyen Unsurların Önceliklendirilmesi

Tema	N	%	Cevaplar
Ekonomik Getiri ve Maaş	4	24	"İşime olan aidiyet duygum aileme ayırabildiğim vakit ve işimin ekonomik olarak getirisinin benim ve ailemin ihtiyaçlarını giderecek boyutta olması"/ "Motivasyonumu aldığım maaş yaptığım işin değer görmesi takdir edilmek etkiler"/ "Motivasyonumu iş ortamındaki huzur yapılan iş karşılığı alınan ücret çalışma saatleri diyebilirim"/ "Plansız yaşamak zorunda kalmak hayatımızda herhangi bir düzen oluşturamamak düşük maaş sistemi yaptığımız işin karşılığı maaş anlamında daha da iyileştirilmiş olmalı. İnsanlar tarafından saygı görmemek rekabet kötü sözler iğrenç hakaretlere maruz kalmak"
Takdir ve Değer Görme	4	24	"Motivasyonumu aldığım maaş yaptığım işin değer görmesi takdir edilmek etkiler"/ "Takdir edilmemek sevilmemek dinlenmemek"/ "Çalıştığım birimde arkadaşlarımla huzur içinde çalışmak yaptığım işte verimli olmak hakettiğim değeri görmek"/ "İşim için harcadığım zamanın ve emeğin insanlara (ailem dahil) fayda sağlaması çalıştıkça kariyerimde yükseleceğimi bilmek çalışma koşullarımın her açıdan uygun olması" .
İş Ortamı ve Çalışma Koşulları	4	24	"Motivasyonumu iş ortamındaki huzur yapılan iş karşılığı alınan ücret çalışma saatleri diyebilirim"/ "Çalıştığım birimde arkadaşlarımla huzur içinde çalışmak yaptığım işte verimli olmak hak ettiğim değeri görmek"/ "İşimin yakın olması dinlenme saatimin olması çalışma saatlerimin uygun olması"/ "Birinci faktör mesai saatleri ve mesai saatlerimin vardiyaları gece veya gündüz oluşu çalışma arkadaşlarım ile uyumum amirlerimin yaklaşımları" .
Adalet ve Anlayış	2	14	"Adaletli olunması anlayış empati"/ "Birinci faktör mesai saatleri ve mesai saatlerimin vardiyaları gece veya gündüz oluşu çalışma arkadaşlarım ile uyumum amirlerimin yaklaşımları" .
Aile ve Kişisel Zaman	2	14	"İşime olan aidiyet duygum aileme ayırabildiğim vakit ve işimin ekonomik olarak getirisinin benim ve ailemin ihtiyaçlarını giderecek boyutta olması"/ "İşim için harcadığım zamanın ve emeğin insanlara (ailem dahil) fayda sağlaması çalıştıkça kariyerimde yükseleceğimi bilmek çalışma koşullarımın her açıdan uygun olması" .

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

4.4.2.8. Çalışan Kadın Olmanın Ne Anlama Geldiğine İlişkin Sonuçlar

"Çalışan kadın olmak sizin için ne demektir?" ifadesi ile sorulan soruya katılımcılar "Güç ve Özgürlük", "Sorumluluk ve Fedakarlık", "Planlama ve Programlama", "Topluma ve Aileye Katkı" temalarını oluşturan cevaplar vermişlerdir.

Çizelge 9: Katılımcılarda Çalışan Kadın Olgusunun Anlamı

Tema	N	%	Cevaplar

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Güç ve Özgürlük	6	42,85	"Mesleki görev tanımlarımı yerine getirmem haricinde toplumdaki önyargının da üstesinden gelebilmek. Toplumdaki kadına bakış açısının ve kadının yapamayacağı faaliyetleri mesleğim gereği yapıyor olmak ve bu gücü insanlara gösterebiliyor olmak. Kendi emeğimin de maddi manevi bir karşılığı olması"/ "Çalışan kadın tüm sorumlulukların sizin üzerinizde olması ama aynı zamanda kazancın getirdiği güç ve özgürlük demektir. Çalışan ve anne olan kadın ise yaşadığı tüm zorluklar karşısında ayakta duramadığı zamanlar olsa da durmak zorunda olan ve her daim fedakârlık yapan kişidir. Çalışan kadın gelecek nesillere ışık tutacak bireyleri doğrudan etkileyen kişidir"/ "Çalışan kadın olmak kendi ayaklarımın üzerinde durmak ayaklarımın yere sağlam basması kendimi maddi anlamda özgür hissetmek aileme katkıda bulunmak gelecekle ilgili kararlar alırken kendime fazlasıyla güvenmek makul mantık çerçevesinde istediğim her şeye ulaşabileceğimi bilmenin özgüvenini bilmek çalışan bir kadın olmanın bana sağladığı avantajlar diye düşünüyorum"/ "İnsanın işi aynı zamanda gücüdür. Bu nedenle çalışan kadın olmak kendinize sevdiklerinize ve topluma maddi ve manevi anlamda her türlü desteği sağlayabilecek kadar güçlü olmak demektir. Daha güçlü ve her anlamda sağlıklı nesiller için de güçlü annelere ihtiyaç olduğunu düşünüyorum"/ "Özgür ve güçlü olmak demek"/ "Çalışan kadın ve çalışan anne olmak bir statü sahibi olmak güç özgürlük özellikle maddi özgürlük insanın kişiliğinde apayrı bir etki yaratmaktadır".
Sorumluluk ve Fedakârlık	3	21,4	"Çalışan kadın tüm sorumlulukların sizin üzerinizde olması ama aynı zamanda kazancın getirdiği güç ve özgürlük demektir. Çalışan ve anne olan kadın ise yaşadığı tüm zorluklar karşısında ayakta duramadığı zamanlar olsa da durmak zorunda olan ve her daim fedakârlık yapan kişidir. Çalışan kadın gelecek nesillere ışık tutacak bireyleri doğrudan etkileyen kişidir"/ "Çalışan kadın benim için birçok yükü omzuna almış ayakları sağlam yere basan kendine ve çevresine yeten insan demektir"/ "Çalışan kadın her şeyi omuzlanmış ve kendi kadınlığını unutmak demektir"
Planlama ve Programlama	2	14,2	"Çalışan kadın hayatını programlayan her anı planlı olan daima dinamik ve güçlü mutlu olması gereken kişidir"/ "Planlı programlı ve becerikli kadın çalışan kadındır" .
Topluma ve Aileye Katkı	3	21,4	"Mesleki görev tanımlarımı yerine getirmem haricinde toplumdaki önyargının da üstesinden gelebilmek. Toplumdaki kadına bakış açısının ve kadının yapamayacağı faaliyetleri mesleğim gereği yapıyor olmak ve bu gücü insanlara gösterebiliyor olmak. Kendi emeğimin de maddi manevi bir karşılığı olması"/ "Çalışan kadın tüm sorumlulukların sizin üzerinizde olması ama aynı zamanda kazancın getirdiği güç ve özgürlük demektir. Çalışan ve anne olan kadın ise yaşadığı tüm zorluklar karşısında ayakta duramadığı zamanlar olsa da durmak zorunda olan ve her daim fedakârlık yapan kişidir. Çalışan kadın gelecek nesillere ışık tutacak bireyleri doğrudan etkileyen kişidir"/ "İnsanın işi aynı zamanda gücüdür. Bu nedenle çalışan kadın olmak kendinize sevdiklerinize ve topluma maddi ve manevi anlamda her türlü desteği sağlayabilecek kadar güçlü olmak demektir. Daha güçlü ve her anlamda sağlıklı nesiller için de güçlü annelere ihtiyaç olduğunu düşünüyorum"

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

5.GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Kamu hizmeti sunan sağlık ve emniyet çalışanlarının motivasyonu, kurumların sorunsuz işlemesi ve kaliteli hizmetlere erişimin artması için önemli bir faktördür. Kamu yönetiminin ve diğer herhangi bir işletme kuruluşunun sorunsuz ve verimli bir şekilde çalışması için çalışan motivasyonu şarttır. Kamu sektörü çalışanlarını motive etmek, özel sektör çalışanlarını motive etmekten çok daha zordur (Habánik vd, 2018: 79). Nitekim, motivasyon içinde bulunulan sistemin temel taşlarından biridir.

Bir araştırmada kamu sektöründeki kariyerleri tanıtmak belirtilmekte ve birçok kamu kurumunda, hiyerarşide yukarı çıkıldığında iş tanımlarının kökten değiştiği ifade edilmektedir. Polisler, itfaiyeciler, hemşireler, öğretmenler, araştırmacılar vb. yaptıkları işten motive olduklarında, bir yönetim pozisyonunu kabul etmekte isteksiz olabilirler olarak ifade edilmektedir. Bunun hem saha hem de yönetim pozisyonları için çalışanların teşvik edilmesini ve seçilmesini nasıl etkilediği, gelecekteki araştırmalar için bırakılmış ilginç bir konudur (Delfgaauw ve Dur, 2008: 17).

Araştırma kapsamında sağlık ve emniyet çalışanı olarak görev yapan gönüllü kadınları motive eden faktörler belirlenmek istenmiştir. Her iki grupta yer alan kadınlardan 5'er gönüllü ile 8 soru kapsamında derinlemesine görüşme yapılarak 10 kadın çalışandan elde edilen bilgiler değerlendirilmiştir. Örneklemin ortak özelliği evli, çocuk sahibi, eğitim düzeyleri ile kurum kıdemleri yüksek kadın çalışanlar olduklarıdır.

Katılımcılara "***sizce motivasyon nedir?"*** denildiğinde "aile ve sosyal destek", "işte mutluluk", "hedefe ulaşma ve işte verimlilik" ile "takdir edilmek" öne çıkan temalar olarak belirtilmiştir. Chu (2018: 915) 372 kadın polis memurlarının mesleği seçmelerindeki motivasyonu araştıran çalışmasında sonuçlar "başkalarına yardım etmek" ve "iş güvencesi"ne sahip olmak şeklinde oluşmuştur.

Bir diğer soruda katılımcılara ***motivasyonlarını artıran faktörler*** sorulmuştur. Gelen yanıtlar sırasıyla "Çalışma Arkadaşları ve Yöneticilerle İlişkiler", "Takdir ve Değer Görme", "Çalışma Ortamı ve Huzur", "Maddi ve Diğer Ödüller", "Eş ve Aile Desteği" ile "Etkinlikler ve İş Gezileri" temaları altında toplanmıştır. 232 kadın eczacıdan oluşan bir örneklemde çalışma yeri ve iş özellikleri açısından tanınma, takdir ve ödül (%88,8), işe erişilebilirlik (%87,1), çalışma yeri (%83,6) ve sürekli eğitim fırsatı (%83,2), çalışma koşulları açısından yerel ve uluslararası insanlarla temas (%90,5), iş fırsatı (%88,8), işte bağımsızlık/esneklik (%85,8) ve kariyer ilerlemesi ve terfi fırsatları (%84,9), kişisel özellikler yönüyle de özel sektörde çalışan kadın eczacıların iş motivasyonlarının kazançlı bir işe sahip olma (88,8%), saygı (88,8%) ve beceriler, yeterlilikler ve yetenekler (88,4%) ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Başarı duygusu kazanmak (%89,2) ve kariyerlerinde ilerlemek (%88,8) de iş motivasyonlarını etkilemektedir (Al-Omar vd., 2022: 1388). Finansal ve finansal olmayan teşviklerin motivasyon ve elde tutma üzerindeki etkisine ilişkin mevcut kanıtları birleştirmek için gerçekleştirilen sistematik incelemede 20 makalenin analizi gerçekleştirilmiştir. Nitel ve nicel çalışmaların bir karışımından oluşan çalışmada yedi ana motivasyon teması belirlenmiştir. Bunlar; finansal ödüller, kariyer geliştirme, sürekli eğitim, hastane altyapısı, kaynak bulunabilirliği, hastane yönetimi ve tanınma/takdirdir. Motivasyon faktörleri ülkeye hatta organizasyonlara özgü olsa da finansal teşvikler, kariyer geliştirme ve yönetim sorunları temel faktörler olarak tanımlanmıştır. Temel bulgulardan biri olarak finansal teşviklerin tek başına sağlık çalışanlarını motive etmek için yeterli olmadığı tespit edilmiştir. Tanınmanın sağlık çalışanlarının motivasyonunda oldukça

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

etkili olduğu ve yeterli kaynakların ve uygun altyapının da morali önemli ölçüde iyileştirebileceği ortaya konulmuştur (Willis-Shattuck vd., 2008: 1). Kenya'daki kamu hastanelerindeki 159 katılımcı ile gerçekleştirilen bir araştırmada ücret, iş tanınması, kariyer ilerlemesi ve işyeri ortamının sağlık personelinin performansındaki değişikliklerin %83,2'sini oluşturduğu belirlenmiştir. Performans ile motivasyon arasında güçlü bir ilişki bulunmuştur. Aynı zamanda çalışanların motivasyonunun kamu hastanelerindeki sağlık çalışanlarının performansını etkilediği sonucuna varılmıştır. Çalışma, sağlık çalışanlarının yeterli ücretlendirilmesinin sağlık hizmetlerinin performansını ve kalitesini iyileştirdiğini de ortaya koymuştur (Nyaboga ve Muathe, 2022: 180).

"Motivasyonu azaltan faktörler" sorusuna katılımcılar "İş Ortamı ve Yöneticilerle İlişkiler", "İzin ve Aile ile İlgili Sorunlar", "Haksızlık ve Eşitsizlik", "İş yükü ve Görevlendirmeler" temaları altında yanıt vermişlerdir. Nepal'de gerçekleştirilen bir araştırmada kamu sektöründe sağlık işgücünün motivasyonu düşüren başlıca faktörler düşük ücret, sınırlı kapasite geliştirme fırsatı, kötü çalışma ortamı, performansın tanınmaması ve siyasi müdahaleler olarak belirlenmiştir (Ghimire vd., 2013: 112). Tahran'da 212 sağlık çalışanı ile gerçekleştirilen çalışmada ise haksız muamele, kötü yönetim ve takdir eksikliği başlıca motivasyon düşürücü faktörlerdir (Daneshkohan vd., 2015: 153).

"İş-özel hayat dengesini belirlemeye yönelik çözümler" olarak "Çalışma Saatleri ve Planlama", "Aile ve Sosyal Hayat", "Profesyonellik ve Sınırların Korunması" ile "İş Yoğunluğu ve İzin Sorunları" olarak ifade edilirken ***"işverenin ya da yöneticilerin motivasyona etkileri"*** "Yöneticilerin Anlayış ve Destekleyici Tutumları", "Adalet ve Değerlendirme", "Olumsuz Yöneticiler ve Destek Eksikliği" ve "Huzurlu ve İşbirlikçi Ortam" temaları altında toplanmıştır.

"Kariyer veya işte sahip olunan fırsatlar" konusuna yönelik soruya "Kariyer Olanaklarının Eşitsizliği ve Adaletsizlik", "Kariyer Fırsatları ve Gelişim İmkanları", "İşin ve Sorumlulukların Artışı" ve "Kariyer Fırsatlarının Kısıtlı Olması" temaları altıda toplanan olumsuz yanıtlar verilmiştir.

Katılımcılar "***motivasyonlarını etkileyen unsurlar"*** konusunda "Ekonomik Getiri ve Maaş", "Takdir ve Değer Görme", "İş Ortamı ve Çalışma Koşulları", "Adalet ve Anlayış" ile "Aile ve Kişisel Zaman" temaları ile yanıt vermişlerdir. Vietnam'da bir araştırmada 240 sağlık çalışanına anket uygulanmış ve 43 sağlık çalışanının yanı sıra sağlık yöneticileri ile de derin görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Sağlık çalışanlarının motivasyonuna üç faktörün katkıda bulunduğu ve bunların eğitime erişim, temel görevleri yerine getirme yeteneği ile vardiya programı olduğu tespit edilmiştir. Motivasyon, kendilerini yetkin olarak tanımlayan veya daha fazla anne bakım hizmeti sunma olanağına sahip olan sağlık çalışanlarında daha yüksek iken daha sık gece vardiyasında çalışanlar ve son 12 ayda eğitim alanlar arasında daha düşüktür (Thi Hoai Thu vd., 2015: 1). Etiyopya'da 43 birincil sağlık tesisi çalışanları ile gerçekleştirilen araştırmada hem finansal hem de finansal olmayan faktörlerin sağlık çalışanı motivasyonunun önemli belirleyicileri olduğu bilgisine ulaşılmıştır (Hotchkiss vd., 2015: 1). Kuzey Yunanistan'daki bir kamu hastanesindeki 74 sağlık çalışanından elde edilen verilerin değerlendirildiği bir başka çalışmada çalışanlar için temel motivasyonlar meslektaşlarıyla olan ilişkiler ve başarı düzeyi olarak düşünülürken, ödül düzeyi ve iş özelliklerinin ikincil rol oynadığı bulunmuştur (Kitsios ve Kamariotou, 2021: 1). Tahran'da 212 sağlık çalışanı ile gerçekleştirilen çalışmada ise sağlık çalışanları için temel motivasyon faktörleri iyi yönetim, denetçiler ve yöneticilerin desteği ile

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

meslektaşlarıyla iyi çalışma ilişkileri olarak belirlenmiştir. (Daneshkohan vd., 2015: 153). Besley ve Ghatak (2003), bir kuruluş ile bir çalışanın misyonu arasındaki iyi bir eşleşmenin parasal teşviklere olan ihtiyacı azaltabileceğini göstermektedir (Delfgaauw ve Dur, 2008: 4). Belçika'da 3.314 özel sektör ve 409 kamu sektörü çalışanı üzerinde yapılan bir anketten elde edilen veriler, kamu sektörü çalışanlarının daha az dışsal olarak (ücret vb.) motive olduğunu göstermekte ve sonuç önceki araştırmaları güçlü bir şekilde doğrulamaktadır (Buelens ve Van Den Broeck, 2007: 65)

"***Çalışan kadın olmak***" "Güç ve Özgürlük", "Sorumluluk ve Fedakarlık", "Planlama ve Programlama", "Topluma ve Aileye Katkı" temaları ile karşılık bulmuştur.

Deci (1972) içsel motivasyon ve dışsal motivasyondan bahsederek içsel motivasyonun bir işi yapmaktan elde edilen tatmin olduğunu, dışsal motivasyonun ise para ve diğer teşvikler gibi bireyleri daha iyi performans göstermeye iten diğer faktörler olduğunu söylemektedir (Nwagbara ve Akanji, 2012: 42). Çalışanların içsel motivasyonlarının yanı sıra dışsal motivasyonlarının da olabileceği bilinmektedir. Önceki çalışmalarda, kamu sektörü çalışanlarının özel sektördeki çalışanlara göre genellikle daha yüksek düzeyde içsel motivasyona sahip olduğu da belirlenmiştir (Cowley ve Smith, 2014: 241). Ücretler, çalışan performansını iyileştirmenin itici gücü olarak kabul edilmesine rağmen kamu sektöründe çalışanlar için eğitim veya öğretim fırsatları ile sağlık hizmetleri planları gibi diğer teşviklerle motivasyon mümkün olmaktadır (Habánik vd, 2018: 79-80). Çalışmada elde edilen önemli bulgulardan biri motivasyon artıran ya da azaltan faktör olarak ücretin öncelikli olarak belirtilmemiş olmasının yanı sıra ücretin motivasyonu etkileyen faktörler sıralamasında öncelikli olmasıdır. Sonuç literatürde yer alan sonuç ve değerlendirmeler ile uyumlu bir görünüm sergilemektedir.

Literatürde kamuda ve özel sektörde çalışan kadınların motivasyonuna ilişkin çalışmalar çok yönlü olarak ele alınırken ülkemizde konu çok sınırlı kalmıştır. Karşılaştırmalı araştırmalara ihtiyaç bulunmaktadır. Kamuda kadın çalışanların motivasyonu hakkında daha eksiksiz bir anlayış elde etmek için, gelecekteki araştırmalarda çalışanların motivasyonu hem iş durumu hem de cinsiyete göre detaylı olarak incelemelidir.

Kamuda kadınların kariyer hedeflerini desteklemek ve potansiyellerine ulaşmalarını sağlamak için kariyer ilerlemesi ve gelişimi için fırsatlar sağlanmalıdır. Kadınların karşılaştığı benzersiz zorlukları ele alan destekleyici bir çalışma ortamı yaratmak, kadınları iş gücünde motive etmek ve tutmak için kritik öneme sahiptir. Kamu yöneticileri bu zorlukların üstesinden gelerek, kadınların kariyer hedeflerine ulaşmalarını ve organizasyonun başarısına katkıda bulunmalarını teşvik eden ve güçlendiren bir iş yeri kültürü yaratmak zorundadır.

Üstlerin astlarını motive edebilmeleri çok önemlidir, bu da motivasyon süreci hakkında bilgi gerektirmektedir. Üstlerin insanları neyin motive ettiğini, ihtiyaçlarının, ilgi alanlarının, değerlerinin ve isteklerinin ne olduğunu bilmeleri oldukça önemlidir. Dışsal ve içsel motivasyon unsurlarının önceliği ve yoğunluğu kişiden kişiye değişmektedir. Genel olarak ister kamu ister özel sektör çalışanı olsun tüm çalışanlar büyüyen işletmelerde çalışmak, adil bir şekilde tazmin edilmek, mesleki ve kariyer gelişimi için potansiyellerini kullanmak istemektedir. Üstlerin bu durumu yönetebilecek farkındalık içinde olmaları gerekmektedir. Kamuda da çalışanı ve kadını bir değer olarak öncelikleyen koçluk ve mentorluk uygulamalarına acilen geçilmesi gerekmektedir.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Yöneticiler işte eşitlik ve kapsayıcılık kültürü yaratmalıdır. Bu kapsamda yöneticilere ve çalışanlara çeşitliliği ve kapsayıcılığı teşvik etmek için eğitimler düzenlenebilir. İstihdam ve ilerleme başarısı için liyakate dayalı seçimlerin kadınlar lehine kullanılması da özellikle ve öncelikle sağlanabilmelidir.

Son söz olarak çalışma hayatında ve kamuda "kadına rağmen olarak gerçekleştirilen uygulamalar yerini kadınlar ile birlikte" olarak değiştirilmek zorundadır. Bu çalışma hayatında ve özellikle de kamuda çalışan kadınları motive eden unsurları tespit edip yönetmekle başarılabilecek bir özellik taşımaktadır.

KAYNAKÇA

Al-Araimi, A.A. (2002). Exploratory study on employees' motivation in the omani private banking sector. Journal of Public Budgeting, Accounting & Financial Management, 14 (2), 208-220. (Erişim tarihi: 12.09.2024)

Al-Omar, H.A, Khurshid, F., Sayed, S.K., Alotaibi, W.H., Almutairi, R.M., Arafah, A.M., Mansy, W., and Alshathry, S. (2022). Job motivation and satisfaction among female pharmacists working in private pharmacy professional sectors in Saudi Arabia. Risk Manag Healthc Policy., 15, 1383–1394. https://doi.org/10.2147/ RMHP.S369084 PMID: 35903180. (Erişim tarihi: 12.09.2024)

Buelens, M., and Van den Broeck, H. (2007). An analysis of differences in work motivation between public and private sector organizations. Public Administration Review, 67(1), 65–74. doi:10.1111/j.1540- 6210.2006.00697.x (Erişim tarihi: 12.09.2024)

Chu, D.C. (2018). Employment motivation and job-related satisfaction: a comparison of police women's perceptions in Dubai and Taipei, Policing and Society, 28(8), 915-929. doi: 10.1080/10439463.2017.1329306. (Erişim tarihi: 09.09.2024)

Cowley, E., and Smith, S. (2014). Motivation and mission in the public sector: evidence from the World Values Survey. Theory Decision, 76, 241–263. https://doi.org/10.1007/s11238-013-9371-6. (Erişim tarihi: 09.02.2024)

Daneshkohan, A., Zarei, E., Mansouri, T., Maajani, K., Ghasemi, MS, and Rezaeian, M. (2015). Factors affecting job motivation among health workers: A study from Iran. Global Journal of Health Science, 7(3), 153-160. ISSN 1916-9736 E-ISSN 1916-9744. (Erişim tarihi: 12.08.2024)

Davies, S., Broekema, H., Nordling, M.,and Furnham, A. (2017). Do women want to lead? Gender differences in motivation and values. Psychology, 8, 27-43. http://dx.doi.org/10.4236/psych.2017.81003. (Erişim tarihi: 16.08.2024)

Delfgaauw, J., and Dur, R. (2008). Incentives and workers' motivation in the public sector, The Economic Journal, 118(525), January, 171–191. https://doi.org/10.1111/j.1468-0297.2007.02108.x (Erişim tarihi: 07.06.2024)

Eker, Ç. and Erkal, S. (2018). Kamu kurumlarında çalışan ev idaresi personelinin çalışma koşullarının iş motivasyonuna olan etkisinin incelenmesi. Uluslararası Turizm, Ekonomi ve İşletme Bilimleri Dergisi (IJTEBS), 2(2), 419-432. (Erişim tarihi: 06.07.2024)

Frank, S.A. and Lewis, G.B. (2004). Government employees working hard or hardly working?. American Review of Public Administration, 34(1), March, 36-51. doi: 10.1177/0275074003258823. (Erişim tarihi: 12.08.2024)

Ghimire, J., Gupta, R.P., Kumal, A.B., Mahato, R.K., Bhandari, R.M., and Thapa, N. (2013). Factors associated with the motivation and de-motivation of health workforce in Nepal. J Nepal Health Res Counc,11(24), 112-8. (Erişim tarihi: 11.07.2024)

Güven, H.K. (2017). Çalışan annelerin emzirmeleri. Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yenidoğan Dergisi, 2(2), 469-480. (Erişim tarihi: 06.04.2024)

Habánik, J., Martošová, A., and Gullerová, M. (2018). Motivation of public sector employees. Social & Economic Revue, 16(4), 79- 85 (Erişim tarihi: 09.09.2024)

Hitka, M., Kozubikova, L. and Potkany, M. (2018). Education and gender-based differences in employee motivation. Journal of Business Economics and Management, 19(1), 80–95. https://doi.org/10.3846/16111699.2017.1413009 (Erişim tarihi: 16.03.2024)

Hotchkiss, D.R., Banteyerga, H. And Tharaney, M. (2015). Job satisfaction and motivation among public sector health workers: evidence from Ethiopia. Hum Resour Health, 13(83). https://doi.org/10.1186/s12960-015-0083-6 (Erişim tarihi: 13.06.2024)

Karalar, M. and Büyükgöze-Kavas, A. (2021). Çalışan kadınlar üzerine yayınlanan tezlerin incelenmesi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi, *3*(1), 15-36. (Erişim tarihi: 06.07.2024)

Kleinginna, P. R., and Kleinginna, A. M. (1981). A categorized list of motivation definitions, with a suggestion for a consensual definition. Motiv. Emot. 5, 263–291. doi: 10.1007/BF00993889 (Erişim tarihi: 10.06.2024)

Kilpatrick, Franklin P., Milton C. Cummings, Jr., and M. Kent Jennings *The Image of the Federal Service*. Brookings Institution, Washington, DC:, 1964.

Kitsios, F., and Kamariotou, M. (2021). Job satisfaction behind motivation: An empirical study in public health workers. Heliyon, 7, e06857. https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2021.e06857 (Erişim tarihi: 10.05.2024)

Nyaboga, J.M. and Muathe, S.M. (2022). Employees motivation and health workers performance in public hospitals in Kenya. Journal of Business and Management Sciences, 10(4), 180-191 Available online at http://pubs.sciepub.com/jbms/10/4/2 Published by Science and Education Publishing DOI:10.12691/jbms-10-4-2 (Erişim tarihi: 08.05.2024)

Nwagbara, U. and Akanji, B.O. (2012). The impact of work-life balance on the commitment and motivation of Nigerian women employees. International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences, 2(3), 38-47. ISSN: 2222-6990 (Erişim tarihi: 08.06.2024)

Pinder, C.. *Work Motivation in Organisational Behaviour*. Prestice-Hall / New Jersey, 1998.

Thi Hoai Thu, N., Wilson, A. and McDonald, F. Motivation or demotivation of health workers providing maternal health services in rural areas in Vietnam: findings from a mixed-

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

methods study (2015). Hum Resour Health, 13(91), https://doi.org/10.1186/s12960-015-0092-5 -5 (Erişim tarihi: 22.06.2024)

Weldegebriel, Z., Ejigu, Y., Weldegebreal, F., and Woldie, M. (2016). Motivation of health workers and associated factors in public hospitals of West Amhara, Northwest Ethiopia. Patient Preference and Adherence, 10, 159–169. https://doi.org/10.2147/PPA.S90323 (Erişim tarihi: 18.08.2024)

Willis-Shattuck, M., Bidwell, P., Thomas, S. et al. (2008). Motivation and retention of health workers in developing countries: a systematic review. BMC Health Serv Res, 8(247) https://doi.org/10.1186/1472-6963-8-247 (Erişim tarihi: 11.06.2024)

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

KARAYOLLARI TRAFİK KANUNU UYGULAMASINDA GÖREV SORUNU

TARIK BABACAN

Selçuk Üniversitesi

bbcn6005@gmail.com - 0009-0008-3941-2738

ÖZET

2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 110. maddesinin 2011 yılında değiştirilmesi ile karayolunda gerçekleşen trafik kazalarında adli yargı yerleri görevli kabul edilmişken uygulamada aksi yönde kararlar verildiği ve Uyuşmazlık Mahkemesi'nde bu konuda çok sayıda uyuşmazlığın giderildiği görülmektedir. Çalışmada, son yıllarda görevli yargı yerinin belirlenmesine ilişkin kararların incelenmesiyle güncel durum ortaya konularak çözüm önerisi sunulması amaçlanmıştır.

Karayolları Trafik Kanunu'nda "*karayolu*" "*Trafik için, kamunun yararlanmasına açık olan arazi şeridi, köprüler ve alanlardır*." şeklinde, "*trafik*" ise, "*Yayaların, hayvanların ve araçların karayolları üzerindeki hal ve hareketleridir*." şeklinde tanımlanmıştır.

Karayolları Trafik Kanunu'nun yürürlüğünden önce uygulanan 6085 sayılı Karayolları Trafik Kanunu döneminde hukuki sorumluluğa ilişkin davalarda, uyuşmazlığın çözümlenmesi gereken yargı yolu konusunda emredici bir düzenleme bulunmamaktaydı. Bu düzenlemede yalnızca araçlardan kaynaklanan zararlara ilişkin durumlar öngörülmüş ve uygulamada adli yargı yolunun görevli olduğuna ilişkin yüksek yargı uygulaması yerleşmiştir.

İdarenin taraf olduğu hukuk davaları çoğunlukla, karayollarının bakımı ve işletilmesine, idarenin işleten sıfatına, trafiğe kayıtlı araçların sicilinin yanlış tutulmasına ilişkin kusurlara dayanmaktadır. Tartışmaların, karayolunun teknik anlamda tanımlanmasından uyuşmazlığı çözecek yargı yolunun tayinine kadar geniş bir alanda olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle 110. maddenin kapsamının ne olduğu, hizmet kusurunun tamamen idare hukukuna has bir terim olmasından ve yargı mercilerince de bu noktanın aşılamamasından kaynaklandığı görülmektedir. Yüksek Mahkemelerin uygulamalarında birlik olmamakla beraber Uyuşmazlık Mahkemesi'nin istikrar kazanan uygulamalarının da Yargıtay veya Danıştay tarafından da benimsenmediği anlaşılmaktadır. Çözüm ise, kazuistik yapısına rağmen görevli yargı merciine ilişkin açık ve net düzenleme bulunmayan Kanun metninin değiştirilmesidir. Kanaatimizce, yargı uygulaması ile halen hukuki belirlilik sağlanamadığına göre kanun değişikliği yapılarak hem emek ve mesai kaybının önüne geçilmesi hem de yeknesak bir uygulamanın oluşturulması mümkün olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Karayolu, trafik, görevli, yargı yolu.

1. GİRİŞ

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

İşbu bildiri, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilimdalı'nda "Karayolları Trafik Kanunu Uygulamasında İdarenin Taraf Olduğu Davalar" isimli çalışmanın, güncel ve orijinal olması sebebiyle görevli yargı yolunun tayinine ilişkin kısımların, bu konudaki çözümlere bir katkı sunmak maksadıyla duyarlılığın artırılması hedeflenerek sunulmuştur**.** Araştırmacılar ve uygulayıcılar için bildirinin sunulduğu tarih itibariyle güncel kararlardan olabildiğince istifade edilerek görevli yargı yolunun belirlenmesine ilişkin kaynak bir eser ortaya konulması amaçlanmıştır.

Karayollarında düzenin sağlanması kamu gücüne dayanmaktadır. Kamu gücüne dayanan bir düzenin oluşmasıyla birlikte kurallara aykırı davranışların yaptırımlarla karşılaşması da kaçınılmazdır. Bu aynı zamanda idare hukukunun da genel ilkelerindendir. İdare hukuku, idareyi hukuka bağlı kılan ve ona hukuk devleti vasfını veren bir anlayışın neticesinde doğmuştur.[79] İşte hukuk düzeninde bu tür uyuşmazlıkların nasıl ve ne tür bir yargılamayla çözümleneceğinin belirlenmesi gereği doğmuştur. Cumhuriyetin ilanından sonra karayollarında düzenin sağlanması maksadıyla yapılan ilk düzenleme 1930 yılında 1580 sayılı Belediyeler Kanunu ile yapılmış ise de gelişmelere yetersiz kalması nedeniyle İsviçre mevzuatından istifade edilerek yapılan düzenlemeler ile müstakil bir kanun hazırlanmış ve nihayetinde İsviçre Karayolları Trafik Kanunu'ndan iktibas edilerek 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu yürürlüğe girmiştir ve bu Kanun yapılan değişiklikler ile halen uygulanmaya devam edilmektedir.[80]

Günümüzde ulaşım hizmetleri bazı güzergâhlarda özel işletmelerin kontrolü altında bulunan karayollarında gerçekleşiyor ise de 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nda açıkça belirtildiği üzere sorumluluk karayolunun niteliğine göre değişmekle birlikte asıl olarak kamu tüzel kişiliklerindedir. Dolayısıyla karayollarında gerçekleşen olaylarda sıklıkla karşılaşılan durum idarenin taraf olduğu uyuşmazlıklardır.

2. KARAYOLU VE TRAFİK KAVRAMLARI

2.1. KARAYOLU

Karayolları Trafik Kanunu'nun tanımlar başlıklı 3. maddesinde karayolu "Trafik için, kamunun yararlanmasına açık olan arazi şeridi, köprüler ve alanlardır." şeklinde tanımlanmış ve Karayolları Trafik Yönetmeliği'nde de aynı tanım yer almıştır. Karayolları Trafik Kanunu'nun uygulama alanının belirlendiği 2. maddesinde "Karayolu dışındaki alanlardan kamuya açık olanlar ile park, bahçe, park yeri, garaj, yolcu ve eşya terminali, servis ve akaryakıt istasyonlarında karayolu taşıt trafiği için faydalanılan yerler ile, erişme kontrollü karayolunda ve para ödenerek yararlanılan karayollarının kamuya açık kesimlerinde ve belirli bir karayolunun bağlantısını sağlayan deniz, göl ve akarsular üzerinde kamu hizmeti gören araçların, karayolu araçlarına ayrılan kısımlarında da bu Kanun hükümleri uygulanır." şeklinde belirtilmiştir. Kanun'un uygulama alanı incelendiğinde aslında karayolu olarak nitelenemeyecek alanları da kapsayacak şekilde geniş bir tanım yapıldığı anlaşılmaktadır.

[79] Fındıklı Remzi, **İdare Hukuku,** Uzman Kariyer Yayınları, Ekim, Ankara, 2012, s. 14.
[80] Petek, Hasan, "Kamu Tüzel Kişilerinin Karayolları Trafik Kanunu'na Göre Hukukî Sorumluluğu", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,** C. 16, S. özel sayı, 2014, s. 3287-3342.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Yargıtay'a göre; "karayolu tanımının dışında kalan alanlardan kamuya açık olanlar ile park, bahçe, park yeri, garaj, yolcu ve eşya terminali, servis ve akaryakıt istasyonlarında karayolu taşıt trafiği için faydalanılan yerler ile, erişme kontrollü karayolunda ve para ödenerek yararlanılan karayollarının kamuya açık kesimlerinde ve belirli bir karayolunun bağlantısını sağlayan deniz, göl ve akarsular üzerinde kamu hizmeti gören araçların, karayolu araçlarına ayrılan kısımlarında da, bu kanun hükümlerinin uygulanacağı; bu haliyle, toplu trafiğin bulunduğu yerler ile karayoluyla bağlantısı olan yerlerin de bu kapsama alındığı" belirtilmiştir.[81] Buradan çıkan sonuç ise kamunun yararlandığı tüm yolların karayolu kabul edileceğidir.

2.2. TRAFİK

Hem Karayolları Trafik Kanunu'nda hem de Karayolları Trafik Yönetmeliği'nde "Yayaların, hayvanların ve araçların karayolları üzerindeki hal ve hareketleridir." şeklinde tanımlanmıştır.

İşbu çalışmada da yayaların, hayvanların ve araçların doğrudan mevzuatta karayolu olarak tanımlanan ve karayolu sayılan alanlarda gerçekleşen hal ve hareketlerinden doğan ve adli yargıda idarenin hasım olarak yer alabileceği davalara ilişkin inceleme yapılacaktır.

3. KARAYOLLARI TRAFİK KANUNU'NUN 110. MADDESİNİN İNCELENMESİ

3.1. MADDE METNİ VE DEĞİŞİKLİK SÜRECİ

2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden önce uygulanan 11/05/1953 tarihinde yürürlüğe giren 6085 sayılı Karayolları Trafik Kanunu döneminde hukuki sorumluluğa ilişkin davalarda, uyuşmazlığın çözümlenmesi gereken yargı yolu konusunda emredici bir düzenleme bulunmamaktaydı. Zikredilen Kanun'un 50. maddesinde, karayolunda kullanılan araçları esas alan bir düzenleme yürürlükteydi.

Karayollarında gerçekleşen zararlara ilişkin hukuki sorumluluk davalarında, görevli yargı yolunun tespitine ilişkin sorunlarının çözümlenmesi maksadıyla Karayolları Trafik Kanunu'nda "İşleteni veya sahibi Devlet ve diğer kamu kuruluşları olan araçların sebebiyet verdiği zararlara ilişkin olanları dâhil, bu Kanundan doğan sorumluluk davaları, adlî yargıda görülür. Zarar görenin kamu görevlisi olması, bu fıkra hükmünün uygulanmasını önlemez. Hemzemin geçitte meydana gelen tren-trafik kazalarında da bu Kanun hükümleri uygulanır. Motorlu araç kazalarından dolayı hukukî sorumluluğa ilişkin davalar, sigortacının merkez veya şubesinin veya sigorta sözleşmesini yapan acentenin bulunduğu yer mahkemelerinden birinde açılabileceği gibi kazanın vuku bulduğu yer mahkemesinde de açılabilir." Şeklinde düzenleme yapılarak bu konudaki sorunların çözümü amaçlanmıştır. Aynı değişiklik metninde takip eden maddede de halen görülen davalarda yorum karışıklığının önlenmesi maksadıyla, geçici 21. madde ile düzenleme yapılmıştır. Böylece, karayollarında gerçekleşen trafik kazalarında, zarar görenin yahut zarara sebep olanın asker kişi veya memur kişi olmasının ya da kamuya veya özel kişiye ait araç olmasının bir önemi kalmamış, tüm uyuşmazlıkların adli yargı yerinde çözümlenmesine ilişkin düzenleme yapılmıştır.

[81] Y.4.H.D. 13.02.2023, E. 2021/16597 K. 2023/1673, (UYAP – Karar Arama), (Erişim Tarihi: 09.01.2024).

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

3.2. DEĞİŞİKLİK GEREKÇESİ

Maddenin en önemli değişiklik gerekçesi, aynı türden olaylara ilişkin davaların farklı yargı yollarında görülmesinin sona erdirilmek istenilmesidir. Bu gerekçeye dayanılarak adli yargı yolunun görevli kılınmasına yönelik düzenleme yapılmıştır. Doktrinde, düzenlendiği mevzuatın ve genel idare hukuku ilkeleri ile bağdaşmayan bu düzenleme ile ilgili yoğun eleştiriler yapılmıştır ve bu eleştiriler halen devam etmektedir.[82] Gerçekten de hizmet kusuruna dayanan davaların idari yargı yerinde görülüyor olması karşısında yapılan bu düzenleme ile karayollarının bakımı ve işletilmesi ile ilgilenen idarelerin açıkça hizmet kusuruna dayanan davalar da adli yargı yerlerinde görülmeye başlamıştır. Aşağıda hizmet kusuruna dayalı olarak açılan davalar başlığı altında bu konu irdelenecek ve Uyuşmazlık Mahkemesi'nin de halen bu konulara ilişki görevli yargı yolunun belirlenmesine ilişkin kararlarında azımsanmayacak ölçüde muhalefet şerhi ile çıkan oyçokluğu ile verilen kararlarına değinilecektir.

3.3. SOMUT NORM DENETİMİ VE ELEŞTİRİLER

Yapılan bu değişiklik, Bursa 3. Asliye Hukuk Mahkemesi ile Batman 2. Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından başvurulan somut norm denetimi yolu ile Anayasa Mahkemesi'nde incelenmiştir. Özellikle işbu çalışmada Anayasa Mahkemesi'nin 2013/68 Esas, 2013/165 Karar sayılı ve 26/12/2013 tarihli kararının[83] tartışılması lüzumlu görülmüştür.

Anayasa Mahkemesi'nin zikredilen kararında, kararın başında olay başlığı altında davalar nitelenirken, somut norm denetimine gelen dava dosyaları adli yargı yerlerinden gelmesine rağmen "tazminat talepli tam yargı davaları" ifadesi kullanılarak aslında idari yargı yoluna has bir terim tercih edilerek idari yargı yolunda görülmesi gereken davalar olduğuna dair kararsız tutum bulunduğu gözlemlenmektedir. Başvurularda, idari işlem ve eylemlerin yerine getirilmesinden doğan davaların hizmet kusuruna dayandığı ve bu türden davaların idari yargı yerinde görüldüğü ifade edilerek karayollarında da gerçekleşen hizmet kusurundan kaynaklanan davaların idari yargı yerinde görülmesi gerekçesiyle iptal gerekçeleri ileri sürülmüştür.

Anayasa Mahkemesi kararının gerekçesinde, Anayasa'da kabul edilen adli ve idari yargı ayrımı belirtildikten sonra kanun koyucunun idari yargının görev alanına giren bir uyuşmazlığın çözümünde adli yargının görevlendirilmesi konusunda mutlak bir takdir yetkisi bulunmadığı ifade edilmiş ve akabinde istisnası olarak ise haklı neden ve kamu yararı gerekçesini göstermiştir. Devamında ise, trafik kazasında zarar gören kişinin asker kişi ya da memur olmasına, aracın askeri araç veya kamu hizmetine yahut özel mülkiyete konu olmasına veya olayın gerçekleştiği yerin hemzemin geçitte olması durumlarında farklı yargı kollarında davaların görülmesinin önüne geçilmesinin amaçlandığına ilişkin madde gerekçesine değinilerek karara gerekçe yapılmıştır. Bir diğer gerekçe de, karayolu şeridinde gerçekleşen

[82] Detaylı bir eleştiri metni için bkz. Üstün, Gül, "Karayolları Genel Müdürlüğünün Karayolları Trafik Kanunundan Doğan Sorumluluğu", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi,** C. 22, S. 2, 2016, s. 39 – 62, (https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruhad/issue/27645), (Erişim Tarihi: 09.01.2024).

[83] AYM. 26/12/2013, E. 2013/68 K. 2013/165, (UYAP – Karar Arama), (Erişim Tarihi: 13.01.2024).

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

araç trafiğinden kaynaklanan sorumluluk davalarının özel hukuk alanına girdiği ifade edilerek bu tür durumlarda idarenin kamu gücü kullanmadığı belirtilmiştir.

Kararın özellikle hukuki değerlendirme ve gerekçe içeren kısmı incelendiğinde, idarenin karayollarının bakımı ve işletilmesine ilişkin görev ve sorumlulukları hakkında bir değerlendirme yapılmamış, yalnızca araç kazaları olarak nitelenebilecek uyuşmazlıkların olacağı kabulü ile sonuca gidilmiştir. Esasen başvuruya konu olaylardan birinde, davacı sigorta şirketinin sigortaladığı aracın karayolunda seyir halinde iken tek taraflı kaza ile sol şeritte bulunan refüj taşlarına çarpması ile meydana gelen hasarın tazmini isteği ileri sürülmüş ve yerel mahkeme gerekçesinde de bu yönde detaylı açıklamalar yapılmış iken 2918 sayılı KTK'nın 7. maddesi ile karayollarının bakımından sorumlu idare olarak belirlenen KGM'nin hizmet kusuruna ilişkin bir davanın mevcut olduğu nazara alınarak hizmet kusuru yönünden de tartışma yapılması gerekirken bu konuya değinilmemesi hukuki açıdan kararın tatmin edici olmaktan uzak olduğunu göstermektedir. Bir diğer eleştiri ise, Anayasa Mahkemesi'nin birden fazla yargı yolunda görülen uyuşmazlıkların bir yargı yolunda toplanmasında kamu yararının gerçekleştirileceğine yönelik gerekçesine ilişkindir. Bu gerekçe ile iptali istenilen kanun hükmü ile idari yargı yeri görevlendirilmiş olsa idi Yüksek Mahkemece yine kamu yararının gerçekleşeceğine yönelik kabul yer alacak mıydı?

Bu şekilde Anayasa yargısı gerçekleşmiş bir kanun hükmünün varlığı sabit ise de halen Uyuşmazlık Mahkemesi'nce verilen kararlarda nerdeyse istikrar kazanan muhalefet şerhlerinden anlaşılacağı üzere uygulayıcılar tarafından halen görev sorununun kesin olarak çözümlendiğini ve kabullenildiğini ifade etmeye olanak yoktur.

4. İDARENİN TARAF OLDUĞU DAVALAR

Karayolları Trafik Kanunu'nda trafiğin akışı, idaresi, trafikte seyreden araçların niteliklerinin tasnifi, sicile kaydedilmeleri, sürücülerde aranacak nitelikler ve belgelerinin düzenlenmesi, oluşabilecek kazalardan doğan sorumluluk ve trafik araç sigortaları gibi tüm konular ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. İdare hukukunda ana kural hizmet kusuru olarak nitelenecek durumlarda idari yargının görevli olması gerektiği iken hem mevzuatta hem de uygulamada bunun aksinin de yaygın olduğu bilinmektedir. [84] Uygulamada işte bu çalışmada en sık karşılaşılan idarenin taraf olduğu dava türleri ele alınarak incelenmeye çalışılacaktır.

Uygulamada en sık karşılaşılan idarenin taraf olduğu dava türleri ise karayollarının bakımı ve işletilmesi nedeniyle hizmet kusuruna dayanılarak açılan davalar, idarenin işleteni olduğu araçların karıştığı trafik kazalarına ilişkin davalar, idarenin tutmakla sorumlu olduğu siciller sebebiyle açılan davalar ve idarenin yaygın olarak uyguladığı idari yaptırımlara ilişkin davalardır. Çalışmanın kapsamı sebebiyle bu kısımda özellikle görevli yargı yolunun belirlenmesi konusunda en çok uyuşmazlığın çıktığı "karayollarının bakımı ve işletilmesi nedeniyle hizmet kusuruna dayanılarak açılan davalar" üzerinde ayrıntılı olarak durulacak, diğer dava türleri hakkında kısaca bilgi verilmekle yetinilecektir.

[84] Gökcan, Hasan Tahsin, Kaymaz, Seydi, **Karayolları Trafik Kanunu'na göre Hukuki Sorumluluk, Tazminat, Sigorta, Rücu Davaları ve Trafik Suçları,** 2. Baskı, Seçkin Yayınları, 2001, Ankara, s. 582.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

4.1. KARAYOLLARININ BAKIMI VE İŞLETİLMESİ NEDENİYLE AÇILAN DAVALAR

Uygulamada en sık karşılaşılan davalar, idare tarafından karayolunun bakımı ve işletilmesi sırasında kusurlu davrandığı ileri sürülerek açılan davalardır. Bu davalarda, devletin veya ilgili kamu tüzel kişilerinin karayolu trafiği ile ilgili sunmaları gereken kamu hizmetindeki eksiklik ve aksaklıklara dayanarak idare hukuku kuralı olan hizmet kusuruna dayanılarak açılır.[85]Karayolunun üzerinde yahut karayolu sayılan köprü veya geçit gibi yerlerde gerekli önlemlerin alınmaması, işin tekniğe aykırı imal edilmesi gibi sebeplerle yol kenarından toprak kayması, yolda çukur açılması, yol üzerinde işaretlemelerin gereği gibi yapılmaması hallerinde kamu hizmetinin gereği gibi yapılmadığı gündeme gelecektir. [86]Bu tür davalarda, karayolunun yapımı, bakımı ve işletilmesi sorumluğu uhdesinde bulunan idarenin hasım olarak gösterilmesi gereklidir. Bu tür uyuşmazlıklarda, hem Yargıtay hem de Danıştay kararlarında istikrar bulunduğunu söylemeye olanak yoktur. Uyuşmazlık Mahkemesi tarafından verilen kararlarda ise istikrar bulunduğu söylenebilir.

KTK'da ifade edilen karayolu tanımı esas alınarak yapılan incelemede sorumlu idarenin tespitine kısaca değinmekte yarar vardır. 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun 7. maddesinde yer alan düzenlemeye göre belediye sınırları içinde yer alan yolların yapımı ve bakımı il görevlendirilen belediyelerin aynı şekilde trafik düzeni ve güvenliğinin sağlanmasından da sorumlu oldukları konusunda tereddüt bulunmamaktadır. Büyükşehirlerde de yolun genişliğine göre ilçe belediyesi ile büyükşehir belediyesi arasında ayırım vardır. Yolun genişliğinin 15 metreden fazla olması halinde sorumluluk büyükşehir belediyesinde olmaktadır.[87] Karayolunun kapsamı dışında kalacak alanların tanımlanması da önem arz etmektedir. Bir yolun karayolu olarak kabul edilmesi için zeminin asfaltla kaplı yahut taşlık veya topraklık olmasının bir önemi yoktur. Fiilen araç kullanımı olmayan yolların karayolu olarak kabulü mümkün değildir. Bu kapsamda özel mülk içerisinde bulunan yollar, havaalanları ve askeri güvenlik bölgesinde bulunan yollar da karayolu olarak kabul edilmemektedir.[88] Yargıtay 4. Hukuk Dairesi 2021/14380 Esas, 2021/10219 Karar sayılı ve 13/12/2021 tarihli kararında[89] karayolu ile bağlantısı bulunan özel mülkiyete tabi alanlarda gerçekleşen kazalarda KTK'nın uygulanacağı kabul edilmiştir.

Uyuşmazlık Mahkemesi'nin 2023/42 Esas, 2023/198 Karar sayılı ve 27/03/2023 tarihli kararı[90]:

Davalı belediye idaresinin hizmet sınırları dahilindeki ağacın, sokak üzerindeki aracın üstüne devrilmesi sonucu gerçekleşen zararın, araç malikine ödeme yapan sigorta şirketi tarafından rücuen tahsili maksadıyla başlatılan icra takibine vaki idare itirazının iptali isteğiyle açılan davada, İcra ve İflas Kanunu'nda düzenlenen itirazın iptali davasının mahiyeti ifade

[85] Narter Sami, **Trafik Kazalarında Hukuki ve Cezai Sorumluluk,** Adalet, 5. Baskı, Ankara, 2017, s.122.
[86] Narter, s. 123.
[87] Ankara BAM 14.HD. 28.03.2022,E. 2021/154 K., (UYAP – Karar Arama), (Erişim Tarihi: 26.01.2024).
[88] Y.HGK. 28/09/2011, E. 2011/17-499 K. 2011/557, (UYAP – Karar Arama), (Erişim Tarihi: 09.01.2024).
[89] Y.4.H.D. 13.12.2021, E. 2021/14380 K. 2021/10219, (UYAP – Karar Arama), (Erişim Tarihi: 09.01.2024).
[90] U.M. 27.03.2023 E. 2023/42 K. 2023/198, (UYAP – Karar Arama), (Erişim Tarihi: 12.01.2024).

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

edildikten sonra niteliği gereği adli yargı yerinde görülmesi gerektiği üzerinde durulmuş ve ayrıca idarenin hizmet kusurundan kaynaklanan trafik kazası sonucu rücuen tazminat davası olması halinde yerleşik uygulamaya atıf yapılarak 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nda düzenlenen hususlarda açılacak her türlü sorumluluk davalarının adli yargı yerinde görülmesine dair oybirliği ile karar verilmiştir.

Yine Uyuşmazlık Mahkemesi'nin 2023/165 Esas, 2023/254 Karar sayılı ve 27/03/2023tarihli, 2023/140 Esas,2023/97 Karar sayılı ve 27/02/2023 tarihli kararlarında[91] karayolu kenarında veya üzerinde ağaçtan kaynaklanan zararlar hakkında aynı yönde kararlar verilmiş, karayolunda bulunan köprüde seyir halindeki aracın üzerine beton düşmesi nedeniyle açılan davada da adli yargı yerinin görevli olacağına dair 2022/652 Esas, 2023/156 Karar sayılı ve 27/02/2023 tarihli kararı[92] ile karar verilmiştir.

Uyuşmazlık Mahkemesi'nin 2023/249 Esas, 2023/328 Karar sayılı ve 17/04/2023 tarihli kararı[93]:

Davacının kayıt maliki olduğu araç ile davalı Karayolları Genel Müdürlüğü'nün yetki alanında bulunan ve sonradan düzenlenen kavşak yapılarak döndürülen yola, kavşak bulunduğuna dair işaretleme yapılmadığı, ışıklandırma veya uyarı levhalarının konulmadığı, döndürülen yoldan sonra kavşağa çarparak gerçekleşen tek taraflı trafik kazasında oluşan zararın tazmini için açılan davada **"**2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 110. maddesinin karayollarında, can ve mal güvenliği yönünden trafik düzeninin sağlanarak trafik güvenliğini ilgilendiren tüm konularda alınacak önlemleri kapsadığı" ifade edilerek "bu hükmün trafikle ilgili kuralları, şartları, hak ve yükümlülükleri, bunların uygulanmasını ve denetlenmesini, ilgili kuruluşları ve bunların görev, yetki ve sorumlulukları ile çalışma usullerini kapsadığı" belirtilerek trafik kazalarından kaynaklanan sorumluluk davalarının görüm ve çözüm yerinin adli yargı yeri olduğuna karar verilmiştir.

Uyarı levhası bulunmadığından bahisle açılan benzer bir uyuşmazlık hakkında da 2024/7198 Esas, 2024/265 Karar ve 08/07/2024 tarihli karar[94] ile aynı yönde karar verilmiştir. Yol yapım çalışması sırasında gerekli uyarı ve işaret levhaları bulunmaması sebebiyle oluşan zarara ilişkin açılan bir başka davada da 2022/652 Esas, 2023/156 Karar sayılı ve 27/02/2023 tarihli karar[95] ile adli yargı yerinin görevli olduğuna karar verilmiştir.

Uyuşmazlık Mahkemesi'nin 2023/485 Esas, 2023/714 Karar sayılı ve 27/11/2023 tarihli kararı[96]:

[91] U.M. 27/03/2023, E. 2023/165 K. 2023/254, 27/01/2023, E. 2023/140 K. 2023/97, (UYAP – Karar Arama), (Erişim Tarihi: 14.01.2024).

[92] U.M. 27.02.2023, E. 2022/652 K. 2023/156, (UYAP – Karar Arama), (Erişim Tarihi: 12.01.2024).

[93] U.M. 17.04.2023, E. 2023/249 K. 2023/328, (UYAP – Karar Arama), (Erişim Tarihi: 11.01.2024).

[94] U.M. 08.07.2024, E. 2024/198 K. 2024/265, (UYAP – Karar Arama), (Erişim Tarihi: 18.10.2024).

[95] U.M. 27.02.2023, E. 2022/652 K. 2023/156, (UYAP – Karar Arama), (Erişim Tarihi: 12.01.2024).

[96] U.M. 27.11.2023, E. 2023/485, K. 2023/714, (UYAP – Karar Arama), (Erişim Tarihi: 19.01.2024).

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Karayolunda seyir halindeki aracın rögar kapağına çarpması sebebiyle oluşan maddi zararın tazmini isteğiyle açılan davada, Karayolları Trafik Kanunu'nun 110. maddesinin iptaline ilişkin Anayasa Mahkemesi'nin somut norm denetimine atıf yapılarak karayollarında, can ve mal güvenliği yönünden trafik güvenliğinin sağlanması ve bu kapsamda alınacak önlemlerin belirlenmesi, uygulanması ve denetlenmesinin de zikredilen düzenleme kapsamında kaldığı işaret edilerek adli yargı yerinin görevli olduğuna karar verilmiştir. Uyuşmazlık Mahkemesi'nce 2024/76 Esas, 2024/130 Karar sayılı ve 01/04/2024 tarihli kararı[97] ile de aynı yönde karar vermiştir.

Yargıtay 4. Hukuk Dairesi'nin 2022/6396 Esas, 2022/12241 Karar sayılı ve 13/10/2022 tarihli kararı[98]:

İl özel idaresinin sorumluluğunda bulunan karayolunda gerçekleşen bir olay hakkında, Karayolları Trafik Kanunu'nun amacı belirtilerek 110. maddede yapılan değişiklik ifade edildikten sonra Anayasa Mahkemesi'nde itiraz yolu ile yapılan somut norm denetiminde zikredilen madde hakkında verilen karar değerlendirilerek Uyuşmazlık Mahkemesi'nin istikrarlı uygulamalarına atıf yapılarak Daire'nin daha önce fakat zikredilen kanun değişikliğinden sonra idari yargı yerini görevli gören kararlarında uygulama birliğinin sağlanması maksadıyla " Hemen belirtilmelidir ki benzer olaylara aynı hukuki sonuçlar bağlanması anlamına gelen yargısal kararlardaki istikrar, adil yargılanma hakkının görünümlerinden olan hakkaniyete uygun yargılama ilkesinin gereğidir. İstikrarlı karar verme, hukuki belirliliği ve öngörülebilirliği sağladığı gibi, kişilerin yargı sistemine ve mahkeme kararlarına güvenini de tesis eder. Bu itibarla söz konusu uyuşmazlıkla ilgili ilke kararı alınması gerekli hâle gelmiştir." değerlendirmeleri yapılarak adli yargı yerinin görevli olduğuna dair ilke kararı niteliğinde karar verilmiştir. Daire'nin bu kararından hemen önce verdiği 2022/2792 Esas, 2022/10573 Karar sayılı ve 19/09/2022 tarihli kararında idari yargı yerini görevli gördüğü kararı bulunmaktadır. Ayrıca, ilke kararı olduğu belirtilmesine rağmen UYAP – Karar Arama ekranında yapılan sorgulamada bu karar atıf yapılan Yargıtay veya Bölge Adliye Mahkemesi kararı bulunamamıştır. Kararın yakın tarihlerde verilmesi ve yargılamaların uzun sürmesi sebebiyle benzer konuda bir uyuşmazlık bulunmadığı düşünülebileceği gibi yerel mahkemelerce yüksek yargı kararlarının yakından takip edildiği ve hukuki belirliliğe önem verildiği de düşünülebilir.

4.2. TRAFİĞE KAYITLI ARAÇLARIN SİCİLİNİN YANLIŞ TUTULMASINADAN DOĞAN DAVALAR

Karayollarında kullanılan araçların tescili 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 19 ve devamı maddelerinde düzenlenmiştir. Kural olarak taşınırların satışı şekil şartına tabi değildir. Trafik siciline kayıtlı araçların tescili ve her türlü satış ve devir işlemleri noterler tarafından gerçekleştirilmektedir.[99] Noterlikte gerçekleştirilmeyen işlemler geçersiz kabul edilmektedir.[100] Burada, araç satışına ilişkin sözleşme serbestisini kısıtlayan düzenleme ile

[97] U.M. 01.04.2024, E. 2024/76, K. 2024/130, (UYAP – Karar Arama), (Erişim Tarihi: 06.10.2024).

[98] Y.4.H.D. 13.10.2022, E. 2022/6396 K. 2022/12241, (UYAP – Karar Arama), (Erişim Tarihi: 09.01.2024).

[99] Y.3.HD. 04/05/2023, E. 20227162 K. 2023/1297, (UYAP – Karar Arama), (Erişim Tarihi: 29.01.2024).

[100] Y.17.HD. 02/02/2017, E.2014/17277 K.2017/966, (UYAP – Karar Arama), (Erişim Tarihi: 29.01.2024).

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

resmi bir şekil koşulu öngörülmüş, aksi durumda sözleşmenin geçersiz olacağı zikredilen Kanun'un 20/d hükmünde "Noterler tarafından yapılmayan her çeşit satış ve devirler geçersizdir." şeklinde açıkça ifade edilmiştir. Noterdeki satış işlemlerinin tamamlanması ile hukuken mülkiyetin adına tescil yapılan kişiye geçtiği kabul edilmiştir. Zikredilen Kanun'un 20/e hükmüne göre trafik tescil bürosuna kayıt işlemlerinin tamamlanmaması halinde öngörülen idari yaptırım ise mülkiyete ilişkin bir değer taşımamakta, yalnızca idari para cezası yaptırımı öngörülen açıklayıcı bir kaydın tutulması mahiyetindedir.[101]

Araç satışlarında, satıcının zapta karşı sorumluluğu kanundan doğan mülkiyeti geçirme borcunun sonucudur, ayrıca buna ilişkin bir taahhütte bulunulmasına gerek yoktur.[102] Türk Borçlar Kanunu'nun 209-236 maddeleri arasında düzenlenen taşınır satışına ilişkin düzenlemeler genel niteliktedir ve başkaca satış türlerinde de niteliği uygun düştüğü ölçüde uygulanabilir.[103] Trafiğe kayıtlı araçlar için tutulacak sicilin güvenilirliğinin sağlanması için yapılan bir diğer kanuni düzenleme de 4458 sayılı Gümrük Kanunu ile yapılmıştır Gümrük idaresinin bu konudaki görevine yönelik olarak, 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nun "Kaçakçılığı önleme, izleme ve araştırmakla görevli olanlar" başlıklı 19. maddesinin 1. fıkrasında "Mülkî amirler, Gümrük Müsteşarlığı personeli ile Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığına bağlı personel, bu Kanunla yaptırım altına alınan fiilleri önleme, izleme ve araştırmakla yükümlüdür." ifadesini içeren düzenleme de bulunmaktadır.

Yapılan açıklamalar doğrultusunda, araçların tescili ile ilgili bir önceki bölümde detaylı olarak ifade edilen hizmet kusurunun gerçekleşmesi halinde sorumluluk atfedilebilecek idareler ise İçişleri Bakanlığı-Emniyet Genel Müdürlüğü ve Ticaret Bakanlığı-Gümrük Muhafaza müdürlüğü olmak 2 ayrı idare ile sınırlıdır. Burada önemle belirtilmesi gereken bir konu ise zikredilen idareler hakkında birlikte de dava açılabilmektedir. Böyle bir durumda ise idarelerin sorumluluk durumlarının belirlenmesi için kusur incelemesi yapılmalıdır. Yurt dışından ithal edilerek maliki tarafından kullanılan araca bir suç soruşturması sebebiyle el konulması üzerine malik tarafından uğranılan zararın tazmini maksadıyla yalnızca Emniyet Genel Müdürlüğü hasım gösterilerek açılan bir davada Danıştay 8.Dairesi, Gümrük Muhafaza Müdürlüğü'nü bünyesinde barındıran Ticaret Bakanlığı'nın da hasım gösterilmesi ile yargılama yapılması gerektiğini ifade ederek derece mahkemesinin kararının bozulmasına karar vermiştir.[104]

Yargıtay güncel kararlarında hâkim görüşe göre belirlediği ilkelere göre istikrarlı karar verme eğilimindedir. Araç tescilinin 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nda düzenlenmesine karşılık sorumlu idarelerin görevleri arasında sayıldığı ve bunun tamamen idare hukuku kurallarına göre yapılan idari işlem olduğu tartışmasızdır.[105] Bu şekildeki bir idari işlemin Karayolları Trafik Kanunu'nda düzenlenmesi, idareyi doğrudan özel hukuk alanına

[101] Ankara BAM 25. H.D. 05.07.2023, E. 2022/865 K.2023/1637, (UYAP – Karar Arama), (Erişim Tarihi: 26.01.2024).
[102] Yavuz Cevdet, Acar Faruk, Özen Burak, **Borçlar Hukuku Dersleri(Özel Hükümler)**, 14. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2016, s. 63.
[103] A.g.e. s.48.
[104] D.8.D. 02.02.2023, E. 2022/4568 K. 2023/328, (UYAP – Karar Arama), (Erişim Tarihi: 13.01.2024).
[105] Y.4. HD. 27.12.2021, E. 2021/24487 K. 2021/11120, (UYAP – Karar Arama). (Erişim Tarihi: 11.01.2024).

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

sokmaz. Hizmet kusuru idari işleyişin tabiatında bulunduğundan idare hukukuna göre çözümlenmesi ve dolayısı ile idari yargı yerinin görevli olması gereklidir.

Uyuşmazlık Mahkemesi'nin, 2023/586 Esas, 2023/701 Karar sayılı ve 27/11/2023 tarihli kararı[106]:

Davacı mülkiyetindeki araç hakkında, sulh ceza hâkimliğince aracın çalınmış yahut değiştirilmiş olduğu gerekçesiyle el koyma kararı verildiği, davacının ise trafik siciline güvenerek mülkiyetini edindiği aracın zapt edilmesi nedeniyle uğradığı zararın tazmini talebi ile açmış olduğu davada, Uyuşmazlık Mahkemesince, isteğin ileri sürülüş biçimi değerlendirilerek davacının idare tarafından tutulan sicile güvenerek satın aldığı aracın zapta uğraması nedeniyle idarenin kusurlu olduğu ileri sürülerek dava açtığı ifade edilerek "kamu hizmetini sunan idarenin, kamu hizmetini yöntemine ve hukuk kurallarına uygun olarak yerine getirip getirmediğinin incelenmesi" gerektiğine değinilerek uyuşmazlığın idari yargı yerinde görülmesine karar verilmiştir.

Bu karar incelendiğinde yukarıda detaylı olarak tartışılan Karayolları Trafik Kanunu'nun 110. maddesinin iptali hakkında görülen Anayasa Mahkemesi kararına atıf yapılarak uyuşmazlığın adli yargı yerinde görülmesi gerektiği hakkında muhalefet şerhi bulunduğu ve bu yöndeki şerhin Uyuşmazlık Mahkemesi'nin 2023/456 Esas, 2023/651 Karar[107] ve 16/10/2023 tarihli, 2023/286 Esas, 2023/366 Karar sayılı ve 15/05/2023 tarihli[108] gibi çok sayıda kararında yer aldığı görülmektedir.

Uyuşmazlık Mahkemesi'nin 2023/167 Esas, 2023/322 Karar sayılı ve 17/04/2023 tarihli kararı[109]:

4.3. HATALI ŞERH SEBEBİYLE UĞRANILAN ZARARA İLİŞKİN DAVALAR

Uygulamada çok sık olmamakla birlikte bazı durumlarda kişilerin uhdesinde bulunan araçlar hakkında soruşturma veya kovuşturma makamları yahut mahkemelerle icra daireleri tarafından hatalı şerh verilmesi sebebiyle mülkiyet hakkının ihlalinin gerçekleşmesi gündeme gelebilmektedir. Hukuk yargılamasında veya icra takibinde, taraflarca getirilme ilkesinin uzantısı olarak borçlu veya davalı olarak taraf sıfatı bulunmayan kimse hakkında mülkiyetin kısıtlanmasına yönelik işlemler tamamen hukuka aykırı olacağından hak ihlalinin sona erdirilmesi daha kolay usul hükümleri ile mümkündür. Böyle bir durumda ilgilisi tarafından hukuk mahkemesince verilen bir karar olması durumunda şerhi uygulayan mahkemeden talepte bulunulabilir. İcra dairesince hukuka aykırı bir uygulama söz konusu olduğunda da şikayet yoluyla icra mahkemesinden hukuka aykırılığın sona erdirilmesi için talepte bulunulması mümkündür. Cumhuriyet savcılığı yahut ceza mahkemesinde ise üçüncü kişilerin mülkiyet hakkının zedelenmesi halinde yine şerhi uygulayan merciden talepte bulunmak mümkündür. Ceza soruşturması ve kovuşturması şüphe üzerine kurulu olduğundan uygulamada bu

[106] U.M. 27.11.2023 E. 2023/586 K. 2023/701, (UYAP – Karar Arama), (Erişim Tarihi: 19.01.2024).

[107] U.M. 16.10.2023, E. 2023/456 K. 2023/651, (UYAP – Karar Arama), (Erişim Tarihi: 17.01.2024).

[108] U.M. 15.05.2023, E. 2023/286 K. 2023/366, (UYAP – Karar Arama), (Erişim Tarihi: 10.01.2024).

[109] U.M. 17.04.2023, E.2023/167 K. 2023/322, (UYAP – Karar Arama), (Erişim Tarihi: 11.01.2024).

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

makamlarca daha yavaş hareket edildiği bilinmektedir. Fakat her halde ister ceza mahkemesi veya Cumhuriyet savcılığı, ister hukuk mahkemesi veya icra dairesince işlem yapılmış olsun konunun adli yargı yerinde çözümleneceği konusunda tereddüt bulunmamaktadır.

Uyuşmazlık Mahkemesi'nin 2023/300 Esas ve 2023/528 Karar sayılı, 10/07/2023 tarihli kararı[110]:

Bayburt Valiliği ile Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın hasım olarak yer aldığı uyuşmazlıkta, davacı mülkiyetindeki araçta kaçak sigara bulundurulması nedeniyle sulh ceza hâkimliğince "aracın suçun işlenmesi kullanılması" gerekçesiyle "satılamaz, devredilemez şerhi ile el konulmasına" karar verildiği ve jandarma kontrolünde durdurulması ile trafikten men edildiği, yed-i emine teslim edilerek muhafaza altına alındığı ve bu süre zarfında kullanılamaması nedeniyle oluşan zararın tazminine yönelik Sakarya 4. Ağır Ceza Mahkemesi'nde dava açıldığı ve Mahkemece bu davaya bakma görevinin idare mahkemelerinde olduğu gerekçesiyle davanın reddine karar verildiği, istinaf kanun yolu denetimi ile de Sakarya Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesi'nin 2022/557 Esas, 2022/786 Karar sayılı ve 02/03/2022 tarihli kararı ile istinaf isteminin reddine kesin olarak karar verildiği ve akabinde idari yargı yerinde dava açılması üzerine Erzurum 3. İdare Mahkemesi'nin 2022/763 Esas sayılı dosyası ile 31/03/2023 tarihinde verilen karar ile, tazmini istenen maddi zararın sebebi olarak herhangi bir idari işlem veya eyleme yer verilmediği, idari bir işlem veya eylem ileri sürülmeksizin ceza yargılaması sonucu hakkında verilen el koyma kararı sebebiyle tazminat istemiyle açılan iş bu davada idari yargının görevli olmadığı, uyuşmazlığın görüm ve çözümünde adli yargı yerinin görevli olduğu gerekçesiyle, görevli mahkemenin belirlenmesi için dava dosyasının 2247 sayılı Kanun'un 19. maddesi uyarınca Uyuşmazlık Mahkemesi'ne gönderilmesine karar verildiği anlaşılmaktadır.

Uyuşmazlık Mahkemesi'nce, dava konusu edilen zararın Ceza Muhakemesi Kanunu'nda düzenlenen koruma tedbirlerinden kaynaklandığı, soruşturma aşamasında yapılan işlemlerin yargısal faaliyet kapsamında olduğu ifade edilerek adli yargı yerinde çözümlenmesi gereken bir dava olduğu belirlenmiştir. Cumhuriyet savcısı yahut mahkeme kararı ile araç sicil kayıtlarına kısıtlama eklenmesi kararı idari nitelikte bir işlem olmadığı gibi merci tarafından verilen kararın uygulanmasına karşı da trafik sicilini tutmakla yükümlü olanların itiraz etmesi yahut bu kararı uygulamaması olanaklı değildir. Bu halde idari işleyişin aksaması, geç yahut yetersiz olması söz konusu değildir. Bu gerekçelerle idari yargı yerinde görülecek bir davadan bahsedilmesine de olanak yoktur.

4.4. İDARİ YAPTIRIMLARIN UYGULANMASINA İLİŞKİN DAVALAR

2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nda yer alan özellikle 6. kısımda muhtelif düzenlemelerde idari yaptırımlara ilişkin kuralların belirlendiği anlaşılmaktadır. Uygulamada en sık karşılaşılan durumlar ise sürücüler hakkında uygulanan idari para cezası ile sürücü belgesinin geçici bir süre için geri alınmasına yönelik yaptırımlardır. İdare tarafından uygulanan idari para cezası veya mülkiyetin kamuya geçirilmesine ilişkin yaptırımlar hakkında başvuru yolu 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun 27. maddesinde sulh ceza hâkimlikleri olarak

[110] U.M. 10.07.2023, E. 2023/300 K. 2023/528, (UYAP – Karar Arama), (Erişim Tarihi: 10.01.2024).

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

gösterilmiştir. Trafik idari para cezalarının miktarı yükseldikçe hakkında kabahat uygulanan kimseler tarafından başvuru yapılması daha sık rastlanılan bir durumdur.

5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun 16. maddesinde idari yaptırım türleri, idarî para cezası ve idarî tedbirler olarak düzenlenmiş, 2. fıkrasında da, idarî tedbirlerin mülkiyetin kamuya geçirilmesi ve ilgili kanunlarda yer alan diğer tedbirlerdir olduğu belirtilmiştir. Yine aynı Kanun'un 27. maddesinde başvuru yolunun belirtildiği düzenlemede ise İdarî para cezası ve mülkiyetin kamuya geçirilmesine ilişkin idarî yaptırımlara atıf yapıldığı, diğer idari tedbirlerin belirtilmediği, 3. maddesinde de İdarî yaptırım kararlarına karşı kanun yoluna ilişkin hükümlerinin diğer kanunlarda aksine hüküm bulunmaması halinde uygulanacağı belirtilmiştir.

Uyuşmazlık Mahkemesi'nin güncel uygulamasına göre sürücü belgesinin geçici bir süre için geri alınmasına dair idari işlemlere karşı yapılan başvurularda adli yargı yerini görevli gördüğü anlaşılmaktadır.[111] Gerekçelerin üzerinde durmak gerekirse; "5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun 19. maddesinde saklı tutulan hükümlerin yer aldığı, bunlar arasında sürücü belgesinin geri alınmasının da bulunduğu, bu konuda da 2918 sayılı Kanun'un 112. maddesinde yapılan değişiklik ile maddenin yeniden düzenlendiği fakat sürücü belgesinin alınması işlemine ilişkin başvuru yerine dair açık bir düzenleme yapılmadığı belirtilmektedir" tespiti yapıldıktan sonra "Bu durumda Kabahatler Kanunu'nun 5560 sayılı Kanun'la değişik 3. maddesinde, bu Kanun'un idari yaptırım kararlarına karşı kanun yoluna ilişkin hükümlerinin, diğer kanunlarda aksine hüküm bulunmaması halinde uygulanacağı belirtildiğinden, geçici olarak sürücü belgesi geri alma tutanağına karşı açılan davanın görüm ve çözümünde, anılan Kanun'un 27. maddesinin (1) numaralı bendi uyarınca adli yargı yerinin görevli olduğu sonucuna varılmıştır." şeklide karar verilmiştir.[112]

Yargıtay kararları incelendiğinde ise 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun 27/8 hükmünde yer alan "İdarî yaptırım kararının verildiği işlem kapsamında aynı kişi ile ilgili olarak idarî yargının görev alanına giren kararların da verilmiş olması halinde; idarî yaptırım kararına ilişkin hukuka aykırılık iddiaları bu işlemin iptali talebiyle birlikte idarî yargı merciinde görülür." düzenlemesinden hareketle karar verildiği anlaşılmaktadır. Uyuşmazlık Mahkemesi'nin 14/12/2020 tarihli ve 2020/689 Esas, 2020/739 Karar sayılı kararına[113] konu olan trafikten men kararı ile uygulanan idari para cezasına ilişkin kararda idari yargı yerini görevli gören kararlarına atıf yapıldığı anlaşılmaktadır.[114] Yargıtay kararları UYAP-Karar Arama ekranından sorguladığında 2021 ve 2022 yılında kararlar bulunmakta ise de az yukarıda bahsedilen Uyuşmazlık Mahkemesi'nin güncel kararlarından sonra karar verilmediği anlaşılmaktadır. 2023 tarihli Danıştay kararlarının incelenmesinde ise, Danıştay 8. Dairesi'nin 17/10/2023 tarihinde verdiği çok sayıda karar ile uygulamasını netleştirdiği anlaşılmaktadır.[115]

[111] U.M. 15.05.2023, E. 2023/204 K. 2023/344, (UYAP – Karar Arama), (Erişim Tarihi: 10.01.2024).
[112] U.M. 16.10.2023, E. 2023/491 K. 2023/626, (UYAP – Karar Arama), (Erişim Tarihi: 17.01.2024).
[113] U.M. 14.12.2020, E. 2020/689 K. 2020/739, (UYAP – Karar Arama), (Erişim Tarihi: 14.01.2024).

[114] Y.7.CD. 18.10.2022, E.2022/4119 K.2022/14265, Y.7.CD. 06.12.2021, E. 2021/13177 K.2021/16396, (UYAP – Karar Arama), (Erişim Tarihi: 09.01.2024).
[115] D.8.D. 17.10.2023, E. 2019/1613 K. 2023/4867, D.8.D. 17.10.2023, E. 2019/1612 K. 2023/4866, D.8.D. 17.10.2023, E. 2019/1578 K. 2023/4835, D.8.D. 17.10.2023, E. 2019/1533 K. 2023/4822, (UYAP – Karar Arama), (Erişim Tarihi: 13.01.2024).

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun 3. maddesinin niteliği ifade edilerek, aksine başkaca düzenleme bulunmaması halinde uygulanacağı, yine zikredilen Kanun'da yer alan 16. maddede belirtilen idari yaptırımların türlerinin belirtildiği ve 19. maddede ayrık tutulan konular arasında sürücü belgesinin alınmasının da düzenlendiği, 27/8 hükmünde ise idari para cezası yaptırımı kararının verildiği fiil ile birlikte aynı kişi hakkında idari yargının görev alanına giren başkaca bir yaptırım uygulanması halinde idari yargı yerinin görevli olacağı şeklindeki düzenlemeler özetlendikten sonra değerlendirme yapılmıştır.

4.5. İDARENİN İŞLETEN SIFATINI HAİZ OLDUĞU DAVALAR

Motorlu araç işletenin sorumluluğu KTK'nın 85. maddesinde düzenlenmiştir. İşletenin sorumluluğunun gündeme gelebilmesi için motorlu bir aracın karayolunda zararı doğurmuş olması gerekir.[116] Zikredilen düzenlemenin uygulanma alanı "karayolunda gerçekleşen zararlarla sınırlıdır".[117] Ayrıca bu düzenleme yalnızca motorlu aracın işletilmesiyle meydana gelen ve bir kişinin ölümü, yaralanması yahut bir eşyaya verilen zarar için uygulanabilir, diğer zararlar genel hükümlere tabidir.[118] Meydana gelen zararın maddi zarar olması halinde Karayolları Trafik Kanunu uygulanabilecekken manevi zararlarda borçlar hukukunun genel kuralları uygulanmalıdır.[119] Tehlike esasına dayanan bu sorumluluk türünde, işleten ilk başta trafik siciline göre araştırılacak ise de bu kesinlik arz etmeyecek, uzun süreli kiralama, finansal kiralama, ödünç ilişkisi, aracın devrinin sicile kaydedilip kaydedilmediği durumlar var ise ayrıca bunların üzerinde durulacaktır.[120]

2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 3. maddesinde yer alan düzenlemede araç sahibi tanımlanmıştır. Düzenleme şu şekildedir: "Araç için adına yetkili idarece tescil belgesi verilmiş veya sahiplik veya satış belgesi düzenlenmiş kişidir.". Motorlu aracı işleten ise daha kapsamlı bir hukuki kuruma karşılık gelir. Kanuni tanım şu şekildedir : "Araç sahibi olan veya mülkiyeti muhafaza kaydıyla satışta alıcı sıfatıyla sicilde kayıtlı görülen veya aracın uzun süreli kiralama, ariyet veya rehni gibi hallerde kiracı, ariyet veya rehin alan kişidir. Ancak ilgili tarafından başka bir kişinin aracı kendi hesabına ve tehlikesi kendisine ait olmak üzere işlettiği ve araç üzerinde fiili tasarrufu bulunduğu ispat edilirse, bu kimse işleten sayılır." Yargıtay 10. Hukuk Dairesi 2017/431 Esas, 2017/2309 Karar ve 20/03/2017 tarihli kararında[121], işleten sıfatının belirlenmesinde şekli ve maddi ölçüt olarak ikili bir ayırıma gitmiş, araç sahibi tanımının karşılığını şekli ölçüt olarak kabul ederken işleten kavramının geniş anlamını ise maddi ölçüt olarak kabul etmiştir. Araçtan fiilen yararlanma durumunu, üzerindeki egemenlik halini maddi ölçüt olarak ifade etmiştir.

İdarenin işleten sıfatını haiz olduğu uyuşmazlıkların adli yargı yerinde görüleceği konusunda ihtilaf bulunmamaktadır. Uyuşmazlık Mahkemesi'nin yakın tarihli 2023/501 Esas,

[116] Nart, Sedat, **Borçlar Hukuku ,** Adalet Yayınevi, Ankara, 2014, s.73.
[117] Oğuzman Kemal, Öz M. Turgut, **Borçlar Hukuk Genel Hükümler,** Filiz Kitabevi, İstanbul, 2015, s. 632.
[118] Oğuzman / Öz, s. 635.
[119] Nart, s. 74.
[120] Nomer, Haluk N., **Borçlar Hukuku Genel Hükümler,** Beta, 14. Baskı, İstanbul, 2015, s. 190-191.
[121] Y.10.H.D. 20.03.2017, E. 2017/431 K. 2017/2309, (UYAP – Karar Arama), (Erişim Tarihi: 13.01.2024).

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

2023/751 Karar sayılı ve 18/12/2023 tarihli kararı[122] da aynı yöndedir. Bazı durumlarda işleten sorumluluğu ile hizmet kusurunun iç içe geçmesi söz konusu olabilmektedir. Ayırt edici husus ise araç üzerindeki hâkimiyetin sonucu olarak aracın kullanılmasıyla gerçekleşen bir zarar olup olmadığı noktasındadır. Yargıtay 17. Hukuk Dairesi'nin 2016/8125 Esas, 2016/6726 Karar sayılı ve 01/06/2016 tarihli ilamına konu olan olayda, davalı idare çalışanı makinistin kusuru ile sebebiyet verdiği zarara karşı adli yargıda dava açılabileceği, hizmet kusurunun söz konusu olmadığı, idarenin sorumluluğunun işleten sıfatını haiz olmaktan ileri geldiği ifade edilmiştir.[123]

SONUÇ

2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu, çok uzun bir süredir kısmi değişiklikler ile halen yürürlükte ise de yargı uygulamalarında halen tartışmaya konu olduğu anlaşılmaktadır. Tartışmaların özellikle karayollarının teknik anlamında tanımlanmasından uyuşmazlığı çözmesi gereken yargı yolunun tayinine kadar geniş bir alanda olduğu, tartışmaları çözmek için Kanun'un 110. maddesinde veya 112. maddesinde değişiklik yapıldığı fakat halen çözümlenmediği anlaşılmaktadır. Özellikle 110. maddenin kapsamının ne olduğu, hizmet kusurunun tamamen idare hukukuna has bir terim olmasından ve yargı mercilerince de bu noktanın aşılamamasından kaynaklandığı görülmektedir.

Uygulamaya konulan kanun metninin somut norm denetimine konu olarak iptal edilmediği ve yıllardır da yürürlükte olmasına rağmen halen çeşitli yorum farklılıkları sebebiyle eleştiri konusu olduğu anlaşılmaktadır. Yüksek Mahkemelerin uygulamalarında birlik olmamakla beraber Uyuşmazlık Mahkemesi'nin istikrar kazanan uygulamalarının da Yargıtay veya Danıştay tarafından da benimsenmediği anlaşılmaktadır. Çözümün ise, kazuistik yapısına rağmen görevli yargı merciine ilişkin düzenlemesi sığ olan ilgili Kanun metninin yeniden düzenlenmesidir. Kanaatimizce, yargı uygulaması ile halen hukuki belirlilik ve öngörülebilirlik sağlanamadığına göre kanun değişikliği yoluna gidilerek daha basit bir çözüm ile hem emek ve mesai kaybının önüne geçilmesi hem de yeknesak bir uygulamanın oluşturulması ancak mümkün olacaktır. Ayrıca, bu konuda yapılacak akademik ve sair çalışmalarla farkındalığın artırılmasına sunacağı katkının değerli olacağını, işbu çalışmadan maksadında bu yönde bir katkı olduğunu ifade etmek gerekir.

KAYNAKÇA

[122] U.M. 18.12.2023, E. 2023/501 K. 2023/751, (UYAP – Karar Arama), (Erişim Tarihi: 11.01.2024).

[123]Y.17.H.D. 01.06.2016, E. 2016/8125 K. 2016/6726, (UYAP – Karar Arama), (Erişim Tarihi: 08.01.2024). Aynı yönde kararlar için bkz.: Y.17.HD. 09.05.2019, E. 2019/1966 K. 2019/5799 ve Y.17.HD. 25.02.2019, E. 2019/6604 K. 2019/1991, (UYAP – Karar Arama).

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Gökcan, Hasan Tahsin / Kaymaz, Seydi, **Karayolları Trafik Kanunu'na göre Hukuki Sorumluluk, Tazminat, Sigorta, Rücu Davaları ve Trafik Suçları,** 2. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2001

Fındıklı, Remzi, **İdare Hukuku,** Uzman Kariyer, Ankara, 2012.

Narter, Sami, **Trafik Kazalarında Hukuki ve Cezai Sorumluluk,** 5. Baskı Adalet Yayınevi, Ankara, 2017.

Nart, Sedat, **Borçlar Hukuku** , Adalet Yayınevi, Ankara, 2014.

Nomer, Haluk N., **Borçlar Hukuku Genel Hükümler,** 14. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2015.

Oğuzman Kemal /Öz M. Turgut, **Borçlar Hukuk Genel Hükümler,** Filiz Yayınları, İstanbul, 2015.

Yavuz, Canan, **Yargı Kararlarında İdarenin Hukuki Sorumluluğu Ve Hizmet Kusuru,** 1. Baskı, Bilge Yayınevi, Ankara, 2020.

Yavuz Cevdet, Acar Faruk, Özen Burak, **Borçlar Hukuku Dersleri(Özel Hükümler)**, 14. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2016.

İnternet kaynakları

Petek, Hasan, "Kamu Tüzel Kişilerinin Karayolları Trafik Kanunu'na Göre Hukukî Sorumluluğu". **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,** C. 16, S. özel sayı, 2014, s. 3287-3342, (https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/756166), (Erişim Tarihi: 09.01.2024).

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

YABANCILAR HUKUKUNUN GELİŞİMİNİN TARİHSEL SÜRECİNE KISA BİR BAKIŞ

Prof. Dr. Necla ÖZTÜRK [1],
[1] Akdeniz Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Milletlerarası Özel Hukuk ABD,
ozturknecla@gmail.com ORCID ID: 0000-0003-1259-980X
Arş. Gör. Dr. Döndü KUŞCU [2]
[2] Dicle Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Milletlerarası Özel Hukuk ABD,
Kuscudondu1@gmail.com ORCID ID: 0000-0002-9619-6540

ÖZET

Günümüz modern dünyasında yabancı olma durumu, vatandaşlık bağı ile ifade edilmektedir. Buna göre yabancı, bulunduğu ülkeye vatandaşlık bağı ile bağlı olmayan kişi olarak belirtilmektedir. Tarihi süreç içerisinde yabancılar genel olarak tehlikeli ve düşman pozisyonunda görülmüşlerdir. Eskiçağ dünyasında hâkim olan Mısırlılar, Romalılar ve Yunanlılar gibi medeniyetler kendi vatandaşları dışında kalan yabancıları barbar olarak nitelendirmiştir. Ortaçağ'ın özellikle sonlarına doğru derebeylik rejiminin yerini krallıkların alması ve feodalitenin yıkılmasıyla monarşiler arasında yapılan anlaşmalara göre "en çok gözetilen ulus kaydı" ile yabancılara bir takım imtiyazlar verilmiştir. Osmanlı dönemindeyse İstanbul'un fethedilmesiyle Bizanslar zamanında Cenevizlilere verilen bazı imtiyazlar tanınmış olmakla birlikte münhasıran ilk imtiyazlar Kanuni döneminde verilmeye başlanmıştır. Fransa'ya 1535 yılında verilen kapitülasyonlar ile Fransa tebaasına bazı imtiyazlar verilmiştir. Bu imtiyazlar zamanla başka ülkeleri kapsayacak şekilde genişlemiştir. Son olarak 1915 yılında kapitülasyonların tek taraflı kaldırılmasına kadar belli başlı ülke vatandaşlarına tanınan bu imtiyazlar uygulanmaya devam etmiştir.

19. yüzyılda özellikle Sanayi Devrimi gibi toplumsal olayların yaşanması yabancıların durumunu da etkilemiştir. Tebaanın uluslararası alanda korunması gerektiği anlayışının başlanmasıyla yabancılar daha fazla korunur olmuştur. Bu bildirinin amacı, yabancılara hukuki statü tanınmasının gelişimini tarihi süreç içerisinde incelemek ve bu sürecin sonucunda ortaya çıkan ve yabancılara haklar tanınmasının gerekçelerini açıklayan ilkelere değinmektir.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Anahtar Kelimeler: Yabancı, Yabancının Hukuku, Yabancının Hakları.

A BRIEF LOOK AT THE HISTORICAL PROCESS OF THE DEVELOPMENT OF FOREIGNERS' LAW

ABSTRACT

In today's modern world, the status of being a foreigner is expressed through citizenship. Accordingly, a foreigner is defined as a person who is not bound to the country he/she is in through citizenship. Throughout history, foreigners have generally been seen as dangerous and hostile. Civilizations such as the Egyptians, Romans and Greeks, which dominated the ancient world, described foreigners other than their own citizens as barbarians. Especially towards the end of the Middle Ages, when the feudal regime was replaced by kingdoms and feudalism was destroyed, according to the agreements made between monarchies, foreigners were given certain privileges with the "most favored nation registration". In the Ottoman period, with the conquest of Istanbul, some privileges given to the Genoese during the Byzantine period were recognized, but the first privileges began to be given exclusively during the reign of Suleiman the Magnificent. With the capitulations granted to France in 1535, certain privileges were granted to French subjects. These privileges expanded over time to include other countries. Finally, until the unilateral abolition of capitulations in 1915, these privileges granted to citizens of certain countries continued to be applied.

In the 19th century, social events such as the Industrial Revolution in particular affected the situation of foreigners. With the beginning of the understanding that subjects should be protected in the international arena, foreigners became more protected. The purpose of this paper is to examine the development of granting legal status to foreigners in the historical process and to touch upon the principles that emerged as a result of this process and explain the reasons for granting rights to foreigners.

Keywords: Foreigner, Foreigner's Law, Foreigner's Rights.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

GİRİŞ

Yabancılar hukuku genel olarak, bir ülkede yabancıların yararlanacağı hakları ve yerine getirmesi gereken sorumlulukları gösteren kuralların tamamı olarak ifade edilmektedir[124]. Başka bir ifadeyle yabancılar hukuku, belli bir ülkede yabancıların yararlanacakları veya yararlanamayacakları hakları düzenleyen kurallar bütünüdür[125]. Yabancılar hukuku tarih boyunca pek çok gelişme kaydetmiş olup, önceleri hukuk dışı veya düşman kabul edilen yabancılara zamanla pek çok haklar verilmiştir. Eski çağlardan günümüze yabancılara yapılan muamelelerde din, ticaret ve savaşların etkisi büyük olmuştur. Özellikle Mısır ve Hindistan gibi eski büyük medeniyetler yabancılara dini inanç yönünden muamele etmiştir. Yunanların ve Romalıların ise zamanla ticaret ve savaş politikaları neticesinde yabancılar ile sık sık temas halinde olduğu görülmektedir[126]. Çalışma kapsamında tarihi süreç içerisinde yabancılara haklar tanınmasının gelişimi ele alınacaktır.

I.ESKİ ÇAĞLARDA YABANCILAR

A. Mısır ve İsrail'de Yabancıların Durumu

Mısırlılar dünyayı yönetmek ve özellikle yabancılar üzerinde hüküm sürmek için yaratıldıklarına inanmaktaydı. Tarihçi *Herodot*'a[127] göre eski Mısır medeniyetlerinde yabancılar hukuk dışı kabul edilmekteydi. *Herodot*; "*Bir Yunanlıyı kucaklamak, onun tabağından yemek yemek, bıçağını kesmek için kullanmak, hatta o bıçağın kestiği etten yemek isteyen tek bir Mısırlı çıkmamıştır*" demiştir. Mısır'da eski yapıların inşasında esir alınan yabancıların kullanıldığı bilinmektedir[128]. Hatta bir mabedin girişinde; "*Burada memleket ahalisinden tek kişi dahi çalışmadı*" denilerek yerli Mısır halkının yabancılara olan üstünlüğü

[124] Dal, Kemal, **Devletler Hususi Hukuku**, 1966, s. 77.

[125] Altuğ, Yılmaz, **Yabancıların Hukuki Durumu**, 1971, s. 5. Altuğ, "yabancılar hukuku" ifadesi yerine "yabancıların hukuki durumu" şeklinde konuyu ele almayı uygun bulmuştur. Yazara göre yabancılar hukuku denilince akla yabancıların tabii oldukları başka bir hukuk gelmektedir. Yabancıların hak ve hürriyetlerin çoğundan yararlanıp bazılarının istisna tutulması, bunların ayrı bir hukuka tabii oldukları anlamına gelmemektedir. Altuğ'a göre yabancılar hukuku diye ayrı bir alanın kabul edilmesi, yabancıların vatandaşlardan üstün veya aşağı kabul edilmesi anlamına gelecektir. Buna göre yabancılara vatandaşlardan üstün bir konum tanınmayacağı gibi yabancılar vatandaşlardan aşağıda görülemez. Bu görüş hakkında detaylı bilgi için bkz.: Ibid, s. 6 vd.

[126] Çelikel, Aysel, **Yabancılar Hukuku**, 2018, s. 44,45; Birsen, Kemaleddin, **Devletler Hususi Hukuku Cilt I: Tabiiyet Yabancıların Hukuku**, 1936 İstanbul, s. 94.

[127] MÖ 484-425, bkz. https://tr.wikipedia.org/wiki/Herodot (E.T: 23.10.2024).

[128] Göğer, Erdoğan, **Yabancılar Hukuku**, 1979 Ankara, s. 8.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

vurgulanmıştır. Uzun yıllar Mısır limanları yabancılara kapalı olmuş ancak zamanla ticari gerekliliklerin neticesinde limanlar yabancılara açılmıştır. Bu amaçla önce Yunan halklarına sonrasında ise çeşitli yabancı toplumlara çeşitli haklar tanınmış ve ülkede ticaret yapmalarına izin verilmiştir. Milattan Önce (MÖ) 596-526 yıllarında yaşamış olan Mısır Kralı *Amasis* bir Yunanlıyla evlenmiş ve Yunanlıların kendi ilahlarına tapıp dua etmelerine izin vermiştir. Kral *Amasis* yabancıların ticari müessesler kurmasına izin vermiştir ve bunlara özel mahkemeler kurmuştur. MÖ 323 ile 30 yılları arasında *Plotemeler* devrindeyse[129] bazı yabancıların kamu hizmetine alındıkları bilinmektedir.

Yahudi kutsal kitabı Tevrat'ın bazı yerlerinde yabancılara karşı Musevilerin nasıl davranması gerektiği yer almaktadır. Tevrat'ta yer alan bazı ifadeler şunlardır: "*Yabancılara kötü davranmayınız çükü siz de Mısır'da yabancıydınız*", "*Yabancının, dulun, yetimin hakkına göz dikene lanet olsun*", "*Yabancının haklarına tecavüz etmeyecek ve rehin olarak dulun elbisesini almayacaksınız*", "*Tarlada hasat yaptığın zaman eğer bir demet ekini unutursa dönüp geri gitme çünkü o yabancının, dulun, yetimin hakkıdır*"[130]. İsrailli yargıçlara yabancılara da yerli halk ile eşit adalet dağıtmaları emredilmiş ve bunun için ayrı mahkeme ihdas etmişlerdir[131].

B. Eski Yunan Şehirlerinde Yabancıların Durumu

Yunan şehir devletlerinde ilk dönemlerde yağma ve korsanlığın hâkim olmasıyla yabancıların durumu güvensizdi. MÖ 7. Yüzyıldan itibaren başlayan ticaret faaliyetleriyle yabancılarla temaslar da artmıştır. Yabancıların mensup olduğu site devletler tarafından resmi konuk ağırlamak üzere *Proxenos* kurumu oluşturuldu. *Proxenos*lar günümüzde elçilik veya konsolosluk faaliyetlerini yürüten ve iki site devleti arasında sözleşmeyle veya bir kararnameyle tayin olunan kimselerdi[132]. Bu kimseler kendilerini tayin eden sitenin vatandaşlarını yabancı ülkede temsil ederlerdi. Bunlar ayrıca aynı vatandaşlığa haiz kişiler arasındaki ihtilafları da çözerlerdi[133].

Yunan şehir devletlerinde bazen bir şehir devletinin diğer şehir devleti halklarına haklar tanıdığı görülmüştür. Bu haklar medeni haklardan yararlanma örneğin evlenme hakkı ve taşınmaz mal edinilebilme hakları gibi haklardan oluşmaktaydı. Atina'da bu haklara sahip olan

[129] Roma Kralı Julius Sezar ile Mısır Kraliçesi Kleopatra'nın oğulları olan 14. Ptolemenin Octavius tarafından öldürülmesiyle bu dönem sona ermiştir.
[130] Yörük, Abdülhak Kemal, **Ecnebilerin Hukuki Vaziyeti** Cilt II, 1937, s. 10.
[131] **Altuğ**, s. 25.
[132] Berki, Osman Fazıl, **Devletler Hususi Hukuku Cilt I: Tabiiyet ve Yabancılar Hukuku**, 1966 İstanbul, s. 152.
[133] Çiçekli, Bülent, **Yabancılar ve Mülteci Hukuku**, 2016 Ankara, s. 27.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

yabancılara *İsoteles* denilmekteydi. *Metequeler* diye diğer bir sınıf yabancı ise, belli tahkikatlardan geçtikten sonra Yunan şehir devletlerinde ikamet edebilme hakkına sahip olmaktaydı. Bu kimselerin sadece ikamet etmeye hakları olup taşınmaz mal edinmeye veya vasiyet vermeye ya da Atinalı bir kadınla evlenmeye hakları bulunmamaktaydı[134].

C. Roma'da Yabancıların Hukuki Durumu

Roma kanunları Romalıları Romalı olmayanlardan kesin bir şekilde ayırmaktaydı. Roma kanunları olan *jus civile* sadece Romalılar için uygulama alanı bulmaktaydı. On iki levha kanunlarında bu durum açık bir şekilde belirtilmişti. "*Düşmana karşı, hak aramanın sonu yoktur*" anlamında *adversus hostem aeterna auctoritas esto* ifadesi bu kurallar arasında sayılmaktadır[135]. Romalılar zamanla yabancıları farklı sınıflara ayırmış olup Roma ile az temas halinde bulunan kavimler barbar olarak kabul edilirdi[136].

Roma imparatorluk devrine gelindiğinde *Peregrinler,* Roma ile temas halinde bulunup koruma altına alınan yabancıları temsil etmekteydi. Ancak bunlar *jus civitias'a* tabii olmayıp yabancılara uygulanan hukuk olan *jıs gentium'a* tabii olmuşlardır. Zamanla Roma imparatorluk sınırlarının genişlemesiyle imparatorluk sınırlarında yer alan milletlere *civisromanus* dendi ve imparatorluk dışında kalan barbar diye nitelendirilen kimselerden ayrı tutuldular.

Yabancıları himaye etmek amacıyla ise iki müessese bulunmaktaydı: *Hospitium* ve *Patronatus*. Hospitium usulüne göre yabancı, bir Roma vatandaşının himayesine girmek suretiyle korumadan yararlanırdı. *Patronatus* ile ise *peregrinl*er bir Romalının himayesi altına girerlerdi. *Patronatus* belli bir kimse değil bütün bir topluluk hakkında geçerli olurdu. Cumhuriyet devrinin sonuna gelindiğindeyse bu usulde tümüyle ortadan kaldırılmıştır[137].

II. ORTAÇAĞDA YABANCILARIN DURUMU

Göçebe ve Romalıların barbar olarak nitelendirdiği kavimler, Roma imparatorluğunun dağılmasından sonra yerleşip derebeylik yani feodalite düzenini kurmuşlardır. Bu düzende yabancılar hakkında uygulanan en önemli hak *aubaine* olmuştur. Buna göre lord yabancının ölümüyle onun terekesine el koymakta, yabancı senyöre önceden bir miktar para vermedikçe vasiyet yapamamaktadır. Yabancıların herhangi bir siyasi hakkı ise bulunmamaktadır.

[134] Seviğ, Muammer Raşit/Seviğ, Vedat Raşit, **Devletler Hususi Hukuku**, 1962, s. 203.
[135] Bkz. https://artandpopularculture.com/Adversus_hostem_%C3%A6terna_auctoritas_esto (E.T.: 23.10.2024).
[136] **Çiçekli**, s. 28.
[137] Tekinalp, Gülören, **Türk Yabancılar Hukuku**, 1975 İstanbul, s. 4 vd.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Sicilya'da 1220 yılında imparator ikinci Frederick bu hakkı ortadan kaldırmıştır. İngiltere'de ise 11 Şubat 1225 tarihli *Magna Carta* ile yabancılara uygulanan sert tutum tacirler için esnetilmiştir. Buna göre barış zamanında önceden gelmeleri yasak edilmemiş olan yabancı ülke vatandaşlarının karadan ve denizden İngiltere'ye girebileceği, savaş zamanındaysa eğer İngiliz vatandaşları o ülkede iyi muamele görüyorsa İngiltere'ye girebilecekleri düzenlenmiştir[138].

1349 yılındaysa Fransa Kralı altıncı Filip, lüks eşya ticareti yapan, Floransalı, Venedikli, Cenevizli ve Milanolu İtalyan tüccarlar başta olmak üzere, tacirlere serbest giriş çıkış hakkı tanımıştır. 1353 tarihindeyse İngiltere ve Portekiz arasında karşılıklı ticaret anlaşması yapılmış ve tacirlerin serbest dolaşımına izin verilmiştir.

On altıncı yüzyıldan itibaren yabancılara tanınan haklar anlaşmalar yoluyla gelişmeye başlamıştır. Buna göre; 1506 Fransa İngiltere, 1559 Fransa ile İspanya, 1641 Danimarka Fransa ve 1648 yılında otuz yıl savaşlarını bitiren *Westfelya* anlaşmalarını zikredebiliriz.

III. OSMANLI DÖNEMİNDE YABANCILARIN DURUMU

İslam hukuku esasına göre yönetilen yerlerde ülkelerinde yaşayan halk sınıfı genel olarak ikiye ayrılmaktadır: Müslimler ve gayrimüslimler. Reayaya tabii olan gayrimüslimlere *zımni* denir ve bu kimseler *cizye* denilen vergiyi vererek İslam ülkesinde oturur ve kendi dinini yaşamaya devam ederlerdi[139]. Yabancıların ise İslam ülkelerinde genel adı *müstehdem*di. Müstehdemler bir yıldan bir gün az olmak üzere İslam ülkesinde izin almak suretiyle ikamet edebilirlerdi. İslam ülkesinde bir seneden fazla kalan *müstemen* cizye vermek zorunda kalır ve zımni olur[140].

İslam ülkelerinde yabancıların hukuki vaziyetini düzenleyen asıl belgeler kapitülasyonlardır[141]. Kapitülasyonlar ile bir ülkenin tabasına diğer ülkede bir takım ayrıcalıklar verilmekledir. Kapitülasyonlar genel olarak tek taraflı olma özelliğine sahip olup kapitülasyon anlaşmalarında mütekabiliyet esası içeren hükümler de bulunabilirdi. Kapitülasyonlar anlaşmalardan farklı olarak sadece verilen devletin kamu menfaatine hizmet etmek amacı gütmekteydi. Kapitülasyonlar ile yabancılara kişisel, adli, iktisadi ve idari imtiyazlar verilmiştir. Osmanlı Devleti (MS 1299-1922)[142] fethettiği yerlerde yabancılara bir

[138] **Altuğ**, s. 37.
[139] **Çelikel**, s. 45.
[140] **Çiçekli,** s. 28; **Berki**, s. 154.
[141] **Çelikel**, s. 48.
[142] Osmanlı İmparatorluğu ya da Osmanlı Devleti, 1299 yılında Oğuz Türklerinden Osman Gazi'nin kurduğu Osmanoğlu Hanedanı'nın hükümdarlığında Orta Çağ'dan Yakın Çağ'a kadar varlığını sürdürmüş bir

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

takım imtiyazlar verildiğini görmüştür. İlk olarak Fatih Sultan Mehmet (MS 1432-1481) zamanında İstanbul'un fethedilmesiyle, Bizans devletine karşı savaşta yardım eden Cenevizlilere daha önce Bizans tarafından verilen imtiyazlar tanınmıştır. Yavuz Sultan Selim (MS 1470-1520) zamanındaysa Mısır seferi sonucunda Memlükler tarafından bazı devletlere verilen imtiyazlar tanınmak suretiyle fethedilen yerler ile o yerler arasında yabancı devletlerce yapılan anlaşmalar bir nevi sürdürülmüştür[143].

Osmanlı Devleti zamanında doğrudan doğruya verilen ilk kapitülasyonlar Kanuni Sultan Süleyman (MS 1494-1566) devrinde verilmiştir. Buna göre 1535 yılında ilk imtiyazlar Fransa'ya verilmiştir. Bundan sonra muhtelif zamanlarda dönemin Osmanlı padişahı tarafından İngiltere, Hollanda, Avusturya, İsveç, Sicilya Krallığı, Danimarka, Toskana, Prusya, İspanya, Rusya, Sardunya, Amerika Birleşik Devletleri, Belçika, Portekiz ve İran'a kapitülasyonlar verilmiştir.

Kapitülasyonlar ile yabancılara Osmanlı Devleti'ne giriş imkânı verilmekteydi. Bu yabancılar adli imtiyaza da sahiplerdi[144]. Uyuşmazlığın tarafı eğer aynı ülke vatandaşı ise uyuşmazlığın ceza veya hukuk davası olması fark etmeksizin o uyuşmazlığı mensup oldukları devlet konsoloslukları çözerdi. Uyuşmazlığın tarafları farklı ülke vatandaşlarıysa davalının mensubu olduğu ülkenin konsolosluğu uyuşmazlığı karara bağlardı. Osmanlı vatandaşı ile bir yabancının taraf olduğu ceza davaları Osmanlı mahkemelerinde karara bağlanırdı. Ancak bu davalar yabancının mensup olduğu devlet konsolosluğunun tercümanlığında görülürdü. Osmanlı vatandaşı ile yabancı arasındaki hukuki uyuşmazlıklarda da yine Türk mahkemeleri yetkili kabul edilir ancak yazılı delil olmadıkça uyuşmazlık karara bağlanamazdı. 4000 kuruşu aşan ve taraflardan birinin bir Avrupalı olduğu davalarda *Divan-ı Hümayun* münhasır yetkili kabul edilirdi. İktisadi imtiyazlar kapsamında yabancılar tüm vergi ve harçlardan muaftı. Karasularda ve açık sularda avcılık yabancılar için serbestti. Avukatlık, Hekimlik, mimarlık ve eczacılık mesleğini yabancılar da yapabilirdi. Yabancıların limanlarda kendilerine ait posta limanları bulunmaktaydı. Bunların açılması ve içlerinin araştırılması yasaktı[145].

imparatorluktur. Bkz. https://tr.wikipedia.org/wiki/Osmanl%C4%B1_%C4%B0mparatorlu%C4%9Fu (E.T.: 23.10.2024).

[143] **Çiçekli**, s. 28.

[144] Osmanlı'da suç ve ceza hakkında detaylı bilgi için bkz. Tekeli, İmran, "Yabancı Seyyahların Gözüyle Osmanlı Toplumunda Suç ve Ceza", **Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi (OMAD)**, Cilt 4, Sayı 8, Mart 2017, ss. 183-202.

[145] Eğitim ve Öğretim alanında kapitülasyonların etkisi için bkz. Güzey, A. Rıfat, "Osmanlı Devleti'nde Yabancılar ve Okullaşma Çabaları", **21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum**, 2017, 6(16), ss. 69-90, s. 82 vd.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Osmanlı devletinin zayıflamasıyla verilen imtiyazlar büyük sorunlara yol açmış ve pek çok defa kaldırılma çalışmalarına girişilmiştir. İlk olarak 1856 yılında Paris Anlaşmasının görüşmeleri sırasında Türk delegesi Ali Paşa bu durumu dile getirmiş ancak bu talep kabul görmemiştir. 1862 ve 1867 yıllarında yapılan müracaatlar da sonuç vermemiştir. Avrupa'dan örnek alınarak, Ticaret, Ceza, Usul ve İcra kanunlarının yapılmasından sonra 1880 yılında yeniden kapitülasyonların kaldırılması talep edilmişler ve bu talep sonucunda kurulan komisyonca yapılan toplantılar neticesinde bu talep reddedilmiştir. Birinci Dünya savaşına girmeden 1 ay önce 9 Eylül 1914 tarihinde Osmanlı Devleti yabancı devletlere nota gönderdi ve kapitülasyonları tek taraflı ilga edeceğini bildirdi. 1915 yılı itibariyle kapitülasyonlar tek taraflı olarak kaldırıldı ve "*Memalik-i Osmaniyede Bulunan Ecanibin Hukuk ve Vezaifi Hakkında Kanun*" kabul edildi.

SONUÇ

Yabancılar hukuku bir ülkede yabancılara uygulanan hukuki rejim olarak ifade edilebilecektir. Yabancılara haklar tanınması ve bir ülkede yasal kalışlarına, çalışmalarına veya medeni haklardan yararlanmalarına izin verilmeye başlanması zamanla gelişim göstermiştir. Eski uygarlıklardan Mısır'da, Yunan şehir devletlerinde ve Roma'da yabancıların genel olarak düşman olarak görüldüğü bilinmektedir. Zaman içerisinde özellikle ticari gereklilikler yabancılarla olan teması artırmış ve yabancılara haklar tanınmasının önü açılmıştır. Osmanlı devletinde yabancılar hukukuna ilişkin en önemli müessese kapitülasyonlardır. Osmanlı Devleti tarafından 1915 yılında tek taraflı olarak kaldırılana kadar neredeyse beş yüzyıl boyunca yararlanan devletlere, kişisel, adli, idari ve iktisadi imtiyazlar tanınmıştır.

KAYNAKÇA

Altuğ, Yılmaz, **Yabancıların Hukuki Durumu**, 1971.

Berki, Osman Fazıl, **Devletler Hususi Hukuku Cilt I: Tabiiyet ve Yabancılar Hukuku**, 1966 İstanbul.

Birsen, Kemaleddin, **Devletler Hususi Hukuku Cilt I: Tabiiyet Yabancıların Hukuku**, 1936 İstanbul.

Çelikel, Aysel, **Yabancılar Hukuku**, 2018.

Çiçekli, Bülent, **Yabancılar ve Mülteci Hukuku**, 2016 Ankara.

Dal, Kemal, **Devletler Hususi Hukuku**, 1966.

Doğan, Vahit, **Türk Yabancılar Hukuku**, 2020 Ankara.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Göğer, Erdoğan, **Yabancılar Hukuku**, 1979 Ankara.

Güzey, A. Rıfat, "Osmanlı Devleti'nde Yabancılar ve Okullaşma Çabaları", **21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum**, 2017, 6(16), ss. 69-90.

Seviğ, Muammer Raşit/Seviğ, Vedat Raşit, **Devletler Hususi Hukuku**, 1962.

Tekeli, İmran, "Yabancı Seyyahların Gözüyle Osmanlı Toplumunda Suç ve Ceza", **Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi (OMAD)**, Cilt 4, Sayı 8, Mart 2017, ss. 183-202.

Tekinalp, Gülören, **Türk Yabancılar Hukuku**, 1975 İstanbul.

Yörük, Abdülhak Kemal, **Ecnebilerin Hukuki Vaziyeti** Cilt II, 1937.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

TÜRK HUKUKUNDA VATANSIZ KİŞİLERİN HUKUKİ STATÜSÜ

Prof. Dr. Necla ÖZTÜRK [1],
[1] Akdeniz Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Milletlerarası Özel Hukuk ABD,
ozturknecla@gmail.com ORCID ID: 0000-0003-1259-980X
Arş. Gör. Dr. Döndü KUŞCU [2]
[2] Dicle Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Milletlerarası Özel Hukuk ABD,
Kuscudondu1@gmail.com ORCID ID: 0000-0002-9619-6540

ÖZET

Genel anlamıyla vatandaşlık bir devlete vatandaşlık bağı ile bağlı olan gerçek kişiyi ifade etmektedir. Türk vatandaşı ise Türkiye Cumhuriyeti devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan kişidir. Türk hukukunda Türk vatandaşlığı ile ilgili hususlar 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu (TVK) ile düzenlenmektedir. Vatansızlık, herhangi bir devlete vatandaşlık bağı ile bağlı olmama durumdur. Vatansızlığın ortaya çıkmasının farklı nedenleri olabilir. TVK kapsamına vatansızlığın tanımı yapılmamış olup, Türk vatandaşı olmayan kişiler genel olarak yabancı kabul edilmiştir. Bunun yanında 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) vatansız kişiyi; "Hiçbir devlete vatandaşlık bağıyla bağlı bulunmayan ve yabancı sayılan kişi" olarak tanımlamıştır. Vatansız kişilerin hukuki statüsü ve vatansız kişilerin hakları ve bu kimselere uygulanacak hukuki rejim Türk hukukunda genel olarak YUKK'ta yer almaktadır.

6458 sayılı Kanun'un 50. maddesinde vatansız kişilere ilişkin özel bir düzenleme yer almaktadır. Bu düzenleme kapsamında, vatansızlığın tespiti Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) tarafından yapılacak ve vatansız kimselere "vatansız kişi kimlik belgesi" düzenlenecektir. Bu hüküm kapsamında vatansız oldukları tespit edilen kişilere vatansız kişi kimlik belgesi düzenlenmesi için bu kimselerin başka ülkelerde de vatansız kişi işlemi görmemesi gerekmektedir. Dolayısıyla başka bir ülke tarafından vatansızlığı tanınan ve kendilerine vatansızlık statüsü verilen kişiler Türkiye'de vatansız kişi kimlik belgesi elde edemeyeceklerdir. Bu bildirinin amacı Türk hukuku bakımından vatansız kişi kimlik belgesine sahip kimselerin sahip olduğu hakları ve bu hakların kullanılmasını etraflıca ele almak ve bu hükümlere ilişkin etraflıca değerlendirmede bulunmaktır.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Anahtar Kelimeler: Vatansız Kişiler, Türk Vatandaşlık Kanunu, Vatansız kişi kimlik belgesi

LEGAL STATUS OF STATELESS PERSONS IN TURKISH LAW

ABSTRACT

In general, citizenship refers to a real person who is connected to a state through citizenship. A Turkish citizen is a person who is connected to the Republic of Turkey through citizenship. In Turkish law, issues related to Turkish citizenship are regulated by the Turkish Citizenship Law No. 5901 (TCL). Statelessness is the state of not being connected to any state through citizenship. There may be different reasons for the emergence of statelessness. Statelessness has not been defined within the scope of the TCL, and persons who are not Turkish citizens are generally considered foreigners. In addition, the Law on Foreigners and International Protection (LFIP) No. 6458 defines a stateless person as "a person who is not connected to any state through citizenship and is considered a foreigner." The legal status of stateless persons, the rights of stateless persons and the legal regime to be applied to these persons are generally included in the LFIP in Turkish law. Article 50 of Law No. 6458 includes a special regulation regarding stateless persons. Within the scope of this regulation, the determination of statelessness will be made by the General Directorate of Migration Management (GDMM) and a "stateless person identity document" will be issued to stateless persons. In order for a stateless person identity document to be issued to persons who are determined to be stateless within the scope of this provision, these persons must not have been subject to stateless person transactions in other countries. Therefore, persons whose statelessness is recognized by another country and who are granted statelessness status will not be able to obtain a stateless person identity document in Turkey. The purpose of this paper, is to thoroughly discuss the rights of persons who have a stateless person identity document in terms of Turkish law and the use of these rights and to make a detailed evaluation of these provisions.

Keywords: Stateless Persons, Turkish Citizenship Law, Stateless Person Identity Document

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

GİRİŞ

Vatansızlık hiçbir devletin vatandaşı olmayan ve herhangi bir devletin kanunlarına göre o devletin vatandaşı sayılmayan kimsedir. Bu durum "herkesin bir vatandaşlığı olmalıdır" kuralının aksine ortaya çıkmaktadır. Vatansızlık mutlak vatansızlık şeklinde en baştan olabileceği gibi nisbi şekilde sonradan da meydana gelebilir[146]. Vatandaşlığın kaybettirilmesi veya vatandaşlıktan çıkarma gibi durumların varlığında vatansızlığın sonradan ortaya çıkması durumu söz konusu olacaktır[147]. Vatansızlık önceden doğum yoluyla veya sonradan başka nedenlerle meydana gelsin bu kimseler vatansız kabul edilecek ve herhangi bir devletin hukuki korumasından yararlanamayacaktır[148].

Vatansız kişilerin durumu ile ilgili Milletler Cemiyeti 1930 yılında bazı çalışmalar yapmış olmakla birlikte bunlar etkinlik kazanamamıştır. Vatansızların hukuki durumu hakkında en kapsamlı uluslararası sözleşme 1954 yılında imzaya açılan ve 1960 yılında yürürlüğe giren "*Vatansız Kişilerin Statüsüne Dair Sözleşme*" olmuştur. Türk hukukunda ise vatansız kişilerin hukuki durumu ve bu kişilere tanınan bir takım haklar ve kolaylıklar 6458 sayılı "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda" (YUKK)[149] düzenlenmiştir. Çalışma kapsamında evvela uluslararası hukukta vatansız kişilere ilişkin hukuki düzenleme 1954 Sözleşmesi bağlamında ele alınacak sonrasında ise Türk hukukunda vatansız kişilerin hukuki statüsü değerlendirilecektir.

I.VATANSIZ KİŞİLER HAKKINDA 1954 AVRUPA SÖZLEŞMESİ

1954 tarihli Vatansız Kişilerin Statülerine İlişkin Sözleşme 'ye[150] Türkiye 2014 yılından beri taraftır[151]. Dolayısıyla Sözleşme hükümleri, Anayasa'nın[152] 90. maddesine[153] göre iç

[146] Altuğ, Yılmaz, "Vatansızlar Hakkında İki Birleşmiş Milletler Sözleşmesi", **Journal of Istanbul University Law Faculty**, c. 29, sy. 1-2, 2011, ss. 201-17, s.

[147] Birsen, Kemaleddin, **Devletler Hususi Hukuku Cilt I: Tabiiyet Yabancıların Hukuku**, 1936 İstanbul, s. 15; Doğan, Vahit, **Türk Yabancılar Hukuku**, 2020 Ankara, s. 9.

[148] Vatansızlığın nedenleri hakkında detaylı bilgi için bkz. Berki, Osman Fazıl, **Devletler Hususi Hukuku**, 1956 İstanbul, s. 23 vd.; Töre, Nazlı, "Değişen Dünyada Vatandaşlık". **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**, sy. 10, 2017, ss. 553-95.

[149] RG. 11.4.2013- 28615.

[150] Kısaca "Sözleşme" olarak anılacaktır. Tekinalp, Gülören, **Türk Yabancılar Hukuku**, 1975 İstanbul, s. 166.

[151] RG. 15.10.2014-29156; Nomer, Ergin, **Türk Vatandaşlık Hukuku**, 2015 İstanbul, s. 44.

[152] RG. 9.11.1982-17863.

[153] İlgili maddenin 5. Fıkrası şu şekildedir: "*Usulüne göre yürürlüğe konulmuş Milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. (Ek cümle: 7/5/2004- 5170/7 md.) Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır*".

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

hukukun bir parçasını oluşturmaktadır. Sözleşmenin 1. maddesinde vatansız kişi "*kendi kanunlarının işleyişi içinde hiçbir devlet tarafından vatandaş olarak sayılmayan bir kişi*" olarak tanımlanmıştır[154]. Buna göre devletler kendi kanunlarının işleyişin bir parçası olarak bir kimseyi vatansız kılabileceklerdir. Sözleşme kapsamında 1. maddeye çekince eklenmesine izin verilmemiştir dolayısıyla bu hüküm taraf olan tüm devletler açısından bağlayıcıdır. Kişilerin hiçbir devletin vatandaşı olmama durumu *de jure* vatansızlık olarak tanımlanmaktadır. *De facto* vatansızlık ise kâğıt üstünde bir devlet vatandaşlığı bulunsa da kişi bu devletin sağladığı hukuki korumayı talep edememektedir[155].

1954 Sözleşmesi'ne göre vatansızlığın tespiti kural olarak taraf ülkelerin kendi iç hukuklarına yapılacaktır. Vatansızlığı tespit edilen kişiler, bazı hak ve özgürlüklerden mahrum kalmaktadır. 1954 sözleşmesi vatansız kişilere bir takım haklar tanımaktadır[156]. Bu haklardan vatansız kişiler Sözleşme'nin 3. maddesine göre[157] ayrımcılık yapılmadan eşit olarak yararlanacaklardır. Vatansız kişilerin hukuki statüsü Sözleşme'nin 12. maddesine göre kural olarak ikamet ettiği sözleşmeci devletin kurallarına göre tespit edilecektir[158]. 16. madde kapsamındaysa vatansız kişi ikamet ettiği sözleşmeci devlette mahkemeye erişim hakkından yararlanır açtığı davalarda teminattan muaf sayılır[159]. Sözleşmeci devletler ülkelerinde yasal

[154] Detaylı bilgi için bkz. Weis, Paul. "The Convention Relating to the Status of Stateless Persons" **The International and Comparative Law Quarterly**, vol. 10, no. 2, 1961, s. 255 vd.

[155] Detaylı bilgi için bkz. Birleşmiş Milletler, **Vatansız Kişilerin Korunmasına İlişkin El Kitabı**, Vatansız Kişilerin Statüsüne Dair 1954 Sözleşmesi Kapsamında, Cenevre, 2014, s. 5 vd. Çalışma kapsamında kısaca "El Kitabı" olarak atıf yapılacaktır.

[156] El Kitabı, s. 8,12.

[157] İlgili hüküm: "*Sözleşmeci Devletler bu Sözleşme'nin hükümlerini, ırk, din ya da menşe ülkeye bağlı ayrımcılık yapmaksızın bütün vatansız kişilere uygularlar*" şeklindedir.

[158] İlgili hüküm: "*Vatansız bir kişinin kişisel statüsü daimî ikametgahının ait olduğu ülkenin kanununa, ikametgâhı yoksa oturduğu ülkenin kanununa göre düzenlenir. 2. Vatansız bir kişi tarafından daha önce elde edilen ve kişisel statüye ilişkin olan haklara, özellikle evliliğe bağlı haklara, her Sözleşmeci Devlet tarafından, eğer bu gerekliyse, söz konusu devletin yasalarının gösterdiği koşulları yerine getirmek kaydıyla, saygı gösterilir; ancak, söz konusu hakkın, kişi vatansız olmasaydı o devletin yasaları tarafından tanınacak haklar arasında bulunması gereklidir*" şeklindedir.

[159] İlgili hüküm: "*1. Vatansız bir kişi bütün Sözleşmeci Devletlerin ülkelerinde hukuk mahkemelerine serbestçe başvuruda bulunabilir. 2. Vatansız bir kişi, daimî ikametinin bulunduğu Sözleşmeci Devlette, adli yardım ve cautio judicatum solvi den (teminat akçesinden) muafiyet dahil olmak üzere mahkemelere başvuruya ilişkin konularda bir vatandaşınkiyle aynı muameleden yararlanır. 3. Vatansız bir kişi, 2. paragrafta sözü edilen konular hakkında, daimî ikametinin bulunduğu ülkeden başka ülkelerde daimî ikametinin bulunduğu ülke vatandaşlarına gösterilen muamelenin aynısından yararlanır*" şeklindedir.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

olarak bulunan vatansız kişilere 17. madde[160] kapsamında ücretli çalışma ve 18. madde[161] kapsamında ise serbest istihdam hakkı sağlarlar.

Sözleşmeye taraf devletler ülkelerinde yasal olarak bulunan vatansız kişiyi 31. madde kapsamında ancak ülke güvenliği için tehdit ve kamu düzenine aykırı davranılması halinde sınır dışı edebilir[162]. Vatansız kişileri özümseme ve vatandaşlığa alma konusunda sözleşmeye taraf devletler 32. madde kapsamında gerekli kolaylığı sağlayacaktır[163]. Bu Sözleşmeyle vatansız kişilere uygulanan hukukun yeknesak bir hal alması, taraf olan devletlerde vatansız kişilere eşit muamele yapılanacak olması mümkün olacaktır.

II.TÜRK HUKUKUNDA VATANSIZ KİŞİLERİN DURUMU

Türk hukukunda vatansız kişinin tanımı ve bu kişilere uygulanacak muamele YUKK ile düzenleme altına alınmıştır. YUKK kapsamında vatansız kişi; "*Hiçbir devlete vatandaşlık bağıyla bağlı bulunmayan ve yabancı sayılan kişi*" (m.3/1-ş) şeklinde tanımlanmıştır[164]. Vatansız kişilerin vatansız kişi statüsüne sahip olup, bu statüye göre işlem görmeleri için öncelikle vatansızlığın tespiti gerekmektedir.

A. Vatansızlığın Tespiti

[160] İlgili hüküm: "*1. Sözleşmeci Devletler, ülkelerinde yasal olarak ikamet eden vatansız kişilere, ücretli bir işte çalışma hakkı bakımından mümkün olduğunca elverişli ve her durumda aynı koşullardaki yabancılara genel olarak gösterilenden daha az elverişli olmayan muamele uygularlar. 2. Sözleşmeci Devletler, ücretli işlerde çalışmak bakımından bütün vatansız kişilerin ve özellikle de ülkelerine bir işçi bulma programı ya da göçmen getirme planına göre girmiş olan vatansız kişilerin haklarını, kendi vatandaşlarına tanıdıkları haklara benzetmek konusuna olumlu yaklaşacaklardır*" şeklindedir.

[161] İlgili hüküm: "*Sözleşmeci Devletler, ülkelerinde yasal olarak bulunan vatansız kişilere, tarım, sanayi, küçük sanatlar ve ticaret alanlarında kendi işyerlerini açmak ve ticari ve sınai şirketler kurmak konularında mümkün olduğu kadar elverişli, ve her durumda aynı koşullardaki yabancılara genel olarak gösterilenden daha az elverişli olmayan bir muamele uygularlar*" şeklindedir. Bunun yanında 19. madde kapsamında yüksek tahsile dayalı serbest meslekler yapabilme konusunda; "*Her Sözleşmeci Devlet, ülkesinde yasal olarak ikamet eden ve söz konusu Devletin yetkili makamlarınca tanınan diplomalara sahip olup, yüksek tahsile dayalı serbest bir mesleği icra etmek isteyen vatansız kişilere mümkün olduğu kadar elverişli ve her durumda aynı koşullardaki yabancılara genel olarak gösterilenden daha az elverişli olmayan bir muamele uygularlar*" hükmü amirdir.

[162] İlgili hüküm: "*1. Sözleşmeci Devletler ülkelerinde yasal olarak ikamet eden Vatansız bir kişiyi ulusal güvenlik ya da kamu düzeni ile ilgili nedenler dışında Sınır dışı edemezler. 2. Böyle bir vatansız kişinin sınır dışı edilmesi, ancak ilgili yasal sürece uygun olarak alınmış bir kararı izleyebilir. Zorlayıcı ulusal güvenlik nedenlerinin başka türlüsünü gerekli kıldığı koşullar dışında, vatansız kişinin, suçsuzluğunu kanıtlamak üzere delil sunmasına ve aynı amaçla yetkili bir makam ya da yetkili makam tarafından özel bir biçimde seçilmiş bir ya da birkaç kişi nezdinde itiraz etmesine ve temsil edilmesine izin verilir. 3. Sözleşmeci Devletler böyle bir vatansız kişiye, diğer bir ülkeye yasal olarak kabulünü sağlayabilmesi için makul bir süre tanır. Sözleşmeci Devletler, bu süre içinde gerekli buldukları iç işleriyle ilgili herhangi bir önlemi uygulama hakkını saklı tutarlar*" şeklindedir.

[163] İlgili hüküm: "*Sözleşmeci Devletler, Vatansız kişileri özümlemeyi ve Vatandaşlığa almayı mümkün olduğu ölçüde kolaylaştırırlar. Özellikle vatandaşlığa alma işlemlerini çabuklaştırmak ve bu işlemlerin masraf ve resimlerini mümkün olduğu ölçüde azaltmak için her türlü çabayı sarfederler*", şeklindedir.

[164] Ekşi, Nuray, **Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku**, 2018 İstanbul, s. 39.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Vatansızlığın tespiti YUKK'un 50. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre vatansızlığı tespite yetkili makam Göç İdaresi Genel Müdürlüğüdür (GİGM)[165]. YUKK Yönetmeliği'nin (YUKKY)[166] 47. maddesine göre Türkiye'ye geldiklerinde vatansız olanlar veya Türkiye'de iken vatandaşlığını kaybeden kişiler vatansızlık durumunun tespiti amacıyla bulundukları yerdeki valilik makamına başvuruda bulunacaklardır[167]. Vatansız olduğunu iddia eden kişiye bu iddiasını ispat edecek delilleri sunması için uygun bir tanınır[168]. Eğer bu delilleri hiç sunamazsa ilgilinin beyanları esas alınabilir. İdarenin beyanları esas alma zorunluluğu yoktur. Eğer ilgili başka ülkenin vatansız kişi belgesini veya vatansız kişi pasaportunu ibraz ederse ilgilinin başvurusu dikkate alınmaz[169]. Başvuru ve kayıt işlemlerinin tamamlanmasından sonra en geç on beş gün içerisinde mülakat yapılır ve mülakat neticesinde değerlendirme yapılarak nihai karar verilmek üzere GİGM'e gönderilir (YUKKY m.48/1)[170]. GİGM ise ilgili kurum ve kuruluşlardan görüş alarak başvuranın talebini en geç doksan gün içerisinde karar bağlar (YUKKY m.49/1). YUKKY'nin 49. maddesine göre ayrıca; "*a) Kişiden, herhangi bir ülkeyle vatandaşlık bağı olmadığını gösteren bilgi ve belgeler istenir, b) Bilgi ve belgelerin bizzat getirilemediği durumlarda, ilgili ülkenin vatandaşlık mevzuatında yer alan hükümler kanıt kabul edilebilir, c) Genel Müdürlük, gerektiğinde kişinin önceden vatandaşlığını taşıdığı ülkeden bilgi ve belge talebinde bulunabilir, (3) Araştırma sırasında saklı nüfus oldukları yönünde şüphe bulunan yabancılar için öncelikle il/ilçe nüfus ve vatandaşlık müdürlükleri ile temasa geçilerek saklı nüfus olup olmadıklarına ilişkin inceleme yapılır*". Tüm bu incelemeler sonucunda değerlendirmesi olumlu geçen kişiye "vatansız kişi kimlik belgesi" verilir.

B. Vatansız Kişi Kimlik Belgesi

[165] Çiçekli, Bülent, **Yabancılar ve Mülteci Hukuku**, 2016 Ankara, s. 105.
[166] RG. 11.4.2013- 28615.
[167] Yine ilgili hüküm kapsamında; "(2) *Başvurular bizzat yapılır. Ergin olmayan çocukların başvuruları anne veya baba tarafından, bunların bulunmaması durumunda atanmış vasi ya da kayyım tarafından yapılabilir. (3) Ülke içinde veya sınır kapılarında kolluk birimlerine veya diğer kamu kurum veya kuruluşlarına yapılan müracaatlar derhal valiliğe bildirilir*" (YUKKY m.47/2,3).
[168] Asar, Aydoğan, **Yabancılar Hukuku (Temel Konular),** 2020 Ankara, s. 139; **Ekşi**, s. 40.
[169] "(5) *Başvurusu kabul edilenler için haklarında verilecek karara kadar geçerli olmak üzere hiçbir harca tabi olmayan müracaat belgesi düzenlenir. Bu belgeye istinaden kullanılan yasal kalma izni, toplam ikamet izni süresinin hesaplanmasında dikkate alınmaz*" (YUKKY m.47/5).
[170] Mülakatta açıklığa kavuşturulması gereken hususlar şunlardır; *"(a) Ülkeye ne zaman ve hangi yollarla giriş yapıldığı. b) Ülkede yakınlarının olup olmadığı, varsa nerede yaşadıkları. c) Geçimini ne şekilde sağladığı. ç) Vatansız kalmasına ilişkin süreç. d) Önceden sahip olduğu ülke vatandaşlığının tespiti ve buna ilişkin belgelerin ortaya çıkarılması. e) Başka bir ülkeden vatansız kişi statüsü için talepte bulunup bulunmadığının tespit edilmesi, talebi olmuş ve reddedilmişse bunun gerekçeleri ve buna ilişkin bilgi ve belgelerin araştırılması. f) Kaybetmiş olduğu ülke vatandaşlığını tekrar kazanabilme imkânının olup olmadığı*" (YUKKY m.48/2).

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Vatansız kişi kimlik belgesi hiçbir harca tabii olmadan valiliklerce düzenlenir ve vatansız halinin devamına bağlı olarak bu belge iki yılda bir yenilenir (YUKK m.50/2; YUKKY m. 50/1). Bu belge vatansız kişiye bir takım haklar sağlar[171].

1. Sağladığı Haklar

Vatansız kişi kimlik belgesi her şeyden önce ikamet izni yerine geçer ve ülkede yasal kalış sağlar. Vatansız kişiler ikamet izninden muaf olan kişiler arasında sayılmıştır (YUKK m. 20/1-b). Bu belgeye sahip olarak Türkiye'de geçirilen süreler, ikamet sürelerinin toplanmasında hesaba katılır. Buna ilaveten vatansız kişi kimlik belgesine sahip olan kişiler şartlarını taşıdıkları ikamet izin türlerinden birini almak üzere başvuruda bulunabilirler ancak böyle bir zorunlulukları bulunmamaktadır.

Vatansız kişi kimlik belgesine sahip olanlara Pasaport Kanunu'nun[172] 18. maddesine göre[173] yabancılara mahsus damgalı pasaport düzenlenir. Vatansız kişi bu pasaport ile ülke dışına serbestçe seyahat edebilir[174].

Vatansız kişi kimlik belgesi sahipleri YUKK kapsamında kamu güvenliği açısından ciddi tehdit oluşturmadıkları ve kamu düzenine aykırı hareket etmedikleri sürece sınır dışı edilemezler (YUKK m.51/b). Dolayısıyla YUKK'un 54. maddesinde bulunan bunun dışında kalan diğer sınır dışı etme nedenlerinden muaftırlar. Bunun yanında yabancılar için aranan karşılıklılık şartından yabancılar muaf tutulurlar. Son olarak bu belge vatansız kişiye doğrudan

---

[171] **Asar**, s. 141.

[172] RG. 24.7.1950, 7564.

[173] İlgili hüküm şu şekildedir: "*Tabiiyetsiz bulunan veya tabiiyet durumlarının muntazam bulunmaması hasebiyle ikamet ve seyahatleri bakımından fiilen tabiiyetsizlere tatbik edilen muamelelere tabi tutulmasında İçişleri Bakanlığınca zaruret görülen kimselere icabında mezkür Bakanlığın alacağı kararla "yabancılara mahsus" damgasını taşıyan ve Türk vatandaşlığını iktisap bakımından her hangi bir manayı veya hamili lehine her hangi bir hak iktisabını tazammun etmiyen bir pasaport verilir. Bu pasaport iki nevidir: A) Türkiye'ye yalnız bir giriş veya Türkiye'den yalnız bir çıkış için muteber olan pasaportlar Giriş için verildiği takdirde Türkiye'ye girişin vukuu; Türkiye'den çıkış için verildiği takdirde de üzerindeki şerhte tasrih edilen memlekete vusul üzerine muteberliği nihayet bulacak olan bu pasaportların sahipleri tarafından itası tarihinden itibaren bir ay içinde bulunduğu memleketi terketmek suretiyle kullanılması şarttır. Aksi takdirde yenilenmesi gerekir.*

Bir gidiş ve geliş için verilen pasaportlar üç aydan az olmamak kaydıyla İçişleri Bakanlığının takdirine göre belirlenecek süreyle geçerli olmak üzere tanzim edilir. Her iki neviden pasaportlar, İçişleri Bakanlığı ve yabancı memleketlerde, İçişleri Bakanlığının talebi veya tasvibi üzerine Dışişleri Bakanlığınca verilecek talimata istinaden, Türkiye Cumhuriyeti konsolosluk makamları tarafından verilir. Yukardaki (A) fıkrasında yazılı neviden pasaportların yürürlüğünü kaybetmesi tarihinden itibaren iki ay geçmiş ise bunların yenilenmesi işlemi İçişleri Bakanlığının kararına bağlıdır. Pasaport sahibinin tabiiyet bakımından aynı durumda bulunup reşit olmayan ve iş sahibi bulunmayan kız veya erkek çocuklarının o pasaportun refakat hanesine kaydı caizdir. Kocasıyla tabiiyet bakımından aynı durumda bulunan karısı hakkında da aynı işlem yapılabilir. Refakat hanesinde kayıtlı olanlar, pasaport sahibiyle seyahat etmedikleri takdirde o pasaportu kullanamazlar. Bu pasaportların, sahiplerinin ve varsa refakat hanesinde kayıtlı olanların birer kıta fotoğraf isini ihtiva eylemesi lazımdır".

[174] Çelikel, Aysel, **Yabancılar Hukuku**, 2018, s. 83.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

çalışma izni belgesinin sağladığı hakları sağlamamakla birlikte bu kişiler Uluslararası İş Gücü Kanunu (UİK)[175] kapsamında çalışmaz izni başvurusunda bulunabilecektir[176].

2. İptali

Vatansız kişi kimlik belgesinin iptali öncelikle kişinin vatandaşlık kazanmasıyla iptal edilebilecektir. Başka ülke vatandaşlığının veya Türk vatandaşlığının kazanılması konusunda bir ayrım bulunmamaktadır. Belge sahibi belgeyi almasına esas olan evraklarda sahtecilik yapmışsa, yanlış veya eksik bilgi veya belge sunmuşsa bu durumda yine vatansız kişi kimlik belgesi iptal edilir. Son olarak bu belge ilgili hakkında kamu düzeni veya kamu güvenliği gerekçesiyle sınır dışı etme kararı alınmasıyla da iptal edilir (YUKKY m. 50/4; YUKK m. 51)[177].

SONUÇ

Vatansızlık herhangi bir devletin vatandaşlığında olmama durumu olarak ifade edilmektedir. Vatansızlık arzu edilmeyen ve önlenmeye çalışılan bir durumdur. Ancak buna rağmen vatansızlık durumu meydana gelmektedir. Türk hukukunda YUKK ile vatansız kişilerin hukuki statüsü düzenlenmiştir. Buna göre GİGM vatansızlığın tespitini yaptıktan sonra bu kimselere vatansız kişi kimlik belgesi verecektir. Bu belge ikamet izni yerine geçen bir belge olup bu geçirilen ikamet süreleri toplam ikametin hesaplanmasında dikkate alınabilecektir. Bu belge iki yıl süreyle düzenlenmiş olup her iki yılda bir şartların devam etmesi durumunda uzatılabilecektir. Vatansız kişi kimlik belgesi sahibi olan kişilere Pasaport Kanunu'nun 18. Maddesi kapsamında yabancılara mahsus damgalı pasaport verilebilecektir. Bu pasaport ile vatansız kişiler ülke dışına çıkabilecek ve tekrar ülkeye giriş sağlayabilecektir.

KAYNAKÇA

Altuğ, Yılmaz, "Vatansızlar Hakkında İki Birleşmiş Milletler Sözleşmesi", **Journal of Istanbul University Law Faculty**, c. 29, sy. 1-2, 2011, ss. 201-17.

Asar, Aydoğan, **Yabancılar Hukuku (Temel Konular),** 2020 Ankara.

Berki, Osman Fazıl, **Devletler Hususi Hukuku**, 1956 İstanbul.

[175] RG. 13.8.2016- 29800.
[176] UİK'in 16. maddesine göre bu kişilere istisnai çalışma izni verilebilecektir.
[177] **Asar**, s. 141.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Birleşmiş Milletler, "Vatansız Kişilerin Korunmasına İlişkin El Kitabı", Vatansız Kişilerin Statüsüne Dair 1954 Sözleşmesi Kapsamında, Cenevre, 2014.

Birsen, Kemaleddin, **Devletler Hususi Hukuku Cilt I: Tabiiyet Yabancıların Hukuku**, 1936 İstanbul.

Çelikel, Aysel, **Yabancılar Hukuku**, 2018 Ankara.

Çiçekli, Bülent, **Yabancılar ve Mülteci Hukuku**, 2016 Ankara.

Doğan, Vahit, **Türk Yabancılar Hukuku**, 2020 Ankara.

Ekşi, Nuray, **Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku**, 2018 İstanbul.

Göğer, Erdoğan, **Yabancılar Hukuku**, 1979 Ankara.

Nomer, Ergin, **Türk Vatandaşlık Hukuku**, 2015 İstanbul.

Tekinalp, Gülören, **Türk Yabancılar Hukuku**, 1975 İstanbul.

Töre, Nazlı, "Değişen Dünyada Vatandaşlık". **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**, sy. 10, 2017, ss. 553-95.

Weis, Paul. "The Convention Relating to the Status of Stateless Persons" **The International and Comparative Law Quarterly**, vol. 10, no. 2, 1961, s. 255-264.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

KAYBOLAN DEĞERLER, YOZLAŞAN TOPLUM

Doç. Dr. Emine Meliha KURTDAŞ
İnönü Üniversitesi
emine.kurtdas@inonu.edu.tr – 0000-0001-8483-064X

ÖZET

Son dönemlerde gerek dünyada gerekse Türkiye'de sıklıkla, artan suç ve şiddet olaylarına, bireysel ve toplumsal duyarsızlıklara, ahlaki ve etik kurallara uymayan davranışlara vb. sıklıkla rastlanmakta ve bu konuda şikâyetler ve hayıflanmalar artmaktadır. Yaşanan tüm olumsuzluklara dair farklı görüşler olsa da sorunun temelde toplumsal ve bireysel değerlerin yitirilmesi ve yozlaşmasından kaynaklı olduğu söylenebilir. Çünkü değerler bireylere yaşamları boyunca yol gösterir. İyi-kötü, doğru-yanlış gibi ölçütler sunar. Bireyler de değerlerine göre hareket ederler. Bireylerin duygu, düşünce, tutum ve davranışlarının altında yatan bir "değerler sistemi" vardır. Değerler sistemi, birey, grup ve toplumların hayata dair dair önceliklerini belirleyen inanç organizasyonlarıdır. Dolayısıyla değerlerin yitirilmesi pek çok sorunu beraberinde getirmektedir. Ancak bu noktada soruması gereken esas soru, değerlerin kaybolduğu mu yoksa değiştiği midir? Bu sorunun cevabı değerlerin kaybolmadığı, ancak değiştiği olabilir. Toplumsal değişme bir anlamda değer değişimidir. Toplumsal değişme bireylerin ve toplumun değerler sistemini değiştirir, bu durum da bireylerin tutum ve davranışlarına etki eder. Bunun yanında toplumsal değişme değerler hiyerarşisinde de değişime neden olur. Dolayısıyla özellikle günümüzde toplumsal yaşamda önemli bir sorun haline gelen pek çok toplumsal durumun değer değişimi ve değerler hiyerarşisinde meydana gelen değişimden kaynaklandığı söylenebilir. Bu çalışmanın amacı geleneksel toplumlardan post-modern toplumlara geçiş sürecinde yaşanan değişimin, değerler ve değerler hiyerarşisine etkilerini, bu alanda yapılan çalışmalardan yola çıkarak kuramsal düzlemde ele almak ve değerlendirmektir.

Anahtar Kelimeler: Değerler, değer değişimi, değer hiyerarşisi, modernleşme, küreselleşme

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

GİRİŞ

Toplum içerisinde yaşamını sürdüren her birey, tutum ve davranışlarında, kararlarında, ilişkilerinde, insanları, olayları ve yaşadığı evreni değerlendirmelerinde belli ölçütler kullanır. Bu ölçütlerin dayandığı temel ise değerlerdir. Değerler, bireylerin yaşamına onlara yol gösteren ölçütlerdir. İyi – kötü, doğru – yanlış gibi hükümlerle bireylerin tutum ve davranışlarını, değerlendirmelerini ve kararlarını etkilerler. Böylece bireyler değerlerine uygun bir şekilde yaşamını sürdürür.

Değerler sosyalleşme sürecinde bireylere aktarılır. Bu yüzden her toplumun değerleri diğerlerinkinden farklıdır. Aileden başlayarak her birey, yaşamı boyunca toplumun benimsediği ve kabul ettiği değerleri özümser. Toplumun değerlerini benimseyen ve kabul eden birey içinde bulunduğu toplumun bir parçası olur. Bu durum toplumsal bütünleşme ve toplumun sürekliliği için hayati derecede önemlidir. Ancak değerler değişmeyen olgular değildir. Yani toplumsal değişme sürecinde her şey gibi değerler de değişir. Ancak bu değişimin hızı toplumsal yapının niteliğine bağlı olarak değişmektedir. Örneğin geleneksel tarım toplumları gibi toplumsal yapının daha durağan olduğu toplumlarda değişimin hızı yavaşken, modern toplumlarda değişimin hızı daha fazladır. Bu yüzden farklı toplumların farklı değerleri olduğu gibi, aynı toplumda zaman içinde değerler de değişim gösterir.

Günümüzde yaşanan pek çok toplumsal problemin değerlerin kaybolmasından kaynakladığı sıklıkla ifade edilmektedir. Ancak sorunlar değerlerin kaybolmasından mı, yoksa değerlerin önem sırasının değişmesinden mi kaynaklanmaktadır? Bu çalışmanın amacı, özellikle günümüzde yaşanan pek çok sorunun değer değişimi ve değerler hiyerarşisinde ortaya çıkan değişimden kaynaklı olduğunu, konu ile ilgili yapılmış olan kuramsal çalışmalardan yola çıkarak açılamaya çalışmaktır.

DEĞERLERİN TANIMI, ÖZELLİKLERİ ve İŞLEVLERİ

Değer kavramı farklı sosyal bilimler tarafından ele alınıp incelendiği için kavram üzerinde uzlaşılmış bir tanımının yapılması zordur. Ancak değer kavramı günümüzdeki anlamını felsefeye borçludur. Felsefi anlamda değer kavramı iki farklı şekilde ele alınmaktadır. Birincisi, değerler bireylerin nesne ile ilişkisinde ortaya çıkar. Değerleri ortaya koyan ve nesnelere dayatan bireydir. İkinci görüş ise değerler alanının bireysen bağımsız olduğunu söyler. Buna göre değerler birey onları bulmadan önce de vardır (Akarsu, 1998b: 49; Özensel, 2003: 218). Ancak kaynağı ne olursa olsun felsefi açıdan genel anlamda değerler birer

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

değerlendirme ölçütüdür. Ahlak felsefesi değerleri iyi - kötü arasında, estetik güzel - çirkin arasında farkı gösteren değerlendirme ölçütleridir (Halman ve Moor, 1993: 21-23).

Psikoloji değer kavramını birey odaklı ele alır. Psikoloji bireylerin gelişim sürecinde ve tutumlarda değerlerin yaptığı etkilerine odaklanır. İnsan biyolojik, sosyal ve psikolojik boyutları ile bir bütün olan varlıktır. Birey dünyayı sübjektif algılarıyla tanımlar, yorumlar ve yargılar. Bu sübjektif algıları şekillendiren etmenlerden biri de değerlerdir. Değerleri bireyin zihinsel dünyasını belirleyen temel unsurlardan biridir (Çalışkur, 2010: 9-13). Psikolojide değer, tutum, inanç, ihtiyaç, arzu, güdü ve bireysel tercih düzeyleri ile alakalıdır. Psikolojik açıdan değerler bir inanç meselesidir. Bireyin dünyanın belli kısmı ile ilgili idrak, duygu ve bilgilerinin bir araya gelmesi ile oluşur. Ancak değerler sadece özel inançlar değil örgütlenmiş bir grup inanca tekabül eder. Psikolojik açıdan değerlerin önemi insan davranışına yol gösterici özelliğe sahip olmalarından gelir. Birey sahip olduğu değerin en doğru yol olduğunu düşünür. Böylece bireyler değerlerine uygun hareket ederler (Güngör, 1998: 28-29).

Sosyolojik açıdan değerler, toplumsal yaşamda sosyal ilişkiler ve etkileşimler sonucu meydana gelir ve bireylerin üzerlerinde uzlaştıkları genel hükümlerdir. Değerler bir yönü ile bireylere doğru davranışın ne olduğu konusunda kılavuzluk ederken, bir yönü ile de toplumdaki bütünleşmeyi sağlar. Ayrıca değerler sosyal yapıda oluşan değişimleri açıklamak için önemli bir olgudur. Bu nedenle sosyolojik açıdan önem arz ederler.

Sosyolojik açıdan değerler, toplumu oluşturan bireylerin ortak amaç, çıkar, duygu ve düşüncelerini gösteren, genelleştirilmiş ilke ve inançlardır. Bu ortak ilke ve inançlar toplumun devamlılığını ve bütünlüğünü sağlar ve toplumu oluşturan bireylerin genelince uygun ve gerekli görülür. Değerler toplumda istenilen ya da istenilmeyen, beğenilen ya da beğenilmeyen, doğru ya da yanlış olanı tayin eden ana ölçütlerdir (Özlem, 2002: 283). Ancak sadece toplum ölçüt alınarak değerlere ilişkin yapılan bir değerlendirme eksiktir. Değerlerin ortaya çıkmasında ve değişmesinde, bireylerin toplumsal çevresi ve psikolojik dünyası bir bütün oluşturur.

Felsefi anlamda olması gereken, psikolojik olarak tutum ve davranışlara temel teşkil eden inançlar ve sosyolojik anlamda toplumca iyi ve kötü olarak kabul edilen ölçütler olarak ele alınan değerlerin özellikleri de değerleri ele alış tarzına bağlı olarak farklılaşmaktadır. Örneğin Feather değerlerin özelliklerini şöyle sıralamıştır (Hogg ve Vaughan, 2007: 202):

- Değerler, arzu edilen hedefler ve davranışlar ile ilgili yaygın inanışlardır.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

- İhtiyaçların tersine, değerler ahlaki bir emir ya da gereklilik bildirirler.

- Değerler tutumları aşarak ve davranışa temel oluştururlar.

- Değerler, davranışları değerlendirmek, planlamak, alternatifler içinde karar vermek, toplumsal yaşamda yer almak ve benliği diğerlerine sunmak için standartlar sağlarlar.

- Değerler hiyerarşik bir yapıya sahiptir. Taşıdıkları önem görecelidir. Değerlerin önemi bireyin yaşamı sürecinde değişkenlik gösterir.

- Değer sistemleri hem bireyler hem gruplar hem de toplumlar arasında farklılık gösterir.

Bireyleri psikolojik ve sosyal yönden kuşatan değerler, üç evrensel insani ihtiyacı karşılarlar. Biyolojik temelli ihtiyaçlar, bireyler arası bağlantı ve uyumu sağlamak için sosyal etkileşim ihtiyaçları ve grubun devamı ve sürekliliği için sosyal kurumsal talepler. Değerler bireylerin psikolojik dünyalarını biçimlendirip ona yön verirken, öte yandan toplumsal yaşamda bireye kılavuzluk ederek toplumun devamını ve sürekliliğini sağlar. Bu nedenle değerlerin işlevleri psikolojik ve sosyal işlevler olarak ayrılabilir (Schwartz, 1992: 4). Değerlerin psikolojik işlevleri bireylerin bilişsel, duygusal ve davranışsal özelliklerine odaklanmaktadır. Sosyal işlevleri ise değerlerin toplumun işleyişine olan katkısına odaklanır. Çünkü değerler bireylere ortak kıstaslar sunar. Böylece davranışlarına yön verir. Böylece toplumsal yapının sürekliliğini ve toplumsal bütünleşmeyi sağlar.

Değerlerin toplumsal bağlamda yaygın fonksiyonları şu şekilde sıralanabilir (Fichter, 1996: 150):

- Değerler bireylerin dikkatini arzu edilir, yararlı ve önemli görülen maddi kültür öğeleri üzerinde odaklaştırır.

- Değerler her toplumda uygun düşünme ve hareket etme yollarını belirler. Böylece toplumsal olarak kabul edilebilecek olan davranışların şemasını çizer.

- Değerler bireylerin toplumda rollerini seçmesi ve onları gerçekleştirmesinde kılavuzluk ederler.

- Değerler bireyler, gruplar ve toplumlar arasında dayanışma araçlarıdır.

- Değerler sosyal kontrol aracıdır. Bireyleri doğruya yönlendirirken, kabul edilmeyen davranışları da yasaklar.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Değerlerin toplumsal işlevleri sosyal yapının sürekliliğine ve sosyal bütünleşmeye odaklanmıştır. Değerler, toplumda düzenin sağlanması ve devamı için oldukça önemli bir işlev görürler. Toplumsal kurumların (aile, siyaset, din, ekonomi, hukuk …) oluşmasında değerler çok önemlidir. Bu bağlamda değerler hem toplumsal yapının sürekliliğini sağlar hem de toplumsal bütünleşmeye katkı sağlarlar. Değerler toplumsal denetimi sağlayan kontrol mekanizmalarıdır.

Farklı disiplinlerce ele alınan değerlerin tanımlanmasında ortaya çıkan güçlük, değerlerin sınıflandırılması söz konusu olduğunda da görülmektedir. Değerler tanımlanırken ortaya çıkan farklı bakış açıları ve ölçütler, sınıflandırılırken de iş başınadır. Bu yüzden değerlere ilişkin farklı sınıflandırmalar mevcuttur. Örneğin Spranger**,** bireylerin baskın değerlerine göre bireyleri sınıflandırmıştır. Buna göre değerler (Özgüven, 2004: 368-369):

1- Kuramsal: Birey gerçek, bilgi ve sorgulayıcı düşünceye önem verir.

2- Ekonomik: Faydalı ve pratik olan birey için önemlidir.

3- Estetik: Biçim ve uyum birey için önemlidir.

4- Toplumsal: Yardımsever olmak ve bencil olmamak bireyin en önemli özelliğidir.

5- Politik: Etkili ve güçlü olmak birey için önemlidir.

6- Dinsel: Evreni bir bütün olarak algılayan birey, kendisini de bu bütünün bir parçası olarak görür.

Erol Güngör değer sınıflaması ise değerleri kurumsal işlevleri bakımından sınıflandırılmasına dayanmaktadır. Erol Güngör'e göre yedi değer sahası vardır. Bunlar; estetik, bilimsel, ekonomik, siyasi, toplumsal, dini ve ahlaki değerler sahalarıdır (Güngör, 1998: 84-85). Farklı şekillerde sınıflandırılan değerler aynı zamanda bireysel ve toplumsal alanda rastgele ve karışık bir şekilde sıralanmazlar. Değerler belli bir düzende organize olurlar ve değerler sistemini meydana getirirler. Değerler sistemi bireylerin ve toplumun benimsediği değerler dizisini anlatır (Budak, 2005: 196). Değerler sistemi içinde yer alan toplumsal değerler bireylerin üzerinde baskı oluşturur ve böylece bireylerin değerlere uymasını sağlar. Böylece değerler toplumsal kontrol aracı olarak işlev görürler (Fichter, 1996: 146). Ancak değerlerin hepsi aynı etkiye sahip değildir. Çünkü değerler hiyerarşik biçimde sıralanmaktadır.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Değerler arasında bir sıralama düzeni mevcuttur. Bu düzen içerisinde hiyerarşik olarak değerler bir diğerine göre daha altta ya da daha üstte olarak kabul edilirler (Akarsu, 1998a: 109). Bu nedenle bir bireyin hayatı süresince değerlerin taşıdığı önem görecelidir ve değerler hiyerarşik bir yapıya sahiptir (Hogg ve Vaughan, 2007: 202). Bu yüzden toplumsal yaşamda hem bireysel hem de toplumsal düzlemde bazı değerler daha önemli kabul edilip değerler sisteminde üst sıralara yerleştirilirken, bazıları ise daha aşağılarda görülmektedir. Değerlerin hiyerarşik sıralanmasının temelinde yer alan unsur ise kültürdür. Her kültürde, değerlere farklı derecede önem verilir. Böylece değerler hiyerarşik bir biçimde sıralanır. Örneğin geleneksel toplumların değerler hiyerarşisi ile modern toplumların değerler hiyerarşisi birbirinden farklıdır. Geleneksel toplumlarda hâkim olan dini değerler, modern toplumlarda önemini yitirmiş yerine ekonomik ya da siyasi değerler ön plana çıkmıştır. Ya da aynı toplum içinde zamanla değerlerin önem sıralaması değişir.

DEĞER DEĞİŞİMİ

Toplumsal değişme kaçınılmaz bir durum olduğu için değerler de kaçınılmaz olarak değişir. Ancak değerler kolay değişen olgular değildir. Eğer kolay değişen olgular olsalardı bireyin kişiliğinin devamı olmayacağı için toplum da olmazdı. Değerler tamamen değişmeyen olgular da değildir. Değerler kolay değişselerdi toplumsal değişme gerçekleşmezdi (Rokeach, 1973: 5-6). Değerlerin değişmesinin önemli işlevleri vardır. Değerler toplumsal yapının sürekliliğini sağlarken, değişerek de meydana gelen yeni durum ve şartlara uygun değerler sisteminin ortaya çıkmasını sağlar. Böylece bireyler yeni ortaya çıkan koşullara uygun yeni değerler kazanırlar. Böylece toplumun sürekliliği sağlanır.

Değer değişimi, mevcut değerlerin yerini başka değerlerin alması gibi basit bir şekilde olmaz. Var olan eski değerlere olan ihtiyaç ve ilgi azalırsa yeni şartlara uygun ve cazip değerler onların yerini alır (Ersoy, 2012: 134). Bu esnada eski değerler tamamen kaybolmaz ve etkileri devam eder (Deth ve Scarbrough, 1995: 537-538). Hatta oluşan değişim kolaylıkla anlaşılmaz, eski ve yeni değerler bir arada bulunurlar (Atabek, 2003: 13). Kısa sürede ortadan kalkmayan değerler sadece değerler hiyerarşisinde yer değiştirmiş, önemi azalmıştır. Eğer tamamen işlevsiz kalırsa yerini yeni değerlere bırakır.

Toplumsal değişme ve dolayısıyla değer değişimi süreci genellikle oldukça yavaş ilerleyen bir süreçtir. Ancak toplumsal yapının önemli ölçüde değiştiği bazı dönemlerde değişimin hızı da oldukça yüksek olur. Bu gibi durumlarda eski değerler ve yeni değerler bir

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

arada ve bir çatışma içinde olurlar. Bu sancılı dönemler toplumsal çalkantıların ve sorunların arttığı dönemlerdir. Bu duruma Batı Avrupa'nın geçirdiği modernleşme süreci bu sürecin Batı dışı toplumlar üzerinde yarattığı etkiler örnek olarak verilebilir.

Modernizm 16. yy'dan başlayarak Batı Avrupa'da sosyal, siyasal ve ekonomik alanda ortaya çıkan değişimleri işaret eden bir kavramdır. Geleneksel tarım toplumunun yapısının çözülmesi ile oluşan köklü değişim ve dönüşümleri anlatır. Bir anlamda "eski" den "yeni" ye geçiştir. Modernleşme aynı zamanda bir değer değişim sürecidir. Modernleşme kendine has tavır, inanç, kural, ilişki ve değerler yaratmıştır. Bu değerler, kendisinden önce var olan toplumun değerlerinden önemli ölçüde farklılaşmaktadır. Örneğin geleneksel toplumlarda var olan "biz" duygusu ve düşüncesi yerini "ben" duygusu ve düşüncesine bırakmıştır. Modernizm bireyselliğin, bencilliğin, pragmatik düşüncenin, girişimciliğin hakim olduğu bir süreçtir. Moderleşme ile beraber dogmatik bilginin yerini rasyonel bilgi yani bilim almış, işbirliği yerine uzmanlaşma artmıştır. Dini ve toplumsal değerlerin önemi azalmış ekonomik ve siyasi değerler ön plana çıkmıştır. Dolayısıyla modernleşme geleneksel toplumların değer sisteminin değişmesi, yerine modern toplumlara uygun değer sisteminin oluşması sürecidir denebilir. Modernleşmenin sonucunda geleneksel toplumlarda hâkim olan dini, ahlaki, sosyal değerlerin önemi azalmış bilimsel, ekonomik, siyasi ve estetik değerlerin önemi artmıştır. Ancak bu durum gerek Batı Avrupa'da gerekse Batı dışında modernleşmeye çalışan ülkelerde önemli problemlere, toplumsal çalkantılara yol açmıştır. Türkiye açısında değerlendirilecek olursa bu sorunların ve çalkantıların hala devem ettiği rahatlıkla dile getirilebilir.

Değer değişimi ve beraberinde yarattığı sorunlara bir diğer örnek de küreselleşme olgusudur. Küreselleşme, dünyanın ekonomik, siyasi ve kültürel anlamda birbiri ile bağlantılı tek bir yer olduğunu anlatan bir kavramdır. Küreselleşme ile dünya üzerinde ortaya çıkan olaylar artık yerel değildir. Olayların etkileri küresel çaptadır ve herkes etkilenmektedir.

Çoğu görüş 19.yy'ın sonlarından itibaren çağdaş dünya toplumunun küresel bir nitelik taşıdığını belirterek, küreselleşmeyi, toplumların global bir sistemde bir araya getirilmesi süreci olarak tanımlamaktadır (Modelski, 2006: 194). Bu sürecin lokomotifi ise ekonomidir. Küreselleşme bu bağlamda ekonomik açıdan birbirine bağlı yenidünya sistemi olarak adlandırılır. Küreselleşmenin ana yönelimi, farklı kimliklerin homojenleştirilmesi, farklı toplumsal birimlerin hemen yönüyle ancak özellikle ekonomik politikalar bakımından aralarında ilişki kurulmasıdır (Çiğdem, 1996: 140-141).

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Küreselleşme yerel kültürel değerleri yıpratarak, ideolojisine uygun değerler yaratmaktadır. Küreselleşmenin değerler üzerindeki bu etkisi, dünya genelinde bir homojenleşme yaratarak, Batılı anlamda bir tüketici kültürünün yerel kültürel kimliklerin yok etmesiyle ilişkilendirilmektedir (Tomlinson, 2008: 320). Küreselleşme geleneksel ve modern değerleri etkilemekte ve dönüştürmektedir. Küreselleşme ile birlikte değerler yeni anlamlar kazanmıştır.

Küreselleşme dünyada bilimsel, teknolojik ve ekonomik alanda önemli gelişmeler sağlanmasına katkıda bulunmuştur. Ancak bazı manevi ve insani değerlerden uzaklaşılmasına yol açmıştır. Barış, sosyal adalet, mutluluk, eşitlik gibi değerlerin küresel dünyanın temel ilkeleri olması beklenirken; açlık, yoksulluk, sömürü, savaş, sosyoekonomik adaletsizlikler gibi pek çok olumsuz durum ortaya çıkmıştır. Küreselleşmenin yarattığı tutarsızlık ve değişkenlik, küresel çağın en önemli niteliği olmuştur (Köylü, 2007: 287). Hayatın her alanında kendini gösteren tutarsız ve değişkenlik, değerler sistemini değiştirerek, bireylerin yaşamları üzerinde etkili olmuştur. Örneğin ahlâk, küreselleşmeden en olumsuz etkilenen değerler alanıdır. Günümüzde ahlaki sorunlar gerek bireysel gerekse toplumsal alanda yaşamı olumsuz etkileyen konulardan biri haline gelmiştir.

SONUÇ

Gerek dünyada gerekse Türkiye'de toplumsal alanda yaşanan en önemli sorunların başında artan şiddet olayları, yozlaşma, ahlaki çürüme vb. durumların temelinde değer değişimi ve değerler hiyerarşisinde oluşan değişimlerin olduğu ifade edilebilir. Özellikle modernleşme ahlaki, dini ve toplumsal değerlerin ekonomik ve siyasi değerlerin gerisinde kalmasına yol açmıştır. Artan bireyselleşme ve pragmatist eğilimler, bireylerin tutum ve davranışlarında ahlaki ve etik değerleri geri plana atmalarına yol açmaktadır. Bu sürece eklenen küreselleşme ise ekonomik çıkara, tüketime, nihilizme, pragmatist ve bireyci anlayışa dayalı bir dünya düzenin yayılmasına yol açmıştır. Küreselleşme ile birlikte dünyada açlığın, yoksulluğun, sömürünün, adaletsizliğin gittikçe arttığı ve yayıldığı görülmektedir. Bu sorunların temelinde bireylere yol gösteren, onların tutum ve davranışlarını yönlendiren değerlerde meydana gelen değişme yatmaktadır.

Gerek modernleşme gerekse de küreselleşme ile birlikte ortaya çıkan değerlerin tamamının yanlış olduğunu söylemek mümkün değildir. Modernleşme ile birlikte ortaya çıkan bireyselleşme, aklın ve bilimin hâkimiyeti, demokratikleşme vb. gibi eğilimler ve değerler hem

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

birey hem de toplumları gelişimi için hayati derecede önem taşır ve gereklidir. Ancak bu süreçte pragmatist, nihilist, materyalist ve ben merkezli düşünceler, tutum ve davranışlar birey ve toplum için önemli sorunlara yol açmaktadır. Bu bakımdan bireysel değerler ile toplumsal değerlerin bir dengesinin kurulabilmesi oldukça önemlidir. Ahlaki ve etik değerlerin olmadığı bir toplum düşünülemeyeceği gibi, bireyin özgür olmadığı bir toplum da düşünülemez.

KAYNAKÇA

Akarsu, B. (1998a). *Max Scheler Felsefesi'nde Kişi Kavramı ve İnsan Olma* Sorunu. İstanbul: İnkılâp Yayınları.

Akarsu, B. (1998b). *Felsefe Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

Atabek, E. (2003). *Modern Dünyada Değer Kayması*. İstanbul: Alkım Yayınları.

Budak, S. (2005). *Psikoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Çalışkur, A. (2010). *Psikolojide Değerler ve Gençlik*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.

Çiğdem, A. (1996). Globalizasyonun Nomos'u. *Postmodernizm ve İslam Küreselleşme ve Oryantalizm* içinde. Der. Abdullah Topçuoğlu ve Yasin Aktay. Ankara: Vadi Yayınları.

Deth, J. W. Van & Scarbrough, E. (1995). Perspectives on Value Change. *The Impact of Values*, Ed. Jan W. Van Deth - Elinor Scarbrough. New York: Oxford University Press.

Ersoy, E. (2012). *Değer Farklılaşmalarının Sosyolojik Boyutu (Malatya Örneği)*. İstanbul: Kum Saati Yayınları.

Fichter, J. (1996). *Sosyoloji Nedir?*. Nilgün Çelebi (Çev.). Ankara: Atilla Kitabevi.

Güngör, E. (1998). *Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar, Ahlak Psikolojisi, Ahlaki Değerler ve Ahlaki Gelişme*. İstanbul: Ötüken Yayınları.

Halman, L. & Moor, R. D. (1993). Comparative Research On Values. *The Individualizing Socity Value Change In Europe and North America*. Ed. P. Ester - L. Halman - R. D. Moor. Tilburg: Tilburg University Press.

Hogg, M. A. & Vaughan, G. M. (2007). *Sosyal Psikoloji*. İbrahim Yıldız - A. Gelmez (Çev.). Ankara: Ütopya Yayınevi.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Köylü, M. (2007). Küresel Bağlamda Değerler Eğitimine Duyulan İhtiyaç. *Değerler ve Eğitimi* içinde. Ed. Recep Kaymakcan. İstanbul: Dem Yayınları.

Modelski, G. (2006). Küreselleşme. *Küreselleşme Okumaları* içinde. Ed. Kudret Bülbül. Ankara: Kadim Yayınları.

Özensel, E. (2003). Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*. 1 (1).

Özgüven, İ. E. (2004) *Psikolojik Testler*. Ankara: Pdrem Yayınları.

Özlem, D. (2002). Değerler Sorununda Nesnelcilik/Mutlakçılık ve Öznelcilik/Rölativizm Tartışması Üzerine. *Bilgi ve Değer* içinde. Ed. Şahabettin Yalçın. Ankara: Vadi Yayınları.

Rokeach, M. (1973). *The Nature of Human Values*. New York: The Free Press.

Schwartz, S. H. (1992). Universals In The Content and Structure of Values: Theoretical Advances and Emprical Tests In 20 Countries. *Advances In Experimental Social Psychology*, 25/1992, 1-65.

Tomlinson, J. (2008). Küreselleşme ve Kültürel Kimlik. Küresel Dönüşümler Büyük Küreselleşme Tartışması içinde. Ed. D. Held – A. Mcgrew. Ankara: Phoenix Yayınevi.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

YAŞAM BOYU EĞİTİM: BİR FIRSAT MI? SEKTÖR MÜ?

Doç. Dr. Emine Meliha KURTDAŞ
İnönü Üniversitesi
emine.kurtdas@inonu.edu.tr – 0000-0001-8483-064X

ÖZET

Modern dünyada öğrenim görmek en temel insan haklarından biridir ve bir gerekliliktir. Çünkü modern toplumların ihtiyaç duydukları niteliklere sahip bireyler, öğretim kurumlarında yetiştirilmektedir. Modern toplumlarda bireyler belli bir yaşa gelince örgün eğitim kurumlarında öğrenim görmeye başlarlar ve bu kurumlarından mezun olarak bir meslek sahibi olurlar. Ancak bu durum bilgi toplumun ortaya çıkması ve dünyanın küresel bir köy haline gelmesi ile değişmeye başlamış, okullarla sınırlı olan eğitim ve öğretim anlayışı, zaman ve mekân sınırlarının aşıldığı "yaşam boyu eğitim" anlayışına doğru evrilmiştir. Özellikle bilgi teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, eğitim ve öğretimin doğasını değiştirmeye başlamıştır. İnternet ağının genişlemesi ve her eve ulaşması, eğitimin daha kolay ulaşılabilir olmasına yol açmıştır.

Eğitim ve öğretimin zamandan ve mekândan bağımsız hale gelmesinin önemli avantajları olduğu tartışılmaz bir gerçekliktir. Pek çok birey kendini geliştirmek ve daha nitelikli hale gelmek için hangi yaşta olursa olsun eğitim alabilme olanaklarına kavuşmuştur. Ancak bu durumun beraberinde eğitim alanında bir sektör doğmasına neden olmuştur. Eğitim sisteminin yöntem ve tekniklerinde gerçekleşen değişimler, eğitimin kontrol edilemeyen dışsal müdahalelere daha fazla açık olmasına da yol açmıştır. Günümüzde oldukça popüler olan sertifika programları, çeşitli alanlarda uzaktan verilen eğitimler vb. uygulamaların önemli bir kısmı formel eğitim kurumunun dışında, denetlenemeyen, ticari amaç güden faaliyetlere dönüşmüştür. Bunların pek çoğunun gerçekten bireylere katkı sağlayıp sağlamadığı da önemli bir tartışma konusudur. Bu çalışmanın amacı, yaşam boyu eğitim anlayışının gelişmesi ile birlikte özellikle günümüzde yaygınlaşan bazı eğitim – öğretim uygulamalarının olumlu ve olumsuz yönlerine kuramsal bağlamda ele almak ve açıklamaktır.

Anahtar Kelimeler :Eğitim, Öğretim, Yaşam Boyu Eğitim, Sektör

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

HASTALARIN SAĞLIK ÇALIŞANLARI İLE YAŞADIKLARI SORUNLARA DAİR SOSYOLOJİK BİR DEĞERLENDİRME

Doç. Dr. M. Çağlar KURTDAŞ
Adıyaman Üniversitesi
ckurtdas@adiyaman.edu.tr – 0000-0002-8292-9977

ÖZET

İnsan yaşamının vazgeçilmez öğelerinin başında gelen sağlık, aynı zamanda karşılanması gereken önemli bir ihtiyaçtır. Geçmişten günümüze tüm toplumlarda bu ihtiyaç, sağlık kurumu tarafından karşılamıştır. Sağlık ihtiyacını karşılamaya yönelik sağlık hizmetleri farklı toplumlarda ve farklı dönemlerde değişiklikler göstermektedir. Günümüz modern toplumlarında ise bu hizmet en çok başta hastaneler olmak üzere çeşitli sağlık kuruluşları tarafından verilmektedir. Ancak pek çok kurumda olduğu gibi sağlık alanında da yaşanan çeşitli sorunlar vardır. Bu sorunların başında hasta ile sağlık çalışanları arasından yaşanan sorunlar gelmektedir ki bu durum maalesef kimi zaman sağlık çalışanlarına yönelik şiddet ile sonuçlanmaktadır. Sağlık kuruluşlarında, sağlık çalışanlarına yönelik her türlü şiddetin hiçbir şekilde açıklaması olamaz. Ancak çoğu zaman sağlık çalışanlarının maruz kaldığı şiddetin ya da olumsuz durumların anlık bir öfkeden ya da eğitimsizlikten kaynaklı bireysel bir eylem olduğu düşünülür. Oysa sorunun temelinde yapısal problemler vardır. Bu çalışmanın amacı hasta ile sağlık çalışanlarının yaşadığı sorunları hasta bakış açısı ile ele almak ve bu durumu yaratan yapısal nedenlere odaklanmaktır. Çalışma nitel araştırma yöntemine uygun olarak tasarlanmıştır ve fenemonolojik bir yaklaşıma sahiptir. Araştırmada veri toplama aracı olarak görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini sağlık çalışanları ile sorun yaşadığını belirten 24 kişi oluşturmaktadır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak elde edilen veriler betimsel analiz yaklaşımı temel alınarak çözümlenmiştir. Bu çalışma ile hasta ve sağlık çalışanları arasında var olan sorunların önemli ölçüde yapısal problemlerden kaynaklandığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma Adıyaman Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulunun 03/10/2023-453 tarih ve sayılı kararı ile etik açıdan uygun bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sağlık, hastalık, sağlık kurumu, tedavi, iletişim problemleri.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

HOLLYWOD BİLİMKURGU VE FANTASTİK SİNEMASININ İDEOLOJİK ARKA PLANINA DAİR BİR DEĞERLENDİRME

Doç. Dr. M. Çağlar KURTDAŞ
Adıyaman Üniversitesi
ckurtdas@adiyaman.edu.tr – 0000-0002-8292-9977

ÖZET

Sinema genellikle duyulara ve duygulara hitap eden bir eğlence aracı olarak görülmektedir. Çünkü sinemanın bir kurgu olduğu bazen de toplumsal gerçekliği olduğu gibi yansıtan bir ayna olduğu düşünülür. Oysa sinema bir eğlence aracı olmanın ötesinde bir anlam yaratan ve estetik değerlere sahip bir sanat, bir kitle iletişim aracı, bir endüstri ve hepsinin ötesinde toplumsal gerçekliği üreten sosyolojik bir olgudur. Sinemanın etkili ve popüler bir kitle iletişim aracı olması ve gerçekliğe en yakın temsiller üretebilme kapasitesi onu özellikle ideolojik amaçlar için oldukça kullanışlı hale getirmiştir. I. ve II. Dünya Savaşı sürecinde propaganda yapmak için etkili bir şekilde kullanılan sinema, sadece savaş zamanlarında değil diğer zamanlarda da ideolojik amaçlarla kullanılagelmiştir. Sinemanın ideolojik amaçlarla kullanılmasında Hollywood sinemasının özel bir yeri vardı. Tüm ulusal sinemalar içerisinde Hollywood, tüm dünyada en yaygın etkiye sahip olan sinema olagelmiştir. Oysa yaygın kanaat, Hollywood sinemasının endüstriyel üretim yapan, bir eğlence ve kaçış sineması olduğu yönündedir. Özellikle bilimkurgu ve fantastik sinemanın tamamen gerçek dışı olduğu düşünülür. Oysa Hollywood her yönü ile ideolojik bir sinemadır ve bilimkurgu ve fantastik filmlerin de bir ideolojisi vardır. Hollywood sinemasının yaygın olarak kullandığı "düzen/düzensizlik/yeniden düzen" üçlemesi ideolojik açıdan oldukça kullanışlıdır. Örneğin tüm dünyada büyük ses getiren ve önemli bir hayran kitlesine sahip olan Star Wars ve Yüzüklerin Efendisi serileri, "düzen/düzensizlik/yeniden düzen" anlatı yapıları ile düzenin veya sistemin varlığı ve devamının sağlanmasına yönelik ideolojik bir anlatı yapısına sahiptir. Bu çalışmanın amacı Star Wars ve Yüzüklerin Efendisi filmleri özelinde Hollywood sinemasının ideolojik anlatısına dair kuramsal düzlemde bir değerlendirme yapmaktır.

Anahtar Kelimeler: Sinema, İdeoloji, Hollywood, Bilimkurgu ve Fantastik Sinema

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

AŞI TEREDDÜDÜNDE NEOLİBERALİZM İN ETKİSİ

Dr. Öğr. Üyesi, Aylın DİKMEN ÖZARSLAN

MSGSÜ, aylin.dikmen@msgsu.edu.tr - 0000-0003-3301-8488

ÖZET

Bu çalışma aşı tereddüdü olgusunu neoliberalism bağlamında değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Aşı tereddüdü, ilk aşı uygulamasıyla eş zamanlı olarak ortaya çıkmış ve giderek genişleyerek günümüzde önemli bir halk sağlığı sorunu olarak anılmaya başlanmıştır. Çoğu zaman cahillik, bilim dışılık, vb. kavramlarla karşılanan aşı tereddüdü veya aşı reddi aslında son derece karmaşık olgulardır ve bu tavır ve tutumları şekillendiren önemli faktörlerden biri de neoliberalizmdir. Sağlık politikalarını ve uygulamalarını şekillendiren neoliberal zihniyet üç prensipten oluşmaktadır; bireysellik, ademi merkeziyetçilik ve kuralsızlaştırma ve özelleştirme yoluyla serbest piyasa çözümleri. Çalışma, İstanbul'da 2023 yılında tamamlanmış bir çalışmanın verilerinden yararlanmaktadır. Söz konusu araştırma kendilerini aşı karşıtı olarak tanımlayan ya da aşılara ilişkin olumsuz algı, tutum ve tavırlara sahip olan otuz kişi ile gerçekleştirilmiş olan yarı yapılandırılmış görüşmelere dayanmaktadır. Elde edilen veriler, katılımcıların büyük bölümünün, aşıların toplumsal bir sorumluluktan ziyade bireysel bir tercih olduğu/olması gerektiğini savunmaktadırlar. Neoliberal sağlık reformunun diğer bir boyutu da sağlığın bir kamu hizmetinden çıkarılarak satışa sunulan bir meta haline getirilmesidir. Genel olarak sağlık hizmetlerinin özelde de aşıların kar amacıyla üretilir olması, söz konusu araştırmanın verilerinde anlaşıldığı kadarıyla bütün bir sağlık sistemine karşı güvensizliğin yanında aşı tereddüdü ve reddini de beslemektedir. Çalışma, dikkate alınması gereken bir etken olmakla birlikte üzerinde pek durulmamış olan neoliberalizm bağlamında aşı tereddüdü ve aşı reddi olgusunu ele almaktadır.

Anahtar Kelimeler : Aşı tereddüdü, aşı reddi, neoliberalizm

1. GİRİŞ

Tıp tarihindeki en önemli gelişmelerden biri olarak kabul edilen Aşıyı, çok genel olarak belirli bir bulaşıcı hastalığa ya da kötü huylu tümörlere karşı bağışıklık kazandırmayı sağlayan bir preparat olarak tanımlayabiliriz. Aşı uygulamalarının tarihi oldukça eskidir. Bununla birlikte aşılar gelişirken karşıtlarını da beraberlerinde getirmişlerdir.

Bu çalışmada aşı tereddüdü ve aşı reddi kavramları kullanılmaktadır çünkü günümüzde daha sıklıkla görüldüğü şekliyle aşılara karşı olan kişilerin algı, tutum ve tavırlarının -aktif bir talepten tüm aşıların tamamen reddedilmesine kadar- büyük bir farklılık gösterdiği görülmektedir. Aşılama hizmetlerinin varlığına ve erişilebilir olmasına rağmen kişiler aşıları erteleyebilmekte, isteksiz olmalarına rağmen yine de aşı yaptırmayı kabul edebilmekte veya

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

bazı aşıları ya da tüm aşıları reddedebilmekte ancak bazen, belli bir süre sonra fikir değiştirebilmektedirler (MacDonald, 2015; Larson vd. 2015: 4165).

Aşı tereddüdü yaşayanların sayısının giderek arttığını söylemek olasıdır. Dünya Sağlık Örgütü, 2019 yılında aşı tereddüdü ve çekimserliğini, en önemli küresel sağlık riskleri listesinde ilk ona almıştır. Dahası COVID-19 pandemisi süreci de aşılara karşı olan bu olumsuz algı ve tutumları beslediği görülmektedir. Bu açıdan aşı kabulü önünde engel oluşturan nedenlerin anlaşılması önemli bir konu haline gelmektedir. Nitekim literatürde de bu anlamda ciddi bir bilgi birikiminin varlığından söz etmek mümkündür. Ancak aşı tereddüdünün çok farklı görünümleri olduğu gibi nedenleri de büyük oranda çeşitlenmektedir. Diğer bir deyişe çok boyutlu ve çok katmanlı bir olgudan söz etmekteyiz. Bu nedenle aşılara karşı olumsuz algı ve tutumların gelişmesindeki etkenlerin çeşitliliğinin anlaşılması önemlidir. Bu çalışma olguyu neoliberalizm açısından ele almaya çalışmaktadır.

Neoliberalizm, toplumsal yaşamın tüm yönlerine uzanan piyasa temelli rasyonalitelere vurgu yapmayı içermektedir. Bu şekilde piyasanın mantığı, sosyal ve ahlaki yükümlülüklerden ziyade ekonomik verimliliğe ve kazanca öncelik veren, sosyal ve politik ilişkilerin düzenleyici ilkesi haline gelmektedir. Neoliberal ideoloji böylece hükümetin sosyal refah konusundaki taahhütlerini aşındırmış ve politika gündemlerinde herkesin temel refahını sağlamaktan kuralsızlaştırma ve özelleştirmeye doğru kaymaları yol açmıştır.

Refah devletinin neoliberalizm tarafından parçalanması sağlık ve refah sorumluluğunu bireysel vatandaşlara, ailelere ve topluluklara yüklemektedir. Sonuç olarak neoliberalizm toplumsal sorunların nedenini ve çözümünü bireylerin kendi içinde bulmaktadır. (Cherry, 2023: 832)

Dünya Sağlık Örgütü, neoliberal ideolojiyi yeniden üreten kurumlardan biridir. Navarro (2008), bu ideolojinin sağlık sektöründeki yansımasını şöyle sıralamaktadır;

1. Sağlık hizmetlerinde kamu harcamalarının azalması,
2. Sağlık hizmetlerinin özelleştirilmesi,
3. Halk sağlığı alt yapısının tamamen ortadan kaldırılması olmasa da zayıflatılması,
4. Sağlık profesyonellerinin öncelikle gelişmekte olan ülkelerden gelişmiş ülkelere tam hareketliliği,
5. Tıbbi ekipman ve ilaçların, nüfusların korunması ve bu ürünlere yönelik düzenleme olmaksızın, gelişmiş ülkelerden gelişmekte olan ülkelere tam hareketliliği
6. Biyoteknolojik endüstrinin dünyanın yedinci finans harikası haline gelmesiyle birlikte, biyolojik ve davranışsal merkezli tıbbi bakışın tamamen gelişmesi.

Bu ideoloji, sağlık politikası çevrelerinde kullanılan yeni terminolojide de karşımıza çıkmaktadır. Hastalar müşteri haline gelmekte, planlama ortadan kalkmakta ve yerini pazar ve rekabet gibi terimlere bırakmıştır. (Navarro, 2008: 153)

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

2. YÖNTEM

Bu çalışmanın içinden çıktığı araştırma[178] aşı tereddüdünü anlamaya çalışan bir çabadır. Söz konusu araştırma, İstanbul ilinde 2023 yılında tamamlanmış fenomenolojik bir çalışmadır. Burada, aşı karşıtı veya aşı tereddütlü olduğunu kabul eden otuz kişi ile yarı yapılandırılmış yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Kartopu yöntemi ile oluşturulmuş örneklem grubunun temel bireysel özellikleri aşağıdaki çizelgede görülmektedir.

Cinsiyet			
	Kadın		18
	Erkek		12
Yaş			
	20-29		10
	30-39		4
	40-49		6
	50-59		8
	60-69		1
	70-79		1
Eğitim Durumu			
	Lise		6
	Önlisans		1
	Lİsans		16
	Lİsansüstü		7
Çocuk			
	Çocuğu yok		10
	Çocuğu var	+18	3
		-18	17

Yukarıda görüldüğü gibi grubun eğitim seviyesi oldukça yüksektir. Bu durum özellikle, sıklıkla yapıldığı gibi aşı tereddüdü ya da reddini cehaletle açıklama eğiliminin sorunu ne kadar kısır

[178] Bu araştırma Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi (BAP, Proje Numarası: 2022-01) tarafından desteklenmiştir.
Etik kurul izni Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nden, 04.10.2022 tarih ve E-32128941-050.99-77307 sayılı karar ile alınmıştır.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

ve yetersiz bir tartışmaya indirgediğini görmemiz açısından işlevseldir. Dahası çalışma grubunda altı doktor, bir hemşire ve bir eczacının bulunması sağlık alanından kişilerin aşılara karşı olumsuz algı ve tutumlarını şekillendiren etkenleri birinci ağızdan öğrenmemiz açısından önemli görünmektedir.

Örneklem grubuyla ilgili diğer bir özellik de çocuk sahibi olup olmadıklarıdır. Zira çocuk sahibi olmak, yaygın şekilde uygulanmakta olan, çoğunlukla çocukluk çağı aşıları olarak bildiğimiz aşılar başta olmak üzere, aşı kabulü ya da reddi konusunda başka biri adına karar vermeyi de gerektirmektedir. Örneklem grubunun üçte ikisinin çocuğu vardır ve çocuk sahibi olanların dörtte üçünden fazlasının da çocukları henüz ebeveynlerin kendisi hakkında karar vereceği yaşlardadır. Bu durum aşılara karşı algı ve tutumlar üzerinde etkili midir ve neoliberal ideoloji bu konuda nasıl bir etkiye sahiptir sorusu öne çıkmaktadır.

3. NEOLİBERAL TOPLUMDA AŞI TEREDDÜDÜ

Aşı tereddüdü ve reddi konusunda üzerinde pek fazla durulmayan bir konu neoliberalizmin sosyo-politik ideolojisidir. Sağlık politikasını ve uygulamasını şekillendiren neoliberal zihniyet üç prensipten oluşmaktadır: bireysellik, ademi merkeziyetçilik ve kuralsızlaştırma ve özelleştirme yoluyla serbest piyasa çözümleri. (Sanders, 2019: 151) Aşı tereddüdü söz konusu olduğunda özellikle bireyselleşme ve özelleştirmenin dikkate alınması gerekmektedir.

Neoliberalizm yalnızca kuralları, kurumları ve hakları yıkıcı değildir. Aynı zamanda belirli türden toplumsal ilişkileri, belirli yaşam tarzlarını, belirli öznellikleri de üretir. Başka bir deyişle, neoliberalizmde söz konusu olan, varoluşumuzun biçimidir; kendimizi nasıl yönettiğimiz, başkalarıyla ve kendimizle nasıl ilişki kurduğumuzdur. Konumuz açısından neoliberalizmin en kritik yönlerinden biri toplumsal ilişkilerin kolektif düzenin zararına bireyselleşmesidir (Dardot ve Laval, 2013).

Bunun bir örneğini, 2015 yılında Kaliforniya'da yaşanan kızamık salgınında görmek olasıdır. Bu tartışmaların odağında insanların vatandaşlar olarak sorumluluklarını görme/algılama biçimleri bulunmaktadır. Yani toplum olarak kitlesel aşılama, sürü bağışıklığı gibi şeylerle bireyler birbirlerinin karşılıklı refahını sağlamaktan sorumlu mudur ya da bu kolektifi korumada devletin rolü nedir sorularının yanıtını bulmak mümkün görünmektedir. Bu tartışmalarda bireysel hakları ve seçimleri kolektif veya toplumsal refahtan üstün tutan bir tutum görünmektedir.

Bu salgınla ilgili olarak gazeteciler birkaç ebeveynle röportaj yapmışlardır. Burada çocuklarına aşı yaptırmamayı seçen ebeveynlerin ortak noktaları aşağıdaki şekilde belirlenmiştir;

1- Ebeveynlerin birçoğu, aşıdan zarar göreceğine inandıkları sadece kendi çocuklarıyla ilgilendiklerini belirttiler,
2- Birçoğu, ebeveynler olarak çocuklarına daha iyi bakabildikleri ve sözde uzmanlardan daha iyi seçimler yapabildikleri gerekçesiyle aşı araştırmalarının geçerliliğini sorgulamışlardır. Bu bağlamda iyi ebeveynlik, aşıları ve aşı programlarını reddetmekle ve çocuklarının bireysel vücut bütünlüğünü gereksiz devlet müdahalesinden korumakla eş anlamlı olarak görülmeye başlanmıştır.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Bu fenomeni özellikle açıklayıcı olan bir hikaye iki çocuğuna aşı yaptırmamayı seçen bir doktorun ifadeleridir. Çocuklarını aşılatmama kararının başka bir çocuğun ağır hastalanmasına ya da ölmesine neden olmasından herhangi bir rahatsızlık duymayacağını belirten doktor, başka bir çocuğun sağlığını korumak için kendi çocuklarına kimyasal madde enjekte ettirmeyeceğini söylemiştir. "Onların çocuğunu korumak benim sorumluluğum değil", "Başka bir çocuğu kurtarmak için çocuğumu riske atmayacağım" (Sanders, 2019: 152) ifadeleri bireysel sorumluluğun kolektif sorumluluğun önüne geçişini göstermektedir.

Bu hikayede neoliberal ideolojinin çeşitli ilkeleri açıkça görülmektedir; birincisi bireysel çıkarlar lehine toplumsal sözleşmenin reddedilmesi ve kolektif ve değerli bir çaba olarak halk sağlığının doğrudan reddedilmesi söz konusudur. Sanders bu durumun, 20. yüzyılda hastalık ve ölüm oranlarındaki en önemli düşüşlerin aşılar ve kamu temizliği gibi halk sağlığı girişimlerinin bir sonucu olduğuna dair kanıtların zenginliğini inkar ettiğini ifade etmektedir. Oysa bunların hepsi devlet tarafından finanse edilen ve toplumlara ve buna bağlı olarak bireylere muazzam fayda sağlayan kolektif projelerdir. İkincisi, bireysel refah uğruna toplumsal refahın göz ardı edilmesinden bahsedilmektedir. Üçüncüsü, bireysel özerklik ('seçim' veya ebeveyn hakları olarak okunur) lehine devlet otoritesinin (bu durumda aşı bilimi ve halk sağlığı politikaları/uygulamaları) reddedilmesi, sağlık ve kamuya ilişkin bu bireyselci anlayışların ayrılmaz bir parçasıdır. Devlet otoritesinin reddedilmesi ve seçim özgürlüğünün anımsatılması, devlet otoritesinin doğası gereği kötü olduğunu ve bireyin çıkarlarına aykırı olduğunu ima etmektedir. Son olarak, birey rasyonel tüketicidir ve mevcut kanıtlara dayanarak kendi kararlarını en iyi şekilde verebilir. Bu son temanın içinde devlete duyulan güvensizlikle yakından bağlantılı muazzam miktarda anti-entelektüel duygu var. (Sanders, 2019: 153)

Bireysel refah ve tercihlerin toplumsal refahın önüne konması bu çalışmanın dayandığı araştırmada da karşımıza çıkmaktadır. Fakat yukarıdaki doktor örneğindeki kadar keskin ifadelere rastlanmadığını belirtmek gerekmektedir.

Araştırma kapsamında "Aşı yaptırmak toplumsal bir sorumluluktur ifadesi hakkında ne düşünüyorsunuz?" sorusuna otuz katılımcının yirmi dördü, aşı yaptırmanın toplumsal bir sorumluluk olmadığı cevabını vermişlerdir. Bu ifadeye katılan sadece bir kişi vardır. Diğer beş kişi ise eğer aşının güvenliğinden emin olunursa bunun toplumsal bir sorumluluk olarak düşünülebileceğini aksi durumda bu ifadeye katılmadıklarını belirtmişlerdir. Ki burada özellikle Covid aşıları dile getirilmiştir.

Bu bağlamda sorulan diğer bir soru; "Aşı dendiğinde insan hakkı ile toplumsal sorumluluk kavramları size ne ifade ediyor?"dur. Bu soruya da ağırlıklı olarak bunun bir insan hakkı olduğu ve bireysel hak olarak kabul edilmesi gerektiğidir.

Ayrıca çocuklarını aşılatmayan ailelerin artması halinde günümüzde artık görünmeyen hastalıkların yeniden yayılabileceği endişesi duyup duymadıkları sorulmuştur ki hemen bütün katılımcılar bu konuda herhangi bir endişelerinin olmadığını belirtmişlerdir. Amcak burada gelen cevaplardan, çocuklarına aşı yaptırmamayı seçenlerin sayısının çok olmadığına, aşı yaptıranların hala çok daha fazla olmasının koruyuculuğuna yaslanıldığı anlaşılmaktadır.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Bu ve diğer sorulara gelen cevaplarda, aşılara karşı duyulan güvensizliğin önemli bir nedeninin sağlıkta yaşanan özelleşme olduğu anlaşılmaktadır. İlaç ve aşının bir rant alanı olduğu, bu aşıların kime daha çok fayda sağladığı sorusu sıklıkla dile getirilmektedir.

Aşılama konusunda kamuoyunun güveninin tesis edilmesi aşının yeterliliğinin ve aşı üretimi, düzenlemesi, idaresi ve tavsiyesinde yer alan kişi ve kurumların güvenilirlik ve etkinliğinin değerlendirilmesini içermektedir. Araştırmalar sağlık hizmeti sağlayıcılarının ve halk sağlığı kuruluşlarının genellikle güvenilir kabul edildiğini ancak bunlara olan güvenin son yıllarda azaldığını göstermektedir. Sağlık hizmeti alanındaki tüm kurum ve ajanlar, özellikle de politikacılarla birlikte ilaç şirketleri en düşük güven düzeyine sahiptirler. (Liu ve Chu, 2022: 2097) Bu güvensizlik büyük oranda sağlık hizmetlerinin özelleştirilmesinden, alınıp satılan bir meta haline getirilmesinde ve talebi yaratma gücünden duyulan hoşnutsuzluktan kaynaklanmaktadır.

4. SONUÇ

Sonuç olarak bu sosyo-politik ideolojinin aşı tereddüdü hareketini şekillendiren bir başka önemli faktör olarak görülmesi gerektiği görülmektedir. Aslına bakılırsa, aşı tereddüdünün görünüşü son derece karmaşıktır ve halk sağlığı uygulayıcılarının ve politika yapıcıların bu olguyu yönlendiren çok yönlü sosyal ve politik faktörleri dikkate almasını gerektirir.

Kısacası, neoliberal duyarlılıklar, halk sağlığı politika yapıcıları tarafından aşı tereddüdü olgusunu ele almaya çalışırken anlaşılması ve dikkate alınması gereken, önemli ancak sıklıkla gözden kaçırılan bir etkendir.

KAYNAKÇA

[1] Cherry, K.; Leotti, S.K.; Panichelli, M. ve Wahab, S. (2023). Pandemic possibilities: confronting neoliberalism in social work education. *Social Work Education*, 42(6): 831-846.

[2] Dardot Pierre ve Laval Christian (2013). The New Way of the World: On Neoliberal Society [translated by] Gregory Elliott, London: Verso.

[3] Larson, H. J., Jarretta, C., Schulza, W. S., Chaudhuri, M., Zhouc, Y., Dube, E., (2015). the SAGE Working Group on Vaccine Hesitancy. Measuring vaccine hesitancy: The development of a survey tool. *Vaccine*, 33: 4165–4175.

[4] Liu, S. ve Chu, H. (2022). Examining the direct and indirect effects of trust in motivating COVID-19 vaccine uptake, *Patient Education and Counseling*, 105(7): 2096-2102

[5] MacDonald, N.E. (2015). Vaccine hesitancy: definition, scope and determinants. *Vaccine*, 33: 4161–4164.

[6] McGregor, S. (2001). Neoliberalism and health care. *International Journal of Consumer Studies*, 25(2): 82–89

[7] Navarro, V. (2008). Neoliberalism and its consequences: The World Health Situation since Alma Ata. *Global Social Policy*, *8*(2): 152-155.

[8] Sanders, C. ve Burnett, K. (2019). The neoliberal roots of modern vaccine hesitancy. *J Health Soc Sci*, 4(2):149-156.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

BİLİMSEL OLMAYANDAN BİLİMSEL OLANA YOLCULUK

PARADİGMA, BİLİM TARİHİ VE BİLİMSEL DEVRİMLER IŞIĞINDA KUHN'U ANLAMAK

PhD. Cand. Eylül Tuğba DİLEK
Kocaeli Üniversitesi,
226211002@kocaeli.edu.tr -0009-0007-9098-0303
Prof. Dr. Muhsin HALİS (Danışman)
Kocaeli Üniversitesi
muhsin.halis@kocaeli.edu.tr -0000-0001-9495-5083

ÖZET

Thomas Samuel Kuhn 1962 yılında yayımlanan "Bilimsel Devrimlerin Yapısı" adlı eserinde bilim insanlığından bilim tarihçiliğine geçişini, bilim felsefesi ile bilim tarihi arasındaki ilişkiyi ve bilimsel bilgiye ulaşırken karşılaşılan süreçleri anlatır. Yayınlandığı dönemde büyük yankı uyandıran ve halen bilim çevrelerince tartışılan bu eserde, bilim tarihindeki devrimlerden ve daha önce bilinen ancak açıkça ifade edilmeyen "Paradigma" kavramından bahsedilmektedir. Ayrıca "bilimsel kriz", "bilimsel devrimlerin görünmezliği" ve "bilimsel devrimler" ışığında "bilimsel ilerleme ve bilim tarihi arasındaki ilişki" incelenmektedir. Felsefenin bir alanı olarak bilim felsefesi, bilginin ve bilimsel bilginin ne olduğu ya da var olup olmadığı sorularına yanıt olarak doğmuştur. Karl Popper ve Imre Lakatos keşif nedenlerinin öznel ve nesnel olarak kesin bir şekilde ayrılması gerektiğini savunurken, Kuhn ve Paul Feyerabend için böyle bir ayrım mümkün değildir. Selefleri bilimsel bilgiye yeni bilgiler eklenerek ulaşıldığını savunurken, Kuhn'a göre bilimsel bilgiye bir dizi devrimci dönüşümle ulaşılır. Bilimsel ilerleme, mevcut bilgiye yeni bir bilginin eklenmesiyle değil, tamamen devrimci bir terk edişle mümkündür. Bu çalışmanın temel amacı, Kuhn'un paradigma kavramını ve bu kavramın bilim felsefesi ve bilim tarihindeki diğer kavramlarla ilişkisini tanımlamak ve analiz etmektir.

Anahtar Kelimeler: Bilim Felsefesi, Bilim Tarihi, Paradigma, Bilimsel Bunalım, Bilimsel Devrimler

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

THE JOURNEY FROM THE NON-SCIENTIFIC TO THE SCIENTIFIC: UNDERSTANDING KUHN IN THE LIGHT OF PARADIGM, HISTORY OF SCIENCE AND SCIENTIFIC REVOLUTIONS

ABSTRACT

In his work "The Structure of Scientific Revolutions" published in 1962, Thomas Samuel Kuhn describes his transition from scientist to historian of science, the relationship between philosophy of science and history of science, and the processes encountered in reaching scientific knowledge. In this work, which had a great resonance at the time of its publication and is still discussed by scientific circles, the revolutions in the history of science and the concept of "Paradigm", which was previously known but not clearly expressed, are mentioned. It also examines "the relationship between scientific progress and the history of science" in the light of "scientific crisis", "the invisibility of scientific revolutions" and "scientific revolutions". Philosophy of science as a field of philosophy was born in response to the questions of what knowledge and scientific knowledge are or whether they exist. While Karl Popper and Imre Lakatos argue that the causes of discovery should be strictly separated into subjective and objective, for Kuhn and Paul Feyerabend such a distinction is not possible. While their predecessors argued that scientific knowledge is achieved by adding new knowledge, according to Kuhn, scientific knowledge is achieved through a series of revolutionary transformations. Scientific progress is possible not through the addition of new knowledge to existing knowledge, but through a completely revolutionary abandonment. The main purpose of this study is to define and analyze Kuhn's concept of paradigm and its relationship with other concepts in the philosophy of science and history of science.

Keywords: Philosophy of Science, History of Science, Paradigm, Scientific Crisis, Scientific Revolutions

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

1. GİRİŞ: BİLİMSEL İLERLEME VE BİLİM TARİHİ

Bilim, yöntemli düşünmektir. Gerçeğe ve olgulara dayalı, önyargısız, tutarlı, rasyonel ölçülerde bir anlama, bulma, doğrulama metodudur. Bilim, düşüncede ele alınanları bilimsel metodlarla araştırmaktır. Bilim, sürekli gelişen dinamik bir bilgidir; bilimsel bilgi asla statikleşmez. Bilim, gözlenebilir olgulara dayanmaktadır. Bilim, mantık gerektirir bu sebeple bilimsel kararlar tutarlı olmalıdır (Ergün, 2013). Bilimi anlamak için felsefenin anlaşılması gerekmektedir. Felsefe ve bilim arasında benzerlikler olduğu kadar farklılıklar da mevcuttur. Felsefe de bilim de; eleştirel, mantıksal, tutarlı, sistemli ve evrenseldir. Bilimin felsefeden farkı olgulara dayanmasıdır. Bilim var olanı inceler, deney ve gözleme dayanır ve sürekli gelişim göstermektedir. Felsefe ise olması gereken ile ilgilenmektedir. Felsefede ilerleme söz konusu değildir. Ancak her ikisi de eleştireldir ve sorular sorup yanıtlar ararlar. Bilim felsefeden ayrı düşünülemez. Her ikisi de bir zincirin iki halkası gibidir. Bilim felsefesi, bilimin özünü, temel taşlarını, uygulama, kuram, araştırma, bulguları ve buna bağlı sonuçları inceleyen felsefe dalıdır. Bilim felsefesi, bilginin varlığının sorgulanmasıyla ortaya çıkmıştır. Yirminci yüzyıl; bilim için farklı kabuklardan yeni özlerin keşfedildiği bir yüzyıl olmuştur. Bilgi üzerine düşünüş geçmişteki tüm bilimsel buluşları ve bu buluşları ortaya çıkaran olumlu- olumsuz tüm durumları gözler önüne sermiştir. Bilim her ne olursa olsun durdurulamaz bir şekilde gelişim göstermekte ve ilerlemektedir. Kuhn'a göre bilimsel ilerleme, yepyeni farklı yollar keşfetmektir. Bu yollar keşfedilirken bilim insanları bilgi ve birikimlerini parça parça ya da bütün olarak sürece eklemektedir. Bu tarihsel dizim, bilim tarihi- bilim felsefesi ilişkisinin tartışılmasını yol açmıştır. Bilim tarihi, bilimsel sürece eklenen bu parçalarla, parçaların eklenmesini engelleyen durumları biriktirmektedir. Bilim tarihçileri, yeni sorular ürettiklerini fark etmeden bu birikimin dışına çıkmaktadırlar. Bilim tarihi geçmişin kaydını tutarken, geçmişin geçmişte kalmayacağını da savunmaktadır. Bilim tarihi doğa bilimleri ile sosyal bilimlerin gelişimini araştırmaktadır. Bilim insanları, bilimsel gelişme ile başarılı olsun ya da olmasın belirli bir bütüne öğeler kazandırmaya çalışmaktadırlar. Bilim tarihi hem bütüne eklenen bu öğeleri hem de bu öğelerin birikimini olumsuz etkileyen engelleri arşivlemektedir. Kuhn'a göre bilimsel gelişme ile ilgilenen tarihçinin aşağıdaki soruları tanımlaması ve açıklaması gerekmektedir:

1- Bilimsel teorilerin keşfi veya icadı belirli bir zaman diliminde gerçekleşmiştir, bu genellikle 17. yüzyılda, Galileo Galilei ve Isaac Newton gibi bilim insanlarının katkılarıyla başlamıştır. Modern bilim felsefesi açısından önemli bir eser, Thomas Kuhn'un 1962'de yayımladığı "The Structure of Scientific Revolutions" adlı kitaptır.
2- Hızlı bir bilimsel bilgi birikimini engelleyen hatalar, mitler ve yanlış inançlar arasında dogmatik düşünce, deneysel verilere karşı direnç, eski teorilerin sorgulanmaması ve gelenekten gelen süperstisyonlar bulunmaktadır. Bu unsurlar, bilimin ilerlemesini kısıtlamıştır.
3- Eski teoriler genellikle "mit" olarak değil, "bilim" olarak adlandırılır; ancak zamanla geçerliliğini yitirmiş teoriler eleştirilebilir ve bu bağlamda "yanlış" veya "geçersiz" olarak nitelendirilebilir.

Bilim tarihçileri irdeledikleri bilim dalının bugüne yaptığı kalıcı etkileri araştırmaya başlamadan önce onun tarihini ortaya koyarlar. Subjektif ve tarihsel ilişkilerden oluşan

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

etmenler, belli bir zamandaki belli bir bilim çevresi tarafından özümsenen inançların temelini oluşturmaktadır. Bilim tarihçileri bu sebeple çoğu zaman bilimsel olanı bilimsel olmayandan ayırmakta zorlanırlar. "Zamanı geçmiş kuramlar efsane mi bilim midir?" sorusuna tarihçi, bu kuramların efsane olmadıkları cevabını vermektedir. Bu sorulara cevap aramak bir anlamda bilim sözlü tarih yazıcılığında bir devrim gerçekleşmektir. Bilim tarihçileri sorularını fark etmeden sormaya başlarlar. Bilim çevresi sorulara sağlam yanıtlar bulmadığı sürece de esas araştırma başlamaz. Araştırmada önce daha önce o konuda yapılan tüm çalışmalar ve deneyimler bir araya getirilir. Sorulan sorularda, cevap verilemeyen hususlar için cevap bulma isteği ve merak yeni yollar açar. Bu da geçmişteki düşünüşlerin eski ve yetersiz olduğu kanaatine varmaya ve yeni olanın kabulüne neden olmaktadır. Bilim tarihinde bunun birçok örneği mevcuttur: Hans Reichhenbach katı mantıksal olguculuğu reddetmiş, fizikselciliği benimsemiştir. Tümevarımı geçmişteki olayların gelecekte var olabilme ihtimali olarak tanımlamış ve bunu pragmatik gerekçelere dayandırmıştır. James Watson ve Francis Crick'in DNA'nın zincir yapısını keşfetmeleri ile kalıtım gen ile incelenmiş ve 21. yy başında insan genomunun haritası ortaya çıkarılmıştır. (Scott, J., & Thompson, G. ,2012). Bu kökten değiştirici, katı maddeci fikirler eleştiri almıştır. Bu fikirleri eleştirenlerden biri olan Richard Lawontin, öngörülemeyen bazı etmenlerin biyolojik ikilikte üçüncü öğe olduğunu öne sürmüştür. (Lewontin, 1983). Ernest Nagel kapsayıcı yasa modelini sosyal bilimlere uyarlamıştır. (Nagel, 1979). Bununla, tarihsel olayların, aynı koşulların meydana gelmesi durumunda tekrarlanacağını belirtmiştir. Karl Popper ise mantıksal olgucu görüşü eleştirerek nesnel gerçeklere tümevarımlı bakış kalıbını kırmıştır. Ancak Kuhn bilime farklı bir açıdan bakmıştır. Bu da bilimsel ilerlemenin tarihsel süreçte devamlı yeni bir parça eklenerek gerçekleşmediğidir. Paradigma ve bilimsel devrimler kavramları ile gerçek ve teori arasındaki ilişki sarsılmıştır. Kuhn bilimsel ilerlemeyi, bilim tarihinde saklanmış bilimsel devrimler ile açıklamaktadır. Kuhn, bilimsel prosesi tanımlarken tarihsel ve sosyolojik etmenleri de göz önüne almaktadır. Bunları dahil etmesi, keşif ve gerekçelendirme ayrımını ortadan kaldırmaktadır (Kuhn, 1977).

2. OLAĞAN BİLİM, AYKIRILIK VE BİLİMSEL KEŞİFLER

Bilimsel gelişmenin, düşünce tarihinde üç aşamada gerçekleştiği ortaya koyulmaktadır:

1. Olağan bilim öncesi dönem
2. Olağan bilim dönemi
3. Bilimsel devrim

Olağan bilim öncesi dönem, herhangi bir bilim dalında bir kez gerçekleşmiş ya da gerçekleşebilecek bir dönemdir. Bütün bilimsel etkinliği idare edecek tek kuramın olmadığı dönemdir. Her bilim dalı, bu dönemi yaşamıştır. İlkeleri birbirleri ile örtüşmeyen pek çok kuram söz konusudur. Bu dönem, bilimde kuramsal açıdan çokluk dönemidir. "Her bilim adamının kendi gecekondusunu inşa ettiği bir dönemdir." Zaman içerisinde, yarışmakta olan bu kuramlardan biri dominant bir konuma yükselir. Bu başat konuma geçme ile birlikte söz konusu olan dönem olağan bilim dönemidir. Olağan bilim, çoğu bilim insanının kaçınılmaz olarak hemen hemen tüm zamanını harcadığı bir etkinliktir. Bu kuram başat konuma geçtiğinde, bir paradigma haline dönüşür. Paradigma, bir kuramın, bütün bilimsel etkinliği sevk ve idare eden kuram haline gelmesidir. Bir paradigma oluştuğu andan itibaren o alanda çalışan herkes

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

paradigmanın öngördüğü çerçevede çalışmak durumundadır. Bilim topluluğunun dünyanın gerçekte nasıl olduğunu bildiği varsayılmaktadır. Kuhn olağan bilim kavramını, geçmişte kazanılmış bilimsel başarılar üzerine sağlamlaştırılmış araştırmalarda kullanılmaktadır. Bahsi geçen başarılar, belli bir bilim çevresinin, uygulamanın sürekliliğini sağlamak üzere bir süre için temel kabul ettiği bilimsel ilerlemelerdir. Günümüzde bu başarılar ilk ortaya çıkarıldıkları şekliyle ve bütünüyle aktarılmamaktadır. Kuramsal yapı yorumlanmakta ve örneklerle gözlemlenen deneylerlerle karşılaştırılmaktadır. 19. yy da ders kitapları yaygınlaşmadan önce bir çok ünlü klasik bu işlevi yerine getirmiştir. Aristotales ve Ptolemy'nin eserleri gibi… Bu yapıtlar belirli bir araştırma alanında geçerli sayılmıştır. Aynı zamanda sorun ve yöntemlerin gelecekte uygulama yapacak kuşaklar için tanımlanmasına da hizmet etmişlerdir. Bunu yapabilmeleri için iki özellik olması gerekmektedir:

1- Her birinin başarı veya ilerlemesi, rakip bilimsel etkinliklere bağlanmış olanları çevrelerinden ayırıp tarafına çevirecek kadar yeni ve benzersiz olmalıdır.
2- Birçok sorunun çözümünü, yeni oluşacak topluluğun gelecekteki çabalarına bırakacak daha da yeni gelişmelere açık olmalıdır.

Kuhn, bu özelliklerin her ikisine sahip başarılar için paradigma terimini kullanmaktadır. Bu terim olağan bilim ile yakından ilişkilidir. Bilimsel yasa veya kuram gibi kabul edilmiş tutarlı birer modeldir. Bilimsel çabanın başarısı topluluğun bu varsayımı her ne pahasına olursa olsun savunmaktaki kararlılığına bağlıdır. Olağan bilim, kendini sürekli yenilemektedir. Olağan bilim, bilimsel gelenekleri yıkacak aykırılıkları gösterdiğinde, yeni bir bilimi ortaya çıkaracak olağanüstü arayışlar başlamış demektir. Bu olağanüstü arayışlar, geleneğe bağlı olağan bilim etkinliğinin, geleneği yıkan tamamlayıcıları olan bilimsel devrim durumlarıdır. Olağan bilimi yönlendiren ilkeler; evrenin hangi nesneleri içerdiğini belirlediği gibi hangi nesneleri içermediğini de belirlemektedir. Bilimsel bir alanın keşfi, bilim insanının dünyasında var olana sadece bir madde daha eklemekle kalmaz, bilim topluluğu bu sayede geleneksel deneyimlerini tekrar tekrar gözden geçirir. Bilimsel olgu ve kuram, kavramsal olarak birbirinden ayrılamazlar. Bir ayrılış gerçekleşse de bu ancak tek bir olağan bilimsel gelenek içinde yapılabilir. Beklenmedik bir keşfin getirdiği yenilik yalnızca olgular düzeyinde kalmaz. Kuramda meydana gelen temel değişikliklerin bilim insanının dünyasını nicel olarak zenginleştirdiği gibi, nitel olarak da değiştirebilmesinin yegane nedeni budur. Burada Kuhn, aslında keşiflerden de bir devrim olarak bahsetmektedir. Keşif ve devrim arasında ilişki kurabilmek bile bu kavramın önemsenmesine neden olmaktadır. Olağan bilimin ortaya yeni bir şey koyma isteği yoktur. Ortaya yenilikler koymadığından başarılıdır. Ancak bilim insanları bilimsel araştırmaların sürekliliği sayesinde yeni sürprizlerle karşılaşırlar. Keşif ile birlikte aykırılıklar fark edilir. Bu fark ediş yeniliğin algılanmasına zemin hazırlar. Aykırılık algısı, paradigmayı uygulamada direnişe neden olan değişiklikler meydana getirir. Bilimde yenilik, güçlükler ve beklentilerden oluşan sarmal bir karşıtlıkla ortaya çıkmaktadır. Paradigma yeni ve farklı yollar gösteremeyecek düzeyde tıkandığı an "kriz" başlamaktadır. Arayış, eski paradigmanın getirdikleri ile yeni beklentileri açıklayan yepyeni bir paradigmayı ortaya çıkarır. Bilim insanları ortaya çıkan bu yeni paradigmayı özümserler. Bilim insanları bu özümseme ile yeni yapının kontrolünü elde tutmayı başarmışlardır. Artık bilim tarihinin tüm yolları bu yeni paradigmaya çıkmaya başlar. Ancak eski paradigmayı uygulayanların çoğu yeni paradigmayı kabul etmez. Yeni paradigmayı kabul etmeyenler, ölene kadar ya da bilim dalında kaldıkları

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

sürece eski paradigmayı savunmaya devam ederler. Böylelikle, eski paradigma, yeni paradigmayı kabul etmeyenlerin alanda kaldıkları süre boyunca sahnede kalır.Yeni paradigma ancak eski paradgmanın sahneden ayrılması ile bir sonraki devrime kadar sürecek olan yeni normal bilim dönemini başlatmış olur.

3. PARADİGMA KAVRAMI

Yerleşik kullanımıyla paradigma, kabul görmüş olan bir model ya da örnektir. Paradigma, bir bilim dalında araştırmanın nasıl yürütüldüğünü tanımlar, kurallara bağlar, dünyaya bu araştırmanın gözünden tekrar baktırır. Kuhn "paradigma"yı, bir bilim çerçevesine belli bir süre için bir model sağlayan evrensel kabul görmüş bilimsel başarılar olarak tanımlamaktadır. (Kuhn,1977) Bu tanımı yaparken dünyaya alışılmışın dışında bakmayı esas alır. Bilimsel ilerleme ancak bu şekilde gerçekleşir. Paradigma; temel teorik varsayımlar, çözümleme yöntemleri ve odak değişkenler, temel işler ve mesleki ilişkilerden meydana gelmektedir (Demir,2019). Paradigmalar olağan bilimi geliştirebilir, değiştirebilir. Bilimde önce rakip düşüncelerin özümsedikleri paradigmayı savunanlar söz konusudur. Bu paradigmalar, yeni paradigmalar ortaya çıktıkça gücünü yitirmektedir. Bilimsel süreç ilerledikçe tek bir geçerli dünya görüşü kabul görmektedir. Araştırma ya da teoriler ilgili alana hakim paradigma sınırlarında yapılacak ilavelerle koşullara uyarlanmaktadır. Ancak sadece bir paradigmaya sahip olmak yetmez. Teknolojik, toplumsal ve ekonomik koşullar gibi etkenler ciddi bir bunalıma sebep olabilirler. Ancak bunalıma neden olan bu durumlar bunalımı sonlandırabilecek kişiye farklı alternatifler de sunabilmektedir. Paradigma geçerliliğini koruduğu sürece cevabını bildiğimiz soruları seçmemizi sağlar. Paradigma bir ölçüttür. İnsanın yararlı olma ve yeni bir alanı keşfetme isteği, doğada belli bir düzen bulma umudu ve kalıplaşmış bilgiyi sınama ihtiyacı gibi bir çok nedenle bilim yapmak ister. Bu nedenler aynı zamanda bilim insanını gelecekte oyalayacak tekil sorunları belirlemeye de itmektedir. Her ne kadar sonuç çoğu kez hayal kırıklığı da olsa, bu nedenlerin bilim insanını yönlendirme gücü vardır. Ortak paradigmalar belirlemek, ortak kuralları da belirlemek değildir. Her ikisinin de aynı anda gerçekleşmesi için yeni ve farklı bir adım gerekmektedir. Bilim tarihçisi bu adımı atarken, bilim çevresinin paradigmalarını birbirleriyle ve araştırma bildirileri ile karıştırmamalıdır. Geçmişteki birçok bilim insanının gelecek kuşaklara ulaşmaları onların yetenekleridir. Onların başarılı olma nedenleri, yeni ve daha önce denenmemiş yollar bularak, alandakileri kendi tarzlarından koparak bu yeni yola sürüklemeleri ile açıklanmaktadır. Artık burada paradigma kavramı devreye girer. Öz anlamıyla paradigma, bir bilim dalında araştırmanın nasıl yürütüldüğünü tanımlar. Araştırmayı kurallara bağlar. Ayrıca paradigma bilim dalının incelediği şekliyle dünyanın bir tablosunu sunar (Zack,2010). Kuhn'a göre paradigmalar, bilim çevresine belli bir süre için bir model sağlayan, yani örnek sorular ve çözümler sağlayan, evrensel olarak kabul görmüş bilimsel başarılardır (Kuhn,1962).

4. BİLİMSEL BUNALIM, BİLİMSEL KURAMLAR VE BUNALIMA TEPKİ

Kuhncu gelenekte bilim; sadece daimilik değil bir paradigmadan diğerine aktarım ya da geçiş demektir. Geçmişteki birçok bilim insanının gelecek kuşaklara ulaşma yetenekleri; başarılı olmalarıdır. Yeni ve daha önce eşi görülmemiş yollar bularak alandakileri stillerinden

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

koparmaktadırlar. Bu durum onları yeni yollara sürüklemeleri ile açıklanmaktadır. Kuhn geçmişte kazanılmış başarılar sayesinde ortaya çıkmış paradigmalar etrafında, belirli kurallar ve modellere göre yapılan bilimsel etkinliğe olağan bilim demektedir. Olağan bilim geçmişte kazanılmış bir ya da daha fazla bilimsel başarıya dayanan araştırma anlamına gelmektedir (Özkan, 2020). Bunalım dönemi, eski paradigmanın istenen cevapları vermemesi ile ortaya çıkmaktadır. Bilim insanı bilerek ya da bilmeyerek, yeni ve farklı yollar izleyerek yeni bir paradigmaya ulaşmaktadır. Bunalım dönemi, yeni paradigmanın benimsenmeye çalışıldığı dönemdir. Bunalım döneminde bilim insanının eski paradigmaya olan güveni azalmaktadır. Ancak var olan paradigmayı bırakmak kolay olmamaktadır. Bu güveni azaltacak karşıt örnekler olağan dönemde de mevcuttur. 1920-1960 yılları arasındaki egemen anlayışı simgeleyen mantıksal pozitivizm ve eleştirel akılcılık, bilimsel bilginin diğer bilgilerden farkı ve elde ediliş yöntemi konularında farklılaşsalar da bir bilimsel rasyonalitenin varlığı konusunda ittifak halindeydiler (Demir, 2019). Mantıksal pozitivizme karşı çıkan Popper, aslında kendinden önceki mantıksal pozitivistler gibi bilimsel rasyonaliteyi kabul etmişti: sadece rasyonalitenin doğrulanabilir değil de yanlışlanabilir olduğunu gösterme çabasındaydı. Uylaşımcılık; bilimdeki hipotezlerin, deneysel sınamaya konu olmayan ve insan zihninin özgür yaratımlarına bağlı olarak meydana gelen uylaşımlar veya tanımlamalardan ibaret olduğu görüşüdür. (Shionaya,1990:199) Uylaşımcılığa göre nazariye ve hipotezler olayların tasviridir. Her nazariye ya da hipotez kendi sistemi içinde gerçek görülmektedir ancak sistem dışına çıkıldığında gerçekliği açıklamada yetersiz kalmaktadır. Uylaşımcılık buna rağmen bilimsel bilginin değişmediğini savunmaktadır. Temelde uylaşımcı tutumu kabul eden Kuhncu gelenek ise değişmeyen bilimsel bilgi topluluğunun daimî olup olmadığını sorgulamaktadır. Kuhn'a göre bir teoriyi terk edip diğerini benimsemek "Paradigma Değiştirmek"tir. Bu değişiklik Althusser'e göre epistemolojik kopma, Kuhn içinse bilimsel devrimdir. Althusser için bilim dalı kabul gördüyse epistemolojik kopma söz konusu olmamaktadır. Ancak Kuhn için bilimin ilerlemesi ancak değişim ve devrimlerle olasıdır.

5. BİLİMSEL DEVRİMLER VE DEVRİMLERİN GÖRÜNMEZLİĞİ

Tarihsel değerlendirmelerin işin içine girmesi bilim felsefesinin farklı bir bakış açısına yönlenmesine neden olmuştur. Bilimsel devrim ancak yeni teorilerin eskileri devirmesi ile mümkün olmaktadır. Kuhn'a göre bilimsel ilerleme bilimsel devrimlerle sürekli kesintiye uğrayan tarihsel bir süreçtir. (Hoyningen-Huene, 1993) Bu bağlamda Imre Lakatos için Kuhn bir irrasyonalisttir. (Lakatos, 1994) Çünkü Kuhn, paradigma ilkesi ile bilimsel gelişmenin süreksizliğini savunmaktadır. Bunu savunurken paradigma değiştirmenin devrim sayılıp sayılmayacağını sorgulamıştır. Ona göre, siyasi gelişme ile bilimsel gelişme arasında farklar olmasına rağmen her ikisinin de devrimsel benzerlikleri mevcuttur. Siyasi devrimler, tüm kurum ve kuruluşların zaten kendilerinin neden oldukları problemleri çözememeleri ve bunun iyice fark edilir hale gelmesi ile meydana gelmektedir. Var olan ve devamlı ortaya çıkan ancak çok göze batmayan aykırılıklardan farklı, fark edilir ve daha çok göze batan, artık değiştirilemeyeceği düşünülen bir başka aykırılığın bunalıma sebep olması yeni ve farklı bakış açısı ile devrim yaratır. Bu devrime ulaşmada doğanın kendi kendini yapılandırması ve insanın sübjektifliği aracı rol oynar. İnsan ya kültürünü devrime uyarlar ya da devrimi geleneklerine ve kültürüne uyarlamaktadır. Siyasi devrimlerde olduğu gibi, bilimsel devrimler de ikna olması

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

talep edilen bilim topluluğudur. Bu sebeple olağan dönemin bunalım döneminden farkı Kuhn'un deyimi ile bir terzinin kumaştaki bir hasarı yamamasına benzemektedir. Henüz mevcut teoriyi sarsacak derin bir aykırılıkla karşılaşılmamıştır.

6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Yirminci yüzyıl düşünürlerinin önceliği bilim tarihi olmuştur. Çünkü bilim tarihi ve bilim felsefesi birbiri ile ilişkilidir. Bilim insanları, bilim dallarında bilerek ya da bilmeyerek yeni alanlar oluşturmaktadırlar. Bilim yapma isteği devamlı var olduğundan gelecekte de bu süreklilik arz edecektir. Yeni bilimsel alanlar objektif gözleme dayanan bilimsel model geliştirilerek oluşturulmaktadır. İnsanoğlu; merak, dünyayı keşfetme umudu vb sebeplerle bilim yapmak istemektedir. Ancak insanın içinde olduğu her durumda subjektif bakış açısının varlığı yadsınamaz. Bu subjektif olma hali iyi olanın sürece adaptasyonu değildir. Alanda araştıma yapan bilim çevresinin seçtiği yolda yer alan ve sorulara cevap olabilen görüngüllerin seçimidir. Tarihsel süreçte bu seçimlerin doğru ya da yanlış ayrımına tabi tutulması bilim insanının subjektifliğinin sonucudur. Bilimsel bilgiye ulaşılırken olumlu ya da olumsuz her bilgi tarih arşivine eklenmektedir. Bilim alanının ait olduğu zamanda rafa kaldırılmış olumsuz bir bilgi bugünün biliminde olumlu bir yığın olarak algılanabilir. Bilim tarihindeki olumlu olumsuz tüm durumların birleştirilmesi ilerlemecidir. Arşivde o bilim alanının oluşmasına neden olan her düşünüş, kuram ya da yasanın yer alması gerekmektedir. Kuhn için bilimsel gelişme diğer gelişmelerle paralel ilerlemez. Bilimsel gelişme fikirler silsilesinden doğar. Bilimsel gelişmede bilim insanının kültürü ve diğer kültürlerle uyum önemlidir. Bu uyum; teknolojik, politik, ekonomik gelişmelerle irdelenebilir. Bir kuram diğerinden daha iyiyse subjektif baskı unsurunun varlığından şüphe edilmesi gerekmektedir. Her ne kadar tercih edilmiş, yerleşmiş yol, birbirini takip eden yolların bir devamı olsa da bilim aykırılıklarla kendi yolunu bulmaktadır. Bilim dalı yerleştikten sonra ortaya çıkacak aykırılıkların onu değiştiremeyeceği ya da doğrulanabilirlik ve yanlışlanabilirlik gibi ilkelerin kabul edilmelerine karşın, Kuhn; aykırılıkların bilimi değiştirip dönüştüreceğini belirtmiştir. Bir süreklilik olsa da bu süreklilik içinde bilimsel devrimlerin varlığı önemlidir. Kabul görmüş bir model ya da örnek olan paradigma; cevabı aranan bir soruya artık tatmin edici bir cevap olamamıyorsa, yeni bir paradigma ile yer değiştirme vakti gelmiş demektir. Bu değişiklik sancılı olmaktadır. Ortaya çıkan bu bunalım eski paradigmayı kabul eden bilim çevresinin yada bilim insanının alandan çekilmesi hatta ölümüne kadar sürmektedir. Sonrasında eski paradigmanın terk edilip yeni paradigmanın varlığının tam olarak kabulü ile olağan bilim dönemi belki bir sonraki bunalıma kadar tekrar başlamaktadır. Olağan bilim günümüze kadar hızla ilerlemiştir çünkü uygulayıcıları sorunların üzerine eğilmişlerdir.

7. ÖNERİLER

Kuhn'un bilime kalıpları kıran yeni bir yaklaşımla bakmıştır. Farklı bilim insanları ya da bilim çevrelerinin bu yeni yaklaşımı nasıl algıladıkları, ortaya atılan yeni kavramlara yeni boyut kazandırmak isteyip istemedikleri gibi bir çok soruya hala cevap aranmaktadır. Bilim

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

süreklilikse, Kuhn, bilimsel ilerlemenin sürdürülebilme biçimine bir seçenek sunmuştur. O halde Kuhn'un bilimsel ilerleme biçimi gibi farklı sürdürülebilirlik biçimlerinin de karşımıza çıkması mümkün olabilir. Örneğin; Imre Lakatos'un araştırma programı; herhangi bir bilim dalındaki teorileri değil, o bilim dalındaki araştırma uygulamalarını da temel alır. Araştırma programları verifikasyon iddialara sahiptir. Bir araştırma programında ilerleme durursa yeni fikirler ortaya çıkamaz olur. Böyle durumlarda o araştırma programı faraziyeler eklenerek yaşatılır. Lakatos teoriden pratiğe dönüşüm yaklaşımını benimseyerek Popper ve Kuhn'un fikirlerini bir araya getirmiştir. Lakatos, bilimsel doğruların bilim insanlarının içinde bulundukları kültürün etkileri ile inandıklarından ziyade bilimsel uygulamalarla ilgili çalışmalara odaklanmıştır. Popper teorilerin yanlışlanması ile bilimsel hakikatin değiştiğini, Kuhn ise bilimsel devrimlerle bilimsel hakikatin tamamen ortadan kalktığını savunmuştur. Yaşanmışlık geriye doğru ve ayrıcalıklı bir bakış açısı kazandırmaktadır. Gelecek araştırmacılar, Imre Lakatos'un Popper ve Kuhn'un fikir karşılaştırmaları üzerine çalışmalarını inceleyerek bu çalışmayı da temel alıp uzun dönemli yeni bir çalışma yapabilirler. Bunun yanısıra bilim tarihi ve bilim felsefesi ilişkisinde teknoloji, eğitim, politika ve kültürel unsurların uyumu hususlarını dikkate alınarak yeni araştırmalar yapılabilir. Ayrıca, bilim felsefesi alanında Kuhn'dan önceki ve sonraki bilim insanlarının bilime katkıları konusu ile ilgili makale çalışmaları incelenebilir.

Kaynakça

Barnes, M. H., *Stages of thought: The co-evolution of religious thought and science*. Oxford University Press.,2009

Dedeoğlu, Mehmet Münir; *Bir Zihniyet Tutumu ve Düşünme Formu Olarak Dogmatizm ve Dogmatik Tutum,* OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, sayı:13, 2017

Demir, Ö., *Bilim Felsefesi*, Sentez Yayıncılık, BURSA, 2009

Denktaş, A., *Thomas Kuhn'un Bilim Anlayışı Üzerine*, Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi ISSN:2147-7655, 2015

Ergün, Mustafa, *Bilim Felsefesi(Felsefeye Giriş), academia.edu , Yayımlanmamış Ders Notları,* 2013

Feyerabend, Paul, *Özgür Bir Toplumda Bilim*, Ayrıntı Yayınları, İSTANBUL, 2017

Feyerabend, Paul, *Yönteme Karşı*, Ayrıntı Yayınları, İSTANBUL, 2020

Frank, Philip, Bilim Felsefesi: Bilim ve Felsefe Arasındaki Bağ (Philosophy of Science - The Link Between Science and Philospohy), çev. Dilek Kadıoğlu, 2017

Gattei, S., *Karl Popper's Philosophy of Science*, NEW YORK, 2009

Güzel, Cemal, *Bilim Felsefesi*, Bilge Su Yayıncılık, ANKARA, 2014

Hoyningen-Huene, P., *Reconstructing scientific revolutions: Thomas S. Kuhn's philosophy of science*. University of Chicago Press, 1993

Kuhn, Thomas Samuel, *The Structure of Scientific Revolutions*. University of Chicago Press, 1962

Kuhn, Thomas Samuel, *The Essential Tension*, The University of Chicago Press, s. 326-7., 1977

Kuhn, Thomas Samuel, *Bilimsel Devrimlerin Yapısı*, çev. Nilüfer Kuyaş, 10. Basım Kırmızı Yayınları, İSTANBUL, 2021

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Lakatos, I., Die Geschichte der Wissenschaft und ihre rationalen Rekonstruktionen. *Kritik und Erkenntnisfortschritt: Abhandlungen des Internationalen Kolloquiums über die Philosophie der Wissenschaft, London 1965, Band 4*, 271-311., 1974

Lambert, Karel; Brittan Gordon G.,Jr., *Bilim Felsefesine Giriş (An Introduction To The Philosophy of Science)*, çev. Arş. Gör. S. Ertan Tağman, Nobel Yyaınevi, 2017

Özkan, C. İ., *Bilim Felsefesi*, Say Yayınları, İSTANBUL, 2020

Salğar, Ercan, Bilimsel Devrim: Aristotelesçi Bilimden Modern Olana Geçişin Kısa Bir Öyküsü, FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi), (Journal of Philosophy and Social Sciences), https://dergipark.org.tr/tr/pub/flsf , sf.295-321, 2023

Shionaya, Y., *Instrumentalism in Schumpeter's Economic Methodology*, *History of Political Economy*, Cilt 22, Sayı 2, https://read.dukeupress.edu/hope/article, 1990

Scott, J., & Thompson, G., The discovery of the structure of DNA. In *Nobel prizes that changed medicine* (pp. 89-111). London: Imperial College Press., 2012

Yıldırım, Cemal, *Bilim Felsefesi*, Remzi Kitabevi, İSTANBUL, 2012

Zack, Naomi, *The Handy Philosophy Answer Book, Visible Ink Press*, ABD, 2010

Zack, Naomi, *A'dan Z'ye Felsefe*, çev. Şükrü Alpagut, 1. Basım, Say yayınları, İSTANBUL, 2019

https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/59408/mod_resource/content/0/DERS%20NOTLARI%2010.hafta.pdf

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

İRAN'NIN 1979 DEVRİMİ ÖNCESİ VE SONRASI MUHALİF ÖRGÜTÜ: HALKIN MÜCAHİTLERİ ÖRGÜTÜ (HMÖ) (1960-2016)

Dr. Öğr. Üyesi, Mehmet KAYA

Bingöl Üniversitesi,

mehmetkaya1963@gmail.com- https://orcid.org/0000-0001-8158-6848

Doktora Öğrencisi, Elif POLAT

Fırat Üniversitesi,

pltelf00@gmail.com- https://orcid.org/0000-0001-5032-3172

ÖZET

Halkın Mücahitleri Örgütü, 1960'lı yıllarda Şah karşıtı muhalif bir örgüt olarak ortaya çıkmıştır. Marksizm ve Şii-İslam düşüncesinin hakim olduğu siyasi bir yapılanma olmasının yanı sıra silahlı bir gerilla örgütü olduğu da söylenebilir. Örgütün kurucuları arasında üniversite öğrencileri yoğunlukta olup, sokak eylemleri ile 1979 devrimine giden süreçte ulema ve radikal İslamcılarla işbirliği yapıp Pehlevi monarşisini yıkmayı hedeflemiştir. Halkın Mücahitleri Örgütü, rejimi protesto etmekle yetinmeyerek silahlı bir yapılanmanın içine girmiştir. Fikirsel ve eylemsel tutumları ile oluşturulan siyasi görüşlerine "Tevhidi Düzen" adını vermişlerdir. Şah karşıtlığında birleşen muhalif çatının altında mücadele vererek, devrimin başarıya ulaşmasına katkı sağlamışlardır. Halkın Mücahitleri Örgütü, düşünsel anlamda kattığı desteğin yanında siyasi suikastlar yoluyla da adından söz ettirmiştir. Devrimden sonra ulema ile ters düşerek faaliyetlerini yurt dışından yürütmüş, karargahlarını Irak'a taşıyarak oraya yerleşmişler ve İran-Irak savaşında Saddam yönetimi ile birlikte İran'a karşı hareket etmiştir. İran'ın direnç göstermesiyle savaş istedikleri gibi gitmemiştir. Örgüt, 1980 ile 1990 yılları arasında birçok siyasi suikastlar gerçekleştirmiştir. Halkın Mücahitleri Örgütü, 2003 yılına kadar Saddam yönetiminin sağladığı askeri kamplarda hayatlarını sürdürmüş, Irak'ın işgalinden sonra 2016'ya kadar Irak'ta kalmaya devam etmiştir. Irak'taki Şii rejimin rahatsızlığından dolayı Halkın Mücahitleri Örgütü, ABD'nin desteği ile karargahlarını Arnavutluk'a taşımıştır. Halen varlığını devam ettiren örgüt, İran İslam Cumhuriyeti'ne karşı muhalefetini sürdürmektedir. İran İslam Cumhuriyeti, Halkın Mücahitleri Örgütü'ne karşı çeşitli girişimlerde bulunmuş, ülke çıkarlarına ters hareket ettikleri ve emperyalist ülkelerle işbirliği yaptıklarını iddia ederek örgüte "Halkın Münafıkları Örgütü" adını vermiştir. Tahran yönetimi varlığını devam ettiren örgütü, ülke için bir tehdit unsuru olarak görmekte ve etkinliklerini yakından takip etmekte, yurtdışı faaliyetlerini kısıtlamak için diplomatik yollarla engelleme çalışmaları yapmaktadır.

Bu çalışmada Halkın Mücahitleri Örgütü'nün İran'da Pehlevi döneminin ve 1979'da meydana gelen devrim sonrası İslami rejim ile yaşanan fikir ayrılıkları işlenmiştir. Ayrıca Halkın Mücahitleri Örgütü'nün kuruluşundan yakın zamana kadar geçen sürede örgütün yapısı ve geçirdiği dönüşümler yine farklı bir perspektif ile anlatılmaya çalışılmıştır. Söz konusu çalışmada literatür taraması yapılarak, Türkçe ve yabancı kaynaklardan faydalanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Halkın Mücahitleri Örgütü, Devrim, Eylem, İran, Irak.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

1. HALKIN MÜCAHİTLERİ ÖRGÜTÜ

Halkın Mücahitleri Örgütü (HMÖ), 1960'ların ortalarında Tahran Üniversitesi'nde okuyan bir grup öğrencinin düşünceleri ve çalışmalarıyla ortaya çıkmıştır. Batı'nın desteklediği ve finanse ettiği Şah rejimini devirmeyi hedefleyen bu örgüt, İslamcı, özgürlükçü ve Marksist bir düşünce yapısına dayanan bir siyasi düzen oluşturmayı amaçlamıştır (Unıted States of Peace, 2011). Bu dönemde Paris ve Londra gibi Avrupa'nın önemli şehirlerinde üniversite okuyan öğrencilerin, örgütün yurtdışı faaliyetlerini koordine etmek için oluşturdukları gruplar, kısa sürede geniş bir ağ kurdular. Aralarında Ali Asgar Badizadegan, Said Muhsin ve Muhammed Hanifnejad gibi aydınların bulunduğu grup, düşünsel ve eylemsel tavırlarıyla şekillenen siyasi tutumlarına "Tevhidi Düzen" adını vermişlerdir. Tevhidi Düzenin ana teması, halkın yüzyıllardır süren geleneklerini destekler mahiyette sömürüyü, adaletsizliği ve baskıyı bitirmek, emperyalist düzeni yıkarak toplumda oluşturduğu deformasyonu ortadan kaldırmak ve bu yolla ideal bir toplum düzenini inşa etmektir. 1965'lerde Mehdi Bezirgan ve Ayetullah Seyyid Mahmud Talekani'nin[179] düşünsel boyutuna önderlik ettikleri İran Özgürlük Hareketi, Halkın Mücahitleri Örgütü'nün siyasi fikri temellerini atarak, kurucu kadrosuna ilham vermiştir (Koç, 2019: 8).

Halkın Mücahitleri Örgütü'nün kurucularından Rızai'nin kaleme aldığı "Hüseyin'in Hareketi" isimli eserinde ideal bir toplum modelini oluşturan "Tevhidi Düzen" ilkesi yorumlanır ve tartışılır:

"Bu toplum Tanrı'dan başka hiçbir şeye boyun eğmeyen bireylerden oluşan sınıfsız, ortak çıkara dayalı bir toplumdur. Bu tür bir toplumun yaratılması için kitleler doğru bir İslam anlayışının peşinde harekete geçirilmelidir. Yeni bir İslam toplumu yaratmak için yeni bir insan (Müslüman) yaratmak zorundadır." (Sancar, 2016: 103).

Örgütün kurucu kadrosunda yer alan ve önemli bir konumda bulunan Mesud Recevi de, İran Özgürlük Hareketi'nden ayrılarak Halkın Mücahitleri Örgütü'nün yöneticileri arasına katılmıştır. 1971 yılında yaptığı suikastlar nedeniyle Şah rejiminin istihbarat teşkilatı olan SAVAK, örgütün kurucu kadrosunu tutuklayıp idam etmesi üzerine, Mesud Recevi'nin örgüt içinde rakipleri kalmamıştır. Örgüt kurulduğu dönem de içinde bulunduğu konjonktür bağlamında, o zamanın şartlarında popüler olan İslami Marksizm kavramını benimsemiştir. Bu dönemde 68 kuşağının da öncülük ettiği, sol akımların rüzgarına kapılmıştır. Örgüt Marksizm kavramını kabul etmekle birlikte, İslam mezhebi olan Şii akidesini de dışlamamıştır. Aksine Şiiliği ve Marksizm'i sentezleyen bir görüşe sahip olmuştur. Bu açıdan da, İran devriminin ideoloğu kabul edilen Ali Şeriati'den de esinlenmiştir. Şeriati'nin sosyal konularda Marksizm temelini kabul etmesinin yanında İslami bir dünya görüşü de mevcuttur. Şeriati, devlet kademelerinde bulunan yönetici sınıflara yönelik eleştirilerinde de bu metodu kullanmıştır. Bu bağlamda Şeriati görüşlerini şu şekilde anlatmaktadır:

"İki kutuplu bir sistemde egemen olan sınıf veya sınıflar, karşı kutup karşısında kendi üstün toplumsal konumunu savunmak, tekelindeki ayrıcalıkları korumak ve egemen sınıfsal konumunu pekiştirmek için devlete sahip olup resmî siyasi bir mekanizma ve eklemlenmiş yönetim kurumları ve toplum, iktisat, kültür, din, tanıtım ve medya kuruluşları ile birlikte bir bütün oluşturur ve kendi sınıfsal egemenliğini üç boyutta, yani, inanç iktisat ve toplum

[179] *"Ayetullah Talekani 5 Mart 1911'de Alborz'a bağlı Gelyard'ta doğmuştur. İran İslam Devrimi'nin sosyal adalet düşüncesini temsil eden ünlü liderlerinden birisi olmuştur. Devrim Rehberi Ayetullah Hamenei tarafından zamanın Ebu Zer'i olarak nitelenen Ayetullah Talekani, İslam Devrimi'nden sonraki ilk Tahran Cuma İmamı olmuştur."* (Koç, 2019: 8).

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

boyutlarında karşı kutba -mahkum sınıf veya sınıflara- bu mekanizmayı işletir." (Başaran ve Kırılmaz, 2020: 216-217).

Örgüt, despot ve zalimlere karşı mücadele etmeyi öven İslami ilkeleri almakla birlikte, İslam'ın sadece bu iki kavram üzerinden tanımlanmasının da doğru bulmadığını belirtmiştir. Örgüte göre, radikal İslamcıların anlattığı gibi, İslam'ın sadece soyut olan "zalim veya zulüm" kavramlarından ibaret olmadığını, diğer yandan İslam'ın sömürü düzenine en önemlisi de Amerikan emperyalizmine karşı durmak zorunda olduğunu vurgulamıştır. Muhammed Rıza Şah'ın reform programı çerçevesinde ilan ettiği "Beyaz Devrim" feodal İran toplumunu batı bağımlısı ve milli kaynakları sömürülen bir topluluğa dönüştürmüştür. Batı, kültürel emperyalizminin yanında İran'ı siyasi, ekonomik ve sosyal açıdan da çevrelemiştir. Şah bu aykırı uygulamaları yüzünden geniş halk desteğinden yoksun olmuş, sadece küçük bir burjuva sınıfı ile idare etmek mecburiyetindedir. Şah rejimini ayakta tutan üç unsur vardır bunlar; baskı, propaganda ve terördür. O zaman bu rejime karşı ayakta kalmanın tek çaresi de karşı terördür.

1963 yılı itibariyle heterojen bir hareket olan İran Özgürlük Hareketi içinde ihtilaflar çıkmaya başlamış ve örgütün kurulma süreci hızlanmıştır. Muhammed Rıza Şah'ın 1963 yılında Beyaz Devrimi'ne karşı başlatılan sokak eylemelerinde, ulemanın başarısızlığa uğraması ve akabinde rejim tarafından ulemaya yapılan baskılar, Halkın Mücahitleri Örgütü'nün kurulmasını elzem kılmıştır.

1963 yılında Said Muhsin, Muhammed Hanifnejad ve Badizadegan'ın öncülük ettiği bir grup genç tarafından, kurulların ve tartışma gruplarının yapılandırılması kararı, mevcut siyasi yapıya karşı alternatif bir oluşumun meydana geleceği izlenimini verilmiştir. Bu grup fikri yönde bir mücadele tarzı benimsemeyerek, silahlı bir gerilla örgütünü savunmuştur. Bu grup düşünsel temelini, örgütün yönetici kadrosunun İslam'ı ve Kuran'ı yorumlayış şeklinden ve Marksist gerilla örgüt liderleri olan Mao Zedung ve Che Guevara gibi kişilere isnat etmiştir. Buna göre her Müslümanın aynı zamanda mücahit olması ve Tevhidi Düzen yolunda yürümesi gerektiğini vurgulamıştır. Örgüte göre, İran Özgürlük Hareketi veya Tudeh gibi hareketlerin, uzun yıllar boyunca fikirsel ve siyasi zemin üzerinde yaptıkları mücadelenin başarısızlık ile sonuçlanması, onu silahlı gerilla mücadelesine yönelmesinin en büyük nedenini oluşturmuştur. Örgüt 1970'li yıllara kadar gizli hücre yapılanmalarını kurmuştur. Bu tarihten sonra da rejime karşı silahlı eylemlerde bulunmuştur (Koç, 2019: 9).

Halkın Mücahitleri Örgütü, kuruluş felsefesi gereğince silahlı gerilla mücadelesini benimsemiş ve rejime, büyükşehirlerin altyapılarına ve özellikle de Amerika uyruklu vatandaşlara yönelik anti-emperyalizm söylemi üzerinden silahlı saldırı düzenlemiştir. Bu eylemleri şöyle sıralamak mümkündür:

- *"1970'lerde ABD askeri personellerinin ve mühendislerinin suikastlarla öldürülmesi.*
- *1979'da Rehine Krizinde ABD büyükelçiliğinin basılması.*
- *1980'de İslam Cumhuriyet Partisi merkezinin bombalanarak Ayetullah Beheşti'nin de aralarında bulunduğu 74 üst düzey bakan, milletvekili ve üst düzey yetkilinin öldürülmesi.*
- *1980'de Cumhurbaşkanı Recai ve Başbakan Bahonar'ın bombalı eylemde öldürülmeleri.*
- *1980'de Hamaney'e basın açıklaması esnasında suikast girişimi yapılması. Hamaney'in kolunun bu olayda sakat kalması.*
- *1991'de Körfez Savaşı sırasında Şii ve Kürt ayaklanmalarının bastırılmasında Saddam'a yardım edilmesi.*
- *1992'de 13 farklı ülkede üst düzey İranlı diplomata suikastların düzenlenmesi.*

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

- *1998'de İran'ın hapishanelerinin genel yöneticisi olan Ayetullah Lajeverdi'ye suikast.*
- *1999'da İran Genel Kurmay ikinci başkanı Ali Seyyit Şirazi'ye suikast düzenlenmesi.*
- *2000 yılının Şubat ayında Büyük Behmen Operasyonu ile İran'daki hedeflere yönelik bir dizi saldırı gerçekleştirilmesi.*
- *2000 yılının Nisan ayında Ayetullah Hamaney'in konutuna havan topu ile saldırı düzenlenmesi.*
- *2001'de havan topu saldırıları ile hükümet binalarına İran'da bir dizi saldırının düzenlenmesi.*
- *2010-2012 yılları arasında İranlı nükleer enerji üzerine çalışan mühendislerin İran'da öldürülmeleri."* (Öztürk, 2018: 173-174).

İran Monarşisinin 1971 yılında yapılacak 2500. yılı kutlamalarında Halkın Mücahitleri Örgütü eylem yapma hazırlığı içindeydiler. Ancak rejimin istihbarat örgütü olan SAVAK tarafından hazırlığın deşifre edilmesiyle örgütün 35 üyesi 23 Ağustosta yakalanmıştır. SAVAK tarafından sorguları yapılan tutuklulardan, önemli bilgiler elde edilmiş ve bu bilgiler ışığında 70 kişi daha yakalanmış, örgüte büyük darbe vurulmuştur (Koç, 2019: 9).

Tutukluların içinde örgütün üst düzey yöneticisi olan Mesud Recevi'de bulunmaktaydı. Örgütün diğer yöneticileri idam edilmelerine rağmen, Mesud Recevi müebbet hapis cezası aldı (Masters, 2014).

Üyelerinin çoğunun tutuklu olduğu dönemlerde örgüt içinde İslamcılar ile Marksistler arasında görüş ayrılıkları ortaya çıktı. Dışarda faaliyetlerine devam eden örgüt üyeleri arasında Marksist düşünce kuvvetlendi. 1975 ile 1978 yılları arasında örgüt ara dönemine girdi ve önemli bir faaliyet gösteremedi (Turan, 2009).

Diğer üst düzey yöneticilerinin idam edilmesi üzerine Mesud Recevi, tek lider konumuna yükselmiştir. Rakipsiz kalan Mesud Recevi bu durumu fırsata çevirerek, hapiste iken örgüt üyelerini etrafında toplamaya başlayarak, yeniden yapılanma sürecine girmiştir. Böylece örgüt yönetimi, Recevi'nin elinde toplanmıştır. 1979 devrimine kadar hapiste olan Recevi, örgütü içeriden yönetmiştir. Mesud Recevi liderliğindeki Halkın Mücahitleri Örgütü, devrim sürecinde Humeyni'ye destek vererek, Pehlevi Rejiminin yıkılmasında önemli bir paya sahip olmuştur. Başbakan Şahpur Bahtiyar 1979 devriminden hemen önce siyasi suçluları serbest bırakınca, Recevi de hapishaneden çıkmıştır. Devrimin başarıya ulaşması ve Şah'ın ülkeyi terk etmesiyle, yeni dönemde oluşacak pozisyonda Halkın Mücahitleri de yer almaya hazırlandılar. Devrimden sonra Cumhurbaşkanlığına seçilen Ebu Hasan Beni Sadr döneminde kısmi bir özgürlük havası hakim olmuştur ve örgütte bu süreçte kısa da olsa rahat nefes almıştır. Ancak 1980 sonrasında devrimi birlikte gerçekleştiren siyasi gruplar ile ulema arasında yavaş yavaş bir gerginlik havası yaşanmaya başlamıştır. 1981 yılının başında Cumhurbaşkanı Beni Sadr ile Humeyni arasında yaşanan çatışmada, Halkın Mücahitleri Örgütü ve Recevi, Beni Sadr'dan yana tavır aldılar. Din adamlarının iktidarı ele geçirmek için baskı kurmalarını da eleştirmişlerdir. 1980 yılında yapılacak Cumhurbaşkanlığı seçimlerine Recevi'nin Halkın Mücahitleri Örgütü'nün adayı olarak katılacağının duyurulması üzerine, Humeyni tarafından çıkarılan bir fetva ile adaylığı engellenmiştir. Humeyni bu fetvayı, İslam Cumhuriyeti'nin kurulması için yapılan referanduma, Halkın Mücahitlerinin karşı çıkmasını gerekçe göstererek yayınladığını dile getirmiş ve Recevi'yi seçimin dışına itmiştir (Öztürk, 2018: 167). Bunun üzerine Recevi,İslam Cumhuriyeti'ni devirmek için siyasi suikastlar düzenledi ve birçok üst düzey ismin suikastından sorumlu tutuldu (BBC, 2015).

Halkın Mücahitleri Örgütü ile ulema arasındaki gerilimin her geçen gün arttığı görülmekteydi. Bu ortamda Ayetullah Humeyni'nin kendi söylemleri ve İran İslam Cumhuriyeti tarafından

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

yapılan suçlamalara göre, Halkın Mücahitleri Örgütü'nün Siyonizm ve emperyalizme hizmet ettiğini, devrim için tehdit oluşturduğu belirtilerek "Halkın Münafıkları Örgütü" olarak ilan ediliyordu. Örgüt bu suçlamalara karşı Beni Sadr'ın ve kamuoyunun desteğini alarak, iktidarı "mollaların diktatörlüğü" olarak adlandırıp, yeniden silahlı eylem hazırlığına başladı. Bu tarihten sonra örgüt birçok silahlı eylem gerçekleştirmiş ve Ayetullah Hüseyin Muhammed Beheşti[180] gibi önemli siyasetçilerin ölümüne neden olmuştur. Mesud Recevi, İran İslam Cumhuriyeti'ne karşı yıkıcı faaliyette bulunması ve siyasi suikastlar gerçekleştirmesi üzerine, rejim güçlerinin baskısı neticesinde, Humeyni tarafından Cumhurbaşkanlığından azledilen Beni Sadr gibi, o da Fransa'ya kaçmak zorunda kaldı. 1981'den sonraki beş yıl içerisinde örgütün yurt dışı ağını genişleterek, Fransa'dan yönetmeye devam etti. 1986 yılında Fransa'dan ayrılarak, Irak'a geçti. Saddam Hüseyin ve Baas yönetimi ile iyi ilişkiler kuran Recevi, İran-Irak Savaşı boyunca Humeyni'nin kurduğu İslam Cumhuriyeti'ne karşı, örgütü ile birlikte Irak'a destek verdi. Ancak savaş istediği gibi sonuçlanmayınca 2016'nın sonlarına kadar Irak'ta kalmaya devam etti. Tahran'ın mevcut yöneticilerine karşı muhalefeti, örgüte Batı'da, özellikle de rejim değişikliğini isteyen Amerikalılar arasında güçlü müttefikler kazandırdı. 2003 yılında ABD'nin Irak'ı işgali sürecinde başta tarafsız kalmayı düşünen örgüt, daha sonra ABD'lilerle yapılan müzakereler sonucunda savaş esiri konumunda değerlendirilmişler ve uluslararası alanda koruma statüsüne alınmışlardır. ABD'nin terör örgütü listesinde bulunan HMÖ, 2012 yılında bu listeden çıkarılmıştır (Koç 2019: 6).

Özellikle ABD Başkanı Trump, Halkın Mücahitleri Örgütü'ne destek vererek, İran İslam Cumhuriyeti'ne karşı ittifak içinde oldu. Trump, HMÖ'yü İslam Cumhuriyeti'ne alternatif bir yapı olarak gördü. (Denghan, 2018).

Halkın Mücahitleri Örgütü, 2017'nin başlarında Şii yönetimin rahatsızlığından dolayı ABD'nin yardımıyla Irak'tan ayrılıp Arnavutluk'a yerleşti (Koç, 2019: 12). Halkın Mücahitleri Örgütü, İran halkının 1981'den beri mollalar rejiminin devrilmesini istediğini iddia etmektedir (Karim, 2024).

2. SONUÇ

Halkın Mücahitleri Örgütü, 1979 devrimine giden süreçte Şah karşıtlığında birleşmiş muhalif koalisyon ile birlikte hareket etmiştir. Bununla birlikte 1979'da devrimin başarıya ulaşması ile İslami rejimin radarına giren HMÖ, karşı devrim hareketiyle siyasi arenanın dışına itilmiştir. Örgüt, bundan sonraki süreçte yurtdışına taşınarak faaliyetlerini yürütme kararı almıştır. İran rejimine muhalif olması Batı ve ABD'nin dikkatini çekmiş, ezeli düşman olarak gördükleri örgütün yöneticileri ile müzakere etme kararı almışlardır. Aynı düşmana karşı işbirliğini sürdürme kararı alan ABD, 2012 yılında HMÖ'yü terör listelerinin içinden çıkarmıştır. ABD'nin niyeti, İran rejimine karşı olan muhalif örgütleri, Tahran'a karşı bir koz olarak kullanmaktır. Özellikle dönemin ABD Başkanı Donald Trump döneminde açık bir şekilde görmek mümkündür. Rejime alternatif olarak görülen HMÖ, 1980-1988 yıllarında ülkelerine karşı Irak'ın yanında savaşması, İran halkının hafızasında tazeliğini korumakla birlikte, alternatif olarak görülmesi ülke kamuoyunda pek dikkate alınan bir konu olmamıştır.

[180] "*1928 yılında İsfahan'da doğan Beheşti, İran İslam Devrimi'nin önemli figürlerinden birisi olmuştur. İslam Cumhuriyet Partisi'nin kurucu lideri ve aynı zamanda İslam Cumhuriyeti'nin ilk Yargı Başkanı'dır. 28 Haziran 1981 yılında, Ayetullah Beheşti çalışma arkadaşlarıyla parti binasında toplantı hâlindeyken HMÖ üyelerinin yerleştirdiği bombaların patlaması sonucu 72 arkadaşıyla birlikte hayatını kaybetmiştir.*" (Koç, 2019: 12).

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

2003 yılında Irak'ın ABD tarafından işgal edilmesi, HMÖ açısından nerde duracağı konusunda karmaşık bir hal almıştır. ABD ile müzakere masasına oturması örgüt için yeni bir sayfa açmıştır. Tahran yönetiminin Balkanlarda yayılma alanı oluşturma isteği, hali hazırda Arnavutluk'ta bulunan HMÖ'yü karşı pozisyona sokmuştur. Özellikle ABD, balkanlarda bu örgütü İran aleyhine kullanabilecek bir koza sahip olmuştur. Ayrıca örgütün silahlı eylem geçmişi, İran'a karşı askeri operasyon düzenlemesi açısından da önemlidir. İran halkı açısından siyasi önemini kaybeden Halkın Mücahitleri Örgütü, radikal bir terör örgütü olarak tanımlanmaktadır. Ancak ne olursa olsun uzun zamandan beri varlığını devam ettirebilen HMÖ, kendisini canlı tutmayı başarabilmiştir.

KAYNAKÇA

Başaran, D. & Kırılmaz, A., İran'a Karşı Yürütülen Propagandanın Vekil Aktörü: Halkın Mücahitleri Örgütü. *İran Çalışmaları Dergisi*. 4(1). 2020.

BBC, (2015),''Who Are The Iranian Dissident Group MEK?'', 30.10.2015. https://www.bbc.com/news/world-middle-east-34677211 Erişim Tarihi: 06. 07. 2024.

Dehghan, S. K, (2018), ''Who is The Iranian Group Targeted By Bombers and Beloved of Trump Allies?'', The Guardian, 02.07.2018, https://www.theguardian.com/world/2018/jul/02/iran-mek-cult-terrorist-trump-allies-john-bolton-rudy-giuliani Erişim Tarihi: 25. 05. 2024.

Karim, M. (2024). "PMOI Resistance Units across Iran commemorate anniversary of June 20 demonstration", 20. 06. 2024. https://english.mojahedin.org/news/pmoi-resistance-units-across-iran-commemorate-anniversary-of-june-20-demonstration/ Erişim Tarihi: 02. 07. 2024.

Koç, M. *Halkın Mücahitleri Örgütü.* İran Araştırmaları Merkezi /Ankara, 2019.

Masters, Jonathan, (2014), ''Mujahadeen-e-Khalq (MEK)'', Council on Foreign Relations, https://www.cfr.org/backgrounder/mujahadeen-e-khalq-mek Erişim Tarihi: 05.17. 2024.

Öztürk, S. İran'da Silahlı Muhalefetten Demokrasi Söylemlerine: Halkın Mücahitleri Örgütü. *Güvenlik Çalışmaları Dergisi.* 20(2). 2018.

Sancar, S., *Din, Siyaset ve Kadın İran Devrimi*. Nika Yayınevi / Ankara, 2016.

Turan, D. (2009). İran-Irak-AB Üçgeninde Halkın Mücahitleri Örgütü. *ORSAM*. https://www.orsam.org.tr/tr/iran-irak-ab-ucgeninde-halkin-mucahitleri-orgutu/ Erişim: 8 Haziran 2023.

Unıted States of Peace, (2011),Terrorism Report: MEK and Jundallah, 23.08.2015, https://iranprimer.usip.org/blog/2011/aug/23/us-terrorism-report-mek-and-jundallah Erişim Tarihi: 01. 07. 2024.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

ÇAKA BEY'İN BİZANS İMPARATORLUĞU'NDAKİ ESARET YILLARI

Doç Dr, Sezgin Güçlüay
Fırat Üniversitesi,
sgucluay@firat.edu.tr- ORCİD 0000-0002-1826-6371

Yüksek Lisans öğrencisi, Nuran Polat
Fırat Üniversitesi
nuranpolattarih4@gmail.com – ORCID 0009-000905219240

ÖZET

11. ve 12. yüzyıllar, Anadolu'nun siyasi ve kültürel yapısının yeniden şekillendiği, Türk ve Bizans medeniyetlerinin çatışma ve etkileşimlerinin yoğun yaşandığı bir dönemi ifade eder. Bu dönemde, Çaka Bey'in askeri stratejileri, diplomasi yetenekleri ve denizcilik faaliyetleri, Anadolu Selçuklu Devleti'nin kuruluş ve genişleme süreçlerinde kilit bir role sahiptir. Araştırma, Çaka Bey'in Anadolu'daki seferlerini, esaret yaşamını, İstanbul'dan İzmir'e geçişini ve Bizans İmparatoru I. Aleksios ile olan mücadelelerini detaylandırmaktadır. Çalışmanın odaklandığı nokta, Çaka Bey'in Bizans İmparatorluğu ile ilişkileridir. Bu bağlamda, onun Ege Denizi'nde kurduğu deniz gücünün, Bizans'ın askeri ve politik stratejilerine etkileri incelenmiştir. Araştırma ayrıca, Çaka Bey'in Abydos Seferi ve vefatı gibi hayatının son evrelerini de ele alarak, bu evrelerin Anadolu ve Bizans tarihine olan etkilerini derinlemesine incelemektedir. Sonuç olarak, Çaka Bey'in Türk ve Bizans tarihindeki yerinin anlaşılması, bölgenin siyasi ve kültürel yapısının kavranmasında önemli bir yere sahiptir. Çaka Bey, hem Anadolu'nun Türkleşme sürecinde hem de Bizans İmparatorluğu'nun denizcilik ve savunma stratejilerinde önemli bir figür olarak değerlendirilmektedir. Bu çalışma, Çaka Bey ve Bizans İmparatorluğu arasındaki etkileşimin, Anadolu'nun siyasi ve kültürel yapısını şekillendirmede oynadığı rolü aydınlatmayı hedeflemekte, aynı zamanda bu ilişkilerin günümüz tarih anlayışına nasıl katkıda bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çaka Bey, Anadolu Selçuklu Devleti, Bizans İmparatorluğu, Denizcilik Tarihi, Türk-Bizans İlişkileri

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

HAYATI, SİYASİ FAALİYETLERİ VE ESERLERİYLE NAŞİT HAKKI ULUĞ (1902-1977)

Doç. Dr. Ayşegül ŞENTÜRK YİĞİT
Süleyman Demirel Üniversitesi,
aysegulsenturk@sdu.edu.tr - ORCID ID 0000-0002-1072-0592

ÖZET

Binbaşı Hakkı Bey'in oğlu olarak 29 Ekim 1902'de İstanbul Şehzadebaşı'nda doğan Naşit Hakkı, ilk ve orta öğrenimini İstanbul'da tamamladıktan sonra eğitimine 1919'da Darülfünun'un Hukuk şubesinde devam etmiş ve 1922'de mezun olmuştur. Öğrencilik yıllarında Vakit gazetesinde yazmaya başlayan Naşit Hakkı Bey, Ankara muhabirliğine getirildikten sonra 1925'te gazetesi adına incelemeler yapmak üzere Dersim ve bölgesinde bulunmuş, izlenimlerini gazetesinde ve ayrıca "Derebeyi ve Dersim" (1932) ile "Tunceli Medeniyete Açılıyor" (1939) olarak kitap halinde yayımlamıştır. Gazeteci ve yazarlık mesleğine devam eden Uluğ, 1934'te TBMM'nin IV. döneminde Kütahya Milletvekili Rasim (Celâlettin) Bey'in ölümü üzerine boşalan milletvekilliğine 11 Mart 1934'te seçilerek 15 Mart 1934'te Meclis faaliyetlerine katılmıştır. Son toplantı yılında Maliye Komisyonunda çalışmış, İskân Kanunu, Petrol İnhisarı ve Bayındırlık memur ve hizmetlerinin yasaklı olduğu işler hakkındaki kanunların görüşülmesinde konuşmalar yapmış, V. dönemde yeniden Kütahya Milletvekili seçilerek yasama görevini 26 Mart 1939'a kadar sürdürmüştür. Milletvekilliği görevi sona erdikten sonra gazeteciliğini yönetici olarak sürdüren Naşit Hakkı Bey, 1939-1952 arası Ulus Gazetesi müdürlüğünü yapmıştır.

Bu çalışmada Cumhuriyetin ilk yıllarına gazeteci ve milletvekili kimliği ile tarihe geçmiş bulunan ve ismi pek de duyulmamış olan Naşit Hakkı Uluğ'un faaliyetleri ve eserleri tanıtılarak, bu ismin aydın-siyasetçi kimliği ile cumhuriyet tarihine olan katkıları ortaya konulmak istenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Naşit Hakkı Uluğ, Dersim, Gazeteci.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

1. GİRİŞ

Türkiye cumhuriyetinin kurulduğu sürece tanıklık eden siyasi şahsiyetler ve aydınlar yakın tarihe ışık tutmaktadır. Kişileri anlamak toplumu ve kişilerin yaşadığı dönemi anlamanın da yolunu açmaktadır. Bu çalışmada üstlendiği vazifelerle cumhuriyetin ilk yıllarına tanık olan ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin (TBMM) IV. ve V. dönem yasama faaliyetlerine katılan gazeteci Naşit Hakkı Uluğ'un aydın-siyasetçi kimliği ile eserleri ele alınmıştır. 1934'te Kütahya Milletvekili Rasim (Celâlettin) Bey'in ölümü üzerine boşalan milletvekilliğine 11 Mart 1934'te seçilerek 15 Mart 1934'te Meclis faaliyetlerine katılan ve 1935 seçimlerinde yine Kütahya milletvekili olarak yasama faaliyetlerine devam eden Naşit Hakkı Uluğ'un yasama faaliyetleri için TBMM Zabıt Ceridelerinden faydalanılmış, ayrıca Cumhuriyet ve Vakit gazeteleri ile yazdığı kitaplar taranmış, tasniflendikten sonra bulunabilen yazıları ile Naşit Hakkı Uluğ ve cumhuriyet tarihine olan katkıları ile ilgili genel bir değerlendirme yapılmaya çalışılmıştır.

2. AİLESİ, EĞİTİMİ, SİYASETÇİ VE AYDIN KİMLİĞİ

29 Ekim 1902'de İstanbul Şehzadebaşı'nda doğan ve tam adı Mustafa Naşit Uluğ olan Naşit Hakkı'nın babası Binbaşı Hakkı Bey ve annesi Nuriye Hanım'dır. İlk ve orta öğrenimini doğduğu ilde tamamlayan Naşit Hakkı, Darülfünun'un Hukuk Şubesini 1919'da tamamlamış, öğrenciliğinde Vakit Gazetesi'nde başladığı gazeteciliği, 1922'de mezun olmasından sonra Ankara muhabiri olarak devam etmiştir. Milli Mücadele yıllarında Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti üyesi iken, cemiyetin Halk Fırkasına dönüştürülmesindeki kadroda yer almıştır. Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi Yazı İşleri Müdürü, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti üyesi, Hilal-i Ahmer, Himaye-i Etfal ve Teyyare Cemiyeti kurucu üyesidir[181].

1934'te seçildiği milletvekilliği döneminde Maliye Komisyonunda çalışmış, İskân Kanunu, Petrol İnhisarı ve Bayındırlık memur ve hizmetlerinin yasaklı olduğu işler hakkındaki kanunların görüşülmesinde konuşmalar yapmış ve yasama görevini 26 Mart 1939'a kadar sürdürmüştür. 18 Mayıs 1939'da Halkevleri Müfettişliğine tayin edilmiş[182], daha sona mesleği olan gazeteciliğini yönetici olarak sürdüren Naşit Hakkı Bey, 1939-1952 yılları arası Ulus Gazetesi müdürlüğü yapmıştır. Aynı zamanda Türk Matbuat Cemiyetinin kurucularından olan Naşit Hakkı Bey, bu Cemiyetin genel sekreterliğini yapmış, 1952'de Türk Basın Birliği ve Ortakları Şirketinin genel müdürlüğünde bulunmuştur. 1953'te kurulan Basın Birliği genel

[181] *TBMM Albümü*, C. 1-4, TBMM Yay. Ankara, 2010, s.275.
[182] *BCA*, Fon Kodu: 490.1.0.0 Yer No: 383.1622.3.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

sekreterliğini de yapan Uluğ, 1954'te Gazete Sahipleri Sendikasının onur genel sekreterliğine, 1959'da Uluslararası İlancılık Derneği Üyeliğine, ayrıca Sendika Genel Sekreteri olarak gazete sahiplerinin müşterek birliği olan Uluslararası Gazete Yayıncıları Federasyonu Konsey Üyeliğine seçilmiş ve 1969 Haziranında bu federasyonun İstanbul'da yapılan on ikinci kongresini hazırlayarak bu kongrede teşkilatını temsil etmiştir. Hatice Mübeccel Hanım'la evliliğinden Ümit ve Mehmet Can isimli iki evlat sahibi olan Naşit Hakkı Uluğ, Almanya'da bulunduğu sırada 28 Nisan 1977'de Bonn'da vefat etmiştir[183].

3. 1935 SEÇİMLERİ VE NAŞİT HAKKI ULUĞ'UN TBMM'DEKİ FAALİYETLERİ

Naşit Hakkı Uluğ, 1934'te TBMM'nin IV. döneminde Kütahya Milletvekili Rasim Bey'in ölümü üzerine boşalan milletvekilliğine 11 Mart 1934'te seçilerek 15 Mart 1934'te Meclis faaliyetlerine katılmıştır. Tarihler 5 Aralık 1934'ü gösterdiğinde TBMM, yaptığı toplantının ilk oturumunda İsmet Paşa ve arkadaşlarının verdiği önergenin oybirliği ile kabul edilmesiyle seçimlerin yenilenmesi kararı almıştır. 18 Ocak 1935'te birinci seçmenler ikinci seçmenleri seçmek üzere oylarını kullanmışlar, seçimin ikinci aşaması 8 Şubat 1935'te gerçekleştirilmiş ve meclise 17'si kadın 286 milletvekili seçilmiştir[184]. Kütahya'dan aday olan ve kazanan Uluğ, 7 Mart 1935'te tutanağının onaylanması sonrası yasama faaliyetlerine başlamıştır.

Nafıa memur ve müstahdemlerinin memnu oldukları işler hakkında 1/938 numaralı kanun layihası ve Nüfus ve Adliye Encümenleri mazbataları hakkında, bu kanunun önemli bir kanun olduğundan bahisle cümlelerine başlayan Naşit Hakkı Bey, Osmanlı Devleti'ndeki memurların tümünün bürokrat olduğunu ve bunların sarayla işbirliği halinde memleketi istismar ettiklerini belirtmiştir. Bunların memlekette herhangi bir eser bırakmadan göçüp gittiği şeklinde devam eden konuşmasında yeni Türk devletinin en büyük ihtiyacının alanında uzman kişiler olarak cumhuriyetin ülkeyi demir ağlarla örerken, bir taraftan da bu uzmanları yetiştirmeye çalışmak olduğunu ifade etmiş, Kemalizm devletinin yapıcı bir devlet olduğunu vurguladığı konuşmasında, bu kanunun gerekliliği üzerinde durmuştur[185].

Milletvekilliği devam ederken Kasım 1934'te Türkiye-Bulgaristan ilişkileri ve Bulgaristan'daki Türk azınlıkların durumu ile ilgili Bulgar Başbakanı Gorcief (Kimon Giorgiev) ile bir mülakat gerçekleştirmiştir[186]. 1/335 numaralı İskân Kanunu layihası ve İskân

[183] İhsan Güneş, *Türk Parlamento Tarihi (1935-1939*), C.2, TBMM Vakfı Yay. Ankara, 2000. s. 510, Fahri Toker, *Türk Parlamento Tarihi (1931-1935),* C.2, Ankara, 1996, s.406.
[184] Ahmet Demirel, *Tek Partinin İktidarı Türkiye'de Seçimler ve Siyaset (1923-1946*), İletişim Yay., İst. 2018, s.169.
[185] *TBMM Zabıt Ceridesi*, C.1, Birleşim 48, 7 Mayıs 1934, s.77.
[186] *BCA*, Fon Kodu: 30.10.0.0., Yer No: 242.636.7.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

muvakkat encümeni mazbatası konusunda ilk sözü Naşit Hakkı Bey almış ve bu kanunla, Türkiye sınırları dışında kalan Türklerin anavatanla kucaklaşacağını, Anadolu'ya olan göçlerin mübadele ile düzenlendiğini belirtmiştir. Kanunun *"Aşirete hükmi şahsiyet tanımaz, aşiret reisliği, beyliği, ağalığı, şeyhliği ve bunların herhangi bir vesika ile görgü ve göreneğe dayanan her türlü teşkilatları kaldırılmıştır"* kısmı hakkında *"Kurunu vustadan (ortaçağ) kalan son müessese de kökünden kazınacaktır"* ifadesini kullanmıştır. Sonrasında sözü toprak konusuna getirmiş ve her Türkün yuvasını kuracağı, ekip biçeceği, devletine vergi vereceği kendisine ait bir toprağı olması gerektiğini belirtmiş, kiracı ve yarıcı adıyla topraksız çiftçilerin durumunun düzeltilmesi gerektiğini ifade etmiştir. 22,3 milyon nüfusuyla Türkiye'de toprak sahipliği konusunda bir dengesizlik olduğunu vurguladığı konuşmasında devlet malı olan çiftlik arazisinin az olduğunu, milli topraklara çok fazla muhacir yerleştirilmemesi gerektiğini, memlekette çiftlik adını taşıyan işletilmeyen ve üzerinden yıllar geçtikçe yabancılaşan verimli ve sulak arazilerin bir takım kişiler elinde olduğundan bahisle devletin buraların gelirinden mahrum kaldığını ve bu toprakların yanında yaşayan halkın da darlık içinde olduğunu belirterek iskân kanunu hakkındaki görüşlerini açıklamıştır[187].

1937 yılı muvazene-i umumiye kanunu layihası ve bütçe encümeni mazbatası konusu ve Maarif Vekâleti Bütçesi müzakerelerinde yine ilk sözü Naşit Hakkı Bey almıştır. Köylünün en önemli iki isteğinin okul ve yol olduğunu belirttiği konuşmasında Saffet Arıkan'ın köy eğitmeni tipi yetiştirilerek bunların Ankara'nın 80 köyünde çalıştığını ve hem köylünün hem de eğitmenin bu durumdan memnun olduğunu ifade etmiştir. Bu eğitmenlere 9-13 yaş grubunun verilerek bunların tarlanın asıl unsuru olduklarını, ancak ülkedeki 35 bin köyün bu ihtiyacının ne zaman giderileceğini de Arıkan'a sormuştur. Maarif Vekâleti 1937 yılı bütçesi, Nalbant mektepleri ve nalbantlık hakkındaki kanun, Tunceli vilâyetinin idaresi hakkındaki kanun konularında söz alarak görüşlerini açıklamıştır[188].

Hayvanlar vergisi hakkındaki 289 sayılı kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanuna bazı hükümler eklenmesine dair kanun layihası ve Bütçe, Maliye ve Ziraat encümenlerinden mürekkep muhtelit encümen mazbatası hakkında söz alan İzmir milletvekili Halil Menteşe'nin, atın vergiden muaf tutularak sığırdan vergi alınması konusunda eşitsizlik olduğu yönündeki konuşmasına "*Bu bir eşitsizlik değil bilakis büyük bir istihsal inkılabıdır*" diyerek konuşmasına başlayan Uluğ, Osmanlı zamanında köylüyü ezen ve devlet gelirlerinin

[187] *TBMM Zabıt Ceridesi*, C.1, Birleşim 65, 7 Haziran 1934, s.68-69.
[188] *TBMM Zabıt Ceridesi*, C.1, Birleşim 65, 26 Mayıs 1937, s.246.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

yarısını oluşturan aşar ve ağnam vergilerinden, aşarın kaldırıldığı ve ağnam vergisinin de her yıl indirildiğini belirterek cumhuriyet hükümetlerinin köy için uygulanan faydalı politikalarını anlatmaya zaman yetmeyeceğini ifade etmiştir. Daha sonra hayvan vergisinde hükümetin yapmayı tasarladığı vergi indirimi konusuna tekrar dönen Uluğ, indirim ve vergi usullerinde yapılan ıslahların Türk hayvancılığını geliştirmekle birlikte bu indirimlerin bütçeyi sarsmadığını vurgulamıştır. Hakiki bir ziraat inkılabının hiçbir zaman eşitsizlik oluşturmayacağını da sözlerine ekleyen Uluğ, bunun vatana ve millete hazırlanan yeni hayatın mesnedini teşkil edeceğini söylemiştir[189]. 3 Haziran 1938'de Muamele Kanunu vergisinin ikinci maddesine Kütahya'da imal edilen çini imalathaneleri ile ilgili fıkra eklenmesi için Kütahya mebusu Mehmet Somer ile birlikte bir kanun teklifi vermiştir[190].

Basın birliği kanunu layihası ve Dâhiliye ve Adliye encümenleri mazbataları konusunda[191], önce Çanakkale milletvekili Ziya Gevher Etili konuşmuş, sonrada müstacelen müzakerelerde Uluğ söz almıştır. Gazeteciliğin hem serbest bir meslek hem de milli hayat içine alınmış bir vazife olduğu cümleleriyle sözlerine başlayan Uluğ, gazetecilik ve muharrirliğinde artık yasal müeyyidelere sahip olacağını belirtmiştir. Basın mesleğinin bir amme hizmeti olarak kabul edilmesi gerektiğini vurgulayan Uluğ, kabul edilen bu madde de gazetecilik mesleğini yapanların da kendilerini vatanseverlikle bu mesleğe vakfettiklerini ifade etmiştir[192].

Atatürk'ün cenaze merasimi için yapılacak sarfiyat hakkında kanun layihası ve Bütçe encümeni mazbatası konusu müzakerelerinin ikinci celsesinde ilk sözü yine Uluğ almıştır. Sözlerine şöyle başlamıştır: *"Bundan yirmi sene evvel Türkler yetim düşmüştü, vatanlarını kaybetmişti. İyi kalpli insanlar, kitleler ağlıyordu. İçlerinde ağlamayan bir tek adam vardı. Bugün bütün bir cihanın ve Türk ulusunun arkasından ağladığı bu büyük adam yüreğinin sızılarını azme ve iradeye kalbetti. Ya istiklal ya ölüm dedi. Anadolu'ya koştu, cihan harbinden sonra zincirleri reddeden ilk o oldu. (...) Arkadaşlar Milli mücadelenin kara ve acı günleri oldu. Birçok iyi insan ağladı tek ağlamayan gelecekten emin olan Mustafa Kemal idi. (...) Arkadaşlar Mustafa Kemal'i ağlarken de gördük. 1927'de CHP'nin büyük kongresini kapatırken büyük eserini Türk gençliğine emanet ettiği şu sözlerini söylerken O, ağlıyordu. 'Ey Türk istikbalinin evladı işte*

[189] *TBMM Zabıt Ceridesi,* C.23, Birleşim 39, 23 Mart 1938, s. 90-91.
[190] *BCA*, Fon Kodu:30.10.0.0, Yer No:21.123.4
[191] Muvakkat madde A, şöyledir: Bu kanunun neşri tarihinden itibaren bir sene içinde memlekette çıkmakta olan gazete ve mecmuaların gönderecekleri murahhaslardan oluşan bir kongre Dâhiliye Vekâleti tarafından içtimaa davet olunur. Bu kongrenin vazifesi merkez idare heyeti ile Yüksek Haysiyet divanının ve bir defaya mahsus olmak üzere mıntıka idare heyetlerini ve haysiyet divanlarını bu kanun hükümlerine uygun olarak seçmektir.
[192] *TBMM Zabıt Ceridesi*, C. 26, Birleşim 82, 28 Haziran 1938, s.409.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen Türk istiklal ve cumhuriyetini korumaktır. Muhtaç olduğun kudret damarlarındaki asil kanda mevcuttur'. (...) Atam sana burada millet önünde milletin dili olarak tekrarlıyorum: Senin eserinle saadete eren Türk milleti eserin için ağlamayacaktır. Halk kitlelerini kölelikten kurtaran, şeref, haysiyete ve fazilete istinat eden cumhuriyet, tezatsız rejim, Şark dünyasında vicdanların hürriyetine ve hür tefekkürüne dayanan Kemalizm ebediyen yaşayacaktır (Alkışlar)[193]. Birçok milletvekili Atatürk'ü saygıyla anan konuşmalar yaptıktan sonra kanun kabul edilmiştir.

Milletvekilliği döneminde oldukça aktif olduğu anlaşılan Naşit Hakkı Uluğ'un siyasi hayatının 1939'da sona ermesi ile ilgili olarak Çetin Yetkin "Karşı Devrim" adlı kitabında İsmet İnönü'nün cumhurbaşkanı olduktan sonra ilk uygulamalarının Atatürk'ün yakın çevresini ve arkadaşlarını TBMM milletvekili adayı göstermeyerek meclis dışı bırakmak ve görevlerinden uzaklaştırmak olduğunu, bu isimler arasında Tevfik Rüştü Aras, Şükrü Kaya, Kılıç Ali, Hüsrev Gerede, Naşit Hakkı Uluğ ve Tahsin Uzer gibi isimlerin bulunduğunu ifade etmektedir[194].

4. NAŞİT HAKKI ULUĞ'UN ESERLERİ

Milli Mücadele yıllarında Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti üyesi iken, cemiyetin Halk Fırkasına dönüştürülmesindeki kadroda yer alan Naşit Hakkı Bey, Cumhuriyet Halk Partisi'nin ideologlarından kabul edilmektedir[195]. Atatürk'e yakınlığı ile bilinen Naşit Hakkı Bey, Mustafa Kemal Paşa'nın Latife Hanım'la olan evliliğine tanık olan isimlerden biridir. Ahmet Gürel Cumhuriyet gazetesinde "Atatürk-Latife Hanım Evliliğinin 90. Yılı" başlıklı yazısında nikâha tanık olan Uluğ'un nikâh gününü şu cümlelerle anlattığını aktarmaktadır:

"Ses seda kesilmişti, Gazi'nin Kadıya hitaben biraz kısık ve ağırbaşlı sesi duyuldu: Efendi Hazretleri, biz Latife Hanımla evlenmeye karar verdik, lütfen gerekli işlemi yapar mısınız? Bu sözleri büyük dikkat içinde dinleyen Kadı, Latife Hanım'a döndü ve sordu: Hanımefendi, on dirhem gümüş mihri müeccel ve aranızda kararlaştırılan mihri muaccel ile hazır bulunanların önünde Gazi ile evlenmeyi kabul ediyor musunuz? Kabul ettim, cevabını alan Kadı bu kez de Gazi'ye aynı soruyu sordu, Gazi'de "Kabul ettim" deyince yaşamının en onurlu hizmetini yaptığına sevinen Kadı, cüppesinin kollarını süratle sıvayarak ellerini kaldırdı, yeni evlilerin mutluluk ve sağlığına ve evliliğin yurda hayırlı olması için dua etti"[196].

[193] *TBMM Zabıt Ceridesi*, C.27, Birleşim 4, 14 Kasım 1938, s.30.
[194] Çetin Yetkin, *Karşı Devrim (1945-1950),* Kilit Yay. Ankara, 2014, s.37*, Cumhuriyet,* 20 Mart 2003.
[195] Vecihi Timuroğlu, "Dersimlinin Kimlik Bilmecesi", *Cumhuriyet*, 29 Mayıs 1991, s.14.
[196] Ahmet Gürel, "Atatürk-Latife Hanım Evliliğinin 90. Yılı", *Cumhuriyet,* 4 Şubat 2013, s.2.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Gerek milli mücadele yılları gerekse de cumhuriyetin ilk yıllarındaki gelişmelere aydın, gazeteci kimliği ile tanık olan Naşit Hakkı Bey, günü gününe tanık olduğu gelişmeleri belgelere, tanık röportajlarına dayandırdığı eserlerine aktararak, cumhuriyet tarihi için önemli bir kaynak oluşturmuştur.

Bu eserlerin ilkleri "Derebeyi ve Dersim" (1932) ile "Tunceli Medeniyete Açılıyor" (1939) adlı kitaplarıdır. 13 Şubat 1925'te merkezi yönetime karşı başlayan ve yaklaşık iki ayda bastırılabilen Şeyh Sait isyanından[197] sonra sosyolojik bir araştırma yapmak ve izlenimlerini paylaşmak üzere Vakit gazetesi adına farklı zamanlarda Dersim (Tunceli) bölgesine gitmiş, izlenimlerini gazetesinde ve adı geçen kitaplarında okuyucu ile paylaşmıştır. Derebeyi ve Dersim adlı kitabında "Bey" kelimesinin terminolojisini verdikten sonra coğrafi olarak Dersim'i tanıtan Naşit Hakkı Bey daha sonra bölgedeki inançlar ile aşiret isimlerini ve özelliklerini anlatmaktadır. Dersim'de halkın ağa için çalıştığını, halkın aşiret sisteminden uzaklaşamadığını, bu sorunu sadece devletin çözebileceğini yazan Naşit Hakkı Bey, "Tunceli Medeniyete Açılıyor" isimli eserinde ise ilk kitabında verdiği bilgileri kısmen tekrarladıktan sonra daha çok detay vermektedir. Bu kitabında Dersim'in tarihçesi, aşiretler, bölgenin nüfusu, Alevilik, efsaneler, yerel kültür, çocuk oyunları ve düğünler hakkında bilgi vererek bölgenin yerel özelliklerini daha da detaylandırmasını "*Bu seferki seyahatimde Dersim'de tarih incelemeleri hevesinin Genel Müfettişin teşviki ile hayli ilerlediğini gördüm*" cümlesiyle aktarmaktadır[198]. Dersim'de eşkıyalık faaliyetlerinin Osmanlı döneminde özellikle II. Abdülhamit döneminde alınan yarım tedbirler ve af politikası sebebiyle yok edilemeyerek Cumhuriyet devrine de intikal ettiğini belirten Uluğ, cumhuriyet hükümetinin Dersimde sükûnet ve emniyeti sağlamak için bölgeyi esaslı bir şekilde incelemek kararında olduğunu ve Dersim'i Dersimlilerden dinlemek için Diyarbakır Valisi Cemal Bardakçı'nın görevlendirildiğini ifade etmektedir. Cemal Bey'in uzun bir araştırmadan sonra verdiği raporda halkın devletten uzak kalışını mezhepsel etkilerde gördüğünü, üç beş şahıs dışında bölgede muazzam bir fakirlik bulunduğunu ve Dersimlinin hayatını ve malını korumak için silahlanmış olduğu kanaatine ulaştığını ve çözüm olarak Dersimde iş olanaklarının artırılması ve halkın Elazığ ve Malatya ovalarına iskân ettirilmesi tavsiyelerinde bulunduğunu aktarmaktadır[199]. Aslında Naşit Hakkı Bey'in bölgenin fakirlik ve geri kalmışlık içinde olduğu konusunda paylaştığı bu durum Anadolu'nun pek çok yeri için geçerliydi. Memleket uzun süren

[197] *Atatürkansiklopedisi.gov.tr.*
[198] Naşit Hakkı Uluğ, *Tunceli Medeniyete Açılıyor*, Kaynak Yay. İstanbul, 2014, s.57.
[199] Uluğ, *Tunceli Medeniyete Açılıyor*, s.169.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

savaşlardan çıkmış, Osmanlı'dan devralınan iflas etmiş bir ekonominin düzeltilmesi yeni Türk devletinin tüm bölgelerinde çözmesi gereken en önemli sorunlardan birini teşkil etmiştir. Nitekim 1923'te İzmir'de toplanan iktisat kongresinde alınan kararlar ekonomide istenilen hedefin gerçekleşmesini sağlayamamış, Osmanlıdan tarım, hayvancılık, ticaret ve alt yapı konularında miras kalan olumsuzluklar, 1930'dan sonraki ekonomi politikalarıyla değişmeye başlamış, insan yaşamının maddi koşullarının düzeltilmesini gerçekleştirmek zaman almıştır. Uluğ, eserinde 1927 yılından itibaren CHP genel müfettişlerinin de faaliyetleri ile Tunceli'de hükümetin aşiret sistemi ile mücadele ve milli ve laik devletin tanınması adına büyük gayretler sarf ettiğinden de bahsetmektedir[200]. 1937 sonrası daha çok hükümetin bölgede yaptığı imar faaliyetlerine değinen Naşit Hakkı Bey, cumhuriyetin açtığı sağlık, eğitim ve kültür kurumlarıyla bölgenin değişmeye başladığı cümlelerini kitabında paylaşmaktadır. Bu hususta Başbakan İsmet İnönü'nün TBMM'de *"Tunceli'de ıslahat programı olarak düşündüğümüz tedbirler ara görmeksizin devam etmektedir. Yol, mektep, karakol yapıyoruz"* şeklindeki konuşmasını ve Dr. Refik Saydam ile birlikte 19 Haziran'da Dersim'e gittiği bilgisini paylaşan Uluğ, 1937 sonlarında da Atatürk'ün Celal Bayar ile birlikte bölgeye bir seyahat gerçekleştirdiğini aktarmaktadır. Devletin bölgeye verdiği önemi Hozatlı Hızır Çavuş'un *"Ben kırk sene jandarmalık ettim, çektiğim bütün zahmetler helal olsun, şu Dersim'de devletin kurulduğunu gördüm"*[201] cümlesiyle ifade etmiştir. Orgeneral Kazım Orbay ile bölgeye gittiği bir başka seyahatinden de bir anekdot paylaşmaktadır: *"Ziranik'te halk ve çocuklar bizi sevimli yüzleriyle karşıladılar ve sorduklarımıza olgun ve yumuşak cevaplar verdiler"* diyen Uluğ, Hozat-Pülür arasında karşılaştıkları Karaoğlan muhtarının *"Şimdiye kadar ağaların korkusundan yol bulup çıkamazdık Paşam, bizi de Atatürk'ün bayrağı altında rahat bir yere gönderin"* isteği karşısında Orgeneral Kazım Orbay'ın yıllarca ağa zulmü çekmiş, bugün kurtulmuş bu insana Karaoğlan nahiye binasının üstündeki al bayrağı göstererek *"Yavrum, Atatürk'ün bayrağının altı tam burasıdır"* dediğini ve devletin artık orada olduğunu ifade ettiğini aktarmaktadır[202].

Her derebeylik rejiminin tasfiyesinde ilk iş olarak toprak reformu yapılması gerektiğini ve Dersim'de ekilebilen toprakların ya ağa ya da devlet elinde olduğunu, devletin çıkaracağı kanun

[200] Milli devletin merkezi otoritesini kurarak ülkede başlattığı modernleşme ve imar politikaları karşısında özellikle 1930 sonrası 1934 İskân Kanunu ve 1935 Tunceli Kanunu bölgedeki feodal beyleri rahatsız etmiş ve bunlar merkezi otoriteye karşı örgütlenmişlerdir. TBMM bir yandan Seyit Rıza isyanıyla mücadele ederken, diğer yandan da Hatay meselesi sebebiyle Fransız oyunlarını bozmaya çalışmaktadır. Necmi Günel, *Dersim İsyanı (1937),* İstanbul Ünv., Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Ens., Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1999, s.174.
[201] Uluğ, *Tunceli Medeniyete Açılıyor,* s.223.
[202] Uluğ, *Tunceli Medeniyete Açılıyor,* s.227.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

hükmüyle ağalar elindeki toprakların alınarak topraksız halka verilmesi gerektiğini[203] vurgulayan Uluğ, "Tunceli Medeniyete Açılıyor" adlı eserinde yeni Türk devletinin feodalizme karşı ve bölgeyi kalkındırmak ve modernleştirmek adına verdiği mücadeleyi gerek bölgeyi ilmi açıdan tanıtarak ve gerekse de yerel halkla yaptığı söyleşilerle akıcı bir üslupla aktarmaktadır.

Naşit Hakkı Uluğ'un kıymetli eserlerinden biri "Çanakkale Destanı" (1965) ve bir diğeri de "Emperyalizme Karşı Türkiye 1922-1924 (1971) adlı kitaplarıdır. "Emperyalizme Karşı Türkiye" adlı eserinde Batı emperyalizmine karşı Atatürk liderliğinde Türk milletinin topyekûn verdiği mücadeleyi günü gününe anlatmaktadır. Uluğ, bir başka eseri olan " Siyasi Yönleriyle Kurtuluş Savaşı" (1973) adlı kitabında ise Emperyalizme Karşı Türkiye adlı kitabında verdiği bilgileri yine vermekle birlikte, Milli Mücadelenin başlangıcından itibaren kongreler, İstanbul'un işgali, TBMM'nin açılması, zaferin kazanılması, cumhuriyetin ilanı ve 1924'e kadar yaşanan olayları daha detaylandırarak anlatmaktadır.

Yaşadığı dönemle ilgili değerli bilgiler veren Naşit Hakkı Uluğ'un Türkiye İş Bankası Kültür Yayınlarından çıkan diğer iki kitabı "Hemşehrimiz Atatürk" (1973) ve "Halifeliğin Sonu" (1975) adlı kitaplarıdır. Kongreler döneminden zaferin kazanılmasına, Ankara'nın başkent olmasından İş Bankası'nın açılmasına kadar pek çok gelişmeyi belgelendirerek "Hemşehrimiz Atatürk" kitabında aktaran Uluğ, bu kitabında Alman yazarı Herbert Melzıg'in Ankara'yı; *" Güneş batarken ve serin akşam rüzgârı yapraklar arasında süzülmeye başladığı zaman Çankaya'nın tepesinden büyük Mustafa Kemal'in tasavvurlarına şekil verdiği bu yerden gözlerini, ışıkları birer birer yanan şehrin ve perde perde koyulaşan mor bir örtüye bürünen ufukların üzerinde dolaştıran bir kişi; eğer ayakları altında uzanan şehri çevreleyen tabiatın azametini ve bu şehri yaratan ruhun genişliğini toptan kavramaya ve aralarındaki karşılıklı münasebeti duymaya muktedirse, o zaman bütün istikbal, Çankaya akşamının muhteşem ve sihirli sessizliği içinde, bu mesut adamın göz önünde canlanacaktır"* cümleleriyle tasvir ettiğini yazmaktadır[204].

Dönemin önemli tanıklarıyla yaptığı konuşmalar, gazeteler, birinci elden kaynaklar ve telif eserlerden yaralanarak kaleme aldığı "Halifeliğin Sonu" adlı eserinde TBMM'nin açılmasından başlayarak, halifeliğin kaldırıldığı zamana kadar yaşanan gelişmeleri detaylıca anlatan Uluğ, Türk milletinin sağlam temellere dayanan Atatürk devrimleri sayesinde hürriyet içinde

[203] Uluğ, *Tunceli Medeniyete Açılıyor,* s.242.
[204] Uluğ, *Hemşehrimiz Atatürk*, Türkiye İş Bankası Kültür Yay. İstanbul, 1996, s. 218.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

yaşadığını belirtmekte ve sonuç kısmının son cümlesinde bu kitabını "*Atatürk'ü milletçe bir kez daha övmek için yazdım*" demektedir[205].

Türk eğitim tarihi konusunda derin bilgisi olduğu, kaleme aldığı "Üç Büyük Devrim" adlı kitabından anlaşılan Uluğ, bu eserinde önce Osmanlı eğitim sisteminin eksik yönlerini anlatmakta, Sahnı Seman medreselerinden mahalle mekteplerine, Tanzimat okullarından Darülfününa kadar bilgiler vermekte daha sonra zamanında Darülfünun'un tarih derslerinde safsata aşıladığını, fen derslerinin ise ilmi zihniyeti vermekten uzak olduğunu örneklerle açıklamaktadır. Atatürk'ün eğitime verdiği önemi henüz savaş devam ederken 1921'de toplattığı Maarif Kongresi ile açıklayan Uluğ daha sonra Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun öneminden bahsetmektedir[206]. Eğitimim yanı sıra şapka ve harf devriminin anlatıldığı "Üç Büyük Devrim" kitabında Uluğ, Batının fes takanlara menfi bir gözle baktığını Atatürk'ün 1910'da Fransa'da katıldığı Picardi manevraları ile aktardıktan sonra[207], harf devriminden bahsetmektedir. Yeni harflerin kabulünden sonra açılan millet mektepleri ilgili öğretmen İhsan Ertul'un anlattığı bir anekdotu ise şöyle paylaşmaktadır:

"Yıl 1929. Üstelik gece. Okuyup yazma öğrenmek için koşanlar arasında erkeği de, kadını da, kızı da var. Ne olur ne olmaz diye bir tedbir almıştım. İlk zilde kadınların dersi biter, bunlar giderlerdi. İkinci zili on beş dakika sonra çalardım. O zaman da erkekleri salardık. İlk kursta 70-80 kadar öğrenci vardı. Bunlara evvela sekiz harf öğrettimdi: a, o, u, ı, i, e, ö, ü! Kısa zamanda alışmışlar, muvaffak olanların nispeti yüzde doksanı bulmuştu. Öyle bir şevk, öyle bir heyecanla işe sarılıyor, ismini ilk defa kara tahtaya yazmaya muvaffak olan sevinçten yerinde zıplayıp duruyordu"[208].

Harf devriminden basının başlangıçta maddi anlamda olumsuz etkilense de sonucun başarı olduğunu aktaran Uluğ, bunu sayı vererek şu cümlelerle belirtmiştir: *"Harf inkılabından beş yıl gibi kısa bir süre sonra İstanbul'a diğer şehirlerde neşredilen gazete ve dergilerin sayısı 230'u bulmuştu. 1927'de harf inkılabından bir yıl önce bu memlekette okuryazarların sayısı 1.111 bin iken, bu rakam 1935'te 2,5 milyona yükselmiş bulunuyordu. 1960'ta 478 gündelik ve 377 gündelik olmayan gazete çıkıyor, genel tirajları da 1,5 milyon civarına çıkmış bulunuyordu.*

[205] Uluğ, *Halifeliğin Sonu*, Türkiye İş Bankası Kültür Yay. İstanbul, 1975, s.199.
[206] Uluğ, *Üç Büyük Devrim*, Ak Yay., İstanbul, 1973, s.16-17.
[207] Uluğ, *Üç Büyük Devrim,* s.108.
[208] Uluğ, *Üç Büyük Devrim*, s.208.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Bugün 36 milyonu bulan nüfusumuzun yüzde 60'nın okuma yazma bildiğini resmi ağızlardan öğrenmiş bulunuyoruz"[209].

Vakit gazetesinde de yazan ve Cumhuriyet gazetesinde çıkan yazılarının günün gelişmeleri dışında, kitaplarından alıntılar olduğu anlaşılan Uluğ, basın ilan ve reklam tasarısı meclise geldiğinde gazetelerdeki resmi ilanlarla ilgili olarak hükümetin ilan tevzinden elini çekmesinin bir basın abidesi olacağı görüşünü paylaşmıştır[210]. 1963 Ekiminde cumhuriyetin yıldönümü için 29 ve 30 Ekimde, cumhuriyetin ilan edildiği günlerde yaşananları anlatan bir yazı kaleme almış[211], yine kitaplarından alıntılandığı anlaşılan "İstanbul'un düşman işgalinden kurtuluşunu kutluyoruz" başlıklı yazısı Cumhuriyet gazetesinde yayımlanmıştır[212].

"Zafer Abidesi" başlıklı yazısında ise -o tarihte Ankara Şehir Meclisi üyesidir- Ankara'da bu abidenin açılışında Mehmet Emin Yurdakul'un okuduğu tarihi şiiri aktarmış, kendisinin yaptığı konuşmanın ertesi günün İstanbul gazetelerinde "vatanperverane belagatin en güzel örnekleri şeklinde" ifade edildiğini belirtmiştir[213].

5. SONUÇ

1902 doğumlu olan Naşit Hakkı Uluğ, Milli Mücadele, Cumhuriyetin ilanı, halifeliğin kaldırılması, Şeyh Sait isyanı gibi önemli iç gelişmeler ve inkılapların uygulanmasına tanık olan cumhuriyet tarihinin ismi çok duyulmamış önemli aydın isimlerinden biridir. Yazın hayatına gazetesi Vakit'te muhabirlikle başladığı anlaşılan Naşit Hakkı Bey, gazetecilik faaliyetleri ve yazı işleri müdürlüğünün yanı sıra cumhuriyetin önemli kurum ve kuruluşlarında görev almıştır. Siyasi faaliyetlerine ise 1934'te başlayan milletvekilliği ile adım atmış, bu görevinde de oldukça aktif olduğu anlaşılan Uluğ, mecliste yaptığı konuşmalar ve verdiği önergelerle yasama faaliyetlerini 1939'a kadar sürdürmüştür.

Naşit Hakkı Uluğ'un cumhuriyet tarihine olan en önemli katkısı gazetesi adına incelemelerde bulunmak ve bunları aktarmak üzere Dersim'e gönderilmesi ve bu görev dışında da bölgeye sık sık yaptığı ziyaretler sonrası gözlemlerini, bölge halkıyla yaptığı söyleşileri, cumhuriyet hükümetinin gerçekleştirdiği imar faaliyetlerini yerinde görerek bu tecrübelerini kitap olarak kamuoyu ile paylaşmasıdır. Özellikle "Tunceli Medeniyete Açılıyor" adlı kitabında bölge hakkında çok değerli bilgiler kaleme almış, Anadolu'nun genelinde yaşanan yokluk ve

[209] Uluğ, *Üç Büyük Devrim*, s.214.
[210] *Cumhuriyet,* 16 Kasım 1960, s.5.
[211] *Cumhuriyet*, 29-30 Ekim 1963.
[212] *Cumhuriyet*, 6 Ekim 1968, s.6.
[213] Uluğ, "Zafer Abidesi", *Cumhuriyet*, 26 Kasım 1971, s.4.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

fakirliğin ağalık sisteminin etkisiyle Tunceli özelinde daha da ağırlaşmış olduğunu, bunun sonucunda halkta oluşan korku ve güvensizlik duygusunu verdiği örnekler ve yerel halkla yaptığı söyleşilerle gözler önüne sermiştir. Bu eserindeki en önemli tespitlerinden biri ise cumhuriyet hükümetlerinin bölgenin kalkınması ve modernleşmesi adına gerçekleştirdiği faaliyetlerdir. Bu da uzun süren savaşlardan çıkmış yeni Türk devletinin tüm imkânsızlıklarına rağmen ülkenin her yerine imar faaliyetlerini götürmek konusunda kararlılığını ve başarısını göstermektedir.

Cumhuriyetin aydın-siyasetçi kimliği ile önemli şahsiyetlerinden biri olan Naşit Hakkı Uluğ, belgelere ve dönemin tanıklarıyla yaptığı röportajlara dayanarak kaleme aldığı "Siyasi Yönleriyle Kurtuluş Savaşı", "Halifeliğin Sonu", "Hemşehrimiz Atatürk" adlı kitaplarıyla cumhuriyet tarihimiz için önemli eserler bırakmış, aynı zamanda gerek yaşadığı dönemi gerekse de yaşadığı dönemdeki Türkiye'yi daha iyi tanımamıza ve anlamamıza katkıda bulunmuştur.

KAYNAKÇA

Resmi Yayınlar

TBMM Zabıt Ceridesi

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivi (BCA)

Süreli Yayınlar

Cumhuriyet

Vakit

Kitap, Tez ve İnternet

Atatürkansiklopedisi.gov.tr (Erişim: 20.09.2024).

Demirel, A., *Tek Partinin İktidarı Türkiye'de Seçimler ve Siyaset (1923-1946*), İletişim Yay. İstanbul, 2018.

Güneş, İ., *Türk Parlamento Tarihi (1935-1939*), C.2, TBMM Vakfı Yay. Ankara, 2000.

Günel, N., *Dersim İsyanı (1937*), İstanbul Ünv., Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Ens., Basılmamış Doktora Tezi İstanbul, 1999.

Toker, F., *Türk Parlamento Tarihi (1931-1935),* C.2, Ankara, 1996.

Uluğ, N.H., *Derebeyi ve Dersim*, Kalan Yay. Ankara, 2001.

Uluğ, N.H., *Tunceli Medeniyete Açılıyor*, Kaynak Yay., İstanbul, 2014.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Uluğ, N.H., *Emperyalizme Karşı Türkiye (1922-1924*), Belge Yay. İstanbul, 1971.

Uluğ, N.H., *Siyasi Yönleriyle Kurtuluş Savaşı*, Milliyet Yay. İstanbul, 1973.

Uluğ, N.H., *Üç Büyük Devrim,* Ak Yay. İstanbul, 1973.

Uluğ, N.H., *Halifeliğin Sonu,* Türkiye İş Bankası Kültür Yay. İstanbul, 1975.

Uluğ, N.H., *Hemşehrimiz Atatürk*, Türkiye İş Bankası Kültür Yay. İstanbul, 1996.

TBMM Albümü, TBMM Yay. Ankara, 2010.

Yetkin, Ç., *Karşı Devrim (1945-1950)*, Kilit Yay. Ankara, 2014.

Görsel 1. Naşit Hakkı Uluğ (*TBMM Albümü)*

Görsel 2. Naşit Hakkı Uluğ'un "Şam Dürzilerle Birleşti" başlıklı 1925'te Vakit'te yayımlanan bir yazısı.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

وقت
یومیه غزته

غزته جیلر حقنده‌کی دعوا دوره انتاج ایدیلدی

شرق استقلال محکمه‌سی، غزته جیلر حقنده قسماً برائت، قسماً عدم مسئولیت قراری ویردی

غزته جیلرك رئیس جمهور حقنده‌کی استهزاسندن طولایی اوقوندقده صوکرا، مدعی عمومی دعوانك استماعنه نهایت ویرمك سنی ایسته‌دی. متعاقباً محکمه، ولید، صبحی، مشتاق، صدری و کوندوز نادر بكلرك برائتلرینه، احمد امین، احمد سنكری، اشرف وفوزی لطفی بكلرك ده عدم مسئولیتلرینه قرار ویردی. عبدالقادر كاملی بك، آنقره استقلال محكمه‌سنه توديع ايديلدی

مدعی عمومی عونی بك، دعوانك استماعنه نهایت ویرلمه‌سنی طلب ایلدیکی زمان، تاریخ عدلی سیاستچو موكسك، خاطرهٔ عدالت اولارق انتقال ایدیلمه‌سنی طلبایدن وكیلی فریدی بك، دعوانك استماعنه تعرض ایتمه‌دیکی کبی، مدعی عمومی عونی بك، دعوانك استماعنه نهایت ویرلمه‌سنی طلب ایلدیکی زمان، تاریخ عدلی سیاستچو موكسك، خاطرهٔ عدالت اولارق انتقال ایدیلمه‌سنی طلبایدن وكیلی فریدی بك، دعوانك استماعنه تعرض ایتمه‌دیکی کبی، مدعی عمومی عونی بك، دعوانك استماعنه نهایت ویرلمه‌سنی طلب ایلدیکی زمان، تاریخ عدلی سیاستچو موكسك، خاطرهٔ عدالت اولارق انتقال ایدیلمه‌سنی طلبایدن وكیلی فریدی بك، دعوانك استماعنه تعرض ایتمه‌دیکی کبی،

یوقلطه یوبوك ملت مجلسنه، رؤسای اقلابه و موقع اقتداره بولونان فرقه‌یه مطبوعات طرفندن استاد ایدیلن تدهیش اداره استادینی یالمعل تكذیب ایتش اولدیغومدن .

رئیس جمهور حضرتلری

یکی برعاطفت آبراز بویوردیلر

غزته‌جیلرك آلغرافچی رئیس جمهور حضرتلرینه گوندرمكده اولدقلری تلغرافدن : «تقدیم وتبریك رئیس جمهور، غازی مصطفی كمال پاشا حضرتلرینه»

شرق استقلال محكمه‌سی غزته‌سنده یازیلمش بو جمهوریتمیزه دیه قازده عائد اولدیغی تلقی اولنان تلغرافنامه‌ده غزته‌جیلرك برائتلرندن طولایی دوچار حیرت اولدیغمز بیان اولنمقده ایسه‌ده، بو تلغرافنامه‌ده ایفاده اولنان حسیات، بتون ملتك حسیاتی عكس ایتدیرمكده اولدیغندن، بو تلغرافنامه‌ده ایفاده اولنان حسیات، بتون ملتك حسیاتی عكس ایتدیرمكده اولدیغندن، بو تلغرافنامه‌ده ایفاده اولنان حسیات، بتون ملتك حسیاتی عكس ایتدیرمكده اولدیغندن، بو تلغرافنامه‌ده ایفاده اولنان حسیات، بتون ملتك حسیاتی عكس ایتدیرمكده اولدیغندن،

رئیس جمهور حضرتلری، غازی مصطفی كمال پاشا حضرتلرینه گوندرمكده اولدقلری تلغرافدن مأخوذ :

شرق استقلال محكمه‌سی
مدعی عمومیلكنه

غزته‌جیلرك برائتلرندن طولایی اوقونان تلغرافنامه‌ده ایفاده اولنان حسیات، بتون ملتك حسیاتی عكس ایتدیرمكده اولدیغندن، بو تلغرافنامه‌ده ایفاده اولنان حسیات، بتون ملتك حسیاتی عكس ایتدیرمكده اولدیغندن، بو تلغرافنامه‌ده ایفاده اولنان حسیات، بتون ملتك حسیاتی عكس ایتدیرمكده اولدیغندن،

رئیس جمهور غازی
مصطفی كمال

امین بك دولكرلكه باشلادی

آیاصوفیا یاپیقلاجقمی، یپقلمایاجقمی

آیاصوفیا یاپیلمقده اولدیغی صورده...

ماوی چارشانبا
صالی کونی باشلیه بورز

ACADEMY GLOBAL CONFERENCES & PUBLISHING
www.akademikongre.org

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

IŞIK SANATI İLE MİNİMALİZM ARASINDA MEKÂNA DOKUNAN BİR SANATÇI: DOUG WHEELER

Dr. Öğretim Üyesi, Tuncay KOÇAY
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
tuncaykocay@ksu.edu.tr - ORCID ID 0000-0001-6240-2927

ÖZET

Sanat ile algı arasındaki ilişki, 20. yüzyılın başlarından itibaren sanatçıların ilgi alanında olmuş bir konudur. Bu bağlamda yüzyılın ortalarına gelindiğinde bazı sanatçılar, izleyici deneyimi ve algısını farklı boyutlarıyla ele alan bir sanat pratiğini benimseyerek, kabul gören biçim ve teknikler üzerinde yenilikçi yaklaşımlar sergilemiş ve sanat eylemi esnasında izleyicinin görme ve algılayış biçimlerini de değiştirme çabası içerisine girmişlerdir. Bu yaklaşımların en belirgin örnekleri sanat nesnesi, mekân ve izleyici algısı çerçevesinde şekillenen "Işık Sanatı"nda Lazslo Moholy Nagy, Lucio Fontana ve Otto Piene gibi öncü sanatçıların çalışmalarıyla birlikte görülmeye başlanmıştır. Sanatta mekân ve algı konularında kuşkusuz en radikal kırılmalardan biri de ABD'de ortaya çıkan Minimalizm akımı ile olmuştur. Minimalist sanatçıların sanat eseri ve "spesifik nesneler" olarak ortaya koydukları geometrik üç boyutlu biçimler ile izleyicinin algısı; sanat nesnesi, mekan ve mekan algısı arasındaki farklı organizasyonlara yönlendirilmiştir. Minimalizm'in ortaya çıktığı yıllarda çalışmalarıyla dikkat çeken ABD'li sanatçı Doug Wheeler, biçim ve içerik olarak Minimalizm'in indirgemeci tavrıyla örtüşen eserler ortaya koymuş ve aynı zamanda çalışmalarının ana malzemesi olarak kullandığı ışıkla izleyici algısı ve deneyimini farklı bir noktaya taşımıştır. Wheeler, ışık kullanımı ile mekânsal sınırların belirsizleştiği izleyicinin mekân ve zaman algısını yitirdiği deneyim alanları yaratmıştır. Bu çalışmada Doug Wheeler'ın sanatının dönüşüm aşamaları, eserlerindeki karakteristik özellikler ile erken dönem ve güncel çalışmalarındaki yenilikçi yaklaşımları değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler Minimalizm, Işık Sanatı, Doug Wheeler

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

1. GİRİŞ

Geleneksel anlamda sanat eseri izleyicinin gözlemlediği ve yorumladığı durağan nesneler olarak kabul edilir. Ancak bilimsel ve teknolojik gelişmeler paralelinde girilen modernizm sürecinde geleneksel olanla ilişkilendirilen bütün kavram ve konular sorgulanarak sanat daha demokratik ve özgür bir alana doğru yönelmiştir. Sanat nesnesi, sanatın mekânı, izleyici algısı, kalıcılık, durağanlık, vb. kavramlar yeni dünyanın yeni izleyicisi için sanatçılar tarafından araştırılan konular haline gelmiştir.

Bilimin ve teknolojinin getirileri ile her türlü teknik ve malzeme sanata dahil edilmiştir. Sanat ve teknolojinin kökenlerine inildiğinde ilk olarak akla elektrikle özdeşleşen eserleriyle sanatı durağanlıktan fiziksel olarak çıkaran kinetik sanatın uygulayıcıları ile yine elektrik enerjisiyle özdeşleşerek direkt olarak izleyicinin algı mekanizmalarını etkileyen çalışmalarında ışık kullanan sanatçılar gelecektir. 20. yüzyılın başlarından itibaren izleyicinin görsel ve mekânsal algısını dönüştürme çabası içerisine giren sanatçılardan bazıları en uygun araç olarak ışığı doğrudan kullandıkları eserler üreterek, bazıları da yüzyılın ortalarına gelindiğinde Minimalizm gibi radikal sanat anlayışlarıyla izleyici algısına yeni bir yön vermeye çalışmışlardır. Geleneksel sanat anlayışının ötesine geçerek algının sınırlarını zorlayan bu yaklaşımlarda, izleyici sanat eserinin yalnızca gözlemcisi olmaktan çıkarılmaya ve bu deneyiminin aktif bir katılımcısı haline getirilmeye çalışılmıştır. Bu açıdan bakıldığında modern sanat akımlarının çoğunda sanatçıların benzer veya yenilikçi yaklaşımları görülebilir ancak izleyicinin mekânla olan ilişkisi ve deneyim biçimini merkeze alan sanat pratiklerinin doğuşunda, gelişiminde ve dönüşümünde Işık Sanatı ve Minimalizm'in büyük katkıları olmuştur. Bu dönüşüm, özellikle sanatın algısal ve duyusal yönlerine odaklanan yeni disiplinlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.

Minimalizm, yalın geometrik biçimlerle izleyiciye doğrudan ve saf bir deneyim sunmayı hedefleyen bir hareket olarak sanat tarihinde köklü bir yere sahiptir. Sanat eserini olabildiğince sadeleştirip "spesifik nesne"lere indirgeyen minimalist sanatçılar, eserlerini fiziksel mekânda var olan bağımsız varlıklar olarak sunmuşlardır. Bu anlayış, izleyici algısını biçimsel detaylardan arındırıp mekânın ve nesnenin saf varoluşunu deneyimlemeye yöneltmiştir. Öte yandan ışık sanatında, ışığın mekân üzerindeki manipülatif gücü kullanılarak izleyicinin algı mekanizmalarını zorlayan, onu sınırların belirsizleştiği ve aşina olmadığı alanlara taşımayı hedefleyen bir sanat pratiği geliştirilmiştir. "Elektrik ışığını sanat nesnesi olarak kullanan yapıtlar dış ışık kaynaklarından bağımsızlaşarak özgürleşmiş, kendi kendilerini aydınlatan, ışığın biçimlenmesi ile oluşan, özü ışık olan yapılara dönüşmüşlerdir" (Avcı Tuğal, 2018). Her iki yaklaşımda da üretilen eserlerde mekân ve algı arasında yeni bir etkileşim alanı yaratma çabası olduğu ve bu yeni alanı yaratmada teknolojik ve endüstriyel ürünlerin kullanımına öncelik verildiği söylenebilir.

Bu bağlamda, sanat pratiği teknoloji ve endüstriyle iç içe olan Doug Wheeler, hem minimalizmin yalınlık ve mekân anlayışını hem de ışık sanatının algısal dönüşüm yaratma gücünü bir araya getirerek izleyiciye mekânı yeniden hissettiren, deneyime dayalı eserler sunmuştur. Işığı temel bir malzeme olarak kullandığı enstalasyonlarında mekânsal sınırları

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

bulanıklaştıran Wheeler, izleyiciyi fiziksel sınırların ötesine geçmeye teşvik eder ve mekân algısını zenginleştirir.

2. IŞIK SANATI VE MİNİMALİZM'İN SANATSAL ARKA PLANI

Işık Sanatı, yapay ışığın önemli bir araç olarak yer aldığı eserler için kullanılan genel bir terimdir. Sanatta elektrikli ışıkların kullanımı 20. yüzyılda ortaya çıkmış bir olgudur. Işığın kullanıldığı sanat eserlerinin artış ivmesi, elektrikli ışıkların gündelik hayatta artan kullanımı ve teknolojik gelişmeler ile paralellik göstermiştir. Sanatta mekân ve algıya karşı artan ilgi, teknolojik gelişmelerle floresan, neon, lazer, holografi, LED, vb. çeşitlenen ışık kaynakları ve bunlara ulaşımın kolaylaşması ile ışık sanatı gelişim göstermiştir.

Modern ışık sanatının başlıca kaynakları, ortaya çıkış sırasına göre, elektrikli sahne aydınlatmaları (1880'lerin başında kullanılmaya başlanmıştır), renkli ışık saçan orglar ve sinema projeksiyonlarıdır. Bu denemelerde ışık ikincil veya asıl etkinliği destekleyici nitelikte kullanılmıştır. Bu denemelerden belirgin biçimde ayrılan Thomas Wilfred yarattığı "Lumia" sanatında tercihen sessiz ve bağımsız bir ışık kullanımını hedeflemiş ve 1919'da mükemmelleştirdiği enstrüman olan "clavilux" ile bu sanata olan ilginin artmasını sağlamıştır (Popper, 2007).

Laszlo Moholy-Nagy'nin 1920'lerde başladığı "Işık-Uzay Modülatörü" adlı çalışması bu harekete temel oluşturan önemli örneklerden bir diğeri olarak görünmektedir (Görsel 1). Ayrıca Moholy-Nagy'nin çağdaşları tarafından ortaya atılan Işık Sanatı teriminin öncüsü olarak da Moholy-Nagy kabul edilmiştir. Işığı farklı şekillerde de kullanan çok yönlü sanatçı, hem Alman Bauhaus'un önde gelen üyelerinden hem de 1930'larda Amerika'da Yeni Bauhaus'un kurucularından biri olarak lumino-kinetik sanata öncülük etmiştir (Petric, 2013). Işığın hareketli mekanizmalara entegre edildiği lumino-kinetik ile ortaya çıkan bu yapılar heykelin etki alanının genişletilmesi ve mekânsal özelliklerin vurgulanması yoluyla izleyici için farklı ve deneyimlenebilir alanlar ortaya çıkarılmasına yardımcı olmuştur (Koçay, 2022). "İzleyici ile yapıt, yapıt ile mekân, mekân ile izleyici arasındaki karşılıklı ilişkinin belirlendiği yeni bir izleme pratiği doğmuştur" (O'Doherty, 2016).

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Görsel 1. Moholy-Nagy-L, "Light Prop for an Electric Stage Light Space Modulator", 1929-30

Moholy-Nagy'nin sanatsal projeleri, sanat ve yaşam arasındaki her türlü ayrımı ortadan kaldırmak ve tüm sanatsal pratikleri gündelik varoluşla bütünleştirmek isteyen bir hareket olan konstrüktivizm modeline dayanıyordu. 1950'lere gelindiğinde ışık sanatının çevresel boyutlara taşınmasında Nicholas Schoffer'in "lumino-dynamic" yapıları önde gelen örnekler olarak görünmektedir. Heykel için temel bir malzeme olarak neon ışığı kullanımı ilk defa 1946 yılında Gyula Kosice tarafından icra edilen "Işıklı Yapılar"da ortaya çıkmıştır (Popper, 2007). Buna rağmen neon ile yapılan heykellerin Avrupa sanatında yer edinmesini sağlayan bu alandaki teori ve manifestolarıyla ışık sanatçılarına ilham kaynağı olarak birçok sanatsal oluşumda yer alan en önemli isim "9. Milan Trienali için Neon Yapı" adlı çalışmasıyla Lucio Fontana olmuştur (Görsel 2). Moholy-Nagy'nin 1922-30 tarihli "Işık-Mekân Düzeneği"nden sonra ışığı yepyeni bir anlayışla değerlendiren Lucio Fontana, Işık Sanatı'nı çağdaş bir noktaya taşımıştır (Görsel 3) (Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi).

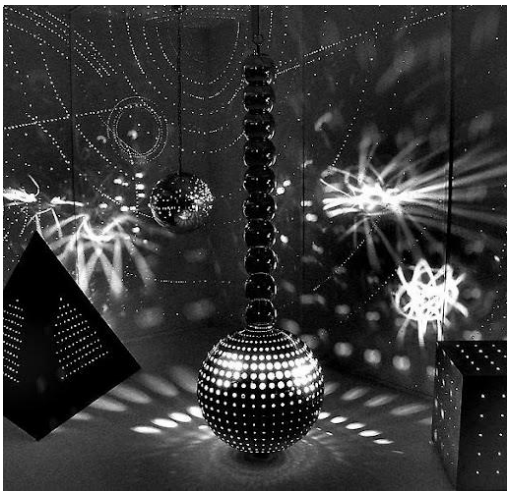
Görsel 2. Lucio Fontana, "Spatial Light-Structure in Neon for 9th Milan Triennal atthe Palazzo dell'Arte, Milan", Neon, 1951

Görsel 3. Lucio Fontana, "Energy Sources",blue-green neon lights, 1961/2017

Avrupa'da bilim ve teknolojinin sanattaki dönüştürücü gücünü fark ederek sanatın sınırlarını genişletmeyi amaçlayan önemli gruplardan biri olan ZERO, Otto Piene ve Heinz Mack'ın "her şeye sıfırdan başlama" fikriyle 1957'de kurulmuştur. Işık, hareket, renk, performans ve mekân kullanımıyla sanatın bir etkileşim aracı olarak deneyimlenmesini amaçlamıştır. ZERO, sanatın geleceğine dair özgün bir vizyon sunmuş ve pek çok genç sanatçıya ilham vermiştir. Yves Klein, Lucio Fontana ve Piero Manzoni gibi öncülerden ilham alan ZERO sanatçıları, geleneksel sanatı reddedip yeni malzemeler ve teknolojiler kullanarak sınırları zorlayan eserler üretmişlerdir. Bu hareket, modern sanatta bilim ve sanatın buluştuğu, izleyicinin sanatın aktif bir parçası haline geldiği yeni bir ifade biçiminin öncüsü olarak kabul edilmektedir (http1). Otto Piene'in 1958'de ortaya koyduğu "Işık Balesi" adlı yapıtı bu grubun amaçları doğrultusunda ortaya konmuş önemli eserlerden biridir (Görsel 4). Işık sanatının gelişimi ve güncel platformlara taşınmasında bir diğer önemli hareket olan GRAV (Groupe de Recherche d'Art Visuel) ışık ve hareketi kullandıkları deneysel çalışmalarıyla bu harekete yön vererek katkı

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

sağlamışlardır. İzleyicinin mekânsal ve mimari farkındalığını test etmek için neon ışık düzenlemelerini kullanan (Görsel 5) Francois Morellet bu grupta yer alan önemli sanatçılardan biridir.

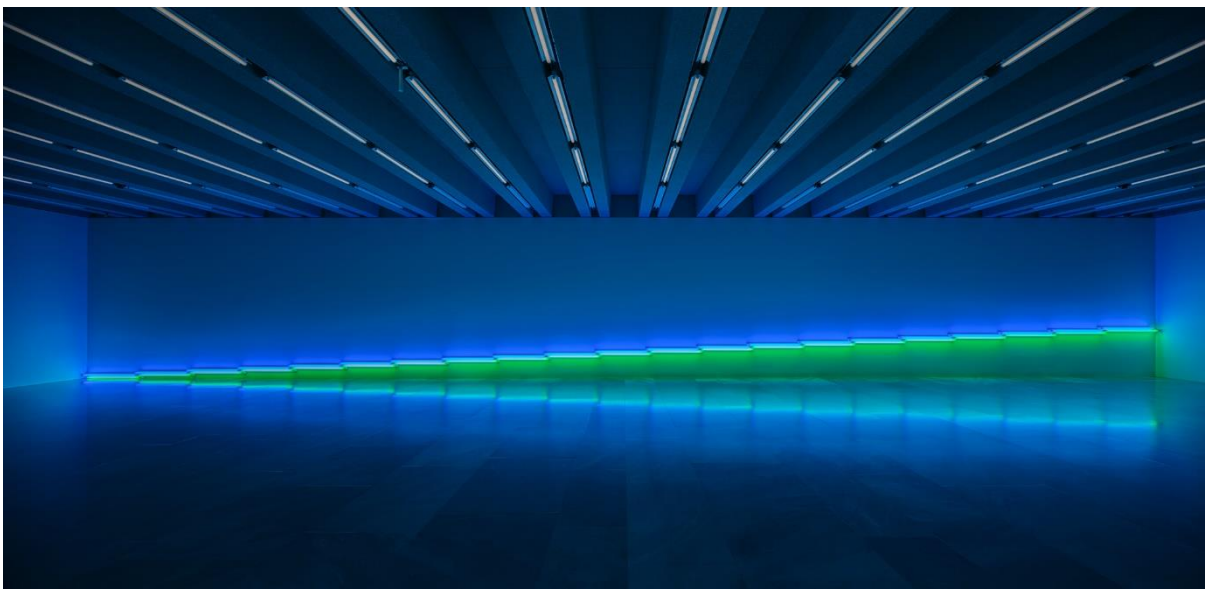

Görsel 4. Otto Piene, "Light Ballet" (Lichtballett), 1961

Görsel 5. François-Morellet, "L'Avalanche", 36 blue neons, 1996

Dan Flavin, James Turrel, Carlos Cruz Diez, Bruce Neuman, Keith Sonnier, Joseph Kosuth gibi birçok çağdaş sanatçı ışığın potansiyellerini keşfetme yolunda önemli çalışmalar yapmışlar ve yapmaya devam etmektedirler. Ancak ışıkla uğraşan bu sanatçılardan hiçbiri, özellikle floresan ışığı kullanımında Dan Flavin'den daha öncü veya etkili olmamıştır. Minimalizm akımı içerisinde yer alan Flavin 1960'lardan başlayarak mevcut endüstriyel floresan tüpleriyle sayısız eser üretmiştir (Görsel 6). Floresanların kısıtlı biçim özelliklerine rağmen üç boyutlu, mimariyle ilişkili, farklı renk konfigürasyonlarına, ışık yoğunluğu ve tonlamasına sahip dikkat çekici sonuçlar elde etmiştir (Lauson, 2013).

Görsel 6. Dan Flavin, "Untitled" (to my dear bitch, Airily) 2, 1984

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Minimalizm akımının önemli temsilcilerinden biri olan Dan Flavin, belirli standartlarla üretilen floresan aydınlatmaları kullanarak, mekâna hem biçimleriyle hem de renkleriyle nüfuz eden enstalasyonlarıyla tanınır.

20. yüzyılın en radikal sanat akımlarından biri olan Minimalizm 1960'larda ABD'de ortaya çıkmıştır. "Çıkış noktasını gerçek mekan ve gerçek materyal anlayışının temsil ettiği minimal sanat, sembollere önem vermeyen ve sanatsızlığa doğru yönelen nötr bir zevki temsil etmektedir" (Islakoğlu, 2005). Bu akım özellikle heykel sanatında etki göstermiş ve heykeli sadece geometrik ve çoğu zaman büyük ölçekli birimlere indirgemiştir. Endüstriyel yöntemlerle üretilen bu formlar aracılığıyla sanat nesnesinde temsil unsurlarına ve herhangi bir yanılsamaya yer verilmeden, izleyici, sanat nesnesi dışında sanatçının mekân müdahalesine yöneltilmiştir (Görsel 7). Pürüzsüz şekilde renklendirilen kapalı ve açık küplerden oluşan simetrik düzenlemeler, izleyicinin modüler birimlerden veya çeşitlenmiş bir örüntüden oluşmuş bütünsel bir yapı olarak algılayabileceği bir kompozisyon oluşturur. Bu düzenlemeler, deneyime dayalı daha karmaşık bir formun ortaya çıkmasına olanak sağlarken, geleneksel kompozisyon anlayışını da geride bırakır (Fineberg, 2014).

Görsel 7. Robert Morris, Untitled 3Ls, 1965

Minimalizm, plastik objelerin süs ve rastlantısal ögelerden arındırılmasına ve bu objelerin mekânla ilişkilerinin yeniden kurgulanmasına odaklanır. Minimalist eserler, seri üretilmiş, makine yapımı, kişiliksiz nitelikteki çelik, pleksi ve ayna gibi endüstriyel malzemelerle yaratılır. Sanatçının amacı, karmaşıklıktan uzak, herkesin anlayabileceği basit düşünce yapılarını ortaya koymaktır. Bu objeler, mekân içinde doğrudan zemin veya duvara yerleştirilir, kaide veya çerçeve kullanılmaz. Seri olarak düzenlenen ve "demokratik" bir biçimlemeyle

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

sunulan objeler, ready-made etkisini taşısa da teknolojiye olumlu bir bakışla yaklaşır (Turani, 1993).

Minimalizm sanat yapıtını algılama sürecinin daha başka koşullarını da gündeme getirmiş; sanatın sergilendiği mekânlara, sanatın sergilenme biçimlerine ve sanatın bir meta olarak statüsüne yönelik eleştirel yaklaşımların yolunu açmıştır (O'Doherty, 2013). Foster'a göre "Minimalist eserlerde izleyici, malzeme özelliklerinin topografik haritasını çıkarmak için, çalışmanın yüzeyini ayrıntılı şekilde incelemek yerine; belirli bir alana yapılmış müdahalenin algısal sonuçlarını keşfetmeye" yönlendirilmektedir (2009). Minimalizm, ilk bakışta basit ve anlaşılır görünse de, izleyicinin nesneleri algılamasını zorlaştıran yönler barındırır. Tanımlı geometrik formlarla tanımsız kompozisyonlar yaratmak, durağan nesneleri dinamik düzenlemelerle sunmak ve yeni mekânsal ilişkiler kurmak, izleyiciyi form, boşluk, mekân ve bunların ilişkilerini algılamaya teşvik eder. Bu yaklaşım, izleyiciyi pasif bir gözlemciden çalışmanın aktif bir parçası haline getirir ve Minimalizm'in bu etkileşimci yönü, sonraki sanat akımlarını da etkilemiştir (Koçay, 2015) (Görsel 8).

Görsel 8. Richard Serra, "The Matter of Time", 1994–2005

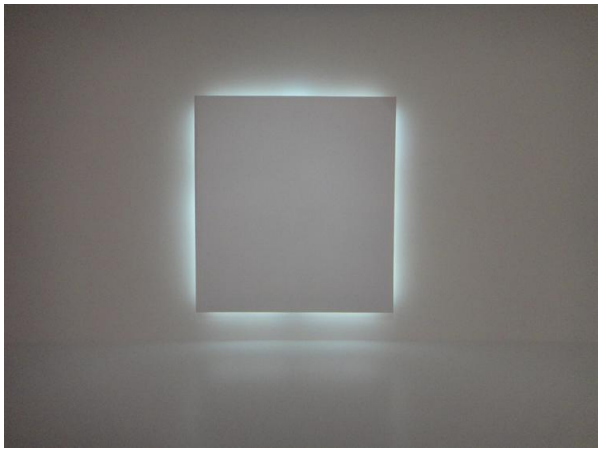
Mekân ve izleyici deneyimi çerçevesinde yaklaşıldığında minimalizm ve ışık sanatının pek çok benzerliğe sahip olduğu anlaşılacaktır. Teknoloji ve endüstriye duyulan sempati sanat eserlerine taşınmıştır. Sanat nesnesi sorgulanmış, izleyici bir gözlemci olmaktan çıkarılmış ve eserin bir parçası haline getirilmiştir. Mekâna ışık veya salt geometrik biçimlerle müdahaleler edilmiş ve bu yolla izleyicinin farklı algı mekanizmaları devreye sokulmaya çalışılmıştır. Işık sanatı ve minimalizmin arasındaki en belirgin fark hareket noktasında ortaya çıkmaktadır. Işık sanatının gelişimi teknolojik ve hareketli mekanizmalarla olurken minimalizmde teknoloji farklı bir algılayışla kullanılmış ve minimalist sanatçılar durağan eserlere yönelmişlerdir, kimi sanatçı da hareketi biçimsel bir etki veya algı seviyesinde eserlerine katmıştır. Minimalizmin yalınlığı birçok sanatçı üzerinde etki bırakmış ve eserlerine yansımıştır. Sanatçı Doug Wheeler'da,

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

eserlerinde indirgemeci bir yaklaşım benimseyerek, Minimalizm akımı ile paralel bir süreçte ürettiği çalışmalarında minimalist sanatçılarla benzer doğrultuda eserler üretmiştir. Wheeler minimalist mekânlarında ışığı salt bir malzeme olarak kullanmış ve ışık kullanımını diğer sanatçılardan farklı bir noktaya taşımıştır.

3. DOUG WHEELER'IN SANAT PRATİĞİ

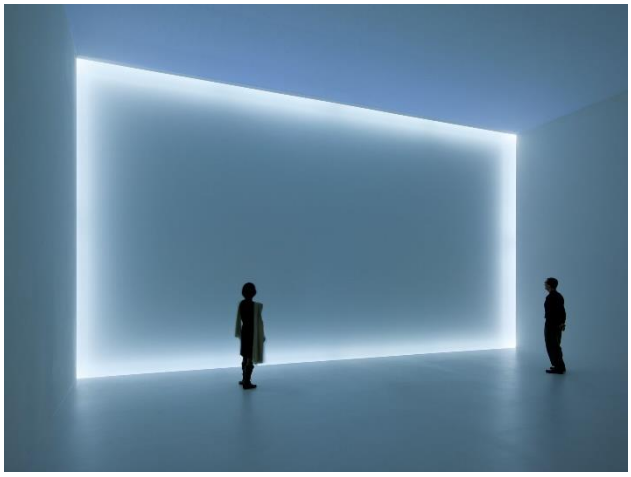
Doug Wheeler, 1939'da Arizona'da doğmuş ve kariyerine 1960'larda soyut resim yaparak başlamış bir sanatçıdır. Aşamalı olarak tuval kullanımını bırakan sanatçı ışığı bir sanat malzemesi olarak kullanmaya yönelmiştir. Işığı bir araç olarak ilk kez 1965'te "Encasement" serisinde tuvallerine neonlar ekleyerek kullanan Wheeler ışıkla belirginleşen minimal geometrik yüzey çalışmaları yapmıştır. Sanatçının fabrikasyon olarak üretilen bu ışıklı düzenekleri, içleri neonlarla çevrili, vakumla şekillendirilmiş büyük pleksiglas karelerdir (Görsel 9). Sanatçının erken çalışmalarındaki minimalist etki ilk bakışta hem indirgemeci yaklaşımı hem de geometrik formlarından anlaşılmaktadır. Geometrik forma odaklanan sanatçının ilk çalışmaları minimalist eserlere benzer.

Görsel 9. Doug Wheeler, "Untitled", 1965

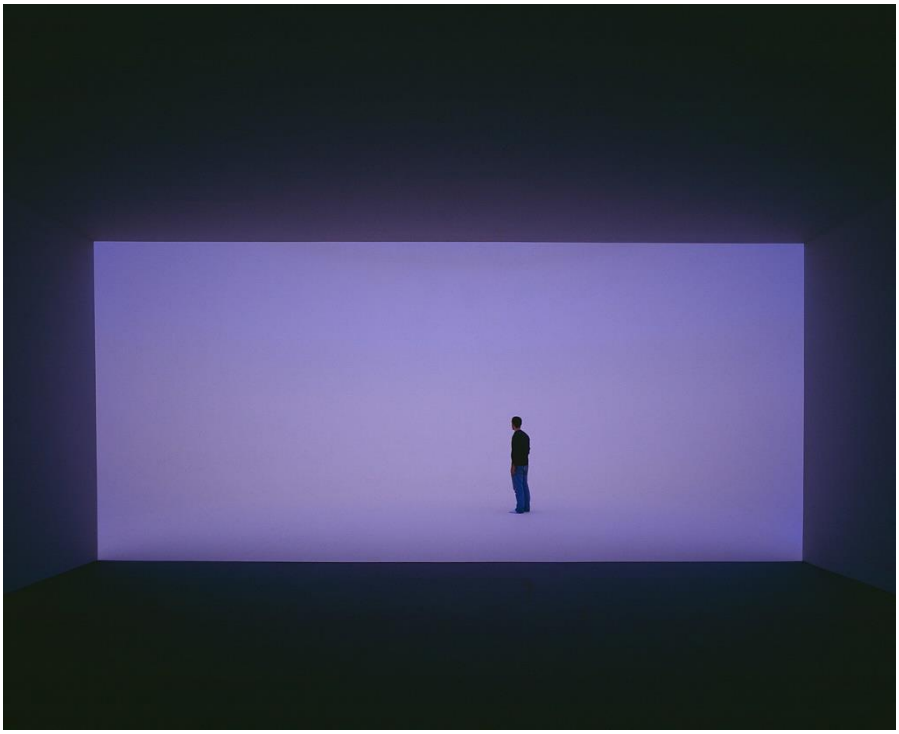
Wheeler bu erken çalışmaların ardından ölçek ve uygulama biçimini geliştirerek ortaya çıkardığı "Light Wall" serisinde ise ilk kez bir sergi mekânının tavanına beyaz bir bezle, zemine de beyaz bir muşamba kaplayarak müdahalede bulunmuştur. Böylelikle sanatçı izleyicinin dikkatini dağıtacak bütün unsurlardan arınmış tamamen beyaz bir ortam elde etmiştir (Görsel 10). Bu çalışmalar henüz izleyicinin eserin içerisine giremediği izole edilmiş bir alanda izleyicinin odaklanabileceği belli belirsiz dikdörtgenlerden oluşmaktadır.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Görsel 10. Doug Wheeler, DW 68 VEN MCASD 11, 1968/2011

Wheeler, bu erken çalışmalarından kapsayıcı enstalasyonlara doğru ilerlemiştir. 1975'te, Continuum Atmospheric Environment (Görsel 11) serisiyle ultraviyole ışıkla aydınlatılmış galeri alanında, onu deneyimleyen izleyiciye sınırsızlık hissiyatı vermesini amaçlamıştır. Sanatçı daha genişletilmiş boyut ve kavisli duvarlar ile bu çalışmalarda, izleyiciye artık esere bakmak yerine onun içerisine girip deneyimleyebileceği alanlar sunmuştur. Yer kaplamasının muşamba yerine beyaz halıyla değiştirilmesi göz alıcı ışık yansımalarını ortadan kaldırmış ve izleyiciye akustik olarak daha dingin hissedeceği bir ortam sunmuştur. Wheeler, Compton'ın deyimiyle "sakin ve dipsiz bir alan" yaratmayı başarmıştır (Butterfield, 1993).

Görsel 11. Doug Wheeler, SA MI DW SM 2 75 Continuum Atmospheric Environment, 1975

Yapay ışık kaynaklarını bir ortam olarak kullanan sanatçı, fiziksel sınırların ortadan kaldırıldığı geniş ışık alanları yaratmıştır. Belirli alanlara yapılan bu müdahalelerle izleyici algısını

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

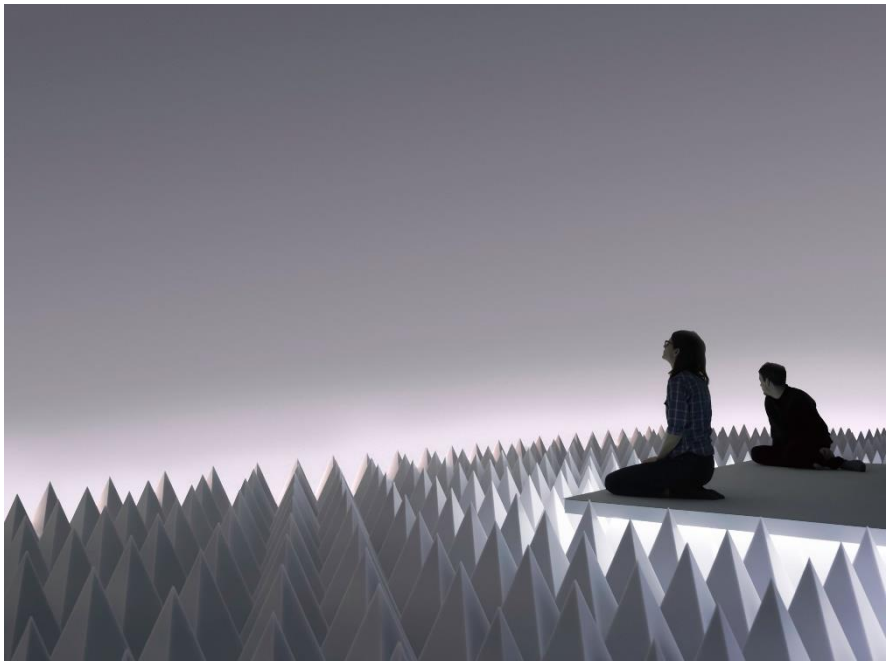
sınırlayan bir ganzfeld etkisi yaratmayı amaçlamıştır. Infinity Environments gibi önemli serilerinde sanatçı, izleyiciye sonsuz uzayın fiziksel deneyimi benzeri alanlar sunarken ışığın maddiliğini araştırmıştır (Görsel 12). Işıkla düzenlenen bu büyük ölçekli yapılar aracılığıyla mekâna kazandırılan sonsuzluk ve süreklilik hissi mimari algı üzerinde de etkili olmuştur. Sanatçı bu çalışmalarıyla, sanatın algı üzerindeki dönüştürücü gücünü kanıtlayan örnekler sunmuştur (Butterfield, 1993).

Wheeler, 1970'li yıllarda tasarlayıp 2017'de gerçekleştirdiği önemli bir çalışma olarak görülen PSAD Synthetic Desert III adlı çalışmasında optik ve akustik deneyimi kontrol etmek için bir müze galerisinin yapısını ve yapılandırmasını değiştirmiştir (Görsel 13). Enstalasyonda, izleyicinin kendi bedeninin sesleri dışında bütün sesler bastırılmıştır. Enstalasyon alanındaki duyusal uyarımın yoksunluğu, gerçekliğe geri dönüldüğünde algılanabilen tüm seslerin aşırı farkındalığına neden olmuştur (http2). Bu ve benzer enstalasyonlarında Wheeler, katılımcıların duyularını değiştirerek etraflarındaki dünyanın daha fazla farkına varmalarını sağlamaya çalışmıştır.

Görsel 12. Doug Wheeler, Infinity Environment,SA MI 75 DZ NY 12, 2012

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Görsel 13. Doug Wheeler, *PSAD Synthetic Desert III (1971), 2017*

Güney Kaliforniya'daki Light and Space akımının önemli isimlerinden biri olarak Wheeler, mekânın sınırlarını adeta görünmez hale getirip, ışık ve sesle izleyiciye sonsuzluk hissi veren enstalasyonlar yaratmıştır. Wheeler'ın çalışmalarında yanıltıcı bir unsur yoktur. Enstalasyonları minimalistler gibi gerçek mekânlarda ve algıyla ilgilidir fakat ortada görünen bir nesne söz konusu değildir. Işığı bir form veya bir aracı olmaksızın kullanımı da sanatçıyı, ışık sanatının öncülerinden belirgin biçimde ayırmıştır.

4. SONUÇ

Sanatçı Doug Wheeler'ın ışık kullanımı ve mekânsal müdahaleleri çağdaşlarından belirgin özelliklerle ayrılmaktadır ve bunlar şu şekilde sıralanabilir;

- Eserlerini ışıkla meydana getirir fakat görünür bir ışık kaynağı kullanmaz.
- Eserlerde, ışık bir araç veya bir yardımcı eleman değil ana malzemedir.
- Hareketli mekanizmalar kullanmaz ışığı mekâna doldurmak için ara bir ekipmana başvurmaz.
- Sanatçı endüstriyel malzemelerle minimalist bir anlayışa sahiptir ancak eserlerinde algılanabilir maddesel bir form yoktur.
- Minimalist sanat anlayışıyla örtüşen mekânsal ve algısal bir yaklaşımı vardır ancak izleyiciye algılayabileceği veya karşılaştırma yapabileceği bir obje sunmaz.
- Işık gibi bir enerji biçimini algılanabilecek derecede somutlaştırır.

Buradaki önemli noktalardan ilki her ne kadar kullanılan malzeme ışık olsa da Avrupa'da ortaya çıkan erken örneklere bakıldığında ışığın ya hareketli bir mekanizmayla ya da ışık kaynağının kendine has biçimsel özelliklerinden faydalandıkları görülür. Bu durum aslında izleyicinin mekânsal farkındalığını arttırmak için ışığı, formu veya mekânı tanımlamak için kullanılan bir

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

araç veya ara elemanlardan biri haline getirmektedir. Oysa Doug Wheeler'ın ışık kullanımında ne bir hareketli mekanizma ne de herhangi bir ışık kaynağı görünür haldedir. Yani sanatçı ışığı maddeselleştirerek izleyiciye saf bir algı alanı sunar. Minimalizm akımının ABD'de en etkili olduğu yıllarda aktif olarak üretim yapan sanatçı minimalist sanatçılarla benzer indirgemeci bir yaklaşımla eserler üretmiştir. Minimalist sanatçılar sade ve geometrik formlarla izleyici algısını, sanat eserinin kendisi yerine mekânla olan ilişkilerine yönlendirirler. Wheeler ise minimalistlerden farklı olarak somut formlar kullanmak yerine mekânsal müdahalelerle bir enerji biçimi olan ışığı somutlaştırarak izleyicilere aşina olmadıkları algısal mekânlar sunar.

KAYNAKÇA

Avcı Tuğal, S. (2018). Oluşum süreci içinde dijital sanat. İstanbul: Hayalperest Yayınevi.

Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi. (1998). 2. Cilt. İstanbul: Yem Yayın

Fineberg, J.D. (2014). 1940'tan günümüze sanat: varlık stratejileri. (Çev: S. Atay Eskier ve G. E. Yılmaz). İzmir: Karakalem Kitabevi Yayınları

Foster, H. (2009). Gerçeğin Geri Dönüşü. (Çev. E. Hoşsucu). İstanbul: Ayrıntı Yayınları

Islakoğlu, P. M. (2005). Mimarlıkta Minimalizm. Ege Mimarlık Dergisi, Cilt 3, Sayı 55.

Koçay, T. (2015). Minimalizm ve Günümüz Heykel Sanatında Minimalist Yaklaşımlar, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Heykel Anasanat Dalı, Ocak 2015.

Koçay, T. (2022). Heykelde Yapay Işık ve Hareket: Lumino-kinetik Heykel. Pearson Journal, 7(21), 52-66. (Erişim Tarihi: 06.09.2024)

Lauson, C. (2013). Light Show. London: Hayward Publishing.

O'Doherty, B. (2010). Beyaz küpün içinde. Galeri Mekânının İdeolojisi, Sel Yayıncılık, İstanbul.

Petric, M. (2013). Transforming the poetic experience of space through light. (Doktora Tezi). Washington: University of Washington, https://digital.lib.washington.edu/researchworks/handle/1773/24073 (Erişim tarihi: 05.07.2020)

Popper, F. (2007). From technological to virtual art. Massachusetts: MIT Press.

Turani, A. (2013). Dünya sanat tarihi. (17.baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.

E-KAYNAKÇA

Http1. https://www.sakipsabancimuzesi.org/sergiler-ve-etkinlikler/cevrimici/16642 (Erişim tarihi: 22.09.2024)

Http2. https://ocula.com/artists/doug-wheeler/ (Erişim tarihi: 02.08.2024)

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

GÖRSEL KAYNAKÇA

Görsel 1. https://www.hellweg-ein-lichtweg.de/en/knowledge/light-art
Görsel 2. https://www.finestresullarte.info/en/ab-art-base/lucio-fontana-life-works-the-importance-of-cuts
Görsel 3. https://www.avvenire.it/agora/pagine/fontana-ambienti-spazialismo-bicocca
Görsel 4. https://www.speronewestwater.com/artists/otto-piene#tab:slideshow;slide:22
Görsel 5. https://www.wikiart.org/en/francois-morellet/avalanche-1996
Görsel 6. https://www.apollo-magazine.com/dan-flavin-dedications-lights-kunstmuseum-basel-review/
Görsel 7. https://www.beauxarts.com/expos/robert-morris-art-minimal-pour-immersion-maximale/
Görsel 8. https://www.britannica.com/biography/Richard-Serra
Görsel 9. https://www.berkshirefinearts.com/04-19-2012_letter-3-from-southern-california.htm
Görsel 10. https://www.davidzwirner.com/artists/doug-wheeler
Görsel 11. https://www.guggenheim.org/artwork/4240
Görsel 12. https://www.designboom.com/art/infinite-space-light-installation-by-doug-wheeler/
Görsel 13. https://www.davidzwirner.com/news/2019/psad-synthetic-desert-iii

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

POSTER TASARIMINDA MODERN SANATIN İZLERİ; ESTETİK, FORM VE ANLAM

Arş. Gör. Dr., Emine Tuba ERDOĞAN
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi,
tugba.erdogan@gmail.com – 0000-0001-8119-1790

ÖZET

Bu çalışma, Batı'da ortaya çıkan modern sanatın poster tasarımına olan etkilerini estetik, biçim ve anlam bağlamında ele almayı amaçlamaktadır. On dokuzuncu yüzyılın ortalarından itibaren poster tasarımı, baskı tekniklerinin gelişmesiyle, modern anlamda varlık göstermeye başlamıştır. On dokuzuncu ve yirminci yüzyıl sanat hareketleri ile eş zamanlı gelişmiş, böylece posterler hem ticari hem de sanatsal ifade aracı olarak toplumda daha fazla görünürlük kazanmış ve etkili bir iletişim aracı haline gelmiştir. Bu durum, izleyici ile sanat arasındaki mesafeyi daraltarak, daha geniş kitlelere ulaşmasını sağlamıştır. Bu nedenle modern sanat, ortaya koyduğu yeni fikirler ve estetik yaklaşımlarla tasarımın gelişimine katkıda bulunmuş; poster tasarımının etkileyiciliğini artıran daha açık ve kapsayıcı unsurların dahil edilmesine ilham vermiştir.

Anahtar Kelimeler: Modern sanat, poster, görsel iletişim.

TRACES OF MODERN ART IN POSTER DESIGN: AESTHETICS, FORM, AND MEANING

ABSTRACT

This study aims to examine the impact of modern art emerging in the West on poster design in terms of aesthetics, form, and meaning. Since the mid-19th century, poster design has gained significance in the modern sense with the advancement of printing techniques. Developed simultaneously with the art movements of the 19th and 20th centuries, posters have gained greater visibility in society as both commercial and artistic means of expression, becoming an effective communication tool. This development has bridged the gap between art and the audience, allowing it to reach wider audiences. Therefore, modern art, with its new ideas and aesthetic approaches, has contributed to the development of design and inspired the inclusion of more open and inclusive elements that enhance the impact of poster design.

Keywords: Modern art, poster, visual communication.

MODERN SANAT NEDİR?

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

"Kırda Öğle Yemeği (Le Déjeuner sur l'herbe)" modern sanatın doğuşuna işaret eden bir yapıt olarak değerlendirilmiştir (Öndin, 2019, s.10,11). Bu resmin yaratıcısı Édouard Manet, hem tarzı hem de betimlediği sahne itibarıyla o güne dek görülmemiş bir yaklaşımla dönemin geleneksel sanat kurallarını sorgulayan bir resim ortaya koymuştur. Eserdeki figürlerin edebi, dini ya da mitolojik karakterlerden oluşmaması ve burjuva ahlakının beklentilerine karşı kayıtsız bir tutum sergiliyor gibi görünmesi başkaldırı olarak görülür; bu nedenle insanlar esere ilgisiz kalmış veya güçlü bir karşıtlık göstermiştir (Antmen, 2022, s.14).

Görsel 1. Manet, É. (1863). Kırda Öğle Yemeği (Le Déjeuner sur l'herbe), Tuval üzerine yağlı boya, 207 x 265 cm. Musée d'Orsay, Paris. Bağış: Etienne Moreau-Nélaton, 1906.

On dokuzuncu yüzyılda modernliğin bireysel ve toplumsal düzeyde deneyimlenmesi, sanatı yalnızca estetik bir alan olarak görmekten uzaklaştırmış; 'güzel duyu'nun ötesini amaçlayarak, toplumun politik, ekonomik ve kültürel dinamiklerine ışık tutan bir araç haline getirmiştir (Antmen, 2022, s.18). Endüstri devriminden sonra dünya, yirminci yüzyıl boyunca özellikle Batı'da tanımlanan modernist hareketler, bir yandan bireysel yaratıcılığı yüceltirken diğer yandan toplumsal eleştiriyi yoğunlaştıran bir ideolojik zemin oluşturmasına olanak tanımıştır. Günümüz sanatının temel yapısının oluştuğu bu dönem, mevcut sanatsal imgeleri analiz etmek için önemlidir. Çağdaş sanat genellikle kendinden önce gelenlerden tamamen farklıymış gibi görünse de köklerini modern sanat hareketlerinde bulur. "Postmodernizmin çok net bir amacı vardır. Temel niyeti, modernizm bağlamında tanıtılan sanat formlarını eleştirmek ve meydan okumaktır" (Xu, 2022, s.261).

Modern sanat eğiliminin afiş tasarımına etkisi, karakteristik özellikleri arasında yer alan yaratıcı düşünce ve deneysel yaklaşımlar, afişlerde de kendini göstermekte, sanatçıların sıradan nesneleri sanatsal imgeler olarak kullanmalarına olanak tanımaktadır. Bu bağlamda, afiş tasarımının modern sanatın özgürlük ve yenilikçilik anlayışından nasıl etkilendiği üzerine daha derinlemesine bir analiz yapmak, günümüz sanatının estetik ve iletişimsel boyutlarını anlamak açısından kritik bir önem taşımaktadır.

YÖNTEM

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Bu çalışma, modern sanat akımlarının poster tasarımına etkilerini analiz etmek amacıyla tarihsel araştırma ve içerik analizi yöntemlerini bir arada kullanmaktadır. İlk olarak, 20. yüzyılda ortaya çıkan Art Nouveau, Kübizm, Fütürizm, Dadaizm, Süprematizm, De Stijl ve Bauhaus gibi başlıca modern sanat akımları incelenmiş, bu akımların estetik ve biçimsel özellikleri literatür taraması yoluyla tespit edilmiştir. Elde edilen bilgiler, bu akımların poster tasarımında kullanılan renk, kompozisyon, soyutlama, tipografi ve boşluk kullanımı gibi görsel unsurlar üzerindeki etkilerini anlamak amacıyla analiz edilmiştir.

BULGULAR

1.1. Estetik Dönüşüm

Yirminci yüzyılda modern sanat akımları, poster tasarımında belirgin izler bırakmıştır. Art-Nouveau Birinci Dünya Savaşından sonra etkisini kaybetmesi ve yerini daha köşeli ve akıcı bir stil olan Art-Deco'ya bırakması, modern sanatın etkisini göstermektedir. "Tasarımcılar, Avrupa avandgardları tarafından geliştirilen fikirleri aldı ve bunları modernizmin birçok ifadesinin radikal, katı doğasına şüpheyle yaklaşan bir halk için uygun hale getirmeye çalıştı" (Inglis, 2023, s. 34). Kübizm sanatta yarattığı radikal değişim ile Rönesans sanatının ilkelerini ortadan kaldırmayı amaçlıyordu. Kübizmin ilkeleri, sanatta her şeyi deneme özgürlüğü sağladığı için aslında özgürleştiriciydi; ancak sonuç itibarıyla yıkıcı bir etkisi de vardı. Çünkü, tüm soyutlamaların nihai amacı, Avrupa sanat geleneğinin köklerini ortadan kaldırmaktır (Folland, 2010, s.348). Bu bağlamda, Kübizm ile gelen soyutlama (geometrik formlar), çoklu perspektif, cesur renk kullanımı poster tasarımlarında kendini göstermektedir. "Bazı açılardan muhteşem olan Kübizm, buna rağmen sanat dışı ve şiirsellikten uzak bir hale gelmişti; bazı serkeşlerin önderliğinde, tiksindirici bir estetikçiliğe doğru sürükleniyordu" (Hugnet & Scolari, 1936, s. 3). Hodin "Modern Sanatın Estetiği (The Aesthetics of Modern Art)" başlıklı makalesinde dönemin estetik anlayışına yönelik şu eleştiriyi getirmiştir: "Şu anda modern sanatın tek bir tutarlı estetik teorisi yok; bunun yerine çeşitli çelişkili estetik temalarının bir patlaması söz konusudur. Bunun ötesinde, ...izmlerin hiçbir estetik teorinin önemli olmadığını da fark ediyoruz" (Hodin, 1967, s.186; Inglis, 2023, ss. 20-21).

2.1. İdeolojik ve Biçimsel Yenilikler

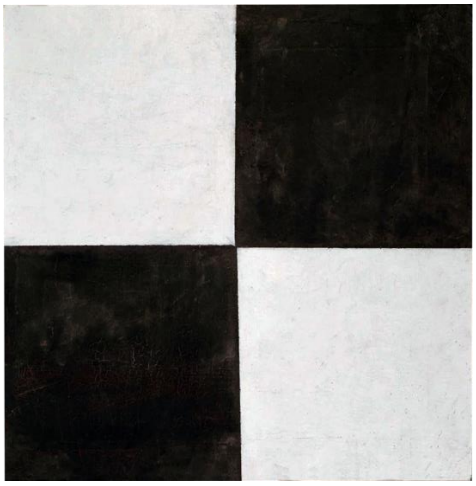
ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Görsel 2. Marinetti, Filippo Tommaso. Guerra sola igiene del mondo. Milano, 1915.

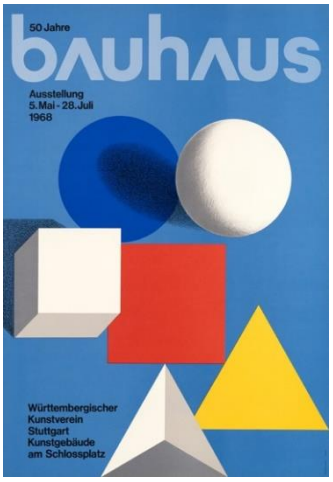
Fütürizm faşizm ile güçlü bağlara sahip bir hareket olarak, savaşın ve İtalyan sömürgeciliğinin yıkıcılığını kutlamıştır (Adamson, 2008, s. 71). Marinetti'nin "Guerra sola igiene del mondo" isimli kitap kapağı ilk manifestosundaki ana noktaları; vatanseverlik, savaşın yüceltilmesi ve kadınlara duyulan küçümseme gibi temaları geliştirdiği makaleden almıştır: "Savaş, Dünyanın Tek Hijyeni". Marinetti, yalnızca savaş yoluyla geleneklerin yok edilebileceği ve insanların Fütürist bir yaşama yönlendirilebileceği düşüncesindeydi (Wynne & Barbi, 1983, s.125). Dada hareketi ise, savaşın anlamsızlığına karşı bir başkaldırı olarak ortaya çıkmış ve sanatı politikleştirmiştir. Dada, kaotik kompozisyonlar ve tipografik sembollerle dolu bir grafik estetik yaratmıştır. Kübizm, Fütürizm ve Dışavurumculuk'a karşı Dada resmi; total soyutlama ya da en azından mutlak yapı saflığı talep etti (Hugnet & Scolari, 1936, ss. 3,4). Modern sanatın en kalıcı ve etkili gruplarından biri olan De Stijl, Dada'dan daha rasyonel ve sade bir üsluba sahiptir. Dada geometrik formlar ve az sayıda renkten oluşan paletleri ile sanatta soyut ve düzenli bir yaklaşımın öncüsü olmuştur. Bu görsel netlik posterlerde mesajın net ve hızlı bir şekilde iletilmesine yardımcı olur. De Stijl akımının kurucularından biri olan Van Doesburg, ressam, heykeltıraş, mimar, tipograf, şair, romancı, eleştirmen ve eğitmen olarak disiplinlerarasılığın güçlü bir örneği olarak değerlendirilebilir. "Van Doesburg, tam kare bir tuvali daha küçük karelere ayırarak bu kareleri kompozisyon modülleri olarak kullandı. Mondrian, koyu çizgilerin tuvali asimetrik dikdörtgenler halinde böldüğü, çeşitli gri tonlar ve düz renklerle yapılan, daha özgür bir stile yöneldi." (Barr, 1952, ss.16, 17). Modern resim tarihinde geleneğe yönelik en belirgin saldırılardan biri Süprematizm olarak görülebilir. Süprematizm akımı, sanatın yalnızca görünen dünyanın kopyalanmasından öte saf duygu ve algıyı ifade etme arayışını yansıtmaktadır. Süprematizm için kavramlar boya ve tuval kadar önemlidir. Süprematizm'in en önemli isimlerinden biri olan Maleviç "formlara hayat ve bireysel varoluş hakkı verilmesi gerektiğini" söyler (Jakovljevic, 2004, ss.19,20; Inglis, 2023, ss. 23, 24, 25).

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Görsel 3. Malevich, K. (1915). Four Squares. Tuval üzerine yağlı boya, 48,9 x 48,9 cm. A. N. Radischev State Art Museum, Saratov.

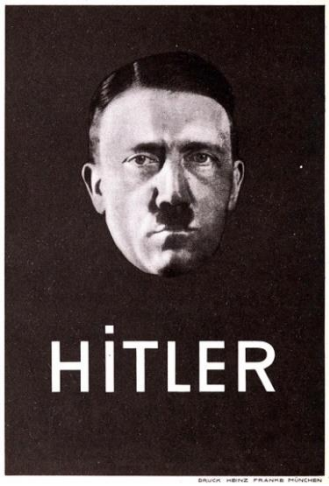
Süprematist anlayışta olduğu gibi, posterdeki öğeler arasında dikkatli bir denge kurulmalı ve izleyiciye "boşluk" duygusunu hissettirecek alanlar bırakılmalıdır. Bu bağlamda "grafik tasarım tarihini bir fikirler tarihi olarak" kabul edersek (Triggs, 2011, s.4). Denilebilir ki, Süprematizm ile poster tasarımı, boşluğun kompozisyonel bir öğe olarak önemini keşfetmeye başlamış olabilir. Bauhaus ise başlangıcından itibaren belirgin, tutarlı bir modernist estetiğe sahip olduğu görüşü yaygın olsa da kesin bir netlik bulunmamaktadır. Kuruluş bildirgesinde disiplinlerarası yeni bir loca yaratmaktan söz eder. Bauhaus'un görsel dilinin anahtarı olarak mavi, sarı kırmızı ve üç temel şekil gösterilebilir. (Inglis, 2023, s. 26).

Görsel 4. "Bauhaus 50 Years" sergi posteri, Herbert Bayer, 1968.

Modern sanatın güçlü etkileri sadece estetikte değil, aynı zamanda ideolojik araçlarda da kendini göstermiştir. Bu bağlamda faşist rejimlerin, propaganda amacıyla modern sanat unsurlarını nasıl etkin bir şekilde kullandığı dikkat çekici bir örnektir; benzer bir anlam, daha önce Fütürizm'de gördüğümüz gibi, Hitler döneminde de ortaya çıkmıştır (Müller & Wiedemann, 2019, s.162).

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Görsel 5. Anonim,1932, Poster, Almanya.

Almanya İkinci Dünya Savaşı sırasında, savaş amaçlarını içeride meşrulaştırma ve insanları savaş çabasına katkıda bulunmaya ikna etmek için görüntünün gücünü kullandı. Birçok poster savaş görüntüleri sergiliyor ve ortalama bir insanı "kendi payına düşeni yapmaya" çağırıyordu. Propaganda posterleri, kitlelerin anında dikkatini çekebilmek için genellikle renkliydi ve okuma-yazma bilmeyen insanların da kolaylıkla anlayabilmesi için mesajı açıklayan çok az kelime içeriyordu. (Gautam, 2012, ss. 1099, 1100, 1105). Pek çok insanın okuyamadığı bir ülkede, görsel imge yazılı metinden daha güçlü bir iletişim sağlıyordu.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Sonuç olarak, 20. yüzyıl modern sanat akımları poster tasarımına estetik ve işlevsel anlamda önemli katkılar sağlamış, görsel iletişimde yeni bir dil yaratmıştır. Art Nouveau'dan Süprematizm'e, Fütürizm'den Bauhaus'a kadar her akım, poster tasarımında farklı ifade biçimleri ve kompozisyon yaklaşımları sunarak bu alanın gelişiminde etkili olmuştur. Aynı zamanda, faşist rejimlerin propagandalarında modern sanatın görsel tekniklerini kullanması, sanatın politik bir araç olarak gücünü ortaya koymuştur. Modern sanat akımlarının soyutlama, minimalizm, renk kullanımı ve boşlukla sağlanan kompozisyonel denge gibi unsurlarının poster tasarımında kullanılması, mesajın net ve etkili bir şekilde iletilmesini sağlamış, posterleri yalnızca birer görsel ürün olmaktan çıkararak güçlü birer iletişim aracına dönüştürmüştür. Bu etkiler, günümüzde de poster tasarımının estetik ve anlatım gücünü belirleyen temel unsurlar arasında yer almaktadır.

KAYNAKÇA

Adamson, W. L. (2008). Fascinating futurism: The historiographical politics of an historical avant-garde. Modern Italy, 13(1), 69–85. doi:10.1080/13532940701765908 (Erişim tarihi: 30.10.2024)

Antmen, A., *20. Yüzyıl Sanat Akımları*. Sel Yayıncılık. 2022.

Barr, A. H. (1952). De Stijl. The Bulletin of the Museum of Modern Art, 20(2), 7–13. https://doi.org/10.2307/4058213 (Erişim tarihi: 30.10.2024)

Erden, E. O., *Modern Sanatın Kısa Tarihi*. Hayalperest Yayınevi. 2016.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Folland, T. (2010). Robert Rauschenberg's Queer Modernism: The Early Combines and Decoration. The Art Bulletin, 92(4), 348–365. http://www.jstor.org/stable/29546136 (Erişim tarihi: 30.10.2024)

Gautam, U. (2012). Image of the enemy: German and British Propaganda In The Second World War. Proceedings of the Indian History Congress, 73, 1099–1106. http://www.jstor.org/stable/44156310 (Erişim tarihi: 30.10.2024)

Hodin, J. P. (1967). The Aesthetics of Modern Art. The Journal of Aesthetics and Art Criticism, 26(2), 181–186. https://doi.org/10.2307/428453 (Erişim tarihi: 30.10.2024)

Hugnet, G., & Scolari, M. (1936). Dada. The Bulletin of the Museum of Modern Art, 4(2/3), 3–18. https://doi.org/10.2307/4057867 (Erişim tarihi: 30.10.2024)

Inglis, T. (2023). *The Graphic Design Bible*. Hachette UK.

Jakovljevic, B. (2004). Unframe Malevich!: Ineffability and Sublimity in Suprematism. Art Journal, 63(3), 18–31. https://doi.org/10.2307/4134488 (Erişim tarihi: 30.10.2024)

Müller, J., & Wiedemann, J. *The history of graphic design; 1890-Today*. Taschen. 2019.

Öndin, N. *Modern Sanat*. İstanbul: Hayalperest Yayınları. 2019.

Triggs, T. (2011). Graphic Design History: Past, Present and Future. Design Issues, 27(1), 3–6. http://www.jstor.org/stable/40983239 (Erişim tarihi: 30.10.2024)

Wynne, M. G., & Barbi, L. M. (1983). F.T Marinetti and Futurism. The Yale University Library Gazette, 57(3/4), 104–137. http://www.jstor.org/stable/40858814 (Erişim tarihi: 30.10.2024)

Xu, M. (2022). The influence of contemporary art trend on poster design. BCP Social Sciences & Humanities, 18, 260-265. https://doi.org/10.54691/bcpssh.v18i.993. (Erişim tarihi: 30.10.2024)

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

JOSS SHELDON'UN "KÜÇÜK SES" ADLI ESERİNDE KİMLİK YİTİMİ VE KİMLİK ÇATIŞMASI

Dr. Öğr. Üyesi Vefa ADIGÜZEL

Bingöl Üniversitesi,

vefaadiguzel@gmail.com, 0000-0002-8901-4251

ÖZET

Joss Sheldon'un "Küçük Ses" adlı eserinde kimlik eksenli çatışma teması ele alınmaktadır. Bireysel kimliklerin toplumsal kimliklerle yüzleşmesi söz konusudur. Toplumsal normların ve beklentilerin benlik algısını nasıl etkilediği ve şekillendirdiği eserdeki karakterler üzerinden okunabilmektedir. Bu çalışmanın amacı, eserdeki ana karakterin kimlik arayışını kimlik dinamikleri çerçevesinde analiz etmektir. Toplumsal kabul, onay ve baskıya karşı bireysel gerçekliğin nasıl direnç gösterdiği anlaşılmaktadır. Eserde özgürlük istemi ve kendilik algısı kimlik mücadelesini temsil etmektedir. Çalışmada, kimlik inşasında karşılaşılan zorluklar ve sınırlılıklar ifade edilerek, bireyin toplumsal norm ve beklentilere karşı mücadelesi ele alınmıştır. Ayrıca kimlik olgusunun sosyal yapıda nasıl şekillendiği, ayrıştığı ve entegre olduğu incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Küçük Ses, Kimlik, Çatışma.

Giriş

Bu çalışma Joss Sheldon'un "Küçük Ses" adlı eserindeki ana karakterin kimlik merkezli yaşadığı hikâyeyi konu edinmektedir. "Kimlik" "benlik" ve "kendilik" algısı toplumsal değişimde etkilidir. Kimlik, bireylerin sahip oldukları bütün gerçeklikleri ifade eden bir aidiyet duygusudur. Kişinin hayatı, fiziksel özellikleri, sosyal sınıfı ve toplumsal rolleri kimlik kategorisi içinde değerlendirilmektedir. Bu yüzden kimlik kavramı çok boyutlu ve yeni özelliklere açık dinamik bir olgudur. Kimlik aynı zamanda kişiyi diğerlerinden farklı özellikler düzeyinde ayıran bir tanımlama ve betimleme biçimidir. Kimlik hem bireysel hem de toplumsal bir niteliğe sahiptir. Bireyler çoğu zaman gündelik gerçekliklerinde, eylem ve davranışlarında kimlik temelli düşünmektedirler. Bu durum toplumsal hayatta kimi zaman değer yargılarına bağlı olarak kimlik çatışmasına yol açmaktadır. Özellikle toplumsallaşma sürecinde bireysel

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

kimliklerin toplumsal norm ve beklentilerle yüzleşmesi söz konusudur. Bireysel kimliklerin düşünümsel, duygusal ve toplumsal özellikleri bulunmaktadır. Fakat bu özellikler etkileşim ve başkalaşım sürecinde kimlik çatışmasına dönüşebilir. Çalışmada eserdeki ana karakterin (Yew Shodkin) kimlik ekseninde yaşadığı zorluklar ve sorunlar ele alınmıştır.

Toplumun bireye dayattığı sorumluluk ve roller kimlik krizine yol açabilir. Çünkü "benlik" algısı kültürel, sosyal ve sınıfsal farklılıklara göre değişebilmektedir. Toplumsal baskı hissi ve beklentiler bireysel kimliklerde bir karşıtlık direnci oluşturmaktadır. Eserde ana karakterin kendilik bilinciyle hareket ettiği ve benlik arayışı içerisinde olduğu görülmektedir. Toplumsal düzen, uyum, denge ve tutarlılık kalıplarına karşılık, özgürlük teması ön plana çıkmıştır. Eserde bireysel özgürlük düşüncesinin kimlik sınırlarını yeniden ve nasıl çizebileceği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, mevcut karakter tipolojisinin birey-toplum, makro-mikro ve yapı-fail dikotomisinde toplumsal eleştiri niteliği taşıdığı söylenebilir. Karakterin kimlik girişimi farklılık ve öz benlik stratejisi üzerinden gerçekleşmiştir. Bu çalışmada, kimlik çatışmasının ve benlik arayışının nasıl geliştiği, karakterlerin toplumsal etkileşimleri üzerinden okunmaktadır.

1. "Egot" Karakteri: Kimliksel Yüzleşme

Kimlik kavramı, Sokrates'in "Kendini Tanı!" söylemiyle başlayarak, günümüze kadar felsefenin öncelikli sorunlarından biri olmuştur (Maalouf, 2017: 15). Kimlik bir tanımlamadır. "Ben kimim" sorusunun yanıtı kişiyi diğerlerinden farklı kılan bir nitelendirme ve değerlendirmedir. Kimliğin en temel bileşenlerinden biri olan tanınma gereksinimi, psişik bir olgu olan benlik kavramıyla ilişkilidir. Benliğin var olması aslında kimlik olgusunu gerektirmektedir. Benlik, bir özbilinç halidir. Siz yalnızca bir şeylerin bilincinde olmazsınız, aynı zamanda bir şeylerin bilincinde olan bir varlık olarak kendinizin de bilincinde olursunuz. Söz gelimi bu özbilinç, insan kimliğinin temel yaratıcısıdır (Tamer, 2014: 85). Eserde ana karakterin (Yew Shodkin) bilinçli bir varlık olarak kabul edilme arzusu içerisinde olduğu görülmektedir. Yew bu kimlik kurgusunu "Egot" karakteri üzerinden ifade etmektedir. Başka bir ifadeyle Egot "ben kimim" sorusuna verilen yanıtların toplamıdır:

> *"Dürüst olmam gerekirse, itiraf etmeliyim ki ne olduğunu bilmiyorum. Onu her zaman "Egot" diye çağırdım."*
>
> *"Egot tanıdıktı. Zihnimin bir parçasıydı. Yoldaşımdı. Arkadaşımdı."*
>
> *"Kafamın içinde bir küçük ses."* (Sheldon, 2017: 9-12).

Egot bir kimlik kurgusudur. Yew'in hem bireysel hem de toplumsal anlam dünyasını inşa eden referans kaynağıdır. Karakterin aidiyet ve mensubiyet duygularını ifade eden kendine özgü bir

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

formdur. Kimlik genel anlamda, aidiyetlerden istek ve arzulardan, hayallerden, kişinin kendisini tasavvur etme biçimi, temel felsefesi ve duruş yerini yansıtan niteliklerin bütünü olarak tanımlanmaktadır (Bostancı, 2003: 6). Yew, "Egot" üzerinden kendisini tanımlar ve kavramsallaştırır. Bu tanımlama ihtiyacını zaman-mekân ve öteki (diğerleri) üzerinden açıklar. Bireysel kimlikler değerler sistemine dayanmaktadır. Bu çerçevede özgüven ve özsaygıya devamlı gereksinim duyulur. Bireyler kendi kimliklerinde görmek, sevilmek ve güçlü olmak isterler. Kimlik bireyin yapması ve olması gerekenle, istediği, yaptığını ve olduğunu zannettiği şey arasında varlık gösterir. Tekil ile çoğul, iç ile dış, olmak ile eylem, kök salmak ile başka bir yere gitmek bu özelliklerden bazılarıdır (Armağan, 2013: 3). Bu minvalde, Yew'in kimlik kavramına anlam yüklediği çıkartılabilir. Karakter, kişisel kimliğini duygu, düşünce, değer ve tutumlarıyla inşa etmektedir. "Egot"tan esinlenerek mutluluk ve özgüvenle kimliğini konumlandırmaktadır:

"Her şey aşikârdı. Bir kafesin içinde yaşıyor olduğum aşikârdı. Özgürlüğümü kazanmam gerektiği aşikârdı. Ne yapmam gerektiği aşikârdı. Egot benim netliğimdi. Her şey açıktı" (Sheldon, 2017: 13).

"Her yerimi saran bir mutluluk dalgası hissettim" (Sheldon, 2017: 14).

Ve - "Egotu"- kafamın içinde yaşayan "benimi" dinledim.

Sınıfta:

"Zihnim uçsuz bucaksız bir okyanusun üzerinde süzüldü. Bacaklarım uçsuz bucaksız havada sıçradı. Giderek artan bir hızla yükselerek masadan masaya sıçradılar. Maymun ruhumu görebiliyordum."

"Cinsel hazzın doruğundaki bir eşek gibi anırdım."

"Uykucu Sampson'un kolunu mendil olarak kullanıp burnumu silmemi…"

"Birinin pantolununu indirmemi…"

"Matematik dersini engellemek amacıyla tebeşir saklamamı…"

"Okuldan bir saat erken çıkabilmek için saatleri değiştirmemi teşvik etmesi…"

"Bir keresinde Stacey Fairclough'ın saçından birkaç parça kesmemi…"

"Çiçek saksısına işememi…" (Sheldon, 2017: 14-35).

Tüm bunlardan daha fazlasını beyninin içinde yaşayan yaratığın önerdiğini belirten Yew, kendini/gerçek kişiliğini keşfettiğini düşünmektedir. Yew daha mutlu ve özgür olduğuna inanmaktadır. Kimlik arayışının ve kendilik arzusunun bireylerde güven duygusu, seçim hakkı ve öz yeterliliği geliştirdiği söylenebilir. Bu konuda Yew;

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

"Daha da fazlasını istedim. Daha da fazlası için can attım."

"Alana ve özgürlüğe ihtiyacım var. Ve yine çocuk olmam gerekli; bir çocuk gibi gülüp oynamalı, haylazlık yapmalıyım."

"Bir anda sınıftan koşarak çıkmak ve gökkuşağının izini bulup yakalamak istedim. Gökkuşağının parlak renklerinin arasında fırıl fırıl dönmek, coşup oynamak istedim."

"Yağmurda dans etmek istedim" (Sheldon, 2017: 33-36).

Kimlik mücadelesinin bir süreç ve evrim içerisinde gerçekleştiğini vurgulamıştır. Diğer taraftan kimlik inşasının hem duygusal hem de psikolojik hazır bulunuşluğu etkilediği söylenebilir. Eserde, kimlik keşfinin kişinin kendisiyle ve çevresiyle kurduğu dinamik bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır. Benzer biçimde kimlik olgusunun deneyim, öğrenme ve toplumsal etkileşimle şekillendiği sonucu çıkarılabilir. Yew, kendisiyle yüzleşerek kimlik geçişini anlatmaktadır. Bu yüzden kişinin değerleri, inançları, beklenti ve istekleri kimlik algısında önemlidir. Toplumsal rol ve beklentilerin kimlik tasvirinde etkili olduğu çalışmaya yansımıştır. Belirli rol ve davranış biçimlerinin benimsenmesi noktasında bireye yapılan baskı, kimlik çatışmasına yol açmaktadır. Toplumsal kimlik dayatması, bir direnişi ve kendi kimliğini savunma stratejisini ortaya çıkarmıştır. Karakterin, kimlik ile toplumsal beklentiler arasında yaşadığı çatışma, sorun ve belirsizlikler bu gerçeği yansıtmaktadır. Toplumsal norm ve sosyal baskı bireylerin nasıl davranmaları gerektiğini belirler. Fakat bu onay veya beklentiler, kimlik ve benlik algısını şekillendirmektedir. Bu durum Yew'in anne-babası ve öğretmenleriyle etkileşimi üzerinden okunabilir:

"Uslu bir çocuk ol meleğim. Onaylamayacağım hiçbir şey yapma."

"Adım adım beynimizi yıkayan müfredat yüzünden kapana kısılmış hissediyordum."

"O boğucu sınıfta kendimi esir hissediyordum."

"Öğretmenlerim negatif enerjileriyle beni boğuyorlardı ve paramparça varlığımdaki canlılığı emiyorlardı."

"Seni disipline etmeliyiz" (Sheldon, 2017:22-43).

Yukarıdaki ifadelerde de görüldüğü üzere, toplumsal baskı ve beklentiler kişinin kendisini tanımlama biçimini zorlaştırmaktadır. Birey için kimlik olgusu hem içsel hem de sosyal çevrede önemli bir sorun haline gelebilir. Buna bağlı olarak kimlik yanılsamaları, kimlik krizi ve kimlik çatışması ortaya çıkmaktadır. Toplumsal onay/kabul ve beklentilerin yüksek olması kişilerde yetersizlik hissine yol açarak zamanla kimliğini değiştirmesine ve gerçek benliğinden uzaklaşmasına yol açabilir.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Eserde karakterin kimlik sınırlandırılması ve kimlik parçalanmasıyla karşı karşıya kaldığı gözlenmektedir. Toplumun dayattığı norm ve değerler kimliklerin aynı özelliklerde kalmayacağını göstermiştir. Yew bu durumu:

"Suçluluk duygusunun üstesinden geldim ve cezalarla yaşamayı öğrendim" (Sheldon, 2017: 34).

"Vahşi gibi davrandığım için ilk uyarıdan beri ilk kez dibe vurmuş hissettim. Tıpkı o zamanki gibi beni bir o yana bir bu yana sallayan ve bütün bedenimi ürperten ölümcül bir tür endişe hissettim. Terkedilmiş, küçük ve aşağılık hissettim."

"Ne olduğunu tam olarak anlayamadım. Gözümün önündekini kavrayamadım. Egot'un ihanetiyle başa çıkamadım "

"Ona en çok ihtiyaç duyduğum anda beni terk etmişti" (Sheldon, 2017: 45).

Toplumsal yasalar, cezalar ve sosyal kabul görme isteği yeni bir kimliklenme sürecini işaret etmektedir. Yew'in hikâyesinden hareketle kimlik sürecinin kutuplaşma, çatışma, gerilim ve karşıtlık üzerine inşa edildiği söylenebilir. Bireysel kimlik bir kişinin kim olduğuna, niteliklerine ve konumuna ilişkin toplumsal-duygusal algısını ifade etmektedir. Fakat bu algı, kişilerle ve sosyal yapıyla karşılıklı etkileşim sürecinde karşılaştırmalı olarak gerçekleşmektedir. Sosyal kimlik ise bir grup veya toplulukla özdeşleşmeyi gerektirmektedir. Başka bir anlatımla, grupla özdeşleşen birey bireysel özgürlüğünün bir kısmından feragat edebilir. Bu yönüyle, kimlik özgürlüğümüzün sınırlarını çizme hakkına da sahip oluruz (Şimşek, 2002: 35).

Yew, toplumsal normlara uymadığı takdirde dışlanma, damgalanma ve yabancılaşma yaşayacağını düşünmektedir. Özellikle toplumun sunduğu ödül ve ceza mekanizmaları bireyin içsel değerlerinden ödün vermesine neden olmaktadır. Neticede içsel çatışma yaşayan birey, kendi değerlerini ve kimliğini sorgulamaya başlayacaktır:

"Değişmeye başladım. Egot "güven vermemeye" başlamıştı. Artık ona güvenemezdim. Artık onun tavsiyelerine bel bağlayabileceğimi sanmıyorum" (Sheldon, 2017: 47)

"Tabii ki, hâlâ Egot'u dinlemek için nedenler vardı. Artıları da vardı üstelik. Mesela Egot'u ilk dinlediğimde hissettiğim mutluluk inanılmazdı, adeta nirvanaya ulaşmak gibiydi. Özgür kılmıştı. Aydınlatmıştı. Saadetti. Bununla beraber durumum daha da kötüleşmeye başlamıştı. Artık hiç olmadığı kadar düzenli bir şekilde ceza alıyordum. Ve bu cezalar Egot'u dinlemenin eksileriydi " (Sheldon, 2017: 49-50).

Yew, kimlik krizinin farkındadır. Çünkü "Egot" artık güvenli bir kimlik karakteri değildir. O halde denilebilir ki, toplumsal kural ve ceza tehdidi, bireylerde korku ve kaygı yaratarak bireyin özgün kimliğini bastırmasına ve kimliğin yeniden şekillenmesine yol açmaktadır.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Büyükdüvenci'nin (2014) bu konudaki tespitine göre, insan içinde yaşadığı milli, dini, siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik yargıların bir ürünü olarak yönlendirilmektedir. Tüm bu yönlendirmeler giydirilmiş (yapay) kimlikler üretir. Giydirilmiş kimliklerin oluşturduğu zihinsel ve duygusal koşullar kendilerine özgü yeni değer, kalıp ve kategoriler inşa eder. Toplumsal çatışma bu giydirilmiş kimlikler arasındadır. Başka bir ifadeyle, toplumsal yapı ve kodlar bireysel kimlikleri biçimlendirir, dönüştürür ve değişime zorlar. Bu yüzden yeni kimlikler ve kişilikler ortaya çıkar (2014: 23). Eser bu çerçevede incelendiğinde; giydirilmiş kimlikler aracılığıyla karakterde kendini yeniden tanımlama ihtiyacı doğmuştur. Kendilik, kişilik ve kimlik sorununa açıklık getirilmeye çalışılmıştır. Kuşkusuz, kimlik eksenli farklı davranış ve tutum biçimlerinin sergilenebileceği düşünülebilir.

2. Küçük Ses: Gerçek "Benin" Tezahürü

Kimlik, benliğe ilişkin birtakım varsayımları ve anlamları içermektedir. Bu anlam dünyası, toplumsal rollerin karşılıklı etkileşimleriyle gerçekleşmektedir. Mead, benliği "ferdi ben" ve "sosyal ben" olarak ikiye ayırır. Kişinin gerçek iç benliğini kamu önündeki benlikten ayırmaktadır. İç ile dış ben arasında bir mücadele ve çatışma vardır. Bu mücadele çoğu zaman kişinin bedenini yönlendirmesini ve duygularını kontrol altında tutmasını, yani kendini sınırlamasını gerektirmektedir. Çünkü toplumun beklentilerini doğru olarak tahmin etmek zordur (Slattery, 2007: 335). Eserde, benlik kavramının sosyal çevrede nasıl algılandığı ve dış benliğin yönlendirici etkisi görülmektedir. Benlik, davranışçı bir yaklaşımla yeniden yorumlama-müzakere ve tanımlama sürecine girmiştir:

"Ailem ve öğretmenlerim her uygunsuz davrandığımda bir daha yapmamam için beni cezalandırdı. Uslu olduğumda ise ailem beni ödüllendirdi, ki bu da beni terbiyeli davranmaya teşvik etti" (Sheldon, 2017: 58).

Nietzsche, insanda "sözde ben" ve seçerek edindiği "mutlak ben" olmak üzere iki tür benlikten bahseder. Bireyler bir yanda içinde bulundukları, belirlenmiş verili bir yaşamın tutsağı, öte yanda içinde yaşama isteği olan bir paradoks içindedir. Bu belirlenmiş verili hayat bizlerin yaşam yazgısını oluşturmaktadır. Tüm mesele buna boyun eğmek veya karşı koymak? (Büyükdüvenci, 2014: 25). Benlik paradoksu benzeşme ve farklılaşma noktasında diğerlerinin içselleştirilmesiyle toplumsal aidiyet gösterip daha kapsayıcı bir kimlik karakterine dönüşmektedir:

"İyi davranışlarım diğer insanları mutlu etti; olmamı istedikleri kişi olmaya başladım. Ama bu beni hiçbir zaman mutlu etmedi. Kimsenin kendi doğalarında olmayan bir şeyi yapmaya zorlandıklarında mutlu olabileceğini sanmıyorum" (Sheldon, 2017: 60).

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

"Yeni bir insan haline geldim; cehennemin nötrlüğüne sürüklenmiş, toplumsal normlar tarafından avutulmuş ve bireyselliğin yükünden kurtulmuş" (Sheldon, 2017: 108).

Toplumsal aidiyet ve kabul görme bilinci sosyal uzlaşıyı sağlarken, kişilerin psikolojik iyi hallerine ve oluşlarına katkı sağlar. Eserdeki ana karakterin bu tutumu, yaşanılan kimlik çatışmasını azaltma girişimi olarak okunabilir. Bu eğilim, kimliklerin kabul görme ve toplumsal bağlamını göstermektedir. Bauman, akışkan dünyada bireyin uzun süre tek bir kimliğe bağlı olmasını veya kendisini tek bir kimliğe adamasını riskli bir durum olarak değerlendirmektedir. Çünkü kimlikler sahnelenmek, giyilmek ve gösterilmek istenir. Başka bir anlatımla kimlikleri eğip bükmeye, değiştirmeye ve şekil vermeye çalışıyoruz. Bu nedenle, istesek de tek bir kimliğe bağlanmak zordur (Bauman, 2017: 109).

Kimlikler sabit değildir, kompleks ve değişkenliklere bağlı olarak yeniden inşa edilirler. Kimliğin algılanma biçimi insanın yaşadığı deneyime ve gündelik pratiklere göre değişmektedir. Kişiler, bu mevcut çatışmaların hem öznesi hem de nesnesi olarak farklı eksenlerde ve farklı formlarda kendilerini tanımlar (Karakaş, 2013: 3). İnsanın toplumsal norm ve değerlerle yüzleşmesi kimlik sorgulamasını ve gerçek benliğini keşfetmesini tetikler. Eserde karakterin duygu ve düşüncelerinin farkına varması, kişinin kendisini değerlendirmesine ve geliştirmesine yardımcı olmuştur. Karakterin profilinde öz farkındalık güçlü ve gerçekçi bir duruşla hissedilmektedir. Yaşanılan kimlik krizleri ve benlik kaygısının yerini öz saygınlık almıştır. Eserdeki "Küçük Ses" kendilik algısıyla bütünleşmiştir. Karakter, artık sadece kendi sesini dinlemektedir:

"Dinledim. Küçük sesimi dinledim! Egot'u değil. Diğerlerinin çağrılarını değil. Kendi küçük sesimi. Gerçek benin tezahürünü" (Sheldon, 2017: 136)

"Hayatımın kontrolünü elime alacak, kaderimin efendisi olacaktım" (Sheldon, 2017: 149)

"Basitçe doğayla bütünleştim. Yaşadığım ormanlık alan 'özgürce uçmama' olanak verdi. Bana 'alan ve özgürlük' verdi. Okulumun 'dört duvarından' ve üstlerimin 'her şeye kadir otoritesinden' beni kurtardı" (Sheldon, 2017: 180)

Doğa ile kurulan organik bağın, kimlik algısını ruhsal yönden beslediği anlaşılmaktadır. Çünkü doğa, kişilerin kendilerini daha bütün ve anlamlı hissetmelerine katkı sağlamaktadır. Nihayetinde kimlik bağlarının da bu çerçevede şekillenmesi ve güçlenmesi beklenir. Yew, doğanın kendisini daha iyi tanımasına ve gerçek benliğini derinlemesine anlamasına katkı sağlayacağını belirtmektedir:

"Ben doğa idim ve doğa bendi."

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

"Ben bir kuş, bir hayvan ve bir böcektim."

"Ben dans eden bir ağaçtım."

"Ben dalları birbirine karışmış bir çalıydım."

"Ben yıldızlarla dolu bir gökyüzüydüm."

"Saf gökyüzünün sonsuz kubbesiydim." (Sheldon, 2017: 181)

Doğa, bireyin kimlik algısını gözden geçirmesinde etkili olmuştur. Kimlikle birlikte bütün bir hayatın ve deneyimlerin sorgulanmaya başlandığı söylenebilir. Doğa yargısı kişinin "benlik" ve "kendilik" algısında bütünleşme işlevi görmektedir. Doğa karakterde saf bir mutluluk hissi uyandırarak, benlik gelişimini ve ruh halini pozitif yönde etkilemiştir. Buna bağlı olarak gözlem ve hayal gücü pekiştirilmiştir. Böylelikle kişide kimlik ve benlik bağları güçlenmeye başlamıştır. Doğa ile kurulan bu duygusal bağ, bireyin kendisini daha iyi tanımasına, anlamasına ve ifade etmesine kaynaklık etmiştir. Doğa, eserde gerçek benliğin yansıması olarak okunmuştur. Bireye keşfetme ve sınırlarını aşma fırsatını sunmuştur. Bu bakımdan kişi kendisini değerli hissetmeye başlamış ve benlik saygısı artmıştır. Karakter, söz konusu doğa ile içindeki çocukla yeniden tanışmıştır:

"İçimdeki çocuğu beslemiştim. Ona istediği her şeyi vermiştim; özgürlük, alan ve doğa gibi. Hiç ihtiyaç duymadığı şeylerden de kurtarmıştım; iş, hırs ve aç gözlülük gibi."

"Bir tırtıldım ve bir kelebek oldum. Bir tohumdum ve bir çiçek oldum."

"İçimdeki çocuk büyüyüp içimdeki yetişkine dönüştü. Kendim, gerçek benliğim olmaya; bir olmaya başladım" (Sheldon, 2017: 184).

Sonuç

Joss Sheldon 'un "Küçük Ses" adlı eseri bir "benlik" ve "kimlik" hikâyesidir. Benlik, ödül-ceza sistemi ve toplumsal baskı tarafından şekillenmektedir. Özellikle toplumsal normlar bireylerin kendilerini ifade etme özgürlüklerini kısıtlarken, ödül-ceza mekanizmaları kişilerin davranışlarını yönlendirmektedir. Böylelikle bireysel kimliklerin toplumsal beklentilerle yüzleşmesi kaçınılmaz olmaktadır. Eserdeki ana karakterin etkileşim sürecinde kimlik eksenli yaşadığı sorunlar bu gerçeği kanıtlamaktadır. Yew, toplumsal baskı ve beklentilere direnç göstererek gerçek benliğini (içindeki çocuğu) bulma çabası içerisinde olmuştur. Fakat birey normlara uydukça gerçek benliğinin bastırıldığını fark etmiştir. Toplumun bireye dayattığı norm ve beklentiler, kimlik çatışmasına yol açmıştır. Kimlik öznel, çok katmanlı ve dinamik bir olgudur. Karakterin karşılaştığı çatışmalarda benlik ve kendilik algısının yeniden ve nasıl

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

inşa edildiği anlaşılmaktadır. Toplumsal yargılar, benliğin özgürleşimini ve özbenliğin keşfini etkilemiştir.

Çalışma, kimlik ve benlik çatışmasının insan yaşantısının merkezinde yer aldığını göstererek, kimlik arayışının aynı zamanda kişinin kendini gerçekleştirme çabası olduğunu anlatmaktadır. Kimlik çatışması birey için kaçınılmaz bir deneyim olsa da, benliği keşfetme süreci kişinin kendisini sorgulamasına imkân sunmaktadır. Benzer biçimde, benlik keşfi bireyin kendisiyle barışık olmasına katkı sağlayacaktır. Bu çerçevede eser, sadece bir hikâye sunmakla kalmayıp, toplumsal ve duygusal bağların önemini vurgulayan bir anlatıdır.

Kaynakça

Armağan, A. (2013). Kimlik Yapılarında Değişim ve Sanallaşan Kimlik Sunumları: Öğrenciler Üzerinde Bir Araştırma. *Akademik Bakış Dergisi* (http://www.akademikbakis.org), (37), 2, (Erişim Tarihi:20.06.2018).

Bauman, Z. (2017). *Kimlik.* (Birinci Baskı). (Çev. Mesut Hazır). Ankara: Heretik Yayınları.

Bostancı, N. M. (2003). Etnisite, Modernizm ve Milliyetçilik. *Türkiye Günlüğü*, (75).

Büyükdüvenci, S. (2014). Kişi, Kişilik ve Kimlik Üzerine Bazı Düşünceler. *Kişi, Kişilik ve Kimlik.* (Birinci Baskı). (Ed. Sedat Yazıcı-Seyit Coşkun). Ankara: Divan Kitap.

Karakaş, M. (2013). Türkiye'nin Kimlikler Siyaseti ve Sosyolojisi. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8 (2).

Maalouf, A. (2017). *Ölümcül Kimlikler.* (Kırkbeşinci Baskı). (Çev. Aysel Bora). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Sheldon, J. (2017). *Küçük Ses*. (Birinci Baskı). (Çev. Duygu Toprak). Ankara: Heretik Yayınları.

Slattery, M. (2007). *Sosyolojide Temel Fikirler*. (Birinci Baskı). (Yay. Haz. Ümit Tatlıcan ve Gülhan Demiriz). Bursa: Sentez Yayıncılık.

Şimşek, S. (2002). Günümüzün Kimlik Sorunu ve Bu Sorunun Yaşandığı Temel Çatışma Eksenleri. *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (3).

Tamer, G. M. (2014). Kimlik/lerin Seyrine Bir Keşif. *Folklor/Edebiyat Dergisi*, 20 (77).

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

FÜRUZAN'IN *AL SAZINI SEVDİCEĞİM* ŞİİRİNİN PSİKANALİTİK EDEBİYAT KURAMI BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Arş. Gör. Dr. Fatma TOPDAŞ ÇELİK
Ardahan Üniversitesi
fatma_topdas@hotmail.com – ORCID ID: 0000-0002-1002-0465

ÖZET

Edebiyat kuramları, bir edebî metni çözümleme ve anlamlandırma sürecine sanatçının, eserin ve okurun ne derece etki ettiğini bütünsel ve sistematik bir bakış açısı ile belirleyen ve değerlendiren metodolojik yaklaşımlardır. Bu metodolojik yaklaşımlardan birisi de psikanalitik edebiyat kuramıdır. Sanatçının merkeze alındığı ve esere ait izlek, imge/simge/sembollerin sanatçının hayatı ve psikolojisi ile ilişkilendirildiği bu edebiyat kuramında, eseri yorumlamak ve anlamlandırabilmek için sanatçının hayatını bilmek ya da sanatçının eserde kurgulanmış bir karakter olarak yer alıp almadığını tespit etmek temel ilkedir.

Bu bildiride, psikanalitik edebiyat kuramının niteliklerinden hareketle çağdaş Türk edebiyatının önemli isimlerinden olan ve daha çok öyküleri ile bilinen Füruzan'ın *Lodoslar Kenti* -şiir türünde kaleme aldığı tek eseri- adlı kitabındaki *Al Sazını Sevdiceğim* şiiri incelenecektir. Şiir, annesi ölen bir genç kızın -şiir öznesi-, annesinin mezarı başında duyduğu hisler ve anımsadığı hatıralar üzerine kuruludur. Bu hisler ve hatıralar aktarılırken şiir öznesinin anne ve babasına ait fiziksel-karakteristik nitelikler, yaşam boyunca çektikleri sıkıntılar ve kendisi ile babası arasındaki ilişki hakkında da bilgiler verilir. Bu bildiride ise şiir öznesine ait his, hatıra ve diğer bilgi ve niteliklerin şairin hayatından izler taşıdığı ileri sürülerek bu görüş, şairin şiirini temellendirdiği "anne, baba, zaman ve mekân" gibi başat imgelerin işlenişi ile desteklenecektir. Bu bildiri ile hem şairin mezkûr şiirine işlediği anlamı açığa çıkarma hem de şairin bütün şiirlerine yönelik farklı bakış açılarının geliştirilmesine katkı sağlama amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Füruzan, *Al Sazını Sevdiceğim,* anne, baba, zaman, mekân.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

EVALUATION IN THE CONTEXT OF PSYCHOANALYTIC LITERARY THEORY OF POEM "AL SAZINI SEVDİCEĞİM" BY FÜRUZAN

Res. Asst. Dr. Fatma TOPDAŞ ÇELİK
Ardahan University
fatma_topdas@hotmail.com – ORCID ID: 0000-0002-1002-0465

ABSTRACT

Literary theories are methodological approaches that determine and evaluate the extent to which the artist, the work and the reader affect the process of analysing and understanding a literary text from a holistic and systematic perspective. One of these methodological approaches is psychoanalytic literary theory. In this literary theory, in which the artist is at the centre and the themes, images/symbols/symbols of the work are associated with the artist's life and psychology, the basic principle is to know the artist's life in order to interpret and make sense of the work or to determine whether the artist is a fictionalised character in the work.

In this paper, based on the general characteristics of psychoanalytic literary theory, the poem *Al Sazını Sevdiceğim* in Füruzan's book *Lodoslar Kenti* -her only work in the poetry genre-, which is one of the important names of contemporary Turkish literature and mostly known for her short stories, will be analysed. The poem is based on the feelings and memories of a young girl -the subject of the poem-, whose mother has died, at her mother's grave. While these feelings and memories are conveyed, information is also given about the physical-characteristic qualities of the poem subject's parents, the troubles they suffered throughout their lives, and the relationship between herself and her father. In this paper, it will be argued that the feelings, memories and other information and qualities belonging to the subject of the poem carry traces of the poet's life, and this view will be supported by the treatment of dominant images such as "mother, father, time and space" on which the poet bases her poetry. With this paper, it is aimed both to reveal the meaning of the poet's aforementioned poem and to contribute to the development of different perspectives on all of the poet's poems.

Keywords: Füruzan, *Al Sazını Sevdiceğim*, mother, father, time, space.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

HETEROTOPİK MEKÂNLAR VE AMAK-I HAYAL ADLI ESERİN HETEROTOPYALAR BAĞLAMINDA ÇÖZÜMLENMESİ

Doç.Dr. Evren KARATAŞ ÜLGER
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
ekaratas@cumhuriyet.edu.tr
https://orcid.org/0000-0001-6598-5080

ÖZET

Yirminci yüzyılın sosyal bilimler dünyasına ufuk açıcı katkılar sunan Fransız felsefeci ve psikolog Michel Foucault, "özne ve iktidar, "ben ve öteki" kavramlarından hareketle oluşturduğu görüşlerini *Kelimeler ve Şeyler, Deliliğin Tarihi/Kliniğin Doğuşu, Hapishanenin Doğuşu, Bilginin Arkeolojisi, Cinselliğin Tarihi, Özne ve İktidar* gibi kitap çalışmalarında ezberbozan bir üslûpla aktarmıştır. Foucault'un 1967 yılında mimarlara yönelik olarak düzenlenen bir konferansta sunduğu *"Öteki Mekânlara Dair"* başlıklı metni içerdiği "heterotopik mekân" görüşüyle büyük bir çığır açmış ve metin adeta bir mekân manifestosu olarak algılanmıştır. Aslında bir tıp terimi olan ve bir dokunun uygun olmadığı bir organda bulunması anlamına gelen heterotopya kavramını Foucault, ilk kez *Kelimeler ve Şeyler* adlı çalışmasında bir dil terimi olarak kavramsallaştırmaya çalışmışsa da daha sonraki metinlerde bir mekân kavramı olarak kullanmayı tercih etmiştir. Ancak Foucault'un bu yaklaşımını daha sonra hiç gündeme getirmemesi ve *Hapishanenin Doğuşu* adlı eserinde de kısmen heterotopik mekân algısının doğrulanamayacağı yönündeki kısa açıklaması yaklaşımın gelişmesine engel olmuştur. Buna karşın kavramın sosyoloji, şehir planlama, coğrafya, mimarî, edebiyat gibi birçok bilimsel alanda tartışıldığı ve daha sonraki kuramcılar tarafından da geliştirilmeye çalışıldığı görülür. Özellikle Lefebvre ve de Certeau, Foucault'un çekingen kaldığı bu görüşü sahiplenmişler ve kavrama bir nevi iâde-i îtibâr kazandırmışlardır. Foucault, üçüncü bir mekân olarak tanımladığı heterotopik mekânların altı temel özelliğinden bahseder: İlk olarak heterotopyaların bir kısmı evrenseldir ve kriz ya da sapma heterotopyaları olarak iki başlık altında incelenmelidir. İkinci olarak her heterotopik mekân toplumların kültürel kodlarına göre farklı anlamlar taşır. Üçüncü olarak heterotopyaların bir bölümü, örneğin tiyatrolar birbirleriyle uyumsuz olan birçok konumu ve mekânı bir araya getirebilir. Ayrışma ve birikim heterotopik mekânları belirleyen dördüncü özelliktir. Beşinci olarak heterotopyalar bireyi hem dışlar hem

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

de kapsar. Bu nedenle heterotopyalar hem açılma hem de kapanma özelliği taşır. Son olarak heterotopyaların değerini diğer tüm mekânlarla kurdukları bağ oluşturur.

Bu çalışmanın örneklemini oluşturan ve ilk baskısı 1910 yılında yapılan Amak-ı Hayal adlı eser Filibeli Ahmet Hilmi Efendi tarafından kaleme alınmış felsefi bir romandır. Amak-ı Hayal yayımlandığı dönem göz önüne alındığında hem teknik hem de içerik açısından öncül eserlerdendir. Mutasavvıf kişiliği ile tanınan ve Amak-ı Hayal'de de biyografisine yakın bir karakterden hareketle vahdet-i vücûd nazeriyesini konu edinen Ahmet Hilmi Efendi yaşadığı dönemde görüşleri ve çıkardığı Çaylak, İttihâd-ı İslâm ve Hikmet gibi yayın organlarındaki yazıları nedeniyle sürekli kovuşturmaya uğramış ve sürgün edilmiştir. Sürgünlük de bir nevi heterotopik bir mekân olduğundan ve Amak-ı Hayal adlı eser de Foucault'un iktidarın ötekileştirdiği insanların yurdu olarak tanımladığı heterotopya örneklerini işlemeye elverişli mekân tasarımları bulundurduğundan bu çalışmada araştırma nesnesi olarak Amak-ı Hayal romanı tercih edilmiştir. Ayrıca Türk romanlarının heterotopik mekânlar açısından değerlendirildiği çalışmalara pek rastlanılmamış olması da çalışmanın yapılmasındaki etkenlerden bir diğeridir. Bu araştırma, betimsel tarama modeliyle desenlenmiş ve elde edilen veriler içerik analizine tâbi tutulmuştur.

Anahtar Kelimeler : Heterotopya, Mekân, Türk Edebiyatı. Filibeli Ahmet Hilmi Efendi, Amak-ı Hayal

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

SİNEMADA BAKIŞ AÇISI VE ALGILAMA BİÇİMİ: SAUL'UN OĞLU

Arş. Gör. SEMİH KAŞIKÇI

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi,

semihkasikci@gmail.com – ORCID ID: 0009-0000-3023-9627

ÖZET

Algı, duyusal bilginin alınması, yorumlanması, seçilmesi ve düzenlenmesi anlamına gelir. İnsan beyninde nihai aşamasına ulaşan bu süreç, duyu organlarımızın gönderdiği sinyaller vasıtasıyla gerçekleşir. Başarılı bir sinema filmini ortaya çıkarmak için, insan algısının psiko-fizyolojik süreçlerini ve doğasını bilmek oldukça önemlidir, çünkü görüntü kurgusunun temel prensipleri, insan algısının kimi özellikleri üzerine bina edilmiştir. Yönetmenin seyirciyle kurmayı hedeflediği bağın bir bölümü bu algılama meselesi üzerinden kurulmaktadır.

Algılama sürecimizin birinci ve en önemli özelliği, gördüğümüz görüntüyü bir bütün olarak tasavvur edebilmemiz için, devamlı olarak ayrıntılar arasında bağ kurmaya ve bunu hayalimizde canlandırmaya çalışmamızda yatar. İnsan, karşılaştığı görüntüleri açıklığa kavuşturduğu zaman, bir sonraki aşamada bunlar arasında bir bağ olup olmadığını araştırır. Bunu daha önceki bilgi ve deneyimlerine göre yaparak, bu yolla üçüncü bir anlama ulaşır. Sinemada görüntü kurgusu üzerine çalışmalar yapmış olan Aleksey G. Sokolov'un belirttiği gibi, karşılaştırma ve bunun sonucunda başka bir düzeyin ortaya çıkması kurgunun temel mahiyetidir.

Sinemada görüntü kurgusu, insan bilincinin çalışma mekanizmasına oldukça benzer bir yapıya sahiptir. İnsan bilinci, görsel olarak edindiği enformasyonları, daha önce edindiği ve zihninde biriktirdiği enformasyonlarla karşılaştırır. Bu bağlamda sinemada görüntü kurgusunun insanın algılama süreçleri ile ilgili ne gibi bir etkiye sahip olduğunu anlamlandırmak amacıyla László Nemes'in 2015 yılında yaptığı "Saul'un Oğlu" adlı film incelenmiş ve bu inceleme sonuçlarına göre seyircinin algılama biçimi film üzerinden örneklendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Saul'un Oğlu, Sinema, Görüntü Kurgusu, Kurgu, Algı

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

GİRİŞ

Amerika'lı iki fizyolog David Hubel ve Torstin Wiesel, yaptıkları araştırma sonucunda beynin göz vasıtasıyla iletilen nesneler arasında belirli özellikleri seçen bir mekanizması olduğunu keşfetmiştir. Algılama meselesinin beynin nesneye dair seçtiği özelliklerin çeşitli kombinasyonlarından oluşabileceği fikri de bu anlamda oldukça kuvvetlidir (Gregory, 1978, s. 47, 48). Berger (1986), fotoğraf makinesinin icadıyla birlikte insanların görüşlerinin değiştiğinden, görünen nesnelerin daha farklı anlamlar içermeye başladıklarından bahsetmektedir. Fotoğraf makinesinin belirli bir çerçeve içerisinde sunduğu görseller kuşkusuz ki görünen yalnızca bir kısmıdır. Makineyi kullanan kişinin özel olarak belirli bir nesneyi, dilediği açıdan fotoğraflaması da gerçekliğin kendisini değil, fotoğrafı çeken kişinin aktarmak istediğini iletmektedir.

Benjamin (2023), tiyatroda sergilenen bir oyunun seyircideki etkisiyle sinemanın seyircideki etkisini karşılaştırırken tiyatrodaki aldatıcılığın derhal tespit edilebilirken sinemadaki aldatıcılığın kolaylıkla tespit edilemeyeceğinin, bu durumun filmin aldatıcı doğasından kaynaklandığından bahsetmektedir. O'na göre bu dolaylı aldatıcı doğa, sinemanın kurgusal müdahale boyutu ile ilgilidir. Kurgusal müdahalede yönetmenin anlatmak istediği ve anlatma biçimi seyirciyi belirli bir noktaya yönlendirebilmektedir. Benjamin'in bahsettiği "filmin aldatıcı doğası" meselesi, seyircinin algılama biçiminin yönetmenin yönlendirmesi sonucunda şekillenmesi ile yakından ilgilidir. Örneğin farklı mekanlarda çekilen iki ayrı planın montajda birbirine bağlanması seyircide bu mekanların aynı mekan olduğu algısını uyandıracaktır. Ya da sinemasal zaman kavramıyla gerçek zaman kavramının ilişkisi kurgusal müdahale sayesinde seyirciye kabul ettirilebilmektedir. Sözgelimi, bir apartmanın girişinden içeri giren bir karakterin birkaç saniye sonra beşinci kattaki evine girdiğini seyircinin kabul ederek benimsemesi gerçek zamanla açıklanabilecek bir durum değil, sinemanın "dolaylı aldatıcı doğası" çerçevesinde seyirci tarafından kabul edilebilen bir durumdur.

Tüm bu verilerin ışığında, insanın algılama mekanizmasının beyin tarafından işlenme biçiminin, sinemada görüntünün kurgusal yapısının gücüyle manipüle edilebileceği sonucuna varılabilecektir.

FİLMİN KONUSU VE TEKNİK ÖZELLİKLERİNİN SEYİRCİNİN ALGILAMA BİÇİMİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Film, Nazi Almanya'sının işgal sırasında gerçekleştirdiği soykırım meselesi çevresinde şekillenmektedir. Géza Röhrig'in canlandırdığı Saul karakteri Almanlar tarafından sonderkommando olarak görevlendirilmiştir. Nazilerin soykırım sırasında işlerinde yardımcı olarak kullandıkları sonderkommandolar da aslında birer mahkûmdur. Saul, gaz odasında öldürülmeye çalışılan ancak henüz ölmemiş olan bir çocuğu fark eder. Bu çocuğun kendi oğlu olduğunu düşünür. Bir zaman sonra çocuk ölür ve Saul, çocuğun bir şekilde kendi inancına göre

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

gömülmesi arzusuyla bazı girişimlerde bulunur. Bulunduğu bu girişimler başarısız olur. Saul da diğer arkadaşları gibi yakalanır. Filmin sonunda Saul ve arkadaşları mahkum edilmişken bir çocuğun uzaktan Saul'a baktığı görülür. Saul film boyunca ilk defa gülümser. Çocuk oradan kaçarak ormanın içerisinde kaybolur. Film süresince Saul'u takip eden kameranın gösterdikleri dışında seyirciye başka bir veri sunulmamaktadır. Bu nedenle Saul gibi seyirci de bir bilinmezlik hali içerisindedir.

McKee (2017, s.150) Empati duygusunun sinema seyircisini çeken en güçlü duygulardan birisi olduğunu belirtmektedir. Soykırım gibi oldukça dramatik bir meselenin aktarıldığı filmde karakterin şahit olduklarının dışında başka bir bilgi seyirciye aktarılmamaktadır. Bu sayede karakterin film süresince çocuğu gömmek için bir yol aramasını yalnızca onun bakış açısından görmekte ve empati olgusunun oldukça güçlendirildiğini gözlemlemekteyiz. Seyirci de tıpkı başrol oyuncusu gibi bu sıkışmışlık içinde Saul'un oğlunu gömmeye çalışmaktadır.

> "Saul, başka bir isyan biçimi arıyordu ve kişisel bir arayış içinde olma çabası, onu tanımlayan unsurdu. […] Umut olanağının kalmadığı bir durumda, Saul'un iç sesi ona hayatta kalması gerektiğini, anlam taşıyan bir şey yapabilmesi için hayatta kalması gerektiğini emrediyor" (URL 2).

Dmytryk (2021), Tüm iyi filmlerde karakterin fiziksel veya sözlü uyarılara verdiği tepkilerin karakterin gelişimi için temel şartlardan biri olduğunu belirtmektedir. Sinemada yakın planların kullanılması, oyuncunun ifadesini daha açık biçimde ortaya koyduğu için bahsedilen karakterin gelişim meselesinin güçlenmesini, dolayısıyla seyirciyle karakterin kurduğu empati bağını da güçlendirmektedir. Bu açıdan, filmin geneline yayılan karakterin sürekli takip edilerek seyirciye sunulması biçimiyle gerçekleşen aktarım biçiminin, seyirciyle Saul arasındaki empati bağını güçlendirdiği söylenebilecektir.

Filmin görüntü yönetmeni Mátyás Erdély, filmde gerçekleşen olayları aktarmak istedikleri yaklaşımla nasıl görebilecekleri konusunun üzerinde yoğunlaştıklarından bahsetmektedir (URL 4). Saul, etrafında gerçekleşen korkunç olaylarla ilgilenmekten çok kendi belirlediği öznel bir hedefe odaklanmaktadır. Bu bakımdan seyircinin bakış açısı da Saul'un bakış açısı gibidir. Seyirci de çevrede olan korkunç olaylardan çok gömülmesi gereken çocuğa odaklanmaktadır. Bu bağlamda görüntülerin kurgulanma yöntemi de Erdély'nin bahsettiği gibi tamamen Saul'un hedefi doğrultusunda şekillenmektedir.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Görsel 1. Filmden Kullanılan Yakın Planlardan Bir Örnek

Filmin kurgusal müdahaleye tıpkı başrolün çevreye olan tepki / tepkisizlik eyleminde olduğu gibi yaklaştığı gözlemlenmektedir. Kesmelerin dışında belirgin bir geçişin kullanılmadığını, kullanılan kesmelerin de karakterin bakış açısına geçiş yapmak için tercih edildiğini, bunun da filmin gerçekçi yaklaşımını desteklediğini söylemek yanlış olmayacaktır.

> "Soykırım gerçeğinde Tanrı'nın bakış açısı yoktur. Ancak bunu insan seviyesine geri getirirseniz ve biraz gösterirseniz, bu, izleyicilere korkunun daha gerçek bir algısını sunabilir" (URL 2).

Saul'un bildiği kadarını bilen seyirci, tıpkı Saul gibi ölen çocuğun gerçekten Saul'un oğlu olup olmadığını bilmemektedir. Yine aynı şekilde filmin sonunda Saul'a uzun uzun baktıktan sonra kaçan çocuğun da gerçekten Saul'un oğlu olduğu bilinmemektir. Bu konuda seyirciye sunulan tek veri Saul'un film boyunca ilk defa gülümsemesidir. Bu gülümsemeyi gören seyirci film süresince kendisine sunulan enformasyonlarla Saul'un oğlunun filmin sonunda görünen çocuk olduğunu düşünecektir. Ancak kuşkusuz ki bu çıkarım da yeterli değildir. Yönetmen Nemes, filmin fiziksel değil, içsel bir kurtuluştan bahsettiğini belirtmektedir (URL 2). Saul'un filmin sonunda gülümsemesi ve uzunca baktığı çocuğun kaçarak kurtulması kendi ölümünden daha önemlidir. Çünkü Saul gerçekten de peşinden koştuğu hedefe ulaşmış, fiziki olmasa da içsel kurtuluşa erişmiştir.

Teknik açıdan incelendiğinde film boyunca takip planlarıyla aktarılan hikayenin, Saul'un bakış açısından anlatıldığı görülmektedir. Çerçevelendirme oranı 1.375:1 gibi, kareye oldukça yakın bir biçimde kullanılmıştır. Kullanılan çekim ölçekleri büyük oranda göğüs, omuz ve baş gibi nispeten daha yakın ölçeklerdir. Karakterler genellikle sürekli hareket halinde olan kameranın kadrajında sıkışık biçimde, tek, ikili veya üçlü planlarla sunulmuştur. Her ne kadar kamera

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

sürekli hareket halinde de olsa bu hareketlilik genellikle Saul'un bakış açısıyla sınırlandırılmıştır. Bu bakımdan sinema filminin "göstererek anlatma" prensibi çoğu kez, bilinçli biçimde yıkılmıştır. Ancak bu durum filmle ilgili başka bir güçlü yönü ön plana çıkarmıştır. Bu da seyircinin algısını oldukça sınırlandırılmış bir bakış açısıyla yönlendirerek onlara olaylar arasında bağlantı kurarken hayal etme imkanı sunmasıdır. Görüntüler kısıtlandırılarak sunulduğu için yapılan ses tasarımının da seyircinin olaylar arasında bağ kurmadaki rolünün oldukça önemli olduğu görülmektedir. Filmde bu konunun da üzerinde durulduğunu yönetmen Nemes şu şekilde anlatmaktadır:

> "Filmin ses tasarımcısıyla görüşmeye gittiğimde O'na bu filmin yüzde ellisinin ses tasarımı olduğundan bahsetmiştim. Bu tasarım yalnızca tanımlayıcı bir ses tasarımı olmayacaktı. Yani seyircinin zaten gördüğü şeylerin ayrıca seslerini duyduğu bir şekilde olmayacaktı. Çok daha karmaşık bir şey olacaktı […] görüntüler, seyirciyi çok kısıtlayıcı bir yapıda oluşturuldu. Bu yüzden seyirciye görmediklerini de hayal etmesi ve bunun hakkında düşünmesi için bir alan oluşturduk" (URL 1).

Filmin kareye çok yakın bir çerçeveyle çekilmesi, seyirciye tıpkı karakterlerin yaşadığı gibi bir sıkışmışlık hissi vermektedir. Kontrast hassasiyeti uzun yıllardır görme ve algılamanın önemli bileşenleri olarak araştırılmaktadır. Nesnenin parlaklığıyla arka plan arasındaki fark ne kadar büyükse, gözün bir nesneyi algılama yeteneği o kadar artacaktır (Rossi, Kara-José, Rocha, & Kara-Júnior, 2024). Bu bakımdan sinema perdesinde de aydınlık alanlar seyircinin dikkatini çeken ilk alanlar olacaktır. Filmde kimi planlarda bahsi geçen, kareye yakın çerçeveye sıkışmış gibi görünen üç karakterin ters ışık önünde konuşmaları da seyirci üzerindeki psikolojik baskıyı pekiştirmektedir.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Görsel 2. Ters Işıkta Konuşan Karakterler

Görsel 2 incelendiğinde, kadrajda üç karakterin önde, bir karakterin de arkada olduğu görünmektedir. Kadrajın önündeki karakterler gizli kalması gereken bir konuşma yapmaktadır. Bu plan anlamsal açıdan incelendiğinde karakterlerin kadrajda bariz biçimde görünen aydınlık alandan bilinçli bir şekilde uzak durduğu, bir köşede konuştuğu izlenimi gizli kalması gereken konuşma için makul bir yaklaşımdır. Öte yandan gözün aydınlığa odaklanma refleksi açısından bakıldığında seyirci için takip edilmesi oldukça zor bir plandır. Çünkü seyirci refleksif bir hareketle kadrajın merkezinde yer alan aydınlık alana bakma eğilimine girecektir. Buna rağmen kadrajın büyük bölümünü kaplayan gölgedeki figürler şekil-zemin ilişkisi bağlamından oldukça güçlü durmaktadır. Bu durumun da seyirciyi psikolojik olarak zor durumda bırakacağını söylemek yanlış olmayacaktır. Seyirciye rahatsızlık veren bu aktarım biçiminin rastlantısal olmaktan ziyade yönetmenin bilinçli tercihi olduğu Nemes'in aktardığı bilgilerden de ortaya çıkmaktadır.

Nemes, soykırım yapılan bir kampı tarif etmenin oldukça zor olduğundan bahsetmekte ve bunun seyirci için de hayal edilmesinin oldukça güç olduğunu eklemektedir (URL 3). O'na göre bu tip durumu anlatmak için doğrusal bir bakış açısı kullanmak sağlıklı bir yaklaşım olmayacaktır. Bu açıdan böyle bir durumu aktarmanın en etkili yolunun bir karakteri takip ederek o karakterin tecrübelerine ve sınırlılıklarına sahip olup ortamdan edinilen ufak bilgi parçalarının varlığı gerekliğini belirtmektedir. Bu bilgi parçalarını ise seyirci, algılama sürecinde birleştirerek yeni bir anlam oluşturabilecektir.

Soykırım gibi bilinen bir meselenin getirdiği enformasyonlarla seyirciye film süresi boyunca verilen enformasyonlar birleştiğinde bu iki bilgi kaynağının seyircinin çıkarımlar yapmasına olanak sunması oldukça normaldir. İlk enformasyon kaynağı olan bilinen bir konunun görselleştirilerek sunulması kuşkusuz ki aktarılan meseleyi çok daha çarpıcı kılmaktadır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Filmin alışılagelmişin dışındaki görüntü kurgusu, sinemanın "göstererek anlatma" prensibinin kasıtlı olarak dışına çıktığı görülmektedir. Bu sayede seyircinin gerçekte bildiği soykırımın bilgisiyle filmde gördüğü ve duydukları arasında bağ kurmasını sağlamaktadır. Ses tasarımıyla bu enformasyonu tamamlayarak seyircinin hayal gücünü tetiklemekte ve çıkarımlar yapmasını sağlamaktadır. Konunun gerektirdiği gibi sınırlı tutulan diyaloglar gizlilik içerisinde aktarılmaktadır. Renkler dönemin ve senaryonun koşullarını yansıtacak biçimde soluktur. Seyirci, ana karakteri film boyunca takip etmekte, kısıtlandırılmış dünyaya O'nun bakış açısıyla bakmakta, onun bildiklerine hakim olmaktadır. Bu sıkışmışlık hissi çerçeve oranıyla olduğu kadar karakterlerin çerçeve içindeki konumlarıyla da aktarılmaktadır. Film her ne kadar bir soykırım meselesini anlatıyor gibi görünse de seyirciye algılatılmak istenen bu meseleden çok

Saul'un kendi iç dünyasında verdiği savaş ve bu savaş neticesinde bireysel kurtuluşa erme yolculuğudur.

Bu bilgiler ışığında yönetmenin seyirciyi adeta Saul'un kafasının içinde yaşatması ve tıpkı Saul gibi düşünmesini sağlaması önemlidir. Kurgusal müdahaleler karakterin kendi müdahaleleri gibidir. Bu açıdan seyircinin Saul ile kurduğu empati bağı film boyunca güçlü kalabilmiştir. Anlatılması oldukça güç olan bir konunun minimalist bir yaklaşımla sunulması seyirciyi saf şiddetin dışına çekmekte ancak Saul'un bakış açısıyla bu şiddeti hissettirmektedir. Bu bakımdan filmin oldukça dengeli biçimde kurgulandığını söylemek yanlış olmayacaktır.

KAYNAK

Benjamin, W. (2023). *Teknik olarak yeniden üretilebilirlik çağında sanat eseri* (O. Duman, Çev.). Can Sanat Yayınları.

Berger, J. (1986). *Görme biçimleri* (Y. Salman, Çev.). Metis Yayınları.

Dmytryk, E. (2021). Sinemada kurgu (O. Akınhay, Çev.). Agora Kitaplığı.

Gregory, R. L. (1978). *Eye and brain* (5th ed.). World University Library.

McKee, R. (2017). *Hikâye* (O. Düz, Çev.). İstanbul Medya Akademisi Yayınları.

Nemes, L. (Yönetmen). (2015). *Son of Saul* [Film]. Laokoon Filmgroup.

Rossi, S., Kara-José, N., Rocha, E. M., & Kara-Júnior, N.. (2024). Influence of lighting on visual performance. Arquivos Brasileiros De Oftalmologia, 87(3), e2023–0257. https://doi.org/10.5935/0004-2749.2023-0257.

Sokolov, A. G. (2012). *Sinema ve Televizyonda Görüntü Kurgusu* (S. Aslanyürek, Çev.). Agora Kitaplığı.

(URL 1) https://www.youtube.com/watch?v=3eZ9-y4YZcc (Erişim Tarihi: 24.10.2024)

(URL 2) https://mubi.com/en/notebook/posts/an-interview-with-laszlo-nemes (Erişim Tarihi: 24.10.2024

(URL 3) https://www.youtube.com/watch?v=PwjbJuUpYlE (Erişim Tarihi: 23.10.2024)

(URL 4) https://www.youtube.com/watch?v=yVswYKyEjpc (Erişim Tarihi: 23.10.2024)

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

SOSYAL MEDYA ARAŞTIRMALARINDA GIDALAR

Dr. Öğretim Üyesi Gizem Sultan KAMAN
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, gssarikaya@ogu.edu.tr, 0000-0003-4725-7981
Dr. Öğretim Üyesi Rabia BÖLÜKBAŞ
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, rabia.bolukbass@gmail.com, 0000-0002-2586-3860

ÖZET

Sosyal medyanın insan yaşamını etkilediği temel alanlardan biri gıdalardır. Sosyal medya teknolojilerinin ilerlemesiyle tüketiciler, gıda ürünlerini karşılaştırmak, bir restoranı değerlendirmek gibi gıdayla ilgili amaçlara yönelik olarak daha fazla bilgi edinme olanağı bulmuştur. Bu durum ise tüketicilerin gıdaları seçme, satın alma, belirli yiyecekleri veya yemekleri yemek/yememek gibi karar verme süreçlerinde değişikliklere yol açmıştır. Sosyal medya araçları insanların günlük yaşamlarında daha fazla öne çıktıkça, bu araçların yaşamların çeşitli yönleri üzerindeki etkilerine ilişkin odaklanmış araştırmalara duyulan ihtiyaç özellikle önem kazanmıştır. Bu çalışmanın amacı sosyal medya araştırmalarında gıdalara yönelik mevcut durumunun ortaya konulmasıdır. Araştırma kapsamında sosyal medya ve gıdalara ilişkin yayınlanan makalelerin örneklenmesi için Web of Science veritabanı seçilmiştir. Web of Science veritabanında listelenen dergilerde yayınlanan materyaller için başlangıçta "sosyal medya" ve "gıda" olmak üzere iki ana anahtar kelime kullanılmıştır. Sonuçların tekrarlanabilirliğini önlemek için dahil etme/hariç tutma kriterleri belirlenmiştir. Tarama sonucunda toplam 4,108 araştırmaya ulaşılmıştır. Sosyal medya ve gıdalara ilişkin araştırma sonuçlarının sunulduğu bu makale neticesinde araştırma sayılarının yıllar itibariyle özellikle Covid-19 pandemisi sonrasında arttığını söylemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Medya, Gıdalar, Covid-19

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

FOODS IN SOCIAL MEDIA RESEARCH

Assist. Prof. Dr. Gizem Sultan KAMAN

Eskişehir Osmangazi University, gssarikaya@ogu.edu.tr, 0000-0003-4725-7981

Assist. Prof. Dr. Rabia BÖLÜKBAŞ

Sivas Cumhuriyet University,, rabia.bolukbass@gmail.com, 0000-0002-2586-3860

ABSTRACT

One of the most important areas in which social media affects people's lives is food. With the advancement of social media technologies, consumers have gained more information for food-related purposes, such as searching for cooking instructions or recipes, comparing food products, or reviewing a restaurant, which ultimately influences decision-making processes such as choosing, buying, eating/not eating certain foods or dishes. As these tools become more prominent in people's daily lives, the need for focused research on the impact of these tools on different aspects of life becomes particularly important. Therefore, the aim of this study is to identify the angles from which food is being studied in social media research and to reveal its position. As part of the research, the Web of Science database was selected to sample articles published on social media and food. Two main keywords, 'social media' and 'food', were initially used for material published in journals listed in the Web of Science database. Inclusion/exclusion criteria were established to avoid reproducibility of results. As a result of the search, a total of 3,914 studies were found in the Web of Science database. As a result of this article, which presents research results on social media and food, it is possible to say that the number of studies has increased over the years, especially after the Covid-19 pandemic.

Keywords: Social Media, Foods, Covid-19

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

1. GİRİŞ

İnternetinin tarihi gelişiminin başlangıcı Gelişmiş Araştırma Projeleri Ajansı'na (ARPA) dayanmaktadır. 1972'de DARPA adını alan ARPA (Savunma Bakanlığı'nın bir kolu), kendi araştırmalarını yapmak yerine, teknolojik gelişme veya askeri sorunlarla ilgili araştırma projelerini düzenli olarak finanse etme yoluna gitmiştir. 1960'larda ARPA, bilgisayarların birbirleriyle iletişim kurması için bir yol geliştirmeye ilgi duyarak Massachusetts Teknoloji Enstitüsü ve RAND dahil olmak üzere üniversiteler ve şirketlerdeki programları finanse etmeye başlamıştır. Oluşturulacak olan ağ hem Amerikan teknolojik gelişimini ilerletecek hem de savaş sırasında bilgiler üzerinde güvenli bir komuta ve kontrol sağlayacaktır (Ruthfield, 1995). Konuyu ilişkin ilk önemli adım MIT'den Leonard Kleinrock'un Temmuz 1961'de anahtarlama teorisi üzerine ilk makaleyi ve konuyla ilgili ilk kitabı 1964 yılında yayınlamasıyla atılmıştır. Diğer önemli adım ise 1966 yılının sonlarında ağ konseptinin oluşturulması ve "ARPANET" planının yayınlanmasıdır (Leiner vd., 2009). ARPANET ilk genel amaçlı bilgisayar ağlarından biridir. Kısa mesajların gönderilmesi için basit posta aktarım protokolü (SMTP, e-posta) ve daha uzun aktarımlar için dosya aktarım protokolü (FTP) gibi araçlar ve uygulamaların hızla gelişimine zemin hazırlamıştır (Britannica, 2024). 1972 yılında elektronik postanın kullanılmaya başlanmasını, 1980'lerin başında internetin yayılımını hızlandıran iletişim protokollerinin standirdizasyonu izlemiştir. 1989 yılında Tim Berners-Lee ve arkadaşları tarafından CERN'de geliştirilen world wide web'in geliştirilmesi bilgisayarlarda depolanmış bilgilerin birbirine bağlanmasını sağlayarak internet kullanımının yayılımını hızlandırmıştır (Kaman & Özdemir, 2022). Temel internet teknolojilerindeki statik yapının Web 1.0 ile başlayan süreci Web 2.0 ile daha dinamik hâle gelmiştir. Her ne kadar Web 2.0 birden fazla somut olguyla şekillense de özellikle sosyal medyanın ortaya çıkışı ve kullanımı ile kullanıcıların içerik oluşturma imkânına sahip olması en başat özelliklerden biri olarak nitelendirilmektedir (Vardarlıer & Zafer, 2019).

Çevrimiçi bilgi ortamı, kullanıcıların bilgiyi araştırıp başvurduğu bir dünyadan (Web 1.0), artık bilgiyi kendilerinin oluşturup yayabildikleri bir dünyaya (Web 2.0) doğru gelişmiştir (Rutsaert vd., 2023). Tarihsel süreçte, 20. yüzyılın sonuna doğru ortaya çıkan ve neredeyse tüm bireyler için elzem bir hal alan internet teknolojileri, yeni bir çağın başlangıcı niteliğindedir. İnsanlığın bu yeni merhalesi ile toplumsal yaşamda iletişim farklı bir boyuta ulaşmıştır. Teknolojinin ilerleyişi ve internetin hızla gelişimi ve farklı alanlara uyarlanmalarına tanık olunan bu dönemde, sosyal medya en önemli dinamiklerden biridir (Güzel, 2020).

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Tanım olarak sosyal medyayı birkaç farklı şekilde düşünmek mümkündür. Pratik anlamda, kullanıcılara bir tür çevrimiçi sosyal ağ üzerinden dijital içerik veya bilgi gönderip alabilecekleri dijital ortamlar sağlayan, genellikle uygulamalar ve web siteleri olarak sunulan, yazılım tabanlı dijital teknolojilerin bir koleksiyonudur (Appel vd., 2020). Britannica (2024) sosyal medyayı; *kullanıcıların bilgileri, fikirleri, kişisel mesajları ve diğer içerikleri (videolar gibi) paylaştığı, internet üzerindeki (sosyal ağ oluşturma ve mikroblog amaçlı web siteleri gibi) bir kitle iletişim aracı biçimi* olarak tanımlamaktadır. Hem iletişim disiplini içerisinde hem de halkla ilişkiler, bilgi bilimi ve kitle iletişim araçları gibi ilgili disiplinler arasında sosyal medyanın yeni ortaya çıkan çeşitli tanımları da bulunmaktadır. Tanımlar tipik olarak sosyal medyanın, kullanıcı tarafından oluşturulan içerik veya etkileşimi vurgulayan dijital teknolojileri ifade ettiği söylemi etrafında birleşmektedir (Carr & Hayes, 2015).

Geleneksel tek yönlü bilgi akışı (gönderenden veya kaynaktan alıcıya veya hedef kitleye) yerine, alıcılar artık sosyal medya aracılığıyla kaynakla, ortamla ve daha da önemlisi birbirleriyle etkileşime girebilmektedirler (Rutsaert vd., 2023). Sosyal medya kullanımının büyümesi, Facebook, Twitter, Instagram ve TikTok gibi platformların dünya çapında milyarlarca aktif kullanıcıyı çekmesiyle son on yılda öne çıkan bir trend olmuştur (Van Bavel vd., 2024). 2023 yılında dünya genelinde 5 milyara yakın aktif sosyal medya kullanıcısı bulunurken ve ortalama bir kullanıcı günde 2 saat 27 dakikasını sosyal medyada geçirirken (Statista, 2023), Nisan 2024 itibarıyla dünya genelinde 5,44 milyar internet kullanıcısı bulunmaktadır ve bu da dünya nüfusunun yüzde 67,1'ine tekabül etmektedir. Bu toplamın 5,07 milyarı, yani dünya nüfusunun yüzde 62,6'sı sosyal medya kullanıcıdır (Statista, 2024).

Twitter, Facebook ve Instagram gibi sosyal medya platformları bireylerin bilgiyi tüketme ve kullanma şeklini süreç içerisinde değiştirmiştir. Bu platformlar, içerik iyileştirmeyi merkezi olmaktan çıkararak, benzer düşüncelere sahip kaynakların geçici olarak sunulmasına izin verirler ve etkileşimleri yönetmek için gevşek denetleme politikaları sunarlar (Carr & Hayes, 2015), düşük maliyetli iletişimi kolaylaştırarak ve tüketicilerin fikirlerini ifade etmelerine ve deneyimlerini milyonlarca insanla paylaşmalarına olanak tanırlar. Tüketicilerin bilgi edinme, iletişim, eğlence ve daha fazlası gibi birçok aktivite için entegre olduğu sosyal medya platformları, süreç içerisinde bireyler için günlük yaşamın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir (Rini vd., 2023).

Mevcut sosyal medya manzarasının iki önemli yönü vardır. Bunlardan ilki farklı sektörleri ve ekosistemi oluşturan temel teknolojileri ve iş modellerini sağlayan büyük ve küçük, kurulu ve

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

gelişmekte olan platformlardır. İkincisi ise çeşitli kişi ve kuruluşların bu teknolojileri ne şekilde ve hangi amaçlarla kullandığı yani kullanım durumlarıdır (Appel vd., 2020). Bireyler açısından sosyal medya kullanımı incelendiğinde, sosyal medya araçlarının kullanımının giderek daha yaygın hale gelmesi, kullanıcılara geçmişte mümkün olmayan çeşitli iş birliği, sermaye oluşturma ve içerik paylaşımı fırsatları sağlamıştır (Benson vd., 2019). Çeşitli sektörlerde üretim yapan firmalar ise yeni dijital teknolojilerden yararlanarak çevresel, sosyal ve ekonomik sorunlara çözümler öneren yeni iş modelleri aracılığıyla birçok alanda devrim yaratmıştır (Chen, 2017; Mazzucchelli vd., 2021).

Sosyal medyanın insan yaşamını etkilediği temel alanlardan biri de gıdalardır. Sosyal medya teknolojilerinin ilerlemesiyle tüketiciler, yemek pişirmeye yönelik talimatlar veya tarifler aramak, gıda ürünlerini karşılaştırmak veya bir restoranı değerlendirmek gibi gıdayla ilgili amaçlara yönelik daha fazla bilgi edinmiş ve bu da sonuçta seçme, satın alma, belirli yiyecekleri veya yemekleri yemek/yememek gibi karar verme süreçlerinde değişikliklere yol açmıştır (Rini et al., 2024). Bu tür araçlar insanların günlük yaşamlarında daha fazla öne çıktıkça, bu araçların yaşamların çeşitli yönleri üzerindeki etkilerine ilişkin odaklanmış araştırmalara duyulan ihtiyaç özellikle önem kazanmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmanın amacı sosyal medya araştırmalarında gıdalara hangi açılardan odaklanıldığının belirlenerek, mevcut durumunun ortaya konulmasıdır.

1. YÖNTEM

Bu araştırma kapsamında, sosyal medya ve gıdalara ilişkin hızla büyüyen akademik literatür incelenerek, araştırmaların odağı hakkında mevcut literatürde yayınlanmış makalelerin kapsamlı bir incelemesi sunulmaktadır.

Araştırma kapsamında sosyal medya ve gıdalara ilişkin yayınlanan makalelerin örneklenmesi için Web of Science veritabanı seçilmiştir. Web of Science, bilimsel araştırmalarda yaygın olarak kullanılmaktadır, birçok farklı bilgi alanından ve geniş bir yelpazedeki bilimsel makalelere erişim sunar ve gelişmiş arama yaklaşımlarına olanak tanıyan multidisipliner bir platformdur (Iranmanesh vd., 2022).

Web of Science veri tabanında listelenen dergilerde yayınlanan materyaller için başlangıçta "sosyal medya" ve "gıda" olmak üzere iki ana anahtar kelime kullanılmıştır. İlgili makaleleri seçmek için dahil etme ve hariç tutma kriterleri uygulanmıştır. Veri tabanlarında aramalar için beş dahil etme kriteri vardır: (a) açık erişim, (b) İngilizce çalışmalar, (c) tam metin inceleme, (d) sosyal medya ve gıdalara odaklanma, (e) Aranan veri tabanlarında tüm yıllar boyunca yürütülen çalışmalar. Hariç tutma kriterleri şu şekildedir: (a) hakemli olmayan makaleler,

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

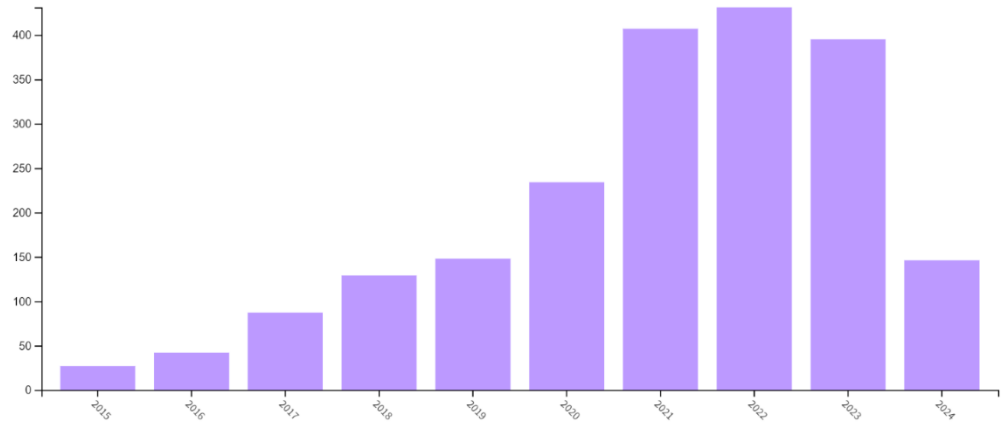
kitaplar, konferans bildirileri ve diğer hakemli olmayan makaleler de dahil olmak üzere kitap bölümleri, (b) anahtar kelime içermeyen makaleler ve (c) İngilizce olmayan makaleler.

2. BULGULAR

Temmuz 2024 tarihli arama sonucunda Web of Science veri tabanı üzerinde toplam 4,108 araştırmaya ulaşılmıştır. 4,108 kayıt; 3,488 makale, 354 bildiri, 127 erken erişim olanağı sunulan makale, 58 editöre not, 49 kitap bölümü, 20 özet bildiri, 5 veri seti, 4 kitap incelemesi ve 3 kitaptan oluşmaktadır. Sosyal medya ve gıdalara ilişkin ilk araştırma ise 2009 yılında gerçekleştirilmiştir. Konuya ilişkin yayın sayıları yıllar itibariyle incelendiğinde 2010-6, 2011-9, 2012-28, 2013-43, 2014-67, 2015-89, 2016-161, 2017-216, 2018-266, 2019-325, 2020-454, 2021-669, 2022-681 ve 2023 yılında ise toplamda 635 yayının gerçekleştirildiği tespit edilmiştir.

"Social media" AND "food" anahtar kelimeleri kullanılarak veri tabanında tarama yapıldığında başlangıçta 4,108 araştırma sonucuyla karşılaşılmıştır. Dahil etme ve hariç tutma kriterleri kullanıldığında ise 2,094 makalenin analize tabi tutulmasına karar verilmiştir.

Görsel.1 Yıllara Göre Yayın Sayısı

Yıllara göre yayın sayıları incelendiğinde 2023 yılına kadar kademeli bir artış görünürken (2015-37, 2016-42, 2017-87, 2018-129, 2019-148, 2020-234, 2021-407, 2022-431, 2023-395) 2023 yılında bu sayının azaldığı görülmektedir. Yayın sayılarının özellikle 2019 ve sonrasındaki artışının sebebinin Covid-19 pandemisi olduğu düşünülmektedir. Pandemi döneminde bireylerin evde kalması, dijital teknolojilerin gerek sağlık, hijyen gerekse boş

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

vakitlerin değerlendirilmesinde kullanılması araştırmacıların bu alana odaklanmasına sebep olmuş olabilir.

Ülkelere göre yayın sayısı incelendiğinde ise en fazla yayının 667 çalışma ile Amerika Birleşik Devletleri'nde gerçekleştiği görülürken en az yayının 35 çalışma ile Tayvan, Yeni Zelanda ve Endonezya'da gerçekleştiği tespit edilmiştir.

Çizelge.1 En Çok Araştırmanın Gerçekleştirildiği İlk 10 Alan

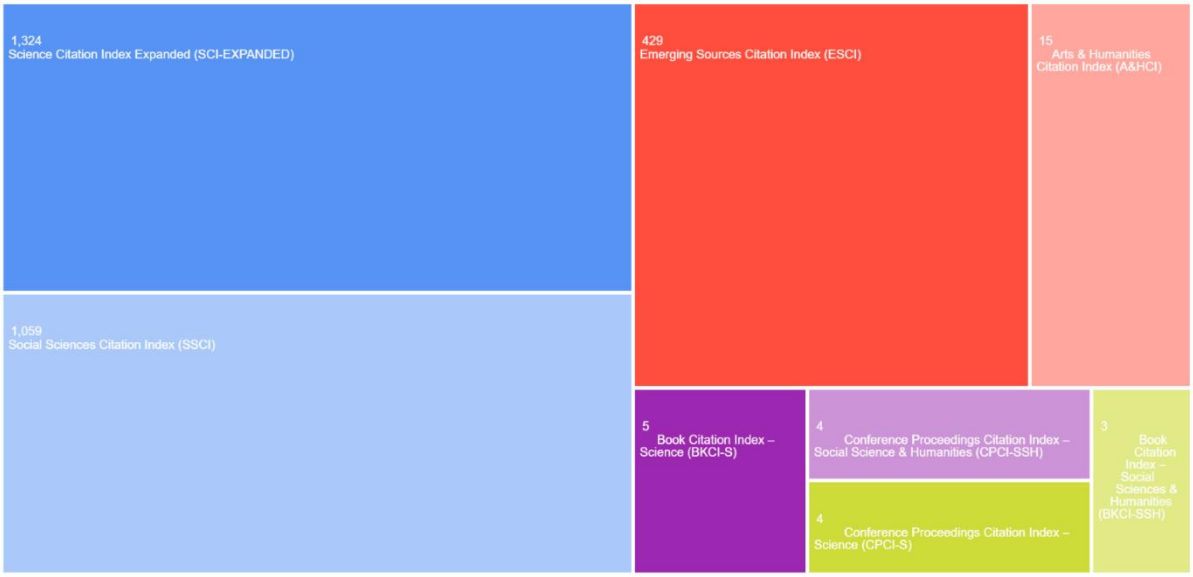
Araştırma Alanları	Kayıt sayısı	2.094 yayın içerisindeki %
Kamu Çevre ve İş Sağlığı	412	19.675%
Beslenme Diyetetik	255	12.178%
Çevre Bilimleri Ekoloji	213	12.082%
Bilim Teknoloji	210	10.029%
İş ekonomisi	168	8.023%
Sağlık Bilimleri	166	7.927%
Gıda Bilimi Teknolojisi	148	7.068%
Tıp	112	5.349%
Tarım	109	5.205%
Psikoloji	107	5.110%

Araştırma alanları incelendiğinde kamu-çevre ve iş sağlığının en çok odaklanılan alan olduğu görülmektedir. Sosyal medya ve gıdalara ilişkin en çok araştırma yapan yazarlar ise sırasıyla Unger JB-27, Cruz TB-21 Li DM-19, Allem JP-18, Xie ZD-15 Mccaffrey TA-12, Barnett J-11, Brennan L-11, Gittelsohn J-11 Molenaar A-11, Kong G-10 şeklindedir. Araştırma alanlarına ilişkin en çok çalışmanın yayınlandığı yayınevi sıralaması ise şu şekildedir: Mdpi-345, Elseiver-297, Springer Nature-208, Taylor & Francis-135, Jmir Publications, Inc-130, Frontiers Media Sa-123, Sage-104, Wiley-91, Cambridge Univ Press-65 ve Emerald Group Publishing-63 şeklindedir.

Araştırmaların çeyreklik dilimine bakıldığında ise 1,324 araştırmanın Science Citation Index Expanded (SCI-EXPANDED), 1059 araştırmanın Social Sciences Citation Index (SSCI), 429 araştırmanın Emerging Sources Citation Index (ESCI), 15 araştırmanın ise Arts & HumanitiesCitation Index (A&HCI) olduğu görülmektedir.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Görsel.2 Araştırmalara Ait Web of Science Çeyreklik Dilimleri

4. SONUÇLAR VE DEĞERLENDİRME

Sosyal medya ve gıdalara ilişkin araştırma sonuçlarının sunulduğu bu makale neticesinde araştırma sayılarının yıllar itibariyle özellikle Covid-19 pandemisi sonrasında arttığını söylemek mümkündür.

Araştırma alanları başta kamu, çevre ve iş sağlığı olmak üzere beslenme ve diyetetik, çevre bilimleri sağlık bilimleri gibi pek çok disiplin açısından ele alınmıştır. Sosyal medyanın bir iletişim aracı olarak kullanımı (Garcia Henche, 2018; Fusté-Forné, 2020; Gambetti, & Han, 2022), sosyal medyada gıdaların temsili, farklı nesiller açısından sağlıklı-sağlıksız yeme davranışlarına sosyal medyanın etkisi (Rounsefell vd., 2020), sosyal medyanın pazarlama performansına etkisi (Onorati, & Giardullo, 2020) gibi farklı araştırma odakları literatürde bulunmaktadır.

Sosyal medya, sosyal ağ siteleri, bloglar, forumlar, mikrobloglar, fotoğraf paylaşımı, video paylaşımı, ürün/hizmet incelemeleri, değerlendirme toplulukları gibi birçok farklı çevrimiçi uygulama biçimini içermekte, bireylerin bilgi paylaşımını ve içerik üretme sürecini kolaylaştırmaktadır (Tajvidi & Karami, 2021). Bununla birlikte sosyal medya araçları tüketicilerin bilgi edinme, iletişim, eğlence ve daha fazlası gibi birçok aktivite için entegre ettiği ve güvendiği günlük yaşamın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. Oluşturulan içeriklerin içeriği ve paylaşımı ise farklı disiplinler açısından araştırılmalara konu olmaktadır. Gıdalar bu araştırmaların gerçekleştirildiği alanlardan biridir.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Sosyal medya aracılığıyla tüketiciler, yemek pişirme talimatları veya tarifleri arama, yiyecek ürünlerini karşılaştırma veya bir restoranı değerlendirme gibi yiyecekle ilgili amaçlar için daha fazla bilgi edinmişlerdir ve bu da nihayetinde belirli yiyecekleri veya yemekleri seçme, satın alma veya yeme gibi karar alma süreçlerinde etkiye yol açmıştır (Rini vd., 2023). Sürekli değişen tüketici tercihleri ve beklentileri, gıda endüstrisini (örneğin gıda şirketleri ve hizmet sağlayıcıları, restoranlar ve ikram hizmetleri) tüketicilerin değişen ihtiyaçlarına ve beklentilerine uyum sağlamaya yöneltmiştir. Dolayısıyla teknoloji, gıda endüstrisi tarafından daha yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Tüketici talebi, gıda endüstrisi gibi değişkenlerin yanında sosyal medya; gıda güvenliği (Overbey vd., 2017), sağlıklı beslenme (Rounsefell vd., 2020; Mc Carthy vd., 2022) ve gastronomi turizmi (Rachão vd., 2019; Garcia Henche, 2018) gibi değişkenler kullanılarak da araştırmalara konu olmaktadır. Bu araştırma kapsamında sosyal medya ve gıdalara ilişkin mevcut belirlenmiştir. Gelecekte yapılacak olan araştırmalarda dahil etme ve hariç tutma kriterleri, sınırlandırılarak veya genişletilerek sosyal medyanın gıdalar üzerindeki etkisine ilişkin farklı odaklarda çalışmalar yürütülebilir.

KAYNAKÇA

Appel, G., Grewal, L., Hadi, R., & Stephen, A. T. (2020). The future of social media in marketing. *Journal of the Academy of Marketing Science, 48*(1), 79-95.

Benson, V., Hand, C., & Hartshorne, R. (2019). How compulsive use of social media affects performance: insights from the UK by purpose of use. *Behaviour & Information Technology, 38*(6), 549-563.

Britannica. (2024), Internet, https://www.britannica.com/technology/Internet (Erişim tarihi: 10.10.2024)

Britannica. (2024). Social Media, https://www.britannica.com/topic/social-media (Erişim tarihi: 12.10.2024)

Carr, C. T., & Hayes, R. A. (2015). Social media: Defining, developing, and divining. *Atlantic Journal of Communication, 23*(1), 46-65.

Chen, C. L. (2017). Service providers' sustainable service innovation: Service-dominant logic. *The Service Industries Journal, 37*(9-10), 628-656.

Fusté-Forné, F. (2020). Reading about gastronomy—an approach to food contents in New York city's newspapers. *Journalism and Media, 1*(1), 18-25.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Gambetti, A., & Han, Q. (2022). Camera eats first: exploring food aesthetics portrayed on social media using deep learning. *International Journal of Contemporary Hospitality Management, 34*(9), 3300-3331.

Garcia Henche, B. (2018). Urban experiential tourism marketing: Use of social media as communication tools by the food markets of Madrid. *Journal of Tourism Analysis: Revista de Análisis Turístico, 25*(1), 2-22.

Güzel, C. (2020). Sosyal medyanın neliği, gelişimi ve kullanım alanları üzerine kuramsal bir inceleme. *Sosyolojik Düşün, 5*(2), 93-112.

Iranmanesh, M., Ghobakhloo, M., Nilsashi, M., Tseng, M. L., Senali, M. G. & Abbasi, G. A. (2022). Impacts of the COVID-19 pandemic on household food waste behaviour: A systematic review, *Appetite*, 176,106127.

Kaman, G, S & Özdemir, C. Dijital Platformların Gıda İsrafına Etkisi, İçinde; Gastronomi ve Teknoloji, Editörler İrfan Yazıcıoğlu, Eda Alphan ve Rabia Bölükbaş, Detay Yayıncılık, Ankara.

Leiner, B., Cerf, V., Clark, D, D., Kahn, E, R., Kleinrock, L., Lynch, C, D., Poste, J., Roberts, L, G & Wolff, S. (2009). A Brief History of the Internet, https://sites.cs.ucsb.edu/~almeroth/classes/F10.176A/papers/internet-history-09.pdf

Mazzucchelli, A., Gurioli, M., Graziano, D., Quacquarelli, B., & Aouina-Mejri, C. (2021). How to fight against food waste in the digital era: Key factors for a successful food sharing platform. *Journal of Business Research,* 124, 47-58.

Mc Carthy, C. M., de Vries, R., & Mackenbach, J. D. (2022). The influence of unhealthy food and beverage marketing through social media and advergaming on diet-related outcomes in children—A systematic review. *Obesity Reviews*, *23*(6), e13441.

Onorati, M. G., & Giardullo, P. (2020). Social media as taste re-mediators: emerging patterns of food taste on TripAdvisor. *Food, Culture & Society, 23*(3), 347-365.

Overbey, K. N., Jaykus, L. A., & Chapman, B. J. (2017). A systematic review of the use of social media for food safety risk communication. *Journal of food protection*, *80*(9), 1537-1549.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

Rachão, S., Breda, Z., Fernandes, C., & Joukes, V. (2019). Food tourism and regional development: A systematic literature review. *European Journal of Tourism Research*, *21*(1), 33-49.

Rini, L., Schouteten, J. J., Faber, I., Frøst, M. B., Perez-Cueto, F. J., & De Steur, H. (2023). Social media and food consumer behavior: A systematic review. *Trends in Food Science & Technology,* 104290.

Rounsefell, K., Gibson, S., McLean, S., Blair, M., Molenaar, A., Brennan, L., ... & McCaffrey, T. A. (2020). Social media, body image and food choices in healthy young adults: A mixed methods systematic review. *Nutrition & Dietetics, 77*(1), 19-40.

Ruthfield, S. 1995 The Internet's History and Development https://dl.acm.org/doi/fullHtml/10.1145/332198.332202

Rutsaert, P., Regan, Á., Pieniak, Z., McConnon, Á., Moss, A., Wall, P., & Verbeke, W. (2013). The use of social media in food risk and benefit communication. *Trends in Food Science & Technology, 30*(1), 84-91.

Statista 2024. Worldwide digital population 2024. https://www.statista.com/statistics/617136/digital-population-worldwide/#:~:text=As%20of%20April%202024%2C%20there,population%2C%20were%20social%20media%20users (Erişim tarihi: 13.10.2024)

Statista. (2023). Number of social media users worldwide from 2017 to 2027. Statista https://www.statista.com/statistics/278414/number-of-worldwide-social-network-users, (Erişim tarihi: 11.10.2024)

Tajvidi, R., & Karami, A. (2021). The effect of social media on firm performance. *Computers in Human Behavior*, *115*, 105174.

Van Bavel, J. J., Robertson, C. E., Del Rosario, K., Rasmussen, J., & Rathje, S. (2024). Social media and morality. *Annual review of psychology, 75*(1), 311-340.

Vardarlıer, P., & Zafer, C. (2019). Medya ve toplum. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, 22*(2), 355-361.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

RELATIONSHIP BETWEEN GENDER AND PERFORMANCE WITH RESPECT TO A BASIC MATH SKILLS QUIZ IN STATISTICS COURSES IN LEBANON

Hiba Naccache

Faculty of Education, Lebanese University, Beirut, Lebanon

Abstract:

The present research investigated whether gender differences affect performance in a simple math quiz in statistics course. Participants of this study comprised a sample of 567 statistics students in two different universities in Lebanon. Data were collected through a simple math quiz. Analysis of quantitative data indicated that there wasn't a significant difference in math performance between males and females. The results suggest that improvements in student performance may depend on improved mastery of basic algebra especially for females. The implications of these findings and further recommendations were discussed.

Keywords: Gender, education, math, statistics.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

INSIGHTS AND VISUALS FROM VIRTUAL AND IN-PERSON LEARNING ENVIRONMENTS

Ranya Al-Fahad, Omar K. Salah

Achva Academic College, Shikmim Post, 9800 Israel

Abstract:

In light of the technological development and its introduction into the field of education, an online course was designed in parallel to the 'conventional' course for teaching the "Qualitative Research Methods". This course aimed to characterize learning-teaching processes in a 'Qualitative Research Methods' course studied in two different frameworks. Moreover, its objective was to explore the difference between the culture of a physical learning environment and that of online learning. The research monitored four learner groups, a total of 72 students, for two years, two groups from the two course frameworks each year. The courses were obligatory for M.Ed. students at an academic college of education and were given by one female-lecturer. The research was conducted in the qualitative method as a case study in order to attain insights about occurrences in the actual contexts and sites in which they transpire. The research tools were open-ended questionnaire and reflections in the form of vignettes (meaningful short pictures) to all students as well as an interview with the lecturer. The tools facilitated not only triangulation but also collecting data consisting of voices and pictures of teaching and learning. The most prominent findings are: differences between the two courses in the change features of the learning environment culture for the acquisition of contents and qualitative research tools. They were manifested by teaching methods, illustration aids, lecturer's profile and students' profile.

Keywords: Face to face course, online course, qualitative research, vignettes.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

STUDENT VIEWS ON CODE SWITCHING BY UNIVERSITY INSTRUCTORS: A PERSPECTIVE FROM THAILAND

Anong Srisai

Curtin University, Kent Street, Bentley, Perth, Western Australia, 6102, Australia

Abstract:

The literature on language teaching and second language acquisition has been largely driven by monolingual ideology with a common assumption that a second language (L2) is best taught and learned in the L2 only. The current study challenges this assumption by reporting learners' positive perceptions of tertiary level teachers' code switching practices in Vietnam. The findings of this study contribute to our understanding of code switching practices in language classrooms from a learners' perspective. Data were collected from student participants who were working towards a Bachelor degree in English within the English for Business Communication stream through the use of focus group interviews. The literature has documented that this method of interviewing has a number of distinct advantages over individual student interviews. For instance, group interactions generated by focus groups create a more natural environment than that of an individual interview because they include a range of communicative processes in which each individual may influence or be influenced by others - as they are in their real life. The process of interaction provides the opportunity to obtain the meanings and answers to a problem that are "socially constructed rather than individually created" leading to the capture of real-life data. The distinct feature of group interaction offered by this technique makes it a powerful means of obtaining deeper and richer data than those from individual interviews. The data generated through this study were analysed using a constant comparative approach. Overall, the students expressed positive views of this practice indicating that it is a useful teaching strategy. Teacher code switching was seen as a learning resource and a source supporting language output. This practice was perceived to promote student comprehension and to aid the learning of content and target language knowledge. This practice was also believed to scaffold the students' language production in different contexts. However, the students indicated their preference for teacher code switching to be constrained, as extensive use was believed to negatively impact on their L2 learning and trigger cognitive reliance on the L1 for L2 learning. The students also perceived that when the L1 was used to a great extent, their ability to develop as autonomous learners was negatively impacted. This study found that teacher code switching was supported in certain contexts by learners, thus suggesting that there is a need for the widespread assumption about the monolingual teaching approach to be re-considered.

Keywords: Code switching, L1 use, L2 teaching, Learners’ perception.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

ADOPTING A STUDENT-CENTERED PEDAGOGY IN TERTIARY EDUCATION

Leila M. Farhat

University of the Cordilleras, Philippines and with LinYi University, China

Abstract:

With the rapid development of information technology and the impact of the epidemic environment, the traditional teaching model can no longer meet the requirements of the development of the times. The development of teaching mechanisms is the inevitable trend of the future development of higher education. We must further promote the informatization of higher education in teaching practice, let modern information technology penetrate and practice in classroom teaching, and provide promising opportunities for the high-quality development of higher education. This article, mainly through the distribution of questionnaires to teachers of colleges and universities, aims to understand the degree of informatization in the teaching of colleges and universities. And on the basis of domestic and foreign scholars' research on higher education informatization, it analyzes the existing problems, and finds the optimal solution based on the needs of education and teaching development. According to the survey results, most college teachers will use information technology in teaching practice, but the information technology teaching tools used by teachers are relatively simple, and most of them use only slides. In addition, backward informatization infrastructure and less informatization training are the main challenges facing the current teaching informatization construction. If colleges and universities can make good use of information technology and multimedia technology and combine it with traditional teaching, it will definitely promote the development of college education and further promote the modernization and informatization of higher education.

Keywords: Higher education, teaching practice, informatization construction, e-education.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

COMBINING HIGHER ORDER THINKING SKILLS WITH GEOGEBRA IN PRE-SERVICE TEACHER TRAINING

Samira J. Qassem, Fadi K. Marwan

Al-Qasemi Academic College of Education, Israel

Abstract:

High Order Thinking Skills (HOTS) are suggested today as essential for the cognitive development of students and as preparing them for real life skills. Teachers are encouraged to use HOTS activities in the classroom to help their students develop higher order skills and deep thinking. So it is essential to prepare preservice teachers to write and use HOTS activities for their students. This paper describes a model for integrating HOTS activities with GeoGebra in pre-service teachers' preparation. This model describes four aspects of HOTS activities and working with them: activity components, preparation procedure, strategies and processes used in writing a HOTS activity and types of the HOTS activities. In addition, the paper describes the pre-service teachers' difficulties in preparing and working with HOTS activities, as well as their perceptions regarding the use of these activities and GeoGebra in the mathematics classroom. The paper also describes the contribution of a HOTS activity to pupils' learning of mathematics, where this HOTS activity was prepared and taught by one pre-service teacher.

Keywords: Higher order thinking, HOTS activities, pre-service teachers, teachers' preparation.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

A FLIPPED CLASSROOM MODEL FOR STUDENTS IN THE HUMANITIES

Anjali Patel

Queensborough Community College, CUNY. Bayside, NY 11364 USA

Abstract:

To ensure student success in a non-majors biology course, a flipped classroom pedagogical approach was developed and implemented. All students were assigned online lectures to listen to before they come to class. A three hour lecture was split into one hour of online component, one hour of in class lecture and one hour of worksheets done by students in the classroom. This deviation from a traditional 3 hour in class lecture has resulted in increased student interest in science as well as better understanding of difficult scientific concepts. A pre and post survey was given to measure the interest in the subject and grades were used to measure the success rates. While the overall grade average did not change dramatically, students reported a much better appreciation of biology. Also, students overwhelmingly like the use of worksheets in class to help them understand the concepts. They liked the fact that they could listen to lectures at their own pace on line and even repeat if needed. The flipped classroom approach turned out to work really well our non-science majors and the author is ready to implement this in other classrooms.

Keywords: Flipped classroom, non-science majors, pedagogy, technological pedagogical model.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

THE TECH-PEDAGOGICAL SHIFT: CREATING AND UTILIZING AN ONLINE WRITING PLATFORM

Sarah L. Hughes, Michael J. Tan, Emily R. Martin

University of Nebraska, Lincoln, NE 68503 USA

Abstract:

In educational technology, the idea of innovation is usually tethered to contemporary technological inventions and emerging technologies. Yet, using long-known technologies in ways that are pedagogically or experimentially new can reposition them as emerging educational technologies. In this study we explore how a subtle pivot in pedagogical thinking led to an innovative education technology. We describe the design and implementation of an online writing tool that scaffolds students in the evaluation of their own informational texts. We think about how pathways to innovation can emerge from pivots, namely a leveraging of longstanding practices in novel ways has the potential to cultivate new opportunities for learning. We first unpack Infowriter in terms of its design, then we describe some results of a study in which we implemented an intervention which included our designed application.

Keywords: Design, innovation, learning, technology, writing.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

EVALUATING THE EFFECTIVENESS OF ONLINE ASSESSMENTS IN PROMOTING CRITICAL THINKING SKILLS

Ahmad Z. Mufeed, Hanan R. El-Khateeb, Laila A. Barakat

Department of Mathematics, Foundation Programme, Qatar

Abstract:

The purpose of this study is to determine whether paper assessment especially in the subject mathematics will ever be completely replaced by online assessment using Learning Management System and Content Management System such as blackboard. Testing students has moved from the traditional scribbling and sketching on paper towards working online on a screen and keyboard. It is found that online assessment by using selective types of questions like multiple choices, true or false and final answer questions don't reflect the actual understanding of students in solving the problems and teachers can't determine the weakness points of students. In addition, it is showed that OBMCQs are a very good tool for self-assessment and when teachers are testing for knowledge and facts. But when it comes to the skills, OBMCQs are poor tools for measuring the ability to apply knowledge to complex math problem.

Keywords: Paper assessment, online assessment, learning management system, content management system.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

NFLUENCES ON ENGLISH LANGUAGE LEARNING AT AL-JOUF UNIVERSITY

Dr. Fahad M. Al-Saleh

Department of English, Al-Jouf University, Sakaka, Saudi Arabia

Abstract

This study investigates the factors influencing English language learning among students at Al-Jouf University, Saudi Arabia. The research identifies key variables such as instructional methodologies, cultural context, technological integration, and student motivation that affect language acquisition. Data were collected through surveys, interviews, and classroom observations, providing insights into the challenges and opportunities faced by students. The findings highlight the importance of adopting tailored teaching strategies and integrating modern educational technologies to enhance language learning outcomes. The study also emphasizes the role of cultural and social factors in shaping students' attitudes and performance in English language learning. These results can inform policy-making and curriculum design to support effective English language education at the university level.

Keywords: English language learning, Al-Jouf University, instructional strategies, cultural influences, educational technology

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

OPEN EDUCATIONAL RESOURCE IN ONLINE MATHEMATICS LEARNING

Haohao Wang

Mathematics Department of Southeast Missouri State University, Cape Girardeau, MO 63701 USA

Abstract:

Technology, multimedia in Open Educational Resources, can contribute positively to student performance in an online instructional environment. Student performance data of past four years were obtained from an online course entitled Applied Calculus (MA139). This paper examined the data to determine whether multimedia (independent variable) had any impact on student performance (dependent variable) in online math learning, and how students felt about the value of the technology. Two groups of student data were analyzed, group 1 (control) from the online applied calculus course that did not use multimedia instructional materials, and group 2 (treatment) of the same online applied calculus course that used multimedia instructional materials. For the MA139 class, results indicate a statistically significant difference ($p = .001$) between the two groups, where group 1 had a final score mean of 56.36 (out of 100), group 2 of 70.68. Additionally, student testimonials were discussed in which students shared their experience in learning applied calculus online with multimedia instructional materials.

Keywords: Online learning, Open Educational Resources, Multimedia, Technology.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

REDEFINING EDUCATIONAL REFORM: ALIGNING CURRICULUM WITH INSTITUTIONAL PRINCIPLES

Emma L. Thompson

Holy Family University, Philadelphia, PA 19114 USA

Abstract:

A central element of higher education today is the “core” or “general education” curriculum: that configuration of courses that often encompasses the essence of liberal arts education. Ensuring that such offerings reflect the mission and values of the institution is a challenge faced by most college and universities, often more than once. This paper presents an action model of program planning designed to structure the processes of developing, implementing and revising core curricula in a manner consistent with key institutional goals and objectives. Through presentation of a case study from a university in the United States, the elements of needs assessment, stakeholder investment and collaborative compromise are shown as key components of a planning strategy that can produce a general education program that is comprehensive, academically rigorous, assessable, and mission consistent. The paper concludes with recommendations for both the implementation and evaluation of such programs in practice.

Keywords: Academic assessment, academic program planning, curriculum development, general education reform.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

EXPLOITING BIG DATA TO ENHANCE EDUCATIONAL OUTCOMES

Ravi Nair

CIS faculty member at the Higher College of Technology at the Dubai Men's Campus in UAE

Abstract:

Big Data and analytics have gained a huge momentum in recent years. Big Data feeds into the field of Learning Analytics (LA) that may allow academic institutions to better understand the learners' needs and proactively address them. Hence, it is important to have an understanding of Big Data and its applications. The purpose of this descriptive paper is to provide an overview of Big Data, the technologies used in Big Data, and some of the applications of Big Data in education. Additionally, it discusses some of the concerns related to Big Data and current research trends. While Big Data can provide big benefits, it is important that institutions understand their own needs, infrastructure, resources, and limitation before jumping on the Big Data bandwagon.

Keywords: Analytics, Big Data in Education, Hadoop, Learning Analytics.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

LEVERAGING SOCIAL MEDIA AS AN INNOVATIVE LEARNING PLATFORM IN INDONESIAN TERTIARY EDUCATION: A STRUCTURAL EQUATION MODELING STUDY

Lina Hapsari, Rudi Santoso, Amir Rahman

Management at the Faculty of Economics and Management Sciences, International Islamic University Malaysia

Abstract:

Networking is important among students to achieve better understanding. Social networking plays an important role in the education. Realizing its huge potential, various organizations, including institutions of higher learning have moved to the area of social networks to interact with their students especially through Facebook. Therefore, measuring the effectiveness of Facebook as a learning tool has become an area of interest to academicians and researchers. Therefore, this study tried to integrate and propose new theoretical and empirical evidences by linking the western idea of adopting Facebook as an alternative learning platform from a Malaysian perspective. This study, thus, aimed to fill a gap by being among the pioneering research that tries to study the effectiveness of adopting Facebook as a learning platform across other cultural settings, namely Malaysia. Structural equation modeling was employed for data analysis and hypothesis testing. This study finding has provided some insights that would likely affect students' awareness towards using Facebook as an alternative learning platform in the Malaysian higher learning institutions. At the end, future direction is proposed.

Keywords: Learning Management Tool, Social Networking, Education, Malaysia.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

EMBRACING INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGY TO MAXIMIZE CHILDREN'S SCIENTIFIC POTENTIAL: SUSTAINABLE DEVELOPMENT CHALLENGES IN NIGERIA

Samuel Karanja

Principal Lecturer with the Department of Primary Education Studies, College of Education, Agbor, Delta state, Nigeria

Abstract:

After the internet explosion in the 90's, technology was immediately integrated into the school system. Technology which symbolizes advancement in human knowledge was seen as a setback by many educators. Efforts have been made to help stem this erroneous believes and help educators realize the benefits of technology and ways of implementing it in the classrooms especially in the sciences. This advancement created a constantly expanding gap between the pupil's perception on the use of technology within the learning atmosphere and the teacher's perception and limitations hence, the focus of this paper is on the need to refocus on the use of Science and Technology in enhancing children's potentials in learning at school especially in Science for sustainable development in Nigeria. The paper recommended measures for facilitating the sustenance of science and technology in Nigerian schools so as to enhance the potentials of our children in Science and Technology for a better tomorrow.

Keywords: Children's potential, Educational system, ICT, Sustainable development.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

GLOBAL PERSPECTIVES ON HIGHER EDUCATION: CRAFTING A UNIVERSAL SUCCESS FRAMEWORK FOR PRE-CLINICAL MEDICAL STUDENTS – AN ACTION RESEARCH INITIATIVE

Prof. Dr. Jessica Albright

Head of Student Development & Wellbeing at the Royal College of Surgeons in Ireland, Medical University of Bahrain

Abstract:

This paper describes an Action Research project which was undertaken to inform professional practice in order to develop a newly created Centre for Student Success in the specific context of transnational medical and nursing education in the Middle East. The objectives were to enhance the academic performance, persistence, integration and personal and professional development of a multinational study body, in particular in relation to pre-clinical medical students, and to establish a comfortable, friendly and student-driven environment within an Irish medical university recently established in Bahrain. The outcomes of the project resulted in the development of a specific student success 'signature' for this particular transnational higher education context.

Keywords: Global-Local, pre-clinical medical students, student success, transnational higher education, Middle East.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

TEAM COLLABORATION IN HIGHER EDUCATION: A DETAILED CASE STUDY

Ananya Verma

New York Institute of Technology UAE

Abstract:

If teamwork is the key to organizational learning, productivity and growth, then, why do some teams succeed in achieving these, while others falter at different stages? Building teams in higher education institutions has been a challenge and an open-ended constructivist approach was considered on an experimental basis for this study to address this challenge. For this research, teams of students from the MBA program were chosen to study the effect of teamwork in learning, the motivation levels among student team members, and the effect of collaboration in achieving team goals. The teams were built on shared vision and goals, cohesion was ensured, positive induction in the form of faculty mentoring was provided for each participating team and the results have been presented with conclusions and suggestions.

Keywords: Collaboration, Leadership, Motivation, Reinforcement Teamwork.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

EXAMINING TEACHER INTERACTIONS IN A "LEARNER-CENTERED" PEDAGOGICAL FRAMEWORK

Liu Chen

College of Foreign Languages, Qingdao University of Science and Technology, Qingdao 266061, China

Abstract:

Being main teaching media and major source of comprehensive target language input, teacher talk plays an important role in learners' second-language acquisition. Under the trend of "learner-centered" teaching mode, some researchers think that the best teacher talk means less. But the author holds that, in Chinese second language classroom, it is not advisable to lay too much stress on the formal students' participation, which requires the teacher to say as little as possible and the student to say as much as possible. The emphasis should be put on how to raise teacher talk's quality.

Keywords: Comprehensive language input, "learner-centered" teaching mode, teacher talk, teacher talk's quality.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

IMPLEMENTING CONSTRUCTIVIST APPROACHES IN EXTENSIVE READING FOR NON-NATIVE ENGLISH LEARNERS

Liu Chen

College of Foreign Languages, Qingdao University of Science and Technology, Qingdao 266061, China

Abstract:

Constructivism, the latest teaching and learning theory in western countries which is based on the premise that cognition (learning) is the result of "mental construction", lays emphasis on the learner's active learning. Guided by constructivism, this thesis discusses the teaching plan and its application in extensive reading course. In extensive reading classroom, emphasis should be laid on the activation of students' prior knowledge, grasping the skills of fast reading and the combination of reading and writing to check extracurricular reading. With three factors supplementing each other, students' English reading ability can be improved effectively.

Keywords: Constructivism, extensive reading, constructivist teaching.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

ACCESS TO HIGHER EDUCATION IN NIGERIA: THE UNIVERSITY OF CALABAR PRE-DEGREE PROGRAM EXPERIENCE

Eni I. Eni, James Okon, Ashang J. Ashang

Federal College of Education, Obudu, Cross River State, Nigeria.

Abstract:

The pre-degree program of the University of Calabar was introduced to help increase access to tertiary Education in science related courses. Its main objective was to provide access to candidates from educationally less developed states (ELDS) and states within its catchment area. An impact evaluation of the program was conducted, from where the aspect of providing access to University Education was reported here. Two research questions were formulated; expost-facto research design and purposive sampling technique were adopted for the study. Data collected was analyzed using descriptive statistics in terms of frequencies and percentages. The result of data analysis showed that the pre-degree program of the University of Calabar has provided educational access to Nigerians especially those from educationally less developed states in science related courses. It was therefore recommended that the program be sustained and further be improved upon to facilitate its continued provision of access to University Education in Nigeria.

Keywords: Educationally Less Developed States, Higher Education, Pre-Degree program, University of Calabar,

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

MANAGING COOPERATIVE LEARNING IN GRADUATE MATHEMATICS COURSES

Dr. Aria Lee

Faculty of Sciences and Technology, Suan Sunandha Rajabhat University, 1 U-tong Nok Road, Dusit ,Bangkok 10300, Thailand

Abstract:

The aim of this research was to create collaborative learning activities in the course of Principles of Mathematics for graduate level by investigating the students' ability in proving the mathematics principles as well as their attitudes towards the activities. The samples composed of 2 main group; lecturers and students. The lecturers consisted of 3 teachers who taught the course of Principles of Mathematics at Rajabhat Suan Sunandha Unicersity in the academic year 2012. The students consisted of 32 students joining the cooperative learning activities in the subject of Principles of Mathematics in the academic year 2012. The research tools included activity plan for cooperative learning, testing on mathematics with the reliability of 0.8067 and the attitude questionnaires reported by the students. The results showed that: 1) the efficiency of the developed cooperative learning activities was 69.76/ 68.57 which was lower than the set criteria at 70/70. 2) The students joining the cooperative learning activities were able to prove the principles of mathematics at the average of 70%. 3) The students joining the cooperative learning activities reported moderate attitude towards the activities.

Keywords: Instructional Design, Pedagogical, Teaching/ Learning Strategies.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

THE INTERCONNECTION BETWEEN ARM ACUPRESSURE POINTS AND TRADITIONAL MASSAGE THERAPY

Sukanya Pattharaporn

Suan Sunandha Rajaphat University, Bangkok, Thailand

Abstract:

The purpose of this research paper was to describe the relationship of acupressure points on the anterior surface of the upper limb in accordance with Applied Thai Traditional Massage (ATTM) and the deep structures located at those acupressure points. There were 2 population groups; normal subjects and cadaver specimens. Eighteen males with age ranging from 20-40 years old and seventeen females with ages ranging from 30-97 years old were studies. This study was able to obtain a fundamental knowledge concerning acupressure point and the deep structures that related to those acupressure points. It might be used as the basic knowledge for clinically applying and planning treatment as well as teaching in ATTM.

Keywords: Acupressure point (AP), Applie Thai Traditional Medicine (ATTM), Paresthesia, Numbness.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

ASSESSMENT RUBRICS IN TECHNICAL EDUCATION

Norafida Mohamad, Zainul Azhar, Shahrul Nizam

Universiti Tun Hussein Onn Malaysia, 86400 Parit Raja, BatuPahat, Johor, Malaysia

Abstract:

Rubric is a very important tool for teachers and students for a variety of purposes. Teachers use the rubric for evaluating student work while students use rubrics for self-assessment. Therefore, this paper was emphasized scoring rubric as a scoring tool for teachers in an environment of Competency Based Education and Training (CBET) in Malaysia Vocational College. A total of three teachers in the fields of electrical and electronics engineering were interviewed to identify how the use of rubrics practiced since vocational transformation implemented in 2012. Overall holistic rubric used to determine the performance of students in the skills area.

Keywords: Rubric, Vocational Education.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

KNOWLEDGE ABOUT DRUG USE AND BEHAVIOR TOWARD ANTIMICROBIAL MEDICATIONS

Nirun Phanwong

lecturer at College of Allied Health Science, Suan Sunandha Rajabhat University, Bangkok, Thailand

Abstract:

The import value of Antimicrobial drugs reached approximately fifteen million Baht in 2010, considered as the highest import value of all modern drugs, and this value is rising every year. Antimicrobials are considered the hazardous drugs by the Ministry of Public Health (No. 10). This research was conducted in order to investigate the past knowledge of drug use and Antimicrobial drug use behavior. A total of 757 students were selected as the samples out of a population of 1,800 students. This selected students had the experience of Antimicrobial drugs use a year ago. A questionnaire was utilized in this research. The findings put on the view that knowledge gained by the students about proper use of Antimicrobials drugs was not brought into practice. This suggests that the education procedure regarding drug use needs adjustment. And therefore the findings of this research are expected to be utilized as guidelines for educating people about the proper use of Antimicrobials drugs. At a broader perspective, correct drug use behavior of the public may potentially reduce drug cost of the Ministry of Public Health of Thailand.

Keywords: Drug Use Knowledge, Antimicrobial Drugs, Drug Use Behavior.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

DEVELOPING ONLINE MODULES TO ENHANCE THE LEARNING EXPERIENCE OF MASTER'S STUDENTS IN CURRICULUM DESIGN AT SRIPATUM UNIVERSITY

Dr. Pattama Khaopong

Faculty of Education, Suan Sunandha Rajabhat University, Bangkok, 10300, Thailand

Abstract:

The purposes of the research were to develop online lessons to strengthen the learning process of Master's degree students majoring in Curriculum and Instruction at Suan Sunandha Rajabhat University; to achieve the efficiency criteria of 80/80; and to study the satisfaction of students who use online lessons to strengthen the learning process of Master's degree students majoring in Curriculum and Instruction at Suan Sunandha Rajabhat University. The sample consisted of 40 university students studying in semester 1, academic year 2012. The sample was determined by Purposive Sampling. Selected students were from the class which the researcher was the homeroom tutor. The tutor was responsible for the teaching of learning process. Tools used in the study were online lessons, 60-point performance test, and evaluation test of satisfaction of students on online lessons. Data analysis yielded the following results; 83.66/88.29 efficiency of online lessons measured against the criteria; the comparison of performance before and after taking online lessons using t-test yielded 29.67. The statistical significance was at 0.05; the average satisfaction level of forty students on online lessons was 4.46 with standard deviation of 0.68.

Keywords: Online Lessons, Curriculum and Instruction.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

FOSTERING COLLABORATIVE ONLINE LEARNING ENVIRONMENTS FOR FACULTY MEMBERS

Maya Chen, Sara Thompson, Alexei Ivanov

Authors are independent education researcher in Sibu, Sarawak, Malaysia

Abstract:

This paper was prepared to see the perceptions of online lectures regarding collaborative learning, in terms of how lecturers view online collaborative learning in the higher learning institution. The purpose of this study was conducted to determine the perceptions of online lectures about collaborative learning, especially how lecturers see online collaborative learning in the university. Adult learning education enhance collaborative learning culture with the target of involving learners in the learning process to make teaching and learning more effective and open at the university. This will finally make students learning that will assist each other. It is also to cut down the pressure of loneliness and isolation might felt among adult learners. Their ways in collaborative online was also determined. In this paper, researchers collect data using questionnaires instruments. The collected data were analyzed and interpreted. By analyzing the data, researchers report the results according the proof taken from the respondents. Results from the study, it is not only dependent on the lecturer but also a student to shape a good collaborative learning practice. Rational concepts and pattern to achieve these targets be clear right from the beginning and may be good seen by a number of proposals submitted and include how the higher learning institution has trained with ongoing lectures online. Advantages of online collaborative learning show that lecturers should be trained effectively. Studies have seen that the lecturer aware of online collaborative learning. This positive attitude will encourage the higher learning institution to continue to give the knowledge and skills required.

Keywords: Collaborative Online Learning, Lecturers' Training.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

VOICE IN PRE-SERVICE TEACHER DEVELOPMENT

Pintipa Seubsang, Suttipong Boonphadung

Faculty of Education, Suan Sunandha Rajabhat University, BKK, Thailand

Abstract:

Recently, Thai education system is engaged in serious and promising reforms. One of the crucial elements in most of these educational reforms is the teacher professional development. Teachers today are under growing pressure to perform. However, most new teachers are not adequately prepared to meet the expectation. Consequently, this paper seeks to investigate the opinion of mentor teachers and university supervisors about professional development in the aspect of learning management skill of the preservice teachers in Rajabhat Universities, then compare the opinion between the mentor teachers and university supervisors about professional development in the aspect of learning management skill of the pre-service teachers. The study involved a cohort of 40 university supervisors and 77 mentor teachers. The research concludes by showing that mentor teachers viewed pre-service teacher as a professional teacher with an effective learning management skill. However, in the perspective of the university supervisor, pre-service teachers still have inadequate learning management skill.

Keywords: Learning management, Professional development, Pre-service teacher

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

NURTURING FUTURE EDUCATORS INTO COMPETENT PROFESSIONALS

Dr. Emilia Rodriguez

Faculty of Education, Suan Sunandha Rajabhat University, BKK, Thailand

Abstract:

Practicum placements are an critical factor for student teachers on Education Programs. How can student teachers become professionals? This study was to investigate problems, weakness and obstacles of practicum placements and develop guidelines for partnership in the practicum placements. In response to this issue, a partnership concept was implemented for developing student teachers into professionals. Data were collected through questionnaires on attitude toward problems, weaknesses, and obstacles of practicum placements of student teachers in Rajabhat universities and included focus group interviews. The research revealed that learning management, classroom management, curriculum, assessment and evaluation, classroom action research, and teacher demeanor are the important factors affecting the professional development of Education Program student teachers. Learning management plan and classroom management concerning instructional design, teaching technique, instructional media, and student behavior management are another important aspects influencing the professional development for student teachers.

Keywords: Developing student teacher, Partnership concepts, Professional teachers.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

DEVELOPING A CURRICULUM TO ENHANCE LEARNING ENGAGEMENT OF SECOND-YEAR STUDENTS IN THE COLLEGE OF EDUCATION THROUGH MULTIPLE INTELLIGENCES

Sofia Chen, Liam O'Sullivan

Faculty of Education, Suan Sunandha Rajabhat University, Bangkok, 10300, Thailand

Abstract:

This research aims to develop and evaluate a training course to promote learning activities of 2nd year, Suan Sunandha Rajabhat University, faculty of education students using multiple intelligences theory. The process is divided into two phases: Phase 1 development of training course to promote learning activities consisting of principles, objectives of the course, structure, training duration, content, training materials, training activities, media training, monitoring, measurement and evaluation quality of the course. Phase 2 evaluation efficiency of training course was to use the improved curriculum with experimental group which is 2nd year, Suan Sunandha Rajabhat University, faculty of education students was drawn randomly 152 students. The experimental pattern was randomized Control Group Pre-Test Post-Test Design, Analysis Data by t-Test with the software SPFSS for Windows. Research has shown that: 1). the ability of teaching and learning according to the theory of multiple intelligences after training is higher than before training significantly in statistic at .01 level, 2). The satisfaction of students to the training courses was overall at the highest level.

Keywords: A training course, learning activities, multiple intelligences.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

EXPLORING UNIVERSITY STUDENTS' LEARNING STYLES IN BANGKOK: CHARACTERISTICS AND EFFECTIVE TEACHING CONTEXTS

Rajesh Kumar

Assistant Professor in English Language Program, Suan Sunandha Rajabhat University, Bangkok, Thailand

Abstract:

The purposes of this study are 1) to identify learning styles of university students in Bangkok, and 2) to study the frequency of the relevant instructional context of the identified learning styles. Learning Styles employed in this study are those of Honey and Mumford, which include 1) Reflectors, 2) Theorists, 3) Pragmatists, and 4) Activists. The population comprises 1383 students and 5 lecturers. Research tools are 2 questionnaires – one used for identifying students- learning styles, and the other used for identifying the frequency of the relevant instructional context of the identified learning styles. The research findings reveal that 32.30 percent - are Activists, while 28.10 percent are Theorists, 20.10 are Reflectors, and 19.50 are Pragmatists. In terms of the relevant instructional context of the identified 4 learning styles, it is found that the frequency level of the instructional context is totally in high level. Moreover, 2 lists of the context being conducted most frequently are 'Lead'in activity to review background knowledge,- and 'Information retrieval report.' And these two activities serve the learning styles of theorists and activists. It is, therefore, suggested that more instructional context supporting the activists, the majority of the population, learning best by doing, as well as emotional learning situation should be added.

Keywords: Instructional Context, Learning Styles, Learning Style Preference, and Learning Style Questionnaire.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

EXAMINING THE CONNECTION BETWEEN DISTRIBUTED LEADERSHIP AND STUDENT ACHIEVEMENT: A RESEARCH SYNTHESIS

Dr. Anja Müller

University of Cyprus, Nicosia 1678, Cyprus

Abstract:

School leadership is commonly considered to have a significant influence on school effectiveness and improvement. Effective school leaders are expected to successfully introduce and support change and innovation at the school unit. Despite an abundance of studies on educational leadership, very few studies have provided evidence on the link between leadership models, and specific educational and school outcomes. This is true of a popular contemporary approach to leadership, namely, distributed leadership. The paper provides an overview of research findings on the effect of distributed leadership on educational outcomes. The theoretical basis for this approach to leadership is presented, with reference to methodological and research limitations. The paper discusses research findings and draws their implications for educational research on school leadership.

Keywords: Distributed leadership, educational outcomes, leadership research.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

EFFECTIVENESS OF THE NEUROLOGICAL IMPRESS METHOD AND RECURRENT READING ON THE READING FLUENCY OF CHILDREN WITH LEARNING DISABILITIES IN OYO STATE, NIGERIA

Samuel Okafor

Federal College of Education (Special), Oyo, Oyo State, Nigeria

Abstract:

The purpose of this study was to find out the effectiveness of neurological impress method and repeated reading technique on reading fluency of children with learning disabilities. Thirty primary four pupils in three public primary schools participated in the study. There were two experimental groups and a control. This research employed a 3 by 2 factorial matrix and the participants were taught for one session. Two hypotheses were formulated to guide the research. T-test was used to analyse the data gathered, and data analysis revealed that pupils exposed to the two treatment strategies had improvement in their reading fluency. It was recommended that the two strategies used in the study can be used to intervene in reading fluency problems in children with learning disabilities.

Keywords: Learning disabilities, neurological impress method, repeated reading, reading fluency.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

VIRTUAL CAMPUS AS A PEDAGOGICAL FRAMEWORK FOR ONLINE EDUCATIONAL SUPPORT

Dr. Naomi Patel

University of Technology, Mauritius, La Tour Koenig, Mauritius

Abstract:

The Internet and the ever growing applications enable communities to share and collaborate through common platforms. However, this growing pattern is not witnessed yet even for elearning. This paper is based on a doctoral research which aimed at researching the ways students interact in an online campus and the supports that they look for and require. Content analysis, based on the Panchoo/Jaillet methodology, was done on four synchronous meetings between a tutor and his ten students. The UNIV-Rct ecampus, analogical to a physical campus, was found to be user friendly and the students enrolled in a master-s course faced no difficulties in using it. In addition to the environmental aspects, the pedagogical implementation of the course has driven the students to interact and collaborate significantly and this has contributed to overcome the problems faced by the distance learners. This completely online model was found to be fruitful in helping distant learners fight their loneliness and brave their difficulties in a socioconstructivism approach.

Keywords: Content analysis, e-campus, interaction, online supports, pedagogy.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

VALIDATING PERSONAL IDENTITY THROUGH REMOTE ASSESSMENT IN E-LEARNING ENVIRONMENTS

Evelyn Johnson, Thomas Chen

Buskerud University College, Kongsberg NORWAY

Abstract:

One major issue that is regularly cited as a block to the widespread use of online assessments in eLearning, is that of the authentication of the student and the level of confidence that an assessor can have that the assessment was actually completed by that student. Currently, this issue is either ignored, in which case confidence in the assessment and any ensuing qualification is damaged, or else assessments are conducted at central, controlled locations at specified times, losing the benefits of the distributed nature of the learning programme. Particularly as we move towards constructivist models of learning, with intentions towards achieving heutagogic learning environments, the benefits of a properly managed online assessment system are clear. Here we discuss some of the approaches that could be adopted to address these issues, looking at the use of existing security and biometric techniques, combined with some novel behavioural elements. These approaches offer the opportunity to validate the student on accessing an assessment, on submission, and also during the actual production of the assessment. These techniques are currently under development in the DECADE project, and future work will evaluate and report their use..

Keywords: E-learning, remote identification, assessment.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

THE IMPACT OF INTRINSIC MOTIVATION ON STUDENTS' WILLINGNESS TO ENGAGE WITH SOFTWARE APPLICATIONS

Dr. Rachel Adams, Mark Thompson

Department of economics and social sciences, Buskerud University College, Hønefoss, Norway

Abstract:

The present study was designed to test the influence of intrinsic ICT-motivation, perceived usefulness and ease of use on business students- willingness to use a particular software package. A questionnaire was completed by 196 business students in Norway. We found that 34% of the variance in the students- willingness to use the software could be explained by the three proposed antecedents. Intrinsic ICT-motivation seems to be the most important predictor of students- satisfaction willingness to use the software package.

Keywords: Spreadsheet, business students, technology acceptance, intrinsic motivation.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

THE TENDENCIES OF DEVELOPMENT OF THE MANAGEMENT IN THE EDUCATION SYSTEM OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Altynai Zhaitapova, Aizhan Satyvaldiyeva

Kazakh National University after Al-Farabi, Kazakhstan

Abstract:

In this article the authors investigate the main tendencies of development of the management in the education system of the Republic of Kazakhstan: problems, solutions and development of the education system of Kazakhstan in the realities of globalization.

Keywords: Change management, education, globalization, innovations management systems, quality of education.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

REAL-TIME CONTROL LEARNING GAME - VELOCITY CHALLENGE THROUGH WHEEL EDUCATION - DATA COLLECTION SYSTEM DEVELOPMENT

Elena Petrovna, Marko Novic

Department of Informatics, University of Piraeus, Greece

Abstract:

Schools today face ever-increasing demands in their attempts to ensure that students are well equipped to enter the workforce and navigate a complex world. Research indicates that computer technology can help support learning, implementation of various experiments or learning games, and that it is especially useful in developing the higher-order skills of critical thinking, observation, comprehension, implementation, comparison, analysis and active attention to activities such as research, field work, simulations and scientific inquiry. The ICT in education supports the learning procedure by enabling it to be more flexible and effective, create a rich and attractive training environment and equip the students with knowledge and potential useful for the competitive social environment in which they live. This paper presents the design, the development, and the results of the evaluation analysis of an interactive educational game which using real electric vehicles - toys (material) on a toy race track. When the game starts each student selects a specific vehicle toy. Then students are answering questionnaires in the computer. The vehicles' speed is related to the percentage of right answers in a multiple choice questionnaire (software). Every question has its own significant value depending of the different level of questionnaire. Via the developed software, each right or wrong answers in questionnaire increase or decrease the real time speed of their vehicle toys. Moreover the rate of vehicle's speed increase or decrease depends on the difficulty level of each question. The aim of the work is to attract the student’s interest in a learning process and also to improve their scores. The developed real time game was tested using independent populations of students of age groups: 8-10, 11-14, 15-18 years. Standard educational and statistical analysis tools were used for the evaluation analysis of the game. Results reveal that students using the developed real time control game scored much higher (60%) than students using a traditional simulation game on the same questionnaire. Results further indicate that student's interest in repeating the developed real time control gaming was far higher (70%) than the interest of students using a traditional simulation game.

Keywords: Real time game, sensor, learning games, LabVIEW

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

E-LEARNING ACTIVITIES: ANALYSIS AND CLASSIFICATION BASED ON SIGNIFICANT LEARNING ATTRIBUTES

Sofia Reyes, Ahmed Khan, Laura Martinez, James Kim

Faculty of Computer Science and Information Systems, University Teknologi Malaysia, Skudai Johor Bahru Malaysia

Abstract:

Learning is the acquisition of new mental schemata, knowledge, abilities and skills which can be used to solve problems potentially more successfully. The learning process is optimum when it is assisted and personalized. Learning is not a single activity, but should involve many possible activities to make learning become meaningful. Many e-learning applications provide facilities to support teaching and learning activities. One way to identify whether the e-learning system is being used by the learners is through the number of hits that can be obtained from the e-learning system's log data. However, we cannot rely solely to the number of hits in order to determine whether learning had occurred meaningfully. This is due to the fact that meaningful learning should engage five characteristics namely active, constructive, intentional, authentic and cooperative. This paper aims to analyze the e-learning activities that is meaningful to learning. By focusing on the meaningful learning characteristics, we match it to the corresponding Moodle e-learning activities. This analysis discovers the activities that have high impact to meaningful learning, as well as activities that are less meaningful. The high impact activities is given high weights since it become important to meaningful learning, while the low impact has less weight and said to be supportive e-learning activities. The result of this analysis helps us categorize which e-learning activities that are meaningful to learning and guide us to measure the effectiveness of e-learning usage.

Keywords: e-learning system, e-learning activity, meaningful learning characteristics, Moodle

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

INVESTIGATING THE LINK BETWEEN LEARNING MOTIVATION AND ACADEMIC PERFORMANCE

Dr. Aiko Tanaka

Department of Microelectronics Engineering, National Kaohsiung Marine University, Taiwan,

Abstract:

In this paper, the relationship between learning motivation and learning performance is explored by using exchange theory. The relationship is concluded that external performance can raise learning motivation and then increase learning performance. The internal performance should be not completely neglected and the external performance should be not attached important excessively. The parents need self-study and must be also reeducated. The existing education must be improved in raise of internal performance. The incorrect learning thinking will mislead the students, parents, and educators of next generation, when the students obtain good learning performance in the learning environment with excess stimulants. Over operation of external performance will result abnormal learning thinking and violating learning goal. Learning is not only to obtain performance. Learning quality and learning performance will be limited as without learning motivation. The best learning motivation is, the best learning performance is. The learning for reward is not good for learning performance. Strategies of promoting life-long learning are including the encouraging for learner, establishment of good interaction learning environment, and the advertisement of the merit and the importance of life-long learning, which can let the learner with the correct learning motivation.

Keywords: exchange theory, learning motivation, learning performance, learning quality

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

INTEGRATING TECHNOLOGY IN EDUCATION: FOSTERING PERSONALITY AND SOCIAL GROWTH IN YOUTH

Dr. Jamilah Aziz, Prof. Fahad Al-Hakim

Department of Information Systems, College of information Technology of Universiti Tenaga Nasional, Malaysia

Abstract:

There has been a strong link between computermediated education and constructivism learning and teaching theory.. Acknowledging how well the constructivism doctrine would work online, it has been established that constructivist views of learning would agreeably correlate with the philosophy of open and distance learning. Asynchronous and synchronous communications have placed online learning on the right track of a constructive learning path. This paper is written based on the social constructivist framework, where knowledge is constructed from social communication and interaction. The study explores the possibility of practicing this theory through incorporating online discussion in the syllabus and the ways it can be implemented to contribute to young people-s personality and social development by addressing some aspects that may contribute to the social problem such as prejudice, ignorance and intolerance.

Keywords: Educational Technology, Internet, Personal Development, Student Exchange

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

IMPACT OF ARTIFICIAL SUCCESS IN MATHEMATICAL TASKS ON JUNIOR HIGH STUDENTS' SELF-EFFICACY

Hiroshi Nakamura, Kenji Saito

Tokyo University of Agriculture and Technology, Koganei, Tokyo, Japan

Abstract:

This study examines whether contrived success on a task closely related to school subjects would promote students- self-efficacy. In our previous study, junior high school students who experienced contrived success on anagram tasks raised their sense of self-efficacy and kept it high for a year.We tried to replicate that study, substituting calculation tasks for the anagrams. One hundred eighteen junior high school students participated in this study, 18 of whom were surreptitiously given easier tasks than their classmates. Those students with easier tasks outperformed their peers and thereby raised their sense of self-efficacy. However, elevated self-efficacy did not persist, falling to the starting level after only three months.

Keywords: self-efficacy, contrived success, junior high schoolstudents, calculation tasks

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

ENHANCING TEACHER PROFESSIONALISM THROUGH CERTIFICATION PROGRAMS: A CASE STUDY FROM INDONESIA

Assoc. Prof. Rina Prabowo

Department of Education, Universitas Indonesia, Jakarta, Indonesia

Abstract

This study examines the impact of teacher certification programs on enhancing teacher professionalism in Indonesia. Utilizing a case study approach, the research explores how certification initiatives contribute to the development of pedagogical competencies, teaching efficacy, and career satisfaction among educators. Data were collected through surveys, interviews, and classroom observations with certified teachers across various regions in Indonesia. The findings indicate that certification programs significantly improve teachers' instructional practices and foster professional growth. However, challenges such as program accessibility and alignment with classroom realities remain critical considerations. This study underscores the importance of continuous professional development as a cornerstone for advancing education quality.

Keywords: teacher professionalism, certification programs, Indonesia, pedagogical development, professional growth

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

DOCTORAL STUDENTS' RESEARCH SKILLS WITHIN A SUSTAINABILITY FRAMEWORK

L. Hristova, D. Stefanov

Sustainable Education in Daugavpils University, Latvia

Abstract:

Qualification of doctoral students- and the candidates for a scientific degree is evaluated by the ability to solve scientific ideas in an innovative way, consequently, being a potential of research and science they play a significant role in the sustainability context of the society. The article deals with the analysis of the results of the pilot project, the aim of which has been to study the structure of doctoral students- research competences in the sustainability context. With the existance of variety of theories on research competence development, their analysis focuses on the attained aim approach. Three competence groups have been identified in this study: informative, communicative and instrumental. Within the study the doctoral students and candidates for a scientific degree (N=64) made their self-assessment of research competences. The study results depict their present research competence development level and its dynamics according to the aim to attain.

Keywords: competence structure, doctoral students, researchactivity, sustainability.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

CONTRIBUTIONS TO SUSTAINABLE DEVELOPMENT AMONG STUDENTS AT THE UNIVERSITY OF MADEIRA (PORTUGAL)

Dr. Filipe Carvalho

Research and Development Centre in Education of the University of Madeira (CIE-UMa), Campus da Penteada, Portugal.

Abstract:

Sustainable development is highly dependent on the implementation of environmental education programs, which has as its ultimate goal to produce environmentally literate citizens that undertake environmentally friendly actions. Efforts on environmental education along past years are now perceived on the increase of citizens awareness on European countries and, particularly, in Portugal. However, we still have a lack of information on the prevalence of specific behaviors that contributes to sustainability, influenced by a new attitude toward the environment. The determination of pro-environmental behaviors prevalence in higher education students is an important approach to understand to which extend the next leading generation is, in practice, committed with the goals of sustainable development. Therefore, present study evaluates the prevalence of a specific set of behaviors (water savings, energy savings, environmental criteria on shopping, and mobility) on the University of Madeira students and discusses their commitment with sustainable development.

Keywords: Pro-environmental behaviors, sustainable development, environmental education, higher education students

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

OMMUNITIES OF INTEREST: THREE UNIQUE CASE STUDIES IN WIDER UNIVERSITY AND SCHOOL PARTNERSHIPS IN AUSTRALIA

M. Zeegers, D. Barron

School of Education, University of Melbourne, Australia

Abstract

This paper explores the dynamics of partnerships between universities and schools, focusing on three distinctive case studies in Australia. These partnerships emphasize the development of "communities of interest," fostering collaboration, resource sharing, and innovation in education. The study highlights key elements of success, including mutual engagement, effective communication, and shared goals. Each case study presents unique approaches to building and sustaining partnerships, offering insights into overcoming common challenges. By examining these models, the research contributes to understanding how wider university-school collaborations can enhance educational outcomes and community engagement. The findings provide a valuable framework for educators, administrators, and policymakers to develop sustainable and impactful partnerships.

Keywords: University-school partnerships, communities of interest, educational collaboration, Australian education, partnership sustainability

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

TRANSFORMING EDUCATIONAL ENGAGEMENT IN OUTCOME-BASED HIGHER EDUCATION: A MOVE TOWARDS STUDENT-CENTERED APPROACHES

Dr. Elena Petrova

Educational Science Department, Tallinn University, Narva mnt 25, Tallinn, 10120, Estoni

Abstract:

Bologna process has influenced enhancing studentcentered learning in Estonian higher education since 2009, but there is no information about what helps or hinders students to achieve learning outcomes and how quality of student-centered learning might be improved. The purpose of this study is to analyze two questions from outcome-based course evaluation questionnaire which is used in Estonian Entrepreneurship University of Applied Sciences. In this qualitative research, 384 students from 22 different courses described what helped and hindered them to achieve learning outcomes. The analysis showed that the aspects that hinder students to achieve learning outcomes are mostly personal: time management, family and personal matters, motivation and non-academic activities. The results indicate that students-learning is commonly supported by school, where teacher, teaching and characteristics of teaching methods help mostly to achieve learning outcomes, also learning material, practical assignments and independent study was brought up as one of the key elements.

Keywords: Learning outcomes, learning quality, student-centered learning

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

ESSENTIAL ELEMENTS OF CURRICULUM INNOVATION IN LANGUAGE EDUCATOR PREPARATION

Prof. Marco Giordano

"Vasile Alecsandri" University of Bacău, Romania

Abstract:

The focus of the study is to understand the factors of curriculum innovation from the perspective of Language teacher education. The overall aim of the study is to investigate Language educators- perceptions of factors of curriculum innovation. In the theoretical framework the main focus is on discussion about different curriculum approaches for language teacher education and limiting and facilitating factors of innovation. In order to achieve the aim of the study, an observational research is employed. The empirical basis of the study consists of questionnaire with sixty-three language teachers from eight Romanian higher education institutions. The findings reveal variation in Language teachers- conceptions of the dominant factors of curricular innovation.

Keywords: curriculum innovation, factors, Language teacher education

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

ENHANCING E-LEARNING COURSE QUALITY IN HIGHER EDUCATION THROUGH STUDENT FEEDBACK

Maria Johnson, Liam Chen

Instituto de Educação da Universidade de Lisboa, Portugal

Abstract:

Thepurpose of the research is to characterize the levels of satisfaction of the students in e-learning post-graduate courses, taking into account specific dimensions of the course which were considered as benchmarks for the quality of this type of online learning initiative, as well as the levels of satisfaction towards each specific indicator identified in each dimension. It was also an aim of this study to understand how thesedimensions relate to one another. Using a quantitative research approach in the collection and analysis of the data, the study involves the participation of the students who attended on e-learning course in 2010/2011. The conclusions of this study suggest that online students present relatively high levels of satisfaction, which points towards a positive experience during the course. It is possible to note that there is a correlation between the different dimensions studied, consequently leading to different improvement strategies. Ultimately, this investigation aims to contribute to the promotion of quality and the success of e-learning initiatives in Higher Education.

Keywords: e-learning, higher education, quality, students satisfaction

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

CREATING A SELF-EFFICACY ASSESSMENT TOOL FOR HIGH SCHOOL PHYSICAL EDUCATION INSTRUCTORS

Dr. Jenna Smith

Graduate Institute of Physical Education, National Taiwan Sport University, Taoyuan

Abstract:

The purpose of this study was to develop a "teachers' self-efficacy scale for high school physical education teachers (TSES-HSPET)" in Taiwan. This scale is based on the self-efficacy theory of Bandura [1], [2]. This study used exploratory and confirmatory factor analyses to test the reliability and validity. The participants were high school physical education teachers in Taiwan. Both stratified random sampling and cluster sampling were used to sample participants for the study. 350 teachers were sampled in the first stage and 234 valid scales (male 133, female 101) returned. During the second stage, 350 teachers were sampled and 257 valid scales (male 143, female 110, 4 did not indicate gender) returned. The exploratory factor analysis was used in the first stage, and it got 60.77% of total variance for construct validity. The Cronbach's alpha coefficient of internal consistency was 0.91 for sumscale, and subscales were 0.84 and 0.90. In the second stage, confirmatory factor analysis was used to test construct validity. The result showed that the fit index could be accepted ($\chi 2$ (75) =167.94, $p < .05$, RMSEA =0.07, SRMR=0.05, GFI=0.92, NNFI=0.97, CFI=0.98, PNFI=0.79). Average variance extracted of latent variables were 0.43 and 0.53, which composite reliability are 0.78 and 0.90. It is concluded that the TSES-HSPET is a well-considered measurement instrument with acceptable validity and reliability. It may be used to estimate teachers' self-efficacy for high school physical education teachers.

Keywords: teaching in physical education, teacher's self-efficacy, teacher's belief

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

INNOVATION IN EDUCATION: FOSTERING CREATIVITY FOR ENGAGEMENT AND UNDERSTANDING IN SCIENCE LEARNING

Dr. Amira Zayed

Assistant Professor in the Department of Computer Graphics Technology at Purdue University, USA

Abstract:

The object of this research is the design and evaluation of an immersive Virtual Learning Environment (VLE) for deaf children. Recently we have developed a prototype immersive VR game to teach sign language mathematics to deaf students age K- 4 [1] [2]. In this paper we describe a significant extension of the prototype application. The extension includes: (1) user-centered design and implementation of two additional interactive environments (a clock store and a bakery), and (2) user-centered evaluation including development of user tasks, expert panel-based evaluation, and formative evaluation. This paper is one of the few to focus on the importance of user-centered, iterative design in VR application development, and to describe a structured evaluation method.

Keywords: 3D Animation, Virtual Reality, Virtual Learning Environments, User-Centered Design, User-centered Evaluation.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

DESIGNING AND ASSESSING A VIRTUAL LEARNING PLATFORM FOR HEARING-IMPAIRED CHILDREN

Aldo Ruiz

Department of Educational Technology, University of Lahore, Lahore, Pakistan

Abstract

The advancement of virtual learning platforms has presented significant opportunities for inclusive education. This study focuses on designing and assessing an innovative virtual learning platform tailored to meet the educational needs of hearing-impaired children. By integrating user-friendly interfaces, visual-based learning tools, and interactive modules, the platform enhances accessibility and engagement. A pilot study involving 50 children, educators, and parents was conducted to evaluate the platform's effectiveness. Results revealed improvements in comprehension, participation, and educational outcomes. Recommendations for future enhancements and scalability are also discussed, emphasizing the need for adaptive technologies in inclusive education.

Keywords: virtual learning, hearing impairment, inclusive education, accessibility, interactive tools

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

DIGITAL STORYTELLING AS A STRATEGY FOR TEACHING READING TO MEDIA-SAVVY STUDENTS

Sarah N. Martinez

College of Foreign Languages, Qingdao University of Science and Technology, China

Abstract:

Because today-s media centric students have adopted digital as their native form of communication, teachers are having increasingly difficult time motivating reluctant readers to read and write. Our research has shown these text-averse individuals can learn to understand the importance of reading and writing if the instruction is based on digital narratives. While these students are naturally attracted to story, they are better at consuming them than creating them. Therefore, any intervention that utilizes story as its basis needs to include instruction on the elements of story making. This paper presents a series of digitally-based tools to identify potential weaknesses of visually impaired visual learners and to help motivate these and other media-centric students to select and complete books that are assigned to them

Keywords: Cognitive tempo, digital narratives, digital Booktalk

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

THE PROJECT EVALUATION TO DEVELOP THE COMPETENCIES, CAPABILITIES, AND SKILLS IN REPAIRING COMPUTERS OF PEOPLE IN JOMPLUAK LOCAL MUNICIPALITY, BANG KHONTHI DISTRICT, SAMUT SONGKRAM PROVINCE

Wilailuk Meepracha

Sunandha Rajabhat University 1 UThong Nok Road, Dusit Bangkok 10300, Thailand

Abstract:

The results of the study on the project evaluation to develop the competencies, capabilities, and skills in repairing computers of people in Jompluak Local Municipality, Bang Khonthi District, Samut Songkram Province showed that the overall result was good (4.33). When considering on each aspect, it was found that the highest one was on process evaluation (4.60) followed by product evaluation (4.50) and the least one was on feeding factor (3.97). When considering in details, it was found that: 1) the context aspect was high (4.23) with the highest item on the arrangement of the training situation (4.67) followed by the appropriateness of the target (4.30) and the least aspect was on the project cooperation (3.73). 2) The evaluation of average overall primary factor or feeding factor showed high value (4.23) while the highest aspect was on the capability of the trainers (4.47) followed by the suitable venue (4.33) while the least aspect was on the insufficient budget (3.47). 3) The average result of process evaluation was very high (4.60). The highest aspect was on the follow-op supervision (4.70) followed by responsibility of each project staffs (4.50) while the least aspect was on the present situation and the problems of the community (4.40). 4) The overall result of the product evaluation was very high (4.50). The highest aspect was on the diversity of the activities and the community integration (4.67) followed by project target achievement (4.63) while the least aspect was on continuation and regularity of the activities (4.33). The trainees reported high satisfaction on the project management at very high level (43.33%) while 40% reported high level and 16.67% reported moderate level. Suggestions for the project were on the additional number of the computer sets (37.78%) followed by longer training period especially on computer skills (43.48%).

Keywords: Project evaluation, competency development, the capability on computer repairing and computer skills.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

EXPLORING ERRORS IN PREPOSITION USAGE AMONG FIRST-YEAR ENGLISH STUDENTS AT ALGERIA UNIVERSITY

Dr. Layla Benali

Aimen Almaloul is with the Abo-Issa Faculty of Education, Zawia University, Libya

Abstract:

The main focus of this study is investigating the interference of Arabic in the use of English prepositions by Libyan university students. Prepositions in the tests used in the study were categorized, according to their relation to Arabic, into similar Arabic and English prepositions (SAEP), dissimilar Arabic and English prepositions (DAEP), Arabic prepositions with no English counterparts (APEC), and English prepositions with no Arabic counterparts (EPAC).

The subjects of the study were the first year university students of the English department, Sabrata Faculty of Arts, Azzawia University; both males and females, and they were 100 students. The basic tool for data collection was a test of English prepositions; students are instructed to fill in the blanks with the correct prepositions and to put a zero (0) if no preposition was needed. The test was then handed to the subjects of the study.

The test was then scored and quantitative as well as qualitative results were obtained. Quantitative results indicated the number, percentages and rank order of errors in each of the categories and qualitative results indicated the nature and significance of those errors and their possible sources. Based on the obtained results the researcher could detect that students made more errors in the EPAC category than the other three categories and these errors could be attributed to the lack of knowledge of the different meanings of English prepositions. This lack of knowledge forced the students to adopt what is called the strategy of transfer.

Keywords: Foreign language acquisition, foreign language learning, interference system, interlanguage system, mother tongue interference.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

INNOVATIVE EDUCATION SYSTEM FOR ENTREPRENEURSHIP: FUTURE PERSPECTIVES

Ahmed Mansour, Fatima Zohra

Devry University, CO 80126 USA, October 6 University (O6U), GIZA

Abstract:

The success of education is dependent on evolution and adaptation, while the traditional system has worked before, one type of education evolved with the digital age is virtual education that has influenced efficiency in today's learning environments. Virtual learning has indeed proved its efficiency to overcome the drawbacks of the physical environment such as time, facilities, location, etc., but despite what it had accomplished, the educational system over all is not adequate for being a productive system yet. Earning a degree is not anymore enough to obtain a career job; it is simply missing the skills and creativity. There are always two sides of a coin; a college degree or a specialized certificate, each has its own merits, but having both can put you on a successful IT career path. For many of job-seeking individuals across world to have a clear meaningful goal for work and education and positively contribute the community, a productive correlation and cooperation among employers, universities alongside with the individual technical skills is a must for generations to come. Fortunately, the proposed research "Entrepreneur Universal Education System" is an evolution to meet the needs of both employers and students, in addition to gaining vital and real-world experience in the chosen fields is easier than ever. The new vision is to empower the education to improve organizations' needs which means improving the world as its primary goal, adopting universal skills of effective thinking, effective action, effective relationships, preparing the students through real-world accomplishment and encouraging them to better serve their organization and their communities faster and more efficiently.

Keywords: Virtual education, academic degree, certificates, internship, amazon web services, Microsoft Azure, Google cloud platform, hybrid models.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

FRAMEWORK FOR DEVELOPING, MONITORING, AND EVALUATING CAPSTONE DESIGN PROJECTS IN BACHELOR'S IN MECHANICAL ENGINEERING

Rafiq Ahmed Khan

Department of Electrical and Electronic Engineering (EEE), Southeast University,Bangladesh

Abstract:

Inclusion of any design project in an undergraduate electrical and electronic engineering curriculum and producing creative ideas in the final year capstone design projects have received numerous comments at the Board of Accreditation for Engineering and Technical Education (BAETE) several times by the mentors and visiting program evaluator team members at different public and private universities in Bangladesh. To eradicate this deficiency which is needed for getting the program accreditation, a thorough change was required in the Department of Electrical and Electronic Engineering (EEE) for its BSc in EEE program at Southeast University, Dhaka, Bangladesh. We suggested making changes in the course curriculum titles and contents, emphasizing to include capstone design projects, question setting, examining students through other standard methods, selecting and retaining Outcome-Based Education (OBE)-oriented engineering faculty members, improving laboratories through purchasing new equipment and software as well as developing new experiments for each laboratory courses, and engaging the students to practical designs in various courses and final year projects. This paper reports on capstone design project course objectives, course outcomes, mapping with the program outcomes, cognitive domain of learning, assessment schemes, guidelines, suggestions and recommendations for supervision processes, assessment strategy, and rubric setting, etc. It is expected that this will substantially improve the capstone design projects offering, supervision, and assessment in the undergraduate EEE program to fulfill the arduous requirements of BAETE accreditation based on OBE.

Keywords: Course outcome, capstone design project, assessment and evaluation, electrical and electronic engineering.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

ANALYSIS OF NATIONAL UNIVERSITY ADMISSION EXAM IN INDIA: ORIGIN, POLICIES, AND STRATEGIES

Dr. Priya Mehta

Department of Public Policy, Indian Institute of Technology Delhi, India

Abstract

This study provides a comprehensive analysis of the National University Admission Exam (NUAE) in India, delving into its historical origins, policy framework, and the strategies adopted to ensure equitable access to higher education. It examines the evolution of the examination system, focusing on how socio-political and economic factors have shaped its development over time. The research highlights the role of central and state policies in streamlining admission procedures and addresses challenges such as regional disparities, reservation systems, and digital accessibility. Key strategies to enhance transparency, fairness, and inclusivity are proposed, emphasizing technological integration and policy reforms. By analyzing the NUAE's multifaceted impact, this study contributes to the broader discourse on educational equity and policy-making in India.

Keywords: National University Admission Exam, education policy, India, higher education, equity

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

DIGITAL LANGUAGE LEARNING PLATFORM FOR ARABIC AS A SECOND LANGUAGE

Ziad Khoury

Department of Linguistics and Language Technology
King Saud University
Riyadh, Saudi Arabia

Abstract

This study introduces a comprehensive **Digital Language Learning Platform (DLLP)** tailored for teaching Arabic as a second language (ASL). The platform integrates cutting-edge technologies such as artificial intelligence, interactive multimedia, and adaptive learning to enhance linguistic proficiency. Designed to cater to diverse learners, DLLP offers modules for grammar, vocabulary, pronunciation, and cultural understanding, accompanied by real-time feedback and personalized progress tracking. The system emphasizes accessibility and engagement, making Arabic language acquisition more inclusive and efficient. Preliminary evaluations reveal significant improvements in learners' proficiency levels and motivation, positioning the platform as a promising tool in Arabic language education.

Keywords: Arabic as a Second Language, Digital Language Learning, Adaptive Learning, Artificial Intelligence, Language Acquisition

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

IMPACT OF COGNITIVE ABILITIES AND LEARNING STYLES ON ENGINEERING STUDENTS' ACADEMIC SUCCESS

Dr. Neha Verma

King Saud University

Abstract:

The association between sensory problems and cognitive abilities has been studied in individuals with Autism Spectrum Disorders (ASDs). In this study, we used a Neuropsychological Test to evaluate memory and attention in ASDs children with sensory problems compared to the ASDs children without sensory problems. Four visual memory tests of Cambridge Neuropsychological Test Automated Battery (CANTAB) including Big/little circle (BLC), Simple Reaction Time (SRT) Intra /Extra dimensional set shift (IED), Spatial recognition memory (SRM), were administered to 14 ASDs children with sensory problems compared to 13 ASDs without sensory problems aged 3 to 12 with IQ of above 70. ASDs individuals with sensory problems performed worse than the ASDs group without sensory problems on comprehension, learning, reversal and simple reaction time tasks, and no significant difference between the two groups was recorded in terms of the visual memory and visual comprehension tasks. The findings of this study suggest that ASDs children with sensory problems are facing deficits in learning, comprehension, reversal, and speed of response to a stimulus.

Keywords: Visual memory, Attention, Autism Spectrum Disorders (ASDs).

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

WAGE DISPARITIES AND STAFF RETENTION IN PUBLIC EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN SOUTHERN NIGERIA

Chidi A. Nwankwo

Department of Educational Administration, University of Lagos, Lagos, Nigeria.

Abstract

This study investigates the relationship between wage disparities and staff retention in public educational institutions in Southern Nigeria. Through a mixed-methods approach involving quantitative surveys and qualitative interviews, the research identifies key factors influencing employee retention, including salary inequities, working conditions, and career progression opportunities. The findings highlight that significant wage gaps contribute to high turnover rates, negatively impacting institutional performance and educational outcomes. Recommendations are provided for policymakers to address wage disparities, improve job satisfaction, and develop sustainable retention strategies. This research contributes to the broader discourse on equitable compensation and its role in workforce stability within the education sector.

Keywords: Wage disparities, Staff retention, Public education, Southern Nigeria, Workforce stability

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

DETERMINATION OF SKILLS GAP BETWEEN SCHOOL-BASED LEARNING AND LABORATORY-BASED LEARNING IN OMAR AL-MUKHTAR UNIVERSITY

Aisha Othman, Crinela Pislaru, Ahmed Impes

University of Huddersfield, School of Computing & Engineering, UK

Abstract:

This paper provides an identification of the existing practical skills gap between school-based learning (SBL) and laboratory based learning (LBL) in the Computing Department within the Faculty of Science at Omar Al-Mukhtar University in Libya. A survey has been conducted and the first author has elicited the responses of two groups of stakeholders, namely the academic teachers and students.

The primary goal is to review the main strands of evidence available and argue that there is a gap between laboratory and school-based learning in terms of opportunities for experiment and application of skills. In addition, the nature of experimental work within the laboratory at Omar Al-Mukhtar University needs to be reconsidered. Another goal of our study was to identify the reasons for students' poor performance in the laboratory and to determine how this poor performance can be eliminated by the modification of teaching methods. Bloom's taxonomy of learning outcomes has been applied in order to classify questions and problems into categories, and the survey was formulated with reference to third year Computing Department students. Furthermore, to discover students' opinions with respect to all the issues, an exercise was conducted. The survey provided questions related to what the students had learnt and how well they had learnt. We were also interested in feedback on how to improve the course and the final question provided an opportunity for such feedback.

Keywords: Bloom's taxonomy, e-learning, Omar Al-Mukhtar University.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

AN INNOVATIVE MODEL FOR ENHANCING CREATIVE STRUCTURAL THINKING AND ITS APPLICATIONS ACROSS VARIOUS SYSTEMS

Dr. Elena Petrovna

David Azrieli School of Architecture, Tel Aviv University, Tel Aviv, Israel

Abstract:

Teaching structures and structural design in architectural studies is considered a difficult mission due to complex reasons and circumstances. This article proposes a new conceptual model (HDH) for teaching structures and structural design in architectural studies. Because of its systems-thinking orientation it is also relevant and applicable to other fields and systems. The HDH model was developed in order to encourage the integration of science and art, especially in relation to structures, in architectural studies.

Keywords: Structural Thinking, Conceptual Design, Teaching Structures, Systems Thinking.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

COMPARATIVE ANALYSIS OF TEACHING METHODS AND THEIR IMPACT ON STUDENT SELF-CONFIDENCE: A STUDY BETWEEN MALAYSIA AND THAILAND

Dr. Amirul Rahman, Prof. Siti Hajar

National Taiwan Normal University Science Education Center, Taiwan,

Abstract:

This study was conducted to explore the effects of two countries model comparison program in Taiwan and Singapore in TIMSS database. The researchers used Multi-Group Hierarchical Linear Modeling techniques to compare the effects of two different country models and we tested our hypotheses on 4,046 Taiwan students and 4,599 Singapore students in 2007 at two levels: the class level and student (individual) level. Design quality is a class level variable. Student level variables are achievement and self-confidence. The results challenge the widely held view that retention has a positive impact on self-confidence. Suggestions for future research are discussed.

Keywords: Teaching approach, self-confidence, achievement, multi-group HLM.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

ASSESSING THE IMPACT OF ICT TRAINING WORKSHOPS ON TUTORS AT OPEN DISTANCE LEARNING UNIVERSITIES IN PAKISTAN

Dr. Amina Khan, Prof. Bilal Zafar

University of Management and Technology, Lahore, Pakistan

Abstract:

The purpose of the study was to investigate the effectiveness of ICT training workshop of tutors of Allama Iqbal Open University Pakistan. The study was delimited to tutors of Multan region. The total sample comprised of 100 tutors. All the tutors who participated in ICT training workshop in Multan region were taken as sample in the study. A questionnaire having two parts, based on five point rating scale was developed by the researcher. Part one was about the competency level of computer skills while Part two was based on items related to training delivery, structure and content. Part One of questionnaire had five levels of competency about computer skills. The questionnaire was personally administered and collected back by the researcher himself on the last day of workshop. The collected data were analyzed by using descriptive statistics. Through this study it was found that majority of the tutors strongly agreed that training enhanced their computer skills. Majority of the respondents consider themselves to be generally competent in the use of computer. They also agreed that there was appropriate infrastructure and technical support in lab during training workshop. Moreover, it was found that the training imparted the knowledge of pedagogy of using computers for distance education.

Keywords: ICT, Tutors, AIOU.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

DEVELOPMENT OF A COMPREHENSIVE MEASUREMENT TOOL FOR MULTIPLE INTELLIGENCES IN PRIMARY SCHOOL STUDENTS

Assoc. Prof. Sarah Thompson

Faculty of Education, Suan Sunandha Rajabhat University, Bangkok, 10300, Thailand

Abstract:

This research aims at development of the Multiple Intelligences Measurement of Elementary Students. The structural accuracy test and normality establishment are based on the Multiple Intelligences Theory of Gardner. This theory consists of eight aspects namely linguistics, logic and mathematics, visual-spatial relations, body and movement, music, human relations, self-realization/selfunderstanding and nature. The sample used in this research consists of elementary school students (aged between 5-11 years). The size of the sample group was determined by Yamane Table. The group has 2,504 students. Multistage Sampling was used. Basic statistical analysis and construct validity testing were done using confirmatory factor analysis. The research can be summarized as follows; 1. Multiple Intelligences Measurement consisting of 120 items is content-accurate. Internal consistent reliability according to the method of Kuder-Richardson of the whole Multiple Intelligences Measurement equals .91. The difficulty of the measurement test is between .39-.83. Discrimination is between .21-.85. 2). The Multiple Intelligences Measurement has construct validity in a good range, that is 8 components and all 120 test items have statistical significance level at .01. Chi-square value equals 4357.7; p=.00 at the degree of freedom of 244 and Goodness of Fit Index equals 1.00. Adjusted Goodness of Fit Index equals .92. Comparative Fit Index (CFI) equals .68. Root Mean Squared Residual (RMR) equals 0.064 and Root Mean Square Error of Approximation equals 0.82. 3). The normality of the Multiple Intelligences Measurement is categorized into 3 levels. Those with high intelligence are those with percentiles of more than 78. Those with moderate/medium intelligence are those with percentiles between 24 and 77.9. Those with low intelligence are those with percentiles from 23.9 downwards.

Keywords: Multiple Intelligences, Measurement, Elementary Students.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

DESIGNING A FORMATIVE ASSESSMENT TOOL TO IMPROVE FEEDBACK IN CLASSROOM SETTINGS

Michael Johnson, Dr. Rachel Green

Academic College of EmekYezreel, Israel

Abstract:

In this study we present our developed formative assessment tool for students' assignments. The tool enables lecturers to define assignments for the course and assign each problem in each assignment a list of criteria and weights by which the students' work is evaluated. During assessment, the lecturers feed the scores for each criterion with justifications. When the scores of the current assignment are completely fed in, the tool automatically generates reports for both students and lecturers. The students receive a report by email including detailed description of their assessed work, their relative score and their progress across the criteria along the course timeline. This information is presented via charts generated automatically by the tool based on the scores fed in. The lecturers receive a report that includes summative (e.g., averages, standard deviations) and detailed (e.g., histogram) data of the current assignment. This information enables the lecturers to follow the class achievements and adjust the learning process accordingly. The tool was examined on two pilot groups of college students that study a course in (1) Object-Oriented Programming (2) Plane Geometry. Results reveal that most of the students were satisfied with the assessment process and the reports produced by the tool. The lecturers who used the tool were also satisfied with the reports and their contribution to the learning process.

Keywords: Computer-based formative assessment tool, science education.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

EFFECTS OF ACTIVE LEARNING TECHNIQUES ON ACADEMIC PERFORMANCE AMONG UNDERGRADUATE STUDENTS IN TRINIDAD AND TOBAGO

DR. LISA MARIE JONES

School of Education, The University of the West Indies, Cave Hill Campus, Barbados

Abstract:

This study investigated the relationships between the active learning strategies (discussion, video clips, game show, role– play, five minute paper, clarification pauses, and small group) and academic achievement among a sample of 158 undergraduate psychology students in The University of the West Indies (UWI), Barbados. Results revealed statistically significant positive correlations between active learning strategies and students' academic achievement; so also the active learning strategies contributed 22% (Rsq=0.222) to the variance being accounted for in academic achievement and this was found to be statistically significant ($F(7,150) = 6.12$, $p < .05$). Additionally, group work emerged as the best active learning strategy and had the highest correlation with the students' academic achievement. These results were discussed in the light of the importance of the active learning strategies promoting academic achievement among the university students.

Keywords: Academic achievement, active learning strategies, psychology, undergraduates

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

TECHNOLOGY, RESOURCES, AND ENVIRONMENT: THE INFLUENCE ON TASK COMPLETION IN ESL CLASSROOMS

Dr. Akira Yamamoto

English Language Education in Science and Engineering (CELESE), Waseda University, Tokyo, Japan

Abstract:

This preliminary study attempts to see if a learning environment influences instructor's teaching strategies and learners' in-class activities in a foreign language class at a university in Japan. The class under study was conducted in a computer room, while the majority of classes of the same course were offered in traditional classrooms without computers. The study also sees if the unplanned blended learning environment, enhanced, or worked against, in achieving course goals, by paying close attention to in-class artefacts, such as computers. In the macro-level analysis, the course syllabus and weekly itinerary of the course were looked at; and in the microlevel analysis, nonhuman actors in their environments were named and analyzed to see how they influenced the learners' task processes. The result indicated that students were heavily influenced by the presence of computers, which lead them to disregard some aspects of intended learning objectives.

Keywords: Computer-assisted language learning, actor-network theory, English as a foreign language, task-based teaching.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

INTEGRATING ETHICAL EDUCATION INTO THE NATIONAL CURRICULUM: A CASE STUDY FROM HUNGARY

Dr. János Szabó, Maria Kovács

Department of Educational Sciences, Eötvös Loránd University, Budapest, Hungary

Abstract

Integrating ethical education into national curricula is crucial for fostering a well-rounded, socially responsible citizenry. This paper examines the implementation of ethical education in Hungary, focusing on a case study of its integration into the national curriculum. The study explores the challenges, strategies, and outcomes associated with embedding ethical principles across various educational levels. Data were collected through interviews with educators, curriculum developers, and policymakers, supplemented by classroom observations and student feedback. Results indicate that including ethical education enhances students' moral reasoning, empathy, and critical thinking skills. However, the integration process faces barriers, such as a lack of teacher training and resistance to change. Recommendations for addressing these challenges and ensuring long-term sustainability are discussed. This case study provides insights into how countries with diverse socio-political contexts can incorporate ethical education into their curricula, contributing to global efforts to nurture ethical awareness among youth.

Keywords: ethical education, national curriculum, Hungary, moral development, case study

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

TOWARD A MODEL FOR KNOWLEDGE DEVELOPMENT IN VIRTUAL ENVIRONMENTS: STRATEGIES FOR STUDENT OWNERSHIP

N.B. Adams

Department of Educational Leadership and Technology at Southeastern Louisiana University.

Abstract:

This article discusses the concept of student ownership of knowledge and seeks to determine how to move students from knowledge acquisition to knowledge application and ultimately to knowledge generation in a virtual setting. Instructional strategies for fostering student engagement in a virtual environment are critical to the learner-s strategic ownership of the knowledge. A number of relevant theories that focus on learning, affect, needs and adult concerns are presented to provide a basis for exploring the transfer of knowledge from teacher to learner. A model under development is presented that combines the dimensions of knowledge approach, the teacher-student relationship with regards to knowledge authority and teaching approach to demonstrate the recursive and scaffolded design for creation of virtual learning environments.

Keywords: Virtual learning environments, learning theory, teaching model, online learning.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

THE FUTURE OF OPEN EDUCATION AND DISTANCE LEARNING IN ZAMBIA

Jane Mwansa

University of Zambia, School of Education, Lusaka, Zambia.

Abstract

Open education and distance learning (OEDL) have emerged as transformative forces in Zambia's education sector, offering inclusive and flexible learning opportunities to diverse populations. This study explores the current trends, challenges, and future prospects of OEDL in Zambia, focusing on advancements in digital technology, infrastructure development, and government policy. It examines how innovative teaching methods and robust learning management systems are addressing barriers such as limited internet access and high costs. The findings highlight the potential of OEDL to expand access to education, bridge regional disparities, and enhance workforce readiness in Zambia. The paper concludes by recommending strategies for sustainable growth in OEDL, including investment in ICT, training for educators, and public-private partnerships.

Keywords: open education, distance learning, digital technology, Zambia, educational access

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

NAVIGATING BETWEEN POLICY FRAMEWORKS AND TECHNOLOGICAL INNOVATIONS: EVALUATING THE SUSTAINABILITY OF DISTANCE EDUCATION

Ravi Desai

Vinayaka Missions University, India

Abstract:

This paper examines the interplay of policy options and cost-effective technology in providing sustainable distance education. A case study has been conducted among the learners and teachers. The emergence of learning technologies through CD, internet, and mobile is increasingly adopted by distance institutes for quick delivery and cost-effective factors. Their sustainability is conditioned by the structure of learners and well as the teaching community. The structure of learners in terms of rural and urban background revealed similarity in adoption and utilization of mobile learning. In other words, the technology transcended the rural-urban dichotomy. The teaching community was divided into two groups on policy issues. This study revealed both cost-effective as well as sustainability impacts on different learners groups divided by rural and urban location.

Keywords: Distance Education, Mobile Learning, Policy, Technology

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

FACULTY PERCEPTIONS ON THE IMPORTANCE OF COMPONENTS IN A VIRTUAL LEARNING ENVIRONMENT

Dr. Emily Roberts, Michael Chen

Deakin University Institute of Teaching and Learning, Australia

Abstract:

Based on 276 responses from academic staff in an evaluation of an online learning environment (OLE), this paper identifies those elements of the OLE that were most used and valued by staff, those elements of the OLE that staff most wanted to see improved, and those factors that most contributed to staff perceptions that the use of the OLE enhanced their teaching. The most used and valued elements were core functions, including accessing unit information, accessing lecture/tutorial/lab notes, and reading online discussions. The elements identified as most needing attention related to online assessment: submitting assignments, managing assessment items, and receiving feedback on assignments. Staff felt that using the OLE enhanced their teaching when they were satisfied that their students were able to access and use their learning materials, and when they were satisfied with the professional development they received and were confident with their ability to teach with the OLE.

Keywords: Academic staff, Distance education, Evaluation, Online learning environment.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

APPLYING THE STUDENT-CENTRIC APPROACH IN TECHNOLOGY EDUCATION: STUDENT INSIGHTS

Amina Shah

Department of Information Technology, Faculty of Science and Technology, Assumption University, Thailand

Abstract:

Educational institutions increasingly adopt the students-as-customers concept to satisfy their students. Understanding students- perspectives on the use of this business concept in educational institutions is necessary for the institutions to effectively align these perspectives with their management practice. The study investigates whether students in technology and business disciplines have significantly different attitudes toward using the students-as-customers concept in educational institutions and explores the impact of treating students as customers in technology disciplines under students- perspectives. The results from quantitative and qualitative data analyses show that technology students, in contrast to business students, fairly disagree with educational institutions to treat students as customers. Treating students as customers in technology disciplines will have a negative influence on teaching performance, instructor-student relationships and educational institutions- aim, but a positive influence on service quality in educational institutions. The paper discusses the findings and concludes with implications and limitations of the study.

Keywords: Education, information technology, students-ascustomers, technology disciplines.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

LEVERAGING BLOGGING TO FOSTER CRITICAL THINKING: A PILOT STUDY

Lena Kim, Daniel Zhang

National Institute of Education, Nanyang Technological University, Singapore

Abstract:

Weblog is an Internet tool that is believed to possess great potential to facilitate learning in education. This study wants to know if weblog can be used to promote students- critical thinking. It used a group of secondary two students from a Singapore school to write weblogs as a means of substitution for their traditional handwritten assignments. The topics for the weblogging are taken from History syllabus but modified to suit the purpose of this study. Weblogs from the students were collected and analysed using a known coding system for measuring critical thinking. Results show that the topic for blogging is crucial in determining the types of critical thinking employed by the students. Students are seen to display critical thinking traits in the areas of information sourcing, linking information to arguments and viewpoints justification. Students- criticalness is more profound when the information for writing a topic is readily available. Otherwise, they tend to be less critical and subjective. The study also found that students lack the ability to source for external information suggesting that students may need to be taught information literacy in order to widen their use of critical thinking skills.

Keywords: Affordance, blog, critical thinking, perception, weblog.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

THE EXPERIENCES OF NIGERIAN SECONDARY SCHOOL GIRLS IN A DIGITAL MAKERSPACE

Dr. Chika Afolabi, Sadiq Adediran

Social and Political Sciences Institute of Technical University of Lisbon, Portugal

Abstract:

This paper reports on an effort to address the issue of inequality in girls- and women-s access to science, engineering and technology (SET) education and careers through raising awareness on SET among secondary school girls in South Africa. Girls participated in hands-on high-tech rapid prototyping environment of a fabrication laboratory that was aimed at stimulating creativity and innovation as part of a Fab Kids initiative. The Fab Kids intervention is about creating a SET pipeline as part of the Young Engineers and Scientists of Africa Initiative.The methodology was based on a real world situation and a hands-on approach. In the process, participants acquired a number of skills including computer-aided design, research skills, communication skills, teamwork skills, technical drawing skills, writing skills and problem-solving skills. Exposure to technology enhanced the girls- confidence in being able to handle technology-related tasks.

Keywords: Girls, design engineering, gender, science, women.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

INVESTIGATING SELF-DIRECTED LEARNING IN YOUNG LEARNERS

Sara A. Kahn, Hassan Faridi

University Malaya, Kula Lumpur, 50603

Abstract:

Self-directed learning (SDL) was developed initially for adult learning. Guglielmino constructed a scale to measure SDL. Recent researchers have applied this concept to children. Although there are sufficient theoretical evidences to present the possibility of applying this concept to children, empirical evidences were not provided. This study aimed to examine the quality of SDL and construct a scale to measure SDL among young children. A modified scale of Guglielmino-s scale was constructed and piloted with 183 subjects of age 9. Findings suggest that the qualities of SDL in young ages are apparently congruent with that of adults.

Keywords: SDLR, Self-Directed Learning, Young Children.

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6

THE ROLE OF GOVERNMENT, LOCAL COMMUNITIES, AND PARTICIPATORY GOVERNANCE: OPPORTUNITIES FOR TRANSFORMATION

Elena V. Petrov

Department of Education, University of Delhi - India

Abstract:

In policy discourse of 1990s, more inclusive spaces have been constructed for realizing full and meaningful participation of common people in education. These participatory spaces provide an alternative possibility for universalizing elementary education against the backdrop of a history of entrenched forms of social and economical exclusion; inequitable education provisions; and shrinking role of the state in today-s neo-liberal times. Drawing on case-studies of bottom-up approaches to school governance, the study examines an array of innovative ways through which poor people gained a sense of identity and agency by evolving indigenous solutions to issues regarding schooling of their children. In the process, state-s institutions and practices became more accountable and responsive to educational concerns of the marginalized people. The deliberative participation emerged as an active way of experiencing deeper forms of empowerment and democracy than its passive realization as mere bearers of citizen rights.

Keywords: Deliberative Forum, Inclusive Spaces, Participatory Governance, People's Agency

ISBN NR. : 978-625-6283-88-6